חסידות · ספרי ראשית

מקור מים חיים על בעל שם טוב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מקור מים חיים על בעל שם טוב

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מקור-מים-חיים-על-בעל-שם-טוב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

קונטרס מאירת עינים 4
בראשית 9
נח 78
לך לך 154
וירא 182
חיי שרה 186
תולדות 190
ויצא 193
וישלח 198
וישב 202
מקץ 204
ויגש 210
ויחי 215
שמות 218
וארא 234
בא 235
בשלח 241
יתרו 248
משפטים 265
תרומה 273
תצוה 276
כי תשא 276
ויקהל 286
פקודי 286
ויקרא 290
צו 292
שמיני 293
תזריע 297
מצורע 298
אחרי מות 305
קדושים 307
אמור 313
בהר 314
בחוקתי 315
במדבר 319
לשבועות 319
נשא 319
בהעלותך 321
שלח 323
קרח 324
חקת 330
בלק 332
פנחס 335
מטות 338
מסעי 339
דברים 341
ואתחנן 342
עקב 367
ראה 384
שופטים 387
כי תצא 388
כי תבוא 392
נצבים 396
וילך 398
לראש השנה ויום כפור 405
האזינו 409
לסוכות 411
וזאת הברכה 411
מגלת אסתר 411
שיר השירים 412
מגלת רות 416

קונטרס מאירת עינים

פירוש א

עיין לקמן פ' ואתחנן הגה י"ד, והזכרתי מזה לקמן אחר קונטרס זה שבאלו התבות הר"ב ישרא"ל ב"ן אלייעז"ר מרומז פסוק ראשון דקריאת שמע הנקרא יחודא עילאה ועולה בגימטריא אלף קי"ח.

פירוש ב

וספרו בשם הרה"צ מוהר"צ מטשידנוב שאמר בשם זקנו הרה"צ מו"ה דוב בער ז"ל מאלאנוב ששמע מפי קדשו של המגיד הקדוש זלה"ה שאמר תיתי לי שבזה אני גדול מכל תלמידי הבעש"ט ז"ל שאני ראיתי שכל מאכל ומשקה שהבעש"ט ז"ל היה מכניס לפיו היה מעלה אותו מיד ושום אחד מתלמידיו זולתי לא היה רואה זאת. (קה"ח חדש אות ט').

ובס' עטרה לראש צדיק פ' בלק איתא וז"ל, הבעש"ט אמר לתלמידו המגיד הגדול רבינו דוב בער זי"ע ביני ובינך אין הפרש רק בזה, אני כשעולה במחשבתי שיהיה איזה טובה לישראל אז לא אירע רע ומיד נעשה כן ואין אני צריך אפילו רצון, ואתה גם בכחך לפעול כן רק אתה צריך רצון עכ"ל הובא בדורש טוב דל"ה ע"ג.

פירוש ג

ועיקר דבר זה מבואר בס' דגל מחנה אפרים בפ' שמיני וזה לשונו, כל אדם אצל חביריו המקשיבים לקולו בבחינת תלמידים מעיין חכמות, נובע בכל עת ששואבין ממנו יותר ויותר, כדרך המעיין הנובע, ואם ח"ו וכו' וכן שמעתי בשם אא"ז זללה"ה עכ"ל, ועוד עיין שם בפ' תזריע ד"ה אדם, ובפ' דברים ד"ה או י"ל בעבר הירדן מ"ש בענין זה, ועיין בצפנת פענח דנ"ז ע"ג וז"ל, ששמעתי ענין כבד פה, כשהוא בי' אוילים, אשר חכמה ומוסר אויליים בזו כו' יעו"ש, נראה שרמז ג"כ לענין זה שאם התלמידים אינם שואבים מן המעיין אז נקרא הרב כבד פה.

פירוש ד

בסוף ס' דגל מחנה אפרים איתא ששמע מהבעש"ט זי"ע שאמר אם היה יכול עוד אחד לומר אל רחום שמך וענינו כמו אני אזי הייתי מביא משיח והעתקתי לקמן במאמרי ר"ה אות ה'.

פירוש ה

ועיין בס' זוהר חי שמות דט"ז ע"ג שכתב וז"ל מרן הריב"ש טוב זכה לנפש דאצילות ומרן האר"י לרוח וכו' ע"ש.

פירוש ו

ועיין בזוהר חי בראשית דמ"א ע"א וז"ל מרן האר"י זכה למדריגות גילוי אליהו פנים בפנים וגילוי נשמות קדושות שנתגלו אליו בכל עת, וכן מרן הריב"ש טוב היו לו כל מדרגות האר"י עכ"ל.

ובס' מדרש פינחס החדש אות פ"ד איתא וז"ל, אנשי הבעש"ט אמרו אם אין בהאר"י ז"ל רק מה שכתבו בשבחים אנו ראינו ברבינו הבעש"ט ז"ל יותר, עכ"ל, ועיין לקמן בקונטרס זה סוף אות כ"ז מזה.

פירוש ז

ובספר זוהר חי פרשת וישלח דף של"א ע"ג כתב וזה לשונו, מרן הריב"ש טוב ורבינו הקדוש ר"ח בן עטר [הוא הרב בע"ס אור החיים] שורש נשמתם דוד מלך ישראל חי וקיים, ודרך מרן הריב"ש טוב הוא ממש גאולה שלימה לנפשות ישראל וכו' ע"ש.

פירוש ח

ועוד שם די"ב ע"א וז"ל, ידוע כי משיח צדקנו אמר להבעש"ט כי ביאתו תליא בהתפרסם תלמודו בעולם, על כן כל מה שנתגלה ספר שהוא על פי דרך הבעש"ט הוא קירוב לגאולה, עכ"ל.

פירוש ט

הרב ר"י מישיבת ראדזימין כתב לנו וז"ל, שמעתי מפי ידידי הרה"ח רח"מ היילמאן שיחי' מחבר ספר היקר בית רבי ששאלו להרה"ק מרן מרוזין זי"ע פשר דבר המכתב הידוע ממרן הרה"ק רמ"מ מוויטעבסק נ"ע הנדפס בס' פרי הארץ, המתחיל יהא שלמא רבא כו' שכתב שם היה היה דבר השם כו' שהדבר מפליא הלא באזנינו שמענו עזוז נוראות נפלאות מתלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיהם הקדושים אשר ממש עשו מופתים בשמים ובארץ, והארץ חרדה לקולם וגם בעינינו ראינו מתלמידיהם צדיקי הדור שלפנינו שהפליאו לעשות בתפלתם הזכה ודבריהם לא שבו ריקם, ואיך אמר על הבעש"ט שהיה אחד בזה ואחריו לעפר מי יקום.

ואמר מרן מרוזין לבאר דבריו בביאור נפלא, דהנה הרעות הבאות ח"ו על האדם אפשר שתהיינה משני סיבות, א) מפאת גזרה הבאה לעונש חטא או לענין אחר ידוע לתמים דעים ית"ש, ב) מפאת מזלו הרע של האדם שנולד בו שממנו נמשכין עליו הסבות

הרעות ר"ל, והנה ענין המזל ידוע שעניינו האותיות הקדושים שמהם נמשכים השורש והחיות של האדם, כי כל דבר שישנו במציאות, הווייתו וקיומו הוא רק מהאותיות, שמהן נבראו שמים וארץ וכל אשר בם, וכידוע מהבעש"ט פירוש הכתוב (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, דהיינו שגם עכשיו כל חיות הבריאה כולה וקיומה הוא רק מהאותיות הקדושים שהוא דבר ה' הנצב תמיד בשמים, להחיותן, שאלמלא הן, היו חוזרין לתהו ובהו שלא היה להם קיום, (עיין לקמן בפ' בראשית אות מ"ח מ"ט) וזהו סוד (נחמיה ט') ואתה מחיה את כולם, והדברים עתיקין, וזה ענין המזל מזלא עילאה, דבר ה', ומאמר, זה שנמשך ממנו להאדם שורש חיותו והווייתו וקיומו, ובלעדו היה אפס ואין, ולכן כל מה ששמענו וראינו נפלאות מתלמידי הבעש"ט הקדושים מאז ועד היום שהפליאו לעשות ישועות בקרב הארץ, הכל הוא רק על אופן ראשון הנ"ל, שהועילו בתפלתם הזכה, ופעלו בדיבוריהם הקדושים להמתיק הדינין ולסלקן מהאדם, מה שנגזר עליו לסיבת עונש וכיוצא בזה אבל מה שבא על האדם מפאת מזלו, זה אי אפשר בשום אופן לשנות, כי מאחר שבטבע של האותיות של מזלו נמשך לו כן הרי כשנבא לסלק זה ממנו צריך לסלק אותן האותיות וזה אי אפשר, כי ח"ו על ידי זה יסתלק ממנו כל חיותו, שהרי כל חיותו נמשך לו רק מאותיות הללו ובלעדן הרי אין לו קיום כנ"ל, רק אדונינו הבעש"ט נ"ע היה יפה כחו גם בזה שחכמתו הקדושה עמדה לו גם בזה לשנות גם כן את מזל רע של האדם באופן שהיה מסלק את האותיות של מזלו הרע והציב לו תחתיח"ן אותיות אחרים שיומשך לו מהם חיות וקיום, והוא מדרגה גבוה מאוד שזכה אליה הבעש"ט נבג"ם זי"ע.

וזהו ביאוד דברי המכתב הנ"ל שבס' פרי הארץ, היה היה דבר השם [היינו המאמר והאותיות של חיות האדם שהוא דבר ה' כנ"ל ועש"ה בדבר ה' שמים נעשו, וזה היה] ביד הבעל שם [שהיה בידו וברשותו לעשות בהם כל מה שירצה] ויגזר אומר [שגזר וחתך המאמר והאותיות ממזלו הרע], ויקם [הקים והציב לו אותיות אחרים תחתיהן] ובזה באמת אחד היה הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו, מהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו לעפר מי יקום וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ועיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ט ושם בהגה אות קנ"ד שנתבאר ענין זה באורך.

פירוש י

עיין בשבחי בעש"ט צד כ"ח שהבעל שם טוב בעצמו אמר כן לגיסו מוהר"ג שהוא מאריך בתפלת שמונה עשרה דמנחה בערב שבת שמאריך בתיקון הנשמות עד ששומע הכרוז שמכריז מקודש מקודש כו' ע"ש כל הסיפור.

פירוש יא

והביא ענין זה בספר היכל הברכה בראשית דנ"ו ע"ג וז"ל, וידוע ממרן אלקי הבעש"ט אשר צפה ברוח קדשו פעם אחד שהיה יושב על שלחנו עם התלמידים הקדושים ומילא פיו שחוק בחדוה, ושאלו אותו, ואמר שבארץ רחוקה בנה אחד פלטרין גדול כמה שנים בהרבה הוצאות, והלך צדיק אחד להתפלל מנחה והתחיל לירד עליו הגשם וברד הרבה עד שהיה מסוכן למות, וחסה נפשו באותו הפלטרין וכיון שיצא משם תיכף נפל הפלטרין לארץ שזה היה תיקונו, עכ"ל.

ובהגהות מוהרצ"א על ס' סור מרע ועשה טוב באות ל' כתב וז"ל, ושמענו מרבותינו ששמעו מתלמידי הבעל שם טוב שפעם אחת שחק הבעש"ט זצללה"ה בביתו על מעשה כזה שראה ברוח קדשו למרחקים איך שבנאו ארמון ט"ז שנים ועדיין לא השלימוהו, ובשעה אחת ניצול בתוכו חסיד אחד בברחו לשם להיות לו מחסה מזרם וממטר ומאבני אלגביש. וכאשר נפסק הזעף יצא משם החסיד ונפל הבנין ההוא אשר הבעלים הטריחו עצמן ט"ז שנה, והוא מעשה מפורסם, עכ"ל.

פירוש יב

עיין לקמן בפנים הספר בפרשת ויקהל אות ב' ושם בהגה באורך מענין זה.

פירוש יג

ועיין לעיל בקונטרס זה אות י"ב מענין זה ולקמן פ' יתרו אות נ"ו ובהגה שם הגה ס"א הארכתי קצת בזה.

פירוש יד

עיין בסה"ק תולדות יעקב יוסף פ' בלק דקס"ו ע"א וזה לשונו, אחיה השילוני שקיבל ממשה רבינו עליו השלום והיה מיוצאי מצרים ואחר כך מבית דינו של דוד המלך עליו השלום והיה רבו של אליהו הנביא ורבו של מורי זלה"ה, עכ"ל.

פירוש טו

אמנם כפי מה שנראה בס' שבחי בעש"ט לא נשתמשו תמיד בכח זה להחם המקוה ע"י כוונות ויחודים כמבואר שם בצד ל"ו שבעת שנצרך הבעש"ט לפעול איזה פעולה אמר "יחמו לי המקוה במהרה" ושם בצד מ"ט בעת שהמגיד שלח שלשה אנשים למקוה הרב מהרי"ם ור' ליב כהן ור"י וציוה לבשל תבשיל עם הרבה בשמים כדי שיתחמם אחר המקוה ע"ש.

פירוש טז

עיין לקמן פ' לך בהגה אות מ"ב שהעתקתי ענין זה בארוכה.

פירוש יז
והעידו גם בשם הגאון מו"ה חיים מרדכי מרגליות ז"ל בעל שערי תשובה שהפליג מאד גדולתו של הבעש"ט בתורה הנגלית ואמר שאע"פ שהוא מתנגד בדרך כלל על דדכי החסידות מ"מ על הבעל שם טוב בפרט, אין מי שיתנגד עליו, כי היה גדול בתורה בנגלה ובנסתר כאחד מן הראשונים, וכך נדפס בס' סיפורים נוראים מהרב בעל המחבר ס' מצרף העבודה סיפור ארוך ונפלא בשם הרב ז"ל הנ"ל, ובשם אדומו"ר בעל התניא ז"ל שאמר כי השכל שהיה להבעש"ט בתורה הוא מעין שכל אביי.

פירוש כא
והרב הקדוש מהר"י ז"ל מסקווירא סיפר כי אביו הרה"ק ז"ל מוהר"ם מטשערנוביל אחז פעם אחת בידו גביע כסף ישן, ואמר להעומדים אצלו ראו כמה מאוס וגרוע גביע זה כי הוא מעולם התהו, והיה לפלא בעיני השומעים ולא הבינו דבריו, אחר כך אמר הוא בעצמו כי קודם שבא הבעש"ט לעולם הזה, היה העולם הזה עולם התהו, והוא האיר את העולם, וסיים ואמר הגם שהיו כמה גדולים בדודות שהיו קודם הבעש"ט אמנם האמת הוא כי בעולם הזה האירו והזריחו העיקר דייקא מהבעש"ט ואילך, כן הוא בס' מעשיות ומאמרים יקרים ד"ד ע"ב.

פירוש כב
ועיין לקמן בפנים פ' משפטים אות י"ז, ושם בהגה י"א.

פירוש כג
ובס' דרש טוב דל"ו ע"ר העתיק מס' ליקוטי מוהר"ן וז"ל, הבעש"ט ז"ל אמר שיסתלק על ידי מעשה כת ש"ץ ימ"ש יען שהיו בכת ההוא כמה גדולי הדור ולומדים מופלגים שהטעה אותם ויצאו מן הכלל, ודברו על תורה שבעל פה וכו' ודברו דברים דעים על הבעש"ט ז"ל והוא היה גדול הדור, ועל ידי זה נסתלק, ואומרים בשם הבעש"ט ז"ל שאמר שנעשו לו בלבו שני נקבים על ידי מעשה של כת זו, במה שדברו על הצדיק הרור ועל תורה שבעל פה, כי עיקר תורה שבעל פה תלוי בצדיק הדור, עכ"ל.

פירוש כד
ועיין בסוף שבחי בעש"ט שנזכר ג"כ מעשה כזו מן זה הרב ר"י עצמו, שאיתא שם ששאלו אותו, יוסף מה אתה עושה בכאן ע"ש.

פירוש כה
זהו מלשון הזוהר הקדוש יתרו דפ"ח ע"ב בר"ה תא חזי שמיוסד לאמרו בסעודה שלישית.

פירוש כו

ובס' דרש טוב רל"ח ע"א העתיק בשם ס' ליקוטי הלכות וז"ל, כמו שמספרים בשם הבעל שם טוב שאמר שפעל אצל הש"י שמקום קבורתו יהיה ארץ ישראל ממש, עכ"ל, עוד העתיק שם מליקוטי הלכות דק"ח וז"ל, כמובא בשם הבעל שם טוב שציוה לומר כמה מזמורי תהלים על קברו, עכ"ל.

בראשית

בראשית

פירוש א

עיין בס' הזוהר הקדוש ר"פ שמיני וז"ל, ואורייתא בלא חד שמא קדישא איהו דקודשא בריך הוא, ובהקדמה לס' הקדוש ברית מנוחה ד"ג ע"ג וז"ל, ועל זה אמרו שכל התורה כולה שם אחד, וכל התבות שמות פועלים פעולות ע"ש, ובזוהר הקדוש פ' יתרו ד"צ ע"ב וז"ל ואורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקוב"ה ממש זכאה חולקיה דמאן דזכי בה, מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא כו' וכן הוא בזוה"ק פ' אחרי דע"ג ע"א בגין דאורייתא כלא שמא דקודשא בריך הוא וכו', וכן הוא בזוה"ק ואתחנן דרס"ח ע"ב, ובזוה"ק משפטים דקכ"ד ריש ע"א ע"ש, ועיין לקמן פ' הברכה אות ד' ואות ה'.

פירוש ב

ובספר דרש טוב בענין רצון מאמר ב' העתיק מס' דברי חיים וז"ל, דאיתי בספר כתב יד בשם הבעש"ט דבורא כל עלמין פינה אורו יתברך ונשאר רשימו, והוא רק יו"ד, נקודה, ונקראת עשרה, כתר מלכות, ומהם נתהוו ברואים בעלי גבול שהוא לכאורה נגד רצונו, דרצונו להיות התפשטות מלכותו וכבודו, והסילוק היה להסתיר, אך רצונו יתברך שיהיה בחירה ורצון, והיודע ומבין באמת, יראה, שכביכול בבחינת הסילוק גנוז הרצון שיהיה בחירה ורצון ולעשות טוב, וכזה ממש הוא בבריאה בפועל בזה העולם, הנה נסתר הטוב, ומתפתים לעשות רצון החומר, ונקרא להט החרב המתהפכת, וזה תכלית הבריאה כנראה בהשקפה ראשונה, אבל בהבנה היטב יראה שהתכלית הוא שבעל הבחירה ורצון יהפוך הרע לטוב, לעשות רק על פי התורה הקדושה, ואז יכנע הרע ויתהפך לטוב ויתגלה האור סילוק קדושה דמעיקרא, וזאת נקרא גילוי עתיק, שנעתק בראשית הבריאה שיהיה בחירה, וכשכובש יצרו אז נתגלה הטוב, כן תורף דברי הקדוש הנ"ל, עכ"ל.

פירוש ג

ועיין בביאור דבר זה לקמן פ' בהעלותך אות ב' ושם בהגה א'.

פירוש ד

ובס' היכל הברכה פ' דברים ד"י ע"ג בשם אור עינינו האר"י הבעש"ט ז"ל, וזה לשונו, כשהקב"ה וב"ש ברא עולמו לא היה העולם יכול להיות קיים, כי הכל חזר לשרשו אל אור אין סוף ב"ה, ער שברא ישראל ונתקיים העולם, ר הוא חכמה, ל בינה, א דעת, והיש שבישראל הם הישות של קיום העולם, יש מאין, וישראל הם הקיום של כל העולמות, כי באם לאו היה הכל חוזר למדרגת אין סוף, כי באמת כל האצילות הוא הכל בכללות אין סוף במדרגתו, ובכל הרף עין חוזרין לכללות אור אין סוף, אלא דישראל אחדין בהו, ובהכרח להם לחזור למדרגת נאצל להשפיע לישראל כל טוב, ושיהיה שכר ועונש, דכל זה לא שייך באין הפשוט, על כן מאהבת ישראל ברוב יכלתו מצמצם עצמו בבחינת גבול רל"ו אלפים רבבות פרסאות, ובעצם כל עולמות אצילות ונשמות בריאה יצירה עשייה כולם אלהות ממש, איהו וחיוהי חד בהון אין סוף ואין גבול, אחדות אחד, אלא שישות של ישראל אחדין בה ומקיימין כל העולמות, עכ"ל, ועוד האריך בזה בפ' ואתחנן דכ"ז ע"ג ד"ה אשר ציוך ע"ש, ונתבאר עוד דבר זה באריכות גדול בספרו נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ג' ואות ל"ב ע"ש היטב.

ובזוהר חי פ' ויקדא ד"ד ע"א וז"ל, ישראל סליק לעילא כמבואר בסוד י"ש רל"א ממרן הקדוש הריב"ש טוב, כשברא הקב"ה העולם לא היה באפשרות לעמוד, אע"פ שצמצם עצמו מדרגא לדרגא, בגודל אור ותשוקה חוזרין לאור א"ס, לאין, וכשהסתכל הקב"ה בישראל במצוות ותורה שלהם נתקיים העולם מאין ליש, כי כמו שיש לאורות עליונים תשוקה לעלות לשורשן לאור א"ס, כן יש להם תשוקה רבה לחזור למטה לנשמות ישראל להשתשע בהם ובתורתן וכו' ע"ש באורך. [ואמנם עיקר ד"ז שאות ר מורה על חכמה מבואר לקמן פ' יתרו אות מ"ח ובפ' תולדות בהגה א' ע"ש, אבל באותיות אל מבואר לקמן פ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב שאלף רומז לחכמה אחר שנתחברה בבינה ע"ש, א"כ עיקר שם אלף רומז על הבינה, א"כ למ"ד הוא הדעת, וע"ש בפ' פינחס שהוא ג' קוין והן האבות ועי' פ' וירא אות ז' ופ' יתרו אות י"ב ופ' וארא אות א' ופ' דברים אות א', וצ"ע בזה. אבל עיקר כוונת דרוש זה נראה שהן הן הדברים שהעתקתי בסמוך באות זיי"ן שזהו סוד הצמצום שהוא מני' וביה וזהו סוד תל"ת ראשי"ן, שצרכים הגשמיים שזהו הצמצום, צריכים להיות באדם עם התלת ראשי"ן שהם חכמה בינה ודעת, ממילא צמצום זה הוא מניה וביה שפנימיות זה הגשמיי הוא רוחניי, וזהו ענין היראה שהוא הצמצום

כי פחד וגבורה הכל חד, וענין הקב חומטין שהוא רומז לצרכי החומר, שצריכין לערב זה לתוך החסד כדי שיהיה מציאות וישות לקיום העולם, כן נראה לי פשטות הדבר וסוד ה' ליראיו, נאם המעתיק].

פירוש ה

ובס' זאת זכרון ד"ט ע"ג בד"ה פי' ע"פ אחד עשר יום וז"ל, והנה אם היה בא שפע הגדול של הבורא ב"ה לאדם בלא מסך המבדיל, היה העולם בטל במציאות, ואפילו הבריאה לא היה בתחלה בלא מסך, מחסרון המקבלים והנבראים, על כן האציל הבורא ב"ה עולמות לאין קץ, וכללותם הם עשר ספירות ומרות לפני הבורא ב"ה, ועל ידי זה היה בריאת העולם הזה, וכן השפע והחיות שבא אלינו מהבורא ב"ה, על ידי זה עובר השפע [היינו על ידי אלו הספירות והמדות עצמן] עד שאפשר לנו לקבל השפע ולא נתבטל כו' וכמו ששמעתי מהרב ר' ישראל בעל שם ז"ל משל בענין זה בזיי"ן חומות, שהוא נראה כן, עכ"ל, ועוד מענין הצמצום העתקתי בסמוך מן אות כ"ג והלאה ע"ש.

פירוש ו

ענין הניצוצין שיש בכל דבר עיין לקמן בפרשתינו אות קס"ז, ובפ' מקץ אות א' ובפ' ויחי אות ד' ובפ' מצורע אות כ"ד ע"ש.

פירוש ז

ענין החיות רצוא ושוב מבואר לקמן בפרשתינו אות ע' ע"ש ושם בהגה נ"ט, ועוד עיין לקמן בפ' נח בפסוק את האלהים התהלך נח ע"ש באות י"א ובאות י"ב שמבואר כל זה היטב, ועוד מבואר ענין קטנות וגדלות לקמן בפ' לך אות י"ט ושם באות ל"ד, וסוד הצמצום וג' רישין בארתי בעניי לעיל בהגה ד' ע"ש.

פירוש ח

סוד ג' רישי"ן עיין בס' דמ"א פ' וירא ד"ה והנה שלשה אנשים שכתב וז"ל, דאיתא בזוה"ק (פ' וירא דצ"ה ע"ב ע"ש) והנה שלשה אנשים אלין תלת רישין, והיינו ג' מדות חסד גבורה תפארת כידוע, וידוע דבכל מדה מהמדות יש עירוב טוב ורע, וצריך לשבר כח הרע שיש באותן המדות, ולהתנהג בהמדות רק בטוב, מה שהוא תועלת לטוב לפני ה' וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' יתרו אות ב' ושם בהגה א' וב', מה שהעתקתי בענין ג' רישי"ן ולקמן בפרשתינו בהגה מ"ט ע"ש.

פירוש ט

וכתב שם בס' דמ"א בביאור הענין וז"ל, והנה יש להבין אמרותיו הטהורים, דכשיש צדיק וחכם מנהיג בדור, והעולם כרוכים אחדיו ודבקים בו, אזי כולם נעשים חכמים, כי

הכל הולך אחר הראש, וגופא בתר רישא גרירא, ע"ד משל אדם שהוא בר שכל ויש לו חכמה, אזי אף מה שעושה בידו או בשאר אברים הכל הוא בחכמה, כי הכל הולך אחר השכל, ע"ד (בפ' תצא) והיה מחניך קדוש, היינו שיהיו כל שייפי גופך (זוה"ק פ' נח דע"ו ע"א) בבחינ' חכמה שהוא קודש כידוע, כך כשהעולם הם דבוקים באיזה חכם וצדיק, שעושה הכל בחכמה טהורה, אזי הכל הולך אחר הראש, ופועלים פעולותיהם בחכמה, כמו שמצינו אצל אנטונינוס שאמר לרבי (ע"ז ד"י ע"ב) ידענא דזוטרא דבכו מחיה מתים, והיינו מפני שהיו דבוקים ברבי שהיה חכם גדול, והכל הולך אחר הראש, וכן הוא בכל דור ודור, כשיש צדיק אמת וחכם, והנה ראיתי באיזה ספר ישראל הוא אותיות לי ראש, והיינו שאז הם בבחינת ישראל במעלות הרוממות, כשיש להם ראש ומנהיג, ויעקב הוא עקב היינו כשאין להם ראש ח"ו, ואז העולם הוא במדרגות תחתוניות, זה י"ל תוכן כוונת דבריו הקדושים, עכ"ל, ועיין עוד לקמן פרשת וישלח סוף הגה ג' ע"ש.

ושם בפ' ואתחנן כתב עוד וז"ל, דבר זה שמעתי ממארי אבא זקני זללה"ה, כשיש צדיק בעולם אזי מייחד כל דברי העולם הגשמיים, הן העבודות הן הדיבורים, עכ"ל. ועיקר ענין העלאת הדיבורים מבואר להלן בפרשתינו ע"ש באות ק"ו ולהלן, ועיין לקמן פ' פינחס באות ג'.

פירוש י

הנה דיבור זה הוא מס' תוי"י כמו שציינתי מקומו בפנים, אבל שם במקומו לא נזכר מפורש ששמע זה ממורו הבעש"ט, אבל בלקט אמרי פנינים שבס"ס אוצר החיים והיכל הברכה העתיק גם דיבור זה בשם הבעש"ט והאריך בו כדרכו בקודש, וז"ל שם דר"ו ע"ב, שמעתי ממורי כמו שיש כ"ב אותיות בדיבורי תורה ותפילה, כך יש כ"ב אותיות בכל הנבראים שבעולם הגשמיים, שבהם נברא העולם וכל אשר בה, רק שהאותיות מלובשין בחומריות בכמה כיסויין ובכמה לבושין, ובתוך האותיות שורה רוחניות אלהותו ית"ש ואחדותו, שמהווה את הכל, ומלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה ממש, כהדין קומצא דלבושיה מניה וביה (לשון בראשית רבה פכ"א סי' ה'), אלא שהוא בהסתרה וכאשר אנשי הדעת יודעין מזה ההסתרה, אין אצלם שום הסתרה ושינוי כמבואר בתיקונים (עיי"ש בתיקון כ"ו) אינון דתליין מקוב"ה ושכינתיה לא אישתני ולא אסתתר לגבייהו, כי זכו להשחוות בלי שום שינוי.

וכמו שיש באדם חומר וצורה כך יש באותיות, כי גוף האותיות אבנים, ורוחניות הספירות ואור אין סוף השוכן בתוכם הם חיות אלהות שבתוך האותיות, והוא הצורה והנשמה אל האותיות, ואל זה יכוון בתודה ותפלה כמבואר בחסד לאברהם [ובס' בן פורת

יוסף דכ"א ריש ע"ב איתא בזה"ל וכאשר קבלתי ממורי וכן מצאתי בחסד לאברהם נהר י"ד, עכ"ל, וע' לקמן פ' נח בהגה ט"ו, ובפ' ואתחנן אות ל"ח ע"ש] עיקר הכוונה להמשיך הרוחניות ואור מדרגות עליונות אל האותיות שהוא מזכיר, כדי שיוכלו האותיות לעלות למדרגה עליונה לעשות שאלתו, וכל זה בתורה ובתפלה, ויש מחשבות קדושות שעל ידם מעלה האותיות שישנם בחומריות עולם הזה, והוא ששמעתי ממורי [בס' צפנת פענח ד"ב ע"ד] יחבק לה בעלה ביסודא דילה, כשמעלין אותיות וניצוצין ממדדיגות התחתונות, ועושה מהם קישוטי השכינה ושכינה אתקשטת בקישוטין דלא הוי [עיין לקמן בפרשתינו בהגה קנ"ד] יותר יש נחת רוח לפניו ית"ש, וזהו דעביד נייחא לה יהא כתיש כתישין, מייסר ומכתת הצדיקים להסיר מהם כל רע, שלא ימשכו חלילה אחר התאוה הרעה, אלא יהיה לבם מלא אהבת קונם, ויעלו החיות שבכל הדברים ביחודים קדושים [ועיין לקמן פ' לך בהגה ב', ובפ' יתרו אות ל"ט ושם בהגה].

וזהו בראשית מלא א' ומלא י' שהוא חכמה המחיה באור אין סוף, סוד אות אלף אלופו של עולם מתלבש ביוד של חכמה ובב של חו"ב, ומאיר עד סופא דדרגין רשת, להעלות הנשמות ממדריגות התחתונות על ידי ישראל עם קדושו, כי נתפשטו האותיות ממעלה למטה, וברא כל הנבראים על ידי כ"ב אתוון, וכל אות כלול מהכ"ב [עיין לקמן בפ' נח בהגה פ"ב], וכל הנברא על ידי אות שהוא קרוב להמאציל, הוא יותר עליון וזך, עד כי הנברא מן אות ת' שהוא אות אחרון בריה שפלה ואפלה מכל הנבראים, וכשמקרב עצמו להשי"ת יוכלל, ונתעלה מן אות ת' עד אות א', תי"ו רשים רשימו לעתיק יומא (זוהר נשא דקכ"ח ע"ב) בסוד בראשית ישראל [בגימטריא] אלף חותם דחתימין בעזקא דכיא, ובאות ת' נבראו עולמות מלכות שבמלכות, עד שבסופו הוא מעורב בקליפה, אף על פי כן אם ישאל לך אדם איה אלהיך תאמר לו בכרך גדול של רומי [לשון ירושלמי תענית פרק א' והובא בעין יעקב סי' ב'], שאין שום מציאות בלתי הש"י, לכן בצדיקייא אע"פ שהם בהסתרה וביסורים ובדוחק ועוני, ועל כולם נידושין בעפר על ידי ערב רב המחלישים דעתן, ועל ידי לומדי תורה בסם המות, אבל אין הקב"ה מסתתר מהם כלל, ובכל הירידות יש להם עליה על ידי אמונה גדולה, עכ"ל.

פירוש יא

עיין לקמן פ' וילך אות ד' ואותות ה' ו', מה שהעתקתי שם בענין ואנכי הסתר אסתיר.

פירוש יב

עיין לקמן פ' שמות בהגה י"ח מה שהעתקתי שם מס' היכל הברכה פ' תשא ע"ש.

פירוש יג
ביאור הענין עיין לקמן בפ' ויחי בהגה ב' באורך, ועוד עי' סוף פרשתינו אות קפ"ט, ובפ' לך אות ט"ו ט"ז ע"ש, ועיקר ענין זה שכבודו נקרא לבוש מבואר בגמרא (שבת דקי"ג ע"ב) בענין ותחת כבודו ע"ש היטב.

פירוש יד
ובספר זוהר חי פ' בראשית דפ"ו ע"ב כתב ג"כ וז"ל, כמו שאמר מרן אנכי אנכי כשתדעו שאנכי הוא אנכי ודאי שמו ואין עוד, ואז, מושיע, תבא לך ישועה בהרף עין, וזהו (פ' האזינו) אני אני הוא, ולא אחר, ולעתיד יראו זה עין בעין, שכל תנועה שם אלופו של עולם, וכמו שאמר מרן משל קודם התקיעות כו' עכ"ל, ועיקר המשל שרמז עליו העתקתי לקמן בארוכה בפ' וילך מאות ד' והלאה ושם בהגה ע"ש, ועוד עיין בס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ד' אות ב' שכתב ג"כ וז"ל, ואמר מרן אור ישראל הרב ישראל בן אליעזר, אנכי אנכי, כשתדע שאנכי הוא אנכי, ואין עוד בכל תנועה הוא מנחמכם בוראי, עכ"ל, ועיין לקמן פ' וילך סוף הגה ג' ענין כי אני אני הוא.

פירוש טו
ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בהר וז"ל, כי אמת מושלך עד לארץ שהוא בשפלות גמור כו' ולכך מי שרוצה לקרב עצמו אל האמת צריך להשפיל עצמו עד לעפר להגביה אותה משם.

פירוש טז
עיין לקמן בפרשתינו אות קמ"א, ובפ' בשלח אות ט' ובפ' וילך אות זיי"ן, מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש יז
עיין בספר של"ה הקדוש שער האותיות אות ה' בענין צירוף אותיות שם הוי"ה ב"ה עם אות א' בחמשה תנועות [ועם תנועת שו"א שהוא תנועה ששית] ע"ש בשם ס' הפרדס שער פרטי השמות פרק ב', ושוב ראיתי שנזכר זה בליקוטי הגר"א שנדפס בס"ס יצירה דף כ"ג ע"ד, ולא הזכירו שזה מבואר להדיא בשל"ה ע"ש.

פירוש יח
ועיין בס' בן פורת יוסף ד"ס ע"א, ובס' צפנת פענח דקי"ט ע"ב כתב וז"ל כי א ראש כל האותיות נקרא עילה וכל האותיות עלולין ממנו והוא כאשר קבלתי ממורי כו' ע"ש, ועיין לקמן פ' נח אות ק"י ושם בהגה פ"ב, ובפ' לך אות ב' ושם בהגה ב', ובפ' ואתחנן

בהגה כ"ט מענין זה, [ופשוט שזהו מ"ש לעיל אות כ' שבכל דיבור יש בו אלף המרמז על זה שאלופו של עולם בכל דיבור כדלעיל אות י"ד שבכל תנועה נמצא הבורא].

פירוש יט

זה מבואר לקמן פ' נח בהגה ט"ו באורך ועוד מבואר זה בפ' ואתחנן אות ל"ו ושם בהגה כ"ט מספר סוד יכין ובועז פ"ב.

פירוש כ

ביאור דבר זה באורך תמצא לקמן בפ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ט ושם בהגה קנ"ד.

פירוש כא

ובספר שפת אמת להרב מבערזאן פ' בראשית וז"ל, נודע מה שאמר הבעל שם טוב זלה"ה על פסוק כי שמש ומגן ה' אלהים, כי שמש הוא בחינת רחמים שם הוי"ה ומגן הוא בחינת דין, בחינת אלהים, החופה על בחינת רחמים, וכשמסירים המגן מאיר בחינת השמש בחינת הרחמים, והנה זה גופא הוא חסד גדול, כי אם היו תמיד חסדים מגולים שופעים אלינו, לא היה ניכר החסד כלל כי ידוע אשר יתרון האור מן החושך (קהלת ב׳:י״ג) לכן אנו אומרים מגן אבדהם, בחינת חסד כידוע יש עליו בחינת מגן הנ"ל, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ב מענין שמש ומגן.

פירוש כב

ובס' זכרון שמואל פ' יתרו כתב שבזה פירש הבעל שם טוב ז"ל פסוק (תהילים ל״א:כ׳) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ע"ש.

פירוש כג

עיין בסה"ק זוהר חי לפ' משפטים דק"י, ובס' אורח לחיים פ' בלק, ובס' דמ"א בליקוטים ד"ה טעם למה נקרא, שכולם הביאו את העובדא הנזכר בשבחי הבעש"ט, שהיה בק"ק מעזבוז סוחר אחד מאותן שלא נתקשרו עדיין להבעש"ט, ופעם אחת נסע בנו יחידו של סוחר הנ"ל לברעסלא, והיה דרכו להתעכב בנסיעה כזו ד' שבועות ועכשיו נתעכב יותר מעשרה שבועות ולא היה ממנו שום ידיעה, והלך עש"ק להבעש"ט, וציוה הבעש"ט שיביאו לו ספר הזוהר ופתח אותו וראה בו, ואמר לו בנך הוא בעזה"י בחיים, ושבת זה ישבות בכפר סמוך לעירנו פרסה אחת, ולא האמין הסוחר לדבריו, אבל תיכף במוצאי שבת קודש בא בנו לביתו, והלך אביו להבעל שם טוב, ובקש ממנו שימחול לו היות שדיבר עליו לשון הרע, ואמר לו הבעש"ט שוטה אתה, הלא האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית היה אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו, וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, והיכן

גנזו, בתורה, ולכן כשאפתח ספר הזוהר אני רואה כל העולם כולו, ולא אשגה ברואה בעזרת הש"י, והוא שם בשבחים צד כ"ג, ועיין לקמן פ' ואתחנן בהגה כ"ט מזה.
עוד הביאו בסה"ק [באור המאיר פ' פקודי, ובמאור עינים שמות צו, ועוד] עובדא כיוצא בזו שהיתה אצל ר' ברוך מקאמינקא ששלח שוורים לדרך, והיה מתייירא שלא יפלו ליד בעלי מלחמה היוונים, כדרך שגזלו שוורים של סוחרים אחרים, ושלח את ר' יוסף מקאמינקא אל הבעש"ט, ואמר לו הבעש"ט, למה לא אמרו לי בעת ששלחו את השוורים, והייתי משגיח עליהם, ואח"כ פתח את ספר הזוהר ועיין בו, ואמר אני רואה את השוורים שלא גזלו אותם, ושאל ר' יוסף אותו וזה כתוב בזוהר, והשיב לו זהו מה שאמרו חז"ל על פסוק וירא אלהים את האור כי טוב וגנזו, כי באור של ששת ימי בראשית היו יכולים להסתכל מסוף העולם ועד סופו, וגנזו בתורה, ומה שאמרו שגנזו לצדיקים לעתיד לבא, היינו לצדיקים שעתידים לבא בעולם, וכל מי שזוכה למצוא בתורה את האור הגנוז, מסתכל בו מסוף העולם ועד סופו, וכי סבור אתה שהשוורים לבד ראיתי כו', והובא בשבחי הבעש"ט צד מ'.

פירוש כד

עיקר ענין זה שהוא ענין התחברות אנשי החומר עם אנשי הצורה הזכרתי לקמן בפרשתינו בהגה נ"ו, ובארוכה העתקתי ענין זה בפ' וישלח בהגה ב' והגה ג' ע"ש.
וענין משל הסומא, שקיצר בו, נראה שנתכוון למשל שנזכר בגמרא (מגילה רכ"ר ע"ב) ראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו כו' כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי כו' ע"ש, והרמז הוא לתמכין דאורייתא, כמו שהסומא אע"פ שאינו רואה בעצמו, מאיר הוא לאחרים הרואים, והם מצילים אותו, כן הוא ענין תמכין דאורייתא, שאע"פ שבעצמו אינו רואה אור תורה, מ"מ הוא מאיר לתלמידי חכמים וצדיקים, במה שמחזיק אותם לתורה, והם מצילין אותו באור תורה שלהם, ולכן נקראים הם עיני העדה, והביא עוד משל זה בקיצור בספר צפנת פענח ד"כ ע"ג וז"ל דשמעתי ממורי משל הסומא שיש אור אבוקה בידו כו'.

פירוש כה

ועיין לקמן פ' שמות בהגה י"ח וי"ט, ובפ' דברים אות ג', מה ששייך עוד לכאן, ובס' כתר שם טוב דט"ז ע"ב כתב וז"ל, ביאור משנה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכו', כי יש ראיה ושמיעה וידיעה, ראיה גדולה משמיעה, ושמיעה מידיעה, והנה אם יבא אחד ויכפור שאין ירושלים נמצא בעולם, מפני שהוא לא ראה ולא שמע ממנה, יש אלפים אנשים שיכחישוהו שהם ראו ושמעו ממציאותה, [וזהו שאמר משה לפרעה (בפ'

שמות) כה אמר ה' שלח את עמי ויחוגו לי במדבר, ויאמר פרעה מי ה', פי' לא ראיתיו ואם תאמר כי הוא רואה ואינו נראה, אשר אשמע בקולו, פי' היה לי לשמוע קול דיבור נביאות ממנו כמו אתם, וא"כ כיון שאין לי ראיה ושמיעה ממנו ואתם רוצים שיהיה לי אמונה, כי מצד ידיעה לא ידעתי את ה', וגם את ישראל לא אשלח, והשיבו לו משה ואהרן אלהי העבריים נקרה עלינו, פי' אע"פ שאתה לגשמיותך אין לך ראיה ושמיעה ממנו, מ"מ אנחנו שמענוהו, ותדע לך כי נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר, מהאי טעמא אמר דרך שלשת ימים היינו כמו שאי אפשר לך להשיג כאן את המדבר והר האלהים לא על פי ראיה ולא על ידי שמיעות קול ממנו דהיינו הבת קול היוצאת מהר חורב, ואפילו הכי לא תוכל להכחיש ולומר שאין מדבר סיני והר חורב בעולם, מפני שיש אנשים שראו ושמעו, ומוכרח אתה להאמין מצד הידיעה, כן מוכרח אתה להאמין בהש"י] וזהו שאמרו דע מה למעלה ממך עין רואה, כי מצד שהוא עין ראוי שיסתכל ויראה מסוף העולם ועד סופו, ולראות השגות אלהות, ואוזן ראוי שתהא שומעת הכרוזין של ב"ד שלמעלה ובת קול היוצאת מהר חורב, והיית יודע בחוש ראיה ושמיעה, שיש אלוה בעולם, אלא, וכל מעשיך הרעים, בספר, באותן הספירות והבהירות של חושי נשמתך, נכתבין, ועל ידי זה מדחה אתה ומכהה אורה של הנשמה, מפני שהעוונות מבדילין, על כן דע מה למעלה ממך על ידי ידיעה לבד, עכ"ל [ומה שביאר בספר שקאי על הספירות של החושים עיין כיוצא בזה לעיל אות ח' שהמחשבה הוא כמו ספר ע"ש].

פירוש כו

בשבחי בעש"ט עמוד ע"ז כתב וז"ל, שמעתי מפי הרב דק"ק נעמרוב ודק"ק פולנאי, כתוב בזוהר חדש (איכה ד"ק ע"א) וז"ל אינון תנאים ואמוראים כל עלמא קיימא בגינייהו, דכד הוו קיימי כחדא הוי אומר בר נש לחבירו מגו משנתא דא דפרח מפומיה אנא חמי מה יהיה יומא דא או למחר, ואני שמעתי מהבעל שם טוב כשהיה שומע אחד שונה היה יודע מה שיהיה בסוף השנה, כי פעם אחת באתי לק"ק בראד ולא מצאתי ר' גרשון בביתו שנסע לדרך, ובתוך כך בא ר' גרשון לביתו, אמר בנו של ר' גרשון לאמו אבשר לך בשורה שלקחו את הפאקטיר בשלשלאות של ברזל, אמר לו ר' גרשון , ישראל גיסי אמר בשנה העברה שכן יהיה, שהייתי שונה משניות אחר התפלה וגרסתי משנה אחת, ואמר לי הבעש"ט יורע אתה מה שגרסת, ואמרתי יודע אני, ואני סברתי שהוא אומר נגד הפשט מהמשנה, ואמר לי שלמרת שני דברים חדשים, שני שונאים יש לך בכאן, אחד ישלים עמך והשני יהיה לו מפלה גדולה, וכן היה, שר' גרשון היה הולך לקבל פני הנגידים ביו"ט, והלך לפני בית השונא האחד, ושלח השונא את חתנו וביקש אותו

שיכנוס לביתו ופייס אותו, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' שמות אות ט"ז ושם בהגה י"ח וי"ט בענין עין רואה ואוזן שומעת ע"ש ובפ' דברים אות ג' ושם בהגה.

פירוש כז

ועיין עוד בס' מאור עינים ע"מ אבות ד"ה מאוד מאוד כו' וז"ל, אמר הבעש"ט תורת ה' תמימה כי הוא תמימה שלא התחיל בה אדם והיא שלימה, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' ואתחנן אות כ"ט מ"ש בזה. ובס' תולדות אהרן פ' בשלח, וז"ל, שמעתי בשם הרה"ק הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה שכל התורה הוא רק שם הוי"ה עכ"ל, [ועיין מענין זה לעיל בריש ספר זה הגה א'].

ובקונטרס מאמרים טהורים שבס"ס אמרות טהורות [מקאברין] כתב וז"ל בשם הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה, זיא איז נאך גאהר גאנץ, אשר לא נגע בה שום אדם אף בקוצו של יו"ד, ועד הנה תמימה לגמרי, עכ"ל.

ובס' ליקוטים יקרים ד"כ ע"ג כתב וז"ל, כמו שאמר הקדוש אלוהיי ר' מנחם מענדל [מפרעמישליאן] הנ"ל ז"ל, שאמר בפסוק תורת ה' תמימה, ר"ל ע"ד צחות שתורת ה' דייקא תמימה שעדיין לא נגע אדם באפס קצהו, כי לומדים רק חיצונות התורה, שאין במחשבתם להתדבק בהש"י, להיות לו מרכבה, ולירא ממנו, ולאהבה אותו ע"י התורה כו' ע"ש שהאריך בזה.

פירוש כח

ובכש"ט ח"ב דכ"ד ע"א כתב וז"ל, לפי שעתה נתלבשה התורה בסיפורי מעשיות כגון דלבן ובלעם, ולעתיד לבא יפרש איך דיבר הכל מאתו ית"ש, ומבנין עולמות העליונים והתחתונים, וזהו שאמר תורה חדשה מאתי תצא, היינו שאפרש לכם הפירוש איך הכל מדבר מאתי, עכ"ל. ועיין עוד לקמן פ' תולדות אות ד' בענין מצוות בטלות לעתיד לבא.

פירוש כט

ובס' כתונת פסים ר"פ תזריע די"א ע"ד כתב וז"ל, ונודע שאין לך שום מצוה שאינו כלול מזיי"ן ימי הבנין כמ"ש בפ' שמות בשם מורי ביאור (משלי כ"ד:ט"ז) שבע יפול צדיק וקם וכו', עכ"ל.

ובליקוטים יקרים דל"ב ע"א וז"ל, פירוש הכתוב כי שבע יפול צדיק וקם ר"ל כי האדם צריך לילך בכל השבע מדות של השבירה ולהעלות משם ניצוצות, ומחמת זה יש לאדם זה עליה גדולה, וזהו שכתב וקם, עכ"ל.

ושם דט"ז ע"ד, וז"ל, צריך אדם לידע כלל כאשר באה לו מחשבה זרה מן זיי"ן ימי הבנין, ר"ל או התפארות רעה או אהבה רעה או יראה רעה, וכן מכל זיי"ן ימי הבנין, צריך

לקשר אותה, כל אחת בשרשה, כיצד יעשה ימאס הדבר ההוא, ואז הרע נופל למטה והטוב יקח ממנו, ר"ל שיבא עליו צירוף אחד, למשל כשבא לאדם במחשבתו אותיות של ניאוף, ישבר את המחשבה הזאת ויבא עליו צירוף אחר, וזהו פירוש דברי הבעל שם טוב ז"ל כשבא אל הבינה נמתקין הדינין, עכ"ל. ועיין עוד בענין צירוף האותיות לקמן פ' נח אות ק"ו ק"ז ע"ש, ופ' וישלח אות י"ב ע"ש, ולקמן בפרשתינו אות ק"ד, ואות ק"י, ובפ' בחקותי אות ב'.

ובצוואות הריב"ש ד"ג ע"א וז"ל, ויקשור המדה הזאת להקב"ה כגון אם יש לו ח"ו אהבה רעה לא יאהב רק את הש"י, וכל מגמתו יהיה לזה, ואם בכעס שהוא יראה רעה שנמשך ממדת הגבורה, יתגבר על יצרו ויעשה מהמדה הזאת מרכבה להש"י, וכששומע אחד דורש בדחילו ורחימו אז ידבק עצמו לדיבורו מאוד ויהיה באחדות עמו, עם המוכיח, כי דיבורו נעשה אצלו מחשבה ובזה תסתלק ממנו [המחשבה הרעה] עכ"ל.

פירוש ל

עיין לקמן פ' שמות אות י"א י"ג, מה שהעתקתי בענין זה, ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בלק ד"ה עוד ירמוז ע"ד, וז"ל, ושבעה עממין הם שורש כל השבעים אומות, וזהו (נחמיה ט':ח') וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו', וממילא ימסרו כל האומות בידם, וזהו הן בגשמיות הן ברוחניות, בגשמיות היינו כשישראל ח"ו אין עושין רצונו של מקום אזי האומות מצירין להם, הן בעסק פרנסה ובשאר צרות, וברוחניות היינו מחשבות זרות מבחינת זיי"ן עממין שהם החלק הרע מזיי"ן ימי הבנין כו', אך כשישראל הם דבוקים בהשם יתברך אזי נכנסים ברזא דאחד ויוצאין מגדר זיי"ן עממין, וממילא בטלים מהם כל הצרות הן בגשמיות והן ברוחניות, עכ"ל. [וממוצא דבר אנו למדין כי כל אחת משבע אומות כלולה מעשר כמו שכתב שהם שורש כל השבעים אומות, ובזה מובן שישמעאל וט' עמו ועשו וט' עמו].

פירוש לא

וכתב בס' ליקוטים יקרים דכ"ב ע"ג וז"ל, כלל זה יהיה בידך כו' מחמת שנתגלו הכתבים של הקדוש מוהר"ר דוב בער ז"ל לכמה אנשים, ומועטים הם שיוכלו לדמות אליו ולעשות כמעשהו, אפילו לנגוע בקצהו, הם רואים שם שכותב בכמה מקומות סגנון זה, דהיינו שמאהבה רעה שבאה לאדם, יכול לאחוז באהבת הבורא, בחשבו ק"ו אם רצונו לאהוב שטות זה שהוא פסולת שנפלה בשבירה, קל וחומר לשרשו לאהבת הבורא שממנו נלקח זאת האהבה, וכן ביראה רעה, וכן בהתפארות הגרוע וכן בניצוח וכו'. והנה אותם שאינם בעלי שכל שרואים זה, חושבים שדבר פשוט הוא ללמוד קל וחומר זה,

כמו שלומדים קל וחומר בגמרא, אבל שם הוא ללמוד וכאן הוא לעשות, שאי אפשר ללמוד קל וחומר זה אם לא יהיה מופשט מגשמיות, כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם לרצונו, אזי בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ומיראתו ותפארתו כו', כי לא טעם טעם זה כלל, והכתוב אומר (תהילים ל"ד:ט') טעמו וראו כי טוב ה', וח"ו יפול בשוחה עמוקה אם לא ישמור את עצמו מאוד, וצריך להרחיק את עצמו בכל הרחקות הנמצאים בספרי מוסר, רק מי שהוא מופשט מגשמיות ואפילו הכי מתעורר בלבו לפעמים אהבה רעה או יראה רעה, כי עדיין לא נתברר ונפשט כל צרכו, והפסולת רוצה לאחוז בו ולהדפנו, אזי העצה שלו הוא שיוציא יקר מזולל וילמוד קל וחומר, ויתעורר על ידי זה באהבת הבורא ית"ש ויראתו יותר, עכ"ל. [ועיין לקמן פרשת תרומה הגה ב'].

והובא כל זה בס' כש"ט ח"ב דכ"ג ע"ד וז"ל, יהיה מופשט מגשמיות ותאוותיהם, כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם לרצונו, אזי בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ויראתו והתפארותו, כי לא טעמו כלל והכתוב אומר טעמו וראו כי טוב ה', ואם הוא מופשט מגשמיות ואפילו הכי מתעורר בלבו לפעמים אהבה רעה או יראה רעה כי עדיין לא נברר ונפשט כל צרכו, והפסולת רוצה להתאחז בו ולהדפו, יתעורר על ידי זה לאהבת הבורא ויראתו ועל ידי זה יברר ניצוצות קדושות מפסולת דמאנין תבירין, כי באמת לולא השבירה, לא היה שום רע ושום חומריות בעולם, רק כל הברואים היו דבקים בבורא יתברך שמו כמו האופנים ושרפים וחיות הקודש, אבל השבירה גרמה התרחקות והתעבות, ופירוד מן השם יתברך, והכל למען נסותינו להטיבנו באחריתנו כשנזדכך במעשים ונברור טוב מרע על ידי מצוות הבורא של מאכלים כשרים וטהורים. ועיקר הבירור של השבירה אי אפשר להיות אם הוא דבוק ומתאוה ומתענג לתענוג החומריות ח"ו, כי האיך יברור אם הוא חושק בפסולת לרצונו, אבל הבירור הוא על ידי שיהיה דבוק בהש"י באהבה ויראה, ומביא הכל על ידי מדת היראה לאין שהוא חכמה, וד"ל שמבין שתענוג הגשמיי הוא הבל ונמאס בעיניו, וברצונו לא היה נהנה מזה התענוג הגשמיי כמו אכילה ושתיה ומשגל, רק מחמת מצוות הבורא, וגם שיש בזה ניצוץ מאהבת ותענוג הבורא, וע"י זה התענוג מפריד עצמו מן הפסולת ונמאס בעיניו תאוה של פסולת מחמת חכמה, כמו מי שהוא חכם ומביאים לו איזה דבר גרוע מטבע או בגד שבעצם הוא גרוע רק שהוא צבוע בצבע טוב מאוד, שמי שהוא כסיל נדמה לו שכולו טוב, והחכם מבין שרק הצבע לבדו הוא טוב והשאר איננו, וז"ש בזוהר הקדוש

(עי' שמות ד"כ ע"א) הכל בחכמה אתברירו, עכ"ל. ועיקר ענין זה עיין לקמן פ' פינחס אות זיי"ן.

פירוש לב

והובא עוד בצוואות הריב"ש די"ד ע"ב מענין זה והעתקתי לקמן בפ' לך בפנים אות ט"ו ט"ז ע"ש.

פירוש לג

נראה כוונתו על ענין ג' קוים שהעתקתי לקמן בפ' תשא אות כ"ג ורמזתי לזה בפ' נח בעמוד התפלה בהגה ק"ג ע"ש, ועוד יש לזה שייכות עם מה שהעתקתי לקמן בפ' בחקותי סוף אות זיי"ן ושם בהגה ט"ו.

פירוש לד

והובא דבר זה בס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ו ע"א ושם מסיים בה וז"ל, ועל ידי אותן ניצוצין בא לידי תשובה, ובשעה שעושה תשובה על העבירה מעלה הניצוץ שהיה בה לעולם העליון, וזהו שכתוב (בפ' תשא) נושא עון וכו' ודפח"ח, עכ"ל. אבל סיום זה אינו שם בס' צפנת פענח רק הוא מלשון צוואת הריב"ש די"ט ע"ב בד"ה זה כלל גדול וכו' שהעתקתי לקמן בפרשתינו אות קס"ז ע"ש, וכן הוא בס' ליקוטים יקרים ד"ד ע"ג.
ועוד שם בס' צפנת פענח ר"פ שמות ד"ב ע"ג, וזה לשונו, שמעתי ממורי כי גם תענוג העברה ר"ל נמשך בסוד השבירה [ויש] בו מניצוץ תענוג רוחניי ודי בזה, עכ"ל, ועיין לקמן בפ' תשא אות כ"ג וכ"ד בענין אל יתהלל חכם וכו'.

פירוש לה

נראה לענ"ד שרמז בזה על מה שהביא בס' תוי"י פ' ויגש דל"ח ע"ג ופ' תצוה דע"ב ע"ד ופ' נשא דקל"א ע"א, שהעתקתי הכל לקמן בפרשתינו אות קפ"ד ושם בהגה קנ"ט, שהמתבאר שם הוא שעשה הבעל שם טוב ז"ל שאלת חלום לבאר לו ענין תרי בדחי דאיתא בגמרא (תענית דכ"ב ע"א) דהוו בני עלמא דאתי, והשיבו לו שהיה עניינם לקשר כל מדרגות התחתונות לשרשן, לייחד מטה למעלה ע"ש, והרי זהו עצמו מה שביאר כאן בדיבור זה להלן במעשה הרשעים ויתרון האור מן החושך ע"ש. ממילא שפיר יש שילוב גם ענין תרי בדחי לכאן, ולכן רמז לו בקצרה כדרכו בקודש, כנ"ל שמ"ו.

פירוש לו

כבר העתקתי לעיל בקונטרס מאירת עינים בהגה אות י"ד מה שכתב בסה"ק תוי"י פ' בלק דקס"ו ע"א שאחיה השילוני הנביא היה רבו של הבעל שם טוב ז"ל וע"ש בפנים אות ל"א ואות ל"ו.

פירוש לז

עיין היטב במס' שבת דקנ"ו ע"א ובחידושי אגדות מהרש"א שם מה שכתב בענין זה.

פירוש לח

ועיין בס' צפנת פענח דס"ג ע"ב וז"ל, דכתבתי במקום אחר בשם מורי כי נמשך יתרון לאור מכח החושך וכו' יעו"ש.

ובס' כתונת פסים דל"ח ריש ע"ב, וז"ל, והוא תכלית התענוג כשנעשה מן נגע עונג וכמו שביאר מורי יתרון האור הנמשך מן החושך וכו', ועוד ע"ש מ"ש בדי"ג ע"א, ועיין לקמן פ' שמות בהגה ו', ובפנים אות ט' מכל ענין זה, ועוד עיין לקמן פ' האזינו אות ד' ע"ש, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות קנ"ט.

ובס' דגל מחנה אפרים פ' יתרו ד"ה ואתה תחזה הביא ענין זה בקיצור וז"ל, שמעתי מן אא"ז זללה"ה על המשנה ד' מדות בנותני צדקה וכו' לא יתן ולא יתנו אחדים וכו' והקשה מה מדה הוא זה, ותירץ כי הכל נקרא מדות כי הצדיק לוקח לעצמו יראה ומוסר אף מן אותו אדם שיש לו זה הבחינה, תהו איזה חכם הלומד מכל אדם (אות פ"ד) שיכול ללמוד לעצמו דברי מוסר ויראה מן כל אדם אף ממדרגות תחתונות, עכ"ל.

פירוש לט

ובס' צפנת פענח דקי"ח ע"א וז"ל, כי צריך הצדיק להתלבש לפעמים במרת הרשעים לשם שמים כמו שכתבתי במקום אחר בשם מורי ומה בין תלמידיו של בלעם הרשע לתלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום (אבות פ"ה) וכו', יעו"ש, [עיין לקמן פ' לך אות ל"ו ל"ז ואות ל"ח ול"ט] העולה משם שצריך הצדיק להתלבש במדת שקר וכזב, כדי לעשות שלום, כמו אהרן, וכיוצא בזה כמו כעס וריתחא דרבנן, ואז נעשה היצר הרע והרשע על ידי זה כסא ויד אל הקדושה כמו שכתבתי לעיל בשם מורי ביאור משנת ד' מדות בנותני צדקה וכו', כי מעלת יתרון אור ניכר מכח החושך, ומכח זה נעשה זה כסא ויד לזה, כמו יד האדם המושיט דבר למעלה אז הוא בעצמו שם וכו' ע"ש, וכן הוא שם בדף ק"ג ע"א.

פירוש מ

עיין לקמן בפ' עקב אות ע"ב מה שהעתקתי בענין גזרה שוה.

פירוש מא

ענין הכנעה והבדלה והמתקה שיש בכל דבר עיין לקמן פ' נח אות ק"י. ובצפנת פענח דק"א סוף ע"ג, וז"ל, אמנם טעם זה לא ניתן לכתוב ולאמור בפני המוני עם שיש בזה

מקום לאפיקורסים לומר אם כן גם עובדי ע"ז נעשו כסא וכו' ובאמת זה אינו כי יש הבדלה כמו שביאר מורי זלה"ה ודפח"ח, עכ"ל.
ובס' תוי"י פ' תצא דקצ"ז ע"ב וז"ל, אמנם יש בזה מקום לטעות ולומד דעצם העבידה נכנס בקדושה וזה אינו כי צדיך הבדלה וכמו שכתבתי בשם מורי זלה"ה כי אחד הבדלה יש יתדון לאוד הנמשך מן החושך וכו' ע"ש.
ושם בפ' נח דט"ו ע"ג וז"ל, הגם שביאר מורי זלה"ה בזה שצריך הבדלה ואחר כך כו', כתבתי מזה לקמן והש"י יכפר, עכ"ל.
ובסו"פ משפטים, וז"ל, המן נעשה כסא למרדכי כמו שכתב הרוקח וכו' וממנה יושע (ירמיהו ל':ז' פסוק ז') אותיות ומהמן יושע, והטעם כמו שאמרו בש"ס (מגילה די"ד ע"א) גדולה הסרת טבעת להמן יותר ממ"ח נביאים כו' אם כן נעשו כסא זה לזה כו', הגם שצריך הבדלה כו' כמו שביאר מורי זלה"ה, עכ"ל.

פירוש מב

ועיין עוד בס' צפנת פענח דל"ג ע"ג ושם ע"ד, ודק"א ע"ג, ועוד עיין שם בהשמטה דף ק"כ ע"ב.

פירוש מג

והובא דבר זה בס' היכל הברכה סו"פ וישב דרכ"ז ע"ג ד"ה ראשך, ומסיים בה וז"ל, הגם שיש בזה דברים עמוקים לענין מחשבות זרות, כי כשעולין מחשבות זרות ובטלים, בעת התפלה, אינם באים לבלבל, אלא להעלותם על ידי יראה וחרדה וביטול עד אין, עפרא בעלמא, בטל ממש מזה ומבא, אז נקשר נפש השכלי באור אין סוף, ובא להתפשטות הגשמיות, נפשי יצאה בדברו (שיר השירים ה':ו') כל אחד לפי שרשו ונשמתו וכו', אבל באמת כשהרע גורם טוב נעשה טוב גמור, ועולין הניצוצין והנשמות, וכמעט שיש לרע עליה, רק כשעולה משם יתפרדו, והטוב עולה, והרע גמור נופל למטה, עכ"ל, ועיקר ענין מחשבות זרות עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה באורך מן אות צ"ז ולהלן.

פירוש מד

ענין הגדלות והקטנות בתורה ובתפלה עיין לקמן בפרשתינו אות ס"ז, ואות ס"ח וס"ט ושם בהגה נ"ח, ע"ש היטב.

פירוש מה

עיין בספר רשפי אש השלם בפ' תצוה אות נ' ששם הביא ג"כ דבר זה בסתמא, ונראה שרמז על זה המאמר שהעתקנו כאן, וע"ש בהגה אות נ"ב שכתבתי כי מקור דבר זה הובא בשל"ה שער האותיות אות ע', והעתקתי גם כן מס' ראשית חכמה שער הקדושה

פ"ח שכתב וז"ל, ועל דרך האמת הטעם שלא יסתכל חוץ לד' אמות כי צריך להשוות מדתו למדת רבו, כי כמו שבעיניו ית"ש כתיב (דברים י"א:י"ב) עיני ה' אלהיך בה ומדתה הם ד' אמות כמנין ד' אותיות אדני כו' ע"ש.

פירוש מו

כתב בס' דודאים בשדה פ' בשלח בשם הבעל שם טוב ז"ל, וזה לשונו, צריך לעשות מעשיו בהסתר, שלבני אדם יהיה נראה שהוא אינו מתנהג בחסידות, רק שקודם שיבא אל המדרגה הגדולה, צריך לעשות מעשיו בגלוי, שאם לא יעשה בגלוי רק כמו שעושין העולם, רק שירצה בפנימיות להיות חסיד, אפשר שיחיה נמשך אחר העולם, ומתוך לשמה יבא שלא לשמה ע"ש, וכן הוא בצוואת הריב"ש ד"ז ע"ב, ובליקוטים יקדים ד"ב ע"ב.

פירוש מז

עיין בספר ליקוטי אמרים ד"ה סוף ע"ד בד"ה הללו את ה' מן השמים, שהובא שם ענין זה בקיצור. ובס' דברי שלום במאמרים לשבת חוה"מ סוכות דס"ה ע"א כתב וז"ל, וכתב הקדוש הבעל שם טוב נבג"מ על פסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים כי עד עולם מתקיימים העולמות על ידי דבר ה' אשר דיבר בעת הבריאה, ועל ידי דיבורי תורה ותפלה נותנים כח כביכול לדבר ה' אשר בתוך העולמות, עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' לך בהגה י"ט עוד מענין זה, ועי' פ' נח אות צ' ואות ק"מ.

ובסה"ק שפת אמת למרן ז"ל במאמרי ראש השנה דס"ט ע"ג וז"ל, כמ"ש בשם הבעש"ט כי מאמר יהי רקיע מחיה כל רגע הרקיע, וכן כל מאמרי השי"ת חיים וקיימים, ונמצא שורש כל דבר וקיומו הוא המקור והנקודה שנמשכת מן מאמר השי"ת, עכ"ל. שם דכ"ט ריש ע"ד, ועוד עיין בתוי"י פ' ויחי דל"ט שזהו סוד ג' רישין, ובפ' ויקהל דע"ו ע"א הביא וז"ל וכמדומה ששמעתי ממורי זה. אבל בפ' שלח דקמ"ח ע"ב וכן בס' כתונת פסים ד"א ע"ד מבואר בזה דשמעתי ממורי ע"ש.

פירוש מח

עיין בס' הזוהר הקדוש בראשית דט"ז ע"א ובפ' יתרו דס"ח ע"ב מענין זה.

פירוש מט

שם בס' בן פורת יוסף לא נזכר זה בשם הבעל שם טוב, ועי' בס' צפנת פענח ד"ז ע"א. ועוד שם דכ"ט ריש ע"ד, ועוד עיין בתוי"י פ' ויחי דל"ט שזהו סוד ג' רישין, ובפ' ויקהל רע"ו ע"א הביא וז"ל וכמדומה ששמעתי ממורי זה. אבל בפ' שלח דקמ"ח ע"ב וכן בס' כתונת פסים ד"א ע"ד מבואר בזה דשמעתי ממורי ע"ש.

פירוש נ

ובס' כש"ט ח"ב ד"ג ע"ב, [והוא בליקוטי אמרים ד"ב ע"ג ד"ה כל עיר] וז"ל איתא בגמרא איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, פי' אדם גימטריא מ"ה והוא שם הוי"ה במילוי אלפין [כזה יוד הא ואו הא בגמטריא מ"ה] שנותנים לו מעולמות עליונים, ואין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, עכ"ל.

עוד שם בס' כש"ט [והוא ג"כ בליקוטי אמרים ד"ג ע"ב ד"ה עשה לך] וז"ל, [האדם הוא רק דלת מם והדיבור שודה בו] וכשמתדבק בהקב"ה שהוא אלופו של עולם נעשה אדם, והקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות עם אדם, שלא היה יכול לסבול בהירותו, ואדם צריך לפרוש את עצמו מכל גשמיות כל כך עד שיעלה דרך כל העולמות ויהיה אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל ממציאות, ואז יקרא אדם, עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף דק"י ע"ג וז"ל, שמעתי בשם החסיד מ' דוב בער טורצינער [הוא הרה"מ הגדול] ביאור פסוק (מיכה ו':ח') הגיד לך אדם מה טוב וגו', כי ח"ו נרגן מפריד אלוף על ידי שנסתלק אות א דאהי"ה ונשאר מ"ד, ולהמשיך האלוף הוא טוב כשיהי' בבחינת מה גימטריא אדם, כמשה ונחנו מה וכו', ובזה יובן הגיד דהיינו להמשיך לך בחינת אדם, לזה טוב שיהיה בבחינת מה, שפל ועניו, ואז נמשך א ונעשה מ"ה גימטריא אדם ודפח"ח, עכ"ל.

ובתולדות יעקב יוסף פ' קרח דקנ"ד ע"א וזה לשונו, דשמעתי ביאור הפסוק הגיד לך אדם מה טוב כו', ר"ל שכדי שיהיה בתואר אדם צריך שיהיה בתואר מה דהיינו שפל ועניו כמאמר משה רבינו עליו השלום ונחנו מה כו' עכ"ל.

פירוש נא

הרב אוצר החיים בלקט אמרי פנינים דר"ז ע"ג העתיק זה באריכות גדול, וכתב וזה לשונו, קבלתי ממורי *שיש* באדם עשר ספירות, כי הוא עולם קטן, כי כל מה שיש בעולמות עליונים יש בנפש אדם, כמבואר בתומר דבורה האיך לדמות עצמו ולקדש עצמו דוגמת הספירות רוחניות עליונים, לעשות בתחתון ולרמז בעליונים [ובענין זה עיין עוד לקמן פ' שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג, וע"ע לקמן פ' מצורע אות כ"ב ושם בהגה י"ח ע"ש איך האדם הוא מדת אין] להיות אין בטל ומבוטל בריה שפלה אפלה, ובזה יתדמה לאין עליון כתר עליון, ויהיה סבלן לסבול בזיונות וחלישות דעת וחירופין וגידופין באהבה ובלב שמח, ולא יהיה נוקם ונוטר, כי האור והדביקות ונועם זיו השכינה יבריח ממנו כל אלה, ויהיה דומה לכתר מקור הרחמים, ולא יכנס לפניו שום פגם ושום שנאה, ולא שום דין, שימנעהו מלהשגיח ומלרחם להשפיע ולהיטיב אל כל הצריכין

טובתו, אפילו לשונאיו שרדפו אחר חייו, ולא יהיה שום בריה בזויה בעיניו, ולא יבזה שום נמצא, אלא הוא יהיה נבזה בעיניו בלב שמח מלא אור וחיות.
במדת החכמה נכללו דברים הרבה, שיהיה מחשבתו דבוקה באור עליון, ויהיה נקי בכל יכלתו מן המחשבות רעות, ויחשוב בגדולת הבורא ובשם הוי"ה תמיד, ולא יפריד מחשבתו מן התורה והדבקות.
במצח יהיה מצח הרצון, ולא יהיה עזות מצח להעיז פניו לפני מי שגדול ממנו יום אחד, וירצה את הכל במתק, להסיר כעס ומשטמה מבני אדם, ויהיה כולו טוב ושפל ונכנע, וידבר בדברים רכים עד שירצה הכל ברצון טוב.
באזנים שלא יכנסו באזניו לא דברי לשון הרע, וקנטור, ורכילות, כי מי שמביא לך איזה רכילות פלוני עשה לך, פלוני דיבר עליך, אל יעשה בך שום רושם, ותהיה שונא ומרחיק למי שמביא לך דברים רעים כאלה, ותאמר לו שקר אתה דובר, כי על הרוב הוא שקר וכזב, אפילו הוא אמת תסבול ושתוק, ויהיה לך טובה גדולה ושמחה, ותשיג השגה נפלאה כו' בעת שתקבל חירופין וגידופין באהבה וחיבה וחלישות דעת, ויהיה לבך מלא אור וחדוה ואהבת ישראל ודבקות הש"י ותורה ותפלה, ולא תאזין אלא לדברים טובים, ולא יעשה בך שום רושם שום דיבור רע, כי הכל הבל, והכל מושגח בהשגחת השם יתברך, אף על פי כן למיחש מיהא בעי שלא תכניע עצמך לפני השונא.
בעינים ירגיל עיניו שלא להסתכל בשום אשה אפילו ראיה בעלמא, ואזי יהיה מושגח שלא יראו עיניו שום דבר רע כלל, שאם יעברו לפניו אלף נשים לא יראה אותם כלל, והכל מבואר בספרי המוסר.
בחוטם לא ימצא בו חרון אף וכעס, כי הכעס הוא רוח רעה ממש, ורוח נכפה, ואל זר, על כן יבקש מבעל הרצון בדמעות שלא יעבור עליו רוח דעה לכעוס, ותמיד יהיה לו לב רחב ושמח, לסבול כל היסורין מאנשי ביתו ומן הכל,ר ואז יתעלה בעליה יתירה, ותמיד יהיה מלא רצון ושמחה לכל בריה.
בפנים יקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובשמחה, וכל המסתכל בו יהי נכנס בו שמחה בלב, מאור השכינה שמאיר על פניך.
בפיו זהו עיקר היהדות, ועיקר של כל עבודת השם יתברך, לא יוציא מפיו דבר מגונה, ולא דבר רוגז, ולא קללה ויחיה את נפשו במוצא שפתיו לתורה ולתפלה, ומבואר וידוע ליודעין, ועיקר חיות האדם הם המדות טובות, ועיקר המדות טובות הוא הכנעה וביטול, אין ממש, נבזה בעיניו בכל רגע ובלב שמח, וכל המדות נכללין בזה, ומי שאין לו מדות טובות הוא חיה רעה, פרא אדם, פחות מן הבהמה, ואין לו תורה ומצוות והכל הבל,

ועיקר ושורש אין, ויחשוב שהוא פחות ונבזה מכל הנבראים, והעדרו היה טוב יותר, כי אם היה אבן דומם נולד במקומו, היה יותר עושה רצון הבורא, והכל בלב שמח מלא אור ומלא חיות ודבקות, ובזה יהיה למבזים אותו ומצערים אותו ורודפים אחד חיותו, כאילו הדין עמהם, והוא הנבזה באמת עד תכליתו.

ובכלל החכמה להשיג חכמה, ולהשפיע מחכמתו אל הרוצים בתשוקה לקבל ממנו, ומענייני החכמה שיהיו רחמיו על כל הנבראים כולם, דומם צומח חי מדבר, ועל כל נמצא שבעולם ולא יעקור צומח אלא לצורך, ולא ימית שום בעל חי אלא ברחמים רבים לכבוד שבת.

ובמדת בינה לשוב בתשובה בחרטה ובדמעות עד דכדוכה של נפש לפני השם יתברך, ובזה מטהר היצר הרע, ומחזירו אל מדרגת מלאך קדוש.

במדת חסד אהבת השם יתברך בתכלית, ועבודת השם יתברך, ולימוד תורתו וקיום מצוותיו אהוב לו יותר מכל חללי דעלמא, וממש טועם בו טעם עולם הבא, ויהיה אהבה בין בקבלת הטוב ובין בקטנות ימסור נפשו לה', וכן בעת יסורין ומיתה יהיה אהבת השם יתברך בלבו, ויגמול חסד עם קונו באמת.

במדת הגבורה יכעוס למראה עינים על אויבי ה', ויטהר היצר, במה שעושה כל ענייניו הגשמיים ביחודים קדושים.

במדת הת"ת ילמור תורה לשמה בהכנעה, ואין, ובלב שמח ולא יתגאה, אלא לב נכנע מלא מדות טובות.

במדות נצח והוד למורי ה', יחזיק לומדי תורה לשמה, ולאהוב לומדי תורה לשמה, והם עמודי קיימין, שהאדם מאמין אמונת הבורא יתברך שמו, על אמתתו.

במדת יסוד בשמירת ברית הלשון וברית הלב וברית המעור, וכשיש לו תענוג מעבודת הבורא, יותר מכל התענוגים, ומן הגשמיי יבין התענוג הרוחניי, כשמדבק עצמו באחדות אורו יתברך שמו שורש כל השמחה והתענוג.

ומדרגה אחרונה שבאדם מלכות הוא צער ועוני וחלישות דעת ובזיונות, ולא יתגאה עצמו, וישים עצמו כמו עני, ויקבל באהבה ובאמונה שלימה, ובזה נעשה יחוד יסוד ומלכות, שבא לאור עליון ותענוג וחיות אלהות, ויגלה עצמו ממקום למקום, ובזה יהי מרכבה אל השכינה ויכנע לבבו בגולה, ויתקשר ביחודים על הדרך ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גירושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד כמו שעשו רשב"י ותלמידיו, ומרן הריב"ש טוב ותלמידיו, שכתתו עצמן ממקום למקום, ונתבזו על הדרך, וקבלו הכל

באהבה. ועוד נכלל בזה המדה היראה והאמונה לקבל באהבה שירא מן המלך הגדול וכו'.
ובעול תורה ומצוות ויחודים צריך לדמות ליוצרו בשלש עשרה מדות הרחמים (מיכה ז' י"ח).
[א] מי אל כמוך מלך נעלב וסובל עלבון מה שלא יכילהו הרעיון, הרי אלופו של עולם וחיותו בכל תנועה, ואין נסתר מחיות השגחתו בכח עליון השופע עליו בכל רגע, ותמצא שמעולם לא חטא אדם, שלא יהיה הוא באותו רגע שופע עליו חיות, ואדם חוטא בכח אותו החיות עצמו שמשפיע עליו, ואלופו של עולם שם אתו עמו, וסובל עלבון כזה, שהרי אם יסתלק ממנו, יהיה כלא היה, כמו שעשה לירבעם (מלכים א י"ג:ד') ותיבש ידו ולא יכול להשיבה, ועם כל זה לא מנע הטוב, וסובל עלבון מה שלא ישוער, ועל זה קוראים אותו למעלה מלך עלוב, מי אל כמוך סובל ונעלב, ובמדה זאת צריך אדם להתנהג עם חביריו בסבלנות גדול, ואל יאסוף טובתו מן המקבלו.
[ב] נושא עון סבלנות גדול, שיזון ויפרנס הרעים אשר נבראו ונתחזקו על ידי חטא האדם, ובזה ילמוד אדם שיהיה סבלן שיסבול עול חבירו, ורעתו שהרע לו, ולא ימנע טוב ממנו.
[ג] ועובר על פשע הוא בעצמו רוחץ את צואת העבירות, אף על פי שלקח שפעו ופרנסתו וחיותו ורודף אחריו בבזיונות, ולוקח מחיית ביתו ופרנסתם, עם כל זה אם יבקש מטו ממנו יחזור הפשע לשפע, וישפיע לו מטובו ומהונו.
[ד] לשארית נחלתו כי כל הדעות וצרות שיש לאדם הוא מן הקרובים אליו ושאר בשרו, אם לא שהם צדיקים, שדרך הצדיק לקרב את קרוביו, אבל בלא זה עיקר הצרות הוא מן קרוביו כידוע וכו', וכן כביכול הקב"ה יש לו וכו' מן ישראל עם קרובו, אף על פי כן מרחם עליהם בכל עת ורגע, ואינו מונע טובו, וקורא אותם בניי שארית נחלתי, כך יעשה אדם, ויתנהג עצמו עם קרוביו שהריעו לו יותר מן כל האדם אשר על פני האדמה, אף על פי כן ירחם עליהם וייטיב עמהם, וזה מדה גדולה מכל המדות.
[ה] לא החזיק לעד אפו אינו מחזיקו, אלא אדרבה מחלישו, ומצפה ומרחם ומשפיע אולי ישוב בתשובה, כך יתנהג עם חבירו, אף על פי שיכול לנקום ממנו לא ימהר כעסו, וימחול עלבונו, וירחם עליו בכל היכולת.
[ו] כי חפץ חסד הוא דורש ומבקש למי שצריך חסד שישפיע לו ברצון ובחפיצה, וכך יתנהג אדם, ירדוף אחר מי שצריך חסד ויתן לו, וישפיע לו באנפין נהירין ובפנים שוחקות.

[ז] ישוב ירחמנו שמרחם על הרשעים, ובפרט על העושים תשובה, ביותר ויותר מן הצדיקים, ומקום שבעלי תשובה אמת עומרים וכו', ומחזיר פניו אנפין נהירין, ומקרב אותם כמו שעשה למנשה מלך יהודה, וכך יתנהג עם חבירו המחרפו ומגדפו, ורודפו ולוקח פרנסתו, ידע שהוא שלוחו של מקום, ויתן לו התעוררות פתח במילין רכיכין שישוב ויאהבהו.

[ח] יכבוש עונותינו כובש עון, וזוכר התורה והמצוות, כך יתנהג עם חבירו, שעמד עליו ורודף אחר חיותו, ומבזה אותו בבזיונות מה שלא היו לו במחשבה, ולוקח פרנסתו וחיותו, אף על פי כן יזכור לו הטובות שעשה עמו, ויאמר הרי כמה פעמים החיה זה אותי, ועשה עמי כמה טובות, ויזכור בזכירה בפיו את הטובות שעשה לו, ויכבוש הרע והצער, כי הוא באמת שלוחו של מקום ב"ה וב"ש.

[ט] ותשליך במצולות ים כל חטאתם עם היות שיהיה רשע מדוכא ביסורים אל ישנאהו, שאחר שנלקה אחיך הוא, ויקרב המדוכאים ביסורים והנענשים, וירחם עליהם, ויצילם מיד כל הרע שבעולם, ואל יאמר עונו גורם לו, אלא ירחמהו, ומכל שכן למי שחטא נגדו והרע לו ביותר, ובא לידו וצריך אליו, ימחה מלבו כל הרע בלי רושם כלל, ויקרבהו ברחמים, וייטיב לו בכל מילי דמיטב ובכל כחו.

[י] תתן אמת ליעקב לרחם ולהתנהג עם כל הבריות באמת בכל לב, ולא בחכמת פוליטיק, שזה שקר ורשעות גמור, אלא כל מה שיעשה יהיה בלב אמת, אמת.

[יא] חסד לאברהם למי שהוא חסיד ותלמיד חכם וצדיק, יתנהג עמהם ביותר ויותר חמלה וחנינה, ובלב שמח וחסד, ייטיב עמהם באהבת הלב נבדבקות רוחא ברוחא ממש כאברהם אוהבי.

[יב] כאשר נשבעת לאבותינו ברוחא דנפיק מן פומא ביה מתלבשין אבהתנא, ודע שכל רשע שבעולם כל זמן שאין בו מינות, ניצוץ ונקודת יהדות שבו אין בו פגם, וזה הנקודה יוד ציר הדלת הוא אות ש של האבות, שיש ניצוץ של אבות בכל זרע ישראל אף ברשעים, שזה הניצוץ אין בו שום פגם וחטא, ובזה הנקודה אנו רואין שאפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת שמו הגדול, ובזה המדה יתנהג אף [עם] קל שבקלים ורשע, וכל זמן שאינו פוקר לחלל שבת בפרהסיא, ולהיות כופר בעקרים שמנה הרמב"ם, יאהב אותו כבבת עינו, כי הרי הם זרע אברהם יצחק ויעקב, ויעורר רחמים על כל הרשעים בלב אמת, וידין אותם לכף זכות, ובזה יאריך ימים וחיים טובים.

וכך אמר מרן הריב"ש טוב לתלמידו הרב מקאלאמעא אביו של הצדיק ר' נחמן ז"ל, את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בנך יחידך, וזהו ממדה זאת פומא קדישא דמפיק חיים לכל.

יג מימי קדם רחמי דעתיקא קדישא ימשיך על כל מי שבשם ישראל יכונה ולא החליף את שם ישראל ממנו, יהיה מה שיהיה, ירחם עליו במדה זאת ואל ידחהו, ואמר מרן הריב"ש טוב בעת שדחה הגאון ר' חיים כהן ז"ל את הכת הידוע שלא היו פוקרים כמותם מיום שנתנה תורה לישראל על כן דחה אותם שיצאו לגמרי מן הכלל ר"ל, ואמר מרן שראה השכינה מיללת ביללה גדולה על מה שדחה אותם כל כך, כי כל זמן שהאבר דבוק מעט אולי יש תקוה והוא הגאון ז"ל כרת אותם לגמרי, וענין זה לרחם על פוקרים כאלה שלא לדחות אותם לגמרי הוא ממדה י"ג, מימי קדם עכ"ל, ובעיקר ענין זה עיין עוד לקמן פ' שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג.

פירוש נב

בס' לקוטי אמרים די"א ע"א ד"ה והיה האוכל כתב וז"ל, והנה מדת מלכות מקבלת ממדרגות תחתונים, דהאדם שממנים אותו למלך הוא כמו שאר בני אדם, רק רצון העבדים היה למנות אותו למלך, ולהיותה מדרגה תחתונה מאוד כזו שצריכה לקבל מעבדים על כן רגליה יורדות מות, ומזה תוכחת מגולה למי שמתנשא באיזה מדה על שאר אנשים לאמר שהוא יותר חכם מהם אז יראה שזהו באמת עצמות המחשבה אנא אמלוך, שהוא מקבל תענוג ממדרגות תחתונים ממנו והוא מהשבירה ר"ל, שהוא סובר שממשיך עצמו בזה למדרגה גדולה, ובאמת ממשיך עצמו בזה למדרגה תחתונה ואין זה שלימות, כי כל אדם צריך להמשיך לעצמו למדרגה עליונה ממה שהוא עומד עתה, וזהו (אבות פ"ד) הוי זנב לאריות ואל תהי וכו', עכ"ל.

פירוש נג

עיין לקמן ריש פ' אחרי אות א' מה שהעתקתי בענין זה, ושם בהגה.

פירוש נד

בספר כתבי קודש די"ח ע"א כתב וז"ל, בשם הבעל שם טוב פירוש הכתוב (תהילים קמ"ה:י"ז) צדיק ה' בכל דרכיו, פי' מי שהוא צדיק ויש לו התקשרות הבורא ברוך הוא אזי ה' בכל דרכיו, עכ"ל, נראה שענין צדיק נקרא התקשרות מפני שרומז ביסוד, צדיק יסוד עולם, ועל דרך שמבואר גם כן לעיל באות נ"ח שהוא אחדות שנתחבר כו' ועי' לקמן ר"פ נח.

פירוש נה

עיין לקמן פ' לך בפסוק והאמין בה' ויחשבה לו צדקה בענין לקשר מלכות אני אל אין כו' ע"ש באות כ"ח והגה ל"ט.

פירוש נו

ובספר חסד לאברהם (מסלאנים) פ"ד בראשית ענף א' כתב וז"ל, כמאמר הבעש"ט ז"ל, רצון וחכמה והתבוננות, וזהו על ידי חפצו לדבר ומצמצ"ם דיבורו מאותיות אחרות, והצמצום יכול להיות לגמרי, ולכן אוחז האמצעות כפי הצורך לו, הרי חס"ד גבור"ה תפאר"ת, וכל זה כשמתחיל לדבר, ובעת שמדבר בחמשה מוצאות הפה, ומנצח בכלי המבטא שלא להוציא שאר אותיות, ומוציא רק אותם שרוצה, הרי זה נצ"ח והו"ד, והדיבור הוא לחבירו הרי זה משפיע דעתו והוא יסו"ד, והדיבור בעצמו שמצוה הוא בחינת מלכו"ת, עכ"ל, ועיין לקמן פ' ויקרא אות ג' מענין זה, ועיין לקמן פ' ואתחנן אות ס"ט שבעוה"ז ובאדם שייך כל מה שנאמר בס' עץ חיים. ובס' בפ"י די"ג ע"ג כתב וז"ל, דכתיב כולם בחכמה עשית (תהילים ק"ד:כ"ד) ור"ל דהכלל של כ"ב אותיות שנברא בהם העולם היא אות י' שנכלל בחכמה, ומזה נתפשט ציור כל כ"ב אותיות, שהוא גולם וציור לכל האותיות, וזהו שכתוב כולם בחכמה עשית, במחשבה נכלל הכל, ועל ידי הדיבור נגמר י' ספירות כאשר שמעתי ממורי זה עיין במקום אחד, וכמו שיש ענין זה בעולם ושנה כך יש ענין זה בנפש האדם, כי שלומי אמוני ישראל אשר בתואר חכם יכונה הוא סוד חכמה ומחשבה כמו שאמרו חז"ל (זוהר בראשית דכ"ד ע"א) ישראל עלו במחשבה, וכאשר יש התחברות המוני עם אל החכמים שהם המחשבה אז נכללו הכל בחכמה באחדות אחד, עכ"ל, [ועיקר ענין התחברות המונים עם החכמים העתקתי לקמן פ' וישלח בהגה ב' והגה ג' כמו שציינתי לעיל בהגה כ"ד].

פירוש נז

עיין לעיל בפרשתינו אות י"ב, והנה שם בס' בפ"י סיים בה וז"ל ומכל שכן אם נהנה ממנו באמת בגשמיי, כגון שמאכילו ומשקה אותו ומלביש אותו או משמשו, כמו באליעזר עבד אברהם, שעל ידי ששימש את אברהם יצא מכלל ארור ובא לכלל ברוך, (בראשית רבתי פרשה ס' ס"ז) דהיינו שנעשה מחומר צורה וכתבתי מזה במקום אחר, עכ"ל, והובא באוצר החיים פ' פינחס דקע"ט ע"ג.

ובספר ליקוטים מהבעש"ט ד"ו ע"א הביא וז"ל, שמעתי ממורי שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו כמו זה שמתנהג על פי המדרגה שהוא למעלה מהטבע ומכל מקום כל צרכיו נעשין על פי בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם

אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד והבן, עכ"ל, ונראה שהעתיק זה מס' תוי"י פ' משפטים דס"ג ע"ב ד"ה ועפ"ז נבאר.

פירוש נח

עיין לעיל אות מ"ו, ולקמן בסמוך אות ע', ובס' תוי"י פ' אמור דקי"ג סוף ע"ג וז"ל, ולהבין זה הענין של קטנות וגדלות באדם התחתון הוא כך, כי כשהולך אחר תאוות ושרירות לבו נקרא קטנות, בסוד (עובדיה א' ה') קטון נתתיך בגוים בזוי אתה מאוד הנזכר בעשו, וגדלות הוא כשמואס ענייני עולם הזה ועוסק בדברים גדולים נעלמים בענייני עולם הבא, וזהו שכתב (בפ' שמות) ויגדל משה ופירש"י לגדולה ע"ש, וסדר בריאת האדם הוא היצה"ר שהם גבורה והיצ"ט שהם חסדים אך בקטנות כו' ע"ש באריכות, ועי' לקמן פ' לך אות י"ט ע"ש.

פירוש נט

עיין לעיל בפרשתינו אות זיי"ן, ועוד עיין בס' דמ"א ר"פ ויצא וז"ל, יש בכאן סוד גדלות וקטנות כידוע בשם אא"ז נ"ע זלה"ה כי החיות רצוא ושוב ואי אפשר לעמוד על מדרגה אחת תמיד רק עולה ויורד, והירידה הוא צורך עלייה כשנותן על לב ויודע ומרגיש זה שהוא בקטנות ומתפלל אל ה', על דרך ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת, וזהו משם, ממקום שהוא שם, כמו שאמר אדוני אבי זקיני זלה"ה [עיין לקמן פ' ואתחנן אות י'] עכ"ל.

ובס' צפנת פענח דמ"ז ע"א כתב וזה לשונו, ועל ידי ידיעה זו ממתיק הדינין בשרשן שהוא מנצפ"ך שודש הדעת כמו ששמעתי זה ממודי, עכ"ל.

פירוש ס

בס' צוואת הריב"ש ד"ז ע"ב, וז"ל, פעמים שנופל אדם ממדרגתו מחמת עצמו, שהשם יתברך יודע שהוא צריך לכך, ופעמים העולם גורמים שיפול אדם ממדרגתו, והירידה הוא צורך עליה, כדי לבא למדרגה יותר גדולה, כמו שכתוב (תהלים מ"ח) הוא ינהגנו עלמות, וכתיב (בפ' לך) וירד אברם מצרימה וכתיב ויעל אברם ממצרים [עיין לקמן בפ' לך אות י' י"ט] אברם הוא הנשמה, ומצרים הוא הקליפות, עכ"ל, וכן הוא בס' ליקוטים יקרים ד"ב ע"ב, ועוד עיין לקמן בפ' יתרו אות כ"ו בפסוק יורדי הים באניות. ובתוי"י פ' וירא די"ט ע"ד וז"ל, תכלית בריאת האדם בחומר וצורה, כדי לזכך חומרו, ושיהיה נעשה מן חומר צורה, וז"ש (בפ' אחרי) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כמו שכתב הרמב"ם שיש בזה כמה מדרגות ובחינות, כמו מדרגת חנוך ואליהו שהיו מזככים כל כך את החומר, שנעשו מלאכים חיים וקיימים וכו' יעו"ש, והנה יש בחינות שאחר עלותו

למעלה, חוזר ויורד, כדי להעלות המדרגות התחתונות, בסוד, (שה"ש ה') רחצתי את רגלי איככה אטנפם, וכאשר כתבתי מזה במקום אחד, וזהו סוד רצוא ושוב, ונקרא קטנות וגדלות וקטנות שני, ובכל ירידה צריך אזהרה איך לחזור ולעלות שלא ישאר ח"ו, וכמו ששמעתי ממורי שיש כמה שנשארו וכו', עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' שמות בהגה ו' ד"ה ובהיכל הברכה.

ובס' ליקוטים יקרים די"ז ע"א וז"ל, בגמרא (שבת רל"א ע"א) מעשה בגר אחד שבא לפני שמאי ואמר לו גיירני על מנת שתלמדיני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחד, דחפו באמת הבנין שבידו וכ', וי"ל על פי מה שאמרו דז"ל (פסחים דפ"ז ע"ב) לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא להוסיף עליהם גרים, כי הצדיק רוצה להיות במדרגה שלו תמיד, כי הוא רוצה להיות תמיד לפני אדוניו לשרתו, אך מפני מה הוא נופל לפעמים ממדרגתו, כדי לברר ניצוצות שנפלו בקליפות, כמשל המלך ששלח את בנו להביא לו אוצר שנאבד לו, וציוה להביא לו ממדינה אחרת, אם כן מוכרח הבן להחליף מלבושיו בכדי שלא יכירוהו, וכן עשה, והביא את האוצר, ואז הוא עובד יותר למלך בזה, מקודם, במה שהיה עומד לפני המלך, והם נקראים גרים כידוע [עיין לקמן פ' לך אות ו' ושם בהגה], וזהו הפירוש שאמד הגר שילמוד את כל התורה על דגל אחד, על מדרגה ועמידה אחת, ודחפו באמת הבנין, הוא זיי"ן ימי הבנין כי הכל אחד יש ערב ובוקר טוב ורע [עיין לעיל בפרשתינו אות ל"ו] אם כן צדיק הצדיק לירד ממדרגתו לפעמים בכדי לברר ניצוצות אלו שנפלו בקליפות, והלל אמר לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, פי' אילו לא נפל הצדיק ממדרגה שלו לא היה לך עליה, ואם כן מה דעלך סני לחברך נמי לא תעביד, עכ"ל.

ובשפתי צדיקים פ' וידא, וז"ל, נודע דברי הרב הקדוש איש אלהים הבעש"ט ז"ל נבג"מ באותו הגר שאמר להלל גיירני על מנת שתלמדיני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת, והשיב לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, שלפעמים צדיק הצדיק ליפול ממדרגתו בשביל טובת הרשע להעלותו, רק שהעבירה אינו עבירה גמורה ח"ו, רק כאילו, על דרך משל כל המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב) וכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב) ובזה עומד הצדיק עם הרשע במדרגה אחת בעמקי הקליפה, וכשעושה הצדיק תשובה על שלו מעלה גם כן להרשע, והוא בסוד נפילת אפים כידוע, והנה הגר לא רצה בזה שיצטרך ליפול לפעמים ממדרגתו, ואמר גיירני על מנת וכו' על רגל אחד, כלומד שלא אצטרך ליפול, והשיב לו דעלך סני וכו' פי' אם היית נופל ממדרגתך בוודאי היית חפץ שיפול איזה אדם אצלך להעלותך ואם כן גם לחברך

לא תעביד וכו', עכ"ל הקדוש. אמנם יזהר מאוד שח"ו בנפילתו לא ישאר בהקליפה לירד לעמקי הקליפה עד שלא יוכל להעלות אחר כך וכו', והתקנה לזה שלא יסתכן בסוד נפילת אפים הנזכר בשם הרב הבעש"ט ז"ל נבג"מ, התחברות בצדיקים מפורסמים אז זכות הצדיק יגן עליו להצילו מסכנה כו' עכ"ל.

ועיין בס' אמתחת בנימין קהלת בפסוק יש הבל וכו', ובס' אור המאיר משפטים בד"ה ואם יאמר, ובס' פרי הארץ פ' וישב ע"ש.

ובספר אור תורה פ' תצא כתב וז"ל, ר' ישראל ב"ש זלה"ה אמר על הגמרא גיירני על מנת שתלמדיני תורה כשאני עומד על רגל אחד, כי האדם הוא חלק אלוה ממעל, ובאין סוף לא שייך חלק והקב"ה ממלא כל עלמין, ממילא [נראה שחסר כאן] ולפעמים בא האדם לעולמות שפלים ומאוסים וחושב מחשבות של הבל, ה' צדיק יבחן שבוחן אותו ומשליך אותו לעולמות רעות כדי שיעלה אתם להקב"ה, וחשוב אצלו יתברך מאוד, והאדם אף על פי שהוא בא לדבר רע יקבל הכל בטוב כמו ר' עקיבא (ברכות ד"ס ע"ב) שנכבה נרו ואכל ארי את חמורו ואמר על הכל גם זו לטובה, ובאמת הביא לתוכן טובה, וזהו גיירני על מנת שתלמדיני כל התורה כשאני עומד על רגל אחד, שאהיה תמיד במדרגה טובה, ואמד לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, רמז לו כשהיית אתה במדרגה רעה הוצרך אדם טוב ליפול למטה כדי שיעלה [אותך, לכן גם אתה צריך להעלות אחרים] ור' עקיבא שהיה בן גרים, עוקר הרים וטוחנן זה בזה (עיין סנהדרין דכ"ד ע"א) פי' הרים נקרא מדות אבות, והוא הביא את המדות למעלה כי היה תענוג יותר גדול שהוא היה בן גרים כמשל הידוע [שהעתקתי מס' ליקוטים יקרים] וזהו שתוק כך עלה במחשבה (מנחות דכ"ט ע"ב) שהביא את הכל לעולם המחשבה, עכ"ל, והובא בסה"ק לקוטי אמרים ד"ה ע"ג בד"ה הן גור יגור ע"ש רק שיש שם טעות סופר מה שכתוב רז"ל אמרו וצ"ל הרב ז"ל הבעש"ט.

ובס' כתונת פסים פ' אמור דכ"א ע"א וז"ל, דשמעתי מן הרב המגיד מהר"ם פירוש הש"ס דשבת העמידני על רגל אחד ודחפו שמאי באמת הבנין וכו', והלל אמר לו מה דסני וכו', וביאור פסוק תהלים (סי' ל"ב) אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון וגו', והענין כי החיות רצוא ושוב, סוד קטנות וגדלות, ואי אפשר שיעמוד אדם על מדרגה אחת, והטעם כי האדם נקרא עולם קטן ונכללו בו מן כל כללות ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, וכאשר מדבק את עצמו בו יתברך שמו על ידי תורה ותפלה אז מעלה כל ניצוצות ד' עולמות אבי"ע למעלה, ואם הוא נשאר במדרגה זו המעולה, מה יתקן למחר, לכך חוזר ויורד, כדי להעלות בחינות אחרות וכו', וזהו שאמר אשרי אדם וגו', ור"ל כי עליה וירירה

של אנשי עם הארץ הוא במעשה הטוב או רע ח"ו, מה שאין כן עליה וירידה של שלומי אמוני ישראל הוא רק במחשבה ולא במעשה ח"ו, כי בעת עלייתו הוא מדבק מחשבתו בו יתברך שמו ומקיים (תהלים ט"ז) שויתי ה' לנגדי תמיד, מה שאין כן בירידתו אינו יכול לטהר מחשבתו לידבק בו יתברך שמו, וזהו שאמר אשרי אדם לא יחשוב ה' זהו נחשב לו לעון וירידה, כי כאשר אין מחשבתו טהורה אז אין שם הוי"ה לנגד עיניו, וזהו, לו עון, וגו', [ועיין לקמן פ' שמיני בהגה ג' מזה], ובזה יובן העמידני על רגל אחר שישאר קיים על מדרגה אחת ולא ירד למטה, ודחפו שמאי באמת הבנין, שהוא מדת הגבורה של עולם הבנין וכו', והלל מצד מדת החסד אמר מה דסני לך וכו' ואהבת לרעך כמוך, כי ראוי לרחם על כל הברואים והניצוצין להעלותן וכו' ודפח"ח, עכ"ל, [הנה אע"פ שהזכיר זה בשם הרב המגיד מהר"ם, הם באמת דברי הבעש"ט, ונראה שגם הרב המגיד אמר בשם אמרו אע"פ שנחסר בהעתקה או בדפוס].

ובס' בן פורת יוסף דק"ח ע"ד וז"ל, כתבתי במקום אחר דשמעתי ביאור הפסוק אשרי ארם לא יחשוב ה' לו עון וגו', כי יש ב' סוגי אנשים, ונגד זה יש שני מיני עליה וירידה, כי ירידה של אנשי המוני עם הוא בחטא במעשה שהוא פועל רע, מה שאין כן ירידה של שלומי אמוני ישראל הוא רק במחשבה ולא במעשה וכו', וזהו שאמר אשרי אדם אשר לא יחשוב ה' זהו נחשב לו עון וירידה, עד כאן לשונו.

ובס' צפנת פענח לפ' בשלח דנ"א ע"ג וז"ל ביאור ש"ס העמידני על רגל אחד, כי יש ג' בחינות בסדר עבודת הש"י, א' שמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק (תהלים קל"ט) אחור וקדם צרתני שיעלה גם הקטנות בימי הגדלות כו', בחינה ב', אם חושש שמא לא יזכה לבא למדרגת הגדלות, מכל מקום אם יודע שהוא במדרגת הקטנות אז ממתיק הדינין על ידי מנצפ"ך כו', בחינה ג', כשהוא בגרר השכחה בלי דעת, וזש"ה ואנכי הסתר אסתיר ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' תוי"י פ' משפטים דס"ד ע"ב רמז גם כן לענין זה, וז"ל, והנה החיות רצוא ושוב, ואי אפשר שיעמוד אדם במדרגה אחת, רק עולה ויורד, כמו שכתבתי ביאור ש"ס העמידני על רגל אחד כו', עכ"ל, ועוד עיין שם פ' בא דמ"ו ע"ד, ובפ' ויגש רל"ח ע"ג כתב וז"ל, דכתבתי במקום אחר ביאור העמידני על רגל וכו', ר"ל כשנקרא חי עומד על מדרגה א' אין מעלתו כל כך חשובה כמו מי שהוא מת, ר"ל כשיורד הצדיק ממדרגתו שנקרא מיתה כנודע, והוא בסוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה וכו' ע"ש, [עיין לקמן בפרשתינו אות קי"א ע"ש].

ובס' בן פורת יוסף דכ"ח ריש ע"ג, וז"ל, וז"ש אחור וקדם צרתני שכתבתי במקום אחר ששמעתי ממורי ג' בחינות, ע"ש.
ושם דקי"ט ע"ג וז"ל, כתבתי במקום אחר פירוש אחור וקדם צרתני בשם מורי זלה"ה וכתבתי שם ג' בחינות בזה יעו"ש, אמנם בשם גיסו החסיד המפורסם מוהר"ג זלה"ה שמעתי, כשירד אדם ממדרגתו בעבודת ה', אם הוא מצטער ומצפה לישועה שיחזור למדרגתו הראשונה אז זוכה שיחזור למדרגתו ולמעלתו הראשונה ובאם לאו וכו' ודפח"ח, עכ"ל.
ובס' כתונת פסים דל"ו ע"ב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הפסוק אחור וקדם צרתני, שיש עבודת ה' בבחינת פנים, ויש עבודת ה' בבחינת אחוריים, עכ"ל.

פירוש סא

מבואר לקמן פ' ויצא בהגה ט' ע"ש.

פירוש סב

מבואר לקמן פ' וילך אות ד' ואות ה' בארוכה.

פירוש סג

ענין ש"ך ופ"ר דינים עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות ק"י ושם בהגה פ"ב ע"ש.

פירוש סד

עיין מה שהעתקתי בענין זה לעיל בפרשתינו בהגה ס' ד"ה ובתוי"י, ולקמן פ' לך אות ג' ואות ד', ופ' תרומה אות ג' ואות ד' ע"ש היטב, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות צ"ב ושם בהגה ע"ה, ועי' לקמן פ' עקב אות זיי"ן ובהגה ט'.
ובס' דרש טוב בענין מניעות ונסיונות מאמר ב' הביא בשם ס' ליקוטי הלכות וזה לשונו, עיקר ביאת האדם לזה העולם הוא שיהיו לו מניעות ונסיונות מלהתקרב להשם יתברך, ואז כשיתגבר בתוקף דקדושה וישבור כולם, על ידי זה יזכה יותר מהמלאכים, כי זה עיקר מעלות האדם משום בחירה שיש לו, ועיקר בחירה ניכרת כשיש לו ריבוי מניעות ונסיונות, ועיקר המניעות מחמת גשמיות הארץ, שמשם נמשך גופו המגושם, ומשם כל התאוות עומדים נגד פניו, ומסתיר ממנו אור האמת, כאמרו בשם הבעש"ט ז"ל, עיקר תגבורת חשק דקדושה הוא על ידי האמת, כי אם יסתכל על האמת, ויראה פחיתותו והבלי העולם, שהוא צל עובד, יותר טוב לסבול כל מרירות עמל, כמ"ש (איוב ה' זיי"ן) אדם לעמל יולד, זאת אם ישים תוך לבו אז יוכל להבין נקודת האמת, עכ"ל.

פירוש סה

ובס' אמתחת בנימין קהלת דע"ג ע"א כתב וז"ל, פירש הריב"ש מי שמת בערב שבת היינו שממית עצמו בתאוות העולם הזה שהוא ערב שבת, עכ"ל .

פירוש סו

ובס' כתונת פסים ד"ו ע"ד כתב וז"ל, כי שמעתי שאין לרשעים גיהנם יותר מגן עדן, שאין שום תענוג בגן עדן רק בדברים רוחניים, עסק התורה ותפלה והם אינם מורגלים בזה ונחשב זה להם לגיהנם ודפח"ח, עכ"ל.

ובתולדות יעקב יוסף פ' בא ד"נ ע"ד כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הפסוק (תהלים צ"ד) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, על פי משל, איש כפרי אחד שמרד במלך, שהכה ורגם איקונין של מלך, או כיוצא בזה, ומיד עשה אותו המלך לראש, והעלהו ממדרגה למדרגה, עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב המלך עמו יותר, והביאו ליותר מדרגה, וראה יותר כבוד המלך, ומשרתיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה שהיה בן כפר, בזכרו שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר, והמלך עשה בכוונה מכוונת, שאם היה ממיתו, היה לו צער לפי שעה ותו לא, מה שאין כן בדרך הנ"ל, הוא מצטער כל ימיו, ומוסיף והולך תמיד, כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו, איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו, וזהו שאמר אל נקמות ה', ר"ל שנקמת הש"י הוא על ידי מדת הרחמים שלא כמלך בשר ודם, והוא, כי אל נקמות הופיע, וי"ל שהנקמה הוא במה שהופיע לו מגדולתו, ובראותו גדולת המלך, ובזכרו שמרד נגד מלך זה, אין לך צער גדול יותר מזה ודפח"ח, עכ"ל. וכן הוא בספרו צפנת פענח דקי"ט ע"ד ע"ש.

ובס' קדושת לוי על פרקי אבות פ"ב מ"ח, וז"ל, פי צדיק יהגה חכמה, צדיק וחסיד איש אלהים המנוח הבעש"ט זצלה"ה, אמר בפירוש הפסוק אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, שקשה להולמו שהרי שם הוי"ה ב"ה ושם אל ב"ה שניהם כאחד המה חסד ורחמים, ולמה הזכירם פה על הנקמה, אבל הוא ענין נחמד ונעים ומבואר מאור, ויהיה שיעור הכתוב, אל נקמות ה' ר"ל פעמים שימצא מציאות נקמה בבחינת החסד והרחמים, ובא כמפרש, אל נקמות הופיע, ר"ל שמדת הרחמים שלו יתברך שמו, הוא מופיע ומשפיע ומזריח עליו יפעת אור רוח קדשו, להבין ולהשכיל מעט מזעיר מעוצם רוממותו וגדלותו, ובזה החסד והרחמים יש די ראיית נקמה, עכ"ל.

ובתוי"י שם סיים בזה וזה לשונו הקדוש, והנה כל זה הוא באיש משכיל, הנותן אל לבו גודל שפלותו וחטאו, ויודע מעלת התרוממות המלך הגדול, אז, יותר שמשפיע לו

יותר מצטער וכו' מה שאין כן איש פתי וסכל, בראותו שמרד במלך ואפילו הכי המלך משפיע לו כל טוב, סובר, או שאין השפעתו מהמלך, וכופר בטובת המלך, או ששוה בעיני המלך המורד והנכנע, מצד חסרון בחיק המלך ח"ו, שאינו מרגיש, וכיוצא בענין זה, אז המלך מורידו מגדולתו, ויותר מצטער מאילו היה ממיתו כשהיה בן כפר כי מאה מיתות ולא קנאה אחת וכו' והאריך בזה ע"ש.

פירוש סז

עיין לקוטי אמרים דט"ו ע"ב ד"ה איתא במדרש.

פירוש סח

וכן הוא בס' בפ"י ד"ס ע"ב, ובס' לקוטי אמרים דט"ו סוף ע"ב, ועיין עוד בתוי"י פ' ואתחנן דקע"ח ע"ב וז"ל, כי ג' שינויי זמן דשבת, שהם ליל שבת ושחרית דשבת וזמן מנחה, הם רמז לג' אבות אברהם יצחק ויעקב, וזהו שבת שנתחברו ג' קוים בב"ת יחידה וכמו שכתב בזוהר (ויקהל דף ר"ד) שבת רזא דתלת אבהן דמתאחדן בבת יחידה ואינון בעלמא דאתי וכלהו חד יעו"ש, והם סוד שלשה סעודות דשבת וכו' ע"ש, ועוד בענין ג' קוין עיין לעיל אות נ"ג ובהגה מ"ט, ולקמן פ' תשא אות כ"ג.

פירוש סט

עוד הביא משל זה בתוי"י פ' תבא דר"ג ע"ג וכתב וזה לשונו, שמעתי ממורי משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד בין פחותי ערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאוד, אך חשש מבני הכפר שילעיגו עליו באמרם מה זה יום מיומיים ושמחה מה זו עושה, מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יי"ש ושאר מיני יין המשכרים, עד ששמחו בעסק היין, והוא מצא עת הכושר לשמוח מאוד בשמחת אביו ודפח"ח.

והנמשל מובן כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגים של אביה המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בהנשמה יתירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה התורה לענג את הגוף בשבת ויום טוב, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דבקות המלך הקדוש ברוך הוא, עכ"ל, ועיין לקמן בפרשת תרומה בסוף הגה ג' ע"ש.

ובתוי"י פ' נשא דק"ל ע"ד, כתב וז"ל, שמעתי משל זה ממורי לבן מלך שהיה בין אנשי הכפרים ובא לו אגרת שלום מאביו ורצה לשמוח והיה בוש וירא מאנשי הכפר, וציוה לתת להם יי"ש, ושמחו הם בשמחתם והוא שמח בשמחת אביו, כך החומר והצורה של

אנשי סגולה וכו' ודפח"ח, עכ"ל, וכן הוא שם בפ' משפטים ד"ע ע"א וע"ב, בהר דקי"ט ע"ד, שופטים דקצ"ב ע"ג.
ובפ' שלח דקמ"ז סוף ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי בענין שבת שיש מצוה באכילה ושתיה על פי משל לבן מלך שהיה בשביה והגיע כתב יד אביו המלך ורצה לשמוח. ולכך הרבה להמוניים מיני משקה, שישמחו הם, ואז יוכל הוא לשמוח בשמחתו, והנמשל מבואר כי הנשמה אי אפשר לשמוח ברוחניי ער שישמח החומר הגשמיי וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' תשא אות ד' ואות ה' ע"ש.

פירוש ע

וכתב עוד בזה בס' תוי"י פ' נח די"ג ע"א, ופ' בשלח דנ"ג סוף ע"ד וזה לשונו ענין שבת הוא קדושת המחשבה, שאסור להסיח דעתו כל היום מקדושת שבת, קל וחומר מתפלין שאסור בהיסח הדעת (מנחות דל"ו ע"ב) שהוא חותמא [דמלכא] ושבת דפטור מתפלין משום דקדושתו הוא יותר מתפלין, כל שכן שצריך שלא להסיח דעתו כל היום מקדושת שבת, עכ"ל.

פירוש עא

ובספר אור הגנוז לצדיקים פ' שמות כתב וזה לשונו, בשם הבעש"ט זלה"ה דאור השכינה מעוטף בד' ענייני צער, והפירוש הוא כי כל העולמות קודם שיצאו לפועל היו כמוסים בעצמותו יתברך שמו, כי אצלו יתברך שמו, העבד והעתיד וההוה הכל אחד, ובריאת העולם היה שהוציא ההוה והעתיד לפועל, והנה קודם בריאת העולם לא היה אז שום צער, כי אם הוד והדר, עוז וחדוה, ועל כן הוציא לפועל את העולמות, כי עתה שלפעמים הם בצער ובקטנות, וכן בני אדם, לכן מתאמצים יותר בתפלה, והתפלה הוא האמונה והדבקות, ועל ידי זה מתגלה חסדו וישועתו לברואיו, כי מי שהוא בצער ובעוני מתפלל יותר בדבקות וכוונה וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות קס"ג שאברי השכינה מעוטף בד' סוגים, והם ד' ענייני צעד שעליהם שייכות התפלה ע"ש.

פירוש עב

עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ג מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש עג

ובספר צפנת פענח דנ"ב דיש ע"ב כתב וזה לשונו, דהקשה הרמב"ם בפסוק ויהיו שניהם ערומים וגו' ולא יתבוששו, הא מעלת הבושה הוא מעלה גדולה, ומאי טעמא קודם החטא לא יתבוששו ולאחר החטא יתבוששו, ותירץ וכו', וביאר תירוצו הרבני מוהר"ז ש"ן, כי ההפרש שבין עץ החיים ובין עץ הדעת טוב ורע, הוא זה, כי יש שני סוגי בני

אדם, אחד המתלהב בעבודתו יתברך שמו ואינו חושש לבני אדם המלעיגים עליו, או שאר מניעות, זהו מבחינת עץ החיים, מה שאין כן סוגי בני אדם המתבושש מבני אדם המלעיגים, או שאר מניעות, שחושב אם ימנע מהתלהב מכח איזה מניעה אם לאו, והוא מכח מלחמת היצר הרע כנודע, הוא מבחינת עץ הדעת טוב ורע, וכתבתי מזה במקום אחר בביאור יותר, עכ"ל, וכן הזכיר זה בקיצור בס' בן פורת יוסף די"ח ע"ב.

ובתוי"י פ' חקת דק"ס ריש ע"ד כתב גם כן בקצרה, כי בהיות האדם דבוק בו יתברך שמו, שום מורא של בני אדם או לעג, לא יעלה על ראשו לחוש מן המלעיגין, מה שאין כן ברדתו ממדרגת הדבקות, אז הוא בוש וירא מבני אדם המלעיגין, והחוש והנסיון מעיד על זה כו', אחר כך מצאתי קושיא זו במורה נבוכים וכוונתי לדעתו הרמה, עכ"ל, ועי' לקמן פ' במדבר אות א'.

ושם בס' בפ"י די"ז ע"ג סיים על זה וז"ל, וכן שמעתי מהרב המוכיח מוהרי"ל [ביאור דברי בעש"ט הנ"ל] שיש שבעים אומות, ויש אומה הישראלית מועטין הקרובין לאחדות השם יתברך, ובתוך אומה ישראלית יש רבים העושין מצוות להתפאר להיות אנשי שם, וכן בתורה להתגדל, ובני עליה הם מועטין, וכל היותר קרובים לאחדות השם יתברך הם יותר מועטין וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש עד

וכתב עוד שם בס' לקוטים יקדים די"ד ע"ד וזה לשונו, הנשמות הם מעולם הנקרא ישראל, וכאשר באים במלכות אז כונסת כל הנשמות בתוכה, ולכן נקראת כנסת ישראל, עכ"ל.

פירוש עה

עיין לעיל בהגה ס' ר"ה ובתוי"י, ובפנים אות ע"ו ושם בהגה ס"ד, ובספר תפלה למשה בהקדמה כתב וזה לשונו, ושמעתי ממו"ר הרב איש אלקים קדוש מו"ה משה סופר נבג"ם שאמר בשם הבעל שם טוב על מאמר חז"ל (פסחים דק"ט ע"א) אין שמחה אלא בבשר, אין שמחה למעלה אלא בבשר, שעולה מתתא, מבשר ודם, עכ"ל.

פירוש עו

ובספר לקוטי אמרים די"ח ע"ג, וז"ל, אין אשה אלא ליופי, הקדוש ברוך הוא ברא עולם הזה, ובתוכו האדם בצלמו, כרי שישרה בו, כמשל בתי שררות בבית הוועד, שרושמים שזה ביתו של פלוני, ולמה עשה כן, הלא המלאכים הם שליש העולם, ואורות יפות ומצוחצחות עד מאוד, עם כל זה יש לו יותר תענוג מן האדם, כמשל הציפור המדברת לפני המלך, אפילו דברי שטות, יש למלך יותר תענוג מכל מליצות השרים

המשוררים, כך האדם החומרי כשמעלה במחשבתו עולמות עליונים, נופל עליהם חיל ורעדה מיראתו של הקדוש ברוך הוא, ורואה אור גדול מצוחצח, וכל זה נגלה על ידי האדם שבעולם השפל, אזי נולד התפארות גדול בהקדוש ברוך הוא, וזהו אין אשה, דהיינו החומר, אלא ליופי, ר"ל שהיופי דהיינו התפארת העליון נתגדל מזה מאוד, עכ"ל. ובליקוטים יקרים די"ז ע"ג, וז"ל, עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו (ישעיהו מ"ג:כ"א) פירוש למה מסר הקדוש ברוך הוא נשמתו של האדם בגוף החומרי, ולא ברא אותו כמו המלאכים, זהו בשביל השעשועים, משל למלך בשר ודם שיש לו ציפור שהיא מדברת, והמלך משתעשע עמה, ושומע ומצמצם את שכלו הרם לשמעה, ויש לו מזה שמחה ותענוג גדול, יותר מכל השכליים שמדברים בפניו, וזהו פירוש עם זו יצרתי לי, מלשון צרור וחתום, לי, כדי שיהיה לי שעשועים, והמלאכים רואים חידוש כזה ואומרים (תהלים ח') ה' אדוננו כו', (שמואל ב' זיי"ן) ומי כעמך וכו', וזהו תהלתי יספרו, לשון מאירים, הדברים מאירים למרחוק, זה מספר לחבירו וחבירו לחבירו, ולכך ישראל מאירים בכל העולמות, שעושים שעשועים גדולים ועושים רצון ושמחה לפניו יתברך שמו להפיס כעסו, עכ"ל.

פירוש עז

ועיין בסה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת קדושים דק"ג ע"ב שהביא זה בשם ס' ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל ע"ש, ועיין בסמוך אות ק"ב בפנים.

פירוש עח

ובספר אור האמת ד"א ע"ב, וז"ל, ראוי ליבוש בפני הדיבורים שמדבר, כי עולם הדיבור הוא עולם היראה, וכביכול השכינה מצמצמת את עצמה ושורה בהדיבור כדאיתא בספר יצירה (פרק ב' מ"ג) קבען בפה, ואומר ה' שפתי תפתח (תהילים נ"א:י"ז) פי' השכינה [עיין לקמן פ' נח אות פ"ה. ואות צ' ואות צ"ו] ושמעתי דאם יסית אותו היצר הרע ח"ו מנא לך הא, ישיב הלא משה רבינו עליו השלום אמר אני ה' אלהיכם, ובוודאי הקדוש ברוך הוא בעצמו אמר זה, והדיבור בעצמו מבקש זאת, כמו שאמר ר' ישראל בעל שם טוב שלח דיבורך ויעשה שליחותך, עכ"ל.

פירוש עט

ובספר אור הגנוז לצדיקים פ' ויקהל הביא זה בשם הרב מוהר"ר דוב ע"ש.

פירוש פ
מה שכל דבר ודבר נקרא עולם בפנ"ע, עולם הדיבור ועולם המחשבה ועולם האהבה ועולם היראה וכן כולם, מבואר היטב בהקדמה לספר לקוטי אמרים הנקרא מגיד דבריו ליעקב, והעתקתי דבריו לקמן בפ' ויחי בהגה ב' ע"ש.

פירוש פא
ענין זה מבואר בארוכה לקמן בפ' נח בעמוד התפלה בהגה ל' ע"ש, ועוד עיין לקמן בפרשתינו בהגה קכ"ד ע"ש, וענין המחשבה שהוא קומה שלימה עיין עוד לקמן בפרשתינו אות קנ"ז ושם בהגה קל"ט.

פירוש פב
ענין זה מבואר היטב לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ט ושם בהגה ע"ש.

פירוש פג
עיין לעיל בפרשתינו בפנים אות צ"ג, ועיין בכתר שם טוב די"ט ע"ג שהעתיק דיבור זה מס' ליקוטים יקרים, ולכן הרכיב יחד מאמר זה עם מאמר הקודם לזה שם בס' לקוטים יקרים, אבל נראה שהם דיבורים נפרדים עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה כ"ט.

פירוש פד
מבואר לקמן פרשת עקב אות ע"א שהשמיעה הוא על ידי הנשמה כו' ע"ש היטב.

פירוש פה
וכתב עוד שם בס' דמ"א בליקוטים לפ' תצוה, וז"ל, וזה גלוי שהדיבור הוא חלק עשירי מן המחשבה כי אי אפשר לדבר מה שחושב כו' ע"ש. ובס' מאור עינים בליקוטים ד"ה ואל אישך תשוקתך כו' בענין תלמיד המקבל מרבו על ידי דיבור כתב וז"ל, והנה הדיבור הוא המלמד רק עשירית, כי הוא חלק עשירי, או כשהוא יותר מבין הוא חלק זיי"ן כו' ע"ש. ובקונטרס חינוך הבנים דכ"ד ע"ג כתב וז"ל, כי הדיבור פה הוא רק חלק עשירית מהמחשבה, דמה שהמחשבה מחשבת בשעה אחת צריך בדיבור פה עשרה שעות כידוע, ויציבא מלתא גם על פי חכמת האמת, דהנה הספירה הראשונה הוא בחינת מחשבה הקדומה, ומלכות הוא דיבור פה כידוע בתיקוני זוהר דף י"ז [הוא שם בהקדמת פתח אליהו מלכות פה כו'] והרי מספירה הראשונה עד ספירות המלכות הם עשד בחינות, והיינו לפי שהפה כבר נתרחק מהמוחין שבראש לכך כבר נתמעט שם הארת השכל במקצת כו' ע"ש.
עוד איתא בליקוטים לס' דמ"א לפ' נצבים ד"ה איתא בתיקונים וז"ל, דאיתא ברמב"ם דהדיבור הוא חלק יו"ד מהמחשבה ולכך הדיבור הוא טפלה לגבי המחשבה ע"ש.

פירוש פו

בס' דגל מחנה אפרים פ' לך ד"ה ואת הנפש כתב וזה לשונו, שמעתי בשם מורי ומצאתי וראיתי בכתבי הקדוש מוהר"ר יעקב יוסף הכהן בשם אדוני אבי זקיני זללה"ה כי יש בחינת קטנות וגדלות בכל הדברים [עיין לעיל בפנים אות ס"ז ס"ח וס"ט] וגם בעניני סיפורי המעשיות בני אדם, וגם ראיתי במקום אחר שהסיפורים הם להעלות אותן הנפשות האחוזים בסיפורים וארצייות ולפי דעתי הוא הנקרא זווגא דקטנות, כמו שראיתי במקום אחר בשמו, כי כשאדם עוסק בתורה הוא בבחינת גדלות כו' עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' עקב בהגה מ' והגה נ"ג ע"ש היטב, ולקמן בפרשתינו בסוף הגה פ"ט, והגה צ'.

ושם בפ' וירא כתב וז"ל, יש לפעמים יושב הצדיק בין כמה אנשים ומדבר עמהם כמה דברים גשמיים וסיפורים שכפי הנראה הם דברים בטלים, ובאמת הצדיק ההוא היושב ביניהם הוא דבוק במחשבתו בהשם יתברך, והדיבור שמדבר, אף שלהם נראה שהם דיבורים גשמיים ודברים בטלים, והוא חושב ומסתכל בזה דברים רוחניים דברים קדושים, וכן בכל סיפורי העולם שמספרים לפניו ומדברים עמו בכל עניינים הוא מסתכל תמיד ענינים קדושים באותן הדיבורים, וכמו ששמעתי מן אא"ז נ"ע זללה"ה שמה שמשוררים ליד"ר, בכולם הם בחינת יראה ואהבה בהתפשטות מעילא לתתא בכל המדרגות התחתונים, עכ"ל.

פירוש פז

וסיים שם בדברי משה פ' חיי וז"ל, והנה יש בזה שני תועלות. א) שאינו נפרד מהדבקות כנ"ל, ב) ועוד שעל ידי זה נמשך קדושה להדבר אשר עוסק בה, היינו אם הוא קונה איזה דבר, אז כאשר דיבורו שמדבר בענין עסק הקניה הוא בדרך הנ"ל, אז הוא ממשיך קדושה להחפץ הנ"ל ועל ידי זה, אחר כך כאשר הוא משמש בהחפץ הזה אשר קנה אז, נקל הוא אצלו להיות שימושו בו גם כן בדבקות וכו' עכ"ל, והובא בס' לשון חסידים בענין דיבור אות י"א.

ובספר דגל מחנה אפרים פ' וישב ד"ה עוד י"ל שרימז כו' וזה לשונו, שמעתי וראיתי מן אדוני אבי זקיני נ"ע זללה"ה שהיה מספר מעשיות ודברים חיצוניים, ובהם היה עובר ה' בחכמתו הזכה והטהורה עכ"ל.

פירוש פח

ובסוף ס' דמ"א כתב וז"ל, שמעתי שכל הדברים שעברו על דוד המלך עליו השלום ביום, היה עושה מהם קפיטל תהלים, והיה מכניס הדברים והמאורעות באותיות, ואותיות יש

להם צירופים וחיות, ובזה נמתקו כל הדברים, והדברים עתיקין, וכן כשמתפלל על איזה דבר כגון על חולי ר"ל, ומלביש את הדבר באותיות, ולפעמים במעשה רבה, והדברים עתיקין וצריך הבנה בביאור רחב, וה' יעזרני בתורתו ויאיר עיני אמן, עכ"ל, ועוד מענין צירוף אותיות עיין לעיל בהגה כ"ט ובפנים אות ק"ד.

ואיתא בשבחים צד נ"א וז"ל, פעם אחת נכנס אליו ר' דוד פורקיס ז"ל מ"מ דק"ק מעזיבוז ושאל אותו איזה דבר, [ושמעתי מאיש אחד מק"ק באר שהשאלה היה האיך להתפלל בעד החולה עם סיפורי מעשיות] והתחיל לומר לו, ובאמרו נתלהב מאוד ופניו היו בוערות כלפידים, ונפל פחד על ר' דוד הנ"ל ורצה לברוח, רק מחמת שהבעל שם טוב נ"ע דיבר עמו פנים בפנים לא יכול לצאת, ובתוך כך באה בתו מ' אדל ואמרה אל אביה עת לאכול, כי פנה היום, ומיד אזיל סומקא ואתי חיורא, ושכב על מטתו לנוח, ואמר לה בתי מה עשית לי, ואמר ר' דוד הדין עמה כי עת הוא לאכול, אמר הבעל שם טוב זי"ע לא ידעת מי היה כאן, מצד אחד עמד אליהו ז"ל ומצד השני עמד רבי, והם אמרו לי ואני אמרתי לך, וכשבאה ובלבלה אותי הלכו, עכ"ל.

ובדגל מחנה אפרים פ' חיי, וז"ל, ידוע שדוד המלך עליו השלום חיבר הספר תהלים חמשה ספרים נגד חמשה חומשי תורה, נמצא כלול וגנוז בו כל התורה כולה, והיינו כשבאו עליו צרות דרך משל ויאמרו הזיפים וכו' אז חיבר קפיטל תהלים, שהסתכל באותיות ותיבות של אותו הצרה, ונתגלה לו על ידי זה איזה אור מן התורה , וחיבר כנגדו קפיטל תהלים, שבוודאי יש כנגדו איזה פרשה מן התורה, עכ"ל, [ועיין לעיל בהגה כ"ט מענין צירוף האותיות].

ושם בפרשת בהר כתב עוד וז"ל, סוד עמוק מי ימצאנו, כשיש לארם ח"ו איזה צער וצרה ומלביש צערו או מבוקשתו באותיות הקדושים, כמו שעשה דור המלך עליו השלום, כשהיה לו איזה צער, וצרה שעברה עליו, חיבר קפיטל תהלים על זה, והלביש את צערו ומבוקשתו באותיות קדושים, וכן במעשה דרבה, והבן, ועל ידי זה היה מאיר אותיות המבוקש, ונגאלו מאפילתם, ונגאל גם כן מצערו ממש, עכ"ל, ועוד עיין מענין זה לקמן בפ' נח בהגה קנ"ב ע"ש.

פירוש פט

ובס' תוי"י פ' שמות דמ"א ע"ב, וז"ל, וכן אמר הרב המגיד דק"ק באר, כי על ידי שמדבר עם המוני עם, מקרב את עצמו עמהם ויכול לקרבן לתורה ולמצוות, והוא בסוד ו' כורע לגבי ה' כדי להעלותה, אם כן נקרא דברי גשמיים גם כן בסוד מ"ן עכ"ל, וענין ו' כורע לגבי ה' עיין עוד בתוי"י פ' חקת דקס"ב ע"א, וז"ל, והנה יש מדרגה זה גם בעולם הזה

שיורד הצדיק ממדרגתו כדי שיתחבר עם מדרגה פחותה ההוא כמו שכתוב בכתובים (משלי כ"ד:ט"ז) שבע יפול צדיק וקם, ומבואר שם כי למדרגה הנקרא שבע יפול צדיק הנקרא ו' להקימה, בסוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה, עכ"ל, ועיין לעיל בהגה ס' ד"ה ובס' תוי"י כו' במה שהעתקתי מפ' ויגש, ועוד עיין לקמן אות קפ"ט בסוף פרשתינו.

ובס' בן פורת יוסף דנ"ט ע"ג, וז"ל, סוד שבע יפול צדיק וקם וכמו שכתוב בכתבי האר"י, כי מלכות נקרא שבע סוד אות ד דלה ועניה כו', וכאשר יפול צדיק סוד ו אל שבע, נעשה מן ד' ח. ועל ידי זה קם, עכ"ל.

ובס' דגל מחנה אפרים פ' מצורע ד"ה עוד יש, וז"ל, ידוע שיש שני מיני דבורים דיבור אחד תורה ותפלה, ודיבור אחד לפרנסה ולקרב את העולם , וזהו ממש מה שאמר אא"ז זללה"ה כי זהו קטנות וגדלות [עיין לעיל בהגה פ"ו] להרים את העולם כולו, עכ"ל.

פירוש צ

בס' נוצר הסד פ"ו ד"ה אותיות דברים, וז"ל, דברים של ענייני עולם הזה, ששמעתי ממורי שהיה מייחד עצמו ומדבק עם מלכות החיצון כלי המלכות, אדני, חיה שתחת אלהי ישראל, שהוא אדני הפנימי הנקרא כנסת ישראל, אלהי ישראל, ומלכות החיצון יש בה עוד כ"ג צירופים אדנ"י העולין מספר כ"ב אותיות, והוא חיה כ"ג שתחת אלהי ישראל, והדבקות הזה על ידי סיפורים גשמיים, והאדם יכול לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה בכל מדדגותיו, הן במעשה הן בדיבור, ולפעמים מייחד במחשבה בסוד (תהילים ס"ה:ב') לך דומיה תהלה [עיין לקמן פ' עקב בהגה נ"ח] כי גם בחינה ומדרגה זאת יש בשכינה, ויקבל הכל בשמחה אף כשמדבר בקטנות [עיין דמ"א בליקוטים בשם הה"מ מבאר], ויש יחודים אף בסיפורים גשמיים, ובלבד שיכוון לבו באמת, ועל ידי שמדבר עם ישראל ומתקשר עמם, מעלה את כל הנשמות והתפלות שנאמרו בקטנות בלתי דחילו ורחימו, עיין דגל מחנה אפרים [העתקנו לקמן בפ' עקב אות ס"ט ע"ש ובהגה] שמעתי מאבי זקיני זי"ע כי כל עליות של אדם אי אפשר להיות כי אם על ידי ראשי הדור וצדיקים, הן המדות של האדם, הן התפלות והתורה שלו, והן דיבורים גשמיים שלו, הכל הצדיק מעלה לאותן אנשים הדבקים בו באמת באהבה רבה, ויש שני בחינות, יש תלמידים שהצדיק מעלה אותן על ידי דבקות תורתו ותפלתו בהתפשטות, ויש אנשים פשוטים שאינו יכול להעלותן כי אם בשיחה שלו, על דרך (תהילים א':ג') ועליהו לא יבול וכן כשהצדיק שומע דיבורים וסיפורים ומשים בו חיות וכח ושכליות נפלאים לעבודה, ושומע מעמד השכינה, והאיך לבקש רחמים באותה שעה על צרכי השכינה, וכל סיפורים ששומע עושה מהם קישוטי השכינה ויחודים נפלאים, מכ"ש מה

שהוא מדבר ומספר בעצמו כמו שאמר מרן אלקי [לעיל בפנים אות ק"י] על סוד ראוה מדברת עם אחד, שבכל הדיבורים יש יחודים וקישוטי השכינה, ובפרטות דיין העיר, צדיק, יזהר להעלות כל האותיות והטענות ששומע מבעלי דינים אל שורש אור התורה בשכל נפלא, ולפעמים אף גוי בשוק [עיין בסמוך בהגה צ"ד ובפנים באות קכ"ב] אומר לו עתידות ודברים נפלאים, שומע אני, מלכות, את דברי אדמון, והבן היטב, עכ"ל.

פירוש צא

מה שרמז על הטעם נראה שהוא מה שהעתקתי לקמן בפ' ואתחנן באות ס"ב שהדיבור הוא קירוב הגורם לזיווג ע"ד שאמרו קול באשה ערוה ע"ש, עיין מה שאכתוב בסמוך בהגה צ"ד ע"ש היטב.

פירוש צב

עוד בס' דמ"א בליקוטים ד"ה אין לך, וז"ל, אמר הבעש"ט שווקים הוא חכמה ורחובות הוא בינה כו' ע"ש.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות א' וז"ל, כמו שאמר מרן אלקי אור ישראל ואתהלכה ברחבה, שאני יכול לילך בשווקים וברחובות לדבר עם כל אחד, והטעם כי פיקודיך דרשתי, דהיינו שאני דורש מעולם יחודים וקישוטי השכינה להעלות אברי השכינה, ואני מאמין באמונה שלימה שאין שום דבר קטן וגדול בלתי חיות ורצון אין סוף ברוך הוא, חיות אלהות, אלא שהוא בהסתרה מחמת עונות ופשעים, וכשאדם עושה תשובה, יאמין שיתגלה עליו אורו הגדול מתיקות עריבות אור עליון בלי טעות מקליפת נגה, וכיון שכל תנועה וחיות הוא מאור אין סוף, ידקדק על כל תנועה שיהיה לשם שמים בלי פנייה, ויקבל כל אדם בשמחה ובלב שמח ויעשה יחודים בכל דבר קטן וגדול וטוב לו עכ"ל.

פירוש צג

ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות קנ"ד, ובפ' נח אות ה', מה שהעתקתי עוד בענין זה.

פירוש צד

וזה לשון הרב בס' לקט אמרי פנינים דר"ט ע"ב, ונודע לבעלי בינה לעשות ייחוד גם בשמיעת סיפורי דברים של חבירו ובסיפורי ענינים עם חבירו, כי גם שם יש עולמות ונשמות ואלהות [ענין עולמות ונשמות ואלהות העתקתי לקמן בפ' נח אות ט"ו ע"ש] ותקשר נפשך באלהות שבכל הדברים, מה שאין כן קול באשה, בלתי חיות, הם ערוה [א"ה, מלשון זה שכתב הרב מה שאין כן קול באשה, נראה שכוונתו לפרש בזה, הרמז של הרב תוי"ו, שרמז במה שפירש הבעש"ט על דרך זה, לשון קול באשה ערוה, וסתם

ולא פירש מה שפירש בזה, לכן דעת הרב לומר שזהו מה שפירש הבעש"ט קול באשה היינו קול שהוא בלא חיות, וזהו שכתב התוי"י כמו ששמעתי ממורי קול באשה כו' והגם שלא נמצא ביאור זה מפורש בשם הבעש"ט, המציא הרב ז"ל מדעתו הגדולה פירוש זה כדי שיהיה המשך ושייכות מן דרוש קול באשה עם מה שנודע לבעלי בינה לייחד בכל הדברים, אבל אני עני בדעת אילו היה לי רשות לדבר בפני גדולים הייתי סובר שמה שרמז בתוי"י על מה ששמע בביאור קול באשה הוא מה שהזכיר בתוי"י בסופו דר"ט ע"ב שיש בענייני זיווג הגשמיי ג' סוגים, ואחר מהם הוא הדיבור שהוא קירוב הגורם לזיווג כמו שאמרו חמשה דברים באשה ערוה קול באשה ערוה כו' ע"ש והעתקתי לקמן בפ' ואתחנן אות ס"ב ע"ש, ועל זה רמז הרב תוי"י כאן שכמו בגשמיי יש בקול שייכות ליחוד וזיווג שלכן נקרא הקול עצמו ערוה וזיווג כן הוא ברוחניי שיש זיווג בקול, וכן נ"ל שזהו הטעם שרמז עליו הרב התוי"י שהעתקתי לעיל בפנים אות קי"ב וכמו שכתבתי שם בהגה צ"א, כן נראה לי בעז"ה] ולפעמים כשמתגבר העצבות ויפקח באיזה עסק ודיבורים, והוא ג"כ יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ולפעמים שומע מקול גוי בשוק מה שצריך לו לתיקון נפשו לשעתו, אפי' מהכאת פרסות רגלי סוסים, ומכל שכן רגלי אדם יבין אדם עתידות, וכן כשרואה דבר מכוער, או שומע, על הכל ישים דעתו ולבו לשוב בתשובה ולתקן את אשר עוות, כללו של דבר אין לך ענין קטן וגדול בלתי השגחת המשגיח, וכן לפעמים יש לו ביטול תורה ותפלה ומצטער על זה, יבין וידע שהכל מן השמים לתועלתו, שיתעורר יותר באהבה ובלב נשבר כי שויתי ה' לנגדי (תהלים ט"ז) אף דבר המנגד אותי, ודבר רע ויסורין, הכל הוא מציאת השם יתברך, ורצונו מאיר שם, והוא נקבע אצלו בלתי שכחה אלא תמיד בדביקות, עכ"ל.

פירוש צה

עיין בסמוך אות קכ"א מה שהעתקתי מענין זה וע"ז רמז הרב בתוי"י מה שכתב בקונטרס אחרון ע"ש היטב.

פירוש צו

עיין לקמן פ' נח אות ס"ב ושם בהגה, ואות קנ"ז ושם בהגה קנ"א ד"ה וכלל העולה, עוד עיין לקמן פ' לך אות ל"ג עיין שם היטב ובפ' מצורע אות כ"ד בענין אשר שלט האדם באדם, ועוד עיין מה שהעתקתי בפ' קדושים אות ט' ע"ש. ובפ' קרח בהגה ד' ד"ה ומעין, ושם בפנים אות ו', עיין כל זה באריכות.

פירוש צז

בספר לקוטי אמרים דף י"א ע"ב כתב וז"ל, מה שכתב האר"י זלה"ה עיבור זיי"ן חדשים ט' חדשים י"ב חודש, לכאורה קשה הלא שם הוא למעלה מהזמן, וכן בענין ב' שנים של יניקה, וי"ג שנים דגדלות, אך באמת שנים המוזכר שם אינו אלא לשון שינוי, וחודש לשון חידוש, והשורש הוא הכל אחד, דהיינו בשנה יש י"ב חדשים ובחודש ל' יום וביום י"ב שעות, ובאמת הכל שורש אחד דאנו יכולין להמשיל ולחלק גם יום אחד שהוא י"ב שעות ולומר שכל שעה הוא חודש, י"ב שעות י"ב חדשים, אך שאנו בתוך הזמן אנו עושין שנה של זמן מרובה וחודש של ל' יום, והאמת אם היינו מסכימים לקרוא יום האחד בלשון שנה י"ב שעות הם י"ב חדשים היה שייך זה, ובאמת ברגע אחד אנו יכולים גם כן לחלק שנה וחדשים, ועכשיו יובן, דבאמת בדבר שהוא למעלה מהזמן בחלק אחד של רגע יש הכל שנה וחודש ויום, ולשון שנה הנאמר שם הוא לשון שינוי של שכליים, ר"ל כמה שינויים של שכליים יש באותו זמן, ומה שאמר זיי"ן חדשים ר"ל זיי"ן שכליים, מוכרח להיות בעיבור זה, ולעיבוד אחד ט' שכליים, ולעיבור אחר י"ב, וכן לענין שנים הנזכר שם רצונו לומר כל כך שינויים של שכליים היה צריך הז"א עד שבא לכלל גדלות, ובאמת בכל השתלשלות העולמות מאין סוף עד סוף כל העולמות, בוודאי יש להבין איך הוא השתלשלות בעולמות עליונים שהם למעלה מהזמן, ובאמת הכל הוא בשכליות, שנשתלשלו משכל לשכל עד שבא לעולם שבתוך הזמן אשר שם נגלים כל השינויים, כן הענין בשנים ובחדשים הנ"ל שבעולם, אשר בתוך הזמן, נתגלה ובא בזמנים כנ"ל וד"ל, עכ"ל.

פירוש צח

ועיין לעיל בהגה אות ע"ג ביאור ענין עץ החיים ועץ הדעת ע"פ דרך העבודה שגילה הבעש"ט ז"ל.

ובכתבי הרב הקדוש הגאון מוהר"ם מליבאוויטש שנדפס בס' צרור החיים דל"ח ע"א כתוב וזה לשונו, הפגם של עץ הדעת טוב ורע אמר הבעל שם טוב הקדוש כי זה נקרא התגלות העולמות שנראין נפרדין, והרגשת היש, שהאדם מדגיש בדרך עבודה, נקרא רע של עץ הדעת, ומתחלה היה עץ החיים, היינו שאדה"ר לא ראה רק החיות של חי החיות אין סוף ב"ה וכמבואר בזוהר הקדוש פ' בהד יעו"ש, עכ"ל.

פירוש צט

תיבה זו, דמעל"ד. נראה שהוא ראשי תיבות דמעבר לדף, והיינו ששם מעבד לדף זה דיבר בקדשו מזה הענין דהכנעה והבדלה והמתקה, והוא שם בדף ד"ח ע"ד בענין ביאור

סוד א"ב [שהעתקתי לקמן בפ' נח אות ק"י ע"ש] ושם נכתב בקיצור והזכיר כאן ששמע פירוש על זה מהו הכנעה ומהו הבדלה ומהו המתקה, ולכן לבי אומר לי שנחסרו בדפוס או בהעתקה איזו תיבות או שורות בין הפרקים הללו בין תיבת דמעל"ד ובין תיבת שיצא, ודוק ותשכח כי נכון לומר שזה שאמר שיצא ממדת גבורה זהו פירוש המתקה, שהוא המתקת הדינין והגבורות, והיינו שימתיק החובות של כל בני העולם, רק שיכנס עמהם במדת רחמים, וחסר ביאורו של מוהר"ן על הכנעה והבדלה בענין עבודת המדות ודוק היטב ש"ם.

פירוש ק

ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל, בשם הרה"צ ר' גדליה מלינץ זצללה"ה שאמר בשם רבו הרה"צ המוכיח זצללה"ה אשר משיח יהיה מלמד זכות על כל ישראל אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, אז זייא זענין גירעכט, ומחמת הזכות שילמוד זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל דבר זה מפי הבעש"ט זי"ע בעזרת הש"ם.

פירוש קא

עיין לקמן פ' מצורע אות י' ע"ש.

פירוש קב

עיין לעיל אות קט"ו ושם בהגה צ"ד.

פירוש קג

מבואר לעיל בהגה אות ע"ח שהשכינה שורה בהדיבור, ועוד שם בפנים אות צ"ט שכל הדיבורים ממנה ע"ש.

פירוש קד

באגרת הקודש שבס' התניא אות כ"ה כתב וז"ל, להבין אמרי בינה מה שכתב בספר הנקרא צוואות ריב"ש הגם שבאמת אינה צוואתו כלל, רק הם ליקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי, ולא ידעו לכוון הלשון על מתכונתו, אך המכוון הוא אמת לאמתו, והוא בהקדם מה שאמרו רבותינו ז"ל (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב, קרח דקע"ט ע"א) כל הכועס כאילו עובד ע"ז, והטעם יובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא היה בכעס כלל, ואף

שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו, ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף על פי כן על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים יש למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו, מתלבש בו כח ה' ורוח פיו יתברך שמו המחייהו ומקיימו, וכמו שאמר הכתוב (שמואל ב' ט"ז) כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמעי, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ובמוחו, ירדה מאת ה', ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי, בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך מרוחו של שמעי, לא יוכל לדבר מאומה, וזהו כי ה' אמר לו בעת ההוא ממש לקלל את דוד ומי יאמר לו וגו', וכנודע מה שאמר הבעל שם טוב ז"ל על פסוק (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים [הובא לעיל בפנים אות מ"ח], והנה נודע ליודעי חן כי דבר ה' נקרא שכינה בלשון רבותינו ז"ל (עיין ברכות ד"ה ע"ב) ואמא תתאה, ומטרוניתא, בלשון הזוהר (בר"פ וארא, ובפ' צו רכ"ט ע"ב, אמור דק"ב ע"א) לפי ששוכנת ומתלבשת בנבראים להחיותן, ובלשון המקובלים נקרא בשם מלכות על שם (קהלת ח') דבר מלך שלטון, כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו, ועוד טעמים אחרים כידוע ליודעי חן.

ומודעת זאת כי יש בחינת ומדרגת מלכות דאצילות, בחינת מלכות דבריאה וכו', ופירוש מלכות דאצילות הוא דבר ה' המחיה ומהוה נשמות הגדולות שהם מבחינת אצילות, כמו נשמת אדם הראשון שנאמר בו ויפח באפיו, וכמו נשמת האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו מרכבה לה' ממש (רבתי סו"פ לך פמ"ז) ובטלים ממש במציאות אליו, כמאמר רבותינו ז"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וכן כל הנביאים ובעלי רוח הקודש, היה קול ודיבור העליון מתלבש בקולם ודיבורם ממש כמו שכתב האר"י ז"ל), ומלכות דבריאה וכו', ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המחיה ומהווה את העולם הזה בכללו, עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד, דהיינו דיבורו ורוח פיו המכונה בזוהר הקדוש (תיקוני הזוהר תיקון כ"ב) שמו, הוא יחיד ומיוחד, אף על פי כן ההארה והמשכת החיות הנמשכות בהם מרוח פיו יתברך שמו, מתחלקת לד' מדרגות שהן אצילות בריאה יצירה עשיה, והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים, לצמצם האור והחיות, להסתירו שלא יהיה מאיר כל כך בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות, ובעולם היצירה הוא על ידי צמצומים ומסכים יותר וכו', אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהוא דבר ה' ורוח פיו יתברך שמו, וגם בבחינת הארה והמשכת החיות, הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה, וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה, לכן אור אין

סוף שבאצילות ברוך הוא, הוא גם כן בעשיה ובעולם הזה החומרי על ידי התלבשותו בבריאה יצירה עשיה, כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל.

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מעשר ספירות חכמ"ה בינ"ה דע"ת וכו', ואף שכולם מרוח פיו יתברך שמו כדכתיב ויפח באפיו כו', מכל מקום דרך פרט, חכמ"ה בינ"ה דע"ת שבנפשו הן דוגמא לחב"ד שבעשר ספירות המכונות בשם אבא ואמא, ומדות אהבה ויראה שבנפשו הן דוגמא למדות שביו"ד ספירות הנקראות בשם זעיר אנפין, וכח הדיבור שבנפשו, דוגמא לדיבור העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה, לכן כשמדבר דברי תורה מעורר דיבור העליון לייחד השכינה, ומשום הכי קיימא לן בקריאת שמע וברכת המזון דאינו יוצא בהרהור בלא דיבור (שלחן ערוך אורח חיים סי' ס"ב).

והנה זה לעומת זה יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהם נמשכות נפשות האומות, כלולות מעשר בחינות אלו ממש, ומודעת זאת בארץ מה שכתב בספר הגלגולים על פסוק (קהלת ח׳:ט׳) אשר שלט האדם באדם לדע לו, והוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותן ולשלוט עתה בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו', ולכן האומות שולטין עתה על ישראל להיות נפשות האומות מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחינת גלות בתוכה, והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה, מכל מקום האמת כן הוא, אלא שאף על פי כן אין הקליפות והאומות יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת להם מבחינת אחוריים דקדושה, כמאן דשדי בתר כתפיה, ואף גם זאת על ידי צמצומים ומסכים רבים ועצומים, שנתלבשה הארה בחומריות עולם הזה, ומשפעת להאומות עושר וכבוד וכל תענוגים גשמיים, מה שאין כן ישראל יונקים מבחינת פנים העליונים, כמו שכתוב (בפ' נשא) יאר ה' פניו אליך, כל אחד ואחד לפי שורש נשמתו עד רום המעלות.

ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים והידועים לכל, נחזור לענין ראשון, בענין הכעס שהוא כעובד עבודה זרה, והיינו במילי דעלמא, כי (ברכות דל"ג ע"ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולכן במילי דשמיא לאפרושי מאיסורא לא שייך האי טעמא דאמרן, וכמו שכתב (בפרשת מטות) ויקצוף משה וגו'. והיינו משום שהקרה ה' לפניו מצוה זו לאפרושי מאיסורא כדי לזכותו, אך זהו כשיש בידו למחות בקצפו וכעסו על חבירו, אבל כשאין בידו למחות, כגון גוי המדבר ומבלבלו בתפלתו, אם כן מה זאת עשה ה' לו, אין זאת כי אם כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב וכוונה גדולה כל כך, עד שלא ישמע דיבורי הגוי, אך שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה, ועצה היעוצה להתעוררות זו, הוא מענין זה עצמו, כשישים על לבו, ויתבונן ידידת השכינה כביכול ותרד פלאים, להתלבש ניצוץ מהארתה, אשד ירד בבחינת גלות, בתוך הקליפות בדרך

כלל להחיותה, ועתה הפעם בדרך פרט, ניצוץ הארתה בבחינת גלות, בדיבורו של גוי זה המדבר דברים ומבלבל אותו מעבודת השם יתברך הוא כוונת התפלה, וכמו שכתוב (קהלת זיי"ן) את זה לעומת זה וכו', ודיבור העליון מלובש בדיבור התחתון וכו', וזהו ממש אשר שלט האדם בארם לרע לו, דהיינו שעל ידי זה מתעורר האדם להתפלל יותר בכוונה ועומקא דליבא עד שלא ישמע דבריו.

ומה שכתב המלקט [בספר צוואות הריב"ש] שרתה שכינה, לא ידע לכוון הלשון בדקדוק, כי הבעש"ט ז"ל היה אומר דברי תורה בלשון אשכנז לא בלשון הקודש. ורצה לומר, נתלבשה, והיינו בבחינת גלות, וזהו ובפרט גוי כו', שאז היה בבחינת גלות יותר, ואין לתמוה אם ניצוץ מהארת השכינה נקרא בשם שכינה, דהא אשכחן שאפילו מלאך נברא נקרא ה' לפירוש רמב"ן וכמוש כתוב ותקרא שם ה' הדובר אליה כו', עיין שם מה שהאריך עוד.

פירוש קה

זה שהזכיר מקונטרס אחרון זהו מה שהעתקתי לעיל בפרשתינו אות קכ"א, ועוד עיין לקמן בפ' מצורע אות י' ע"ש.

פירוש קו

ועוד עיין מ"ש בתוי"י סו"פ תרומה, ובס' מאור עינים פ' חקת ר"ה זאת התורה, ועיין לקמן פ' בא אות י"א, מצורע אות א'.

ובאוצר החיים פרשת קדושים דקע"א ע"ב העתיק וזה לשונו, שמעתי ממורי איזה חכם הלומד מכל אדם כשרואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו, וזהו דרך הטוב, לתלות החסרון בעצמו, ושהוא פחות שבנבראים, אבל אם לא ירגיש חסרון בעצמו, ישנא גם את הטוב שברשע, כי באמת גם הטוב מלא סוגים, ולכן אחי אשכילך, שאם יארע לצדיק שנאה על אדם מישראל אף לרשע, בלי שום צד אהבה וראיית טוב וזכות, ידע באמת שגם הוא עשה איזה צד רע שמץ מנהו, ולכן נתערב נפשו טוב ורע, ומזה שנתערב אצלו הלבבות שונא את אחיו, כי צדיק המבורר טוב מן הרע, מדת צד הטוב אינו רואה רק טוב על כל ישראל אף על הרשעים [עיין לעיל בהגה אות ק' בשם המוכיח ז"ל], מלבד לרשע שאין בו צד טוב כלל [עיין לעיל בהגה נ"א במדה י"ב כאשר נשבעת לאבותינו] וזהו מיעוטא דמיעוטא, ועל זה ביקש דוד (תהילים ל"ט:ט') מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני וכו' כידוע ממרן אלקי הבעל שם טוב [עיין לקמן פ' קדושים כל מה שהעתקתי בזה מן אות ב' ולהלן], ומזה עצה היעוצה הוכח תוכיח, הוכח אתה את עצמך שלא תהיה מעורב בעצמך ואז בוודאי יהיה לך אהבה על כל ישראל אף לרשע וכו' עכ"ל,

וכן הוא בס' שפתי צדיקים פ' קדושים, וענין הוכח לעצמך עיין לקמן פ' קדושים אות י"ד ע"ש, ועיין לקמן בפ' לך בהגה מ"ט, ובפ' שמות בהגה ב' בביאור נפתלי.

פירוש קז

ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, כן העתיק בזה בס' נתיב מצותיך שביל התורה נתיב א' אות י"ג ע"ש, כמו שהעתקתי לקמן פ' קדושים בהגה ב'.
ובאוצר החיים פ' בהר דרנ"ז ע"ב הרחיב הדיבור בזה וזה לשונו, כי הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים מצד הנשמה ובנים מצד רוח ונפש, ואמנם הפסוק אומר (תהילים ס"ח:ל"ה) תנו עוז לאלהים על ישראל גאוותו, שאין לך איש הישראלי אף מפחותי ערך שלא יגיע ממנו התפארות לאלהים אלהי ישראל, והקדוש ברוך הוא משתעשע בו, אלא שהוא נעלם, כפי שהאדם יעשה לשם שמים בלב שלם ורוח נמוכה, וכל המבזה לשום בר ישראל אף בלב עליו נאמר (משלי ט"ז:ה') תועבת ה' כל גבה לב, אלא בלב שמח יקשר עצמו עם כל ישראל, עד שיזכה שלא יראה על ישראל [שום דבר] רק טובות, שבאמת הם כולו טוב ואין בהם רע כלל, וכל הרואה שום דבר רע, רע של עצמו הוא רואה כי צדיק אמת אין רואה שום רע כלל על ישראל, וכביכול השם יתברך צריך עזר וכח מישראל על ידי מעשיהם.
אחיי ורעי, על כל מדרגה ומדרגה של קדושה שאיש הישראלי משיג, יש מקודם נסיונות, והוא על ידי קטנות והסתלקות החיות לגמרי, ונשאר כאבן דומם, וצריך לחזק עצמו באמונה גדולה שמלא כל הארץ כבודו, ויצפה לישועה בלב אמת, ואז יאיר עליו אור אלוהיי בפתע פתאום וברגע, אחיי חזקו ואמצו, טעמו אחיי וראו כי טוב ה', והוה אחי בבת עיני דן את כל אדם לכף זכות, ושמור פיך ולשונך מלדבר שום דבר רע על איש ישראלי כו' ע"ש.

פירוש קח

בס' היכל הברכה פ' שלח דק"ג ע"א בענין המקושש כתב וזה לשונו, הענין כך היה על פי הידוע ממרן האר"י בעל שם טוב כשהצדיק עושה חטא קל גורם לאיש פשוט חטא חמור [עיין לקמן פ' תשא אות ט' ואות י' י"א ע"ש], כידוע שפעם אחד ראה אחד מהמוני עם שחילל שבת, והיה מתאנה מאוד על זה באיזה ענין חילל הוא שבת שיראה את זה מחלל שבת, והראו לו מן השמים [ובזוהר חי על פ' וישב בדף שמ"ח ע"ד איתא ששאל במתיבתא עילאה מה זה ואמרו לו] ששימש עצמו עם תלמיד חכם שנקרא שבת, ובזה נחשב לאיש כמותו חילול שבת, וכן אירע פעם אחד לתלמיד שהיה יושב בליל ט' באב אחר חצות לילה והיה מייחד יחודים וכותב רזין דאורייתא, כי היה נדחה, וגם ברית

מילה היה ביום זה, על כן הקיל לעצמו והסיח דעתו מן אבילות, ונכנס לתחום אותו הרשע, והשיג גבולו של ס"ם הרשע, על כן התגרה בו הרשע באותו שבוע, והביאו לידי כעס גדול, וגרם בכעסו, שרשע אחד תחב סכין בבטן רשע כמותו והרגו, ואמר לו מרן שכל זה גרם הוא, ועשה תשובה גם על זה, עכ"ל.

וכל זה הביא גם כן בלקט אמרי פנינים דר"ח ע"ב. וסיים וזה לשונו, ומחמת שמשה רבינו קירב את הערב רב, ונכתב עליו כי פנה אל אלהים אחרים, כמבואר בספר ליקוטי תורה על כן ראה את העגל ומחולות, וראה שאין להם תקנה, על כן שיבר את הלוחות, והמשבר כלים בחמתו כו' (שבת דק"ה ע"ב) ובזה הוציא את הרבים ידי חובתן [עיין לקמן פ' אחרי אות ב' ע"ש] כיון שהוא גם כן נתחייב בדבר, ועשו כולם תשובה על ידי אחדות עם משה רבינו עליו השלום והעלה את כולם וכו'.

ובס' נוצר חסד פ"ד אות א' וז"ל, איזה חכם, מרן אלקי ריב"ש זצ"ל פירש הלומד מכל אדם זהו כלל גדול, שלפעמים אדם סובר בעצמו שהוא צדיק גמור, וכשרואה איזה שמץ עבירה בשום בן אדם, ידע שגם אצלו נמצא כאילו, ועושה תשובה, כמו שסיפר שפעם אחד ראה איש המוני שחילל שבת בשוגג קרוב למזיד, והרבה תשובה על זה, עד שגילו לו מן השמים שגם הוא חילל שבת ששימש עצמו עם תלמיד חכם הנקרא שבת, וכן כיוצא בזה המתגאה (סוכה ד"ד ע"ב) כאילו בא על אשת איש, הכוונה (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב) כאילו עובד עבודה זרה, והחכם ישכיל בכל זה, וילמד מכל אדם לתקן מדותיו, וכן יכול ללמוד איזה מדה מכל אדם בשוק, כי אין איש ישראלי שלא יהיה בו מדה טובה מה שלא ימצא בזולתו, ויכול ללמוד מדות טובות מכל אדם, ובלבד שישים לבו על זה, וכן יכול ללמוד אף מגוי בשוק כשמספר לו איזה סיפור מעשה, ואיזה ענין, יבין בנפשו שלא על חנם שומע זאת, אלא שילמד ממנו איזה הנהגה טובה או דרך טוב, וזהו איזה חכם שכבר הוא חכם, הסימן הוא שלומד מכל אדם עכ"ל, והובא שם עוד בפ"ו ד"ה אותיות נפש, שמרן אלקי צעק ובכה על זה כו' עד שגילו לו במתיבתא דרקיע שהוא עצמו פגם בכזה ששימש עצמו עם ת"ח ע"ש.

פירוש קט

ובנוסח זה הביא ג"כ עובדא זו בס' דרך פקודיך בל"ת ל"ב חלק המחשבה אות ה', ובהוספות מוהרצ"א לספר סוד מרע ועשה טוב באות ע"ז, וכן הובא בס' קרבן העני פ' שלח ע"ש.

פירוש קי

ובס' צפנת פענח ד"ו ע"ד, וד"ט ע"ד, הביא וזה לשונו, קבלתי ממורי זלה"ה כי השם של אדם הוא הנשמה, ונתן מופת על זה כאשר האדם ישן ובקראו שמו הוא נתעורר, וכו', וכעין זה מפורש בזוהר (בראשית ד"כ ע"ב) אדם מלגאו והגוף נקרא בשר אדם כו', עכ"ל, ועיין בספר דברי משה פ' נח ריי"ח ע"ב ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' לך אות כ"ד מענין זה.

ובס' אור תורה פ' בראשית וכן הוא בס' לקוטי אמרים, וז"ל, ועכשיו אף שאנו קוראים שמות בנינו על שם אבותינו או על שם קרובים כדאיתא במדרש (בראשית רבה פ' ל"ז סי' י') עם כל זה גילה האר"י זלה"ה שגם אלו השמות אינם דרך מקרה או רצון האב או האם, שקוראין לבניהם כך, אך הקדוש ברוך הוא, הוא הנותן שכל וחכמה ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא שורש נשמה של הבן, ומחמת זה, האדם מושרש בשמו מאוד מאוד, והראיה לזה, אם יפנה אדם מכל עסקיו ויעסוק בדבר אחד, וישים עינו ולבו ומחשבתו בדבר ההוא, וכל רעיונו ושכלו ישים שם, וכן אם הוא מדבר עם איזה אדם דברים הצריכים לו מאוד, בוודאי הוא משים כל שכלו ומחשבתו לדבר עם האדם ההוא, ואף אם יבואו שאר בני אדם לדבר עמו וגם הם מדברים אליו לנוכח, הוא אינו פונה אליהם ואינו שומע דבריהם כי רעיוניו ומחשבתו שם בדבר שהוא עוסק, גם לפעמים אוחזין אותו באחד מאבריו בכדי להפרידו ולבטלו ממחשבתו ההיא, אעפ"כ אינו מרגיש מחמת שמשים כל שכלו ומחשבתו שם, אכן אם יקראו אותו בשמו, תיכף הוא נפרד מעסקיו וממחשבתו, והכל הוא מטעם הנזכר, ששמו הוא שורש נשמתו, וזהו גם כן פירוש (יומא דפ"ג ע"א) ר' מאיר דדייק בשמא שהיה מאיר ומנהיר וכו' והיה יודע שורש נשמתו של כל אחד ואחד, עכ"ל.

פירוש קיא

וכן איתא בהקדמת ספר כתם אופיר וז"ל, ציוה לנו מרן האר"י בעש"ט שכל אחד ימצא יחוד שם [משמותיו של השי"ת] בשמו. עכ"ל.

פירוש קיב

עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות ע"ב שצפה הבעל שם טוב לעלות בסערה כמו אליהו וכו' ונראה ברור דהיינו בשביל הך דהכא לפי שידע שנשמתו לא טעמה מעץ הדעת היה יכול לפטור ממיתה וק"ל.

פירוש קיג

ע' לקמן בפ' עקב אות ס"ז מענין זה.

פירוש קיד
ביאור ענין ג' קוין תמצא לקמן בפ' תשא אות כ"ג וע"ש אות כ"ד.

פירוש קטו
ענין הדבקות העתקנו באריכות לקמן בפ' עקב מן אות ל"ג והלאה ע"ש.

פירוש קטז
זה מבואר בס' תוי"י פ' בהר דקי"ט ע"ג בסופו וז"ל, והנה שני בחינות של היצר הרע נקרא הר סיני וכו' ע"ש.

פירוש קיז
עיין בתוי"י פ' חקת דקנ"ה ע"א שזהו ב' מדרגות משה ואהרן, שפלות והתפארות, ושניהם נצרכים לעומת היצר הרע ע"ש, ועוד עיין לקמן בפ' לך בפנים אות ל"ז, ופ' חקת אות א' ע"ש.

פירוש קיח
עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה ד' ד"ה ובאות ד', מענין נמשל זה.

פירוש קיט
עיקר ענין זה הוא בתוי"י פ' שופטים דקצ"א ע"א במשל הגדול, ומועתק לקמן פ' ואתחנן אות ט' ע"ש.

פירוש קכ
עיין לקמן פ' ויגש אות א' ושם בהגה.

פירוש קכא
עיין לעיל בפרשתינו אות י"ט ושם בהגה ט"ז ובשאר מקומות שציינתי שם.

פירוש קכב
ענין המלחמה עם היצר הרע עיין עוד בתוי"י סו"פ ויחי ד"מ ע"ג שהביא משל זה בקיצור וכתב, וז"ל, והוא כלל גדול לאיש הצדיק שלוחי דמטרוניתא איך יתנהג עם היצר הרע הנקרא אמורי לפעמים בחרבי ולפעמים בקשתי כו' ע"ש, ועיין לקמן פ' תצא בהגה א' מה שהעתקתי מס' צפנת פענח שהביא המשל בקיצור, ועוד עיין בס' אור החכמה פ' שופטים שהאריך בזה.

פירוש קכג
ובס' כתונת פסים דמ"ד ע"א וז"ל, שקבלתי ממורי זלה"ה שגם בסמא"ל יש בו שם קודש סאל גימטריא צ"א [עולה כמנין] יחוד הוי"ה ואדנ"י וכו' ודפח"ח עכ"ל, ועיין עוד בסמוך מ"ש באות קמ"ט ע"ש.

פירוש קכד

בס' לקוטי אמרים דכ"ו ע"ב [בדפוס ב"ד] איתא וז"ל, פירוש השמות השנייות שכותבין במזוזה, הנה כל דבר צריך להיות בו פנים ואחור שנאמר (תהילים קל"ט:ה') אחור וקדם צדתני, ולכאורה לשון צורה הוא הפנים ובאמת דרשו רבותינו ז"ל (עירובין די"ח ע"א) ע"ד דו פרצופין נבראו, דהיינו שבאחור היה גם כן צורה והוא הפנים של הנוקבא, והנה האדם הוא ראש הנבראים וכמו שבו הוצרך להיות פנים ואחור כן בכל דבר צריך להיות פנים ואחור וכן באותיות צריך להיות בחינת פנים ואחור, ובאמת יש צירופים שהם בחינת פנים ויש שהם בחינת אחור.

והנה בשם הוי"ה ברוך הוא יש גם כן פנים ואחור, והנה האחור הוא בחינה אחרונה של הפנים, והנה בשם הוי"ה ברוך הוא בחינת אחור שבו הם אותיות של אחריו, ונודע שהמררגה אחרונה של דבר הוא מספרו. על כן נרמז בשם זה שהוא בחינת אחור. מספר של שם הוי"ה. ופירוש כוזו היינו זו השם הוא מספר של שם הוי"ה שהוא כו [וזהו] גימטריאות פרפראות לחכמה (אבות סו"פ ג') שהוא כמו פרפר קטן, ר"ל מדרגה אחרונה וקטנה של השם הוי"ה ברוך הוא.

והנה האב שיש לו בן קטן ואוהבים זה את זה מאוד, אך אהבת הבן אל האב אינה כמו אהבת האב אל הבן, כי היא אינה אלא מחמת שרגיל עמו ומטיב עמו, והנה כשהאב רוצה להשתעשע עם בנו מראה לו פנים ואחר כך מסתיר עצמו ממנו ביד או בדבר אחר, ובנו מעביר המכסה, ובזה יש תענוג אל האב וניתוסף בו אהבה אל הבן.

והנה האדם כשהוא רוצה לעבוד ה' ולדבוק בו כראוי, ואחר כך הולך מחשבתו אל דברים אחרים של העולם הזה, ובאמת במה שהמחשבה של האדם מחשב שם הוא האדם עצמו [עיין לעיל בפרשתינו אות צ"ז] ובאמת מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, וכל מקום שהוא האדם, ימצא שם דבקות הבורא יתברך שמו מהמקום אשד הוא שם כי לית אתר פנוי מיניה, אך הוא שם בהסתר פנים והוא בחינת אחור והוא המדרגה התחתונה ודוק בזה, כי ידעתי כי המחשבה שאינה אצל אלהות על כרחך היא אצל דבר גשמיי, ונודע שהגשם הוא תחתון מכל המדרגות, אך כיון דלית אתר פנוי מיניה ובכל מקום הוא אלהות, ואם זה האדם הוא נלבב יכול למצוא בזה המחשבה עצמה אשר הוא בה כעת, האלהות אשר בה, כנודע במקום אחר, ואז הוא נקרא בעל תשובה, ויש בזה תענוג גדול להשם יתברך כביכול, כמשל האב הנ"ל.

והנה איתא (שבת דק"ד ע"א) טעם על קוצו של ק למעלה. שאם חוזר בו אני קושר לו כתר כמוני, ונודע שכל מי שמתאוה לדבר הוא בבחינת נוקבא לאותו דבר [עיין לקמן

בפ' נח בעמוד התפלה בהגה ע'] והוא בבחינת אות ד [מפני שהיא דלה ועניה בבחינה זו שרוצה להיות מקבל עיין לעיל בהגה פ"ט], וכאשר נמשך לו הדבר ההוא שהוא חסר ממנו, אז נעשה בבחינת ה, והנה הנכון שיהא כל אדם בבחינת נוקבא להשם יתברך, שיתאוה לדבקות הבורא יתברך שמו, ואז יהיה בבחינת ד וכשנמשך לו איזה דבקות אזי הוא בבחינת ה תתאה, וזהו הנכון שיהא תמיד בבחינה זו, ואם ח"ו מושך למחשבות אחדות של גשמיות ונתדבק לשם, הרי דבקותו נמשך למטה ונעשה תמונת ק ודוק היטב, ואם חוזר בו כנ"ל, קושר לו כתר, כי הוא נעשה בעל תשובה כנ"ל (ובא לעלמא דחירותא שמקבל מעלמא דחירות), ועל זה מרמז צירוף הנ"ל [של שם כוז"ו] כ מדמז לכתר הנ"ל, וממנו נמשך עד סוף כל המדרגות שהוא ז כנודע [כמבואר לעיל בהגה פ"ט שהמלכות נקרא שבע והוא סוף כל המדרגות] וזהו ו שהיא המשכה אל ז שהוא נוקבא, והוא הצדיק שמחזיק עצמו למדרגה תחתונה, ולפעמים מרמז ז להמשכה שנודע כי כל המחשבה הוא על שם צמצום למשוך בהדרגה, והוא רחב למעלה וקצר למטה שיוכלו המקבלים לסבול, ויש בה בחינת ימין ושמאל שהוא אהבה והצמצום, וההמשכה שהיא הממוצעת, וזהו תמונת ז שבראשה יש בה ימין ושמאל, וההמשכה היא מאמצע ראשה ודו"ק.

ואיתא בגמרא (ברכות די"ז ע"ב) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו וכו', ר"ל שהצדיק מחזיק את עצמו למדרגה תחתונה ועל כן די לו וכו', ובאמת הוא המשפיע ומשביר לכל העולם, ועל כן הוא כמו תמונת ז הנ"ל שהוא מאותיות נוקבא למדרגה השביעית והוא לפעמים מרמזת להמשכה כנ"ל, דהיינו שהצדיק הוא ממשיך שפע לכל העולמות, וזהו ז הנ"ל שהוא הצדיק ואחד כך ו שהוא המשכה שממנה נמשך שפע לכל העולם, ודוק היטב, ועל כן השם הנ"ל הוא מועיל למחשבה זרה, עכ"ל.

פירוש קכה

בהשקפה ראשונה נראה שנתהפכו כאן האותיות והתיבות בדפוס, ובמקום שנדפס ש"ב מהר"י צריך להיות מהר"י ב"ש כי בכל הספר לא הזכיר מש"ב זה כלום, והגם שהוא יוצא מן הכלל שכותב תמיד מורי, יש גם יוצא מן הכלל, עיין פ' חקת דקנ"ח ע"א שהזכיר הרב הב"ש, והעתקתי לקמן בפ' משפטים בהגה יו"ד ע"ש ובפ' ראה דקפ"ב ע"ג בשם הרב המגיד מוהר"י ממעזבוז, שנדאה גם כן שנתכוון על הבעש"ט ז"ל כמו שכתבתי לקמן בפ' עקב בהגה י"ז ע"ש.

פירוש קכו

וזהו שחידש הבעל שם טוב ז"ל דרך עבודה להש"י על ידי יחודים שאפילו בגודל טרדתו אפשר יהיה לו לעבוד בזה את הש"י כמבואר לעיל בקונטרס מאירת עינים אות נ"ט.

פירוש קכז

בתוי"י פ' תשא דע"ד ע"ב הביא דבר זה בשם הרב המגיד מו' מנחם ע"ש, אמנם הרבה מצאנו בספריו הקדושים מה שמביא ששמע מזה או מזה והכל הוא דברי הבעש"ט ז"ל, ועיין לעיל בהגה ט' ד"ה ובס' כתונת פסים כיוצא בזה, וכן לקמן פ' נח בהגה קמ"ב במשל סולם הסובב, ולקמן פ' חקת בהגה אות ה' וט' ע"ש, ועוד בפ' נח בהגה קנ"ה מבואר זה להדיא ע"ש.

פירוש קכח

בס' משמרת איתמר פ' בשלח וז"ל, כתבו בשם הבעל שם טוב ז"ל על פסוק (תהילים ל"ו:ג') כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו כו', כי כל רעיונות היצר הרע הוא להכשיל ח"ו ומסיתו בטענתו שעושה מצוה כו' ע"ש.

ובס' כתונת פסים די"ב ע"ב, וז"ל, וכן שמעתי בשם המנוח החסיד מו"ה צבי מבראד קושיא שהקשה בזוהר (אמור דק"א ע"ב) בענין שני השעירים, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל וכו', וביאר כי יעלה לפעמים איזה מחשבה לאדם, שסובר שהוא מצוה לעשות הדבר ההוא, אל יעשנה במהירות, רק תחלה יפיל גורל במאזני שכלו אם הוא לה' או אם הוא לעזאזל, כי כך דרכו של יצר הרע להוסיף מצוות, ובאמת הוא גורע שהוא עבירה, וזהו שכתוב (בפ' ואתחנן) לא תוסיפו ולא תגרעו, ובזה יובן ביאור פסוקי תהלים (סי' נ') אלה עשית והחרשתי ודפח"ח,

וכן שמעתי מפי מחותני הרב החסיד מו"ה חיים צאנזר במי שרוצה לומר דעה לשם שמים ברחוב העיר, אמור לו לך בחדרך להתבודד ואחר כך תראה אם הוא לשם שמים ודפח"ח.

ומה שרמז בדבריו על ביאור פסוק אלה עשית והחרשתי, מבואר הוא יותר בתולדות יעקב יוסף ר"פ שמות רמ"א ע"ג וז"ל, והנה אם היה היצר הרע בא בדמות מלך זקן אל האדם, ניחא, כי כשידע האדם שהוא היצר הרע, ודאי לא היה לו אשמה בזה, כי השומע ישמע והחדל יחדל, אך מה שמשנה כסות ולשון בדמות חדש כאילו הוא ילד קטן שהוא יצר טוב בזה נאשם לעתיד שהקדוש ברוך הוא ישחוט ליצר הרע, וכמו ששמעתי פירוש הפסוק בבן אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי, מה שאין כן מה שדמית להיות כמוך וגו' ודפח"ח, עכ"ל.

ועיין שם עוד בפ' מטות דקע"ג ע"ג שהביא זה עצמו בשם החסיד רי"ל מבראד, ובס' בן פורת יוסף דל"א ע"ב הביא זה בשם החסיד מוהר"ם מבראד ע"ש, וכן רמז על זה בתוי"י פ' בלק דקס"ו ע"ג וז"ל, וביאר מוהר"י אילו עשה שליחות הש"י אתי שפיר משא"כ וכו'.

ועוד שם בתוי"י פ' מטות דקע"ג ע"ג כתב וזה לשונו, ונראה דלכך נקרא יצר הרע מואב שהוא מן אב שבשמים משל לזונה הנ"ל [עיין בדברינו לעיל בפנים אות קמ"א] שעושה שליחות אבינו יתברך שמו כדי שהאדם יתגבר עליו ויקבל שכר, אך דכל זה, כשעושה שליחות האב לפתות האדם לעשות העבירה, וכשלא ישמע לו יקבל שכר, מה שאין כן אם היצר הרע נשתנה דינו שאינו לבוש לבושי היצר הרע, רק לובש לבושי היצר טוב לפתות האדם לעשות מצוה, כמו בחטא פעור כמו שפירש האלשיך ויצמד ישראל לבעל פעור, שגם תואר ישראל [שהם הצדיקים] נכשלו בפעור שסברו מצוה לבזות עבודה זרה, ובאמת היה זה עבודתו, ועל זה אינו עושה שליחותו יתברך שמו, כי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו שיסבור שהוא מצוה וכו', ובתוי"י פ' תבא דר"ג ע"א הביא דבר זה בשם רוכלין המחזירין בעיירות ע"ש, ועוד מענין זה עיין לקמן בליקוטי מגלת אסתר אות ב'.

פירוש קכט

ובס' אורח לחיים פ' לך הביא דבר זה קצת באופן אחר, וז"ל, שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל פירוש הגמרא שבת דע"ה שוחט משום מה מיחייב רב אמר משום צובע וכו', ופירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי, ומה בעי התוספות בזה, אלא שרצו לומר דרך רמז, רקאי על מלאך המות, דלעתיד ישחוט אותו השם יתברך, ואמר משום מה מיחייב הלא ברא אותו השם יתברך להסית לבני אדם כדי שיהיה שכר ועונש ואם כן עושה הוא רצון קונו, ומשום מה מיחייב, וזהו שפירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי ר"ל על מלאך המות ששוחט לכל עלמא משום מה מיחייב, הלא הוא נברא בשביל זה להסית לבני אדם, ואמר רב דחייב משום צובע ר"ל שצובע עצמו ומסית לבני אדם שיעשה מצוות, ומראה להם פנים באילו עושים מצוות, והוא לא נברא אלא שיסית לבני אדם שיעברו עבירות, ולא שיצבע את עצמו כמו אוהב נאמן איש טוב ומסית לעשות מצוות ובשביל זה לא נברא ועל כן חייב ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש קל

בס' כתונת פסים דל"ג ע"א הביא זה ביתר ביאור וז"ל, ואגב נזכיר מה ששמעתי ממורי ביאור הש"ס וכי דרכו של בועז וכו' אלא דבר צניעות וחכמה ראה בה וכו' והקשה [הא עיקר כוונת הגמרא] וכי דרכו של בועז כו' משום הרהור, ומה משני דבר צניעות וכו' וכי הותר הרהור באשה צנועה, ועוד מנלן דצניעות וחכמה ראה, וביאר כי באתערותא דלתתא איתער לעילא בין לטב בן לביש, וכאשר האשה מתחלת להרהר באיש, על ידי זה נתעורר הרהור באיש שיהרהר באשה, וכאשר האשה צנועה ואין מהרהרת באיש אז

לא יבא הרהור באיש גם כן, ובזה מובן, וכי דרכו של בועז לשאול בנשים, כי עקימת שפתיו בדיבור ושאלה הוי מעשה להרהר באשה כמו שאמרו חז"ל (מגילה דט"ו ע"א) כל האומר רחב וכו', ומשני דבר צניעות ראה וכו' שכשאין האשה מהרהרת תחלה אז אין חשש הרהור באיש גם כן, ושפיר משני דבר חכמה וצניעות ראה בה ודפח"ח, עכ"ל.
ובס' תורי זהב פ' פינחס וז"ל, שמעתי אומרים בשם הישיש המקובל איש אלהי מו"ה ישראל בעל שם טוב שהקשה ממה נפשך אם נאמר וכו' דרכו של בועז וכו' היינו איך אינו מתיירא מיצר הרע, אם כן מאי משני דבר צניעות ראה בה, מכל מקום אמאי לא היה מתיירא מיצר הרע, דהגם שהאשה היפת תואר היא צנועה מכל מקום יש לאדם להתיירא שלא יסתכל בה, שנית אמאי לא נימא דלא היה מתיירא כלל דהיתה דומה באפיה כקאקי חיוודא מי גרע בועז מר"י ור"ג (עיין ברכות ד"כ ע"א), ופירש הוא ז"ל דאם האדם צדיק גדול ומסתכל בנשים, ואם אשה אחת פרוצה נותנת עיניה בו לא ימלט, שמחשבתה שלא טובה גוררות אותו שיחשוב גם כן ח"ו בה ויבא לידי הרהור, והנה באמת לא היה מתיירא מצד עצמו כי דומה בעיניו כקאקי חיוורא, אלא שהקושיא וכי דרכו של בועז וכו' הגם שמצדו אינו מתיירא מכל מקום היה לו להתיירא מצדה שמא היא אינה כשדה ונותנת עיניה בו, ותגרום שיבא הוא לידי הרהור, לזה אמר דבר צניעות ראה בה לכך לא היה מתיירא מצדה, ומצד עצמו גם כן לא היה מתיירא כי היתה דומה בעיניו וכו' ומותר לשאול עליה וק"ל, עכ"ל, ועוד עיין בליקוטים שבס' תשואות חן, ובס' רשפי אש השלם אות ר"ו בליקוטי אגדות למס' שבת ע"ש.
ובס' אורח לחיים פ' לך, וזה לשונו, פירש הבעל שם טוב זלה"ה מה שאמרו בגמרא וכי דרכו וכו' דבר חכמה ראה בה, ומהו התירוץ, וכי אשה שהיא חכמה ביותר, מותר לשאול עליה, ואמר, דבר חכמה ראה בה, כלומר שהיא דבוקה בחכמה, ועל כן אינה מהרהרת ברעתה רוח זנונים, כי זהו שטות היפך חכמה, וכשהיא אינה מהרהרת על הזכר בוודאי הזכר אינו מהרהר באשה, כי מ"נ צריכין להיות תחלה, ובועז ראה שאין לו בה שום הרהור, וזהו דבר חכמה ראה בה ועל כן היא איננה מהרהרת עליו מחמת שהיא דבוקה אל חכמה [עיין לקמן פ' בהעלותך אות זיי"ן] ובשביל זה אין בא לו שום הרהור ממנה, עכ"ל.

פירוש קלא

עיין לעיל אות קמ"ב, ועוד עיין בתוי"י פ' בהר דק"כ ע"ג, וז"ל, ששמעתי ממורי זלה"ה ענין שחיטת מלאך המות הוא להוציא ממנו חלק הרע שישאר מלאך קודש כו', עכ"ל, ועוד שם בפ' בחקותי דקכ"ו ע"ד ע"ש, ובפ' ויקהל דע"ו ע"ב הביא שישחוט הקב"ה

למה"מ סמא"ל וישאר רק סא"ל ייחוד הוי"ה אדנ"י וביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עכ"ל.

פירוש קלב

עי' לקמן אות קפ"ה ושם בהגה ק"ס.

פירוש קלג

ובתוי"י פ' שופטים דקפ"ט ע"ג כתב גם כן וז"ל, שמעתי ממורי בשם הרמב"ן כי כשרוצה לעשות איזה דבר ומסופק בו אם לעשותו או יחדל, יראה לפרוש תחלה מן הדבר ההוא כל צד הנאה, שלא יהיה לו בדבר ההוא, ואז יעלה באמיתית הדבר אם לעשותו אם לאו ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין בס' בן פורת יוסף ד"ט ע"ד שכתב שם שכן ציוה הרמב"ן לבנו ע"ש, ועוד עיין לקמן מה שהעתקנו בסוף פ' נח בהגה קס"ד ע"ש.

פירוש קלד

עיין לקמן פ' חיי אות ב' ואות ג'.

פירוש קלה

עיין לקמן בפרשתינו אות קע"ג, ושם בהגה קמ"ח.

פירוש קלו

עיין בספר מדרש פינחס דכ"א ע"א אות כ"ו שכתב וזה לשונו, כמה פעמים אמר לי רבי, אתה צריך כדרך שכתב בס' צוואת ריב"ש אל ירבה בדקדוקים כו' דאס האט מיך דערהאלטין בילדותי, עכ"ל.

פירוש קלז

והובא כל זה גם כן בס' ליקוטים יקרים דט"ז ע"ב, ועיין שם עוד בדף ל"א ע"ג וזה לשונו, רמז הפסוק (משלי ו':ט') עד מתי עצל תשכב, רצה לומר שיש כמה בני אדם שיושבים ועוסקים בתורה ושונים כל היום מעוטפים בטלית ותפילין, אך הוא מצוות אנשים מלומדה, ואינו יודע עיקר העבדות, לזה כמעט גרוע מבעל עבירה, כי בעל עבירה, פתאום יכול לבא לו התעוררות גדולה, ויעשה תשובה גמורה, ויתחרט על העבירות שעבר, ויעבוד את השם יתברך בעבודה גמורה והתלהבות גדולה, אבל זה האדם אשר הוא צדיק בעיניו ודומה לו כאילו עשה העבודה המוטלת עליו אדם זה לא יכול לבא לעולם לידי מדרגה גדולה וטובה, בי הוא חושב שעבודתו הוא בשלימות, ובאמת הוא רחוק מאתו יתבדך שמו ומעבודתו כרחוק מזרח ממערב, חסר הסיום, עכ"ל, וכן הוא בפירוש פסוקים מלוקטים שבס' אור תורה וגם שם חסר הסיום.

ובס' ליקוטים חדשים הביא שאמר הבעש"ט שיש שני מיני רשעים, האחד הוא יודע שעובר עבירות, ועוד יש רשע שלומד ומתפלל, ואף על פי כן הוא רשע, שכל עבודתו לצורך עצמו, עכ"ל.

פירוש קלח

ובס' נתיב מצותיך בהקדמה ד"ג ע"א כתב רז"ל, כמאמר מרן הקדוש ריב"ש טוב על מאמרם ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי. דהענין בעת שיצא מן הלסטים ורצה לקבל על עצמו עול תורה ועבודה בפרישות וקדושה זבין נפשיה ללודאי, כי סבבוהו כתות הקליפות לפתותו שיעזוב דרכו בקדושה, כמבואר בזוהר, ונפל לתוך תאוות הזמן ומחשבות לא טובות, וכשהצדיק רואה זאת מקבל על עצמו קדושה יתירה, ועל ידי סיגופים מרים הוא ממית והורג את כל הקליפות, ורבי' משה קורדיווארו לא יכול לסבול והרגם בשם המפורש אחר הקדושה והסיגופים שהיו לו, וכשהצדיק מתגבר בפרישות וקדושה וממית והורג כל המפתים, בא לידי אור גדול, ונמשך עליו הארה ושמחה עצומה בתורה ועבודה, ועובד את השם יתברך בשמחה, ובטוב לבב מרוב כל, אף על פי שנופל לקטנות, אבל לא לבחינה כזאת ללודאי, וכשנקבע בקדושה ומשיג הארה עצומה ומדרגות בא אליו היצר ואומר לו ראה מעשיך כמה קדושות השגת, וכמה אורות בהירות, וזהו, אף שהרג אותם עד מות עדיין נשאר פלגא מחאה, שהוא קליפות נגה חציו טוב וחציו רע, וזהו מלחמה כבדה כל ימיו להכות החציו רע ולהעלות החצי שהוא טוב ולילך בדרך ממוצע, עכ"ל.

ובס' זוהר חי לפ' פינחס דר"מ והוא שם בדף רי"ד ע"ג, כתב וזה לשונו, קליפה המתגאה עליה דבר נש קליפות נגה, ואמר מרן הריב"ש כל המעביר עבודה זרה מלבו הוא הגאוה כאילו קיים כל התורה [עיין בס' דגל מחנה אפרים ברמזי פורים והעתקנו לקמן בפ' מצורע אות כ"ג ע"ש], ואמר מרן, ר' שמעון בן לקיש זבין נפשיה ללודאי, כי שמע במתיבתא דרקיע שהקשו על מאמר חז"ל (יומא דפ"ו ע"ב) דתשובה צריכה באותה אשה באותה מקום, האיך יהיה זה, דהא כשנכנס לשם תשובה נכנס בהכנעה ובלב נשבר [עיין לקמן פ' נצבים אות זיי"ן] ואמרו במתיבתא, דהתירו לו לבעל תשובה ליכנוס באותו עזות ובאותו התאווה ויכפה את יצרו מבלי לעבור על רצון קונו, ובזה וסר עונו וחטאתו תכופר, ולאו דווקא בעבירה של אשה אלא בכל עבירות, לשה"ר וכדומה, בכל עבירות שעבר, צריך לכנוס לשם ולכפות את יצרו כדי לתקן עונו, וזהו שאמרה חכמה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) חטאים תרדף רעה, לרדוף אחר הרע לכנוס לתוכו לכפות את יצרו הרע, וזהו שר"ש בן לקיש זבין נפשיה ונכנס בעומק הקליפות לכפות הרע לתקן

חטאיו הגדולים, ולבסוף מעוצם תשובתו המית כל הקליפות שנבראו על ידי מעשיו, וכשהמית הכל, אמר עדיין יש פלגא שהוא קליפת נגה, שלא להתגאות חלילה, שזה צריך לתקן כל ימיו, ולירא מקליפה דקה זאת, נגה, שחציו טוב וחציו רע, וזהו פלגא מחיא, ומרן הריב"ש טוב אמר רגע קודם פטירתו אל תבואני רגל גאוה (תהילים ל"ו:י"ב) שהיה מתייירא עדיין מקליפה זאת וכו' [עיין לקמן פ' מצורע בהגה י"ג מזה].

פירוש קלט

כבר נזכר לעיל בפרשתינו אות צ"ז שכל מחשבה הוא קומה שלימה ועוד עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות מ"ד ע"ש, ואות קט"ז ושם בהגה צ"ג, ועיין לקמן ר"פ מקץ אות א' שכל ניצוץ יש בו קומה שלימה מרמ"ח אברים וכו'.

פירוש קמ

ובס' כתונת פסים ד"ד ע"א כתב וזה לשונו איזהו חכם הלומד וכו' כגון ד' מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק, דהיינו שיקח תוכו לעצמו, להבין מן תענוג בעל העבירה איך יתנהג במצוה, ומן מסירת גופו ונפשו לעבירה יקח מוסד לעצמו איך ימסור גופו ונפשו למצוה עכ"ל.

ושם בדף ד' ע"ב וז"ל, שיש יתרון לאור מן החושך של זולתו על ידי החשק של זולתו שכוסף וחושק בגשמיי שנקרא חושך, יום ולילה לא ישבותו, מזה יקח מוסר לעצמו איך יהי' כוסף וחושק ברוחניי וכו' עכ"ל, ועוד בענין יתרון אור מן החושך כבר העתקתי לעיל בפרשתינו אות מ"א ושם בהגה ל"ח ע"ש.

ובספר בן פורת יוסף דכ"ט ע"ב רז"ל, כי מצפון זהב יאתה, היצר הרע שנקרא צפוני, תמיד הומה ומפתה לבני אדם יום ולילה לא ישבות כדי לעשות שליחותו יתברך שמו, כך ממנו ילמוד האדם מיצר הרע עצמו לעשות רצון קונו ושליחותו יתברך שמו גם כן יומם ולילה לא ישבות כמו ששמעתי זה וכו', עכ"ל, ועוד הובא כל ענין זה שם דף מ"ד ע"ב. ושם בדע"ח ע"ב כתב וזה לשונו, ביאור משנה איזה חכם הלומד מכל אדם וכו' שמשתמש לשם שמים במדות יצר הרע שהוא המות, דהיינו על ידי שקר לעשות שלום וכיוצא באינך וכו', עכ"ל.

ובספר אור החכמה פ' מקץ כתב וזה לשונו, איתא בשם בעל שם טוב שצריך אדם ללמוד מהכל אפילו מיצר הרע, שאנו רואים האיך יצר הרע מפתה לאדם בחשק גדול, וכל זה מפני שנברא מהבורא ברוך הוא שיהיה מפתה לאדם, וכשיפתה לאדם אזי יהי נופל חיות מן אדם אל יצר הרע, להתחזק עוד יותר לפתות, על כן צריך האדם ללמוד ממנו האיך אני ראוי להדביק בבורא הכל, שנבראתי בכוונה זו לידבק בבורא הכל, מה שיצר הרע

מפתה אותי שאלך אחרי עינים מה שעין רואה, להתאוות הכל, ויהיו הענינים נפולים ושבורים, שהוא נוטל מאור עיני, האיך אני ראוי שלא לשמוע לפיתוייו, אלא להדבק בבורא הכל, עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' תרומה בהגה ב' והגה ג' ע"ש.
ועוד עיין לקמן פ' תצא אות א' ענין ושבית שביו, ושם בהגה א' ע"ש.

פירוש קמא

ובספר בן פורת יוסף דפ"ז ע"א וז"ל, שעל ידי שילמוד מיצר הרע לשם שמים נעשה כסא אל הקדושה מבחינת נבל נעשה לבן כמו לעתיד עכ"ל.

פירוש קמב

והובא פירוש זה ברמזי תהלים שבס"ס אור תורה דמ"ז ע"א ע"ש.
ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"א העתיק זה באריכות, וז"ל, שמעתי ממורי חשבתי דרכי שיהיה התחלת התורה והמצוה והתפלה עם היצר הרע, שלא לשמה, לאיזה הנאה, ובזה לא יקטרג עליך היצר הרע ויוכל לגמור לשמה, וזהו ואשיבה רגלי אל עדותיך, וכן באברם (בפ' לך) וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' לשם קדושתו יתברך, וילך אתו לוט, מלשון לוטה בשמלה, איזה לבוש גופניי, כדי שיניחהו היצר לעשות המצוה בשלימות, כמו שפירש"י ואברכך בממון בבנים ושאודיע טבעך בעולם, זהו הלבוש, דבר אחר זהו שאומרים אלהי אברהם זהו העיקר לברר הבירורין והנשמות עד שישרה שכינתו יתברך עליך, והבן, וזהו שנאמר מעביר ראשון ראשון, כי התחלת המצוה איננה בשלימות, והקדוש ברוך הוא מעביר זה, וכן התחלת עבירה, כי עיקר דין אדם על עבירה הוא על ההתחלה, אבל אחר כך יצריה אנסיה כמבואר הדין בנערה המאורסה (כתובות דנ"א ע"ב) ועיקר הדין על ההתחלה שהרי יצרך מסור בידך למה הנחת לו ליכנוס, וכשאדם עושה תשובה הקדוש ברוך הוא מעביר ראשון ראשון התחלת שניהם, ואמר הרב הקדוש מו"ה יצחק מדראהביטש זלה"ה שהתחלה והלבוש נקרא אם, ואמד כשאני דוצה לנסוע על הדרך להוכיח את ישראל ולקבל גלות, ולהיות השכינה מצוייה על הדרך להשרות עלי אור השכינה ולהעלות הנשמות הנדחות ולהעלות תפלות ישראל הנדחים משרשם, היצר בא אלי ואומר לי, יצחק, למה תסע על הדרך שיהיה לך ביטול תורה ותפלה ותתבזה בעיני הבריות, ומפיל עלי עצלה גדולה שלא ליסע, אני אומר לו אני נוסע בשביל ממון שאני צריך, ואז בזריזות אומר לי שאסע לשלום, וכשאני בא לאיזה מקום, אזי אני משליך לגמרי ענין החיצונית והלבוש ואני מבקש הפנימיות, וזהו ענין שלח תשלח את האם (בפ' תצא) השליא והלבוש ואת הבנים תקח לך לעשות המצוה בדבקות נפלא ובאהבת אמת עד כאן אמרי קדוש, [ועוד ענין מה שכתב בספרו נתיב מצותיך נתיב

התורה שביל א' אות ד' שהאריך והעתקתי מקצת דבריו לקמן בפ' ואתחנן אות פ"ב], ועל כזה אמר מורי (עיין תולדות פ' וישלח שם) קרבה אל נפשי גאלה (תהילים ס"ט:י"ט) שהוא גלות הנשמה מן היצר הרע שאוכל לעשות המצוות בלב שלם ואמת ואהבה ועיין שם מה שביאר הרב הכהן הגדול סוד והכני אם על בנים ענין נפלא, עכ"ל.

ושם בתולדות יעקב יוסף פ' וישלח כתב עוד וז"ל, דשמעתי ממורי חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך שיהיה התחלת תורה ותפלה ומצוה עם היצר הרע, שלא לשמה, ובזה לא יקטרג עליו יצר הרע ויוכל לגמור לשמה, וזהו שאמר חשבתי דדכי ואשיבה רגלי אל עדותיך ודפח"ח, עכ"ל, וכן הוא שם בפ' חקת דקנ"ז ע"ב.

ושם בדף קמ"ח ע"ב כתב וז"ל, דכתבתי בפסוק חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך שהוא על דרך שאמר הכתוב (נחמיה ט':ח') ומצאת את לבבו נאמן לפניך בשני לבבות, ביצר הרע גם כן, כי עיקר העבודה הוא שיהיה עם יצר הרע וכו', וזהו שאמר חשבתי דרכי שהוא דרך היצר הרע, ואחר כך ואשיבה אל עדותיך עם היצר הרע, שהוא עבודה שלימה, שנכנע שמאל בימין, עכ"ל, ובפ' משפטים דס"ט ע"א ביאר דבר זה היטב בארוכה ע"ש.

ובצפנת פענח דל"ד ע"ג כתב וזה לשונו, דכתבתי במקום אחר ביאור חשבתי דרכי כמה היה בחשיקה ובחפיצה, ובאותו החשק ואשיבה רגלי אל עדותיך, ויש משל בזה, כי מן המורגש יבא למושכל יע"ש, עכ"ל, [והמשל ההוא שרמז עליו נראה שהוא אותו משל שרמז עליו בתוי"י פ' ויצא דכ"ו ע"א שאחד תבע לגבירה כו', ובדכ"א ע"ר בשם ס' ח"ה, ובדף נ"א ע"א בשם ס' ראשית חכמה שער אהבה סוף פ"ד שהביא שם מעשה שכתב הרב יצחק דמן עכו ע"ש ושם בצ"פ דקט"ז ע"ב רמז לזה ג"כ בשם ר"י דמן עכו ע"ש ועי' בס' נוצר חסד רפ"ג שיש בזה סכנה כו'].

עוד רמז לביאור הכתוב חשבתי דרכי בספר כתונת פסים דכ"ט ריש ע"ב, ובס' בן פורת יוסף דל"ו ע"ב, ודמ"ט ע"ב, וד"פ ע"א, ודף ק"י ע"ד ע"ש היטב, ועוד עיין לעיל בפרשתינו אות מ"א בביאור פסוק זה.

פירוש קמג

עיקר דבר זה עיין לקמן בפ' שמות אות ה' י', ושם בהגה ד' ע"ש, והוא מבואר שם בסוף הפרשה היטב באות כ"ח.

פירוש קמד

נרמז לעיל בפרשתינו אות זי"ן וע"ש עוד בהגה אות ו'.

פירוש קמה
עיין לעיל בפרשתינו אות מ' ושם בהגה ל"ד.

פירוש קמו
ביאור ענין זה תמצא לקמן בפ' ואתחנן אות י"ד באורך, ועיין לעיל בהגה ל"א ענין הבירור בפסולת מאנין דתבירין.

פירוש קמז
עיין בגמרא (ברכות די"ז ע"א) ד"ש כד הוה יתיב בתעניתא כו'.

פירוש קמח
כבר מבואר לעיל בפרשתינו אות קנ"ג כלל גדול שיתדחק מן העצבות ע"ש, ועיין לקמן פ' משפטים אות י"ז ושם בהגה י"א שהבעל שם טוב ז"ל ביטל ענין הסיגופים והתעניות היתירים ע"ש באורך מגנות העצבות, ועיין לקמן פ' עקב אות ל"ח ואות מ"א.

פירוש קמט
ומי שעדיין לא תיקן נפשו כראוי צריך לעסוק בסיגופים ותעניות גם על פי דרך הבעש"ט עיין לעיל בהגה קל"ח.

פירוש קנ
ומאמר זה הובא גם כן בליקוטים יקדים דט"ו ע"ג והוסיף כאן וז"ל, זה התענית בא לסטרא אחרא ר"ל. רק יחשוב כו'. עכ"ל.

פירוש קנא
בס' יסוד העבודה ח"ג פ"ח כתב וז"ל, שמעתי מרבותי שאין להרבות בתעניתים, כי אם מי שגופו חזק מאוד בבריאות, או שיודע בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונתו בכל מעשיו אינו כי אם לשם שמים, והרב הצדיק הגאון ר' גרשון ז"ל מקיטוב היה מתענה כמה פעמים משבת לשבת, וראה אחד ולמד ממנו והתענה גם כן כך עד שמת, והלך הרב ר' גרשון ללוותו, ועל בית הקברות הרים את רגלו ובעט בהמת, ואמר לו בפני כולם, רשע רשע מפני מה הרגת את עצמך, ומדוע השווית את עצמך אלי בריבוי התעניתים שלא היו לפי כחך וכו' ע"ש. ועיין לעיל בקונטרס מאירת עינים מן אות ס"ז והלאה.

פירוש קנב
כתב בס' אוצר החיים פ' בחקותי דף דצ"ג ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי חמי הצדיק המפורסם מו"ה אברהם מרדכי מפינטשוב ז"ל שסיפר לי משם מרן אלקי הבעל שם טוב זצ"ל שפעם אחד ראה איש צדיק אחד, ואמר שבעולם התמורות משחקין מאיש זה, כי איש צדיק זה היה מפליא בצדקתו ובפרישות וסיגופים והארות נפלאות, אבל נתערב בו

כוונה שיזכה לרוח הקודש ועל ידי כוונה דקה זאת שלא לשם שמים, הלכו מעשיו לעולם התמורות ושוחקין שם עליו, שעל ידי דבר קטן כזה מפסיד מדרגתו בקדושה, ובאמת טעו בזה כמה גדולי עולם שהלכו בפרישות וקדושה וזכו לכמה הארות מאור אין סוף ומדרגות, ולא ביחנו עצמן בבדיקה יתירה ובחיפוש גדול, וסברו בנפשם שכבר יצאו ידי עבודה התמימה, ועדיין היה בהם איזה חלק מהנ"ל מעולם התמורה, ועל ידי זה נכנס בלבם מהתמורה חכמות זרות ודרכים משונים מסוכנים, דרך רחוקה (בפ' בהעלותך) נקוד על ה', איש רחוק ואין הדרך רחוקה, כי קרוב אליך הדבר מאוד, ובלבד בפיך ובלבבך לעשותו לשמא דקודשא בדיך הוא, ועל ידי שכליות זרות ודרכים רחוקים חדשים מקרוב באו אשר לא עלה ולא יעלה על לב זך בזכות לב משכיל אמת, אשר טעו והטעו את הרבים לבטל ולפרוק עול תורה ומצוות, בחכמות זרות עקומות ועקושות.

ואף שבאמת גילה לנו מרן אלקי הבעל שם טוב כמה חכמות רמות, וקדושות נפלאות מפלאי תמים דעים, אשרי עין ראתה כל אלה בדרכי עבודה התמימה, וביחודים נפלאים, ובלימוד תודה ביחודים נפלאים, ולעשות כל המעשים ביחודים נפלאים, והאיך להשיג כל המדות טובות, ענוה ויראת חטא וקדושה וטהרה, ולהיות שפל ונבזה לפני הפחות שבישראל, אשר על ידי חכמתו בקל יוכל להשיגם, אבל חלילה לא בדרכים כאלו, ותהלה לאל על ידי שימוש צדיקים אמיתים זכיתי להרבה ענינים מחכמתו הרמה, ומעתה בני חזק ואמץ בתורה ובתפלה בזמנה בהארה נפלאה ובדביקות עצום, והבחינה אם הלכו מעשיך לרצון, אם אחר לימוד התורה והתפלה במדרגה הנ"ל לבך נכנע באמת לפני כל אשר בשם ישראל יכונה, כולי האי ואולי שעלו לרצון כו' [וענין בחינה זו עיין עוד לקמן פ' נח בעמוד התפלה בהגה ק' ע"ש].

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ה' אות ב' וז"ל, כי יש שמטעין אותו אם כוונתו לשקר ולדמות חלילה מטעין אותו בדברים כאלו, עד שנשאר בחיצוניות ונעשה חכם להרע שד יהודי, וזה השוטה שדודף להשיג גדולות ונפלאות לכבוד עצמו, נשאר שאחר סיגף עצמו להשיג רוח הקודש, ואמר מרן שבעולם התמורות משחקין ממנו, היינו שמוסרין לו מדרגות ומטעין אותו, ולולא מרן הקדוש רבינו הריב"ש ז"ל עזרו היה נאבד משני עולמות, עכ"ל, ועיין אור המאיר פ' שמות ד"ה וילך איש מבית לוי.

פירוש קנג

ועיין עוד בתוי"י פ' וישלח דכ"ט ע"ד [שהוא באמת ד"ל] וז"ל, הגם שאמרו הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן היינו כמו שביאר מורי זלה"ה שעשו כרשב"י לעשות כמוהו ולא מהלב וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין בביאור הרבה עשו כרשב"י בפ' מקץ אות ה' ע"ש.

פירוש קנד

בהיכל הבדכה פ' ויצא דקפ"א השני ע"א כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך, כי ענין חנוך מט"ט שהיה תופר מנעלים ובכל תפירה אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי ראשי תבות אלו עולה חנו"ך מטטרו"ן, היה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל תפירה, כי הדיבור והמעשה הם אדנ"י, שכן כ"ג פעם אדני עולה כ"ב אתוון, והמחשבה והרעותא דלבא הוא הוי"ה, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה, ועשה המעשה בהשכלה וביחוד אהבה ויראה, אזי מייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה יאהדונהי, וזהו כל אשר תמצא ידך שום עשיה, בכחך עשה, בכח נשמתך ומחשבתך עשה לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כי אין, כי אם לא תאמין בזה שיש בכל הדברים מציאות השם יתברך, ותוכל לייחד יחודים עם כל ההוה שבעולם, עם כל המלאכות ומשא ומתן ואכילה ושתייה, ואתה אינך מאמין ואינך עושה כך, ואתה מהבל זה ובורח מזה אזי בהכרח מעשה וחשבון ודעת וחכמה שלך בשאול אשר אתה הולך, עכ"ל.

ובאוצר החיים פ' קדושים דקס"ד ריש ע"ד וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות, כי חנוך היה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל תפירה, כי בכל תנועה ותנועה צריך לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והשגחת המשגיח על כל תנועה , וכשמחבר המעשה עם המחשבה נקרא יחוד, כי אין מעשה וחשבון כו', רצה לומר אם תשאול ותסתפק על זה, ויהיה לך ספיקות אם אתה מושגח בכל תנועה על כל מחשבה ומעשה, אזי מעשה וחשבון ודעת וחכמה שאדם עוסק, הכל בשאול במקום הקליפות, וסוף, אשר אתה הולך שמה לתת דין וחשבון על כל תנועה, והוא רחום יכפר אם שגיתי בכוונת הקדוש, עכ"ל.

ובהיכל הברכה פ' חקת דקל"ה ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי המחשבה נקרא אין סוף, חיות אלהות ממש הוי"ה והמעשה נקרא אדני, רחל, עץ הדעת, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה נקרא יחוד קודשא בריך הוא פנים בפנים, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך, כח כתר אין, עשה וחדש, כי אין, אם אינך מאמין בזה ותשאל ותסתפק, אזי מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול, כי אי אפשר לך להעלות אותם אלא באמונה גדולה, עכ"ל.

ובס' נוצר חסד פ"ד אות כ"ב וז"ל, ומרן האלקי הריב"ש אמר כי כשמקשר מעשה הגשמי בחינת מלכות עם המחשבה בדעת עליון, נעשה, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כי משיח הוא עצמו הדעת של כל ישראל [עיין לקמן פ' שמות אות י"ח ענין גאולת מצרים

על ידי משה בחינת הדעת ועיין לקמן בפ' לך אות ב'] ומלאה הארץ דעה את ה' ולכן כשמקשר המלכות, חשבון, עם הדעת, הוא התגלות משיח וקירוב הגאולה, עכ"ל.
ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות כ"ג וז"ל, ועיקר העבודה לקשר המלכות במחשבה וחכמה, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, וביאר מרן רבינו הקדוש או"ר ישרא"ל, כי ענין חנו"ך מט"ט שהיה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל תפירה ותפירה היה אומר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הוא כך, דהמחשבה הוא אלהות, ששם במחשבה מאיר אין סוף בבחינת הוי"ה, והמעשה הוא אדני, וכאשר המעשה עם המחשבה , בעת עשיית המעשה תעלה המחשבה ברמיזו דחכמתא לעשות בתחתון ולרמז בעליון, כגון ששותה מים יאמר בפה מלא הריני עושה זה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ויכוין במחשבה ובלב שלם להמשיך מים מתוקים מחכמה עליונה דרך הצינורות למלאות מימי החסדים כל הספירות קדושות ולהמשיך עד מלכות להמתיק דיניה הרבים ולהשיב נפשה וליחדה בבעלה, הרי זה יחוד קודשא בדיך הוא ושכינתיה בכל תנועה ותנועה, וכן כיוצא בזה בכל תנועה, במשא ובמתן דעתו מעורבת עם הבריות באהבה וחיבה, וכל דבריו ויחודיו ואור המאיר עליו לא ניכר כל כך וכו', וזהו כל אשר תמצא ידך לעשות עשיה בכחך שהוא המחשבה בח מה, עשה, וכל מעשה תחבר עם המחשבה ורמיזו דחכמתא, כי אין, שאם אינך מאמין בזה שבכל דבר יש מציאות השם יתברך, וכל תנועה ודיבור עושה רושם למעלה, אזי, מעשה וחשבון וחכמה ודעת שלך, בשאול אשר אתה הולך, כי כל מעשיך נופלין, עכ"ל.
ובלקט אמרי פנינים דר"ח ע"ג האריך בזה וכת' וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, הוא ענין חנו"ך מט"ט, שהיה תופר מנעלים ועל כל תפירה ותפירה היה מייחד יוד בהי, ויו בהי ביחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה עם הרעים דלעילא, והיה עושה בתחתון ומרמז בעליון, וכן בכל תנועה היה מייחד יחודים הקדושים במשא ומתן ודיבור וביאר רבינו הקדוש המגיד מו"ה דוב בער זלה"ה שזהו כוונת הסבא (זוהר משפטים דצ"ה ע"א) אתקשטת בקישוטין דלא הוו, שהיו דברים פחותים חומריים והוא עושה עמהם קישוטי השכינה [עיין לעיל ריש פרשתינו בהגה י'], והמחשבה שורש חכמה שם נתגלה הארות אין סוף שמחיה את הכל כמבואר בליקוטי תורה פ' וירא ושם שורש הוי"ה, דע כי הלא אדם עליון הוא זעיר, וכבר נתבאר בסוד הכתוב (תהילים ק"ד:כ"ד) כולם בחכמה עשית כי אבא עילאה, מחשבה, כח מה, הוא חיות אצילות, וכשאור עליון אור אין סוף מתפשט באצילות הוא מתלבש באריך ומתעלם בתוכו, ואז אור אין סוף מתלבש בחכמה, ואבא, מחשבה, כח מה, מתלבש ומתפשט

בכל אצילות עד סופו, ובו מגיע החיות ונעלם בו, ועל ידו שואבים חיים עליונים של אין סוף, ומחיה את כל עולם אצילות ואת כל העולמות ואתה מחיה את כולם באור אין סוף שהוא החיות האמיתי להמשיך החיות על ידי החכמה כח מח, כולם בחכמה עשית, והנה החכמה מתפשט בסוד הווירידים של דם חיוני של אדם, ובתוך הדפק (גנוז) וגידים ווירידי הדופקין בהם גנוז ונעלם החיות של אור אין סוף המחיה את הכל, באופן כי הדפק הוא אור אבא, והחיות שבתוכו הוא חיות אור אין סוף המחיה את הכל, ועל ידי מחשבה כח מה, נתברר הש"ך ניצוצין, והדם הטוב וחיות אלהות הוא בתוך הדפק ונתברר במחשבה אשר דוחה הרע.

ואמנם לפעמים מחמת העונות אין יכולת במחשבה לדחות הרע, צריכין הקזה להוציא לחוץ, והם היסורין ושברון הלב, ונתייסר האדם ביסורין אז יוצא הרע לחוץ, וזהו כל אשר תמצא ידך לעשות, הן מעשה המצוות, והתורה, שעקימת שפתיו הוה מעשה, והן בשעה שאתה עוסק בדברים גשמיים אכילה ושתיה משא ומתן, דיבורים שמדבר בעסקים הנ"ל, ומזהיר על כל מיני עשיות אשר תמצא ידך לעשות, אזי בכחך בכח מה, מחשבה וחיות אלהות ודבקות ויחודים עשה אותן, והמחשבה שם אור אין סוף וחיות אלהות מתפשט ודופק בכל אברים לדבקה בו בשם הוי"ה, וכל עשיות ודיבורים נכללים בשם אדני עולם המעשה הן עשיות גשמיות הן עשיות רוחניות, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה שהוא חיות אלהות והדבקות והיחודים בשעת עשיית כל תנועה ותנועה, אזי זה נקרא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וזהו שאמר כל אשר תמצא ידך לעשות בעשיה, בכחך עשה, בכח נשמתך ובחיות אלהות וביחודים עשה כל עשייות שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ואלמדך אחי דרכי עבודה, דעיקר עבודת אדם הוא החיות והדבקות אל הבורא ברוך הוא, ובעת עוקבא דמשיחא, התגברות הרע והעזות והמדות רעות בהנהגת ראשי ערב רב, נתגלה אור הגנוז מן השמים ספר הזוהר והתיקונים ואחריהם כתבי מרן האר"י ובזה הלימוד מבער הקוצים והרע שבנפשו, ויזכה לדבק בעצמו באור עליון, ויזכה לכל מדות טובות שבעולם, ולזה נתגלה האוד הזה.

ועיקר לימודך בפנימיות התורה יהיה שתשיג הארה וחיות אלהות בנפשך, בעת לימודך, ובכל היום, אבל לא שתהיה מקובל או חוקר וכו', ואם יעורר יצרך הרע ספיקות או קושיות בענייני אלהותו יתברך, זאת התשובה אליו, טפה סרוחה כמוני חסד דעה סופו לרמה ותולעת, ויבזה עצמו הרבה במחשבתו עד שבהמה טובה ממנו, והאיך כלב מת ישיג בענייני גדולת אלהותו יתברך המחיה את הכל, ובהכנעה גדולה בלב אמת תשיג אור עליון ודבקות עצום ויסתלק ממך כל הטפשות של היצר.

ולזה מרן האר"י שבזמן הזה נסתרות נעשו נגלות, ושמחה לפני המקום ללמוד ברזי התורה ולגלות רזין לכל בר ישראל [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ס"ז] ובתנאי הנ"ל, ואם לאו אין לך חלק ברזי התורה.

ולפעמים האדם הוא בקטנות השכל, לא יפטור את עצמו מכלום כי זהו מינות לחפש דווקא וכו' ואז עקימת שפתיו הוא מעשה ומלכא שכיב על אבנים, ואותיות כמו שהן, ובלבד בלב אמת, משתוקק לבא למדרגות אלהות לעלות ולייחד, ועושה כל מה שביכלתו והקדוש בדוך הוא מקבל הכל, אבל מי שאינו מייגע עצמו לחפש ולבקש אור וחיות אלהותו יתברך כלל, אף במדרגה קטנה אלא לומד תורה לקנטר בסם המות של תורה משפה ולחוץ לומר פלפול של הבל ושוא, ואינו מכוון לקשט השכינה בחידושי התורה, כי זה לא יושג אלא בפרישות וקדושה ומדות טובות, וזהו שאמר הכתוב, כי אין, אם אינך מייגע לזה לקשר ולייחד המחשבה וחיות אלהות עם כל מעשיך, אזי אני אומר לך, מעשה שלך וחשבון שלך, ודעת וחכמה שלך הכל בשאול ובגיהנם ובקליפות אשר אתה הולך שמה בהכרח.

ומעשה אירע בזמן רבינו יוסף מערבי תלמיד מתלמידי האר"י בצפת, ורח"ו היה בדמשק בזמן הזה, שביום ראש השנה בא אליו אליהו זכור לטוב, ואמר לו שיתחזק להמתיק הדינים, כי גברו מאוד עד שמיכאל נשתתק, ותש כחו מרוב הקטרוג והדין, ואמר לאליהו רבינו יוסף הנ"ל, הלא אני יודע בשנה זאת למדו תורה הרבה, והשיב לו אליהו על זה הקטרוג מתגבר, כי רוב התורה הוא ביד הקליפות ביד הס"ם, כי היה בסם המות של תורה ולקינטור ולהתגאות בלתי ריח לשמה, והוא הביא כל האותיות והתורה לפני ב"ד של מעלה, וכאשר דאו פמליא של מעלה התורה ניתנה ביד הקליפות על זה נתגברו הגבורות והדינין ויצא הקצף ונשתתק מיכאל, כי מעט הוא התורה שהביא מיכאל, מה שהוא טהורה ונקיה לשמה לשם האות בעצמה [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ל"ד] שלא ימסרוה לקליפות חלילה, אמר לו הרב לאליהו, אברהם מה הוא שם, והשיב לו אברהם מתבייש מלילך לפני הבית דין בראותו התורה מסורה לקליפות, ויהי כשמוע הרב את דברי אליהו, העיד לב העם לתשובה גדולה, כי דבו המקטריגים עד שנתעוררו כל אנשי צפת בבכיה ותשובה בלב שלם, ובא אליו אליהו ואמד לו שבכח תשובות בתי כנסיות שבצפת הלך אברהם לפני הבית דין שיתעכב הגזר דין עד יום הכיפורים, שבתוך כך יעשו תשובה, ויוציאו את התורה מעמקי הקליפות, ובתוך משך הזמן הודיע הרב מוהר"ר יוסף להרבה מדינות ועשו תשובה, הרי לפניך הענין הנפלא שביאר מרן בפסוק זה כמין חומר, בושם מבשם, כי אין, אז מעשה ודעת וחכמה שלך בעמקי הקליפות,

על כן יראה כל אדם לדבק נפשו באילן התורה ובחיות אלהות לדבקה בו בלב אמת וטהור, עכ"ל.

פירוש קנה

ובס' נוצר חסד פרק ד' אות כ"ב וז"ל, וכמו ששמעתי ממורי שעל ידי זה יוכל לבטל גזרות רעות, כשמקשר המלכות בחינת הסתרת הנהגה גשמיות עולם הזה, בדעת של אי"ן עליון, רישא דלא איתיידע, אין ממש, נתבטל ונמתקין כל הדינין, עכ"ל, ועיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות ע"ו, ואות ק"י ושם בהגה פ"ג, ובפ' לך אות כ"ח, ובפ' ואתחנן אות מ"ה ענין לקשר מלכיות בבינה ע"ש.

ובתוי"י ר"פ במדבר דקכ"ז ע"ד, וז"ל שמעתי בשם מורי פירוש הפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה שהוא ענין חנוך מטטרו"ן שהיה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' עיין מזה במקום אחר, והעולה משם שצריך לקשר המעשה עם המחשבה שהוא נשמתו, הנקרא כחך, וזה נקרא יחוד קודשא בדיך הוא ושכינתיה יעו"ש, ונודע כי המחשבה נקרא אי"ן, וכשמקשר המעשה שהוא השכינה הנקרא אנ"י עם המחשבה הנקרא אי"ן אזי מבטל כל גזרות קשות ורעות כמו ששמעתי ממורי, עכ"ל.

ועוד נזכר בקיצור כמה פעמים ומהם בפ' שמות דמ"ג ע"ב וז"ל, שמעתי בפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך שהוא הנשמה עשה, עכ"ל. ושם בהשמטה בסו"פ פקודי דע"ט ע"א וז"ל, בשם מורי ביאור הפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' יעו"ש, והמעשה נקרא גוף, והכוונה והמחשבה נקרא נשמה. עכ"ל.

ובפ' מטות דקע"ב ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה לקשר המעשה אל המחשבה שהוא אבא חכמה כח מה וזהו בכחך עשה, ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' בן פודת יוסף דנ"ה ע"ד וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא וכו' לקשר המעשה עם המחשבה, שזהו מעלת חנו"ך מט"ט שהיה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתי' על כל תפירה וכו', וזהו מעלת משה רבינו עליו השלום שנאמר (בפ' ואתחנן) ואתה פה עמוד עמדי וכו' עכ"ל.

ושם דף ק"כ ע"א, וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה בפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה לקשר המעשה במחשבה, שאז מעלה המלכות עד המחשבה וכו' עכ"ל.

ושם בדדוש לש"ת שנת תקכ"ז דקכ"ג ע"א דז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק כל אשר תמצא ידך בכחך עשה, לקשר מלכות דהיינו המעשה אל המחשבה שנקרא חכמה כח מה, דזהו בכחך עשה יעו"ש.

ובס' צפנת פענח דקי"ז ע"א, וז"ל, וכאשר מקשר האדם מלכות במחשבה בסוד כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, שביאר מורי זלה"ה, אז, מן אנ"י גליא נעשה אי"ן דאתכסיא, עכ"ל, ועוד הזכיר מזה שם בדף ה' ע"ד, ובד"ו ע"ד, ובדל"ד ע"א, ובדע"ז ע"ג, ובדפ"ז ע"א, ובדק"ה ע"ג, ועוד באיזה מקומות, ועיין לקמן פ' לך אות זיי"ן מענין להעלות אנשי עשייה.

פירוש קנו

עיין בס' תוי"י פ' לך די"ט ע"א שכתב וז"ל, וכדומה ששמעתי ממורי פירוש הש"ס דנשקי ארעא ורקיע, לקשר ולחבר מעשה הגשמיי ברוחני וכו' על דרך ששמעתי ממנו או בשמו כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי כאשר מקשר המעשה גשמיי ברוחניי, על ידי זה נעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כו' ודפח"ח, ישמע חכם ויוסיף לקח והבן, עכ"ל, וכן הוא בלשון זה ממש בספרו בן פורת יוסף דפ"ב ע"א.

ובס' כתונת פסים פ' בחקותי דכ"ח ע"ב כתב וז"ל, ובזה יובן (באבות פ"ו) אמר ר' יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך, רצה לומר גם כשהייתי פעם אחת בתואר מהלך וכו' דהיינו עוסק בצרכים גשמיים , מכל מקום היתה מחשבתי דבוקה בו יתברך, בסוד (ישעיהו מ"ג:ט"ז) הנותן בים דרך ששמעתי ממורי, עכ"ל, וכן הוא בתוי"י פ' בחקותי דקכ"ה ע"ג, [וענין סוד הנותן בים דרך שרמז לו עיין לקמן ר"פ בשלח מה שהעתקתי בזה בהגה ג' אבל איני יודע לו שייכות לכאן, ולפי עניינו נראה שביאר הבעש"ט גם מקרא זה על דרך קישור הגשמי ברוחניי וזהו בים דרך שהדרך הגשמי יהיה גם כן בים שהוא טהור].

פירוש קנז

ושם בס' צפנת פענח דק"ה ע"ג כתב וז"ל, אין מזווגין לו אשה (סוטה ד"ב ע"א) יראת ה' הוא השראת השכינה שיהיה נקרא היכל ה', אלא לפי מעשיו, שהוא מקשר המעשה אל המחשבה, לקיים כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך ומחשבתך עשה, שזה נקרא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, לקיים בכל דרכיך הגשמיים במעשה דעה"ו דע ה ו לייחד ולחבר ה שהוא המעשה עם ו שהוא עולה עד המחשבה הנקרא אין סוף וכו', עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף דמ"ב ע"ב וז"ל, כי אדם נקרא עולה ויורד שאי אפשר שיהיה תמיד במדרגה אחת [עיין לקמן פ' לך אות י'] וצריך ליתן לב לייחד המדות בין בעלייתו ובין בירידתו שהכל יהיה נקשר בשכינה [עיין לקמן פ' ויגש בהגה זיי"ן] וזהו שאמר בכל דרכיך דעהו והבן, עכ"ל.

ובס' אוצר החיים ויקרא די"ד ע"ב בענין אכילה בקדושה כתב וז"ל, וכל יותר שאדם מקיים בכל דרכיך דעהו קדש עצמך במותר לך נקנה לו פנימיות חכמה, צורת אדם בקומה זקופה כ"ח מ"ה וכו' ודרך זה דרכו בו הקדושים אשר בארץ המה מרן אלקי הבעל שם טוב ותלמידיו ותלמידי תלמידיו ובזה הדרך הנורא להפשיט עצמו מכל תענוגי עולם הזה הנמאסין, וממדות רעות דנחש, ולקשר הכל בבורא אמתי לעבודתו, זוכה לבחינת חיה, כל אחד לפי שרשו בעולם עליון באצילו"ת בריא"ה יציר"ה עשיי"ה, ולפי גודל קדושתו וטהרתו וחסידותו ופרישותו לדבק באלהיו ולהחזיר הכל לקדושה וכו' ע"ש.

פירוש קנח

הזכרתי מזה לעיל בפרשתינו אות מ"א ושם בהגה ל"ה ע"ש היטב, ועיין לקמן פ' פינחס אות ג', ועוד מענין תרי בדחי עיין לקמן פ' במדבר אות ב'.

פירוש קנט

ובתוי"ט פ' נשא דקל"א ע"א כתב וז"ל, שמעתי ממורי פירוש הש"ס הני תדי בדחי שהם בני עלמא דאתי, שהיו מיחדים כל ענייני בני אדם שהיו רואים בהם, והם יחדו במלכות מעשה הזה, וקשרו אותה למעלה בשרשו, ומי שהיה עצב שלא יכלו לקשרו למעלה שמחו אותו בדברים, עד שיחדו וקשרו כל המדרגות שהם במלכות בשרשן וכו' והבן, ועל פי שאלה נאמר לו, והשם יתברך יכפר, עכ"ל, ועוד עיין בס' צפנת פענח לפ' תרומה פן ח' דקי"ג ע"ב.

ובקצרה הובא עוד בכמה מקומות, ומהם בס' תוי"ט פ' ויחי דל"ט ע"ד, וז"ל, שמעתי ממורי על פסוק כל אשר תמצא לעשות בכחך עשה לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכן ענין תרי בדחי וכו' עכ"ל.

ושם בפ' ויצא דכ"ו ע"ג וז"ל, הני תרי בדחי ששמעתי ממורי שהיו מיחדין ומעלין העולמות בכל ענייני עולם הזה יעו"ש, עכ"ל.

ובפ' ויגש דל"ח ע"ג, וז"ל, ענין תרי בדחי שהם בני עולם הבא שהשיבו למורי על פי שאלה שהיו מעלין כל המדרגות התחתונות, עכ"ל.

ובפ' שמות דמ"ג ע"א, וז"ל, וכבד זכרנו בשם מורי כל אשר תמצא ידך כו' שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' וכן ענין ב' בדחי שקשרו העולמות וכו', עכ"ל.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות כ"ג כתב וז"ל, עד שיבא למדרגה שידע באמת שהוא שפל מכל השפלים ואוהב את כל אחד ואחד מישראל כבבת עין, נבזה בעיני עצמו ונמאס, וזה היה מדרגת שני בדחי, שאחר כל המדרגות לא תפסו לעצמן שום דבר, והיה כל עשיות שלהם לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והיו מלאים

שמחה והרחבה, ובלב שמח היו משמחין כל העולם, ומעלין את כל אחד לאהבת השם לשמוח עם חלקו שהוא ישראל, ולא היו רואין בעצמן שום ענין שהם גבוהים במעלה אף על פחות שבפחותים, ולכן היו מקשרין את כל העולם לאהבת השם, עכ"ל, ועיין לקמן פ' וירא בהגה י"ג.

פירוש קס

כבר נזכר לעיל אות ק"נ ענין בכל דרכיך דעהו שיהיו כל מעשיו לשם שמים, ועיין בס' תוי"י פ' משפטים דס"ו ע"ג וז"ל, זה כלל גדול בכל פעולותיך שתעשה לשם שמים תראה שתהיה מיד בעשותך הדבר יהיה בו עבודת השם יתברך, הן באכילתו שלא יאמר שיהיה כוונת אכילתו לשם שמים שיהיה לו כח אחר כך לעבודת השם יתברך, הגם שזה גם כן כוונה טובה, מכל מקום עיקר השלימות שיהיה בו עובדא לשם שמים מיד, והיינו להעלות ניצוצין, ובשבת כוונת כל סעודה ידוע להבאים בסוד ה', והוא הדין לכל מעשי האדם יהיה על דרך זה ישמע חכם ויוסיף לקח, עכ"ל [ועיין לקמן בפ' ויחי בהגה ד'].

ועיין לקמן פ' פקודי אות א' עצה היעוצה לשתף כוונתו עם שלומי אמוני ישראל היודעין לכוון כוונות האמיתיות.

ובפרשת ויגש דל"ז ע"ב כתב וזה לשונו, וכן אכילה ושתייה יש בחינה פנימית להעלות ניצוצי השכינה , ושינה סוד דורמיטא [עיין לקמן בפ' ואתחנן בהגה נ"ח], ומשא ומתן, בסוד ל"ט מלאכות [עיין לקמן פ' לך בהגה ב'], וכיוצא בזה, וזהו שכתוב בכל דרכיך דעהו, עכ"ל.

ובפ' בא דמ"ו ע"א כתב וז"ל, כלל גדול בכל דרכיך דעהו וכמו שכתב הרמב"ם [בפרק ג' מהלכות דעות הלכה ג'] שיכוון בכל דרכיך גשמיים לשם שמים וכו', ולי נראה יותר פנימי, כמו שיש כוונה בדברים רוחניים בתורה ובתפלה ועשיית המצוה, שהכל יסובב על קוטב אחד לברר הניצוצין, וכמו שכתב בכתבי האר"י יעו"ש, כך הכוונה בדברים גשמיים גם כן, באכילה ובשתיה, וכל מיני מלאכה, הכל לברר מן ל"ט מלאכות, וזהו שאמר בכל דרכיך דעה"ו, לשון יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, על ידי העלאת מיין נוקבין מברורי הניצוצות והבן, עכ"ל.

ובס"פ תזריע דצ"ג ע"ג כתב וז"ל, וכל מאכלי האדם או מלבושיו או דירת הבית ומשא ומתן שלו הכל הוא להעלות הניצוצין של עצמו, ולפעמים מפסיד בסחורה ועדיין לא תקן, ולפעמים בריח, שיש הנאה ותענוג, בזה מעלה הניצוצין, כנודע זה בכתבי האר"י זלה"ה יעו"ש, וזהו סוד בכל דרכיך דעהו, לייחד ולהעלות הניצוצין של נשמתו שהוא ניצוצי השכינה בסוד מיין נוקבין וגודם זיווג עליון וכו' עכ"ל.

ובפ' אמור דקי"ב ע"ד כתב וזה לשונו, אין לך כל נברא שבעולם שאינו מורכב מן ד' יסודות הרומזים אל ד' אותיות הוי"ה ברוך הוא, וכל מצוה כלולה מן ד' אותיות הוי"ה [שלכן נקראת מצוה] מצ [הוא בא"ת ב"ש] חילוף יה עם וה וכמו ששמעתי (קדושין דל"ט ע"ב) כל העושה מצוה אחת [עיין לקמן בפ' עקב בהגה י"ז], וזהו בכל דרכיך דעהו שהוא פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בו (ברכות דס"ג ע"א), שבכל דבר ודבר שעושה אפילו גשמיי, יראה לייחד ד' אותיות הוי"ה כי כל אכילה ושתיה [וכו'] ומלאכת האדם מן ל"ט מלאכות, ושאר משא ומתן, הכל הוא לברר ניצוצות שלו שבאו עמו מיום הוולדו בסוד (תהלים ל"ט) מדת ימי וכו', וכשעושה על כוונה זו, הרי הוא מעלה מיין נוקבין להשכינה שהוא אות ה לקבל מיין דכורין השפעה והמשכה מן אות ו, והיינו כשיעשה בדחילו ורחימו שהם יה הרי עושה מן גשמיי רוחניי, עכ"ל.

ובפ' שלח דקמ"ב ע"ד כתב וזה לשונו, כי קודם כל מעשה שיעשה האדם בין בגשמי בין ברוחני, צריך להתיישב תחלה בדעתו אם יש בו צרכי גבוה, לקיים מה שנאמר בכל דרכיך דעהו, ואז יאמר בפיו שעושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ואז מקיים בפיך ובלבבך לעשותו, ובזה עושה מחומר צורה, עכ"ל.

ובכתר שם טוב די"א ע"א העתיק ג"כ זה המאמר מתוי"י משפטים דף ס"ו ע"ג ע"ש, וממנו העתיק רבינו ז"ל בספר הקדוש שפת אמת מאמרי שבועות תרנ"ו ד"ה איתא בגמ', וז"ל, דאיתא בשם הבעש"ט לראות בכל מעשה, לעשות עבדות הבורא יתברך תיכף, ולא לשם הכנה, הגם דיש דברים שהם כמו הכנה, שאוכל כדי שיהיה לו כח לעבודת הבורא, מכל מקום הצדיק צריך לעשות באכילה עצמה עבודה ותיקון, בהעלאת ניצוצות כו', ע"ש בספר כתר שם טוב, עכ"ל.

פירוש קסא

ובכתר שם טוב ד"כ ע"ד הביא וז"ל, ואפילו כשהולך לעסקיו יקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים ט"ז:ח') ובכל דרכיך דעהו כו' ע"ש.

פירוש קסב

ענין זה כבר נזכר לעיל בפרשתינו אות קי"א ושם בהגה פ"ט, וע"ע לעיל בהגה ס' בסופה ד"ה ובס' תוי"י כו'.

פירוש קסג

עיין שם במקומו בפ' אחרי אות ב' ושם בהגה ב' ובפ' וארא אות ג' ע"ש. סליק בס"ד

נח

פירוש א
ולקמן בפרשתינו בהגה ק"ס מבואר דבר זה ביתר ביאור ע"ש.

פירוש ב
ובס"פ אחרי דצ"ח ע"א כתב שם בס' תוי"י וז"ל, שמעתי ממורי בשם הרמב"ן שאמר לבנו שידע בעצמו שאם בעסקו בתורה עוסק בה לשמה, כשיתמלא יראה ואהבה בעוסקו בתורה ידע שתורתו עולה לרצון לפניו יתברך שמו וכו', עכ"ל.
ובס' בן פורת יוסף דס"ו ע"ד וז"ל, כמו שהשיב הרמב"ן לשואלו דבר איזהו עבודת ה' על אמתתו, והשיבו אם יש שם אהבה ויראה זהו עבודת ה' ואם לאו וכו', עכ"ל.
ובס' שפת אמת למרן רבינו ז"ל בר"פ ויקהל כתב וזה לשונו, בשם הבעל שם טוב לראות שמכל עבודה יקבל יראה ובושה כו', ע"ש, וענין יראה ובושה הובא לקמן בפרשתינו בעמוד התפלה אות פ"ה ע"ש.
ובפ' ויצא תרל"ב ד"ה אכן, וז"ל, וזה הכלל שכל הארה צריכה להביא יראה לאדם וזה התכלית שלה ובלא זה אינו כלום וכן כתבו בשם הבעש"ט ע"ש בס' כתר שם טוב, עכ"ל והובא זה בס' כתר שם טוב בח"א ד"ד ע"ב.

פירוש ג
ובס' בן פורת יוסף דמ"ה ע"ג וז"ל, ושמעתי ממורי זלה"ה כמדומה בשם הרמב"ן שאי אפשר שיהיו אלו שני מדות [אהבה ויראה] יחד כי אם בעבודת הבורא יתברך שמו, עכ"ל. ושוב מצאתי בס' ראשית חכמה בשער אהבה פרק א' שהביא זה בשם הספרי פ' עקב בפ' ואהבת וז"ל שאין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת המקום בלבד עכ"ל.
ובס' שפת אמת למדן רבינו ז"ל פ' קרח דמ"ב ע"א וז"ל, כדאיתא בשם הרמב"ן ז"ל בעולם הזה מי שאוהבו אינו ירא ממנו, וכמו כן להיפך רק בעבודת הבורא יתברך אהבה ויראה מתאחדין, עכ"ל.

פירוש ד
עיין לקמן בפרשתינו אות נ"ט מענין זה.

פירוש ה
עיין לעיל פ' בראשית אות קי"ד ואות קנ"ד מענין זה.

פירוש ו

וכן הוא בספרו אהבת דודים על שיר השירים בחלק הנגלה בפסוק משכני, וסיים וזה לשונו, ור"ל שלומד לבנו הקטן שיהיה יכול לילך בטוב וחוזר בכל פעם לאחוריו כדי שיתחזק בנו הקטן שיגיע אצל אביו, מאהבת בן על האב ואהבת האב על הבן, כן הדבר הזה שמרוב אהבתו יתברך שמו על ישראל, לפעמים מדחיק את עצמו כביכול מן האדם, ונשאר האדם בלי הדגשת התענוג ודבקות כדי שיתחזק עצמו, ויבא לידי אהבה ודבקות יותר גדול בכל פעם שאין סוף לאהבתו ודבקותו ודפח"ח, עכ"ל, והובא משל זה בשם הבעש"ט ז"ל בס' מאור עינים פ' האזינו וסיים והנמשל מובן, ובס' מבשר צדק פ' תזריע ע"ש, ועיין בס' שעד התפלה בשער ט' פילול ד"ה וזהו ששמעתי מפי וכו'.

ובס' תשואות חן פ' תולדות, וז"ל, אמר הבעש"ט ז"ל על פסוק (תהילים מ"ח:ט"ו) הוא ינהגנו עלמות שהקדוש ברוך הוא מתנהג עמנו דוגמת האב עם בנו הקטן בעת שמלמדו ללכת, שבכל פעם שהתינוק יכול יותר לילך, האב מתרחק ממנו, וכל זה הוא לטובת התינוק בכדי שיתלמד להלוך יותר ויותר, כך מה שהקדוש ברוך הוא, הוא לפעמים אצלינו בהסתר פנים ח"ו, הוא הטובה הגדולה בכדי לבא על ידי זה למדרגה גדולה להתקרב אליו יותר ע"כ ודפח"ח עכ"ל, [וכן הובא משל זה על ענין יסורי הצדיקים שזה נראה כאילו הש"י מתרחק מהם ח"ו עיין בספר ליקוטים יקדים די"ח ע"ב], אבל בדגל מחנה אפרים פ' בהעלותך ד"ה על פי ה' הביא כל ענין זה המשל והנמשל בשם הרב המנוח מו"ה יהודא ליב פיסטינר זללה"ה, ונראה וודאי שגם מוהרי"ל אמר זה בשם הבעל שם טוב, ועיין בזה עוד לקמן פ' מסעי הגה א'.

פירוש ז

ענין זה תמצא מבואר לקמן בפרשתינו בעמוד התפלה אות קמ"ז ושם בהגה קמ"ב, כי תבת הוא מורה על ההסתר ע"ש.

פירוש ח

ובספר בן פורת יוסף ד"ס ע"ד כתב גם כן וז"ל, דשמעתי הוא ינהגנו עלמות כמו שדרך אביו להוליך את התינוק ביד, עד שיוכל לילך מעצמו, ואז מניחו והולך לו, כך בענין עבודת ה' תחלה הוא על ידי החסד ואחד כך מניחו שילך מעצמו לטרוח ויטול שכרו בדין עכ"ל.

ובתוי"י הזכיר זה גם כן כמה פעמים, ומהם בפ' לך די"ז ע"ד, ובפ' וירא ד"כ ע"ג, ובפ' משפטים דס"ט ע"ד, וכן רמז לזה שם בפ' מסעי דקע"ד ע"א ע"ש, וכן רמז לזה בס' צפנת פענח די"ח ע"ב ע"ש.

פירוש ט

עיין בסמוך אות י"ב ולקמן בפרשתינו בעמוד התפלה אות ק"ז, ובפ' וילך בריש הגה א' במשל למלך שרצה שיהיה לבנו תענוג מה שאין כן בדבר תמידי כו' שזה העתקתי מסוף ספר בן פורת יוסף דקכ"ו ע"ד ע"ש, ובפ' עקב אות ס"ג.

פירוש י

ענין זה כבר נזכר לעיל בפ' בראשית אות זיי"ן וגם ענין הקטנות והגדלות רמוז שם ומבואר שם בפ' בראשית אות ע' ובהגה שם, הגה נ"ט, ע"ש בכל המקומות.

ובס' בן פורת יוסף דמ"ד ע"א וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה והחיות רצוא ושוב, לפי שכל דבר מתלהב לשוב לשרשו, ולכך על ידי אכילה ושתיה ועסק משא ומתן מעט, שמבטל מלימוד ועבודת ה', אז נחה הנשמה מהתלהבותה ונתחזקה כו' עכ"ל.

ושם דנ"ד ע"ב, וז"ל, כי החיות רצוא ושוב, ועל ידי עסק צרכי החומר בגשמיי בענין אכילה ושתיה וכיוצא בו, אז יש נייחא ושביתה להצורה, ונתחזק הצורה יותר להתלהב על ידי זה ברוחניי בצרכי הנשמה והצורה, ואז נעשה עסק החומר גם כן צורה עכ"ל.

ובצפנת פענח דצ"ב ע"ד, וז"ל, כי החיות הוא הכוסף והחושק ומתלהב לדבק בשרשו של חי החיים וכמו שכתוב והחיות רצוא ושוב ושמעתי ממורי שפי' כך שהחיות רוצה לידבק בשרשו, ופן יתבטל ממציאות לכך נתן השם יתברך לאדם ענייני עולם הזה, שלא יתלהב תמיד ויוכל לעמוד ודפח"ח עכ"ל, ועיין עוד בספר ערבי נחל פ' נצבים בדרוש גנות הגאוה מה שהסביר שם ענין החיות רצוא ושוב.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ט"ו כתב וז"ל, וזהו ענין והחיות רצוא ושוב שביאר מרן כי כל דבר חושק ומתלהב לחזור לשרשו לידבק שם, לכך הנשמה מתלהב תמיד לדבק בשרשו למעלה על ידי חשק ואור בתורת השם יתברך ובעבודתו, ואם היה מתלהב תמיד לאור עליון היה בטל ממציאותו כמו קודם עולם התיקון, כטעם הכתוב (בפ' בהעלותך) כי שם קברו את העם המתאוים, כי גם זה טוב לעבוד השם לצורך עצמו, מחמת שאין לך תענוג ושמחה והרחבת הדעת יותר גדול בעולם, ממה שיש לצדיק בדבקות השם ובתורתו, ולכן יש ביטול וקבורה וגנוזה עד שנשאר בחושך, אף על פי כן מתגבר ועושה עבודת בוראו לשם שמים, ושלא יצטרך ליפול תמיד ממדרגתו בשביל המציאות, עכ"ל.

פירוש יא

ועיין לקמן בפ' בהעלותך אות זיי"ן שהעתקתי מס' דגל מחנה אפרים בשם זקינו הבעל שם טוב זי"ע שאמר בשם ס' ברית מנוחה שחכמה נקרא קברות התאוה כו' ע"ש, והעתקתי באריכות לקמן פ' מסעי אות א' ונרמז לעיל בפ' בראשית סוף הגה ק"ל ע"ש.

פירוש יב

ועוד הביא משל זה בספרו כתם אופיר על מגלת אסתר פרשה ב', ובס' זוהר חי ריש בראשית ד"א ע"ג, ועוד שם בהרבה מקומות, ושם בפ' ויקהל דף ר"ב שהביא גם כן משל זה כתב עליו וז"ל כמו שאמר מרן הריב"ש טוב אין חיזוק כתחילת החסידות כו' עכ"ל, ועיין בספר פרי צדיק פ' יתרו אות י' שכתב וז"ל, שמעתי בשם הבעל שם טוב זצוק"ל שהצדיקים משתוקקים להרגיש החשק שמרגישים רכי השנים הבאים פעם ראשון להתדבק לחסידות, והיינו כי בהתחדשות הדבר הוא התעוררות החשק הגדול, אז הוא טועם המתיקות בעמקי הלב עכ"ל, נראה שנתכוון גם כן למאמר הנ"ל, ועוד עיין לקמן פ' עקב אות נ"ה ע"ש.

ובס' אמתחת בנימין על קהלת (בפסוק וזרח השמש) כתב וז"ל, בשם הריב"ש ז"ל דלפעמים השם יתברך עוזר לארם ונותן בלבו דבקות וחשק ותענוג גדול בעבודתו, בתפלה ותורה ובעשיית המצוה, כדי שיטעום טעם התענוג והמתיקות בעבודה, ואז ילך מעצמו ויחשוק לעבודה באהבה ויראה ודבקות גדול כזה, כי אם לא יטעום פעם אחד המתיקות, לא ידע מעבודה כזו לעולם, וכל עבודתינו צריך להיות בשמחה ותענוג מרוב כל, והיינו, יותר מהתענוג שיש לו מרוב כל חללי דעלמא טובות עולם הזה כדאיתא בזוהר (נשא דקכ"ב ע"ב בר"מ) דעאל בלביה רחומא דתיובתא, אבל בחינה זו אי אפשר שישאר אצלו דאם כן לא יהיה הוא העובד רק השם יתברך [עיין לקמן פ' ואתחנן אות נ"ז נ"ח, ובפרשתינו בהגה קס"א] ולכך לאחר איזה זמן נלקח ממנו, כדי שילך הוא בעצמו למדרגה זו, ואז יבא למדרגה יתירה ליתר אהבה ודבקות, וצריך להתחזק בעצמו שיבא למדרגה זו, ובזה מלמד הוא יתברך שמו אותנו לילך ממדרגה למדרגה כאב המלמד את בנו הקטן והולך ומרחיק את עצמו ממנו מעט מעט שילך בנו הקטן אצלו עד שיהיה יכול לילך בלי תכלית, וזהו ענין הוא ינהגנו עלמות וכו', ועיין בס' אהבת דודים בפסוק עלמות אהבוך.

פירוש יג

ענין עולמות ונשמות ואלהות שיש בכל אות ואות מתיבות התורה והתפלה, מבואר בעומק גדול בספרי הרב הצדיק מקאמרנא אוצר החיים והיכל הברכה וזוהר חי,

ולהעתיק כאן כל דבריו אי אפשר כי לא יכילם הגליון, רק אמרתי כי טוב לציין קצת מקומות, מהמקומות בספריו הקדושים בענין זה מהנחוצים ביותר.
בהיכל הברכה פ' נח דס"ו ע"א, זה לשונו, כמו שהורנו מרן הקדוש אור ישראל להבת אש מלאך אלהים הריב"ש טוב, בעת תפלתך ולימודך וכל דיבור ודיבור ומוצא שפתיך, תכוון ליחד כי בכל אות ואות יש עולמות מלאכים ונשמות ואלהות שכינתו יתברך וכו' עיי"ש באריכות.
ובאוצר החיים פ' שמיני דע"א ע"ג ביאר סוד נפלא בסוד משה יוסף ודוד, שהם ממשיכין סוד בחינות עולמות נשמות אלהות שנכללין בכל דברים שבעולם ע"ש. ובפ' נשא דכ"ח ע"ב כתב וז"ל, שכללות הכל כשיחזור לאחדות אחד לא תמצא אלא סוד כלים שהם בחינת עולמו"ת שהאציל אדון יחיד כו' והוא מאיר בהם להחיותם כי לית אתר פנוי מיניה כו', והוא סוד אלהותו יתברך (ישעיה ו' ג') מלא כל הארץ כבורו, שהארת אור אין סוף מתפשט הארתו עד נקודת התהום, ויש בחינת ממוצע בין אור אלהותו לבין הכלים והעולמות, והם סוד הנשמו"ת והתורה המקשרין ומשפיעין הארת אלהות"ו יתברך בהתגלות כו', עד שאין לך נברא ודיבור שלא יהיה בו איזה בחינה משלשה אלה, כל אחד לפי זכות וטוהר נשמתו וכו', והוא הנקרא בדברי מרן האר"י ע"ש עיבור יניקה מוחין, שכינה נשמות מלאכים כו'.
ובספרו זוהר חי, (על זוהר ויחי דרמ"ח ע"א) בדף תמ"ד ע"ב כתב וז"ל, ודעת זה גנוז בפיהם של הצדיקים להודות ולהלל לקונם ללמוד תורה לשמה בסוד עולמות נשמות אלהות, שכינה מדברת מתוך גרונם, כי בכל דיבור רוכבות שכינה מלאכים נשמות כו'.
ושם בדף ת"נ ע"ד וזה לשונו, הקשיבה ודע שאלו שלשה מדרגות שאמרנו הם שורש עולמו"ת כלי שמשם המלאכים, נשמו"ת הם עצם מיין נוקבין ומיין דכורין, אלהו"ת רוח המעלה סוד אור קדמאה, והן הן נשמות מלאכים שכינה, עולמות נשמות אלהות שבכל דיבור ודיבור, המבואר בדברי מרן ביחודים, ובדברי מרן הריב"ש טוב כידוע.
ובפ' יתרו (על זוה"ק דפ"ג) דק"א ע"ג, וז"ל, כידוע ממרן אלהי הריב"ש טוב כי בכל דיבור יש עולמות נשמות אלהות, וכן הוא בדברי מרן האר"י אשר בכל דיבור יש שכינה נשמות מלאכים וכו'.
ושם ד"פ תצוה דקל"ט ע"ד, וז"ל, והן הן עולמות נשמות אלהות שבאותיות התורה לקורא בהם כידוע ממרן הריב"ש טוב, ומרן האר"י החי אמר שיש בקריאת אותיות כללות שכינה נשמות מלאכים , והוא הוא, מר שנה ליה בלישנא דרביה אחיהו השילוני ומר שנה ליה בלישנא דרביה אליהו כו' ע"ש סודות התורה פליאות חכמה.

ושם בפ' ויקהל (על הזוהר ד"ר) דקס"א ע"א, וז"ל, ודעת גנוז בפיהם של צדיקים ומכריזין הלכה, ועל ידי אותיות מוצא שפתותיהם מבואר בדברי מרן האר"י שרוכבים עליהם על אותיות שכינה נשמות מלאכים, ומרן הריב"ש קיבל מאחיהו השילוני לשון זה עולמות נשמות אלהות והכל אחד.

ובפ' קדושים (על הזוהר דפ"ה) דע"ט ע"א, בסוד עולמות מלאכים שאמר מרן האר"י שבכל דיבור יש מלאכים נשמות שכינה, ומרן הריב"ש קיבל מאחיהו עולמות נשמות אלהות, אור אין סוף ממש, והכל אחד.

ובספרו נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות י"ד, וז"ל, ואתה דע על מה שגילה לנו מרן אור ישראל הרב ישראל בן אליעזר כי בכל דבר יש עולמות נשמות אלהות, וצריך להאמין שבכל דיבור שאדם מדבר יש בו בחינות אלו וכן בכל הנמצאים שבעולם.

ובספר עטרת שלום בסופו נדפס גם כן שאלה ותשובה ארוכה בענין זה למה שינה רבינו הבעש"ט ז"ל מלשון האר"י ז"ל בזה ע"ש.

והנה עיקר דבר זה, מקורו בדברי הבעל שם טוב, הוא באגרת הקדושה, שנדפס הקיצור ממנו בספר לקוטי אמרים ובס' כתר שם טוב, אמנם בסוף ספר בן פורת יוסף נדפס אגרת זה בשלימות, וראיתי כי טוב להעתיקו כאן בשלימותו, וז"ל שם.

זאת אגרת שנתן הרב רבי ישראל בעל שם טוב לרבינו המחבר מו"ה יעקב יוסף הכהן שיתן לגיסו ר' גרשון קוטטווער, שהיה בארץ הקדושה, ועל ידי עיכוב שהיה מהשם ברוך הוא לא נסע לארץ ישראל ונשאר בידו כדי לזכות בו עמנו בני ישראל.

לכבוד אהובי גיסי חביבי וידידי כנפשי ולבבי ה"ה הרבני המופלא החסיד המפורסם בתורה וביראה

כבוד מוהר"ר אבדהם גרשון נ"י וכאל"ש ולאשתו הצנועה מרת בלומא עם כל י"ח כולם יעמדו על הברכה של חיים אמן סלה.

גי"ק קבלתי ביריד לוקא שנת תק"י לפ"ק אשר שלחת על ידי המשולח שהלך מירושלים, ושם נכתב בתכלית הקיצור ושם נאמר כי כבר כתבת באריכות לכל א' וא' על ידי איש אחד שנסע למצרים, אמנם אותן הכתבים הנכתבים באריכות לא הגיעו לידי, וצער גדול היה לי על זה אשר לא ראיתי תמונת ידך קודש אשר כתבת בפרטות, ובודאי זה מחמת קלקול המדינות בעו"ה שנתפשט הדבר בכל המדינות, כי גם קרוב לסביבותינו הגיע הדבר בק"ק מאהלוב ובמדינות וואליחאי ובמדינות קדד, וגם שם נאמר כי אותן החידושים והסודות אשר כתבתי לך ע"י הסופר הרב המוכיח דק"ק פלאנאי לא הגיעו לידך וצער גדול היה לי גם כן על זה, כי בודאי נחת גדול היה לך אם הגיעו לידך, אמנם

לעת עתה שכחתי כמה דברים מהם אך פרטים מהם מה שאני זוכר אכתוב לך בקיצור גדול.

כי בראש השנה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליות הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעתי, ואשר ראיתי ולמדתי בעלותי לשם בלתי אפשרי לספר ולדבר אפילו פה אל פה, אך בחזירתי לגן עדן התחתון וראיתי כמה נשמות החיים והמתים הידועים לי ושאינם ידועים בלי שיעור ומספר, ברצוא ושוב, לעלות מעולם לעולם דרך העמוד הידוע ליודעי חן, בשמחה רבה וגדולה, אשר ילאה הפה לספר יכבד אוזן הגשמי לשמוע, וגם רשעים רבים חזרו בתשובה ונמחל להם עונותיהם, באשר שהיה עת רצון גדול שגם בעיני יפלא מאוד שכמה וכמה נתקבלו בתשובה שגם אתה ידעת אותם, והיה ביניהם גם כן שמחה רבה עד מאוד ועלו גם כן בעליות הנ"ל, וכולם כאחד בקשו ממני והרצו בי עד בוש, באמרם, לרום מעלת כבוד תורתך חננך ה' בבינה יתירה להשיג ולדעת מעניינים האלה, עמנו תעלה להיות לנו לעזר ולסעד, ומחמת השמחה הגדולה שראיתי ביניהם אמרתי לעלות עמהם, וראיתי במראה כי הס"ם עלה לקטרג בשמחה גדולה אשר לא היה כמוהו, ופעל פעולותיו גזרות שמד על כמה נפשות שיהרגו במיתות משונות ואחזתני פלצות ומסרתי ממש נפשי, ובקשתי ממורי ורבי שלי שילך עמי, כי סכנה גדולה לילך ולעלות לעולמות העליונים כי מיום היותי על עמדי לא עליתי בעליות גדולות כמהו, ועליתי מדרגה אחד מדרגה, עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים, ושם ראיתי שמחה גדולה עד מאוד ואיני יודע לשמחה זו מה הוא עושה, והייתי סבור שהשמחה זו ח"ו על פטירתי מעולם הזה, והודיעו לי אחד כך שאיני נפטר עדיין כי הנאה להם למעלה כשאני מייחד יחודים למטה על ידי תורותיהם הקדושה, אבל מהות השמחה איני יודע עד היום הזה.

ושאלתי את פי משיח אימת אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה.

ותמהתי על זה, והיה לי צער גדול באריכות הזמן כל כך מתי זה אפשר להיות.

אך ממה שלמדתי שם שלשה דברים סגולות ושלשה שמות הקדושים והם בנקל ללמוד ולפרש, ונתקרר דעתי, וחשבתי אפשר על ידי זה יוכלו גם כן אנשי גילי לבא למדרגה ובחינה כמותי, דהיינו בהיותם יכולים לעליות נשמות וילמדו וישובו כמו אני, ולא ניתנה

רשות כל ימי חיי לגלות זאת, ובקשתי עבורך ללמוד אותך ולא הורשיתי כלל ומושבע ועומד אני על זה.

אך זאת אני מודיעך והשם יהיה בעזרך לנוכח ה' דרכך ואל יליזו, ובפרט בארץ הקדושה בעת תפלתך ולימודך וכל דיבור ודיבור ומוצא שפתיך תכוין לייחד שם, כי בכל אות ואות יש עולמות נשמות ואלהות ועולים ומתקשרים ומייחדים זה עם זה, ואחר כך מתקשרים ומתייחדים האותיות ונעשים תיבה ומתייחדים יחוד אמיתי באלהות, ותכלול נשמתך עמהם בכל בחינה ובחינה מהנ"ל, ומתיחדים כל העולמות כאחד ועולים, ונעשים שמחה ותענוג גדול לאין שיעור, בהבינך בשמחת חתן וכלה בקטנות וגשמיות וכל שכן במעלה העליונה כזאת, ובוודאי ה' יהיה בעזרך ובכל אשר תפנה תצליח ותשכיל, תן לחכם ויחכם עוד, וכן תתפלל עבורי בכוונה זאת שאזכה להסתפח בנחלת ה' בחיים, ובעד שארית הנמצא בחוץ לארץ.

וגם התפללתי שם על מה עשה ה' ככה ומה חרי הגדול הזה על אשר נמסר להס"ם כמה נפשות מישראל להריגה ומהם כמה נפשות שנשתמדו ואחר כך נהרגו, ונתנו לי רשות לשאול את פי הס"ם בעצמו, ושאלתי את פי הס"ם מה ראה על ככה ומה דעתו בזה שימירו דתם ואחר כך נהרגין, והשיב לי שכוונתו לשם שמים, וכך היה בעו"ה אחר זה, שבק"ק זאסלב היה עלילה על כמה נפשות, ושנים מהם נשתמדו ואחר כך הרגו אותם, והשאר קידשו שם שמים בקדושה גדולה ומתו במיתות משונות, ואחר זה היה עלילות בק"ק סיבטובקע ובק"ק דונאוויץ, ואז לא המירו דתם אחר ראותם מעשה הנ"ל דק"ק זאסלב, רק כולם מסרו נפשם על קידוש השם וקידשו שם שמים ועמדו בנסיון, ובזכות זה יבא משיחנו וינקום נקמתינו וכיפר אדמתו עמו.

ובראש השנה שנת תק"י עשיתי עליית הנשמה כידוע, וראיתי קטרוג גדול, עד שכמעט ניתן להס"ם רשות לחרוב כללות מדינות וקהילות, ומסרתי את נפשי והתפללתי נפלה נא ביד ה' ואל נפלה בידי אדם, ונתנו לי רשות [לבחור] שיהיה תמורת זה חולשות גדולות ודבר מאוד אשר לא היה כמהו בכל מדינות פולין ושאר מרינות הקרובים לנו, וכך היה שנתפשט החולשה עד למאור אשר אין לשער, וגם הדבר בשאר מדינות, ונשאתי ונתתי עם החבורה שלי לומר קטורת בהשכמה לבטל הדינין הנ"ל, וגילו לי מן השמים הלא אתה בירדת לך בעצמך נפלה נא ביד ה' וכנ"ל, ולמה אתה רוצה לבטל, הלא אין קטגור וכו', ומאז לא אמרתי קטורת ולא התפללתי על זה, רק בהושענא רבה הלכתי לבית הכנסת עם כל העולם על ידי כמה השבועות, מחמת פחד גדול, ואמרתי פעם אחד קטורת כדי שלא יתפשט הדבר לסביבותינו וכך עלתה בידינו בעזרת הש"י.

ורציתי להרחיב הדיבור ולטייל באריכות אך מחמת הדמעות אשר נזכרתי פרידתך ממני לא יכלתי לדבר, אך בקשתי ממך לחזור על דברי מוסר שלי שאמרתי לך כמה פעמים, ולהיות תמיד על רעיונך ולהגות בהם ולדקדק בהם, בודאי תמצא בכל דיבור ודיבור כמה מיני מתיקות, כי לא דבר ריק הוא מה שאמרתי לך, כי השם יודע שאין אני מייאש עצמי מנסיעה לארץ ישראל, אם יהיה רצון השם, ולהיות עמך ביחד, אך אין הזמן מסכים לזה, וגם אל ירע בעיניך על אשר לא שלחתי לך מעות, כי מחמת בגידת הזמן אשר היה עמדי, מחמת דבר ורעב, וכמה טפלי דתלו בי ממשפחתינו לפרנס ולכלכל אותם, חוץ משאר עניי ישראל, ותתום הכסף ולא נשאר בלתי אם גוייתינו, ואי"ה כי ירחיב ה' וכו' אזי בודאי וכו', וגם נכדי החתן החשוב כ' אפרים עילוי גדול בתכלית הלימוד, בודאי אם יהיה שעת הכושר מהראוי היה לבא בעצמך לכאן ולראות וליראות עמי פנים אל פנים ולשמוח בשמחתינו כאשר הבטיח אותי.

גם בקשתי מאוד ומאוד אודות מחותני, הרב המפורסם החסיד מ' יוסף כ"ץ עובד ה', לקרבו אותו בשתי ידים, ובכל מיני הנייחא, כי מעשיו רצויים לפני הש"י, וכל מעשיו לשם שמים, וגם לכתוב בעדו להגבירים לעשות לו הספקה טובה, ולתמכו אותו ישיבה שיש בה סמיכה, כי בודאי יהיה לך לנחת אם יהיה אתך עמך במחיצתך, כה דברי אהובך גיסך המצפה לראותך פנים אל פנים ומתפלל בעד אריכות ימיך ואשתך ויוצאי חלציך ודורש שלומך כי הימים לרבות הלילות לאי"ט א"ס.

ישראל בעש"ט מק"ק מעזבוז.

ועיין בספר אמרי קדוש (דפוס לבוב אות מ') שהעתקנו בס' רשפי אש השלם בהגה אות ב' שכתב וזה לשונו, עוד שמעתי משם מורי זצ"ל שסיפר משם הצדיק מנעשכיז ז"ל, שאותו אגרת ששלח רבינו הבעל שם טוב זללה"ה לארץ הקדושה לגיסו הרב הגדול הקדוש ר' גרשון ז"ל מקיטוב, והוא נדפס בסוף ספר פורת יוסף, אותו אגרת היה חיוב אצל הצדיק מנעשכיז ללמדה בכל יום, לא יגרע, כמו הנחת תפלין ממש. ואמר שמה דאיתא באותו אגרת שלמד ג' שמות ולא הזכיר מה הם אלו השמות שלמד, אבל באמת הם רמוזים בהעלם, ואפשר לידע על ידיהם קץ הגאולה, עכ"ל.

פירוש יד

ובספר חסד לאברהם בליקוטי הרבי ר' ברוך ז"ל כתב וזה לשונו, הבעל שם טוב זצללה"ה אמר דהיינו שיכנוס בתוך התיבה עם כל גופו ולבבו ומחשבתו, עכ"ל.

ובספר ערבי נחל פ' נח, וז"ל, ידוע מה שכתבו בספרים מענין בא אתה וכל ביתך אל התיבה , כי תיבה פירושו מלה, וירמוז כי האדם בעת תפלתו או תורתו, רוצים המים

הזדונים לגבור עליו, דהיינו מחשבות זרות ופנייות וכדומה, ותיקונו לשום כל מחשבתו תוך התיבות והמלות של התורה והתפלה ובזה נסתתר תוך התבות והדיבורים מפני המים הזדונים וכו' ע"ש.

פירוש טו

עיין לעיל פ' בראשית בהגה אות י' ד"ה וכמו, ועוד עיין בס' בן פורת יוסף לפ' וירא פן ב' דל"ב ע"ד וז"ל, ענין תפלה ולימוד לשמה על פי מה שכתב בחסד לאברהם להמשיך תוך האותיות רוחניות הספירות ואור אין סוף וכו' ואחר כך ידבק עצמו ומחשבתו לפנימיות רוחניות אותיות התורה והתפלה, עכ"ל.

ושם דל"ד ע"ד, וז"ל, שידבק עצמו אל האותיות שנקרא נפש כמו שכתב בזוהר ובתיקונים (בהקדמת תק"ז דט"ו ע"ב ודכ"ג ע"א) שהאותיות נקרא נפש יעו"ש, ובתוך האותיות ימשוך חיות מלמעלה שעל ידי זה יוכל להעלות האותיות אל שרשן ואז יעלה נשמתו גם כן וכו' ע"ש באורך, ודברי חסד לאברהם הללו הזכיר באורך שם בס' בן פורת יוסף לפ' נח דכ"א ע"א, ועוד עיין בהקדמת סה"ק תולדות יעקב יוסף ד"ז ע"ד, ולקמן פ' ואתחנן אות ל"ו ובהגה כ"ט ע"ש, ועוד עיין לקמן בפרשתינו בהגה נ"ה ובפנים אות פ"ג.

ובס' מאור עינים ברמזי מס' שבת ד"ה אילן כתב וז"ל, נודע מספר יצירה כי האותיות נקראים אבנים שבהם בונים עולמות, שעל כן נקראים תלמידי חכמים בונים שעוסקים בבניינו של עולם כמו שאמרו (בשלהי ברכות דס"ד ע"א) אל תקרי בניך אלא בוניך, ובאותיות ההם שמדברים בוראין עולמות כנודע על ידי שמתדבקים אל פנימיות אור אין סוף שבאותיות, ועל כן כשבא לאדם איזה צער ח"ו ידבק את חלק האלהיי שבתוכו אל האותיות לפנימיות אור ששופע בתוכן [עיין לקמן פ' בא אות ה'] כשמתפלל או לומד, ויתפלל על זה לבורא ברוך הוא באמת בהאותיות, ומגביה את הדבר למעלה [עיין לקמן בפרשתינו בהגה קנ"ד] ויתבטל ממנו הצער הזה, אך צריך לזה אמונה גמורה, שיאמין אמונה שלימה בהשגחת אלקות שאין עוד מלבדו כו', שהבורא ברוך הוא משגיח עליו בכל ענייניו קטון וגדול וכל מאורעות נסקרין לפניו בסקירה אחת וכו', כי כל עוד שאין לו זה האמונה אינו מועיל לו תפלתו ולא תפלת אחרים עליו מאחר שאינו מאמין באמת בהשגחתו יתברך, כמו שנאמר (תהילים קמ"ה:י"ח) קרוב ה' וגו' אשר יקראוהו באמת, אמת הוא ראש תוך סוף כי הוא יתברך ראשון ואין ראשית לראשיתו, והוא תוך וחיות כל העולמות והנבראים העליונים ותחתונים, וסוף הוא כי מלכותו יתברך בכל משלה אפילו בדברים התחתונים כו' זה דבר הצריך לו להתפלל עם האותיות לו יתברך באופן

שיכניס כל כחותיו הפנימיים בהאותיות כמאמר הבעל שם טוב נבג"מ על פסוק בא אתה וכל ביתך אל התיבה כו' שיכניס כל כחותיו בהאותיות כו' עכ"ל.
ובס' אהבת שלום פ' ויקרא וז"ל, צריך האדם להוציא דיבורו לפני השם יתברך באהבה ויראה ותשובה ושמחה, ולשום כל כחו וחיותו בהאותיות שמוציא בפיו, על דרך המבואר בספרים בפסוק בא אתה וכל ביתך אל התיבה, עכ"ל, ועיין בס' אגרא דפרקא אות רצ"ד.
ובספר תולדות אהרן פ' שלח, וז"ל, מבואר בספרו של הגאון הקדוש הרב ר' בער ז"ל מ"מ דק"ק מעזריטש והוא מחכמתו של הרב הקדוש והטהור הבעל שם טוב ז"ל שעיקר הוא לדבר דיבורים של תורה ותפלה בכל כחו, ואז מדבק את עצמו לאור אין סוף ברוך הוא, השורה בתוך האותיות, וזה מכניע כל כחות הגופניות, ובא ממש להתפשטות הגשמיות ואז בא לעולמות עליונים ולשכליות ולבהירות חדשות בכל פעם וכו' עכ"ל.
ובס' גאולת ישראל (פתגמין קדישין) די"ז ע"א ד"ה מגילה נקראת איתא בשם הרב הקדו' הר"א מזיטאמיר וז"ל, יש בני אדם שכאשר עוסקים בעבודה זו תפלה הם מנגנים דיבורי התפלה, ולא עוד אלא שמכוונים לומר כאן בניגון זה וכאן בניגון זה, וסוברים שזהו עבודת הקודש למו, ועל ידי זה יהיה להם התלהבות, ובזה יהיו נותנים נחת רוח להשם יתברך, אמנם זה דרכם כסל למו, כי עבודת שוא ושקר הוא ובחשיכה יתהלכו, ולא נכנסו עדיין בקו האמת, ודרך האמת כן הוא, שצריך בשעת עבודה להפשיט עצמו מגשמיות עולם הזה עד שיחשוב בעיניו כאילו איננו בעולם הזה כלום [עיין לקמן בפנים אות ק"א], ולומר האותיות בקול ודיבור פשוט, ולדבק ולקשר מחשבתו בהאותיות הקדושים, ולהבין פירוש המלות הקדושים, ואז ממילא פתאום יתלקח ויתלהב בו אש להבת שלהבת הבערת היראה והאהבה עילאין בעוז ועצום עד מאוד, וזהו הדרך ישכון אור בעבודת הקודש פנימה, ושמעתי וקבלתי זה הדרך הקדוש ממורי הרב זצוק"ל והוא קבלו מרבו המגיד זצוק"ל והוא קבלו מרבו הבעל שם טוב זצוק"ל והוא קבלו מרבו אחיהו השילוני זצוק"ל שזהו הדרך האמיתי בעבודתו יתברך שמו. עכ"ל.

פירוש טז

דבר זה מבואר באריכות לקמן פ' תשא אות י"ח ע"ש.

פירוש יז

והובא זה גם כן בס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אחדות התקשרות, וזה לשונו פעם אחת התפלל מרן אלקי קודש קדשים עם החבירים שלו בגודל אור ודבקות, והיה קטרוג גדול למעלה על שלא היה להם לתלמידים הכנעה וביטול, כי מחמת שהתפללו עם מרן, רצו להשיג

השגות גדולות יותר ממדרגתם, וניצולו על ידי איש פשוט שהתפלל עמהם בלב נשבר עכ"ל.

פירוש יח
ענין זה תמצא לקמן בפ' לך אות י"ד ע"ש שמבואר שם יותר.

פירוש יט
עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה כ"ט, ולקמן בפרשתנו אות קל"ד, ואריכות דברים בפ' עקב אות י"ז ע"ש.

פירוש כ
והובא זה גם כן בס' שושנים לדוד על תהלים שם בפ' ס"ב כל הענין ע"ש הבעל שם טוב ז"ל וזה לשונו, ולך ה' החסד דהנה האדם קודם עשיית המצוה, לפעמים יבטל עשיית המצוה בשביל דבר מועט, על דרך משל כשהולך להתפלל ובאמצע הדרך מזדמן לו לקנות איזה דבר, והנה הוא שוהה שם עד אחר שיקנהו הגם שלא ירויח בו אך חצי זהוב, ועל ידי זה לא ישמע קדושה וברכו ואם כן, נראה מזה שהקדושה וברכו אינו שוה אצלו אפילו חצי זהוב, אולם נראה שאם יאבה אחד לקנות אצל הישראל הקדושה וברכו ששמע לא יתרצה למכרו בעד כמה מאות זהובים, אפילו הפחות שבפחותים, וזהו ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כאשר יקר המצוה אצלו אחר שכבר עשאה שבוז יבוז אז למכרה בעד כל הון, עכ"ל, ומבואר שגם עיקר פירוש הכתוב עצמו הוא מהבעל שם טוב ז"ל, ועוד עיין לקמן בהגה קלא ד"ה ובס' ויחל משה מה שפירשו עוד בזה בשם הבעש"ט זי"ע.

פירוש כא
עיין לקמן פ' יתרו אות מ"א ופ' ויקרא אות זי"ן, ועוד עיין בפ' תזריע ששם נעתק מאמר הזה בשלימות באות ב' ע"ש.

פירוש כב
בס' אשל אברהם (מהרב בעל דעת קדושים) או"ח סי' פ"ט ס"א כתב וזה לשונו, מה שכתבו בשם מוהר"ר ישראל בעל שם טוב ע"ה קפידא שלא להמתין עד הנץ החמה בתפלה, וכתבו רמז לזה (בפ' וירא) השמש יצא על הארץ ולוט בא צועדה כידוע, הנה גם שבזוהר הקדוש פ' וישלח כתב להתפלל דווקא אחד השמש, מכל מקום נכון להקדים בעותין קודם נץ החמה, וקודם אור היום, וכמו שכתב בזוהר הקדוש שם (דף קע"ח ע"א), וזו כוונת אזהרה הנ"ל השמש יצא וכו', שלא להתדשל עד אחד נץ החמה להתחיל

אז בברכות השחר, ובעותין דקודם התפלה כידוע, וכן שלא להתעצל מלקום קודם נץ החמה וכו' עכ"ל.

[ואני המסדר בעזה"י ספר הקדוש הזה, מצאתי בזוהר חדש פ' בראשית די"ט ע"ד (באמצע ד"ה פרשתא זיי"ן ויטע ה' אלהים) וזה לשונו, ובגיני כך אמר ר' אלעזר אסור ליה לבר נש למימר תושבחן צלותיה אלא עם דמדומי חמה דכתיב (תהילים ע"ב:ה') ייראוך עם שמש, וכן אמר ר' אלעזר צליתא ותושבחתא דליליא משקעה החמה עד לא איתחזי סיהרא דכתיב ייראוך עם שמש דא הוא צלותא דצפרא, ולפני ירח וגו' דא הוא צלותא דליליא וכו' ע"ש, ועיין רעיא מהימנא פ' פינחס דרמ"ג ע"א מאן שחר צלותא דערבית דשיעורה עד בוקר דאברהם כו' ע"ש].

פירוש כג

וכתב בס' אור החכמה פ' בהעלותך וז"ל, וזה ענין ששמעתי מהרב הבעש"ט נבג"מ שאירע לו באיזה זמן שהיה עומד ומתפלל עם חברים שלו תפלה בציבור, והנה החברייא לא האריכו כמותו וסיימו תפלתם הרבה מקודם והמתינו עליו זמן רב, וכשנתארך להם הזמן להמתין, פנה כל אחד מהם לדרכו להצטרכות שלהם, ואחר זמן חזרו ונתקבצו לבית התפלה והמתינו עד שסיים תפלתו, אמר להם אחר כך הבעש"ט הנה בזה גרמתם פירוד גדול במה שהלכתם לדרככם והנחתם אותי לבדי, והמשיל להם משל, כי ידוע טבע העופות ליסע בחורף אל ארצות החמות, והנה פעם אחת ראו יושבי המדינות ההם בתוך העופות עוף אחד יפה ומהודר מכל הגוונים שבעולם, שלא ראו כמוהו מעולם, והוא יושב על עץ גבוה שאי אפשר לעלות אליו לתפסו, וכששמע המלך מזה העוף ציוה לקבץ הרבה אנשים, ויעמדו זה על כתפיו של זה, עד שיוכל העליון לתפוס בידו את העוף להביאו אל המלך, והנה בעת שעמדו האנשים כך זה על זה, התחילו התחתונים שבהם להתפזר אנה ואנה, עד שהעליונים שבהם נפלו ונתפצעו, והיו למשל ולשנינה, ולא עלה בידם כלום, כי עיקר כוונת המלך היתה שיהיו כולם מקושרים יחד ויהיו זה על זה, ע"כ המשל, ומזה אנו למדים ענין ואהבת לרעך כמוך, שצריך שיהיה ביניהם התקשרות חזק שיהיו כולם דבוקים באהבה וחיבה, ולא יתפרדו זה מזה, וכן אמר להם הבעש"ט הנה טוב היה כשהייתם מחוברים עמי בתפלה, אבל כשעזבתם אותי לבדי וכל אחד פנה לדרכו, הנה נפל הכל, ומה שרציתי להשיג פרח גם כן ממני, וביאר הדבר יותר, כי מאחר שבתורה ברא השם יתברך כל העולמות, והכל בשביל ישראל, ועל כן כל אחד מישראל יש לו שורש באות אחד מאותיות התורה, וכמו שכל העולמות שנבראו על ידי התורה, עומדים זה למעלה מזה לפי השתלשלות התורה בפרד"ס, כן הוא בישראל שיש

להם גם כן שורש באותיות התורה צריכים הם תמיר להתקשר זה בזה, וגם להתקשר זה למעלה מזה והכל באהבה רבה, שכמו שהתורה היא אחת כן יהיו מקושרים כאחת, ועל ידי זה יש יכולת בידם להשיג השפעת השפע על ידי מי שהוא למעלה מהם וקרוב יותר לחסד עליון, אבל אתם שהלכתם כל אחד מכם עבור הצטרכות הפרטיית שלכם, נראה בזה שלא היה האהבה ביניכם בשעת התפלה כראוי, ומכל שכן שלא היתה בכם האהבה למי שגבוה מכם, ולכן נתקלקל הכל, לכן עיקר התיקון הוא אהבת איש אחד לחבירו בהתקשרות גמורה, וכולם יתקשרו גם כן היטב מי שלמעלה מהם, כדי שיוכלו להשיג את החסד העליון, עכ"ל, בקיצור.
ובענין שאין לציבור להאריך יותר מש"ץ עיין לקמן בפנים אות ס"ה ע"ש.

פירוש כד
עיין לעיל פ' בראשית אות צ"ז ועוד שם אות קנ"ז, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות קט"ז ושם בהגה צ"ג.

פירוש כה
עיין לעיל פ' בראשית אות ק"ד, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות ק"ו.

פירוש כו
וסיים שם בס' כתונת פסים וזה לשונו, ואפשר לומר דרך רמז שזהו מה שאמר השם יתברך ליעקב (בפ' ויגש) אל תירא מרדה מצרימה וכו' ואנכי אעלך גם עלה שירד ממדרגתו בחינת שמאל כדי להעלות אנשי עשיה, והבטיחו שיחזור למדרגתו העליונה, גם עלה. שיהיה לו עליה כפולה [עיין לקמן פ' ויגש אות ג'] כמו ששמעתי ממורי על עצמו אחד ירידתו הנ"ל היה לו עליה כפולה גם בגשמיי היה מאהב לכל אדם, בראותו שהכל מסתלק ממנו ואחר כך שחזר למעלתו אם כן הכל בידו יתברך וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש כז
עיין לקמן בסמוך אות ע"א, וענין הליכה ממדרגה למדרגה בשעת התפלה עיין לעיל בפרשתינו אות ט"ז ולקמן בפ' עקב אות מ"ד ואות מ"ו ואות מ"ז, מה שהעתקתי מכתר שם טוב ד"כ ע"ד צריך שירגיש במחשבתו שהוא בעולם העשיה בתחלת התפלה כו'.

פירוש כח
עיין לקמן בפרשתינו אות פ"ח ביאור ענין זה.

פירוש כט
ובס' דגל מחנה אפרים בדרוש לשבת תשובה וז"ל שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי (תהילים קכ"א:א') אשא עיני אל ההרים היינו מוחין, דהרים אלו אבהן,

וכשאני רואה איזה פעם הסתלקות המוחין ח"ו אז מאין יבא עזרי כי ע"י שאני רואה זה ומבין, עי"ז נשבר לבבי ונעשה אין, ולכן מאין יבא עזרי כידוע ממארי אא"ז זללה"ה, עכ"ל.

פירוש ל

שמחה יתירה, כך הוא שם בפנים, אבל נראה שהוא טעות סופר וצריך להיות שמירה יתירה וכן הוא מוכח מלשון המאמר הסמוך אות נ"ה שגם הוא נעתק מצוואת הריב"ש, ובס' ליקוטי הבעש"ט שנדפס ע"פ כתב ידו של הרב בעל כתר שם טוב הנה שם בד"ז ע"א הדפיסו גם כן שמחה יתירה, אבל בעצם הכתב יד נראה בבירור שמקודם כתב הרב ז"ל תיבת שמחה ואחר כך תיקן בעצמו תיבה זו מתיבת שמחה לתיבת שמירה, ועיין עוד לקמן בפנים אות ס"ג, ועיקר מאמר זה מובא גם כן בס' ליקוטים יקרים ד"ג ע"ד ושם בדף ד' דיש ע"א שמכירין אותו במקום שיש שמירה גדולה.

פירוש לא

עיין בס' כתונת פסים פ' קרח ד"מ ע"ג בסופו שכתב וזה לשונו, ובשם מורי שמעתי באריכות ונכתוב בקיצור כי במקום שמחשבת האדם שם הוא כולו הן ברוחניי, אם חושב ברוחני שם נשמתו, והוא הדין וכו', וזהו שאמרו (אבות פ"ד) אל תהי בז לכל אדם כי יש אדם בליעל וכו', ואל תהי מפליג לכל דבר, ר"ל שיהיה פלגא לעילא ופלגא לתתא, זה אינו אלא או כולו למעלה או כולו למטה, על כן יזהר האדם ודפח"ח, עכ"ל.

ובתוי"י פ' חיי דכ"ג ע"א וז"ל שמעתי מפורש מפי מורי במקום שחושב האדם שם הוא כולו ודפח"ח עכ"ל.

עוד שם בפ' שלח דקל"ט ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה מקום שהמחשבה של אדם מגעת שם הוא כולו וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף הזכיר מזה בדף ע"ז ע"ד, ודפ"ד ע"ד, ודקכ"ג ע"ב ע"ש.

ובדגל מחנה אפרים פ' בראשית ד"ה ויאמר אלהים תדשא וז"ל, וידוע במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו, נמצא כשמחשב בחכמה הוא דבוק ברגע ההוא כולו בחכמה וכו'. ובפ' שמות ד"ה ותעל, וז"ל, ידוע מאא"ז זללה"ה כי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו, וכן הוא בדיבור ובמעשה באיזה מדרגה ובאיזה עילה שהוא שם, שם הוא קשור כולו בזה העולם, ובמעשה היינו שכשהוא קשוד בטבעיות ולא הגיע לאמונת אלהות אז גורם בגופו גם כן עבודות טבעיות, כיון שעוסק בדברים טבעיים הוא קשור כולו בטבע כו' ע"ש.

ובפ' מסעי, וז"ל, ובמקום שמחשבתו של אדם שם הואכולו, אף שבעצם אינו עומד במקום מחשבתו עם כל זה גופא בתר רישא גרירא כו' ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית אות צ"ז, ושם בהגה קכ"ד, ולקמן בפ' לך סוף הגה י"א, ובפ' בחקותי אות ב', ע"ש.

ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ב העתיק וזה לשונו, שמעתי מפורש מפי מורי במקום שחושב האדם שם הוא כולו, אם חושב בקדושה במציאות השם יתברך וביחודי שמותיו, דיוקנא שלו שלים קמי עתיק יומין, כי שם הוא כולו, וכן המהרהר הרהורים רעים וקשים, עומד ממש בגיהנם, ואש של גיהנם ממש בוער בו, והוא בחייו בשאול תחתית, מכל שכן אחד מותו, ירדו שאול חיים, וצדיקים ישמחו בשמח"ה אותיות מחשב"ה יעלצו לפני אלהים, עכ"ל.

עוד בס' כתונת פסים פ' תזריע די"ב ע"א דז"ל, קבלתי ממורי שיש לידע [אם הוא מקושר בעולם החיים או להיפוך] בעולם המיתה, אם נפשו חשקה לדבר לשון הרע וליצנות וכיוצא [הוא קשור בעולם המיתה] ובהיפך אם נפשו חשקה בתורה ובמעשים טובים אז ידע בנפשו שהוא קשור בעולם החיים ודפח"ח.

ובס' שושנים לדוד (תהילים ל"ב:י') בפסוק רבים מכאובים לרשע וכו' כתב וז"ל, רוח אפינו רבינו הבעש"ט זי"ע פירש, שבכל מקום שאדם חושב שם הוא מתדבק, ואם מחשב בדין הוא מתדבק בדין, וכשהוא בוטח בחסד שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנהו, ותמיד יטמין את עצמו כולו בהבורא יתברך שמו, וזהו שאמר הכתוב (איוב ג':כ"ה) פחד פחדתי ויאתיני, או כמו שאמ' הכת' (ישיע' ס"ו) ומגורתם אביא להם, עכ"ל, והוא מס' ליקוטים יקדים דט"ז ע"ד, והובא בכתר שם טוב דכ"ב ע"א ע"ש.

פירוש לב

בס' ליקוטים יקדים די"ב ע"ד כתב וזה לשונו, להבין סוד של המקיפין, על פי משל הנה מי שהוא חכם בתורה וחידש איזה דבר המצאה בלימודו והוא המצאה נפלאה, יש לו מזה תענוג גדול בלב, ומזה התענוג יש לו שמחה גדולה , והשמחה זו הוא מקיפו מבחוץ והוא נקרא מקיף לו, והראיה כמו שנזכר בגמרא (מנחות דס"ח ע"ב) צהבו פניו וכו', שהשמחה היתה מקיפו מבחוץ, ומקיף זה ושמחה זו הולך עד סוף המדרגות, דהיינו החכם הזה שהמציא המצאה זו, אומר אותה לאדם אחד וגורם שמחה גם לאדם זה, ואדם זה אומר גם כן לאחר, וגורם גם כן שמחה לו, והולך זה כן עד סוף העולם, נמצא שמקיף זה הולך משרשו עד סוף כל המדרגות, ר"ל, ששורש השמחה גורם שמחה עד סוף כל המדרגות, והולך מן השורש עד רום המעלות, למשל מי שיש לו בן קטן ודיבר דבר חכמה ויש לו שמחה מזה וגורם גם לאב שמחה, אף שאביו היה יודע דבר חכמה

זו מקודם, אף על פי כן גורם לו שמחה לאביו, ואחר כך כשמסר האב דבר חכמה זו של בנו לאדם גדול אחר, שהוא יותר גדול וחכם ממנו, גורם לו גם כן שמחה אף שהיה יודע זה מקודם, ואף שבעולם הזה אין להמשיל זה על נכון, אך בעולם העליון מובן זה שמדרגה תחתונה גורם שמחה עד רום המעלות בסוד (זוהר ויקרא די"ג ע"א) חזי במה ברא אתינא לגבך, והכל בסוד מקיפין וכו'. עוד שם די"ג ע"א וז"ל, הדיבורים הם בחינת מקיפין, ומשל על זה כשאדם אומר איזה ציור בנין לאדם אחר נמצא הדיבור של הראשון נשאר במחשבתו של השני, ואחר כך הולך השני ועושה במחשבה זו בנין בציור כזה, נמצא הדיבור של הראשון מקיף הבנין כולו כי בלא דיבור שלו לא היה בנין של זה, עכ"ל, ועוד עיין בספר אגרא דפרקא אות ק"ל מ"ש בענין זה.

פירוש לג

עיין לקמן פ' עקב אות כ"ו, ע"ש.

פירוש לד

עיין לקמן בפרשתינו אות צ"ה, ולקמן פ' תזריע אות א' ואות ב'.

פירוש לה

ובס' אור הגנוז לצדיקים פ' ראה וז"ל, ונתת בכסף, תתן כל כחך לכסוף מאוד לדבקות השם יתברך ולמצותיו כמו שאמד הבעל שם טוב על פסוק תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, עכ"ל.

פירוש לו

ובס' בן פורת יוסף דפ"ח ע"ד כתב וז"ל שמעתי בשם מוהר"ן ואיש לא יעלה עמך (בפ' תשא) בעומדו בתפלה יהיה כאילו הוא לבדו עומד לפניו יתברך שמו בלי שום אדם, ואז ינצל מכל פנייה חיצונית ודפח"ח, ועיין לקמן סו"פ יתרו אות נ"ח.
וכן הוא בס' תוי"י ר"פ אמור דק"י ע"א וז"ל, כמו ששמעתי כלל גדול ואיש לא יעלה עמך שיחשוב כשעומד בתפלה או בתורה שהוא לבדו עומד לפניו יתברך שמו ואין איש עמו שיתפאר לפניו, וכ"ה שם בפ' האזינו דר"ו ע"ד בשם מוהר"ן ע"ש.

פירוש לז

וסיים שם וז"ל זולת בשבת וכו', וביאר דבדיו בתוי"י פ' קדושים דק"ב ע"א וז"ל, קבלתי ממודי מה שהזהירו חכמי הקבלה בכל מצוה ותורה ותפלה שיהיה בדחילו ורחימו שהוא אהבה ויראה, מכל מקום בראש השנה צריך שיהיה היראה יותר מן האהבה מה שאין כן בשבת ויום טוב יהיה אהבה יותר מיראה, עכ"ל. ועיין לקמן במאמרי ר"ה ויו"כ אות ל"ז שהעתקתי מזה.

פירוש לח

בס' תשואות חן פ' תצא, וז"ל, שמעתי בשם הבעש"ט שאמר שאויבי איש אנשי ביתו (סוטה דמ"ט ע"ב) הם העוונות שפעל, שנברא מהם קליפות ומתלבשין באיזה בני אדם כי מגלגלין כו' (שבת דל"ב ע"א) והם החולקים ולוחמים עליו כו', עיין לעיל פ' בראשית אות קט"ז.

ובס' דגל מחנה אפרים פ' בחוקותי, וז"ל, שמעתי מן אדוני אבי זקיני זללה"ה על פסוק (משלי ט"ז:ז') ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ודקדק דהי' ראוי לומר גם אויבים סתם, ואמאי דקדק לומר אויביו, ואמר הוא ז"ל כי יש שני בחינות אויבים, יש שהם שונאים בכלל, ויש שהם מחמת חטאיו, וכשמתקן דרכיו ומברר הניצוצות שלו המפוזרים בין הקליפות מחמת חטאיו, אז הקליפות יהיו בטלים ממילא, וזהו ברצות ה' דרכי איש, היינו כשמתקן דרכיו וחוזר בתשובה , גם אויביו ישלים אתו בתכלית השלימות שהם ניצוצין שלו, ואז נעשה שלום גמור, עכ"ל.

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ג, וז"ל, שמעתי ממורי המדבר תודה ותפלה בפנייה חיצונית ובלב גאה, מזה נברא קליפה, כי כל המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב) ועל כל עריות, וכיוצא בו כל הכועס כאילו וכו' (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב) והם מתלבשים ברשעים לנקום בך, כטעם שלא יהרגוהו רשעים שבדור, ואם החטא גדול שהיה כולו קליפה ורע, מתלבש ברשעים גמורים לייסרהו ביסורין מרים, ואם הוא בדקות הרבה, מתלבשין ברשעים גמורים, אבל אין בהם כח אלא לדבר סרה לומר בלחש בסתר ובגלוי פלוני עבר כך ועבר כך, מה שלא היה במחשבת הצדיק אפילו בגלגול העבר מימות אדם הראשון, ועוד עושה ממנו ליצנות ומלעיג, ובזה הצדיק מאיד בו אור, והוא מתקרב יותר להשם יתברך בלב אמת ובלב טהור נקי מכל סיג, נשבר ונכנע לעייל בלא בר ונפתחין לו כל שערי השגה אמן כן יהי רצון, עכ"ל, ועיין עוד לקמן בהגה אות קנ"א ר"ה וכלל העולה.

ובשבחי בעל שם טוב הובא ענין נפלא בזה בצד ס"ט, וז"ל, ושמעתי אני הכותב שהיה בין ר' נחמן ובין המוכיח דברים חדודים כי ר' נחמן דיבר להמוכיח דברי חדודים, ושתק המוכיח [ולא] הקפיד כלום, ואמר, אין אדם יכול להנצל ממחשבה זרה, אפילו אם הוא מתפלל בלא מחשבה זרה, סמוך לגמר התפלה נופל לו במחשבה שיגמור תפלתו, וזו מחשבה זרה ודקה מאוד, ומכל עבירה נברא מקטרג אחר ר"ל, ומחמת שהוא מחשבה דקה מאוד נתלבש אותה המחשבה בתלמיד חכם ומצער אותו, עכ"ל ועיין פ' קדושים אות ט'.

פירוש לט

עיין בענין השמירה שלפני המלך לעיל אות נ"ד ואות נ"ה.

פירוש מ

ובהיכל הברכה פ' בראשית דמ"א ע"ב העתיק ענין זה בביאור וז"ל, ופירוש הפסוק כל ימי עני רעים, מי שהוא עני בדעת ואין מוסר נפשו וגופו לעבודת הבורא, להלהיב הנפש המשכלת, להעלות מיין נוקבין לתקן גבורות דדעת, בודאי כל ימי עני רעים, אין הימים שלו נתבררו ברזא דטוב, להיות לו לבוש לנפש להתעדן בו, ועל זה פריך הגמרא והאיכא שבתות וימים טובים, פירוש שיש צדיקים הנקראים [בשם שבתות שהם] בבחינת שבתות, כי הוא מופרש ומובדל מכל עסקי העולם הזה, אלא כולו לה', ואין דעתו מעורבת עם הבריות כלל, אלא פרוש ומובדל קדוש וטהור, וברוב קדושתו אינו יכול כלל לסבול העולם ואף על פי כן מחמת גודל צדקת הצדיק , על ידי עבודתו הקדושה הוא מעלה את העולם כולו לעבודת אמת לעשות רצונו ברשפי שלהבת אע"פ שהוא פרוש מכל העולם אף על פי כן במילי דשמיא שלו שעובד לבוראו הוא מוכיח אותם כידוע מהרב הקדוש מלובלין, וגם יש צדיקים הנקראים יום טוב, שמלאכת אוכל נפש נעשה בו שהוא משגיח בצרכי ציבור תמיד ודעתו מעורבת בין הבריות וממשיך עליהם רחמים ורצון פרנסה וישועה ורפואה, ומתקנם לדרך הישר, ועל זה פריך בגמרא למה אמר הפסוק כל ימי עני רעים [דהיינו] מי שאין לו דעת ודבקות ואהבת השם להעלות מיין נוקבין ברשפי להבת שלהבת, הימים שלו הם דעים, הלא יש צדיקים גדולים הנקראים שבת ויום טוב ובוראי הצדיקים האלו ברוב קדושתם ואהבתם וטהרתם, הם מעלין את העולם לעבודה הקדושה ולאהבה ויראה אמיתית, וזה כלל גדול המחובר לטהור טהור (בב"ק רצ"ב ע"ב) וכיון שנפשם מחוברים אצל הצדיק באהבה אמיתית לצדיק. אף על פי שמצוות שלו הם כדימון שהם בלא דחילו ורחימו ולא פרחת לעילא, אף על פי כן אם הוא דבוק ומקורב להצדיק, הצדיק מעלה מצוות שלו ועבודה שלו, שלא יהיה בכלל ימי עני ברעת רעים, ולמה אמר הפסוק כל ימי עני רעים.

ומתרץ הגמרא בוודאי מאנשים פשוטים אפילו עמי הארץ, ומכל שכן תלמידי חכמים אמיתיים שהם מקורבים לצדיק אין הפסוק מדבר חלילה, כידוע מספר חסד לאברהם [וכן הוא במדרש תנחומא פ' וירא סי' ט'] שכל הדבקים לצדיק נעשין בחינות תיק הספר אשר מצילין תיק הספר עם הספר, אלא במה הכתוב מדבר מתלמידי חכמים שאין בהם רעה אשר נבלה טובה מהם (מדרש רבתי ויקרא פ' א' סי' ט"ו) ופירוש תלמיד חכם שאין בו דעה, שאין בו דעת לעבוד את הבורא ולזכך גופו ונפשו ברשפי אש להבת

שלהבת להעלות נשמתו למקור החיים אילן התורה, וכיון שאינו טועם טעם מתיקות עריבות ידידות נעימות חביבות התורה, תודה לשמה, בודאי נבלה טובה ממנו, ופירוש נבלה, נשמות הנובלין, כעלה נובל, נפשות עמי הארץ, בודאי טוב נפש עם הארץ, ומכל שכן כשהוא דבוק לצדיק אמת ותומך אותו, מתלמיד חכם כזה אשר אין לו תיקון אלא בגלגול כידוע ליודעין אמת, ולתלמידי חכמים כאלו, התורה להם שינוי וסת, כי ווסת וטבע גופם עכור עדיין בכל מדות דעות ותאוות רעות, והתורה הקדושה בודאי להם שינוי ווסת, שאינם מורגלין בטעם עריבות ידידות נעימות שלה, ומכל שכן הלומדין להתגאות ובודאי התורה להם חולי מעיים, כי המעיים הם לב וכבד וטחול, וצריך לזכך הלב שיהיה משכן השכינה, ולרפאות הכבד מכעס ומגיאות, וכן שאר אברים הפנימיים, כליות יועצות (ברכות דס"א סע"א) וצריך לראות שיהיו יועצין לטוב, ואותן הלומדים התורה בלא דעת כמבואר לעיל, לא די שאינו מרפא עצמו מחולי מדות רעות על ידי התורה, אלא שהתורה נעשה לו סם המות, ומתגברין עליו חולאים דעים, מדות רעות, ולא די שאינו מדבק עצמו לצדיק אמת כדי שיתקן ויעלה את נפשו, אלא שדובר עתק על צדיק, ומוצא כל מדות רעות שבו בתוך הצדיק, ובודאי תלמיד חכם כזה נאמר עליו כל ימי עני רעים, ערום יצא וערום ישוב, ונבלה טובה ממנו, ודי בזה ליודעין, עכ"ל.

פירוש מא

עיין לעיל פ' בראשית אות קנ"ו ואות קנ"ז ושם בהגה בענין ר"ל זבין נפשי' ללודאי ששם מבואר כל זה היטב.

פירוש מב

בס' אור המאיר על קהלת ד"ה ברבות הטובה כתב וז"ל, משל נאה בשם הבעל שם טוב זללה"ה בלא נמשל, מלך אחד היה לו איש יודע לנגן בכינור בתכלית היופי, וישרה בעיני המלך ניגון אחד מניגוניו, וציוה המלך שינגן לפניו בהיכלו זה הניגון בכל יום ויום כמה פעמים ביום, וכן עשה, לימים בא הניגון בעיני המנגן לכלל זקנה, וניטל ממנו החשק וההתעוררות כימים ימימה, מה עשה המלך להכניס התעוררות וחשק אהבה להמנגן, היה קורא בכל יום ובכל פעם שרצה לשמוע זה הניגון הישר בעיניו, איש חדש מקרוב בא מהשוק אשר לא שמע מעולם זה הניגון, ולהיות שהאיש מקרוב בא, גורם חשקות והתלהבות מחדש להמנגן, ונהג המלך כן זמן רב, לימים נתייעץ המלך כדת מה לעשות עוד עם זה המנגן, כי טרחא יתירא הוא להזמין לפניו בכל פעם איש חדש בכדי להביא לו להמנגן התעוררות חדש, ועצה היעוצה לזה, ציוה לנקר את עיניו של המנגן לבל יראה עוד לנצח תואר דמות אדם, וכל זמן שעלה ברצונו לשמוע הניגון הישר בעיניו, אמר

להמנגן הנה יש איש חדש בא מקרוב אשר לא שמע מעולם נגינה שלך, ואז נולד אצלו תענוג מחדש, כיון שאין לו עינים לראות תואר אדם וסובר באמת אשר חדשים מקרוב באו, עד כאן המשל.

ושאל השואל מהו המליצה והנמשל של המשל הזה, והנראה שזה נאמר על ענין התפלה, אשר ישרה בעיני המלך מלכי המלכים שאנחנו עמי ישראל נתפלל לפניו שלש תפלות בכל יום ויום, שמונה עשרה ברכות שתקנו האבות (ברכות דכ"ו ע"ב) אברהם תיקן תפלת שחרית יצחק תפלת מנחה יעקב תפלת ערבית, והנה בכל יום שאנו מתפללין תקוני התפלה, אינה בדרך כלל כי אם שמונה עשרה אחת, כי בשחרית עיקר התפלה שמונה עשרה ברכות וכן במנחה וכן בערבית, ולכן נפלה אצלינו העבודה זו תפלה לבחינת זקנה, מה עשה המלך מלכו של עולם עצה על זה, שולח לאדם בכל יום ויום בחינות שונות שיקח לעצמו רמיזא דחוכמתא וכו', ובזה כחו יפה לעורר לבו בקרבו בעבותות אהבה, ומי שחלק לו אלהים בבינה, והכרתו חזקה, נפשו יודעת מאוד שאין תפלה אחת דומה לתפלה שנייה בשום אופן [עיין לקמן בפרשתינו בפנים אות ק"כ ואות קכ"ד ע"ש] ומה שמתקן בשחרית אינו מתקן במנחה ובערבית, והכל תולה בהערכת המחשבות במעשהו בחוץ, בלקיחות בחינות ורמיזא דחכמתא מכל דבר בעולם, ובכל מקום שנותן עיניו לראות הוא טוב רואה אלהות המלובש לשם, וכל עוד שמשיג רוממות אלהות בבחינות מחודשות נולד אצלו התעוררות וחשק אהבה להוציא דיבור לפני אלהים בדחילו ורחימו כאילו עדיין לא התפלל מעולם כי אם עתה מחדש וכיון שרואה המלך תשוקת חשק אהבתו ומגמתו להשיג ולהבין התפשטותו בהנבראים להשיגו בבחינות שונות, שהוא יתברך נראה ונדמה אליו בכל שעה ורגע, ושמח המלך לקראת הפקח ואינו מטריח את עצמו עוד לשלוח בחינות שונות, כי אם לוקח מאתו חיזו דהאי עלמא השפל, ונותן לו חיזו דההוא עלמא שהוא למעלה מבחינת סדר זמנים, ושם אין התחלקות המדות כלל, והכל שוה לפניו, וכיון שבא לשם, העבודה אצלו תמיד מחודשת, כיון שאינה תולה בבחינת הזמן להיות נופלת לבחינת זקנה, ואז עובד הוא את הקדוש ברוך הוא בחשק גדול ובהתלהבות ועבותות אהבה בכל פרטי עתיו ורגעיו בלתי התלבשות באמצעות המדרגות כלל, ואז טוב לו בזה ובבא, אנס"ו, עכ"ל.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ל' כתב בזה וז"ל, אמר מדן משל למלך שהיה לו מנגן יפה שאין כמהו, ובכל פעם היה מביא לו אנשים חשובים כדי שיתעורר היטב בקול נעים, פעם אחד אמר המלך מה אני מטריח עצמי בכל פעם, והלך וסימא את

עיניו, ונתעורר בעצמו, וזהו שניטל מצדיק חיזו דהאי עלמא, והוא דבוק באורו יתברך בלתי שום התעוררות כו', עכ"ל.
ובס' נוצר חסד פרק ה' אות זיי"ן סיים בזה וז"ל, וכן צדיק נתחדש אצלו עבודה בכל יום על ידי כמה סיבות לטוב ולמוטב, וכשזוכה לבחינת אין עליון אין ממש ניטל ממנו חיזו דהאי עלמא ואז חלף והלך לו הרע, והכל נתהפך אצלו למושכל אלוהיי, עכ"ל.
ושם בס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אחדות ע"י כו' סיים בה וז"ל, עד שהמלך נטל את עיניו חיזו דהאי עלמא, ואז כל רגע חדש אצלו בסוד התכללות כאין עליון, יו"ד זעידא, שחודה, דלית לה עייניו, בביטול המציאות וכו', עכ"ל.
ועוד עיין ענין אל תשליכני לעת זקנה לקמן בפ' לך בהגה מ"א.

פירוש מג

עיין לעיל פ' בראשית אות מ"ז ושם בהגה ט"ו מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש מד

וכן הוא בליקוטים דט"ו ע"ג, וקודם לזה איתא שם מאמר וז"ל, פעמים האדם כשיכור מחמת שמחת התורה שבוער בלבו אהבה גדולה וידע בעצמו, עכ"ל, ובכתר שם טוב העתיק יחד שני מאמרים הללו בדף כ"א ע"ג וז"ל, פעמים האדם כשיכור מחמת שמחת התודה שבוער בלבו אהבת ה' מאוד והתיבות יוצאים מפיו מעצמם, עכ"ל, ועיין מעין זה לקמן בפ' עקב בהגה מ' ע"ש.

פירוש מה

עיין לעיל פ' בראשית אות קמ"ב ושם בהגה קכ"ד, ובס' זוהר חי לפ' תרומה דקע"ו (ד"ק ע"ב) וז"ל, וסוד ט"ל הוא טלא דבדולחא כו' גם ט"ל [הוא בגימטריא כוז"ו שבו עתיד להחיות המתים, כי בכל יום יש בפרטות תחיית המתים, להעלות במחשבה טפטפיה כוזו כף ואו זין ואו ובזה מחיה בכל יום ניצוצי מלכים שמתו, ולעתיד יהיה תחיית המתים בכללות, הכל על ידי מוחא סתימאה טלא דבדולחא המעביר כל זוהמא ומחיה כל הנשמות והמלכים שמתו וכו' ע"ש.

פירוש מו

נראה שהוא ר"ת. מוהר"ר מאיר פאפרש ז"ל.

פירוש מז

עיין לעיל פ' בראשית אות ע"ג ולקמן בפרשתינו אות ק"י, ובהגה פ"ב מענין ש"כ ופ"ר, וע"ע לקמן סו"פ מקץ אות י"ד.

פירוש מח

עיין לעיל פ' בראשית אות ק"פ ושם בהגה קנ"ה שעל ידי שמקשר המלכות בבינה מבטל גזרות רעות ע"ש ועוד עיין לקמן פ' לך אות כ"ח ושם בהגה ל"ט.

ובתוי"י ד"פ במדבר דקכ"ז ע"ד וז"ל, כי המחשבה נקרא אין וכשמקשר המעשה שהוא [מלכות] השכינה הנקרא אני עם המחשבה הנקרא אין אזי מבטל כל גזרות קשות ורעות כמו ששמעתי ממורי כו' ע"ש, ועוד הביא שם גם כן וז"ל, כמו ששמעתי ממורי כשלומד ואינו מבין הוא מלכות ואחר כך כשמבין אז מקשר מלכות עם בינה ודפח"ח, עכ"ל, [ועיין לקמן פ' ואתחנן אות מ"ה ושם בהגה ל"ט] ומשמע כאן שגם בזה אפשר לבטל גזרות קשות ורעות כשטורח להבין פשט דברי הלימוד ופירוש מלות התפלה, [ועוד בתוי"י פ' מטות דקע"ב ע"ד וז"ל, על ידי הדעת מקשר מלכות בבינה, ועיין בס' כתונת פסים ד"ג ע"ד, ודמ"ב ע"ד ודמ"ה ע"ב מענין זה] ועיין בס' נוצר חסד פרק ה' אות כ' שהביא בשם אביו הרב ז"ל שכתב וז"ל הבנתי מדברי קדשו של אחי שדוקא על ידי פנימיות התורה נמתקין הדינים ואנכי לא כן עמדי רק כשמחדש איזה דבר בגמרא ופוסקים ג"כ נמתקין הדינין דקוב"ה חדי בפלפולא ונמתקין הדינים עכ"ל וע"ש במ"ש המחבר על זה.

ובספר בן פורת יוסף דקט"ז ע"ג, וז"ל, מלכות נקרא דיבור ומחשבה, וכוונה נקרא בינה, וכאשר מחבר בין בעסק התורה או התפלה שני בחינות הללו, דהיינו הדיבור עם הכוונה, אז מחבר ומקשר מלכות עם הבינה, בסוד (שיר השירים פ"ג ופ"ח) מי זאת עולה מן המדבר, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה, עכ"ל.

ושם בסוף הספר וז"ל, ושמעתי ממורי זלה"ה בלומד או מתפלל ואינו מכוון פירושו, הוא בחינת המלכות לבדה, מה שאין כן במבין, מקשר מלכות בבינה, ודפח"ח, וזהו שאמר הכתוב מי זאת עולה מן המדבר וק"ל, ולפי הנ"ל יש לומר כי יש בדיבור שני בחינות, א' הדיבור עצמו, ב' פירוש הדיבור, ופירוש הדיבור הוא במחשבה, בינה, עולם המחשבה [וזה נקרא מי] והדיבור עצמו הוא המלכות [הנקרא זאת] ושניהם מ"י זא"ת עולה מן המדבר, עכ"ל.

פירוש מט

מה שביאר בשם רבו אחיהו השילוני הנביא הוא לקמן בפרשתינו באות קנ"ט ע"ש בפנים ובהגה קנ"ד ע"ש.

פירוש נ

בס' אור המאיר בדרוש לשבת תשובה ד"ה חשבתי דרכי כתב וז"ל, שמעתי בשם הבעש"ט זללה"ה פעם אחד שאל לחכם הדור מענין התפלה האיך אתה נוהג ולאן פונה

מחשבתך בשעת התפלה, והשיב לו אני מקשר את עצמי עם כל פרטי החיות שבנבראים, ובכל דבר הבא לכלל בריאה צריך להיות שם חיות משפע אלוהי, אני מקשר את עצמי עמהם להוציא דיבור לפני אלהים, להעמיק שאלה למעלה למעלה, אמר לו אם כן אתה מחריב את העולם, כיון שאתה מושך מהם חיותם להעלותה ולהגביה למעלה, נשארים פרטי הנבראים בלי חיותם, והשיב לו, וכי אפשר שאני יכול בבחינת התקשרות שלי למשוך מהם חיותם למעלה, אמר לו אם כן לפי דבריך התועלת בתפלתך הוא מעט הכמות, כיון שלא האמנת כי תדבר שיש לאל ידך להעלות מהם בחינת חיותם, אמנם האמת כן הוא, החכמים האמיתיים אשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך דא צלותא, החיוב מוטל לקשור את עצמו באופן הנ"ל, אמנם רק בסוד רצוא ושוב, כנודע למשכילים עומק הענין וכו', עכ"ל.

ובס' כתר שם טוב ח"ב דט"ו ע"ג כתב וז"ל, בגמרא כל תפלה שאין בה מתפלת פושעי ישראל אינה תפלה (במס' כריתות ד"ו ע"ב איתא כל תענית ע"ש) כמו בי"א סממני הקטורת וקשה וכי סלקא דעתך שיחפשו דוקא אחר פושעי ישראל להיות אצל התפלות דבאם לאו כו', ופירש על פי משל דעץ לח אינו יכול להיות דולק כשהוא לבדו, אבל כשמדליקין עשרה עצים יבשים אז גם כשישים עמהם עץ אחד לח ידלוק גם כן כמו היבשים, כן בנמשל כשיש עשרה צדיקים המתפללים בדבקות עצום ובהתלהבות גדול, אזי גם כשבאים אצלם פושעי ישראל מתלהב לבבם גם כן להתפלל בכוונה גדולה , וזהו כל תפלה שאין בה מתפלת פושעי ישראל, פירוש, שאין בכחה לעורר גם את הפושעי ישראל להתפלל בכוונה, עכ"ל, וסתמו כפירושו שבשם הבעש"ט אמר לה, ובס' תורי זהב פ' תשא וכן בספרו אהבת דודים על שיר השירים בפסוק באתי לגני הובא זה בשם הרה"ק מוהר"ם מפרימישליאן, אולי גם הוא ז"ל משמיה דהבעש"ט אמרה.

פירוש נא

ענין האותיות שהוא חיות של כל הנבראים מבואר לעיל בפ' בראשית אות מ"ח והלאה ע"ש.

פירוש נב

הכוונה שרמז עליה כאן נראה שהוא זו המבואר בסמוך באות פ"א והכל חד, ועיין בכתר שם טוב ח"ב ד"ב ע"ד וז"ל, ולפעמים כאשר מקשר מחשבות חבירו למעלה, יכול לשנות מחשבות חבירו באופן שהוא רוצה [וכן הוא בס' לקוטי אמרים ד"ד ע"ב ד"ה ולפעמים, וסיים בה בכש"ט וז"ל] כמו ראייה שכשאדם רואה שחבירו מביט ומשים כל ראייתו לצד אחד, גם הוא מתחיל להביט ולהסתכל שם, וכן דיבור וכו' [היינו שכששומע שחבירו

מדבר בדבר אחד מתעורר גם הוא לדבר באותו ענין, הרי שאפשר להמשיך גם חוש הדיבור לחבירו].

פירוש נג

עיין לקמן פ' וישלח אות זיי"ן שהמוכיח יכלול עצמו עמהם ושם בהגה, וע"ע בפ' בשלח בהגה זיי"ן ע"ש, ובס' בן פורת יוסף דנ"ה ע"א וז"ל, התחברות להעלותן הוא דשמעתי כי כל תיבה נכלל מכל העולם וכו' ודפח"ח, ועיקר מאמר זה העתקתי לעיל בפרשתינו אות כ"ד.

פירוש נד

וכתב בס' תוי"י פ' בהעלותך דק"נ ע"א וז"ל, שמעתי ביאור פסוק (תהילים ל"ב:ו') על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, כי הטובע בנהר וחבירו רוצה להצילו מושכו עמו, וזהו שאמר רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו וכו' והתקנה לזה שיקשר את עצמו תחלה בו יתברך שמו וכו', וכן הוא שם בפ' פקודי דע"ח ע"ג.

ובס' צפנת פענח דקי"ז ע"ד, וז"ל, ושמעתי מהרב המגיד מוהר"ם כי המוכיח בשער בת רבים בדברי תוכחת מוסר אינו רק בדברים לבד שאם לא ישמע לו אם כן לא פעל מאומה, רק שיעשה מעשה לחבר את עצמו עמו ולהעלותו, וזהו זכאה מאן דאחיד בידא דחייביא כו' ודפח"ח, וכענין זה שמעתי מהחסיד מוהרי"ל פיסטניר פירוש הפסוק על זאת יתפלל וכו' ע"ש, ועוד שם דכ"ט ע"ג, ודע"ח ע"ד, ודצ"ה ע"ד.

ובס' בן פורת יוסף דס"ח ע"ד, וז"ל, שמעתי ביאור פסוק רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, כי הטובע במים ואתה רוצה להצילו תזהר לאחוז אתו בדקות כגון בשערו, ולא יאחז אותו בגופו ובעיקרו מפני חשש סכנה שלא יטבע עמו וכו', וכ"ה בצפנת פענח דס"ח ע"ג וע"ד.

ובס' כתונת פסים סו"פ מצורע די"ד ע"ד וז"ל, כתבתי במקום אחר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, משל הטובע בנהר ובא אחר להוציאו, והוא מושכו עמו, וצריך זהירות וכו' כמו שכתבתי במקום אחר, והעצה היעוצה להצילו מרחוק כו', וכ"ה שם פ' בהר דכ"ו ע"ד.

ובס' בית ישראל פ' יתרו וז"ל, וכבר מבואר המשל בשם הבעל שם טוב כשיצטרך להעלות אחד הטובע בנהר, הסגולה שלא יתן לו יד, כי ימשוך הטובע ידו אצלו וגם הוא בסכנה, לכן יחזיק בשערותיו, והרוצה לעמוד על הדברים העמוקים האלה, ישמש

לגדולי הדור, ויראה בספרים חדשים מקרוב באו בחכמות בפלאות, עכ"ל, [ועוד מענין לקשר עצמו עמהם עיין לקמן פ' ואתחנן אות מ"א].

פירוש נה

עיין בס' תוי"י פ' מצורע דצ"ה עג וז"ל, שמעתי פירוש עשה לך רב (אבות פ"א) התחבר עם הרבה אנשים כמו עם רב וגו', ורצה לומר שאם מתפלל ביחיד מחמת אונסו, יתכוון כי יש הרבה עוברי דרכים שמתפללים ביחיד, או מחזיקי כפרים, ותתחבר עמהם, וזהו שאמרו וקנה לך חבר ועל ידי זה הוי דן כל אדם לכף זכות, שעל ידי החיבור, נעשו היחידים רבים, ותפלת רבים אל כביר ולא ימאס (איוב ל"ו:ה'), ובזה ממש דן אותם לכף זכות וק"ל, והוא הדין בעושה תשובה יתחבר עם רבים באופן הנ"ל, וכיוצא בזה, ישמע חכם ויוסיף לקח, עכ"ל.

פירוש נו

עיין בתוי"י פ' וארא דמ"ג ע"ג וז"ל, אין עיקר כוונת השמות הנזכר בכוונת האר"י על חשבונות כפשוטו, רק לדבק ולקשר את עצמו שם עכ"ל, וכן הוא שם בפ' שלח דקמ"א ע"א וזה לשונו, והוא כלל גדול בכל היחודים להמשיך הנשמה בתוך אותיות השמות [כמו שמבואר לעיל בפרשתינו אות כ"א ושם בהגה ט"ו ע"ש] וזכור זה, עכ"ל.

ובספר אוצר החיים פ' קדושים דקע"ג ע"א העתיק וכתב וז"ל, שמעתי ממורי בענין התפלה וכוונתה ויחודים שצריך לקשר את עצמו בהם, וידוע שאדם עולם קטן, ובהתעוררותו למטה עם התקשרות שלו יתעוררו למעלה למעלה וישפיעו למטה הארה נפלאה עד מדרגתו של זה האדם שנתקשר ונכלל בזה היחוד המכוון וכולל את עצמו בו ומקבל משפעם הארה נפלאה ורב טוב הגנוז בזה ובבא, וזהו (בפ' קדושים) ואהבת לרעך כמוך, ואהבת לרעך שהוא כולל את אהבת השם ואהבת ישראל, כמוך, שתכלול עצמך עם אור אהבה, כמו שאמר מרן כי לא ילך באהבת ה' אלא בהדרגה, וזהו כמוך כמו הבחינה שלך שאתה עומד וכו' ע"ש באורך, וכן הוא שם בפ' ויקרא דכ"ב ע"ג ע"ש [ועיין לקמן ר"פ פקודי לקשר עצמו עם היודעין כוונת התפלה].

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ד כתב וז"ל, שמעתי ממורי כלל גדול שצריך לדבק עצמו ולקשר מחשבתו ונשמתו אל פנימיות ושורש תורה ומצוה אשר הוא עושה, דאם לא כן עושה ח"ו קיצוץ ופירוד [עיין לקמן ר"פ עקב], ולפעמים הוא בקטנות, אל יסלק עול תורה ותפלה לומר משפה ולחוץ במרוצת הסוס, ואף שהדיבור בגלות, יחזק עצמו בדיבור ובכח ובהרמת קול, ולא יתבייש מן החכמים הגדולים ביותר ולא מן המלעיגים עליו, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי נודע מעלת הצעקה, וכשהוא ככח גדול ובהרמת

קול בוקע כל אוירים וקליפות, ואח"כ בא למדרגה צעק לבם אל ה', שופך נפשו לפני קונו ממש עד כלות הנפש, עכ"ל.

פירוש נז
עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה ל"ב ע"ש.

פירוש נח
עיין לעיל פ' בראשית אות צ"ד ואות צ"ה מה שהעתקתי בענין זה, ומ"ש שעולם הדיבור הוא השכינה עיין לקמן בהגה קי"ט.

פירוש נט
ובס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ג ע"א כתב ת"ל, מהבעש"ט האותיות של הדיבור נקרא כלים בעלי גבול ומדה הנקרא יש, ומכל שכן במצוות מעשיות כמו תפלין וטלית, הכלי נקרא יש, וצריך להמשיך בתוכו אור הרוחניות המחיה אותו הנקרא אין כי הוא נשמה הנמשך מאין סוף חיי החיים, וכנגד שני בחינות אלו ינחל העולם הבא שנאמר (משלי ז') להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, שהוא אור הנשמה שבתוך האוצר והכלי המחיה אותו שנקרא אין, עכ"ל, ולשון זה הוא בס' תוי"י פ' שלח דקמ"ו ע"ב רק ששם לא נזכר שהוא מהבעש"ט.
ועיין עוד בתוי"י ריש פ' ואתחנן שכתב וז"ל, דכתבתי במקום אחר קושיית העולם למה צריך דיבור בתפלה, כי השם יתברך יודע המחשבות, ושמעתי תירוץ כי צריך דיבור כדי לעשות כלי להמשיך השפע בתוכה למטה וכו', וכן הוא עוד שם בתוי"י פ' ואתחנן דקע"ח ע"ב, וז"ל, כי האותיות נקראו כלים ובו מתלבש רוחניות הספירות ובו אור אין סוף וכו', ועיין לקמן פ' בחקותי אות ב' ד"ה והנה ידוע.
אבל בס' בן פורת יוסף הזכיר זה התירוץ שהדיבור הוא כדי לעשות כלי ושם הזכירו בשם אומרו, רק שבדף כ"ג ע"ג הזכיר ששמע זה בשם מהר"י, ושם בדף נ"ג, ע"ב הזכיר זה בשם מוהר"ן ע"ש, ועכ"ז אפשר שהכל מרועה אחד ניתן וכולם אמרוהו בשם הבעש"ט זי"ע.

פירוש ס
עיין לקמן בפרשתינו אות צ"ד צ"ו ואות צ"ז ולקמן בפ' ואתחנן בהגה ל"ב שרמזתי לעיל בסמוך בהגה נ"ז.

פירוש סא
ובצוואת הריב"ש ד"ח ע"א איתא וז"ל, ענין הדבקות הוא כשאומר תיבה הוא מאריך באותה תיבה הרבה, שמחמת דבקות אינו רוצה לפרוד עצמו מהתיבה ולכך מאריך בה

באותה תיבה, עכ"ל. וכן הוא בס' ליקוטים יקרים ד"ב ע"ב וכן מבואר בס' אגרא דפרקא אות ס"ב.

ובכתר שם טוב די"ח ע"א וז"ל, והנה בענין הדבקות יש אומרים הדבקות הוא כשאומר תיבה אחת והוא מאריך בה באותה תיבה שמחמת דבקות אינו רוצה לפרוד עצמו מהתיבה כו' וי"א הדבקות הוא כשעושה מצוה או עוסק בתורה ועושה הגוף כסא לנפש ונפש לרוח ורוח לנשמה והנשמה כסא לאור שכינה שעל ראשו, וכאילו האור מתפשט סביבו והוא בתוך האור יושב ויגיל ברעדה, וגם על כן השמים הם כחצי כדור בכל מקום וכו', (אבות פ"א) ויהי מורא שמים עליכם דייקא וכאילו השמים ואור שכינה שעליהם שנקרא מורא שמים הוא עליכם ממש, וכאילו האור מתפשט סביבו, והוא בתוך האור וזוהר הרקיע יושב ויגיל ברעדה והוא יחוד שלם עכ"ל, ועיין בס' אור הגנוז לצדיקים פ' בראשית שהביא זה בשם הבעש"ט, ועיקר ענין הדבקות שייך לקמן בפר' עקב ושם תמצאנו ע"ש.

פירוש סב

עיין לעיל פ' בראשית בהגה אות ע"ח.

פירוש סג

עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ו ושם בהגה כ"א ענין שמש ומגן

פירוש סד

בס' ליקוטים יקרים ד"ג ע"ב איתא וז"ל, משל למלך שנאבד חותם שלו, וחותם של מלך הוא הפסד גדול, כי מי שימצא יוכל לחתום חותמו בשם המלך, וגם בזיון הוא שחותמו של מלך מונח בעפר, והמלך מצטער שנאבד החותם, ושרי המלך מצטערים שנאבד חותם מלכיהם, ובני המלך מצטערים שנאבד חותם אביהם, והלכו כולם לחפש, ומחמת גודל זריזותם עברו עליו ולא מצאו, והלך בן כפר אחד ומצאו, והבן כפר אינו יודע חשיבות החותם, ועתה גרם הבן כפר שמחה לכולם, המלך שמח שנמצא חותמו וכן כולם, וכן הבן כפר יש לו שמחה כי מצא חותם המלך אף על פי שאינו יודע חשיבותו, אף על פי כן יש לו שמחה מאחר שהוא חותם של מלך, והנמשל חסר, עכ"ל, והובא משל זה ברמזי תהלים שבסס"ס אור תורה סד"ה ה' צדיק יבחן ומסיים וז"ל והנמשל ארוכה מארץ מדה, וכן הוא בס' אור האמת די"ג סע"ב, אבל פרטות הנמשל נראה שרומז על המבואר כאן בפנים וק"ל.

פירוש סה

ובצוואת הריב"ש ד"ז ע"ב וז"ל, התפלה הוא זווג עם השכינה, וכמו שבתחילת הזיווג ניענוע, כן צריך לנענע עצמו בהתחלה, ואחר כך יכול לעמוד כך בלא ניענוע, ויהיה דבוק להשכינה בדבקות גדול, ומכח מה שמנענע עצמו יכול לבא להתעוררות גדול, שיחשוב למה אני מנענע את עצמי, מסתמא השכינה בודאי עומדת לנגדי ומכח זה יבא להתלהבות גדול, עכ"ל.

פירוש סו

עיין לעיל בפרשתינו אות נ"ט ולקמן ר"פ תזריע אות א' ואות ב'.

ועיין בס' שארית ישראל (מהרה"מ זי"ע מקאזניץ) על המדרש בפ' מקץ בפסוק ויפתח האחד את שקו וז"ל, יש בכתבי ר"י בעל שם שכשבא האדם לידי חמדה ותאוה וכיסופין לעבודת השם רק שבא זה בלבו פתע פתאום מורה על איזה דבר לא טוב כו' עכ"ל, נראה שכוונתו למאמר זה שלפנינו, ועיין עוד לקמן בפרשתינו אות קי"ט ושם בהגה צ"ז, ופר' בחקותי הגה י"ד.

ובסה"ק שפת אמת למרן ז"ל פ' ויצא תרמ"ג ד"ה וידר כתב וז"ל, ואיתא בשם הבעש"ט כי צריך האדם לבקש שיהיה מקודם מצדו התעוררות כי ח"ו להיפך יש בו בחינת מדת הדין, עכ"ל.

ועיין בס' לשון חסידים בענין תפלה אות ט' שהעתיק מס' תוי"י פ' וארא דמ"ג ע"ד בזה הלשון, שמעתי בשם מורי מה שנאמר לו משמים טעם איחור ביאת משיח שאין מאריכין באהבה רבה, סוד נשיקין שקודם הזיווג כדי לעורר תאוותה כביכול שתזריע תחלה ותלד זכר שהוא רחמים ודפח"ח עכ"ל, ובס' תוי"י שבידינו חסר עיקר סוד הדבר ע"ש.

פירוש סז

ענין הכתוב ותפלתו תהיה לחטאה עיין לקמן בפרשתיבו באות קי"ט באורך.

פירוש סח

עיין לעיל בפרשתינו אות פ"ה ואות צ' ובפ' בראשית אות צ"ד ואות צ"ה ושם בהגה.

פירוש סט

עיין באות שאחר זה אות צ"ז ובאות צ"ח מענין זה.

פירוש ע

והובא גם כן בס' אור תורה פ' וישב ע"ש, ועיין בס' דרכי צדק אות מ"ח וז"ל, מה שבא לאדם מחשבה זרה בתפלה, כי דנין אותו בהיכל העליון אם ראוי להעלות תפלתו, על כן ראוי שיהרהר בתשובה אולי ירחמו עליו מן השמים.

ובצוואת הריב"ש ד"י ע"א וז"ל, יחשוב שבתפלתו הולך מהיכל להיכל, וכשיבא לו מחשבה זרה מגרשין אותו, כי דנין אותו בכל היכל אם הוא ראוי לכנוס, ואם אינו מתפלל בהתלהבות, יתחיל להתפלל בכח, ואם מתפלל בהתלהבות אזי יראה על המחשבה מה הוא אם באהבה רעה כגון ניאוף יביא אותה אל שרשה שהוא אהבת השם יתברך וכו' [ויתר דבריו העתקתי לעיל בפ' בראשית אות ל"ו] ע"ש, ועיקר ענין מחשבות זרות וביטולן יבואר לקמן באריכות ועיין עוד לקמן אות ק"ז מענין זיי"ן ימי הבנין.

פירוש עא

ענין דכר ונוקבא שבכל הדברים עיין בס' לקוטי אמרים דכ"ט ע"א באמצע הדיבור וז"ל, דרך משל האדם ואשתו הם גוף אחד ובניו הם המקבלים, נקראים בניו נוקבא נגדם, אף שהאשה הוא נוקבא, אבל בערכם שהם מקבלים נקראים הבנים נוקבא, ונגד הבנים הבית הוא הנוקבא, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא ד"ב ע"א) ביתו זו אשתו, ונגד הבית כל כלי תשמישו וכל הדברים שבבית מקטן ועד גדול הכל נקראים נוקבא וכו' עכ"ל, ועיין עוד לקמן בפרשתינו אות קי"ט מענין דכר ונוקבא, ובפ' ויחי בהגה ב'.

פירוש עב

בס' לקוטי אמרים ד"ז ע"א בד"ה ויסעו ממרה וז"ל, סוסים נקרא אותיות של תפלה כו' ע"ש, ובס' רב ייבי (תהלים מ"ה) וז"ל כשאדם אינו חושב שום מחשבה זרה בשעת התפלה, רק חושב באותן אותיות שמדבר באמת בשעת התפלה, הוי כמו רוכב על אותן אותיות של דבר אמת, כמו הרוכב על הסוס מוליך אותו הסוס לאיזה מקום שירצה, כן האותיות מוליכין את האדם מעולם העשיה ליצירה כו' בשביל שהאותיות מגיעות לשם בשעת תפלה כשמדבר באמת כו' ע"ש.

ובס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ז ע"א כתב בזה וז"ל, כמו שעל ידי סוסים נמשכת מרכבתו של מלך כמו כן על ידי הדיבור באותיות התורה נמשכת לאדם מרכבה עליונה עכ"ל.

פירוש עג

בס' אור המאיר שיר השירים בפסוק מי זאת עולה כתב וז"ל, שמעתי בשם הבעש"ט זללה"ה שאמר ענין איכות עליות תפלתינו, בודאי התפלה אינה עולה בגשמיות כמו שהאדם מוציא מפיו, כי אם כמו העשן עולה, והוא רק רעותא ורצון האדם בהתעוררות והתלהבות, ומי שעיני שכל לו, יראה אשר כללות התפלות כשעולים אינם כי אם כמו עשן העולה, רק רעותא ורצון, עכ"ל.

פירוש עד
עיין בס' לקוטי אמרים ד"י ע"ב ד"ה אדם לעמל יולד וז"ל, והגה איתא (בתיקוני זוהר הקדוש תיקון חמישאה) מים התחתונים בוכים, רצה לומר, הדיבורים הפשוטים לבד מדיבורי התורה ותפלה שהאיש הנלבב יכול להעלותן בשמיעתן כמבואר במקום אחר כו'.

פירוש עה
עיין לעיל פ' בראשית בסוף הגה ק"ל, בענין דבר חכמה ראה בה שאחר שדבוקה אל החכמה אינה מהרהרת ע"ש.

פירוש עו
ועוד עיין לקמן פ' לך אות ט' ואות י' שהבאתי משל זה מס' תולדות יעקב יוסף קצת באופן אחר.

פירוש עז
עוד מענין צירוף האותיות עיין לעיל פרשת בראשית בהגה כ"ט ע"ש, ובס' כתבי קודש דכ"ד ע"א וז"ל, בשם רבש"ן מה שיש בעבירה גם כן אותיות כמו במצוות, כי הרי עושה במחשבה, והוא רק באותיות, והם החיוני של דבר, ניצוצות שנפלו בקליפות ומאלו הניצוצות בא כח התשובה ומבררין אוכל מתוך הפסולת, עכ"ל, ועוד עיין לעיל בפ' בראשית בהגה ל"ד, ולקמן בהגה קנ"ב.

פירוש עח
עיין לעיל בפרשתינו אות צ"ז ואות צ"ח ביאור ענין זה.

פירוש עט
בענין זיי"ן ימי הבנין עיין מה שהעתקתי לעיל בפ' בראשית באות ל"ו ל"ז ל"ח ל"ט בפנים ובהגה.
וכתב בס' ליקוטים יקרים דכ"ו ע"ג וז"ל, ואמר הרב ר' בער זלה"ה משל נחמד על ענין זה מענין המחשבות הזרות המתגוללות ומתנפלות עלינו הרבה בתפלה וצריך טרחה גדולה להבריחם, ויותר מחשבות הפניות הזרות שכמעט אין ביכולת בשר ודם להכניעם אם לא בעזר אלהים, ואמר הוא זללה"ה בזה סודות נפלאות הלא קצתם כתובים בכתבים כו' אבל דברים ההם הם בערך אנשים גדולי הערך ואנחנו לא נדע מזה מאומה איך להעלות מחשבה זרה לשרשה כו' ([ועין לקמן בהגה צ"ג מענין זה באורך]) אבל המשל הזה הוא טוב לנו, שאמר שענין זה, שהוא, שלפעמים יותר שמתגבר אדם להתפלל, יבואו לו מחשבות רעות וזרות יותר, וענין זה הוא למשל, אם אדם יש לו בן נחמד בעל שכל גדול

בתורה וחריף, ונהנה מאוד ממנו, ורוצה שיהיה לו עוד יותר נחת רוח ממנו, ובא אליו אורח אחד למדן גדול ומבקש האב ממנו לתהות על קנקנו של תינוק זה, ואורח זה מנסהו ומקשה לו ומבלבלו מן הפשט הפשוט להעקימו, כדי לנסותו, והנער משיב לו על כל דבר ואינו מניח את עצמו להנצח, ויש לאביו נחת גדול מזה, וכשרואה האורח שאביו יש לו נחת גדול מזה אזי מוסיף לעקשו ולהעקימו ולהקשות לו ולהסירו מן הדרך של ההלכה הפשוטה, כדי שיתגבר הנער עוד ולא יניחנו לנצח את עצמו ויהיה לאביו תענוג גדול יותר.

וענין זה רוצה השם יתברך להשתעשע בילד שעשועים עמו ישראל, וצוונו לדבוק בו באהבה. וזה נקרא הלכה רצה לומר הליכה להבורא יתברך שמו, ואמר הבעל שם טוב במה שכתב האר"י ז"ל שהלכה הוא ר"ת הריעו לה' כל הארץ (תהילים ק':א'), שרצה לומר שלהליכה זו צריך לשבר כל הארציות והחומריות עכ"ד [ועיין לקמן פ' ואתחנן אות מ"ט] והלכה זו אפשר היה לעסוק בה כפשוטה, אבל נתן לנו השם יתברך מנסה אחד הוא היצר הרע לנסות לנו בו כדרך שמנסין תינוק בהלכה, והוא מקשה ומפרק ומבלבל דרך הפשוטה להסיב אותנו ח"ו לדרך עקום, וכשאנו חכמים ואין אנו מניחים אותו, אזי יש להשם יתברך תענוג גדול, וכשרואה היצר שיש להשם יתב' תענוג, והוא נברא גם כן למען השם יתברך כמו שכתוב (תהילים קמ"ח:ח') רוח סערה עושה דברו, וכמו שכתוב בזוהר (תרומה דקס"ג ע"א) ממשל הזונה כידוע [הובא לעיל בפ' בראשית אות קמ"א], הוא מכוון את עצמו לנסות יותר ומסבב להעקים יותר, וזהו סיבת התגברות המחשבות זרות בתפלה, עכ"ל, והובא בכתר שם טוב דט"ז ע"א בקיצור, ואחר זה בדף כ' ע"א העתיק עוד הפעם באריכות כמו שהעתקתי לקמן פ' בחקותי אות א' ע"ש, ועוד משל כעין זה עיין לקמן בפרשתינו אות ק"ע בפסוק כי יצר לב האדם רע מנעוריו.

פירוש פ

ענין הניצוצין שדומה לבן מלך שנפל בשביה עיין לקמן ר"פ מקץ, ועוד הובא באורך לקמן בפ' ואתחנן אות י"ד, וענין מה שתענוג תמידי אינו תענוג מבואר לעיל בפרשתינו אות י' ואות י"ב ע"ש.

פירוש פא

עיין לקמן במאמרי ר"ה ויו"כ אות ל"ח ל"ט ואות מ' מענין זה.

פירוש פב

עיין לקמן במאמרים הסמוכים שמבואר ענין חרדה זו שהוא לחבר יראה עם נורא ע"ש באות ק"י.

פירוש פג

ובלקט אמרי פנינים דר"ו ע"ד העתיק ענין זה והאריך בו מאוד וזה לשונו, שמעתי ממורי בענין תקוני תפלה צריכין הכנעה הבדלה המתקה שצריך לעשות בכל תיבה, דכתבתי במקום אחר [עי' בס' בן פורת יוסף ד"ם ע"א] ששמעתי ממורי איך בכל אות נכללו כל האותיות כי שורש כל האותיות הוא אות א [עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ב] והוא קרוב לאחדות אור אין סוף, ואחר כך נתפשטו ונתלבשו זה בזה עד שאות ב' הוא שני אלפי"ן עד אות ת' הוא לבושים וכיסויים שנתלבש ונסתתר אור אין סוף בארבע מאות לבושין וכיסויין, ואות ת הוא אחרון ורחוק מן המאציל בכמה כיסויים ובכמה לבושים ובכמה הסתרות, עד שיונק משם עשו וארבע מאות איש, והצדיק שיודע שאלופו של עולם בכל תנועה ובכל אתר, ולית אתר פנוי מיניה ממש, אזי הוסר הלבוש, ומעלה כל הנשמות עד רום המעלות אלופו של עולם, ובזה נתקבצו כל האבנים למקום אחד אחדות אור אין סוף, תנא [לשון הגמרא חולין דצ"א ע"ב] וכולן נבלעין באחד, בשורש האחד האמיתי שהעלן הצדיק לשורש אחד לאור אין סוף [ועיין לקמן בפ' לך בהגה ב'].

ותבין כי דיני ש"כ ופ"ר הרמוזין באדני שפתי תפתח למתק ש"כ ופ"ר דינים [חמשה אותיות מנצפ"ך הם דין, ולכן חמשה פעמים די"ן עולה ש"כ, וחמשה אותיות מנצפ"ך עצמם עולה פ"ר] היורדין מל"ב נתיבות ומתלבשין בל"ב אלהים, וכשנמתקין הדינין תוכל לעלות לאצילות, וכן כל בריה מישראל המשתוקקין לטעום אור מתוק לעבודת השם יתברך, ולא דברה תורה אלא בצדיקים שמייגעין עצמן להשיג דבקות השם יתברך ולטעום מאור זיו שכינתו, והם טועמין הרבה טעמי מיתות וחלישות דעת ועניות ונסיונות, וכל זה בא משורש ש"ך ופ"ר דינים, וכשנמתקין הדינים עולה לאור אלקי אצילות, ובא לאור גדול ודבקות אלוהיי מעין עולם הבא, ומיתוק ש"ך שהן ה' פעמים די"ן נמתקין על ידי חמשה אלפי"ן של שמות אהי"ה, בסוד המיתוק הדינים בשורשם שנעשה מן די"ן אדנ"י דא שמא דרחמי, וסוד גבור"ה די"ן של פ"ד [גבורה דן עולה בגימטריא ר"פ] נמתק בשם א בציור ריו"ו עם דני כידוע [אדני בגימטריא ר"פ כשנחשוב אות א בגימ' ריו"ו היינו שצורת האלף הוא י' למעלה ו' באמצע ד' למטה].

וכל הכוונות שיש שם צריך לכוון בכל תיבה ודיבור להמתיק הדינין, כי סוד אלף סוד פלא, ונתלבש באות ב שהם ב' אלפי"ן וכן באות ג שלשה התלבשות של אלפי"ן, עד אות ת ארבע מאות כנ"ל, וכל מה שנתרחק האות, נתרחק מן חיות ותענוג האור, ונתלבש בלבושין והסתרות של הקליפות עד אות ת רגל עקום מלכות שבמלכות דעשיה, ששם כל המחשבות זרות ורעות ותאוות ואהבות, וגם שם אל מסתתר שיש שם איזה ניצוץ הקדוש,

וכאשר יתן על לב גלות השכינה, שהוא ניצוץ השכינה חלק אלוה המסתתר שם בכיעור הזה של הקליפות ויתחרד חרדה גדולה, וידע ויאמין כי אין שום תנועה בלתי אלופו של עולם, והוא שם אתי עמי, ואז יעמוד בנסיון, ובפרט כשבאה איזה מחשבה בטלה בעת התפלה יראה ורעד יבא בו, ויכניע עצמו בהכנעת עפר ואפר ממש, בהשתתפות נפש כל חי תולע קטן, אין ממש בטל ומבוטל, אזי מתברר הניצוץ הקדוש ונתחבר למעלה אל החיות אמיתי, ואז על ידי הכנעה הגדולה בא הבדלה מלמעלה שלא יפול מרוב הכנעה למטה, ובהכרח נעשה הבדלה בין טוב לרע, והרע נופל למטה לנוקבא דתהומא רבה, ואחר כך בא המתקה באור וחיות אלהות, וטועם מעין עולם הבא, ונמתקין הדינין בשרשן, וזהו סדר התפלה גם כן, הכנעה בפסוקי דזמרה להשתתף עם כל חי הרוחש על הארץ בלב שמח, שאין והבל כמותו זוכה לשורר ולשבח לפני מלך אל רם ונשא, ואחר כך בקריאת שמע נעשה הבדלה, וישת לו עדרים לבדו, אפריש חולקיה מחולקא דשאר עמין, והוא עצמו מספר שמע ישראל הוי"ה אלהינו הוי"ה אחד, ואחר כך בעת התפלה בא ונעשה המתקה בדבקות נפלא, וזהו בכללות ובפרטות כל אות, והמשכילים יזהירו ויבינו, עכ"ל.

ובזוהר חי פ' בראשית דצ"ב ע"ג (שהוא על זוה"ק דכ"ד ע"ב) האריך גם כן בענין הכנעה והבדלה והמתקה, וכתב שבאמת כל כתבי האר"י נכללין בג' אלו, ע"ש, וע"ע בהיכל הברכה פ' וירא דקכ"ג ע"ד ועוד בשאר מקומות שם.

ובאוצר החיים פ' נשא מצוה שס"ג שס"ד האריך בזה באריכות נפלא וכתב שענין הכנעה והבדלה והמתקה הוא ענין אחד עם ענין עולמות נשמות ואלהות שגילה הבעל שם טוב שיש בכל אות ובכל תיבה כמבואר לעיל בהתחלת עמוד התפלה אות ט"ו ושם בהגה י"ג, ומפני חיבת הקודש הנני מעתיק כל אריכות לשונו בענין זה וז"ל.

ידוע מה שגילה לנו מרן אלקי אור מופלא אור שבעת הימים רבינו הקדוש ישראל בעל שם טוב, שיש בכל דיבור ודיבור עולמות נשמות אלהות, כמבואר אצלינו על סוד אורך התיבה שלש מאות סוד אלהותו יתברך שמו המאיר בכל נמצא שבעולם, בסוד שם מצפץ, ורזא דנשמות הנמשכים מחמשים שערי בינה כמבואר בשער ספירות העומר הן הן חמשים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה בסוד חיצוניות עולמות מלאכים [עיין בהיכל הברכה פ' נח בד"ה קומתה] רזא דעולמות שלשים מעלות שהמלכות נקנית בהם, מבואר בדברי מרן אלקי שעיקר עסק תורה ותפלה הוא שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה והתפלה [עיין לעיל בפרשתינו בהגה ט"ו ובפ' בראשית בהגה י'] שזה הוא עיקר לימוד לשמה שמגלין לו חי תורה רצה לומר

שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה וידע איך יתנהג בתורה ועבודת הש"י, מלבד שרואה עולמות שלמעלה [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ל"ו] וכמבואר בס' יכין ובועז פרק ב' מהגאון מוהר"ם שיכין עצמו ללמוד לשמה ולדבק עצמו בקדושה ובטהרה עם האותיות בכח ובפועל, בדיבור ובמחשבה, ולקשר כל חלקי נר"ן שלו באור אין סוף המאיר באותיות התורה, ועל ידו נשפע עליו שפע אורות וחיות אמיתית נצחיית, וכשזוכה להבין ולהתדבק באותיות הקדושים יוכל להבין מתוך האותיות עתידות, ורוח הקודש שורה עליו, ומילדותי מיום שהכרתי בדבקות אהבה עם מורי ריב"ש תנצב"ה ידעתי נאמנה שזה היה הנהגותיו בקדושה ובטהרה ברוב חסידות ופרישות וקדושה יתירה וחכמתו היה צדיק באמונתו יחיה [עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה כ"ט]. כי בידיעת אדם שהשם יתברך מלא כל הארץ כבודו וכל תנועה ומחשבה הכל ממנו יתברך, אז בידיעה זאת יתפרדו כל פועלי און יעו"ש.

ופעם אחת אמר [עיין לקמן פ' וילך אות ה'] משל למלך רב ונורא חכם גדול, ועשה באחיזת עינים מחיצות רבות סביב, רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב, ובין כותל וכותל יש נהרות רבות, תשעה יאורין [עי' זוה"ק בא דל"ד ריש ע"ב] דמתתקפין ואזלין ושטאן וסתרן בין כותל לכותל, וגם חיילות רבות מבוהלים דובים ואריות ונחשים ועקרבים, ובכל יאורא ויאורא (שם בזוה"ק) אזלא ושאטא חד תנינא [וכו'] וכל עלמא מזדעזעא וארעא מתחלחלא [וכו'] בגין גסות רוחא די ביה אשר אמר לי יאורי (שם בזוה"ק בא דל"ה ע"ב), תא חזי (זוה"ק נשא דקכ"ג ע"א) לשית ימי בראשית לכל חד אית ליה פרצופיה דההוא דרגא דאנהיג ליה ולא תשכח יום דלית ביה טוב [וכו'], וכל יומא אית ליה גדר מלבר דלא ייעול כל בר נש להההוא טוב, כגון חושך דכסי לנהורא [וכו'] בכל יומא תשכח נטירו ואינון נטירין אינון כגון קוצים לכרם, ואית נטירין כגון נחשים ועקרבים ושרפים ונטרין ההוא טוב דלא ייעול תמן דלאו איהו ראוי למיעל, ואי לאו ההוא נטירו, כל חייבין הוו עאלין לרזא דאורייתא, ובגין דא מאן דאיהו חייביא וייעול למנדע רזין דאורייתא ותורה ותפלה כמה נטורי תרעין מלאכי חבלה נחשים עקרבים חיוות ברא מבלבלין מחשבתו דלא ייעול לאתר דלאו דיליה, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, והמלך נורא מאוד, ואור פני מלך מאיר בכל העולמות, עד תחתית התהום, מאיר אור אין סוף, רק הכתלים והשומרים מסתירים אור פני מלך, ושולחין מחשבות רעות קושייות והתרחקות מן המלך, ובאמת הכל הוא אחיזת עינים, כי באמת כשידע אדם באמונה שלימה באמת שכל המלאכים וכל העולמות נבראו מעצמותו

יתברך כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה, ואחר שידע אדם דאלופו של עולם הוא בכל תנועה אזי יתפרדו כל פועלי און.

והענין כי האדם מחויב להאמין ולידע ידיעה ברורה כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה וכל המחשבות והסתרות וכתלים הבאין ומכסין על השכל יש גם בהם מציאותו יתברך, וכל מחשבה הוא קומה שלימה, וכל המחשבות והסתרות העולין, כולם באים שיתקן את עצמו, ואותם, ואם אינו מאמין בזה הוא מקצר באמונת מציאת השם יתברך ונשאר בחושך [עיין בסמוך בפנים אות קט"ז ושם בהגה], וכרוזים יוצאים מאן דקטל לחוויא יהבין ליה ברתא דמלכא דא צלותא, ומי הוא פתי שלא ירצה להתחתן עצמו עם המלך, רק כשבא לחומה ראשונה ורואה כמה ארכה וחזקה ושאר דברים המבהילים, כל אינון דמפתין לבני נשא בענוגין דהאי עלמא לאתענגא בענוגי נאופין דהאי עלמא, ומשכי להו במחשבתין בישין בתר ענוגין ונאופין דהאי עלמא, והאי אל נכר מפתי לבר נש דלעי באורייתא או דקאים בבי מדרשא לחשוב כמה הרהורין ומחשבות רעות, ובכל מחשבה עובר בלאו דלא תתורו, והאי אל נכר מפתי ליה מאי את קאים בבי מדרשא, טב לך למהך בתר חבורתא אינון דקאו על בני נשא ומתענגי בענוגי דהאי עלמא, ויש שלבבו נסוג אחור, ויש שהולך כמה חומות זו לפנים מזו, ושם יש שרים רבים חיילות קדושות מלאכי מעלה ושרפי חיות הקודש מפזרין הון רב מדרגות קדושות ותענוגים קדושים ורוח הקודש אל כל הבאים לפנים מן החומות, ולפעמים אחר רואו שיש לו הון יקר אינו מטריח עצמו לכנוס יותר אף שראה באמת שעבר כמה חומות ומסכים ואין שם פגע רע כי הכל הבל וריק ואין בהם ממש, אבל אחר שכל חומה וחומה גבוהה ואיומה יותר מן הראשונה כדי להבהיל יותר, וכו', זבחי שלמים עלי, הא אנא בשלוה לגבך לאחזאה לך שלם, על כן יצאתי לקראתך, דידענא דאנת חסר טובה, דהא כען אנת רביא בחילך אי השתא לא תתענג גרמך אימתי, כד אנת תהא סיב, ועל דא הטתו ברוב לקחה ונסוג אחור, וגם כאן יש שרים רבים המפזרים הון עתיק השגות ותענוגים עליונים רוחניים מתוקים מדבש, אבל מחמת שיש עוד חומות מבוהלים מאוד בפיתויים דקים ובחכמות ורות, וכמו שעושה השועל מראה עצמו שכבר מת, ובדבר קל יכולין לדחות לשאול תחתיה.

אבל בן המלך שאינו רוצה בשום דבר אלא לעשות נחת רוח לאביו, אשר אם בא לחומות ונהרות המבהילים ומסתירים פני המלך מכניע עצמו מאוד ובוכה וצועק אבי אבי חוס וחמול עלי שלא אדחה מאור פניך משני עולמות חלילה, מלך רחמן כמותך תסתיר עצמך בהסתרות כאלו, ועל ידי גודל הכנעה שמכניע את עצמו כאין, בלתי לה' לבדו,

ומשתף עצמו עם כל הנבראים, שהרי כולם לא נבראו אלא לעשות רצון אביו, ואין בו שום התנשאות על שום דבר אלא שיעשה רצון אביו כמו התולעת הנגרר על הארץ, אז על ידי הכנעה זאת אם הוא בלב אמת לאמתו, תיכף יש הבדלה, ובדלים ממנו כל המסכים והחומות, כי על ידי הכנעה אמיתית שמפזר כל הונו ומדרגות שלו לחיילות הסובבים חיילות קדושות והוא נשאר עני ואביון ומשתף עצמו עם כל בעל חי, אז בדלין כל המסכים, ואביו מסיר כל המסכים שנעשו באחיזת עינים, ועל ידי הבדלה הזה בא להמתקה אמיתית, עד שנפשו נכללת באור אין סוף שבתוך ההיכלות ואותיות, וכשמסיר המסכים וירא כי אין שם חומה ולא מסך והמלך יושב על הכסא ומלא כל הארץ כבודו ברוך הוא וברוך שמו חי וקיים לעד, עד כאן דברי קדשו, בתוספות ביאור משלנו.

ובזה נתבאר לך סוד הכנעה הבדלה המתקה שביאר מרן אלקי, אשר יש בכל תיבה, כי לתקן בחינת עולמות צריך הכנעה גדולה שישתתף עצמו עם כל נמצא שבעולם עד שלא יבקש בעצמו שום מעלה יתירה, ועל ידי הכנעה גדולה אמיתיית מתתקן בחינת עולמות שבכל אות ותיבה והוא אמירת הלימוד והתפלה בהבנת פירוש המלות, ותפלה כזאת עולה על ידי סנדלפו"ן הקושר כתרים, וכשמסיר המסך המבדיל בבחינות הבדלה שבדלין ממנו מחשבות זרות מחשבות בטלות אשר בכל אות ואות שאומר, דנין אותו למעלה ואם אינו ראוי שולחין לו מחשבה זרה ונדחה [עיין לעיל בפנים אות ק"ז] וכשמכניע עצמו אז בדילין ממנו כל מחשבות זרות, ובא למדרגה לומר האותיות באהבה ויראה ודבקות והארה נפלאה, ובזה כולל עצמו עם בחינות נשמות שיש בכל תיבה, שכלל הנשמות באו מסוד הדעת, חסדים וגבורות, אהבה ויראה, עד שזוכה לסוד המתקה שמדבק עצמו באור אלקות אור אין סוף שבתוך האותיות, ונקודה זאת עולה על ידי מלאך אכתריא"ל יה ה' צבאות וכו' ע"ש עוד אריכות דברים נוראים בסתרי תורה רזא דרזין.

ועיין בס' בן פורת יוסף דכ"ט ע"ג וע"ד וז"ל, קבלתי ממורי סוד הכנעה והבדלה והמתקה שצריך בכל עסק תורה ותפלה וכתבתי מזה במקום אחר בקיצור נמרץ כי לא ניתן רשות להרחיב הדיבור בזה כי הוא מובן ממילא ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' כתונת פסים דכ"ז ע"א וז"ל, שמעתי ממנו גם כן שצריך הכנעה והבדלה והמתקה כו' מצד השבירה שנפלו הניצוצות קדושות בין הקליפות צריך להפריד מהשכינה מחשבות זרות ורעות וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ובתוי"י פ' נח דט"ז ע"ד רמז מזה בקצרה ע"ש.

פירוש פד

ענין יחוד יראה עם נורא עי' בתוי"י פ' לך רי"ט ע"ב שעל ידי הצדיק שהוא יסוד יתייחד צד יראה ונורא שהוא תפארת ומלכות, וכן הוא בס' צפנת פענח לפ' בשלח ד"ה ריש ע"ג וז"ל וזהו שאמר יוסף (בפ' מקץ) את האלהים אני ירא כו' כי האלהים גימטריא צ"א מספר הוי"ה אדני שהוא יחוד יראה עם נורא תפארת עם מלכות והבן עכ"ל [ויש להבין קצת עם מ"ש בתוי"י ר"פ וישב בשם הרב מוהרי"ל פיסטנר שהגבורה נקראת מלכות, גבורת המלך, והוא יראה, אבל הוא דינא רפיא, ולכן מתמתקת על ידי תפארת שנקרא נורא, כי בת"ת יש קצת צד גבורה גם כן שבשביל זה נקרא נורא ע"ש היטב, ועיין לקמן פ' פינחס בהגה ה' מה שכתבתי בענין זה], ועוד עיין לקמן פ' לך אות י"א ופ' בלק אות י"ג ושם בהגה י"ד.

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ג כתב וז"ל, וסוד יחוד יראה נורא שם הדעת שזה השם מסר יעקב לרחל אמנו אלף למד פא חי יוד ואו אלף ואו חי יוד כי יעקב בחר לו יה, ובזה נופל הרע ונתברר הטוב, עכ"ל.

ובס' לקוטי תורה (מטשרנובל) ברמזי שבת תשובה כתב וז"ל, הבעל שם טוב ז"ל [אמר] כיון שנתחבר יראה עם נורא אזי יתפרדו כל פועלי און, הנה יראה עילאה לא ידע אינש ערכה, והנה הוא עבודת מתנה אל האדם מן השמים שבא לבהירות גדול עד אין תכלית, ויראה תתאה הוא רק כלל ליראה עילאה שמכח זה בא ליראה עילאה וזהו ענין התחברות יראה עם נורא וד"ל עכ"ל.

פירוש פה

עיין לעיל בסמוך בהגה אות פ'.

פירוש פו

עיין לקמץ פ' וילך אות ה' ו' ואות זיי"ן בענין ואנכי הסתר אסתיר.

ובס' בן פורת יוסף דקי"א ע"ב וז"ל כמו שכתבתי במקום אחר אלופינו מסובלים כשיודע שאלופו של עולם הוא בכל מקום אז סובל הכל וכו' יעו"ש ודפח"ח, עכ"ל, ובספר צפנת פענח דקי"ז ע"ב וז"ל אלופינו מסובלים כשאני יודע שאלופו של עולם הוא כאן אז הם מסובלים וכו', עכ"ל, ועיין עוד לקמן ריש פ' ויגש אות א' מענין זה.

פירוש פז

בענין זה עיין מה שהעתקתי לקמן בענין כרום זלות לבני אדם באות קכ"ח.

פירוש פח

עיין לעיל סוף הגה פ"ג שהעתקתי זה בקיצור, וענין ניצוצי השבירה עיין עוד לעיל בפ' בראשית אות מ' ושם בהגה ל"ד.

ועיין בתולדות יעקב יוסף פ' חקת דקנ"ח ע"ג וז"ל, יובן ממילא איך האדם יבין וישכיל לבטל ולפנות את עצמו מכל מחשבות זרות הטורדות אותו בתורתו ותפלתו כי לא דבר ריק הוא כי הם דברים העומדים ברומו של עולם כאשר קבלתי ממורי ודי בזה לחכימא עכ"ל.

ובס' דברי יחזקאל הביא וז"ל, שמעתי שהיה בימי בעש"ט הקדוש איש מפורסם ושאלו תלמידיו אם ליסע אליו לראות מה טובו, והרשה להם ליסע, ושאלו אותו איך ידעו אם הוא צדיק אמת, ואמר להם שיבקשו מאתו עצה על מחשבות זרות ואם יתן להם עצה ידעו שאין בו ממש, שעל דבר זה צריך אדם ללחום עד רגע אחרונה וזאת עבודת האדם בעולם הזה ללחום עם המחשבות זרות ולעשות הכל לשמו יתברך, כן הובא משמו בדרש טוב דכ"ז ע"א.

פירוש פט

עיקר הענין מבואר במאמרים הסמוכים שאחר דיבור זה, ועיין בלקט אמרי פנינים דר"ו ע"ג, שהעתיק וכתב בביאור וז"ל, שמעתי ממורי כיצד מרקדין ומבררין הרע מן הטוב להעלות הטוב ולהסיר הרע לפני הכלה, כי לפני הש"ם הוא מלכות, ולפני כלה הוא עץ הדעת טוב ורע, וכיצד אדם מסיר הרע ממנו, מדות הרעות והתאוות, לעבוד השם יתברך בלב טהור, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, שידע בדרך כלל שכבודו יתברך מסתתר בכל מקום, ואלופו של עולם בכל תנועה, ואם זה יהיה נקבע בלבו, בזה יזכה לכל המדות טובות הכנעה ואין ושפל, לב טהור מלא אהבה להשם יתברך ולישראל, ולא יכעוס ולא ישתרר, ובזה יברר ויעלה הטוב מן הרע בכל מקום ובכל זמן, וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה, שידע לייחד בכל דרך פרט, כמבואר בזוהר וארא [עיין לקמן פ' וארא אות ג'] למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכללא, למנדע דאית שליטא עילאה דאיהו ריבון עלמין וברא עלמין כולהו וכל חיליהון, ואיהו ממלא כל עלמין ואסחר כל עלמין ואיהו בתוך כל עלמין ולבר מכל עלמין וסופא דכולא, בפרט, כי ה' הוא האלהים דא באורח פרט אני ראשון ואני אחרון ע"ש, והענין שידע בדרך פרט האיך לייחד יחודים בכל תנועה, לעשות בתחתון ולרמז לייחד בעליון, ובזה מבררין אור ניצוצי קדושה מתוך הקליפות, וכן מבררין אור הגנוז שיש בתוך מחשבות זרות של התפלה, וכמו שאמר משיח למרן כשיתפשט חכמתך בעולם ויוכלו גם המה לעשות יחודים בכל תנועה כמוך,

ואז יכלו הקליפות ויהיה עת רצון וישועה [ובאגרת דלעיל הגה י"ג], וכמו שקבלנו ולמדנו אצל רבותינו הקדושים שהיה מחשבתם דבוקה באור אין סוף, ובכל תנועה היו מייחדין יחודים קדושים לעשות בתחתון ולרמוז לעורר בעליון וזהו כלה נאה וחסידה ברושים ביתה, בראשים, להעלות המלכות עם ניצוציה עד הראשים העליונים, עכ"ל.

ובהיכל הברכה סו"פ ויצא דקפ"א [הראשון] ע"ד כתב וז"ל, וזהו כלה כמות שהיא שידע בדרך כלל שכבודו יתברך מסתתר בכל תנועה ובכל מחשבה, ויאמין ויבטח בשם אלהיו בכל דבר, כיון שהוא אתו עמו בכל צער ויסורין, ובית הלל אומרים כלה נאה שידע בדרך פרט לייחד יחודים להעלות ניצוצי אור שנפלו בתוך הקליפות ולהעלות כל מחשבות זרות לשרשם כגון מחשבות אהבה רעה גימטריא רפ"ח אם גבר עליו הרבה ר"ל, צריך לעמוד לפניו יראת עונש, כי על כל חימום מחשבות רעות ומכל שכן יותר, ירד הרבה מדרגות ויטעום אלף פעם טעמי מיתה חוץ מעונשי גיהנם מרורים וצרות הרבה ונפילות יסובבוהו, כל זה יתן המשכיל על לבו ואם יזכה יוכל לבוא ולעלות למדרגת אהבה בתענוגים ממש, חיות עולם הבא, יטעום בעולם הזה, ויתעלה למעלה, כי ידע שזה אהבה נפולה ומאוסה בא לו, שרוצין להעלות אותו לקדושה עליונה, ואי אפשר אלא אם כן ירד במבחן שכנגדו, ולפי גודל הנפילה והירידה כך יעלה בתענוג זה בקדושה ויתענג על השם יתברך , ועל ידי יראת עונש יפטור מן הרע, ואחר כך יחבר יראה עם נורא ויהיה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל זה אף בצדיק מזוכך, לפעמים יעבור עליו ברגע מחשבה חיצונה ובפרט בעת התפלה, אז ידע להעלות אותה ולתקנה ולייחד בזה קודשא בריך הוא ושכינתיה כלה נאה וחסודה, עכ"ל.

פירוש צ

מה שלעתיד נקרא השכינה כלה עיין עוד לקמן באות קנ"א, ועיין באוצר החיים פר' משפטים דקמ"ט ע"א וידוע ממרן אלקי בעש"ט זי"ע ועל כל ישראל שלעתיד יהיה שמה כלה וכוונתו אף שהוא עמוק עמוק כו' מ"מ ארמוז מעט כו' ע"ש.

ומה שעתה נקראת זאת עיין בספר תוי"י סו"פ אחרי דצ"ח ע"א, וז"ל, על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא (תהילים ל"ב:ו') רצה לומר כל הצטרכות שלו אשר מצא אותו מן כל הרפתקאות דעדו עליו יתן לב להבין שהוא בשכינה [עיקר דבר זה מבואר להלן בפנים אות קכ"ו והלאה ע"ש] ולו נזדמן זה כדי שיתפלל עבור השכינה הנקרא זאת, כמו ששמעתי ממורי גם כן שהוא נקרא א"ת [לפי שהוא] כלולה מן כ"ב אתוון [שהם מן א עד ת] ויכוין לחבר עמה ז ספירות שלה שנקרא בת שבע הרי זאת, גם יכוון לחבר מדרגה

תחתונה שבמלכות הוא אות ת עם ז מדרגות שלה, אל אות אלף שהוא פלא עכ"ל, ועי' בצפנת פענח דע"ח ע"ד.

עוד שם בתוי"י פ' צו דפ"ז ע"ב, וז"ל, בזאת יבא אהרן אל הקודש, ר"ל כי זאת הוא מיעוט והוא מדרגה התחתונה שבעשר ספירות מדות עליונות שבהם נברא העולם, וכאשר האדם במדרגה התחתונה בין בעבודת השם יתברך או בענייני עולם הזה בעסקיו וכיוצא, עצה היעוצה לאדם השלם שידע כי זאת הוא מדרגת השכינה, ויתפלל משפלותו הנקרא זאת ומשם יכנס לעלות פנימה אל הקודש, והבן, כי זהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, עכ"ל, ועיין לעיל סו"פ בראשית שיש כמה וכמה מדרגות בתפלה ע"ש.

ובס' צפנת פענח דצ"ב ע"ג כתב עוד וז"ל, כמו שמן אות י יכולין לצייר כל האותיות כך הצדיק שנקרא י בסוד ברית צדיק יסוד עליון, יוכל להעלות לחבר כל מאורעותיו שהוא בשכינה שנקראת זאת על שם כך, ומשם נמשך לאדם וכמו שכתבתי במקום אחר בפסוק (איכה ג׳:כ״א) זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, ושמעתי ממורי זלה"ה וכו', עכ"ל, [ובודאי רמז גם כאן על השכינה שנקראת זאת].

ובכתונת פסים סו"פ שמיני די"א ע"ד ה"ל שמעתי ממורי זלה"ה כי השכינה נקרא זאת כי כל דבר שרואה הוא חלק השכינה עכ"ל.

ובס' צפנת פענח לפ' שמות פן ז' ד"ז ע"ג כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי ולה"ה ביאור ש"ם כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, כי לעתיד נקרא השכינה כלה וכו' וסבירא להו לבית שמאי כלה כמות שהיא וכו' יע"ש, והכי נמי אם יכול לטהר מחשבתו ולברר ניצוצין דרך פרט, ואם לאו על כל פנים ידע דרך כלל שהשם יתברך מלא כל הארץ כבודו, וכל תנועה ומחשבה הכל ממנו יתברך אף אם יעלה וכו' [מה שקיצר כאן נראה שרמז אל מה שהעתקתי בפייס באות קי"א אף אם יעלה היפך וכו' ע"ש] מכל מקום בידיעה זו יתפרדו כל פועלי און, ובזה יכול לעמוד על עמדו ולא ידחו אותו הקליפות מכל המדרגות שיהיה נשאר דבוק בו יתברך, עכ"ל.

ועיין בס' כתבי קודש דכ"ד ע"א שכתב וז"ל, בשם הבעל שם כיצד מרקדין לפני הכלה כיצד יש העזה לרקוד לפני השכינה שמלא כל הארץ כבודו, עכ"ל, והוא מבואר בליקוטי אגדות שבספר אור תורה דס"ט ע"ב.

פירוש צא

ביאור ענין דע את אלהי אביך עיין לקמן פ' וארא אות ג' ועוד עיין בפ' עקב בהגה ט"ז ע"ש.

פירוש צב

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ט"ז העתיק זה וזה לשונו, כמו שביאר מרן ענין מחשבות זרות להעלות הפנימיות ויחזור אותם אל הקדושה לאהבת השם יתברך כי הם אינם באים אלא לטובתו לעוררו למדות הקדושות אהבה יראה שמחה דביקות הכנעה וביטול לאין, והשוטה נגרר אחר הרע, והצדיק מעלה החיות הפנימיי שבכל הדברים ומחזירם אל הקדושה על ידי אמונה שאין שום מציאות דבר קטן וגדול מחשבה קטנה בלתי מציאות השם יתברך שמעורר אותו שידבק בשורשו ואז באמונה זאת יתפרדו כל פועלי און של החיצוניות והרע, ואם אינו יודע דרך פרט ידע דרך כלל שבכל דבר קטן וגדול יש יחוד שני שמות עכ"ל, ועיקר ענין העלאת הפנימיות העתקתי לקמן כמה מאמרים ע"ש באות ק"כ וקכ"א וקכ"ב ועוד.

פירוש צג

ענין סוד רומח מבואר לקמן פ' בלק כמה מאמרים מן אות זיי"ן ולהלן ע"ש היטב.

פירוש צד

דבר זה שכל מחשבה הוא קומה שלימה כבר נזכר לעיל בפ' בראשית אות צ"ו ואות קנ"ז ובפרשתינו לעיל אות מ"ד ועוד עיין לקמן פ' מצורע אות י"ח ע"ש, ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בהעלותך ד"ה ויסעו בראשונה וז"ל, קבלתי כי כל המחשבות הם קומות שלימות, והמה באים לאדם לפי שרוצים תיקונים וכו' כידוע ממארי אבא זקני זללה"ה כו'.

ובהיכל הברכה סו"פ מקץ דרמ"ח ע"ג כתב בענין זה וזה לשונו, שכל מחשבה הוא קומה שלימה, ומחוייב להאמין אמונה שלימה שמלא כל הארץ כבודו, ממש, ולית אתר פנוי מיניה, וכל מחשבה יש בו מציאות השם יתברך, וכל מחשבה קומה שלימה, אף מחשבה זרה יש בו מציאות השם יתברך והיא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה אל ארץ טובה ורחבה ארץ החיים, ואם אינו מאמין בזה הוא מקצר במציאות השם יתברך ודלא כטפשים שאומרים שענין העלאת המחשבות אינם אלא לזכי נפש קדושים, והם הבל, וקרוב שאינו מאמינים במציאות השם יתברך בכל תנועה ומחשבה, אלא כל ישראל קדושים והאומר שמע שמע מקצר באמונה ומציאות השם יתב' בכל תנועה דאם היה מאמין באמת לא היה אומר שמע שמע ב' פעמים, ואם האדם דוחה מחשבה כאילו הורג קומה שלימה, אמנם לפעמים מתגבר הרע במחשבות אסורות, ואלו צריך לדחות בשתי ידים.

ואתה אחי דע כי לאו דווקא בתפלה ובתורה באין מחשבות שיתקנם אלא אפילו כל היום ובכל אדם ובכל בריה בשווקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי להעלות הניצוץ המשוקע בעמקי הקליפות, ומונח עליו גל של אבנים וצרורות, ואינו יכול לזוז ממשא הכבד המנוח עליו, והוא צועק הוי אחיי תרחמו עלי והוציאוני ממאסר זה כי כלתה חיות שלי הנשפע מאור אין סוף המחיה את כולם, ואדם צריך להיות גבור כארי בשעה שהולך בשווקים וברחובות לבקש טרפו, וחיוב עליו לומר בשבילו נברא עולם ומלואו, ועלי עומדין כמה עולמות לאלפים, וצריך בלב טהור ושמח לדבק מחשבתו באור אין סוף המחיה את הכל, וכשבאין אליו מחשבות ידע שהוא בסכנה גדולה, או הוא יעלה הניצוץ קדוש, או הוא ימשכנו למקום הקליפות [עיין לקמן בפרשת ויחי בהגה ב'], ולכן יתגבר [כארי] מאוד ויחזיק עצמו לגדול וידחה את כל מחשבות הרעות, הרע שבהם, ויברר את הטוב, ויעורר עצמו לאהבה וליראה וליחוד בלב טהור ושמח לעשות מצוות בוראו בשמחה, ולדבק עצמו בדביקות עצום באהבת בוראו וקונו, אחי אחי חום על נפשך היקרה חלק אלוהיי ממש ולא תטנפה במחשבות ואהבות זרות.

והיצר מהפך, כי כשאדם עומד בשווקים שצריך להתאמץ עצמו, וכן בתורה ותפלה, אומר לו מי אתה בריה שפלה, עניינים כאלו שייכים לצדיקים ולא לך, וענווה כזאת הוא ממש עבודת פעור וגורם לו שנתרחק מאת השם יתברך, שמצד שפלותו שיצר הרע עושה לו שפל בריה אינו מאמין כי האדם המכונה בשם ישראל גורם על ידי תפלתו ומחשבתו שפע רב בכל העולמות ומשפיע לכל המלאכים [עיין כל זה לקמן בסמוך אות קל"ז] שאילו היה מאמין כמה הי' שומר מחשבתו, שמחשבתו תהיה דבוקה באור אין סוף המחיה ממש את הכל, וחיותו של איש ישראל הוא ממש אור אין סוף המחיה אותו, וצריך שיהיה חיותו דבוקה באור המחיה אותו, וכן כמה היה עובד בשמחה ובזריזות מרוב כל, והיה נזהר בכל אות ותנועה לאומרה כדקא יאות, וגם מבואר במדרש (עיין לקמן בסמוך בהגה קכ"ט) שהקדוש ברוך הוא שוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומר תורה ותפלה, וכן כשעומד בחצות או פחות מעט לשורר לפני קונו כמה שמחה עושה בשמי מרום.

ובעניינים כאלו יצר הרע עושה אותו עניו, אתה בעל הבית לא לך שייכים דברים כאלו, מחשבות קדושות וזריזות בתורה ותפלה ובאמירת תהלים ולשורר לפני קונו, ונעשה שפל ועניו בעת הזה, וכשאיזה אדם נוגע בכבודו יורד עמו עד לחייו ומתגאה עד רום שמים, ובאמת אחר כל אלה הזריזות והשמירות, אם הוא באמת, יהיה לבו נכנע ושפל כאין, שעדיין לא יצא לפני קונו, ויהיה אוהב ישראל, ואם יחרפהו אדם יחזיק לו טובה

ואהבה בלבו, זה האיש הצילני מדינה של גיהנם ומבושה וכיסופא בעולם האמת, ויהיה אחר כל אלה הנוראות מתוק לכל בריה, אוהב ישראל ושונא עצמו כשממית והכל בלב שמח פתוח.

ובאמת בענין המחשבות זרות כל היום ובפרט בעת התפלה, אם עדיין לא מזוכך מחומריות, ואינו יכול להפכה לטוב לקיים (תהילים קי״ט:ג׳) אף לא פעלו עולה, על כל פנים, [בדרכיו הלכו,] בדרכיו של עוולה הלכו, כגון אם באה לו אהבה רעה, או גבורות כעס, אם הוא מזוכך מעט, מהפך כל אלה ברגע לאהבה וליראה את השם הנכבד והנורא, ואם מתגבר עליו הרבה, ידע באמת שאין שום מציאות בלתי השם יתברך, וידע שבאותה שעה נידון [עיין לקמן פ' לך בהגה י"א] שאם יהפוך כל אלה לטוב, יתעלה למעלה רמה וגבוה בעבודת השם יתברך בזה ובבא, ואם לאו ירד מטה מטה חלילה, ועל ידי יראת עונש שידע שהוא ממש אש של גיהנם, ידחה ויהרוג אותה מחשבה, כי הבא להורגך השכם להרגו ויקיים מצוות עריפה וכו', ועוד האריך בזה בסו"פ ויקרא בפסוק ושילם אותו בראשו ע"ש.

ובספרו נוצר חסד פרק ד' אות ג' כתב וזה לשונו, ובענין המחשבות שעוברין על האדם בשעת תפלה, הענין הוא, כי אדם מחוייב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו יתברך, לית אתר פנוי מיניה, וכל המחשבות רעות של אדם שעוברין עליו בהכרח ובאונס יש בהם מציאות השם יתברך, וכל מחשבה הוא קומה שלימה ויש בו חיות הרבה וניצוצי הקדושה, וכאשר יעלה במחשבתו של אדם איזה מחשבה רעה וזרה מאיזה מדה רעה מכעס והקפדה ואהבה רעה למדברים בטלים, ובפרט בעת עוסקו בתורה ובתפלה בודאי היא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה, ואם איו מאמין בזה אין זה קבלת מלכות שמים שלימה, כי מקצר חלילה במציאות השם יתברך, וזהו אמרו אל תהי מפליג לכל דבר, שיעלה בלבך, איזה מחשבה אל תפליגנה ותדחה אותה, שאין מחשבה שלא יהיה בה קומה שלימה, אף מחשבה רעה וזרה, היא באה כדי לתקנה ולהעלותה, ואם האדם דוחה ומפליג המחשבה ההיא ממנו בלתי תיקון, כאילו דוחה והורג קומה שלימה, ולפעמים יש מחשבה שצריך לדחותה, ואם נפשך לומר במה אדע, יתבונן האדם ברגע, אם בשעה שעלה המחשבה, מיד עלה במחשבתו הכנעה גדולה כאין, ועלה במחשבתו במה להעלותה, באיזה מדה ובאיזה ענין, אז יראה לקרבה ולהעלותה, בסוד מיין נוקבין, שפיכות הנפש להשם, ואם לא יעלה במחשבתו במה לתקנה, ותופס גאוה בלי ביטול, אז מסתמא הוא קליפה, ובאה לבטל את האדם בתפלתו, אז רשות לדחות כי הבא להרגך השכם להרגו (עיין בספר פורת יוסף) [א"ה, רמז בזה על המאמר שהועתק כאן בפנים

שהוא מספר בפ"י], וזהו כוונת התנא ואל תהי מפליג לכל דבר ואין לך דבר שאין לו מקום בעולמות עליונים אם יעלה בלבך מקומו ושורשו במה לתקנה אל תפליגהו כי אתה הורג נפש.

או יאמר ואל תהי מפליג לכל דבר, הוא דיבור, שלפעמים אומר איזה דיבורים בתפלה שלא בכוונה, ויאמר שלא היה בהם ממש, עיין פורת פעם אחד שאל השואל למורי זצ"ל אם אמר כמה תיבות בקריאת שמע ובתפלה שלא בכוונה אם רשאי לחזור פעם שנית ולאומרם בכוונה ואמר בזה הלשון, הלא ידוע ומפורסם שאין לך שום דבר שלא יהיה בו מציאות השם יתברך, אפילו מחשבה חיצונית שם יש גם כן ניצוצות קדושות, ואם כן אם אמר כמה תיבות של תפלה בלא כוונה רק במחשבה חיצונית, אם כן באה המחשבה כדי להעלותה, ואם יחזור ויאמר פעם שנית אז הוא מורה שבפעם הראשון לא היה שם שום מציאות השם והרי הוא מקצר במציאות השם יתברך, גלל כן לא יאמר פעם שנית, וזהו אל תהי מפליג לכל דבר, אין לך דבר שאין לו מקום, מקומו של עולם מציאות השם יתברך ואל תפליגהו, עכ"ל.

ובהיכל הברכה פ' חיי דקל"א ע"ב כתב וז"ל, כידוע ממרן להעלות המחשבות לשורשן כי בכל המחשבה יש ניצוץ הקדוש עיין פורת שמעתי ממורי ענין קבלת שם שמים ועול מלכות שמים, והענין כי האדם מחוייב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה וכל המחשבות של אדם הן בתפלה והן בכל היום, וכל התעוררות של איזה מדה לא טובה שבאה לאדם, הן מהקפדה או מאהבות רעות ר"ל, או מדברים בטלים קנאה שנאה תחרות, הכל יש בו מציאות השם יתברך, וכל מחשבה הוא קומה שלימה, וכאשר יעלה במחשבתו של אדם בעת עסקו בתורה ותפלה או אפילו כל היום איזה מחשבה זרה ורעה, באמת היא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה, ועמה יעלה הוא גם כן למדרגה היותר גדולה בעבודת השם יתברך, ואם אינו מאמין בזה, או שאומר שאין דבר זה אלא לגדולי העולם כמו שדימו המחקרים בדעתם, אין זה קבלת מלכות שמים שלימה, כי מקצר ח"ו במציאות השם יתברך, ובזה יובן האומר שמע שמע כי מעיקרא לא אכוין דעתיה, במחשבה זרה, אמנם אם היה מאמין ויודע ששם הוא גם כן מציאות השם יתברך שאין שום דבר גדול וקטן שלא יהיה שם אלופו של עולם, וכל תנועה קטנה שם גנוז רצון אלופו של עולם, לא היה צריך לומר שני פעמים שמע, וזהו מחינן ליה בארזפתא דנפחי מניצוצין דאתדעכו אדז"פ רפ"ח , ורמז לרפ"ח ניצוצין שצריכין לתקן עיין לקמן בפנים אות ק"ך] ת"א כ"ב אותיות להעלותן, והניצוץ הזה מכה אותו שיתקן עצמו ויתקן אותו, ולמה הוא חוזר פעם שנית לומר שמע כאילו ח"ו בפעם הראשון לא

היה שם מציאות השם יתברך ונמצא שהוא מקצר במציאות השם יתברך ובקבלת עול מלכות שמים ולכן משתקין אותו, והענין, שאין מחשבה שלא יהיה קומה שלימה ואם האדם דוחה המחשבה דוחה והורג קומה שלימה, אמנם לפעמים יש מחשבה שצריך לדחותה כי הבא להרגך השכם להרגו, וזהו עצמו מצות פדיה ומצות עריפה, למבין, אמנם במה אדע איזה להעלותה ואיזה לכפותה ולדחותה, יתבונן האדם אם כשעולה מחשבה תיכף בא לו הכנעה וביטול ולב נשפך כמים לפני בעל הרחמים שירחם עליו שלא לדחותו, כי בקל יוכל לידחות, אז יראה לקרבה ולהעלותה, ואם לא יעלה בו הכנעה וביטול ואהבת ישראל ואהבת אחים בלב טהור אלא בא בהתרוממות, אז בא להורגך והשכם להרגו ולכפותה וכו' ע"ש.

ובס' עבודת ישראל פ' תרומה וז"ל, ע"ד שאמר הריב"ש ז"ל על הגמרא האומר שמע שמע משתקין אותו ופריך דלמא מעיקרא לא איכוין, ומשני מחינן ליה במרזפתא דפרזלא כי היכי דליכוין, ולכאורה התירוץ אינו מובן וכי מה יעשה שלא כוון, ופירש הוא ז"ל דהנה אם אדם יתפלל בלא מחשבה צלולה, אזי השם יתברך שולח לו מחשבות זרות, כדי שעל ידי זה יהרהר בתשובה ויתחזק עצמו להתפלל במחשבה טהורה, וזהו שמשני הגמרא שזה אי אפשר שלא איכוין מעיקרא שהרי מחינן ליה במרזפתא דפרזלא הם המחשבות זרות עד שיכוון, עכ"ל.

איתא בשבחים עמוד ע' בזה הלשון, פעם אחת שמעתי מר' נחמן מהאראדענקי שאמר כשהייתי חסיד גדול והלכתי בכל יום למקוה קרה, שבדור זה לא יוכל שום אדם לסבול מקוה כזו, וביציאתי מהמקוה כשבאתי לביתי והיה חם מאוד עד שכמעט בערו הכתלים ולא הרגשתי החמימות לערך שעה ואף על פי כן לא הייתי יכול לפטור מן מחשבות זרות עד שהוכרחתי לחכמת הבעל שם טוב, [וכן הוא המכוון שם רק שנדפס בשיבוש וטעות].

פירוש צה

וכתב שם עוד בס' דברי משה בביאור דבר זה וזה לשונו, והנה להבין דברי קדשו ז"ל בענין התחכמות זה מה ענייננו, אך הענין הוא כי ביאת מחשבות האלו הם דוגמת גילויים אשר מתגלים לאדם על ידי חלומות, שאין גילוי הדבר בא מפורש ־ק שהוא בא מלובש ונעלם בתוך איזה מעשה שהוא דוגמתו וכו', ולזה צריך להתחכם להם, ולהבין דבר מתוך דבר, ענין הפגם, להבינו, ולתקנו על ידי גדרים שיקבל על עצמו בענין זה, ויתחיל להתפלל בדבקות והתלהבות יותר, ועל ידי זאת הוא מעלה את הניצוצות הנ"ל להחזירם לקדושה וכו' ע"ש.

פירוש צו
עיין לעיל בפרשתינו בהגה אות ע' ענין דכר ונוקבא שיש בכל דבר שמדרגה הקטנה נקרא תמיד נוקבא.

פירוש צז
איני יודע מקומו במהרש"א, אבל הוא מפורש בלשון רש"י ז"ל בגמרא יומא דע"ב ע"ב ד"ה ותרעא שפירש וז"ל, שהתורה אינה אלא שער ליכנוס בה ליראת שמים והובא לקמן פ' ויצא אות י"ב, ולכן אולי היה נכון להגיה כאן שבמקום תבת מהרש"א צריך להיות ברש"י.

פירוש צח
עיין לעיל בפרשתינו אות צ"ה ושם בהגה ס"ה כי התעוררות של האדם עצמו נקרא מיין נוקבין, ושלמעלה נקרא מ"ד.

פירוש צט
עיין בס' מדרש פינחם החדש אות ס"ה וז"ל, סיפר הרב דפולנאה כי פעם אחת לא היה יכול להתפלל שני שבועות, ואמר הבעל שם טוב שהבר אווזא מבלבל אותו שהטריף שלא כדין מחמת טרדת ערב שבת קודש, וביקש מהבעש"ט ותיקן, עכ"ל.

פירוש ק
עיין לעיל בפרשתינו אות ק"ט מענין זה.

פירוש קא
ובספר אור הגנוז לצדיקים פ' תצא האריך בזה ואמרנו להעתיק דבריו [ולפי שבס' שישנו בידינו בכתב ידו הקדושה יש יותר ממה שנדפס לכן העתקתי מן הנדפס ומה שניתוסף בכתב יד הסגרתי בחצאי מרובע] וזה לשונו, בשם הבעל שס טוב דאם התפלל אדם בכוונה גדולה [או למד בתכלית הכוונה או עשה שאר עשיה ומצוה ועובדא בכוונה גדולה] הבחינה שיבחין האדם את עצמו אם היתה עבודתו באמת לאמתו ולשם שמים [יבחין בדעתו כי ידע אינש בנפשיה] אם [אחר התפלה בכוונה או התורה או המצוה כנ"ל] הוא נשאר שפל בדעתו גם אחר העובדא (עיין לעיל פ' בראשית בהגה קנ"ב) ולא יעלה בלבו שמגיע לו איזה שכר עבור זה כי אומר [מהו עבודתי ותורתי נגד עבודת המלאכים שעבודתם בלי הפסק וכו'] לפי גודל גדולת הבורא וטובותיו עליו אין שום עבודה על אחת מני אלף, וכיוצא בזה, אזי הוא טוב באמת, אבל אם ישער בדעתו [אחר התפלה או התורה בכוונה הנ"ל] שכבר מגיע לו שכר עצום על זאת העבודה [בוודאי]

הוא אינו טוב באמת, כי הוכיח סופו על תחילתו שעבודתו היה על מנת לקבל פרס, ונקרא עובד את עצמו שהוא השיתוף הנסתר שנזכר בחובת הלבבות.
[וזהו שאמרו לו סבי דבי אתונא לר' יהושע (בכורות ד"ח ע"ב) אימא לן מיילי דכדיבא, פירוש אמור לנו איזה עבודה הוא עבודה שקריית, היינו שסובר האדם שהוא עובד ה' ובאמת אינו עובד ה' כלל אלא עובד את עצמו, אמר להו הוי לן כודנייתא, פירוש, היה לנו אדם כזה שהיה כפרידה עקרה שלא הוליך מימיו שום מצוות ומעשים טובים, וקא ילדה, פי' פעם היה מזדמן שעשה קצת מצוות ומעשים טובים, והבחינה והסימן הוא שהיה עבודתו שלא לשם שמים, הוא, דתלי ביה פתקא דמסיק ביה אבא אלפא זוזי, פי' שסובר בדעתו שכבר מגיע לו מבי אבא פירוש מהקדוש ברוך הוא שנקרא אב העולם אב הרחמן כבר מסיק ביה ומגיע לו ממנו סך עצום, אמרו ליה וכודנייתא מי קא ילדה, פי' אדם כזה וכי אפשר לו להוליד שום מעשים טובים, אמר להו הי ניהו מילי דכדיבי].
וזהו באמת עבודה שקריית שהיצר הרע מניחו לפעמים להתפלל בכוונה, כדי שיגבה לבו בגאוה וגדלות ויהיה עובד את עצמו דהוי כעובד עבודה זרה שזהו השיתוף הנסתר [וכן כתב הבעש"ט] וזהו שאמר ינקש נושה לכל אשר לו, כי היצר הרע מלוה לו להמציא לו איזה מצוה שיעשה להתפאר או שילמוד תורה להתפאר [כדי שיהיה לסטרא אחרא מה לינק ממנו, וזהו שאומרים פדה עמך מעזים צאנך מיד גוזזים, שמאכילין אותם מלח כדי שיגדל צמרו ואחר כך יבוזו זרים יגיעו] ואז היצר הרע נושה שלו בא ליפרע ממנו, וזהו שאמר ינקש נושה לכל אשר לו רחמנא לשיזבן, עכ"ל.
ועיין בס' ליקוטים יקרים ד"ב ע"א שכתב וז"ל, לפעמים אדם משמח עצמו שמרגיש בעצמו שהוא משיג איזה מדרגה, ויש להשפיל דעתו שיחשוב שאפשר שלא השיג רק לעשיה דעשיה או אפילו לאצילות דעשייה ויש כמה צדיקים השיגו לבריאה ולאצילות. עכ"ל.

פירוש קב

בצוואת הריב"ש דט"ו ע"א וז"ל, רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם (אבות ריש פ"ב) פי' איזה דרך ישרה, מאיזה מדות ימנע עצמו, שיבור, לשון ריקוח, ועל זה אמר, כל שהוא תפארת לעושיה, ר"ל שעושה המצוה בסתר ואין אדם יודע ממנה, אבל הוא סובר במחשבתו שעובד את ה' ויש לו התפארות מזה [בינו לבין עצמו], וכל שכן כשהתפארת לו מן האדם, רצה לומר שעושה המצוה לקבל התפארות מן האדם שיאמרו עליו זה הוא ירא אלהים, מכל זה ימנע את עצמו, ואם תעשה זה אזי הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאז אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, אלא תעשה שיהיה נחת רוח להבורא יתברך

שמו, בלי שום תשלום גמול מלקבל התפארות, שאם תרצה לקבל התפארות תדקדק במצוות אם היא קלה אם חמורה שאם היא חמורה תקבל התפארות ואם היא קלה לא תעשה אותה, עכ"ל, וכן הוא ברמזי אגדות שבסוף ספר אור תורה דס"ט ע"ב.

פירוש קג

ועיין בסמוך אות קכ"ג ואות קכ"ד עוד מענין רפ"ח ניצוצין, ועיין לקמן פ' מצורע אות כ"ד ענין רפ"ח ניצוצין שירדו במאנין תבירין.

פירוש קד

עיקר ענין ג' קוץ מבואר לקמן בפ' תשא אות כ"ג ע"ש.

ושם בתוי"י ויחי ד"מ ע"ד מבואר עוד וז"ל, להעלות המחשבות זרות הוא דרך ג' קוין, וצריך לתת לב על כל מחשבה זרה מאיזה קו הוא להעלותו בשורשה, וג' קוים אלו נקראים אבות כנודע עכ"ל [עיין לעיל פ' בראשית בפנים אות פ"ד].

ובפ' יתרו דנ"ו ע"ב וז"ל, קבלתי ממורי שאם יראה מחשבות זרות, אם מענין הרהורי תאוות המשגל ידבק בשרשו שהוא חסד וכיוצא בזה וכבוד ה' הסתר דבר, עכ"ל, וכן הוא שם בפ' עקב דק"פ ע"א.

ובפ' אמור דקט"ו ע"ד וז"ל, כמו שקבלתי ממורי הרהורי זנות מתפשט מחסד, וכן הרהורי עבו"ז מקו האמצעי, הרהורי שפיכות דמים מקו שמאל וכו' ודוק, עכ"ל, ובס' דמ"א האריך בזה בכמה מקומות, ובפ' וירא ד"ה ויטע, ובר"פ ויגש, ושם ד"ה א"י וילקט, ובפ' שמות.

ובכתונת פסים דל"ח ע"ד כתב וז"ל, המחשבה זרה שבאה לפניו בשעת תורה ותפלה שהוא ביצוצי השכינה שנפלו בעת השבירה כמו שביאר מורי זה והובא במקום אחר וכו' רצה לומר שיראה מה הוא ענין המחשבה זרה אם הרהור זנות אז הוא מקו החסד, והרהור גאוה מתפארת וכיוצא בזה כאשר קבלתי מפי מורי, עכ"ל.

פירוש קה

ענין יחוד יראה ונורא עיין לעיל בהגה פ"ג בפרשתינו.

פירוש קו

עיין לקמן פ' לך באת י"א אריכות בענין זה ושם בהגה ע"ש וכבר נרמז לעיל בהגה צ"ד ד"ה ובאמת ע"ש.

פירוש קז

עיין לעיל בהגה פ"ג ד"ה וכל, בענין רגל עקום של ת'.

פירוש קח
עיין לעיל בפ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה באורך.

פירוש קט
ועיין עוד בתוי"י פ' מצורע דצ"ה ע"א וז"ל, נודע כי עשר בחינות יש בתפלה והוא נגד עשר לשונות של תפלה, וצעקה אחד מהם והיא גדולה מכולם כדאיתא במדרש, וגם שהוא בוקע כל אוירים שהם מלא מקליפות שהוא המחיצה של ברזל כו' ע"ש.

פירוש קי
רמז בזה למה דאיתא באות הקודם (אות קכ"ג) דמחשבות זרות הוא מלכות שבמלכות ע"ש.

פירוש קיא
אריכות דברים בענין זה תמצא בסמוך מן אות קכ"ז ולהלן.

פירוש קיב
שלשה תבות הללו, עיין בסוף ל"ג, אינם מובנים ובעל דרך חסידים בענין תפלה אות ל"א לא העתיק אותם, ונראה שרמז ללשון תיקוני זוהר בסוף תיקון ס"ו שהוא סוף יום ל"ג על פי שנסדר התיקוני זוהר על ארבעים יום מן ר"ח אלול ולהלן.

פירוש קיג
עיין לקמן בפרשתינו אות קנ"ב ושם בהגה קמ"ח מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש קיד
עיין לעיל אות ק"ג בפנים ועוד עיין לקמן במאמרים לר"ה ויו"כ אות ל"ט.

פירוש קטו
נראה שרמז בזה למה דאיתא לעיל בפרשתינו בפנים באות צ"ז ואות צ"ח שכשדוחין אותו מההיכל שולחין לו מחשבה זרה ע"ש.

פירוש קטז
עיין לקמן בפרשתינו אות קנ"א ע"ש.

פירוש קיז
כך נדפס שם בפנים תבת בח"ל בראשי תבות וכן העתיק הרב בעל ס' דרך חסידים בענין תפלה שבס' לשון חסידים אות מ"א, וכן הוא בס' כש"ט ד"ז ע"ב, אבל לפי מה שהזכיר שם בס' בן פורת יוסף דנ"ו ע"ב שיש חילוק בין חול לשבת, שבחול רגליה יורדות מות ובשבת רגלים עולים בקודש ע"ש נראה שטוב להגיה כאן ענין התפלה בחול ודוק.

פירוש קיח

ועיין לעיל בפרשתינו אות קי"א שכתב גם כן, אף אם יעלה היפך בכמה דברים ממשמעות הפירוש של התפלה כו' והיינו הך דהכא, ועי' ג"כ לעיל הגה צ'.

ובס' דגל מחנה אפרים בהפטורת תצא ד"ה א"י רני וז"ל, אמר אדוני אבי זקיני זצללה"ה כי כל התפלות עושים פעולה בעולמות העליונים ולפעמים בקצה הארץ וסמך על פסוק (תהילים י"ב:ט') כרום זלות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם [עיין בסמוך בפנים אות קכ"ח] שנעשים מזה דברים נוראים ברומו של עולמות ובני אדם סוברים שלא נתקבלה תפלתן לכן מזלזלין בהם, עכ"ל.

ושם בפ' עקב בפסוק לא יהיה כו' כתב וז"ל, שמעתי מאא"ז זללה"ה כי לפעמים אדם מתפלל על דבר זה ונותנים לו דבר אחר, או לפעמים נעשה התפלה רק בעולמות העליונים כו' עכ"ל.

ובס' שפת אמת פ' בהעלותך וז"ל, דברי רבינו הקדוש בעש"ט שאמר על אומרם ז"ל על פסוק כרום זלות לבני אדם זו תפלה שעומדת ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בה, הכוונה שעיקר התפלה לתקן בעולם העליון לקשט ולקשר המדות העליונות, עכ"ד, והרב הצדיק מוהר"א ז"ל מקאיידנוב היה רגיל תמיד לומר בשם הבעש"ט ז"ל בזה הלשון, בעל שם טוב אמר, אני איך יוד, מאמין באמונה שלימה, גלויב איך מיט גאנצין גלויבין, וואס הייסט מיט גאנצין גלייבין, אפילו אם יחתכו ראשו וידו ורגלו.

ולא ישיגוהו משיגי הגוף, איז דער פשט, אזוי וויא מי עסט א אגוז דארף מען צוברעכין דעם שאלעכץ דער נאך קומט מען צו דער פרי, אזויא, אז דער מענש עסט וויא א יוד, אין שלאפט וויא א יוד, אין מי קוקט ניט וויא מי טאר ניט קיקען כמו שכתוב בתורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ונאמר (בפ' וישב) איה הקדשה הוא בעינים, מיט וואס קען א יוד זיין הייליג, אז מזאל אב היטען דיא אויגין, דאס איז דער פשט ולא ישיגוהו משיגי הגוף, דער וואס איז משיג אין גייט נאך תאוות הגוף קען ניט משיג זיין גאט ברוך הוא.

לו לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל איז דער פשט אז דער תכלית הבריאה איז נוהר, א מענש זאל נוהר בעטין נוהר וואס איז צו גאט'ס וועגין, דאס דאדף א יוד בעטין, אין אוף נארישקייט, גשמיות, וועלט זאכין, איז ניט ראוי צו בעהטין, עכ"ל.

ובס' ליקוטי אמרים די"ח ע"ב כתב וז"ל, לא יתפלל על שחסר לגופו רק יחשוב שהוא חלק אלוהי ממעל, ועל שחסר לאותו חלק הוא מתפלל על זה, ואם הוא מתפלל כך אף על פי שלא נעשית בקשתו בעולם העשיה מכל מקום לאותו החלק נעשה בקשתו

בעולמות העליונים, וזהו (אבות פ"ו) אל תבקש גדולה לעצמך שתהא הגדולה לעצמך כי זהו פנייה, עכ"ל, ועיין לקמן בהגה ק"ס.

פירוש קיט

עיין לקמן ר"פ עקב אות א' ולעיל בפרשתינו בהגה נ"ה ד"ה ובלקט ע"ש.
ועיין בס' תוי"י פ' שלח דקמ"ד סע"ג וזה לשונו, גם כשנזדמן במעשה עוני ועינוי, ועל כרחו הוא כדי שיתפלל, מכל מקום צריך לכלכל הדבר במשפט איך יתפלל שיהיה לרצון לו יתברך שמו, ולא בהכרח ליכנס בעובי הקורה, והוא כלל גדול בתפלה, כאשר שמעתי בזה מפורש מפי מורי ש"ן, עכ"ל.

פירוש קכ

ובס' כתר שם טוב ח"ב ד"ד ע"ב כתב וזה לשונו, פירוש המצא לנו בבקשתינו, כי יחשוב שהוא אינו רק כלי, ומחשבתו ודיבורו הם עולמות המתפשטים, פי' עולם הדיבור שהוא השכינה [עיין לעיל בפנים אות פ"ה] מבקשת מעולם המחשבה על ידי הדיבורים האלו, וכשימשוך אור הבורא יתברך שמו במחשבתו ודיבורו, יהיה בקשתו שיתפשט השפע מעולם המחשבה אל עולם הדיבור, ויבא גם כן באותו ענין שהוא מדבר מה שצריך לו ויעשה לו בקשתו, וזהו המצא לנו בבקשתינו שיהיה הוא יתברך שמו נמצא באותן הבקשות, עכ"ל, וכן הוא בס' לקוטי אמרים ד"ד ע"ג ע"ש.

פירוש קכא

ושם בס' צוואת הריב"ש ד"ה ע"א העתיק זה בביאור יותר וז"ל, אין מתפללין אלא מתוך כובד ראש, פי' אל תתפלל בשביל דבר שחסר לך כי [שמא] לא יקובל תפלתך [עיין לקמן פ' מקץ אות ח'] אלא כשתרצה להתפלל תתפלל על כבדות שיש בראש, כי הדבר שחסר לך יש החסרון בשכינה, כי האדם חלק אלוה ממעל, והחסרון שיש בהחלק יש בכלל, והכלל מרגיש החסרון של החלק, אם כן תהיה תפלתך על החסרון של הכלל, זהו פירוש אלא מתוך כובד הראש, עכ"ל, [ובדגל מחנה אפרים פ' בחקותי בפסוק והשיג לכם דיש וכו' וכן בס' מאור עינים פ' נשא הביאו פירוש זה בשם הרה"מ ז"ל ממעזריטש].
ובתולדות יצחק פ' מטות כתב וז"ל, כמו שאמר הבעל שם טוב ז"ל זי"ע על מאמר רבותינו ז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ופירוש ראש הוא השכינה, והיינו שיחשוב קודם תפלתו ויעלה על לבבו גודל צער השכינה בגלות, על ידי שישראל בגלות, והנה בזמן המקדש היה קרבן מכפר, ועתה שאין קרבן ונשלמה פרים שפתינו שהתפלה במקום קרבן ואם אדם חוטא שכינה מה אומרת קלני מראשי וכו' (סנהדרין דמ"ו ע"א) ועל ידי שיתכפר החטא לא יהיה צער לשכינה, וזהו מתוך כובד ראש, פי'

מתוך שיעלה על ראשו גודל צער ודוחק של השכינה בגלות ר"ל, וע"י התפלה יתכפרו החטאים ותפדה השכינה, עכ"ל, ועיין לעיל בהגה צ' ענין בזאת יבא אהרן.
ובכתר שם טוב ח"ב ד"ג ע"א, וז"ל, פירוש אל תעשה תפלתך קבע (אבות פ"ב) ר"ל אל יתפלל אדם על עסקי צרכיו לבד, רק יתפלל תמיד בשביל השכינה שתגאל מהגלות, וזהו שאמרו אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, ר"ל שיתפלל תמיד לפני המקום כלומר עבור השכינה שנקראת מקום כנודע, וכן הזוהר (בתקוני זוה"ק תיקון ו') קורא אותן המתפללים בשביל עצמן ולא בשביל השכינה, שנקראים כלבים עזי נפש הצועקים ואומרים הב הב, וזהו פירוש הכתוב גם כן (תהילים כ"ז:ד') אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, ר"ל בשביל השכינה אני מבקש ומתפלל לפניך לתקן הפגם מה שעשו בעונות עכ"ל, וכן הוא בס' לקוטי אמרים ד"ב ע"א.
ובדגל מחנה אפרים בליקוטים שבסופו שכתב בשם אא"ז ז"ל כתב וזה לשונו, ביאור קושיא, בזוהר כתב צווחין ככלביץ הב לן מזוני וכו' (הוא שם בלשון תקוני הזוהר תיקון ו') ובמאמר אחד (עי' בזוה"ק בשלח דס"ב ע"א וע"ב) מפורש מאן דלא אתפלל על פרנסה בכל יום הוא מקטני אמנה, ותירץ, כי כל דבר חסרון שיש לאדם, מרגיש החיות, וכן כל צער או תענוג הכל מרגיש החיות, נמצא כשמתפלל על איזה חסרון, דרך משל שחסר לו פרנסה, ומי מרגיש החסרון, הלא החיות שלו, והחיות הוא מן השכינה, ולכן יתפלל על צער החיות, שהוא השכינה ממש, ובזה מתורץ קושיא הנ"ל, עכ"ל.
ושם בפ' בחוקותי וז"ל, כמו שאמר אדוני אבי זקיני זללה"ה כי מי הוא המרגיש באדם הן תענוג הן צער ח"ו הלא הוא נשמתו שהוא חיותו. כי בהעדר והסתלק ממנו נשמתו וחיותו אינו מרגיש כלום, וחיותו הוא בחינה אחת משורש חי לכל החיים והנבראים, שהוא הקדוש ברוך הוא כביכול, וכשמשים זה על לבו ונותן דעת לשורש שרשו שהוא השכינה כביכול, ברוך הוא, ומתפלל עליה, אז על ידי זה נעשה יחוד גמור, וזהו צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא [עיין לקמן בפנים אות קנ"ד] פי' שעל ידי חסרונו וצערו יודע להתפלל על חסרון השכינה הקדושה עכ"ל, ועוד מענין זה עיין לקמן בפרשתינו בהגה קמ"ח ומה שהעתקתי שם מס' דמ"א פר' תולדות.
ועיין בכתר שם טוב ד"כ ע"ג וז"ל, ענין כשהצדיק מתפלל וצועק על הזיקו שבעולם הזה ואינו נענה, ואין משגיחין עליו, האמת הוא, כי הכל הוא מגודל החיבה והאהבה שיש לו יתברך שמו אל הצדיק, ובשביל כך אינו נענה בענייני עולם הזה, משל למה הדבר דומה, לבן המלך שהוא קטן ועשה לעצמו בית קטן מקסמין ובא אדם וסתר אותו, ובא התינוק אצל אביו בקובלנא רבה ובוכה על זה, ואביו היה מצחק ולא ענהו להנקם תיכף

מזה האדם שסתר לו בנין גרוע זה, כי במחשבת המלך לבנות לו פלטרין גדולים, וזהו שאמר הכתוב (תהילים כ"א:י"ד) רומה ה' בעוזך, לבנות בית המקדש העתיד ואז נשירה ונזמרה גבורתך, והנמשל מובן, שמחמת אהבת השם יתברך להצדיק, ויודע שינחיל לו עולם הבא לכן אינו משגיח על הצער שיש להצדיק בעולם הזה שהרי על ידי זה הצער יגדל שכרו כמו שאמרו (אבות פרק ה') לפום צערא אגרא שינחילהו לעולם הבא, עכ"ל, וכן הוא בליקוטים יקרים די"ד ע"ד.

פירוש קכב

עיין לעיל פ' בראשית ריש הגה נ"א שישים עצמו כאין, ועיין לקמן פ' מצורע בהגה י"ח איך משים עצמו כאין.

פירוש קכג

עיין לעיל אות ק' בפנים ענין טוב ורע בשכל ודיבורים.

פירוש קכד

עיין בס' זוהר חי וארא דכ"ז ע"א (על זוה"ק דכ"ג ע"א) וזה לשונו, ויש מדרגה של התפשטות הגשמיות שאמר הקדוש ר' גרשון אל מרן הריב"ש גיסו (עיין עבודת ישראל פ' מצורע), והוא היה מדרגת מרן בקביעות בכל תפלה, מופשט, עד שלא היה יודע כלל מהותו, ולא יכול למללא, אלא בדרך נס היו שפתותיו מרחשים בתפלה, עכ"ל, וכן הוא שם בזוהר חי פינחם דרכ"ב ע"ג על הזוהר דרכ"ח ע"ש.

ובס' נוצר חסד על מס' אבות פ"ד אות כ"א, וז"ל, כמו שאמר הקדוש מו"ה גרשון גיסו של מרן הריב"ש זצ"ל, קודם שהכיר מדרגות מרן אשר הם נוראות ונפלאות, וראה אותו שהתפלל בכוונה גדולה, ואמר לו כל זמן שאתה תוכל עוד בתפלה לומר ברוך אתה על פי רצונך תדע כי עדיין לא הגעת לכוונת התפלה, כי כל כך צריך האדם להיות בהתפשטות מופשט ומסולק מן העולם הזה עד שאפס מאתו כח ושכל לדבר התפלה, עכ"ל.

והביא דבר זה ג"כ בהיכל הברכה פ' תצא דקל"ג וסיים בה וז"ל, תדע כי עדיין לא הגעת לכוונת התפלה, אלא נפשי יצאה בדברו, ובאמת העיד ר' נחמן, כשהיה עלם נכנס תחת הטלית של מרן בעת התפלה וראה את פניו שבכל רגע היה משתנה, ברגע בוער כלפיד אש, וברגע נתלבן כשלג בכל רגע לגוון אחר וכו' ע"ש.

וזה הובא גם כן בזוהר חי פ' ויחי דרכ"א וז"ל, שמעתי מאת הרב הגדול מו"ה נחמן אב"ד דקאלימייא זצ"ל שסיפר למורי דודי רבינו צבי בליל שבת, את גדולת מרן אור צח אור קדמאה הריב"ש טוב, ואותותיו ומופתיו גדולות ונוראות, שעשה לעיני כל ישראל, אמר, בעת היותו ילד קטן ומרן עמד בעמידה תפלת שמונה עשרה שחרית והיה מכוסה פניו

בטלית, רץ תחתיו וראה פניו, בכל רגע נשתנה הגוונין, ברגע אחד לא נשאר בו טיפת דם והיה [גרין ובלאה] כמת, וברגע היה אור פניו מאירין כשמש בנהורין עליונים, בכל רגע נשתנה לגוון אחר, ומגודל הפחד והאימה אחזתו קדחת חמה מאוד לאיזה שבועות מגודל החרדה שנפלה עליו, וריפאו מרן, עכ"ל.

[ואחר כל אלה אומר אני המעתיק באימה וביראה כי לפי המתבאר באגרת הקודש של הבעש"ט ז"ל לעיל בפרשתינו בהגה י"ג שמרן ז"ל הר"י בעש"ט הוא שמסר לגיסו מוהר"ג סודות כוונות התפלה, יתכן לומר כי נפל טעות סופר בהעתקת ספר עבודת ישראל ונכון להגיה דהוי עובדא להיפך שמרן הבעש"ט אמר זה לגיסו מוהר"ג, וכבר ידוע שרוב ס' עבודת ישראל איננו מכתב יד קדשו ממש].

ובשבחים עמוד נ"ח איתא וז"ל, שמעתי מהרב דק"ק פולנאי שהבעש"ט לא היה יכול לדבר עם בני אדם, מחמת דבקותו, והיה מדבר חוץ לשיטה, ולמד אותו רבו הידוע, שיאמר בכל יום אשרי תמימי דרך, ועוד כמה פרשיות תהלים הראה לו רבו, והיה אומר בכל יום אותן הפרשיות תהלים, ועל ידי כן התחיל לדבר עם בני אדם, ולא נתבטל דבקותו, עכ"ל.

פירוש קכה

ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ד העתיק מאמר זה וכתב וז"ל, שמעתי ממורי תפלה לעני, והמשיל למלך נורא רחמן שהכריז שכל מי שצריך לשאול דבר מאת המלך יבא וישאל מאת המלך שיתן לו, והנה יש שבאו בשביל בסף וזהב ויש עבור שררה, והנה איש אחד משכיל ביקש מן המלך שימצא חן בעיניו שידבר עם המלך שלשה פעמים בכל יום, והוטב בעיני המלך על שהוא משכיל, ונבחר לו ראיית וקבלת פני המלך יותר מכל הון, וגזר אומר, שכאשר ירצה זה האיש לילך ולקבל פני המלך, שילך דרך כל האוצרות ויקח את כל מה שיחפוץ באין מוחה, וקבלתי כי צדיקייא שלוחי מטרוניתא אינון [עיין לקמן בפנים אות קנ"ד] וכל המאורע שלהן ושל כל ישראל בעוני ועינוי ויסורין וחולי, הכל בידו שזה חסר בשכינה וצריך להתפלל על חסרון שיש בשכינה, ובתיקונן שם, ממילא נתתקן גם למטה, ומבואר בתיקונים (תיקון י"ח) כד אית שכינתא בצלותא קודשא בריך הוא תמן, ואי לית שכינתא תמן קודשא בריך הוא לית תמן, וממלל על ידי שליח, והאיש הנלבב מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, שיזכה להתפלל הכל עבור השכינה, ולא ירגיש כלל צערו נגד צער השכינה, וזהו תפלה שמתפלל שיזכה להתפלל [לעני] בעד ענייה סוערה שכינה הקדושה כי יעטוף שזה התפלה עוטף כל התפלות שהרי ולפני ה' ישפוך שיחו אם שכינתא תמן קודשא בריך הוא תמן והוא מדבר עם המלך, אז נשפעין

עליו כל טוב שבעולם, והמלך נותן לו בתו, ברתא דמלכא דא צלותא, והבן, כך שמעתי, ותפלה זאת שמתפלל שיזכה להתפלל בעד השכינה עוטף כל צלותין, עכ"ל, עיין במה שהעירותי לקמן בהגה קל"ג].

ועיין מה שכתב עוד בתוי"י בענין זה בפ' חיי דכ"א ע"ד, ובפ' ויגש דל"ו ע"ד, ובפ' צו דפ"ה ע"ד, ובסו"פ נצבים דר"ד ע"ג, ובפ' האזינו דר"ו ע"ד, ובספר בן פורת יוסף דפ"ב ע"ג, ובס' מאור עינים פ' תשא ד"מ ע"ב והנה אמר מורי וכו' ע"ש, ובדגל מחנה אפרים פ' בחקותי.

ובספר ליקוטים יקרים ד"ב ע"ב כתב ה"ל, מי שהוא חכם אינו מבקש שאלות מאת המלך, כמו שאחרים מבקשים שיתן להם המלך צרכי בקשתם, רק החכם מבקש מהמלך שיאמר לעבדיו שיפתחו לו השערים ויכנוס לדבר עם המלך דבר אחד, כי אומר בלבו, שזה שיזכה לדבר עם המלך, הוא חשוב וטוב לפניו יותר מכל טוב שבעולם, וכיון שרואה המלך כך, שהוא חשוב כל כך בעיניו יותר מכל התענוגים שבעולם, אז גם המלך אוהב אותו מאוד, וזהו פירוש תפלה לעני כי יעטוף, כלומר הוא מאחר ומעטיף תפלתו ובקשתו, שהם צרכיו, הגם שהוא עני ונצרך מאוד, עם כל זה הוא מעטיפו, ואינו אומר בקשתו בפרטות רק מבקש ומתחנן שיפתחו לו כל שערי תפלה, שישפוך שיחו לפניו יתברך, כי זה הוא יותר טובה לו מכל הטובות, כי זהו באמת חידוש גדול שהאדם יהיה יכול לדבק עצמו בהשם יתברך, עצמו, וכמה וכמה קליפות מפרידים בינו להשם יתברך, שאף על פי שמלא כל הארץ כבודו מכל מקום הוא מלובש בכמה דברים, ובדיבור היוצא מפיו יהיה סותר כל המחיצות המבדילים ומפרידים, ויהיו דבריו דבוקים להשם יתברך, דהיינו שירגיש בעצמו שהוא מדבר עמו יתברך כביכול, והלוואי שיזכה בכל התפלה לדבר פסוק אחד או שנים ושלשה תיבות להשם יתברך בענין שזכרתי, עכ"ל.

ובספר דברי דוד איתא וז"ל, איתא בשם הבעל שם טוב זללה"ה תפלה לעני כי יעטוף וגו' שמעטפים את עצמם בבחינת עני ואינו מתפלל כלל עבורו כי, לפני ה' ישפוך שיחו, כי כל כוונתו הוא אך לפני ה', שיוכל לעבוד את ה', עכ"ל.

ובספר אור המאיר פ' וישלח כתב וז"ל, משל ששמעתי בשם הבעש"ט זלה"ה וגם מצאתי וראיתי בספרים זה המשל, מלך אחד היה לו ארמון מפואר ובו כמה היכלות זה לפנים מזה, וכמה מיני שומרים העומדים במשמר המלך. לבלתי תת לכת ליוצא ובא כי אם ברשות המלך, והנה בעם הניגשים ורוצים לבא אל חדרי המלך פנימה, יש כמה גווני, כת אחת מפחותי הערך תיכף מתפחדים משומרי המלך ובורחים מלפניהם, ולא באלה הפץ ה' וכת ב' אינם מתייראים ומתפחדים ממשמר החיצונים, כי נותנים עצות בנפשם לשחד

אותם בכסף מלא, על דרך מאמרם ז"ל (ב"ב ד"י ע"א) יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, ואז יכול לבא לפנים מהשומרים, אמנם יש עוד סיבה אחת, המעכב אותם מלראות את פני המלך בחדר לפנים מחדר, כי בבואם לשם, בראותם גנזי המלך, וכל דבריו המופלאים ונוראים שלא ראה כזה מעולם, מתענג את עצמו מדברים הנפלאים עד שנשאר שקוע שם ואינו רואה את המלך בעצמו ובכבודו, אמנם כת המובחרת, שאינם מרגישים מטובת הנאת עצמם, כי אם ליראת כבוד המלך בעצמו, ובבואם לחדרי המלך פנימה, אפילו בראותם כל מחמד עיניהם מדברים נפלאים אשר לא ראו מעולם, עם כל זה, אינו חשוב אצלם מאומה נגד תענוג הגדול, תענוג כל התענוגים, ורצונו וחפצו לראות כבוד המלך בעצמו, וכלום חסר מבית המלך, ונכללים בו פרטיות כל התענוגים, ומי שעיני שכל לו יבאר הנמשל בעצמו, עכ"ל, וכן הוא שם באור המאיר פ' בשלח ע"ש.

ועיין בדגל מחנה אפרים פ' ויקרא ד"ה כל המנחה שרמז על מה שביאר אא"ז זללה"ה מאמר (עיין ר"ה די"ז ריש ע"ב וזוה"ק בשלח דנ"ד ע"א) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים עצמו כשיריים ע"ש, [הנה הגם שלא הביא כלל מה שביאר בזה הבעש"ט נראה פשוט שביארו גם כן על זה הדרך שצרכי תפלתו, מה שנוגע לעצמו, זה יהיה נחשב אצלו שיריים וטפל, ואין עיקר התפלה, רק לצורך השכינה כביכול, או על כל פנים לצורך כל כלל ישראל].

פירוש קכו

ענין ר' נחוניא בן הקנה לע"ע איני יודע היכן רמיזא, ראה זה מובא בתשובות מוהרש"ל סי' צ"ח וז"ל מה יפה כחו של רבינו שמשון מקינון אחר שלמד סתרי קבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומו ע"ש, אולי נתכוון כאן גם כן לזה רק שנזדמן טעות סופר המעתיק או המדפיס וכתב ר"נ בן הקנה במקום הר"ש מקינון כנ"ל כעת.

פירוש קכז

עיין לקמן פ' עקב אות י"ז ושם בהגת י"ז אריכות גדול בענין זה.

פירוש קכח

זה מבואר לעיל פ' בראשית אות קכ"א קכ"ב קכ"ג.

פירוש קכט

זה הוא מה שהעתקתי שם בפ' בראשית אות קכ"א ע"ש.

פירוש קל

כן הוא שם בפנים הספר בלשון זה, וכן העתיק ממנו הרב אוצר החיים בפ' בחקותי דף רצ"ד ריש ע"ב, וכן הוא בספר כתר שם טוב די"ג ע"ב, אכן לפום רהיטא איני מבין, שלמה

מה בעי הכא, כיון שמקרא זה בספר תהלים נאמר, ובהיכל הברכה פ' יתרו דקל"ה ע"א ובפ' שמיני דע"ו ע"ג, הביא גם כן ענין זה, והעתיק סתם דכתיב בתלים כו', ובס' לשון חסידים בענין יראה אות קל"ו העתיק אל מה שאמר דוד עליו השלום.

ועיין בס' נוצר חסד פ"ד אות ד' שהעתיק וז"ל, לתת לב אל מה שאמר שלמה (שיר השירים ד':י"א) נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב שהקדוש ברוך הוא שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כו' ע"ש, ובס' זוהר חי פ' פינחס דרט"ז ע"ג העתיק כמאמר חז"ל אם תשכבון כו', ומכל זה נראה לי כי שם בדברי חז"ל שנזכר ענין זה נדרשו שם על זה שני מקראות הללו יחד מקרא שאמר שלמה נופת תטופנה ומקרא שאמר דוד אם תשכבון וכו', ובס' תוי"י נחסר בהעתקה או בדפוס שורה שלימה ודו"ק.

פירוש קלא

ובספר לקוטי תורה (טשרנובל) בהדרכה ב' כתב וז"ל, וצריך להאמין באמונה שלימה כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה מנענע עולמות עליונים רוחניים כמו שאמר הבעש"ט ז"ל, וצריך להבין כי כל אדם כלול מכל העולמות וד"ל, עכ"ל, ועי' בפ' קדושים הגה י"ז.

פירוש קלב

זה מבואר לקמן בפ' קדושים אות כ"א כ"ב כ"ג ושם בהגה י"ז ע"ש, ולקמן בפ' ראה אות י"ג ע"ש.

פירוש קלג

בהשקפה ראשונה נראה כי ביאור דע מה למעלה ממך הוא מדברי עצמו, שכן בכל מקום שהזכירו הזכירו אדעתיה דנפשיה עי' בתוי"י פ' ויקרא ד"פ ע"ב ובזה יובן דע מה למעלה ממך, או אכזריות או רחמים זה נמשך ממך, אי קיימו בנהירו דאנפין גורם כך למעלה והוא הדין בעצבות או אכזריות או רחמים גורם כך למעלה וכו', ובפ' בהעלותך דק"נ ע"ב וז"ל, ובזה כתבתי דע מה למעלה ממך, ר"ל שיוכל לידע מה למעלה על ידי מה שנעשה למטה באדם עצמו וכו', ובפ' ראה דקפ"ג ע"ב וז"ל, ובזה בארתי משנה דע מה למעלה ממך ר"ל שידע איזה מדה נתעורר למעלה ויתפלל משם בסוד בזאת יבא אהרן אל הקודש, ממך, ר"ל איזה מדה נתעורר בך אם מדת יראה ופחד שהוא מדת גבורה יתפלל וידבק בשורש הגבורה למתק הדינין בשורשן, ואם נתעורר לך מדת אהבה וחסד ושמחה, ידע שמדה זו נתעורר למעלה בשכינה וידבק בשורש השמחה כו' עכ"ל, ועוד עיין בס' צפנת פענח דצ"ב ע"ג וז"ל דע מה למעלה ממך תדע זה, וכן הוא בספר בן פורת יוסף ד"מ ע"ב, וכיון שבשום אחד ממקומות הללו לא הזכיר שמא דמארה עלה

שהוא מבעש"ט היה נראה שאין זה רק דברי עצמו וכדמשמע פשטות הלשון שכתב ובזה בארתי או ובזה כתבתי כו'.
אבל אף על פי כן נראה שהם דברי הבעש"ט לפי שעיקר פירוש זה הובא גם כן בס' לקוטי אמרים דכ"ח ע"א וז"ל דע מה למעלה ממך פי דע כל מה שלמעלה הכל הוא ממך עכ"ל, ודבר זה מובן שכל דיבור שנזכר בשני מקומות האלו בספרי התולדות ז"ל ובספרי המגיד ז"ל ודאי ששמעו שניהם מפי רועה אחד הוא הבעש"ט שהיו שניהם תלמידיו, ונראה שהבעל שם טוב דיבר דבריו בכללות ובקיצור רק שהשומעים הבינו כל אחד לפי דעתו פרטי הדיבור וכך הסבירו כל אחד מהם לפי דעתו, וכך מובן בפשיטות מהסברת מאמר תפלה לעני כי יעטוף דלעיל אות קל"ג והגה קכ"ה ע"ש ולקמן ר"פ שמות באות א' ובהגה א' ע"ש, ועיקר פי' זה דע מה למעלה ממך הובא ג"כ בצוואת הריב"ש די"ט ע"ב בלשון ספר לקוטי אמרים שהעתקתי.

פירוש קלד

עיין בס' מעשה יחיאל בקונטרס מיכלא דאסוותא די"ח ע"ד וז"ל, כבר נודע אמרי קודש הבעש"ט זי"ע במאמר חכמינו ז"ל בפרק כל הבשר (חולין דק"ה ע"א) אנא בהא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, ומי ימחה בידו לנהוג זאת שלא לאכול חלב ביום שאכל בשר, אלא דשיעור בנפשו דאין נאה לפניו לקבל על עצמו חומרא יתירה כזאת על כן נאנח על זה, עכ"ל.

פירוש קלה

עיקר ענין אמירת לשם יחוד מבואר לקמן בפ' מטות אות ב' ע"ש.

פירוש קלו

זה מבואר לעיל פ' בראשית באות מ"ח ועוד מאמרים שאחריו ע"ש ענין לעולם ה' דברך נצב בשמים, ומה ששכינה נקרא עולם הדיבור מובא לעיל בפנים אות פ"ה ובהגה קי"ט ע"ש.

פירוש קלז

מה שמלכות נקרא דיבור פה מבואר בהקדמת פתח אליהו בתיקוני זוהר הקדוש מלכות פה ע"ש, ועי' לעיל אות קכ"ט שמתפאר בעולם הדיבור ע"ש, ולקמן סוף אות קמ"ה ע"ש, ולקמן פ' יתרו אות מ"ח.

פירוש קלח

ועוד עיין לקמן פ' ויצא בענין אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ע"ש באות ו' ובאות זי"ן, ובס' בית יעקב בדרוש לשבת הגדול וכן הוא שם בדרוש לראש השנה, וז"ל, וכמו

שמבואר בשם הבעל שם טוב מה שאנו אומרים אלקינו ואלקי אבותינו אלקינו הוא מה שאנו משיגים אותו בדעת והשכל כמו שנאמר (דברי הימים א כ"ח:ט') דע את אלהי אביך וגו', ואלקי אבותינו הוא בדרך אמונה מה שנשרש לנו מאבותינו שהוא אלהי עולם ה', עכ"ל.

פירוש קלט

בס' דברי שלום פ' ויצא דכ"ז ע"ד כתב וז"ל, מה שכתב האר"י ז"ל שיש י"ב שערים למעלה נגד י"ב שבטים, ותפלת כל שבט עולה דווקא בשער שלו, ונוסח האר"י ז"ל כולל כל הנוסחאות על כן עולה בכל השערים, על כן תיקן הבעל שם טוב ז"ל שהסרים למשמעתו יתפללו נוסח זה, עכ"ל, ועיין בענין זה בס' לקוטי אמרים דט"ז ע"ב בנידון מה שיש נוסחאות שונות בענין התפלה וענין נוסח האר"י ז"ל שהוא נגד שער הכולל, אמנם בקונטרס בית צדיקים שבסוף ספר נפלאות היהודי דמ"ח ע"א העידו שבסידור תפלה של הבעש"ט נכתב ברוך שאמר קודם הודו ע"ש.

פירוש קמ

עיין לעיל בפרשתינו אות צ"ה מענין זה.

פירוש קמא

עיין לעיל בפרשתינו אות מ"ז ואות נ"א.

פירוש קמב

עיין לעיל אות קכ"ט ואות ק"מ מענין זה.

פירוש קמג

עיין כיוצא בזה לקמן פ' לך בהגה נ' בענין כל הדר בארץ ישראל, ובפ' משפטים בהגה יו"ד בענין הלוך ילך ובכה וכו' ע"ש.

ועיין בס' בן פורת יוסף דל"א ע"א שכתב וז"ל, שמעתי בשם מורי פירוש אתה הוא ה' וכו', כשסובר האדם שהוא נוכח ה' תואר אתה, אז הוא רחוק מהשם והוא בתואר הוא נסתר, מה שאין כן כשסובר שהוא בסתר ורחוק מהשם יתברך תואר הוא. אז הוא קרוב ונוכח ה', תואר אתה ודפח"ח, וכן שמעתי משל מהרב המגיד מוהר"ם משל סולם הסובב, כשהוא למטה רואה המלך למעלה וכשעולה למעלה וכו' ודפח"ח, עכ"ל, וכן בס' צפנת פענח דל"ג ע"א הזכיר וז"ל ושמעתי משל אחד מן מהר"ם מגיד סולם השליבה שמסבב כשעומד למטה רואה פני המלך וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

ובתוי"י פ' משפטים דס"ט ע"ד כתב וז"ל, ושמעתי משל אחד שהלך לקבל פני המלך שדר בכמה מיני עליות ושליבות הסובבים ממטה למעלה כשעומד למטה רואה את המלך, וכשמתקרב יותר נסתר הוא, דהיינו כשהולך על המדרגה, והנמשל מובן ודפח"ח, עכ"ל. אבל בס' צפנת פענח דק"ב ע"ד הביא הכל במימרא אחת וז"ל, כמו ששמעתי ממורי זללה"ה אתה הוא וכו' כשהוא סובר שהוא קרוב אל ה', הוא רחוק, והרחוק הוא קרוב, והוא על פי משל סולם הסובב כו', שמשמע שהבעש"ט עצמו נתן משל זה דסולם הסובב, וכן בס' אור האמת די"ח ע"ב הובא משל זה להדיא בשם ר"י בעש"ט עה"ש ע"ש, ולכן נראה שגם הה"מ מוהר"ם בשם הבעש"ט אמר זה,

פירוש קמד

עיין לעיל בפרשתינו אות ק"כ ואות קכ"ד ענין בירור הניצוצין.

פירוש קמה

ענין קדושת כתר עיין לקמן פ' יתרו אות מ"ד.

פירוש קמו

עוד בענין זה עיין לקמן פ' ואתחנן באות מ"ב מה שהעתקתי עוד, וענין שהתפלה הוא השכינה עי' לעיל בפרשתינו אות קכ"ו שהשכינה בקרא תפלה, ועוד עיין לעיל אות קי"ב שלעתיד השכינה נקרא כלה ע"ש ושם בהגה פ"ט, ועוד עיין בס' נוצר חסד אבות פרק ו' ד"ה אהבת הש"י.

פירוש קמז

עיין לקמן פ' לך אות ל"ג, ופ' מצורע אות כ"ד מה שהעתקתי בענין אשר שלט האדם באדם.

פירוש קמח

ובס' תולדות יעקב יוסף פ' בהעלותך דקל"ו ע"ד, וז"ל, שיסורי הצדיק הוא שישאל ממנו יתברך שמו ויתפלל, שהם קישוטי ויחודי השכינה כמו ששמעתי ממורי יעו"ש.
ובס' אורח לחיים פ' האזינו וז"ל שמעתי משל מן הבעל שם טוב זללה"ה כשבא לאדם יסורין יחשוב שהוא על דרך משל אב שיש לו בן קטן ומשנה מלבושיו כדי להבעית את בנו ומטיל עליו פחד, וכשהבן יודע ומבין שהוא אביו וקורא לו אבי, הוא מתמלא ברחמיו עליו, ומפשיט מלבושיו הזרים ומראה עצמו לפני בנו ונתבטל הצער, וכן הוא באדם כשבא לו איזה צער ח"ו אם מבין בדעתו שאין בלעדו יתברך שמו, והוא המפחידו בצער זה לראות אם יהיה לו דעת לקרוא אל ה' אז נתבטל הצער, אבל כשאין לו דעת זה

לידע שהכל הוא מאתו יתברך שמו והוא מבקש רפואה ופעולות גשמייות להנצל מצער זה אז ח"ו נשאר בצער וכו', עכ"ל.

פירוש קמט

וזה לשון היכל הברכה סו"פ בהעלותך. שמעתי ממורי (עיין תולדות קדושים) שכל תפלת אדם יהיה לתועלת השכינה שהיא נקראת תפלה שמתפללת למלאות חסרונה, וכל מה שנחסר באדם הוא בשביל שיש חסרון זה ממש בשכינה ברוחניות, וצריך האדם לייחד יחודים ולהתפלל שיתמלא החסרון ויתוקן הפגם למעלה, ובתיקון למעלה ממילא נמשך למטה, וכל האותות והמופתים שעשה האר"י בן שרה הריב"ש טוב, ריפא חולים גוססים, פיתח סומים שנתעוורו עיניהם, פתח מעיינות, פיקדו על ידו עקרות זקנות, מופתים פליאים שלא נשמעו מימות ר' חנינא בן דוסא וחביריו, הכל היה שהיה מייחד ומתפלל לתקן זה הענין למעלה בכנסת ישראל, וממילא נמשך למטה כל טוב וכל מיני תיקון, כי לית אתר פנוי מיניה ממש, בכל תנועה אלופו של עולם.

אך לב יודע צער נפשו שאין כל העתים שוות, שלפעמים גובר עליו צער ומרה שחורה עד שאינו מרגיש בצער של השכינה, ומתפלל על הרגש צערו, והקדוש ברוך הוא מרחם על הכל, ויותר בקרוב היה נענה אם היה מבקש לתקן בשורש עליון, ועל צד היותר טוב, אבל אם מוטרד בצערו ואינו מרגיש כלל צער עליון, ואם יאמר ויתכוון להתפלל על השכינה כדי שיהיה נענה בקרוב, ובוחן לבות יודע שאין זה אמת במה שמתפלל על השכינה כי אינו מכוון בזה אלא להנאת עצמו, על כן אפשר שיהיה נדחה מכל וכל, על כן יתפלל כפשוטו לפי מה שהאדם הוא במדרגה בעת ההוא אם מרגיש גם כן צער השכינה וגם צערו הוא בהרגשה גדולה ביסורים, יאמר רבון עולמים צערי הוא גדול מאוד אבל אף על פי כן מרגיש אני בלבי צער עליון ומתפלל על שניהם, ויש שאף על פי שיש לו צער גדול עיקר הרגשה שלו צער עליון, יפרש כך, והכסיל שלא שת לבו לזאת יתפלל על עצמו לגמרי כי דובר שקרים וכו', אף צדיק גמור לא יאמין בעצמו ויפרש שניהם עכ"ל, ועיין בספרו נוצר חסד אבות פרק ד' אות י"א, ובס' נתיב מצותיך בהקדמה ד"ג ע"ב.

ובס' תוי"י פ' ויגש דל"ז ע"א, וז"ל סוד התפלה שלא יתפלל אדם עבור עצמו רק עבור השכינה להתייחד עם דודה כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא כו' ע"ש.

ובפ' וארא דמ"ג ע"ד, וז"ל, שמעתי ממורי כי צדיקיא אינון שלוחי דמטרוניתא, ומה שחסר להם ידעו שחסרון זה הוא בשכינה ויתפללו שימולא החסרון שם, ולא שיכוון

להנאת עצמו, והוא כלל גדול, שזהו חסיד המתחסד עם קונו (זוהר פ' תצא דרפ"א ע"א) ולא עם עצמו, עכ"ל.

ובהשמטה סו"פ פקודי דע"ט ע"ב וז"ל, צדיקיא אינון שלוחי דמטרוניתא, ומה שמחוסר להם, הן דוחק פרנסתו וכיוצא בו, ידע שהחסרון הוא השכינה וידע להתפלל למלאות החסרון שם, שזהו העיקר והוא טפל וכמו שהאריכו בתיקונים (תיקון ו') בזאת יבא אהרן אל הקודש וכו'.

ובס' בן פורת יוסף דכ"ג ע"ב, וז"ל שמעתי ממורי בצר הרחבת לי (תהלים ד') כי ע"י שיש מצירין מתקרב יותר להשם יתברך וזהו הרחבת לי שיודע שזהו חסר בשכינה ומתפלל בעד השכינה אליו יתברך שמו ונעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידו כי צדיקיא אינון שלוחי דמטרוניתא וכו' ודפח"ח, עכ"ל ועוד ע"ש בדנ"ה ע"ב, ובדפ"ג ע"ד מענין זה.

ובס' דגל מחנה אפרים פ' תולדות ד"ה ויעתר וז"ל, ע"ד שאמר אדוני אבי זקיני נ"ע זללה"ה כי כל הדברים הם באים מהשכינה כביכול וכל החסרונות שיש לאדם יבין שהם חסרון השכינה כביכול ברוך הוא וברוך שמו כמו שהאיר עינינו בזה הענין, בהרחבת הדעת, לכן כל התפלות צריך להתפלל שתתמלא חסרון השכינה כביכול וממילא יתוקן חסרונו וזהו צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא, כי הצדיקים על ידי חסרונם מבינים שיש חסרון בשכינה דוגמת חסרונם ומייחדים אותה ביחוד גמור עכ"ל, ועיין עוד לעיל בפרשתינו בהגה ק"כ מה שהעתקתי מדמ"א פ' בחקותי ועוד שם בליקוטים ע"ש עוד עיין לקמן פ' ויגש בהגה ב'.

פירוש קנ

ובס' תשואות חן פ' וישב, וז"ל, שמעתי בשם הבעל שם טוב זצוק"ל על אמרם ז"ל שענין התפלה נוגע כביכול להקדוש ברוך הוא כי אפילו כשרשעי ישראל בצער שכינה מהו אומרת קלני מראשי, כי כוונתו בבריאת עולמו היה להטיב לנבראים כי חפץ חסד הוא, נמצא שענין התפלה הוא צורך גבוה להיות נתקיים רצונו יתברך שמו להטיב לנבראים, וזה היה בחינת נחום איש גמזו (בגמרא תענית דכ"א ע"א) שבכל דבר המאורע לו, הבין שודאי טוב גניז בגווה, כי מאתו יתברך שמו לא תצא הרעות, רק שעתה הטוב גניז בגווה, והוא עדייז בבחינת קטנות, ועל ידי האמנתו בזה, ואומרו גם זו לטובה, נתפעל הטוב שגנוז בגווה, ויצא לאור, דבא לבחינת גדלות וכו', עכ"ל. [ועיין מענין גם זו לטובה לקמן בפ' מקץ בהגה ד'], ושם בליקוטים לפ' ואתחנן שאמר הבעש"ט שתפלה צורך גבוה הוא כו' ועיין לקמן פ' ויגש בהגה ב'.

פירוש קנא

ובס' תוי"י בהר דק"כ ע"ג וז"ל, דשמעתי על ידי תפלח אנשי החומר בגשמיי נמשך גם לאנשי רוחניי וכו' עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף דנ"א ע"ב וז"ל, כי הצדיק המתפלל ברוחניי אינו ניזוז בגשמיי רק מבחינת אנשי עולם העשיה, עכ"ל.

ושם דכ"ז ע"ב, וז"ל, ששמעתי מן החסיד המנוח מוהר"ן זלה"ה כי תפלת המוני עם בגשמיי יוצא מזה תועלת לאנשי הרוחניי, עכ"ל, [ונראה לענ"ד שבזה יש לפרש מה דאיתא במדרש (רבה פ' עקב סי' ד') שכל מה שישראל אוכלים בעולם הזה הוא מכח הברכות של בלעם, אבל הברכות של האבות משומרות הן לעתיד לבא, כי הברכות של האבות הם הכל ברוחני, ויש הפסד לעשות מהם גשמי, רק ברכות בלעם ושאר האומות הם בעד הגשמיי].

פירוש קנב

בלקט אמרי פנינים דר"ז ע"ב הרחיב בביאור הדברים והעתיק וכתב וז"ל, שמעתי ממורי כי נר"ן של אדם נתגלגל בזיי"ן ספירות, הנפש נתפשט אורו בסוד עבדיו ומשרתיו ובהמותיו, ואם פגם בנפש על ידי מעשים רעים, גורם שיהיה לו צער מעבדיו ובהמותיו, שמתים לו הסוסים או השוורים, ועבדיו אינם עושים לו כרצונו, ולפעמים על ידי מעשיו הוריד כמה נשמות בעמקי הקליפות, והם מתגלגלים בדומם וצומח, ולפעמים הבהמות שלו עומדים שם ואוכלין עשבי השדה, והנשמות המגולגלין שם גורמין חלאים ומיתה לבהמות שלו בדרך נקמה, וכשהצדיק עובר שם, ומעלה אותן הנשמות, יניחו הבהמות ויתרפאו, ואם פגם ברוח ממללא ובדיבור, לשון הרע או באבק לשון הרע, או שדיבר באיזה צד דבר מגונה על איש ישראלי, ונודע כי הדיבור בקדושה נקרא יחוד [עיין בפנים לעיל באות קנ"א ובפ' בראשית אות קי"ב ואות קט"ו ושם בהגה צ"ד] ולהיפוך בלשון הרע, פוגם בוא"ו לשון דעת מכריע, והוא פגם גדול מעבודה זרה ושפיכות דמים וגילוי עריות, כי ממש שופך דם חבירו ופוגם בזעיר, ואין לשכינה שום אור כלל, כי הוא פגם כללי כולל ומסלק כל החיות והארה שיש לשכינה, אזי מזה עומדים עליו אנשים רעים ומדברים עליו מה שלא עלה במחשבתו ומשברים לבו, וגם יש לו יסורים מאשתו, שנעשית לו כנגדו לצער אותו, ולפי ערך הפגם כך הוא הצער, ובזה נתפייס למעלה אותו שדיבר עליו ומוחל לו, וכל זה אם הוא צדיק ועבר במקרה שדיבר על חבירו, אבל רשע המדבר, יש לו מנוחה בעולם הזה, ונכרת שרשו ואין לו חלק בחיים.

ואם פגם בנשמה, והנשמה שוכנת במוח ומחשבת האדם, שמזה נמשך טפה זרעיית והם בניו, ואם פגם במחשבה שבמוח גורם לו צער מבניו.
ובכל הספירות והמדות יכולין להעלות משם נר"ן שלו אל הקדושה, מה שאין כן בספירת מלכות, אשר משם יונקות קליפות נגה, קשה להעלות ולברר משם חלק הקדושה של נר"ן שלו, כי צריכין אמונה גדולה ולעמוד בנסיונות הרבה, ולהיות חזק באמונתו, אשר בכל החשכות ויסורים והסתרות והקטנות, שם הוא אלופו של עולם, אתו עמו כלומר אליו, ויאמין באמונה שלימה ויבטח בשם ה' וישען באלהיו בכל דבריו, ובזה יסבול רעת חבירו וישתוק ויקבל באהבה [ועיין לקמן פ' לך בהגה מ"ב ד"ה ושם, בביאור דבר זה].
וכלל העולה, כי בני אדם השונאים אותו באו על ידי פגם דיבורו, לכך צריך להעלותן ולתקנם על ידי דיבור התפלה, להתפלל עליהם שישובו ויתוקנו, כמו שאמר רבינו יהודה החסיד כל איש ישראל שעשה לו צער ויסורין ודיבר עליו לשון הרע, בהכרח נעשה בעל תשובה, אפילו גוי נתגייר, ואם אינו עושה כך, רק שדוחה אותן ומעורר עליהם דינים, נעשו חומריות ועב, ושונאים אותו ביותר, וזהו (משלי י"ז:כ"ו) ענוש לצדיק לא טוב [היינו] לו, כי הרי כל השונאים אותו ומחלישין דעתו ומגדילים עליו, הם משורש נשמתו, והם בחינת רוחו ממש של הצדיק, והם נבראו לצערו ולייסרו בהכנעה, שלא יגביה דעתו חלילה, ויפול לרשת קליפות נגה, אם כן למה ידחה אותם, הרי הם גורמים לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא, על כן צריך לתקנם בכל כחו, ולרדוף אחריהם להאיר עליהם מאורו, ולהעלותן בתפלתו, ועל ידי התפלה נמתקין הדינין בשורשן, ומוציא את רוחו מהם, והרע גמור כלה מאליו, ואל יעורר עליהם דינין אפילו בינו לשמים, אלא אדרבה יתפלל עליהם ויראה נפלאות, והטובים יחזרו להיות אוהביו, וזהו ענין משה רבינו עליו השלום שהיה רועה צאן, ואחר כך נתן להם התורה ונעשו תלמידיו כו', עכ"ל.
ובס' אור החכמה פ' וישלח, וז"ל, איתא בשם הבעל שם טוב ז"ל שיש עולם המחשבה שממנו באים מחשבות לבני אדם, ויש עולם הדיבור שממנו קולות ודיבורים לבני אדם, ויש עולם המעשה שממנו כל מיני מעשים לבני אדם [עיין לקמן פ' ויחי בהגה ב' ענין שנקרא עולמות ומדות ע"ש], והנה, כשאדם חוטא במחשבה יש לו צער מבנים, מפני שהם באים מהמוח שתמן המחשבה, ואם לא היה אדם חוטא במחשבה, היו בניו קשורים במחשבתו, והמחשבה שלו היתה מתלבש בבניו, והיה לו תענוג מבניו, מה שאין כן כשחוטא במחשבה, אז המחשבה שלו מסתלק מבניו, ויש לו צער מבניו מדה כנגד מדה, מאחר שגורם שיסתלק עולם המחשבה למעלה מקול ודיבור והבן, וכשפוגם בדיבור יש לו צער מאשתו, כי האשה היא סוד הדיבור, כי האשה היא כעין המראה

להבין מדרגת בעלה, וכשהדיבור הוא שלם בתורה ובמצוות, וכן באמונה אז יש לו נחת מהדיבורים שלו, וכן האשה שהיא מצד הדיבור, יש לו נחת רוח ממנה, מה שאין כן כשפוגם בדיבור, שכולל גם כן את הקול, יש לו צער מאשתו וכו', והנה כן במעשה, אם הוא שלם במעשה אז אין לו צער מעבדיו וקנייניו, כגון מבהמות וכיוצא וכו', ועל כן בעשיית המצוה צריך האדם להיות לו מיין דכורין מצטרף למעשה, ועל ידי הסתלקות מחשבה דיבור מעשה, על כן יש לו צער ממעשיו, שהם עבדים וקניינים וכו' וע"ש שהאריך להסביר היטב למה היה ליעקב אבינו צער וכו' ע"ש בטוב טעם ודעת, ועיין עוד לקמן פ' קרח אות ג' בענין השונאים שהם רוחו של הצדיק, ובפ" תבא בהגה א' בענין נר"ן של אדם שהעתקתי מס' אוצר החיים, ועיין לקמן פ' שמות אות ט"ו ושם בהגה י"ז.

פירוש קנג

ובס' מאור עינים פ' ויצא וז"ל, שמעתי בשם הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים, פירוש הש"ס דגיטין (דף זיי"ן ע"א) שלח לי' מר עוקבא לר"א, בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות כו', שרטט וכתב ליה דום לה' והתחולל לו (תהלים ל"ז) השכם והערב עליהם לבית המדרש והוא יפילם לפניך חללים חללים, והם כלים מאליהם, ופירש הוא זלה"ה, שר"א נתן לו עצה גדולה זו, שעל ידי שישכים ויעריב עליהם לבית המדרש, יתמתקו הדינים ההם, המלובשין באותן בני אדם, שקמו עליו להצר לו, כי מה שיש לאדם צרים למטה, הוא על ידי הדיבים שיש עליו למעלה, מהתערבות והתגברות סוגי הדינים והגבורות, ומתלבשין בבני אדם למטה, שהם ראויים לכך שיגלגלו חוב על ידם, והעצה הוא לבל יתגרה בהם, אלא להשכים ולהעריב עליהם לבית המדרש, בפנימיות התורה, שהוא סוד הדעת, על ידי שילמוד ויתפלל בדחילו ורחימו, שזהו בחינת דעת ממש, ועל ידי הדעת והדיבורים, נתעלה למעלה, להתאחד בעולם המחשבה, מקום שאין שם דינים, ואין שטן ואין פגע רע ח"ו, רק הטוב הגמור, ונכלל הוא עם אותן הגבורות נפולין, בחינת דינים, בהטוב, וכל זה על ידי שנותן אל לבו, כי גם אותן הגבורות נפולין, הם אותיות כנודע [ענין האותיות שיש בכל דבר מבואר לעיל בפרשתינו אות ק"ו ושם בהגה ע"ז] שאם בא עליו איזה דינים הם אותיות נפולין, שלכך מספרים ועוסקים בענייני המאורע שבא עליו באותיות, על ידי שבאים מאותיות נפולין, והאותיות שמדברין מן המאורע ההוא, הן הן ממש אלו האותיות הנפולין, שמהם באו אלו הדינים, ועל כן באחזו באותיות התורה באהבה ויראה, שהם בחינת דעת, נמשך על ידי זה עם האותיות שבתורה למקור התורה למעלה, ויש עלייה גם כן לאותיות הנפולין של מקום הדינים, שנכללו בהטוב בשורשן, כנודע שכל התפעלות היורד הן לטוב והן למוטב, הכל

הוא על ידי צירופי אותיות, ועל ידי עליתן לשורשן, פנימיות הדינים אל הטוב, נפרד מהם הרע שהיה מעורב בהם, ונעשה הכל בחינת טוב, כי הרע נופל למטה, ונהפכו גם אותן בני אדם, שנתלבשו בהן בתחלה אותן הדינים, להיות לו לאוהבים, כי בלעדי הדינין שלמעלה, לא יפעלו שום פעולה רעה, וזהו יפילם לפניך חללים חללים, שהרע שבהדינים יהיה נופל למטה ויקרא בשם חלל, עבור שניטל מהם החיות שהוא הטוב שהיה מעורב בהם, ונעשה ונתקן מן חלק הטוב שהיה בהם, הטוב גמור יראת אלהים והתכללות בדעת לעולם המחשבה, וזהו כוונת הפסוק דום לה' והתחולל לו שהוא לשון דומיה, שפירושו, שיביא אלו האותיות של התלבשות הדינים, לעולם הדומיה, ששם אין אומר ואין דברים, עולם המחשבה, כאמור, ששם אין דינין כלל רק טוב גמור, עכ"ל.

ובס' רשפי אש השלם בליקוטי משלי אות קפ"ג וז"ל, אמר מרן הבעל שם טוב הקדוש זצוק"ל זי"ע על הפסוק (משלי כ"ד) בנפול אויבך אל תשמח, כי על ידי ששמח בו, ממתיק הדינין, ולכן הוטבע בטבע ישראל ששוחקין על נפילה, כי בודאי היה עליו איזה דין ח"ו, ועל ידי השחוק נמתק, לכן הזהיר שלא לשמוח בנפילת האויב, רק דום לה' והתחולל לו (תהלים ל"ז) וישכים ויעריב עליהם לבית המדרש (גיטין ד"ז ע"א), לעבוד את השם יתברך ביתר אומץ, והם כלים מאליהם דייקא, מה שאין כן כששמח בו, או מכל שכן כשעושה לו גם כן ח"ו אתה רדיפה כל שהוא, אזי עושה טובה להאויב ח"ו עכ"ל, ועיין לקמן פ' שמות אות ט"ו.

פירוש קנד

ועוד עיין מזה בס' צפנת פענח ד"ז ע"ד וז"ל, דשמעתי ממורי ביאור (משלי כ"ד:ט"ז) שבע יפול צדיק וקם וכו', ועוד שם דצ"ג ע"א, וז"ל, דשמעתי ממורי זללה"ה כי עבדיו ובהמותיו הם נפש הצדיק עצמו ולכך צריך לתקנן ולהעלותן כו' ודפח"ח.

ובס' כתונת פסים רמז לזה בכמה מקו', בדף א' ע"ד, ובד"ז ע"ג, ובדכ"ה ע"ד, ודל"ה ע"א, ע"ש בכל מקומות הללו.

פירוש קנה

וכתב בס' בני ישששכר במאמרי שבת מאמר ח' אות ח', וז"ל, הנה חקרו הקדמונים, איך אפשר לומר שתהיה התפלה פועלת, נמצא יש ח"ו שינוי רצון, כאשר קודם התפלה היה הרצון באופן כזה, ואחר כך על ידי התפלה נשתנה הרצון, והנה כתבו על זה תלמידי הבעל שם טוב, להיות על ידי התפלה נתדבק האדם במקום אחר יותר גבוה, ונהפך לאיש אחר, והגם שנגזר גזרה על זה האיש, הנה בהתפלל האדם אל השם הוי"ה ב"ה

המהווה כל ההוויות, הנה נתדבק במקום יותר גבוה, ונתהוה להויה אחרת, ואין כאן שינוי רצון, כי על אותו ההויה שהוא כעת לא נגזרה הגזרה, עכ"ל.
ובס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אותיות שמדברים וכו', וז"ל, וכשבא לאדם איזה צער על ידי צירופים לא טובים ר"ל, ידבק את חלקו חלק אלוהי שבו, אל האותיות, לפנימיות אור ששופע בתוכם, ויתפלל על זה, בהתדבקות אור אין סוף שבתוך האותיות [ועיין לקמן פ' בא אות ה'] ומגביה את הדבר למעלה, בעולמות חדשים שנבראו על ידם, ואז נשתנו הצירופים ונמתקו הדינים, ויכול לבטל כל גזרות רעות לגזרות טובות, וצריך לזה אמונה שלימה בהשגחות אלהות, שהכל בהשגחה אף דבר קטן, ומקיים בא אתה כח אלקות שלך וכל ביתך כחות גופניות אל התיבה [ועיין כל זה לעיל בפרשתינו בהגה ט"ו] כנודע ממרן אלקי הבעש"ט עיין מאור עינים עכ"ל.
ובלקט אמרי פנינים דר"ו ע"ד, וז"ל, שמעתי ממורי סוד המתקות דינים בשורשן היינו שימצא בדין וביסורים אלו שורש חסד, כי הגבורות בשורשן הם תכלית הטוב והחסד, כי הם קו המדה והצמצום, והמצר והגבול הטוב, לתת לכל בריה השפעת חיותו, כפי אשר יוכל שאת, שלא יתרבה ויגרום שבירה, וכן שלא יחטא ויאבד חלקו לעולם הבא, וכדומה הוא כולו טוב וחסד, ועל ידי שימצא האדם בדין זה שורש החסד ויקבל באהבה, אז נעשה באמת הכל חסד, ונמתקן הדין בשורש חסד זה שמצא בו, כי על ידי זה נתעורר שרשי הגבורות, שהם כולם חסדים זכרים, משפיעים כל טוב, ובדין קל וחומר נמתקין הדינין בשרשן, כי הדינין בשרשן הכל טוב וחסד, ובהתפשטות נעשין מצרים, להצר ר"ל בצער ויסורין, וכשדנין קל וחומר, סתם דין שבש"ס, אזי נושאין הדינים המתפשטין קל וחומר, מה אם השורש שלי הוא כך טוב וחסד, מכל שכן אני שאין אני חלק של אלף אלפי אלפים מן אור הבהיר של השורש, מכל שכן שאהיה טוב, וזה עצמו ההרגש של החסד, אזי נעשה באמת חסד ורחמים.
והקשה הרמב"ן איך על ידי תפלה נשתנה הגזר דין מרעה לטובה, וכי יש ח"ו שינוי רצון, וביותר המתפלל בעד חבירו, ותירץ מורי זללה"ה בשם רבו אחיהו השלני שעיקר התפלה למתק דין בשרשו, לקשר המלכות, דינא דמלכותא, בבינה, על ידי מסירות נפש, ושם הוא אדם אחר, ועליו לא נגזרה גזרה, ומורי זללה"ה ביארו יותר, כי הגזר דין הוא אותיות, ומפי הקדוש ברוך הוא אינו יוצא רק צירופים טובים רצה, יוד, עשר, תם, עין, וכשמתפשטין לערך המקבל נעשה ר"ל צירופים לא טובים, צרה, רעש או ערש, דוי, מת, עני, וכיוצא, והצדיק מעלה בתפלתו, ובדמעות עיניו נתעלין ונמתקין הדינין בשורשן,

ונעשה אדם אחר, ומקבל הצירופים כמו שהן בשורשן רצה, עין טובה, וכיוצא, והבן הדברים עכ"ל.

ובס' לשון חסידים בענין המתקת דינים אות כ"ו העתיק מס' רב ייבי פרשת י"ח, וז"ל, הענין איך שהצדיקים מבטלין בתפלתם כל גזרות קשות ורעות ומהפכין מדת הדין למדת הרחמים ואין לומר ח"ו שיש שינוי למעלה אך השי"ת יודע מה שעתיד להיות, ויודע שהצדיקים יתפללו אליו, ואפילו אם יודע השם יתברך שלא יתפללו אליו לבטל הגזרה, מכל מקום השם יתברך עושה את שלו, ובשעה שגוזר את הגזרה, אינו אומר רק ראשי תיבות, צירופי אותיות, כדי שכשיתפללו הצדיקים לבטל הגזרה, ויהיה הצירוף וראשי התיבות לטובה, לא יבטלו דבריו של השם יתברך, רק יקיימו דבריו של אותו הצירוף, שדבר השם יתברך יהיה לטובה, ולכך לפעמים השם יתברך גוזר גזרה, ולצדיקים הוא לטובה, ולרשעים הוא לרעה, בשביל שהשם יתברך גוזר גזרתו בצירוף אותיות, ולרשעים חל עליהם הדין, והצירוף מורה לרעה, אבל צדיקים מהפכין מדת הדק למדת הרחמים, ומורה הצירוף לטובה, וגם הרשעים אם יחזרו בתשובה יהפכו מדת הדין למדת הרחמים, ויהיה מורה הצירוף לטובה, וזה שאמר הכתוב (תהלים י"ח) האל תמים דרכו אמרת ה' צרופה וכו', וכן שמעתי בשם הריב"ש שהקשה בשלמא החולה בעצמו שמתפלל חוזר בתשובה, אלא אחרים שמתפללין בעד החולה האיך פועלים, ותירץ שהם מעלים את החולה למעלה, לעולם הבינה, ושם נמתקו הדינים, ונהפך הצירוף לטובה, ונעשה ראשי התיבות לטובה, כי כל גזרות השם יתברך בצירופי אותיות וכו' עכ"ל, וענין לקשר המלכות בבינה עיין לעיל פ' בראשית בהגה קנ"ה מה שהעתקתי בזה.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ט"ו, וז"ל, וידוע ממרן שעיקר התפלה בעד אחרים, כי מאתו יתברך לא תצא הרעות, אלא צירופים, וביאר בשם רבו אחיהו השלני כי כל זמן שהטפה עדיין ברחם יוכל לשנות מדכר לנוקבא, וכן להיפך מחרם רחם. מצרה צהר, מצר רץ, מרעש עשר, ממת תם, ממות ואמת, עכ"ל.

ובס' תוי"י פ' נח דט"ו ע"ג וז"ל, כי הגזר דין הוא אותיות, ויכול השליח לעשות צירוף אחר מן אותיות אלו ממש כו', דיכול להפוך על ידי תפלה, אותיות צרה שיהיה צירוף אחר רצה, להקדים אות ר' קודם אות צ' וכו', עכ"ל.

ובס' כתונת פסים דמ"ח ע"ב וז"ל, עד שהטפה ברחם מלכות יוכל לשנות הגזר דין כמו שאמר מורי וכו', עכ"ל. ובצפנת פענח דכ"ב ע"א, וז"ל, כשהטפה עדיין ברחם יוכל לשנות מן חר"ם רח"ם וכו' עכ"ל, ועוד שם בדע"ט ע"א לפ' משפטים פן ב', וז"ל, כתבתי במקום אחר שהקשה הרמב"ן דמצינו שנשתנה הגזר דין על ידי תפלה מרעה לטובה,

וכי יש שינוי רצון לפניו יתברך, בשלמא, אם אדם מתפלל עבור עצמו וכו', ותירץ מורי בשם רבו, מאחר דהתפלה הוא למתק הדין וכו', והוא אדם אחר ולא זה הראשון וכו', וביאר הוא ביותר, כי הגזר דין הוא אותיות וע"י הצירוף ומילוי ומילוי המילוי משתנה לענין אחר וכו', ודפח"ח, וכן שמעתי שהעידו במעשה אחת בשמו בענין הנ"ל, עכ"ל.

ומעשה זו שרמז עליה הרב ז"ל, נראה שהוא אותה עובדא שהובאה בס' דגל מחנה אפרים ר"פ אמור, וז"ל, ידוע מאדוני אבי זקיני זללה"ה והיה מרגלא בפומיה תמיד על פסוק (משלי ט"ז:י"ד) חמת מלך וכו' ואיש חכם יכפרנה, ואמר על מעשה שהיה בק"ק זסלב יצ"ו שהיה שם פחד גדול, עד שברח כבוד הרב המנוח מו"ה דוד אב"ד מאוסטרהא, ואא"ז ז"ל היה בק"ק קאמינקא, אמר שיהיה שם פחד קשה, ואמר על זה פירוש הפסוק הנ"ל, ושורש הדברים כי מפי הקדוש ברוך הוא יוצאין אותיות להנהגת העולם, וכשבא לעולמות מצטרפין האותיות לפי בחינת המקבלים הן לטב והן להיפוך ח"ו, וכשיש צדיק שהוא חכם, בעולם, ויודע האותיות שיצאו מפי הקדוש ברוך הוא אף על פי שהם מצטרפים חלילה שלא לטובה, יוכל להפוך הצירופים על ידי חכמתו ותפלתו, כמו להפוך מן מת, תם, ומן נגע ענג, הכל לפי האותיות של הגזר דין, וסיפר שכן עשה בזסלב, שראה שיצאו צירופים לא טובים, ועשה מהן צירופים אחרים, ונשאר רשימתן פחד, והבן זה כי זהו כלל גדול, עכ"ל.

ובס' אור המאיר פ' וירא כתב וז"ל, ושמעתי בשם הבעל שם טוב זללה"ה שפעם אחת היה רעש גדול בעיר, ויחרדו כל העם אשר במחנה מן הרעש, ואמר להם הבעש"ט זללה"ה אל ירע זאת בעיניכם, כי הרעש הוא שהאדון יצוה ליקח ערש לחפציו, וכן הוה, ונמצא שיש כח ביד המשכיל וחכם אמיתי, להפוך צירוף רע"ש לצירוף ער"ש עכ"ל, ועיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות כ"ו ושם בהג"ה, עוד בס' תוי"י פ' נח דט"ו ע"ב, וז"ל, דשמעתי בשם מורי זלה"ה מה שביאר בכתבי האר"י זלה"ה למתק דינין בשורשן, הינו על ידי שימצא בדין שורש חסד, אז נעשה הכל חסד, ונמתקן הדין בשורש חסד זה שמצא בו ודפח"ח, עכ"ל.

וכן הוא עוד שם בדט"ז ע"א, וז"ל, להמתיק דינין בשרשן כפי ב' פירושים הנ"ל, א' כפשוטו כפירוש מורי זלה"ה בשם רבו, לקשר דין המלכות בבינה וכו', ב' כפירוש מורי זלה"ה למצוא שורש חסד בתוך הדין, אז נמתק הדין בשורש חסד זה ונעשה באמת חסד עכ"ל.

ועיין בס' בני ישששכר מאמר ט' אות ב' וז"ל, כתבו תלמידי הבעל שם טוב כשיארע לאדם איזה דבר לא טוב אז יחפש להמציא בדעתו איזה דבר בהטבה באותו רע, כמו שאמר

אותו החסיד (בס' חובת הלבבות שער הכניעה פרק ו') על נבילה, כמה לבנים שיניה, וכשימצא הטובה באותו הדבר הרע, הנה הוא בירור הטוב מן הרע וממילא יתבטל הרע, כי רע אין לו מציאות בפני עצמו, והבן מאוד, עכ"ל.

וזה מבואר בס' כתונת פסים פ' בלק דמ"ג ע"ד וז"ל, שיש בכל מציאות שנמצא בעולם דבר והיפוכו, בתוך גבורה ודין יש בו חסד, ובתוך החסד יש בו גבורה ודין הכל לפי המקבל, וזהו שאמרו בש"ס (ברכות ד"ם ע"ב) שיהא רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב עבדין וכו', וזהו ענין נחום איש גמזו (תענית דכ"א ע"א) וכמו ששמעתי שהוא ביד האדם להפוך מרעה לטובה לעשות מגבורה ודין חסד וכו' ע"ש, והובא כל זה גם בספרו בן פורת יוסף דמ"ב ע"ד בענין החילוק בין לשון כל דעבדין משמיא לטב עבדין ובין לשון גם זו לטובה [ועיקר ענין זה מבואר לקמן פ' מקץ בהגה ד' באורך וכמו שרמזתי לזה לעיל בפרשתינו בהגה ק"נ ע"ש], ועוד עיין שם בס' בן פורת יוסף דף ס"ח ריש ע"ב.

פירוש קנו

ונראה שזה הרב מו"ה יואל גם כן אמר זה בשם הבעש"ט ז"ל, אע"פ שחסר בהעתקה או בדפוס, כי כך העיד הרב ז"ל עצמו בהקדמת ספרו בן פורת יוסף ד"ב ע"א ששמע דבר זה בשם הבעש"ט [ומצינו כזה כמה פעמים בלשון הרב ז"ל כמו שהזכרתי לעיל בפ' בראשית בהגה קכ"ז ע"ש], וזה לשונו שם בהקדמת בפ"י, שמעתי בשם מורי פירוש המדרש הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, וביאר על פי הלצה, כי גנבא אמחתרתא רחמנא קריא, וזהו שאמר הלואי אותי עזבו שלא לקרוא אותי ולא יגנוב, ואז ותורתי שמרו וק"ל.

עוד ביאר כי תכלית הידיעה שלא נדע, אמנם יש ב' סוגי שלא נדע, א' שאינו נכנס מיד לחקור ולידע מאחר דאי אפשר לידע, ב' שחוקר ודורש עד שידע שאי אפשר לידע, וההפרש בין זה לזה, על דרך משל, שני בני אדם שרוצין לידע את המלך, ואחד נכנס בחדרי המלך ונהנה מאוצרות והיכלי המלך, ואחר כך לא יוכל לידע את המלך, והשני אמר מאחר שאי אפשר לידע את המלך לא נכנס כלל בחדרי המלך, ולא נודע לו כלום, ובזה יובן, דדאי בשניהם משני הסוגים הנ"ל אותי עזבו מלידע לפי שאי אפשר לידע, מכל מקדם הלואי אותי עזבו מתוך החקירה והידיעה אחר שתורתי שמרו ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' דגל מחנה אפרים פ' לך בפסוק ולא יקרא שמך עוד כתב וז"ל, אמר אדוני אבי זקיני נשמתו עדן זללה"ה על גמרא הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו כי יש ב' סוגי אנשים אחד מיישב בדעתו מאחר ששמעתי שהקדוש ברוך הוא כביכול הוא אין סוף למה לי החקירה בו, ומאמץ בזה בלי דרישות וחקירות, ואין זה הדרך ישכון אור, אבל יש סוג

שני, שאינו מאמין בזה כי אם בדרישות וחקירות, היינו על ידי לימוד תורה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (דברי הימים א' כ"ח) דע את אלהי אביך ועבדהו, מתחלה דע ואחר כך עבדהו, שאחר שלומד תורה ומעיין בה, שמכיר על ידי התורה גדולתו ברוך הוא וברוך שמו, שהוא אין סוף, ואז עוזב מלחקור ולדרוש ולהתבונן בענין אלוקות כלל, מחמת יראת הרוממות של אין סוף יתברך וישתבח, שהשיג שהוא אין סוף, ובאתר דאין סוף מאן יכיל וכו', וזהו מאמרם ז"ל הלואי אותי עזבו היינו שיעזבו מלהתבונן בענין אלוקות, ותורתי שמרו, היינו על ידי לימוד תורה מתחלה ומשיג קצת גדולת הבורא ברוך הוא, ואז מחמת יראה הרוממות יעזוב מלחקור עוד, אבל לא שיאמין לחוד, עכ"ל, ואחר וה הביא וז"ל, כמו שכתבתי בשם אא"ז נ"ע זללה"ה שיחקור את הבורא ב"ה ומשם יבין מקום האסור לחקור ומקום המותר כו' ע"ש, ונראה פשוט שרמז בזה ג"כ על מאמר ואותי עזבו הנ"ל.

ובליקוטים יקרים דף ה' ע"ב הביא גם כן ענין זה כמו שהוא בהקדמת בן פורת יוסף הנ"ל וסיים על זה שם, כמשל הספינה, נראה שהיה מקובל בידם על זה משל גם כן מפי הבעל שם טוב ז"ל, ולא ראיתי משל זה מובא מפורש בשום מקום.

פירוש קנז

ושם בס' בן פורת יוסף דנ"ה ע"ג הביא עוד מענין זה וז"ל, שמעתי ממורי פירוש סור מרע וגו' דירמיה הנביא נענש מה שהושלך לבור וכיוצא, לפי שלא התפלל על ישראל כששמע הנבואה לרעה על ישראל, מה שאין כן ישעיה שמו מורה על ישועה וגו', והאדם יכול להפוך חלום או נבואה מרעה לטובה כמו שרואה בחלום מת יכול להפוך לעשות תם וכו' וזהו שאמר סור מרע ועשה טוב ודפח"ח עכ"ל, [להבין הדברים עיין לעיל אות קנ"ט ובהגה קנ"ה שהגזר דין הוא צרופי אותיות שאפשר לשנותם ועיין לקמן פ' בחקותי אות ו' שלמעלה אין אומר ואין דברים רק הכל במחשבה ע"ש היטב ובזה תבין המאמר שבפנים], ועיקר החילוק בין שמו של ישעיהו לשמו של ירמיה מבואר בזוה"ק ריש פ' תצוה ע"ש בדף קע"ט ע"ב, ועיין בס' לקוטי תורה מהאר"י ז"ל פ' שמות בפסוק ועתה לכה ואשלחך שהזכיר כי ישעיה חצי נחמה וחצי צרה. עוד שם דקכ"ב ע"ג וז"ל, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה פירוש הכתוב סור מרע ועשה טוב פירוש שיעשה מרע טוב עכ"ל,

ובס' דגל מחנה אפרים פ' נצבים ד"ה מחוטב וז"ל, שמעתי מאדוני אבי זקני זללה"ה על פסוק סור מרע ועשה טוב היינו להסיר הרע מן הרע ולעשות אותו טוב וכו', עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' לך אות מ"א מה שהעתקתי מס' דמ"א ריש פ' ראה,

ועוד עיין לקמן פ' תרומה בהגה ה' מס' דמ"א פ' תרומה, ולקמן פ' ואתחנן בהגה ד' ד"ה באות ג'.

פירוש קנח

כן הוא שם בפנים הספר, ואין יכול להמתיק, ואין הכוונה מובנת, אבל בס' ליקוטים מהבעש"ט שנדפם מחדש ע"פ כ"י בעל כתר שם טוב ז"ל, הובא מאמר זה שם בד"ד ע"ב, ואיתא שם ואיך יכול להמתיק כו', ונראה שכך צריך להיות, והכוונה פשוטה שזה נאמר לו בעל פה איך אפשר להמתיק ואין מקומו להזכירו כאן.

פירוש קנט

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ע"א.

פירוש קס

והביא דבר זה גם כן בספרו בן פורת יוסף בסופו דקכ"ז ע"ב. ושם מסיים בה בזה הלשון, כי כל מעשה גשמיים שנעשה בעולם הכל נרמז בתורה, והוא גם כן בעולם אצילות, גם שכתוב בזוהר שהוא דרך משל וכו' היינו גם כן על דרך זה, והעיקר [הוא] האמונה שיאמין כי דרך דיבורו ותפלה הוא נענה מיד כך בלי שום ספק וכו' עיי"ש, וענין אמונה זו כבר מבואר באורך לעיל אות קכ"ז ושם בהגה קי"ח ע"ש.

פירוש קסא

ובס' כתונת פסים דל"ו ע"א, וז"ל, שמעתי ממורי פירוש המשנה (אבות פ"ב) וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, והענין כי מבשרי אחזה אלוה, דיש ברית הלשון וברית המעור, זה מוליד בגשמיי וזה מוליד ברוחניי [עיין בפרשתינו לעיל אות ב' בפנים] ומובא בכתבים [לעיל בפנים אות קנ"ח] מה שאמרו חכמינו ז"ל (כתובות די"ג ע"א) ראוה מדברת וכו' הרי שבדיבור יש זיווג וכו' פה בגימטריא מילה, וכמו שבזיווג גשמיי אין הזיווג כי אם באבר חי ובשמחה, מה שאין כן בעצבות גורם ח"ו סכנה לוולד, ואחר שהזריע טיפת הזרע מהמוח ונסתלק המוחין, שוב אין לשמש כי אם לאחר זמן, ככה בזיווג הרוחני שהוא הדיבור בתורה ובתפלה על ידי המוחין מדחילו ורחימו (מכונה לנשיקה) שנמשך מחכמה ובינה שהם אותיות יה נמשך אל הפה שהוא מלכות ה אחרונה ע"י אות ו שהוא המשכה, נמצא עסק התורה ותפלה עם המוחין נקרא משמש באבר חי להזריע, ואחר התפלה ועסק התורה שנסתלקו המוחין ובא הקטנות שכיח כעס וסיפורי לשון הרע ודברים בטלים, ועצה היעוצה בעת שנסתלקו המוחין יעסוק במלאכה וניצול מעון, וזהו שאמרו וכל תורה שאין עמה מלאכה כו' וגוררת עון ודפח"ח, עכ"ל, והובא בס' צפנת פענח דצ"ג ע"ב, ודק"כ ע"ד.

ובהיכל הברכה פ' דברים די"א ע"א ד"ה בצורת, העמיק הרחיב בסוד הדבר עמקות גדול, ועיין לקמן פ' יתרו אות מ"א ושם בהגה נ"ב ע"ש.
ובקונטרס דברי צדיקים כתב שזהו סוד שעה אחת לאחר התפלה (ברכות דל"ב ע"ב) לחתום הפתח דלא ליעול ביה פניות וגדלות ושאר מחשבות רעות ע"ש, והועתק בדרש טוב דמ"ט ע"ב מאמר זיי"ן ע"ש.
שוב מצאתי בס' אור ישראל על תקזה"ק דצ"ח ע"א וז"ל כי אחר כ"פ שאנו ממליכין להבורא ב"ה צריכין אנו להיות כמו בתולה שעדיין לא עשינו כלום וכו' ובה חותמין הפתח דלא ליעול בי' הפניות וגדלות ושאר מחשבות רעות ח"ו ושמעתי בשם הבעש"ט ז"ל כי זה היה כוונת חסידים הראשונים ששהו לאחר התפלה לסתום במחשבה סתימא זה הפתח כו' ע"ש.

פירוש קסב

כתב בס' מאור עינים פ' ואתחנן וז"ל, ועל ידי דעת, שידע האדם ויאמין זאת באמונה גמורה, כי מעשיו ודיבורו וכל תנועותיו, הכל הוא הבורא ברוך הוא, שמנהיגו ומצמצם שכינתו בתוכו, בודאי אינו מבקש שום פרס וקיבול שכר, מאחר שהשם יתברך הוא עצמו העושה ולא האדם, וכל עבודתו אינו אלא כדי שלא יהיה נפרד תפסק ח"ו משרשו, שלא יוכל להגיע אליו רחמנותו, ויהיה נרגן מפריד אלוף ח"ו, וממילא כשהוא דבוק בבורא יתברך שמו, עושה הוא יתברך הכל, ומגיע אליו רחמנותו יתברך שמו, וכמו שאמר הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים על אמרם ז"ל (אבות פ"א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, את הרב, פירוש עם הרב, שעבודתן הוא עם הרב, שהוא ממש כביכול עובד כאמור, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב, [היינו] על ידי שמשמשין עם הרב לכן צריך להיות שלא על מנת לקבל פרם, עכ"ל, ועיין לקמן פ' חקת אות א' ד"ה והשיב.
ובס' נר ישראל על לקוטי רב האי גאון אות ד' ד"ח ע"ב כתב וזה לשונו, ובאמת אמר הבעל שם טוב שאין אדם עושה כלום רק הכל השם יתברך, והוא בכח אלהים, הגם שיש בחירה, זו מן הדברים שאי אפשר לעמוד עליו וכו', ועיין פ' לך בהגה י'.
ובס' ויחל משה (על תהלים פ' ס"ב) ווה לשונו, ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, הבעש"ט הקדוש פירש הפסוק, דהנה האדם מצד עצמו אין לו שום כח ויכולת לקיים שום מצוה ממצות הבורא ברוך הוא, כי אם מה שהשם יתברך מסייעו על ידי אתערותא דלעילא, נמצא שאין האדם עושה המצוה כי אם השם יתברך, ומצד הדין אין

מגיע שום תשלום שכר להאדם כנ"ל, אף על פי כן ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כאילו האדם הוא עושה בעצמו, ע"כ ושפתים יושק, עכ"ל.
ובס' כתר שם טוב די"ח ע"א, וז"ל, ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, וקשה אם כן מהו החסד, ואפשר לומר על פי מה שאמר התנא (באבות פ"א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא וכו' ויהי מורא שמים עליכם וקשה חדא מאי טעמא קראו התנא פה רב, עוד קשה מהו השייכות ויהיה מורא שמים עליכם לכאן, ויש לומר על פי משל, לעבד שהוא אצל האדון שאם העבד עובד את אדוניו כראוי, משלם לו שכרו, אבל זאת לא יעלה על לב שום אדם, שאף אם יעבוד האדן עצמו עבודת העבד, שישלם לו שכר להעבד בשביל זה וכו' [ועיי"ש בפנים שהאריך כאן בענין הדבקות שהעתקתי לעיל בפרשתינו בעמוד התפלה בהגה ס"א והנה בענין הדבקות וכו', ועיקר משל זה דעבד מבואר ברמזי תהלים שבס"ס אור תורה דנ"ב ע"ב].
והנה האדם העושה מצוה כגון עטיפת טלית וציצית אף על פי שנראה לאדם שהוא דבר קטן, אף על פי כן הקדוש ברוך הוא עושה מן כל מצוה או מן כל חידושי תורה לשמה, שמים חדשים וארץ חדשה (הקדמת הזוהר ד"ד ע"ב וד"ה ע"א) כמו שאנו אומרים כן תתעטף נשמתי באור הציצית העולה תרי"ג, הרומז לתרי"ג אורות, דעוטה אור כשלמה (תהילים ק"ד:ב'), גאות לבש לבש ה' עת התאזר (תהילים צ"ג:א'), התאזר גימטריא תרי"ג, וכמו שאמר הכתוב (תהילים קט"ו:י"ד-ט"ו) ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ, היינו שעושה תמיד שמים וארץ חדשים, על ידי מצוות וחידושי תורה שלכם, ומפרש השמים שמים לה', על ידי הכוונה הקדושה שהוא לשם הקדוש ברוך הוא עושה שמים חדשים, והארץ נתן לבני אדם, פירוש, על ידי עשיה גשמיית של המצוות עושה הקדוש ברוך הוא מהם ארצות החיים, ואז הוא פעולה חשובה גמורה, וזהו שאמר התנא אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב פירוש עם הרב, פירוש שהקדוש ברוך הוא שנקרא רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין (הקדמת הזוהר די"א ע"ב), אם כן ודאי הוא פעולה חשובה ונכבדת, ודי לך שזכית להיות מסייע לאותה פעולה, והרי אתה כמו מסייע שאין בו ממש, שהוא עושה עיקר הפעולה למעלה ואתה תהיה על מנת לקבל פרס, וזהו פתיות גדול, וזהו שסיים שם במשנה ויהיה מורא שמים עליכם, פירוש, יהיה לך מורא ממה שהקדוש ברוך הוא מצמצם בהירות שכלו באור זוהר הרקיע ואור שכינה השורה עליך בשעת עשייתך המצוות ותורה חדשה, לעשות מהם שמים חדשים, וזהו שאמר לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כאילו האיש עשה הכל, אף על פי שאין האיש עושה כלום, אלא כמסייע שאין בו ממש, אף על פי כן אתה תשלם כמעשהו, כאילו

היה האדם עושה הכל בעצמו וזהו חסד גדול, והבן, עכ"ל, ועיין לקמן פ' ואתחנן אות נ"ז נ"ח נ"ט.

ועיין שם עוד בכתר שם טוב ח"ב דט"ו ע"א שביאר פסוק זה על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (הקדמת הזוהר ד"ה ע"א) שהצדיק נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, וזהו כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כאילו עשה עמך את העולם בשותפות ע"ש.

פירוש קסג

עיין לעיל בפרשתינו בהגה ע"ט שהובא משל כעין זה בשם הה"מ ממעזריטש אבל עיקר משל זה נראה שהוא מהבעש"ט זי"ע, ועיין לקמן פ' בחקותי אות ב' ד"ה והוא ע"ד משל, שהובא ג"כ משל זה עצמו בקיצור.

פירוש קסד

וכתב שם בס' רב ייבי וז"ל, שהאדם הוא עולם קטן והכל נרמז באדם, ובלבול וסתימות המחשבה נקרה עננים, כמו עב וענן שמחשיך על פני הארץ, כן כשהמחשבה מבולבל נחשך השכל של האדם, ונעשה לאדם כמו עב וענן בשכלו, וכשהשם יתברך מאיר לאדם בשכל שלו, נקרא קשת, כמו קשת שמאיר בעננים, עכ"ל, ועיקרא דהא מלתא איתא בס' לקוטי אמרים די"א ע"ב ד"ה מילוי וז"ל, כשנופל במחשבתו אתה דבר חכמה אז הוא כמו הברק וכו' ע"ש.

פירוש קסה

ובתוי"י ר"פ דברים דקע"ה ע"ד וז"ל, שמעתי הודאי שמו וכו' אבל הספק הוא חיצוניות וקליפות עכ"ל.

ובס' כתונת פסים פ' תזריע די"ב ע"ג וז"ל, שמעתי הודאי שמו, מה שאין כן הספק הוא בקליפות וחיצונים, עכ"ל, ושם פ' בלק דמ"ב ע"ד וז"ל, שמעתי הודאי שמו וכו' אבל הספק הוא מצד קליפה, עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף לפ' וירא דל"א ע"ב וז"ל, שלשה בחינות ימין ושמאל ואמצע המכריע, ואחר שטרח בכל דבר לראות אם הוא לשם או וכו' [עיין לעיל פ' בראשית בהגה קכ"ח ושם בפנים אות ק"נ קנ"א קנ"ב ולקמן פ' בא אות א'] בא ההכרעה מאתו יתברך שמו וכו' וכמו ששמעתי ממורי פירוש הפסוק (ישעיהו נ"ח:י"ג-י"ד) ממצוא חפצך ודבר דבר אז תתענג על ה' והבן, עכ"ל, ועיין לקמן בפ' בא בהגה ג' שביארתי קצת ענין זה.

ובסיפורי צדיקים סיפור י"א הביא בשם ספר אחד שמצא כתוב בו בשם הבעש"ט זצוקללה"ה לומר תמיד קודם השינה חרוז זה, הודאי שמו כן תהלתו, והוא מסוגל להבריח שדין ורוחות ולילין ממי שאמרו, עכ"ל.

פירוש קסו

ע' לקמן פ' שמות אות ט"ז שהובא זה באריכות, ועיין בס' אוצר החיים פ' משפטים דק"צ ע"א ענין אחרי רבים להטות.

לך לך

פירוש א

וכתב שם בדמ"א וזה לשונו, ויש להסביר הדבר ולפרש יותר איך מרמז כאן רזא דיחודא דקריאת שמע, דהנה בזוהר הקדוש (בתיקוני הזוהר תיקון כ"א) כתב ה' חלוקי אבנים שבהם נלחם דוד המלך עליו השלום עם גלית הפלשתי הם חמשה תיבות דיחודא דשמע ישראל ה' אלהינו ה', ושוי אותם בקורטא חדא היינו בתיבת אחד, יעו"ש, והנה בקריאת שמע יש רמ"ח תיבות, וזהו שמרמז כאן ויאמר ה' אל אברם לך לך היינו יחוד של קריאת שמע שהוא מספר לך כנ"ל [א"ה ש"מ מבואר בזוה"ק תרומה דקל"ט ע"ב וכ"ה בזוהר ואתחנן דרס"ד ע"ב כי פסוק שמע ישראל יש בו כ"ה אותיות אבל ברוך שם אין בו אלא כ"ד אותיות בגין דעד לא איתתקן משכנא כו' ע"ש, ונראה שזהו שרמז עליו הרב באוצר החיים פ' ואתחנן דף מ"א סוף ע"ב כי לעתיד ישתלם יחודא תתאה גם כן בכ"ה אתוון, ובמקום ברוך, יאמרו לעתיד וברוך, באות יתר ע"ש, הרי שעיקר היחוד הוא בחמשין אתוון, אבל יותר נראה כוונת הרב ז"ל שבאמת יש מ"ט אתוון כמבואר שם בזוהר תרומה, רק שכשאדם אומר זה במסירת נפש, הרי מוסר נפשו אל אותיות היחוד, לכן עם צירוף הנפש הוא חמשין, וזה מדוייק יותר בלשונו, דיחודא במסירת נפש כשמצטרף נפשו אל אותיות היחוד ודו"ק], לך, היינו שהוא לצורך בנין נשמתך תראה למסור נפשך על קדושת השם יתברך ויתעלה ותזכה לרזא דיחודא דקריאת שמע, וזהו ואגדלה שמך, היינו שיתוסף לו ה' בשמו ויהיה נקרא אברהם שהוא מספר רמ"ח, ויהיו רמ"ח תיבין דקריאת שמע כלולין בו, ובשמו שהוא נשמתו, על ידי מסירת נפשו להשם יתברך, תזכה לזה להקרא בשם אברהם בחינת קריאת שמע, ואחר כך תזכה אל הארץ אשר אראך, היינו ליחוד של תפלה שהוא עין לא ראתה אלהים זולתך, וכן הוא בכל אדם ובכל זמן, כשהוא נכנס בהיכל אהבה בדבקות גדול, ומוסר נפשו על קדושת שמו יתברך, זוכה ליחוד של קריאת שמע שהוא אחד, שבו כלול כל היחוד, כי אהבה ואחד מספרם שוה,

ואחר כך עולה לדבקות יותר גדול מזה, וזוכה ליחוד של תפלה, כשמחשבתו נזדכך בדבקות יותר גדול להשם יתברך, כמו שהיה באברהם, כי התורה היא נצחיית, וישנה בכל אדם ובכל זמן, עכ"ל, ועוד עיין שם בליקוטים לפ' תרומה.

פירוש ב

בהיכל הברכה פ' נח ד"ה עשה לך דס"ו ע"א כתב וז"ל, ממורי סוד לך, ביאור סוד אותיות א"ב, כי אלף הוא אלופו של עולם טמיר וגניז בגווה, ואות ב הוא שני אלפי"ן, [עיין לעיל בפ' בראשית אות כ"ב ופ' נח אות ק"י ושם בהגה פ"ב] שאור אין סוף נתלבש בלבושין ובבתים להמעיט אור, וכן ג שלשה אלפי"ן עד אות ת ארבע מאות לבושין, כי אלף פלא כיסויא ומלבוש כמבואר בזוהר בלק (דף קצ"ג ע"ב) כסויא ולבושא לאתלבשא נהורא סתימאה עתיקא טמירא בכסויא דנהורא אחרא, ומתלבש עד ת ששם יש ארבע מאות לבושין, וברגל העקום נאחז עשו וארבע מאות איש, ושם כל תאוות עולם הזה, ששם גם כן מלובש אלופו של עולם, ושם הבחירה לעלות או לירד אחר התאוות וכיסופין של הקליפות, וצדיקים המקשרין עצמם גם שם באלופו של עולם, עולין עד ארבע מאות עלמין דכסופין, שקל כסף תיו תחיה.

אם כן, שורש אותיות התורה שקרוב יותר אל החיות הרוחניי אור אין סוף, הוא אות אלף, ואחר כך יורד והולך ומתלבש זה בזה, ונתרחק מן החיות עד אות תיו שהוא מלכות שבמלכות שבעשיה ששם מתלבש מחשבות רעות והרהורים רעים, והבחירה חפשיית, וצדיקיא שלוחי דמטרוניתא, אינון לקשר עצמו אל האותיות והחיות רוחניות שבכלל דברי העולם הזה, ואינו נהנה מחומריות כלל, אלא להרחיב דעתו מעט שלא ישתומם, ומקשר עצמו בתענוג כל התענוגים אור אין סוף שבכל הדברים, כמאמר נזר ישראל דוד המלך עליו השלום (תהילים קי"ט:י"ח) גל עיני ואביטה בכל מקום נפ"ל או"ת מתורתך, וצריך להעלותן, וצדיקים מיחדין בכל דברים שבעולם יחודים קדושים אהבה ושמחה, בתענוגים רוחניים דבקות יראה ואהבה במחשבה, ומעלין האותיות עד מחשבה העליונה, תי"ו רשים רשימו לעתיק יומיא (זוהר נשא דקכ"ה ע"ב) ואז מעלה מתהום ארעא עד רום רקיע את ניצוצי השכינה שהיו בלבושים הנ"ל, וזהו על ידי עסקו בדברי עולם הזה ביחודים לשם שמים, וכן כל משא ומתן וכל מלאכת חרישה וזריעה, צריך לעשות בתחתון ולרמז בעליון, וידוע מדברי מרן שכל אדם מחוייב לעסוק לשם שמים בל"ט מלאכות, ושאלו אותו תלמיד חכם העוסק בתורה מה יעשה, והשיב טל תורה מחייהו, (כן מפורש בהקדמת ת"ז דכ"ג ע"א אבל בגמרא כתובות קי"א: איתא

אור תורה) שעל ידי לימודו בל"ט מלאכות בתורה, נעשה למעלה היחוד כאילו עסק בו בפועל.

וסוד א"ת הוא כשהצדיקים מעלין החיות מדברי עולם הזה בסוד יחבק לה בעלה ביסודא דילה, שזה יותר חשוב להעלות מדרגה תחתונה עד אלופ"ו של עולם מתי"ו עד אלף, והשכינה אתקשטת בקישוטין דלא הוו כנודע ממרן [עיין לעיל בפ' בראשית בהגה י' ובהגה קנ"ה ד"ה ובלקט] ותלמיד חכם העוסק בתורה הוא בסוד אל [עיין לעיל פ' נח אות ק"ע בפנים ד"ה והנה כראות] נהירו דחכמתא בסוד הי הה הא תורה לשמה [לשם ה'] העולה אל ידוע ממרן האר"י, וסוד תיבת אל שיורד החיות עד שלשים לבושים שהמלכות נקנית בהם, ועל ידי לימוד לשמה זוכה לדברים הרבה, שיש כמה מדרגות בכל אות והוא מזכה להעלותן [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ל"ה] וזוכה עמהם להעלות, ועיין תוי"י ויצא, ובסופו דיבור המתחיל לך לך, שהאותיות יורדין מהחיות עד שמתלבשין במנצפ"ך שהוא גבורות ודינין, כטעם (הכתוב בפ' נח) עשה לך תיבת עצי גופר, גבורות פ"ר, שעד שם מתלבש החיות של אלופו של עולם וצריכין להעלותן, ואות למד משם אל הוא חיות האלף שירד עד למודי השם, ותלמידי חכמים העוסקים בתורה מעלין מאות למד עד אלופו של עולם, כטעם יעקב שקראו הקדוש ברוך הוא אל (מגילה די"ח ע"א) ואות כף סוף מנצפ"ך ששם ירד החיות עד עומק הקליפות, שאי אפשר להעלותן אם לא במסירת נפש ממש, כטעם א'ך המבואר בדברי מרן האר"י בשער נפילת אפים שביחוד אך עלה רבי עקיבא בעת מוסרו נפשו לקדושת השם, שהעלה מאות ך ירידה תחתונה עד אלף אור אין סוף, ובזה לך לך מארצך, שעל ידי לימוד התורה מעלין מאות למד עד אלף, והמוסרין עצמן על קדושת השם מעלין אות כף מעומק הקליפות ששם נפלו כתרים ונשמות של אדם הראשון, ומעלין אותם עד כתרא עילאה, יחוד כף פשוטה הנזכר בדברי מרן האר"י בסוד נפילת אפים ע"ש, וזהו עשה לך, שתתקן בחינת לך, על ידי תיבת, לימוד התורה מן אות למד עד אלופו של עולם ובמסירות נפש תעלה, עצי גפר, גבורות פ"ר מן הכף עד אות אלף, והיית א"ך שמח.

ושלשה עליות הללו, מן אות ת תאוות העולם הזה, ומן אות ל תורה לשמה, ומן אות ך פשוטה שירדה על ידי חטא אדם הראשון עד עומק הקליפות, וצריכין מסירות נפש בכח ובפועל, ונפילת אפים מסירה למיתה ממש, על ידי זה תעלה ך עד אות א [וכן ת' וכן ל'] בסוד אך את אל שהוא עצמו מספר עצי גופר וכו', וכשיתוקנו בחינות אלו זהו ענין תחיית המתים ומשיח, שהוא סוד הדעת והוא סוד עולם הבא צרור החיים, והנה על ידי מעשי האדם הממשיך על עצמו בעולם הזה על ידי בינה שמבין לעשות כל מעשיו

בבינה ודעת וביחודים מעלה הכל עיין תולדות יעקב יוסף בסוף הספר וסתום וחתום הדברים עד עת קץ, עכ"ל.

פירוש ג

עיין עוד בספר תוי"י פ' וישב דל"ג ע"א שהזכיר גם כן ענין זה, וז"ל, כמו שכתבתי בקונטרס האחרון בשם מורי שמשיח הוא סוד הדעת והוא סוד תחיה וכו', ועיין בספר מאור עינים פ' ויצא דכ"ג ע"א שהסביר הדבר דרך פשטות הענין ע"ש בד"ה וישא יעקב רגליו, ועי' בס' דמ"א פ' בא ד"ה ולמען תספר, ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות י"א, ולקמן פ' שמות בהגה כ"ב ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית בהגה קנ"ד בשם ס' נוצר חסד מענין זה.

פירוש ד

זה נזכר לעיל בפ' בראשית אות ע"ו וע"ש בהגה ס"ד.

פירוש ה

ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"א העתיק דבר זה, וז"ל, שמעתי ממורי כשיש כמה ראשים ראשי ערב רב בעיר או במדינה, המתנהגים בשקר והתנשאות של שוא, ויש במדינה צדיק אחד המתנהג באמת בלב אמת ובלב טהור ונשבר, כאשר עוסק בתורה לשמה ובתפלה ומדבק את עצמו אל האמת אז יתפרדו כל פועלי און ושקר, ולא יהיה להם כח כל כך להשפיל האמת ולרומם השקר ובלבד בלב אמת, כך שמעתי, עכ"ל.

פירוש ו

ענין נשמת גרים עיין לעיל בפ' בראשית בהגה ס' בשם ס' ליקוטים יקרים, ולקמן פ' יתרו אות כ"ו בפסוק וימלט משחיתותם ע"ש.

ועיין בס' קדושת לוי ברמזי שיר השירים ד"ה לריח שמניך שכתב וז"ל, להבין למה ברא השם יתברך זה שיפול הצדיק ממדרגתו הלא לכאורה. הוא יותר טוב שיעמוד צדיק תמיד על עמדו לעבוד את השם יתברך בשכל גדול ולאהוב אותו אהבה שלימה, דבר זה אמר הבעל שם טוב ז"ל ומורי הצדיק מו"ה דוב בער זצ"ל שמזה שנופל הצדיק ממדרגתו ומתחזק לחזור ולשוב לאיתנו מזה נבראו נשמות [וגרים], והוא כמו מי שרוצה להעלות את חבירו מטיט ורפש, שצריך גם הוא לירד סמוך להטיט ורפש להעלות אותו [עי' לקמן פ' אחרי בהגה ה'] כמו כן מזה נבראים נשמות גרים מזה שהצדיק נופל ממדרגתו ומתחזק את עצמו לעבוד את השם יתברך ולחזור ולשוב אל מקומו עד כאן דבריו, והוא נרמז גם כן בכתבי האר"י ז"ל, עכ"ל, ועיקר ענין נשמת גרים עיין לקמן פ' בא אות זי"ן.

ובס' נוצר חסד פ"ד אות כ"ב במשנה הילודים כו' כתב וז"ל, עיין בתולדות קדושים הילודים הם הצדיקים הכשרים, למות, לירד ממדרגתו לנסיון, וזה סיבה כדי והמתים להחיות, שיהיה לו חיבור עם הרשעים להחיותן ולקרבן תחת כנפי השכינה, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן להעלות הנשמות ולברוא נשמות גרים, הכל צריך לירד ממדרגתו, אשר זה נקרא מיתה לצדיק כדי להחיות המתים הרשעים והנשמות שנפלו בקליפות, כמו למשל בן המלך שנתחבר עם הזונות ואנשי כפר ושחק ורקד עמהם ברקודין ומחולות, ושלח אליו המלך שרים נכבדים, ועשה מהם חוכא ואיטלולא, כי אמר להם שזהו תכלית הטוב, עד ששר אחד שינה את עצמו כאילו הוא כפרי ושחק ורקד עמו, ומעט מעט ע"י התחברות משך לבו לאביו המלך עד שפעל שהחזירו לאביו והנמשל מובן, עכ"ל, ועיקר משל זה עיין לקמן פ' ויקרא אות יו"ד ושם בהגה ח' ע"ש.

פירוש ז

ע' לעיל פ' בראשית בהגה ס', ובפ' נח בהגה נ"ד, ועיין בתוי"י פ' ויצא רכ"ו ע"א בענין וילן שם כי בא השמש, וז"ל, באמת שקעה לו חמה שם שלא בעונתה כדי שילין שם, רצה לומר שאם יהיה במעלתו הראשונה איך יהיה לו מקום התחברות עם אותם שהם בשפל המדרגה, לכך ניטלה ממנו מאור השמש לפי שעה, כדי שילין שם ויתחבר עמהם להעלותן, בסוד הנפש אשר עשו בחרן שזכרתי במקום אחר, עכ"ל.

פירוש ח

משל כעין זה נזכר לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות ק"ד ע"ש, ועי' לקמן פ' משפטים בהגה י' ע"ש, ועיין עוד בתוי"י פ' בשלח דנ"ג ע"ג, ובצפנת פענח דק"ב ע"ד.

פירוש ט

עיקר לשון זה הוא בזוה"ק פ' האזינו (דרצ"ב ע"א) זכאה חולקיה דמאן דעאל ונפיק וכו' ומאן דלא עאל ונפיק טב לי' דלא אברי ע"ש, ועוד עיין לקמן בפ' ויגש בהגה זיי"ן.

ובס' צפנת פענח ד"ח סע"ב כתב וז"ל, אמנם יש בזה שני בחינות, בחינה א' לשלומי אמוני ישראל בני עלייה שהן מועטין דעיילי ונפקי, בחינה ב' דעייל ולא נפיק טב ליה דלא אברי וכו', והענין עייל ונפיק הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, אך דרך מלבוש יש לבאר, כי גם בני עלייה אי אפשר שיעמדו תמיד על מדרגה אחת כי החיות רצוא ושוב, ולפעמים יורד ממדרגתו, על ידי הירידה של הנשמה ורוחו ונפשו, שירדו ממקום מושבם לחוץ למקומם, תחת רשות האברים, שהם כח שבעים אומות והשרים והסטרא אחרא ר"ל, שאז רשות אחרים עליהם, ואינן יכולים לעסוק בתורה ועבודת השם יתברך כראוי, ומכל מקום אינו מייאש את עצמו מתורתו ועבודתו של השם יתברך מכל וכל, רק מצפה

לישועה וכמו שכתוב (בישעיהו ח׳:י״ז) וחכיתי לה׳ המסתיר פניו מבית יעקב וגו׳, ונותן לב להבין ולדעת כי בכל המדרגות אינו נפרד ממנו יתברך שמלכותו בכל משלה, גם בתוך הקליפות כנודע, ואז יקיים בעצמו (יונה ב׳:ג׳) מבטן שאול שועתי אליך וגו׳, ואז עושה יחוד, ומעלה מיין נוקבין מעומקא דתהומא תתאה עד רום המעלות, שהוא מעלה נפלאה, וכמו ששמעתי ממורי זלה"ה יחבק לה בעלה ביסודא דילה וכו׳ ודפח"ח, [עיין לעיל בפ׳ בראשית בהגה י׳ ולעיל בפרשתינו בהגה ב׳] וזהו סוד וירד אברם שהוא הנשמה מצרימה וגו׳ [עיין לעיל פ׳ בראשית ריש הגה ס׳] ויעל אברם ממצרים שחזרה הנשמה למקום מעלתה דעייל ונפיק, וכן יצחק בארץ פלשתים, וכן יעקב וילך חרנה כמו שכתוב בזוהר וכו׳, וכן (בפ׳ ויגש) אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך שתחזור הנשמה אל רום מעלתה, גם עלה, שתעלה עמה גם כן ניצוצין ממדרגה תחתונה והבן, עכ"ל.

ובס׳ באר מים חיים פ׳ לך, וז"ל, הנה הזכתו קצת מבחינות אחור וקדם, שהוא, כאשר הצדיק לפעמים נופל ממדרגתו, וירידה זו צורך עלייה הוא, ואחר זה הוא עולה למעלה למעלה יותר מכאשר היה מקודם, והוא דמיון אחד הרוצה לזרוק דבר למעלה, אז משפיל עצמו ומשפיל ידו למטה, בכדי לזרוק אחר כך בכח גדול את הדבר למעלה, וכן אדם השלם הבא לפעמים לבחינת אחור ונופל ממדרגתו, אז הוא בא על ידי זה לבחינת קדם קדמתה, לעלות מעלה מעלה, וכזה אומרים בשם הבעל שס טוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, במה שאמרו ז"ל (ב"מ דנ"ט ע"א) אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, כלומר שיהיה יקר וחשוב בעיניכם השכחה והנפילה ממדרגתכם קצת כי היכי דתתעתרו על ידי זה לבא למעלה נפלאה, עכ"ל.

וכן הוא שם בפ׳ בהעלותך, וז"ל, וכאשר נאמר בשם הבעל שם טוב זי"ע על מאמרם ז"ל אוקירו נשייכו כי היכי דתתעתרו, פירוש, יהא חביב וחשוב בעיניכם השכחה והירידה על רגע מהעבודה, כי היכי דתתעתרו על ידי זה בגודל שבירת לב אחר כך באהבה עזה כבורח מן השביה, עכ"ל, [ובס׳ דגל מחנה אפרים פ׳ בהעלותך ד"ה על פי ה׳ הובא זה בשם המנוח מו"ה שאול זללה"ה ממעזיבוז ע"ש, נראה ששמע זה ממנו בשם הבעל שם טוב ז"ל, ודוגמא לזה תמצא לקמן בפרשתינו בהגה ל"ו ע"ש]. ועוד בענין עייל ונפיק עיין בתוי"י פ׳ תצא דר"א ע"ג, ובפ׳ בהעלותך דקל"ה ע"ד שהעתקתי בסמוך באות י"ט, ובס׳ בן פורת יוסף דפ"ו ע"ג וז"ל, שמעתי פירוש הכתוב (משלי י״ז:כ״ח) גם אויל מחריש חכם יחשב, כי ר׳ מאיר נכנס לבית הזונות וניצול מהגזרה וכו׳ (עבו"ז די"ח ע"א) אמנם אין זה כי אם לבני עלייה שיכנם לסכנה זו, שהוא בבחינת זכאה מאן דעייל ונפיק דאתבחינו ביה אבהן קדמאי כמ"ש בזוהר ויצא (בס"ת דקמ"ז ע"ב) יעו"ש, וגם כלב בן

יפונה שהכניס עצמו בזה הוצרך להשתטח על קברי אבות שיכנס דליעול וליפוק כו' עכ"ל, ושם דס"ט ע"א וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה אם כבר בא לידי נסיון דהיינו דעייל ונפיק , שוב אין בא לידי נסיון ויכול להיות עומד וניצב על מצב ומדרגה אחת שלא לירד וזהו שאה"כ בדהע"ה (תהילים קי"ח:י"ז) לא אמות כי אחיה שלא יצטרך לירד כדי להעלות זולתו, עכ"ל.

ובצפנת פענח דע"ח ע"ד וז"ל, שמעתי מן מוהר"ן פירוש הכתוב גם אויל מחריש חכם יחשב דמחריש לאחרים משמע והוי לו לומר אויל שותק וגם להבין מה שאמרו בש"ס (ברכות דנ"ה ע"ב) דוד לא ראה חלום טוב וכו', והטעם כי לפעמים מהני שטותא לאדם, כמו שמצינו בדוד שנפל ביד אכיש מלך גת ויתהולל בידם אמרו אחר הוא וניצול, וכן בש"ס בר' מאיר שנכנס לבית הזונות אמרו אחר הוא וניצול מהגזרה וכו'. כך הצדיק בחלום נכנם בין הקליפות שלא יתקנאו בו, וכן בתפלה במחשבות זרות וכו', וכן בכלב שיתף עצמו עם המרגלים לומר שהוא עמהם בעצה, ויכול להשתיקן אחר כך, ובזה יובן גם אויל, ר"ל שעושה עצמו בין אוילים שגם הוא אויל, ועל ידי זה מחריש, שיכול להשתיקן אחר כך, כמו שכתוב (בפ' שלח) ויהס כלב, לכך חכם יחשב, כמו שנאמר ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו ודרשו חז"ל כו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש י

ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ג העתיק זה בהרחבת ביאור וז"ל, שמעתי ממורי ביאור פסוק הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את אמרי נא, והקשה, נא מיותר, וביאר כי נא פירושו שירדה המלכות חמשים מדרגות מן החיות של אלף, וכיון שירדה כל כך, חשקה לחזור ולהתקרב אל השורש, שהוא אות א שהוא החיות אמתי, והנה קודם פורעניות באין מחשבות זרות כגון הרהורי זנות, ומחשבות זנות מורה לפעמים על אחרים הקרובים אליו, וצריכין להעלותן ולמתקן באש קדוש של התורה, ולפעמים מחשבת זנות של ע"ז צואה רותחת, אז יבזה עצמו ויזכור שהוא טיפה סרוחה רמה ותולעה, חמת מלא צואה, ואם לא יתחזק חלילה מורה עליו מיתה או ירידה עד עפר ר"ל מיתה מן השמים, וזה על שהרהר במקום שאין שם חיות כלל, רק מות וצואה והבל וריק.

ועיקר התקנה לתקן מחשבות אלו, שיתן לב וידע שיש בתוך כיעור מחשבה זאת ניצוץ השכינה שבתוך הקליפה מחמת עוונות שלו, או מחמת השבירה של הכלים, וישתף עצמו עם השכינה, ויגנה את הרע הרבה, ויראה ורעד יבא בו, האיך על ידי עוונו הוריד אברי השכינה למקום טינוף כזה, ואז יתפרדו כל פועלי און, ונעשה יחוד יראה עם נורא [עיין לעיל פ' נח אות ק"י] וניצול גם הוא ממיתה ומן היסורים ומן הירידות.

וזהו הנה נא בירידה כזאת לקליפת נגה, ונתכסה החיות של אור א דבקות אמתי, על ידי זה נכנס בו הרהור רע, כי על ידי זה ידעתי כי אשה יפת מראה את, וחש לומר והרגו אותי לירד וליפול לגמרי בירידה גדולה חלילה, או מיתה ממש, על כן אמרי נא בתפלה, שהתפלל לעלות הנפילה וקליפות נגה אל אלופו של עולם, אל חיות אלף, אל ידי עליותה עד החכמה, אחותי, ובזה יתעלה גם הירידה של אות ת להעלותה עד מדרגת א, בסוד עליות השכינה עם מחשבות קדושות שלה, שנקל לה לקשר המחשבה יותר ממנו לעשות יחוד כ'י' א'ש'ה' סוד ע"ב הוי"ה ס"ג הוי"ה. מ"ה הוי"ה, ב"ן הוי"ה [תבות כ"י אש"ה גימטריא של"ו כמו גימטריא של ד' פעמים הוי"ה עם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן] . י'פ'ת' מ'ר'א'ה' [בגימטריא] אדנ"י אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, ובנקל לך להעלות מחשבתך אל היחוד הזה הנורא, ואז יתעלה גם מחשבתו למקור הטוב, למען ייטב לי בעבורך, ובזה וחיתה נפשי גם בגללך, בעושר וכבוד וכל טוב, כי אחר זה נהפך האדם לאיש אחר, וישיג חיות גדול מאור אין סוף אלופו של עולם.

ובזה ביאם שיש לכוון בקדושת כתר בשם ככה [והוא ר"ת] כ'ת'ר' כ'ל' ה'כ'ת'ר'י'ם' נעולה בגימטריא] אלף משה, והוא סגולה נפלאה להעלות הנשמות מעמקי הקליפות, וזהו ואם ככה את עושה לי (בפ' בהעלותך) והבינהו היטב, שבאמת בכל ערב שבת [וכו'] עיין בפרי עץ חיים בשער השבת פרק ה' ענין נפלא, ותבין, א'ם' כ'כ'ה' א'ת', אלף משה כתר כל הכתרים, [זהו ר"ת אם ככה, 'אלף 'משה 'כתר 'כל 'הכתרים], עכ"ל.

ובהיכל הברכה פ' בהעלותך שם בפסוק ואם ככה את עושה לי כתב וז"ל, ככה סוד כתר כל הכתרים שם נורא דבת עין, המעלה כל הנשמות מעמקי הקליפה, והוא נקודה עקריית, ואצל משה היה נקודה זאת מאירה לערך כתר במספר אל"ף מש"ה, אלף נהורין דמשה, אל"ף למ"ד שי"ן דל"ת יו"ד א"ל שד"י [עם הכולל הוא מספר אל"ף מש"ה] ועל ידי חטא, כהה אורה, ואינה מאירה אלא לערך מלכות נוקבא, עיין גלגולים ותבין, וזהו ואם ככה פסיק, אור הרב של ככה שלי, את עושה נוקבא ממנו של ככה, ולזה יש פסיק, עד כאן לשונו.

ובכתם אופיר [פירוש מגלת אסתר] בפסוק וקראו לפניו ככה כו' כתב וז"ל, ככה יעשה, כתר כל הכתרים יעשה למחכה לו. שם נורא המעלה כל הנשמות לפני יוצר בראשית, נודע מדברי מרן האר"י בעש"ט וכו', ועו"ש בפסוק ויקרא לפניו ככה וכו' ע"ש.

ובאוצר החיים פ' בהר דרנ"ט ע"ב בסוד הכתוב בשנת היובל הזאת, העתיק כל זה וכתב שם וז"ל, ועל ידי שהרגיש אברהם וכו' לכך אמרי נא בכל הנפילות אחותי את שאי אפשר לפרוש את מאחותו, וגם בנפילה היותר גדולה שם השכינה עמו וכו'.

ובספר רמזי ישראל בהגהות על תמונה ג' כתב וז"ל, ואמר בעל שם ז"ל כי בכתר יש שם ככה שר"ת כתר כל הכתרים רצון כל הרצונות, שהגם שהקדוש ברוך הוא נתן רצון לכל, ועושים כרצתם, הכל ברצונו הפשוט, והוא בכל עת יכול לחזור הכל לרצונו, עכ"ל, [ועיין לעיל סו"פ נח בהגה קס"ב שהעתקתי מס' נר ישראל].

ובספר נר ישראל על לקוטי רב האי גאון ד"ב ע"א, וז"ל, והנה כתר של י"ג מכילין שהוא שם אל בו יש עליית כל ניצוצין כמבואר בתיקון א' דתיקוני דיקנא באידרא רבה וכו', ולפי אמונתינו שהכל היה ברצתו הפשוט, ואין כל חדש תחת השמש וברצונו כתיב והארץ היתה תהו על מלכיות, ועם כל זה שמח בבריאות עולם, כמו שדרשו (במגילה ד"י ע"ב) שהיתה שמחה כיום שנבראו כו', ועל זה יסדו לנו ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם, כלומר הגם שאנו בגלות ובמרירות לב, הלא הקדוש ברוך הוא בשמחת עולמו ראה זה ושמזז, ועיין בזוהר חדש דס"ה ע"ב, ואין שכחה ותמורה לפניו, והכל ברצונו הפשוט, וכמו שהשמחה היתה אז בהם, לשם יביא אותנו, וכשיהיה רצון לגאלינו יגאל אותנו בקרוב כ'.

ודע בני שכל מה שעובר עלינו בגלות המר, הכל ברצונו הפשוט בלי שום שינוי, כמו שיסדו בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך אלא אתה, וצריכין לקבולי בשמחה, כי הלא שמח בהם השם יתברך, ובבתי בראי יש תוגה ואבל (עיין חגיגה ד"ה ע"ב) אבל מי שיכול לעלות לבתי גוואי לרצון הבורא ברוך הוא בודאי יש שמחה לפניו (וא"ת) [נלענ"ד שצ"ל ואז] אפשר לגלות הרצון הזה לעולמות לשמחם, והגם שהם סוברים שעושין בנו כרצונם, הלא רבותינו ז"ל אמרו כרצונם [בכ' הדמיון] היינו שהם סוברים שעושים רצונם, ואמת הכל הוא ברצון הבורא יתברך שמו, וכשירצה יהפוך הכל לטובה, ובאמת הכל טובות וכמו שכתבתי במקום אחר, והשם יתברך עשה זה שיהיו דומים בעיניהם שהם עושים רצונם כי אם היו יודעים שעושים רצון הבורא לא היה להם עונש, אלא כיון שדומים בעיניהם שהם עושים בנו רצונם, על זה ראוי להם לענוש, ואם כן בודאי מה שכתב באידרא שבעשיה נתוסף בהם רצון לאו ח"ו שהאמת כן הוא, אלא בזה עובי העולם נדמה להם כן.

ובעל שם טוב ז"ל אמר כי זה שם ככה כתר כל הכתרים, כי כל הרצונות תלויים בו וכבר הארכנו בזה במקום אחר, עכ"ל.

ושם בס' נר ישראל דל"ז סוף ע"א כתב וז"ל, והכתר הוא האחדות השוה לכל וכו', והנה מזה האחדות השוה לכל אמר הקדוש מו"ה ישראל בעל שם טוב ז"ל יכוון בכתר שם ככה שהוא ר"ת 'כתר 'כל 'הכתרים, ובו תליא כל גאולתינו, ורמזו בגמרא (קדושין די"ד

ע"א) ככה עיכובא הוא, שמעכב לכל הפורעניות הבא על ישראל שלא יבא, לכן כשראה משה רבינו שישראל נשארים במדבר, אמר אחר כך פרשת נסכים כמו שאיתא במדרש [עיין בלשון הרמב"ן פ' שלח ואולי היה זה עתה לנחמם ולהבטיחם כי היו נואשים כו'] אמר בו כמה פעמים ככה וגו', עכ"ל.

פירוש יא

ובס' בן פורת יוסף לפ' נח ד"כ ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי פירוש הפסוק ידעתי כי אשה יפת מראה את [ופסוק] פן יהרגוני וכו' כי כאשר נכנס בו הרהורי אשה הוא בסכנת מות כו', והתקנה שידע שהשכינה הוא בתוך הקליפות, ויתחרד חרדה גדולה ואז נעשה יחוד יראה ונורא ונתפרדו כל פועלי און וניצול, עכ"ל. ובס' צפנת פענח לפ' בא דל"ז ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי פירוש הפסוק [והרגו אותי וכו' ופירוש הפסוק] פן יהרגוני על דבר אשתי, כי בעלות לאדם מחשבות רעות אז דנין אותו, וכאשר נפלה עליו מורא ופחד, על ידי זה נעשה יחוד נורא ויראה ואז יתפרדו כל פועלי און.

ובס' כתונת פסים פ' בהר דכ"ז ע"ב וז"ל, ידע אדם בנפשו כאשר עלה בלבו מחשבה רעה זו שהוא כפירה וודאי הוא בסכנת מות כמו ששמעתי זה ממורי וכתבתי במקום אחר עכ"ל, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ב שהעתקתי מס' כתונת פסים, ובפ' בחוקותי דכ"ט ע"א וז"ל, שמעתי ממורי כי קודם העונש באים מחשבות רעות וזרות, וזהו שאמר אברהם ידעתי כי אשה יפת מראה את וכו' [וכן יצחק] פן יהרגוני וכו' לכך יראה ורעד יבא בו ונעשה יחוד יראה עם נורא וניצול וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ג, וז"ל, שמעתי ממורי כאשר נכנס באדם הרהורי אשה הוא ממש עומד בגיהנם והוא בסכנת מות, ויתבונן בחרדה גדולה שידע שהשכינה הוא בתוך כיעור הקליפות כזה ואז נעשה יחוד יראה עם נורא ונתפרדו ממנו כל פועלי און וניצול, עכ"ל.

ובס' נוצר חסד פ"א אות זיין וז"ל, כשאתה נופל ממדרגתך לבין הלסטים והקליפות ומחשבות רעות מתגברין עליך אז תדע שמוכן לבא עליך פורעניות גדול כנודע ממרן אלקי ריב"ש זצ"ל, עכ"ל.

ובס' מבשר צדק פ' תצא בפסוק לא יהי' כלי גבר וכו' וז"ל, ידוע דעיקר הוא המחשבה של אדם ובמקום שמחשב שם הוא [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"ו] ואיתא בספרים שאם אדם מחשב ומהרהר באשה אז נלבש כל רמ"ח אברים של נשמתו בדמות אשה כו' ע"ש.

פירוש יב
ענין יחוד יראה עם נורא עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"י ושם בהגה פ"ד.

פירוש יג
מבואר לעיל פ' בראשית אות ל"ו דכלל המחשבות הן זיי"ן ע"ש.

פירוש יד
לעיל פ' בראשית בהגה ק"ל בשם ס' אורח לחיים שמי שדבוקה בחכמה אינה מהרהרת ע"ש.

פירוש טו
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קט"ז.

פירוש טז
עיין לעיל פ' בראשית אות קמ"ח ושם בהגה.

פירוש יז
עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ו ד"ה אמנם.

פירוש יח
עיין לקמן פ' ויחי אות ה' ושם בהגה ב' באורך.

פירוש יט
בספר אהבת דודים על שיר השירים בפסוק ישקני וכו' כתב וז"ל, שמעתי משם הישיש איש אלקי מו"ה ישראל בעל שם טוב ממעזיבוז על פסוק (תהילים ל"ד:ט') טעמו וראו כי טוב ה', רצה לומר כשתטעמו תראו בשכלכם כי הטוב שבאוכל ומשקה מי הוא רק הוא יתברך שמו שממנו נלקח כל התענוגים, לכן אין ראוי שתשאר בתענוג הגשמיי רק שתדבקו על ידי הגשמי הזה בו יתברך, עכ"ל, וכן הוא שם עוד בפסוק על משכבי ע"ש. ובס' מאור עינים ר"פ מטות וז"ל, נודע כי כל העולם ומלואו בדבר ה' נעשו וברוח פיו כל צבאם, כי על ידי הדיבור נתהוו כל המציאות דבר קטן וגדול, והוא המקיימם ומחיה אותם, כמו שכתוב (נחמיה ט':ו') ואתה מחיה את כולם, ולולא החיות שבתוך הדבר היה נעדר מן המציאות, אלא שהן מדברים שנפלו בשבירה בזה העולם השפל, כנודע מחטא אדם הראשון, וגם בדורות שאחריו, שכמה וכמה ניצוצי נשמות הנפולין מלובשין בדברים מזה העולם, במיני מאכל ומשתה, וכיוצא בהן ממיני העולם, שאין לך דבר מזה העולם שאין בו ניצוץ הקדוש שנאצל מדיבורו של הקדוש ברוך הוא, המחיה אותו הדבר, והוא הטעם שבדבר ההוא, כמו שכתוב טעמו וראו כי טוב ה', רצה לומר מה שאתם טועמין ורואין כי טוב הוא ה', שהוא ניצוץ הקדוש שבדבר ההוא המלובש בו,

כמו שנראה לעין כי לאחר שאכל האדם המאכל ונשאר החיות בקרבו, שהפסולת נדחה לחוץ מבלי חיות, והוא דבר נפסד וגרוע, כי עיקר המזון שהאדם ניזון ממנו ומוסיף לו כח הוא הניצוץ הקדוש שבמאכל ההוא, שהוא הטעם הטוב שהאדם טועם במאכל ובמשקה ההוא, ולכן בשעה שאוכל האדם את המאכל נתיחד הניצוץ ההוא אל חיותו של האדם ההוא האוכלו וניתוסף בו כח, וכשמאמין אמונה שלימה גמורה שזה מזון רוחני שהוא אלהותו יתברך המלובש שם, ונותן דעתו ולבו אל הפנימיות, ומדבק את עצמו עם כל חיותו ומוחו, ועם זה הכח והחיות שניתוסף בו על ידי הניצוץ הקדוש שבא בקרבו, לשורש הכל, שממנו נאצלו כל החיות, אזי מביא גם כן את הניצוץ הקדוש שהיה עד עכשיו בשבירה ובגלות, אליו יתברך שמו, שהוא מתענג מאוד מזה כנודע, כי זה כל עיקר עבודתינו, לקרב כל הניצוצות הקדושים מן הקליפות שהן בשבירה, אל מקום הקדושה, שיהא עליית הקדושה מן השבירה וכו', והאריך עוד בזה, וכן הזכיר מזה בקיצור שם בפ' נח ע"ש.

ובאוצר החיים פ' שלח בענין מצות חלה דק"ב ע"א כתב וז"ל, מבואר בדברי מרן (לקוטי תורה פ' עקב) כי כל הדברים שבעולם יש להם חיות, וכמו שאדם נברא גוף ונפש, כך כל הדברים, והתורה בכללה, יש לה גוף ונפש, וכל הדברים נמשכים מן ד, תורה, בגוף ונפש, וכן המצוות יש להם גוף ונפש, ואדם אוכל מגוף המצוה בעולם הזה, ומחיות המצוה בעולם הבא, וכן הלחם שאדם אוכל יש לו חיות, והחיות הוא הדיבור שיצא מפיו יתברך שיהיה כך כי אותו ההבל הוא דבר שיש בו ממש המחיה את כל העולמות [עיין לעיל פ' בראשית בענין לעולם ה' דברך נצב בשמים ע"ש באות מ"ח ולהלן], ודיבורו יתברך, כל דיבור ודיבור נכנס לאותו דבר, להיות חיות בתוכו ולגדלו, וההבל הזה ביחודים בסוד טובך העולה הבל, והבל הנזכר נקרא אחסנתא דאבהן, אשר צפנת ליראיך (תהילים ל"א:כ') כי מהבל הזה נתהוו כל הדברים, ולכן בכל הדברים יש הבל ואבות ומוחין, ולכן כשאיזה איש הישראלי אוכל או מרויח במשא ומתן, מתרחבין המוחין אצלו, ומכל שכן איש צדיק שנתרחב אצלו המוחין על ידי אכילתו בקדושה, כי נתדבקו המוחין וכח האבות שיש במאכל, בנפשו ובמוחץ שלו ונתרחבו המוחין וכו', עכ"ל, ועוד עיין מענין זה לקמן בפ' עקב אות ו' ע"ש.

פירוש כ

עיין לקמן פ' יתרו בענין כוונת המקוה אות י"ב ע"ש.

פירוש כא
כן הוא בפנים שם, או מהרב, אבל בס' ליקוטים מבעש"ט שנדפס מכתב יד בעל כש"ט איתא, או מחרב, ע"ש בד"ח ע"ב, וראיתי שכך הוא שם בעצם הכת"י, וכן הוא בספר אור האמת דט"ו ע"ב שנדפס שם כל מאמר זה כצורתו ונדפס שם ג"כ או מחרב, אבל עם כל זה נראה שיותר נכון כמו שהוא בפנים כי על חרב לא שייך לומר אדם כמוני, ואז בשנים קדמוניות שהיה להרב כח וממשלה להעניש ולקנוס בגשמיי גם כן שייך יראה גשמיית מפני הרב.

פירוש כב
ענין היראה מבואר באריכות לקמן פ' עקב אות י"ז ושם בהגה י"ז ע"ש.

פירוש כג
עיין לעיל פ' בראשית אות צ"ט, ובפ' נח בעמוד התפלה אות צ"ו.

פירוש כד
ושם בצוואת הריב"ש די"ב ע"ב קודם מאמר זה כתב וז"ל, בשם הרב המ"מ דק"ק מעזריטש, בשעת הזיווג צריך להיות אין וזהו רבה גרש זבובים [עיין בגמרא נדה די"ז ע"א עיקר הנוסחא], שאפילו כזבוב לא החשיב עצמו, ויאהב את אשתו כמו שאוהב את התפלין בלבד, רק [בשביל] שהם מצות השם יתברך [בלבד], ולא יהרהר אחריה, כי הוא רק כמשל אחד נוסע ליום השוק ואי אפשר ליסע רק עם הסוס, וכי בשביל זה יאהב את הסוס, יש שטות גדול מזה, כך בעולם הזה צריך לאדם אשה בשביל עבודת הבורא, לזכות לעולם הבא, ואם יניח עסקיו ויהרהר אחריה, יש שטות גדול מזה, וימאס אותה, כי אם רואה אשה נאה יחשוב הלא הלובן הוא מזרע האב, והאודם הוא מזרע האם, דם עכור שהם סרוחים ומאוסים, ואם יניח אצל המאכל ימאס המאכל, רק הנאות שזרע האב נמשך מאבא עילאה עולם האהבה וזרע האם נמשך מאמא עילאה עולם היראה, וזהו היופי שלה, ומוטב לדבק באהבת ויראת הבורא ברוך הוא.
וכשנמאם בעיניו העבירה ההוא, נמאסים בעיניו כל העבירות, כי מכחה נוצר האדם, והאדם יש בו שס"ה גידים מרומזים על שס"ה מצות לא תעשה, ונתבטלו [התאוות של] כל השס"ה לא תעשה, עכ"ל.

פירוש כה
ועיין בהיכל הברכה פ' בראשית דנ"ז ע"ד בד"ה פן ישלח ידו, וז"ל, מרן הריב"ש אמר דפשוטו של רש"י הוא באצילות, עכ"ל.

ובאוצר החיים פ' בהר דרנ"א ע"ד וז"ל, קבלנו ממרן הבעל שם טוב כשרש"י אומר ופשוטו של מקרא, כוונתו כשיהיה לך התפשטות הגשמיות, ותפשיט עצמך מחומר הגס, אז תבין המקרא גם כן בדרך פנימי בהתפשטות גוף וחומר, עכ"ל.

פירוש כו
עיין לעיל בפרשתינו אות י' ושם בהגה ט' ענין עייל ונפיק.

פירוש כז
ענין קטנות וגדלות באדם שהוא כמו בספירות עליונות עיין לעיל פ' בראשית אות ס"ז ס"ח ס"ט.

פירוש כח
עיין לעיל פ' בראשית בהגה ס'.

פירוש כט
עיין לעיל בפרשתינו בהגה ו' מס' נוצר חסד.

פירוש ל
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א ועוד עיין לקמן פ' ויגש אות ג' ע"ש.

פירוש לא
כתב בס' כתבי קודש די"ז ע"א וז"ל, פירש הבעל שם טוב ז"ל על פסוק מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי, וגם אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי, שיש שני מיני אהבה, יש אהבה בין איש לאשתו, הנה הוא אהבה בהסתר, כי אין דרך ארץ לאיש שינשק את אשתו בשוק בפני כל, רק אהבה בהסתר וצנעה, ויש אהבה בין אח לאחותו, או בין אם לבן, הנה הוא אהבה בגלוי שאפילו אח ינשק לאחותו בפני כל אין חרפה, והטעם כי התחלת האהבה שבין איש לאשתו הוא בסוד, כמו כן כל האהבה בסתר, אבל התחלת האהבה שבין אח לאחותו הוא בהתגלות כי האב יודע מזה האחדות שיש ביניהם, והענין כי האהבה עצמה הוא האהבה שבין איש לאשתו שאין נאה לזו האהבה להראה באמצע השוק בין הבריות, אבל מי שרגיל באהבה, והוא האהבה שבין אח לאחות אין חרפה לו ואפילו באמצע השוק, וכן הוא באהבה להשם יתברך, וזהו פירוש הפסוק מי יתנך כאח לי, פירוש, מדרגות האהבה שבין אח לאחותו, או אהבת יונק משדי אמו, והנפקותא, גם אם אמצאך בחוץ אשקך אתחבר עמך וגם לא יבוזו לי שלא יהיה חרפה, ונראה שגם החסדים המגולים הוא מנצח הוד יסוד, והחסדים המגולים הוא בחג"ת [חסד גבורה תפארת] עצמה, גם שמעתי שאהבה שבין איש לאשתו הוא עם לאה (ועיין שם עוד באותו דף בסופו שכתב וזה לשונו, לאה הם האותיות שיש בהמחשבה אחר השכל וההבנה

והם הדיבור הפנימי, רחל הוא האותיות של הדיבור או מה שהם דבוקים בהמעשה, ויש לאדם שלא ידבק הן ברחל והן בלאה וכו'.) והאהבה שבין אח לאחותו הוא רחל שאינה כלאה שהיה מפרצופים, עיין בכוונת יום ט' מיסוד ימי תשובה ההארה, עכ"ל.

ובס' חסד לאברהם פ' ואתחנן, ח"ל, הבעש"ט פירש הפסוק מי יתנך כאח לי שהוא הדבקות האמיתי, להתדבק בשרשו בלי שום פנייה, אמצאך בחוץ, כלומר ואם יזדמן ח"ו איזה עת שאצא לחוץ לתוך המדות, הקדוש ברוך הוא עוזר לו ומאיר לו בכל מקום שהוא, חה אשקך לשון התחברות שיבא למדת חכמה להתדבק בשרשו, עכ"ל.

פירוש לב

ובס' דגל מחנה אפרים פ' מסעי, וז"ל, קבלתי מרבותי ע"ה על פסוק מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ היינו שכל מצעדי גבר מאתו יתברך שמו כוננו לאיזה סיבה אשר יחפוץ בדבר, האדון ברוך הוא, להוליכו בדרך ההוא כמו שיבואר, אך האדם, ודרכו יחפץ, כי הוא חפץ בדרך זה לצורך עצמו, ובאמת הכל הוא דרך הקדוש ברוך הוא, וה' עשה שיחפוץ, לילך בדרך זה לסיבה הצריך לאדון ברוך הוא, והיינו שמפרש כי יפול לא יוטל, היינו הניצוצין הקדישין שנפלו ונטבעו בעמקי הקליפות לא יוטל לשון התנשאות כמו (ישעיה ס"ג) וינטלם וינשאם היינו לשון בתמיה לא יוטל איך אפשר שלא יתנשא ויתרומם לשרשו ומקורו, כי לא יודח ממנו נדח, מי כהחכם האדון ברוך הוא שולח רצון להצדיק לילך בדרך ההוא, ועל ידי מחשבותיו הקדושים ועבודתו הקדושה הוא מעלה ומנשא הניצוצין קדישין לשרשם ומקורם, עכ"ל.

ובס' אור החכמה פ' מסעי וז"ל, שמעתי מבעל שם נבג"מ כי יפול לא יוטל, כי ידוע התפשטות אלהותו הוא בכל מקום, וכביכול הוא מקומו של כל דבר ודבר, אפילו מדברים הנמוכים, על כן הוכרח אדם ליסע למקום פלוני, כדי לתקן הדברים מחיות נשמתו שנפל לשם, על ידי ברכה או מצוה, וזהו כי יפול החיות מאדם לא יוטל, בתמיהה, וכן נראה באבותינו, כמו באברהם שנאמר בו לך לך מארצך לך להנאתך, שאתה צריך לתקן מה שנפל ממך במקומות הללו, על ידי מצות וכו', עכ"ל, [ועיין לקמן פ' ויצא אות ט' ד"ה ולהבין, וד"ה ונחזור].

וכן הובא באופן זה גם כן בס' תשואות חן בליקוטים לפ' משפטים ע"ש, ועוד עיין בס' מאור עינים בליקוטי מס' אבות.

פירוש לג

אריכות דברים בכל ענין זה תמצא לקמן בפ' ויצא אות ט' ע"ש, ועוד עיין לקמן ר"פ תבא אות א' שהצדיק עובר במקום אחד ומתקן כל עשבי השדה ע"ש.

פירוש לד

ובס' ליקוטי מהרנ"ן ותולדות יצחק בן לוי בפ' לך בפסוק וילך למסעיו שפירש"י בחזרתו פרע הקפותיו כתב וז"ל, כי הליכות צדיק בכל מקום להעלות הניצוצות אשר שם, והנה באמת בהיות הצדיק בפעם ראשון אז הניצוצות מעוררים עצמן לעשות תשובה אבל עדיין אינו נגלה להם עשיית הטוב כנאמר (תהלים ל"ח סור מרע ועשה טוב וכשהצדיק בא פעם שנית לאותו מקום, אז נתגלה בהניצוצות עשיות הטוב, וזהו בחזירתו פרע הקפותיו כלומר התגלות כידוע, הקפותיו מה שהיה מוקף וסתום עשיית הטוב, ואפשר דזה מה שנשמע משם הבעל שם טוב כאשר אדם מישראל במקום אחד צריך להיות שם פעם שנית, ואפשר זהו הכוונה, עכ"ל.

פירוש לה

ענין הניצוצין שיש בכל דבר מבואר לעיל בהרבה מקומות ועי' בפ' בראשית אות קס"ז ולקמן ר"פ מקץ ובפרשת ויחי אות ד' ובפ' מצורע אות כ"ד באריכות, ועיקרא דהא מלתא הוא מה שהעתקתי לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ז וקנ"ח כי נר"ן נתגלגל כו' ע"ש.

פירוש לו

ועיין לעיל פ' בראשית במקומו בביאור פסוק וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו שמבואר בבירור שזהו מאמר הבעש"ט זי"ע ע"ש מן אות קל"א והלאה, ולכן ברור כי הר"ן אמר זה ג"כ בשם הבעש"ט, וכיוצא בזה עיין לעיל בפרשתינו בהגה ט' בענין אוקירו לנשייכו.

פירוש לז

ועיין עוד בדגל מחנה אפרים פ' לך בפסוק אמרי נא אחותי את ע"ש, ועוד ע"ש בפ' נצבים בפסוק ובחרת בחיים שכתב וזה לשונו, כוונתו היה כי השם יתברך הבטיח לו עולם הבא וידוע מי שאין לו בן לא עייל בפרגודא כלל, כדאיתא בזוהר הקדוש (פ' לך ד"צ ע"א) והוא שאמר איך אוכל לירש עולם הבא הן לי לא נתת זרע, עכ"ל.

פירוש לח

עיין בלקוטי אמרים די"ז ע"ב בד"ה דרך כוכב שכתב וז"ל, איתא אץ מזל לישראל ואיתא (בת"ז תיקון ע' דקע"א ע"ב וע"ש תיקון ס"ט דק"מ ע"א) הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל, אך הענין שמדרגת אין שהוא החכמה הוא מזל לישראל וכו' ע"ש דבר עמוק מאוד.

פירוש לט

וכן הוא שם בס' תוי"י בפ' וישב דל"ג ע"ב, ובסו"פ בא דנ"ב ע"ד בסופו, ובריש פ' במדבר דקכ"ז ע"ד ע"ש בכל המקומות.

ובפ' נשא דקל"א ע"א כתב וזה לשונו, דשמעתי ממורי לקשר מלכות במחשבתו עד אתר דאתנטילת מתמן המחשבה זו שהיא שרשה, ועל ידי זה נתבטל כל גזרות קשות, עכ"ל.

ובס' כתונת פסים פ' בלק דמ"ג ע"א וזה לשונו, וכאשר ירים משה ידו לקשר מלכות אני אל המחשבה הנקרא אין, ונעשה מן ידו יוד [עיין לעיל בפרשתינו בפנים אות זיי"ן] סוד המחשבה, אז משבר כל הקליפות ומבטל כל גזרות קשות כאשר שמעתי זה ממורי ודפח"ח, עכ"ל, ועוד ע"ש בכתונת פסים ד"י ע"ד ודט"ז ע"א, [ועיין לעיל בפ' בראשית אות ק"פ ובהגה קנ"ה, ובפ' נח בעמוד התפלה אות ע"ו ובהגה מ"ז]. ובצפנת פענח דפ"ד ע"ג אחר שביאר שם ענין מ"ט שערי בינה שניתנו למשה כי שער הנ' הוא חוזר ומתחיל וכו' וזה סוד נעוץ סופן בתחלתן, [עיין לקמן סו"פ משפטים אות כ"ג] כתב אחר כך וז"ל, השכינה נקרא סוף דבר שמתפשט עד סוף המדרגות בסוד ומלכותו בכל משלה (תהילים ק"ג:י"ט) ולכך רגליה יורדות מות (משלי ה':ה') ובידיעה זו של נעוץ סופן בתחלתן, מקשר מלכות אני שהוא סוף המדרגות אל הראש, סוד אין אותיות אני בסוד (ישעיהו מ"ד:ו') אני ראשון ואני אחרון, ובזה מבטל גזרות רעות שנתפרדו כל פועלי און כאשר שמעתי זה ממורי זצלה"ה, עכ"ל, [ועיין לקמן פ' וירא אות י"ב].

ובס' בן פורת יוסף דנ"ו ע"א וז"ל, שמעתי ממורי כי על ידי האמתה מעלה רגלי המלכות אשר רגליה יורדות מות ומקשרה עם סמכי קשוט דזעיר אנפין וכו' ודפח"ח, עכ"ל, וענין רגליה יורדות מות עיין לעיל פ' בראשית בהגה נ"ב שהעתקתי מס' לקוטי אמרים די"א ע"א.

פירוש מ

ועוד שם בתוי"י ר"פ שלח דקל"ט ע"ב וז"ל, האמונה הוא דבקות כמו ששמעתי ממורי זלה"ה ודפח"ח.

ובר"פ קרח דקנ"ב ע"א, וז"ל, האמונה ודבקות הכל ענין אחד, ואי אפשר לבא למדת הדבקות כי אם שיקיים כל התורה כולה, עכ"ל.

ובפ' תבא דר"ג ע"ג וז"ל, נודע שהאמונה הוא דבקות הנשמה בהקדוש ברוך הוא, כמו ששמעתי ממורי על פסוק (בפ' בשלח) ויאמינו בה' ובמשה עבדו וכו', [ועיין מה שהעתקתי בזה שם במקומו בפ' בשלח אות ח'], ועוד עי' שם בתוי"י פ' יתרו דס"ב ע"א, מסעי דקע"ג ע"ד.

ובספר בן פורת יוסף דכ"ו ע"ד וז"ל, כי האמונה בו יתברך הוא עצמו הדבקות שנתדבק בשם הויה ברוך הוא כו', ועוד שם דמ"ח סוף ע"ד.
ועיין עוד בס' צפנת פענח דס"ז ע"א ביאור ענין (מכות דכ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה ע"ש.
ובס' נתיב מצותיך נתיב היחוד שביל ד' וז"ל, ואמר מרן שהאמונה הוא דבקות ודבקות הוא יחוד וכו' ע"ש.

פירוש מא

ובס' דגל מחנה אפרים ר"פ עקב כתב וז"ל, כלל גדול לעבודת הבורא ברוך הוא העיקר הוא ההאמונה, ועל זה היה מזהיר אדוני אבי זקיני זללה"ה, וזהו שורש לכל התורה והעבודה, וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהילים קי"ט:פ"ו) כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני, כי עיקר המצוה הוא האמונה להאמין בה', ומי שהוא מאמין בה' יכול להתפלל בכל יום, כי אם הוא מאמין שהשם יתברך הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הוא בל יום בריה חדשה, וכל העולמות הם בריאה חדשה, וצריך להתפלל וליתן שבח והודיה למי שברא הכל וגם ברא אותו, ולהתפלל על נפשו ונפש אשתו ובניו, על פרנסתו וכל טוב, ואם אינו מאמין באמונה שלימה שהקדוש ברוך הוא מחדש בכל יום מעשה בראשית, התפלה והמצוות נעשין אצלו כדבר ישן ורגיל, ונמאס אצלו לדבר דברים אחדים בכל יום ויום, וזהו שאמר אדוני אבי זקיני זללה"ה על פסוק (תהילים ע"א:ט') אל תשליכני לעת זקנה, פירוש שיזקין הדבר אצלו [עיין זה לעיל בפ' נח עמוד התפלה אות ס"ו] כי כמו שהזקנה גורם חלישות בכל אברי האדם מחמת שתש כחותיו ולחלוחית, ומרוצת הדמים המחיה את האדם, כמו כן ברוחניות שדבר ישן וזקן אין לו בו תענוג וחיות גדול, ולא כן דבר חדש, וזהו (תנחומא פ' תבא סי' א') בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, כי חדשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג':כ"ג) פירוש כי על ידי שחדשים לבקרים, היינו שאתה מחדש בכל יום מעשה בראשית, ועל ידי זה רבה אמונתך, נמצא עיקר כל התפלה והמצווה הוא האמונה, עד כאן לשונו.

פירוש מב

בלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ד העתיק מאמר זה בתוספות ביאור וז"ל, שמעתי ממורי ביאור גמרא לא גלו ישראל עד שכפרו בה' ובדוד, מה שייך כפירה בדוד, וביאור אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, דאמרו בגמרא מי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו, היכי דמי יסורין המושיט ידו לארנקי וכו', והקשה הא יסורים הם למרק עון, וכי סלקא דעתא שזה נחשב למרק ולכפר העון, וביאר כי צדיק

באמונתו יחיה, כי המאמין בהשגחה פרטיית של השם יתברך, ויודע בידיעה ברורה כי כל מאורעות של אדם הן דבר קטן והז דבר גדול, הכל הוא בהשגחה פרטיות, בדין שמיא אדנ"י דינא דמלכותא דינא, ואין זה מקרה, אלא לסיבת חטאו נשתלח לו, מהשגחת המשגיח, וידע שכל העולם מלאים צירופים ושמות הקדושים ואותיות התורה, ובתוכם הארות אור אין סוף, לית אתר פנוי מיניה ממש, והאיש הנלבב, בכל דבר קטן וגדול, ובכל מחשבה קטנה או גדולה טובה ורעה, מדבק עצמו בהשם יתברך ובאורו ממלא כל עלמין ואסחר כל עלמין וסובב כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, אפילו מחשבה קלה הוא בהשגחה, אפילו מחשבה רעה יש שם ניצוץ הקדוש שעומד בתוך כיעור הקליפת [זה מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קט"ז] והאיש הנלבב מדבק עצמו לאורו יתברך ומעלה הניצוץ למעלה, והכל בהשגחת המשגיח, ומכל שכן יסורים מרורים וחלישות דעת וחרופין וגידופין, שהם הכל במשקל אל דעות.

וכיון שהוא מאמין כך שהכל בהשגחה פרטיית על כל נעלם ועל כל תנועה, בודאי חוזר בו בתשובה, ומיד מוחלין לו, ולזה אמרו בגמרא עד היכן תכלית היסורין, היינו שתכלית של כל היסורין למרק עון שישוב בתשובה ולאמונת השם יתברך, והשיב המושיט ידו כו' דהיינו איש הנלבב וצדיק אשר באמונתו יחיה, אפילו בדבר קל כזה, יודע הוא שזה בא לו בהשגחת המשגיח, בשביל איזה עון ותיכף שב בתשובה ומדבק עצמו בהשם יתברך, אז מוחלין לו מיד, וזהו תכלית כל היסורין, שהרי קיים זה לתכליתו של היסורין, ושב בתשובה ולדבקות השם יתברך, אשר זה עיקר העבודה.

ובזה פרשתי אני עני בדעת (באבות פרק ד') כל המחלל שם שמים בסתר, היינו שאינו מאמין זה, ומקצר במציאות השם יתברך, ובהשגחתו על כל תנועה, נקרא מחלל שם שמים בסתר, שאין אדם יודע מזה, וכיון שאינו מאמין, בהכרח נפרעין ממנו ביסורין קשין ובגלוי, כיון שאין לו דעת להתעורר נפשו מן יסורים קטנים ונסתרים, בהכרח להשיבו בתשובה ביסורין קשין וגלויין, אחד שוגג ואחד מזיד, בין שהוא אינו מאמין כלל, או שהוא שוגג ונשכח ממנו, כיון שהוא אין בו דעת, בהכרח להפרע ממנו ביסורין קשין ובגלוי.

ובחינה זאת של אמונה בהשגחה על כל פרט קטן, נקרא דוד, כי הארות אין סוף נקרא אין הוא בחינות דל"ת התרוממות מרומם על כל ברכה ותהלה, דלו עיני למרום וממנו נמשך השפעות חיות להחיות כל הנבראים, והמשכה זאת הוא אות ואו המשכה אל דלת שניה שהוא תכלית השפלות והסתרות, והכל אפילו בעת חשכות גמור, הכל בהשגחת אורו יתברך שם, להשגיח על כל פרט ועל כל תנועה, וכל זה נקרא אמונה במלכות בית

דו"ד, וכשאינו מאמין זה, בין מחמת זדון לבו ובין מחמת שהוא איש בער וטיפש ולא יבין זאת, כל זה נקרא כופר במלכות בית דוד של הנהגת השם יתברך, כי הוא כופר בדין מלכות שהוא בהשגחה, כי באמת מלכות הוא מכוסה, ומשועבד אל הקליפות, המכסה ומסתיר ומחשיך ענייני השגחתו יתברך בכל פרט ופרט על בני אדם, ולעתיד בימות המשיח שרוח הטומאה יעבור מן הארץ, אז יתגלה השגחתו יתברך שהוא על כל פרט ופרטי פרטיות, [עיין לקמן פ' שמות אות י"ז, ובהגה י"ח ד"ה ובהיכל].

ובזה מבואר לא גלו ישראל ביסורין קשין כל כך ובגלוי, עד שכפרו במלכות בית דוד, בהשגחה פרטיית, ולזה לא היה אפשר להפרע מהם בדברים קלים, והוצרך לייסרם ביסורים קשים ר"ל למרק עוונם, וזהו אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, שיתבער רוח הטומאה מלכות הרשעה קליפות נגה המסתיר ענייני השגחה ואז יתגלה, ונגלה כבו"ד יהו"ה מן נגה נעשה כבוד יהוה ויראו הכל שהכל בהשגחה פרטיית על כל פרט ופרט ועל כל תנועה, עכ"ל, וע"ע באוצר החיים סו"פ קרח דקכ"ח ע"ד.

ועוד עיין מענין זה בהיכל הברכה סו"פ וישב דרכ"ז ע"א, ובס' נוצר חסד פר' ד' אות ד' ואות ט"ו, ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל א' אות ט' ע"ש.

ושם בשביל ג' אות כ' כתב וז"ל, מבואר בדברי מרן שמדת מלכות קשה לברר ממנה [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ז ואות קנ"ח שקשה להעלות נר"ן ממדה שביעית שהוא מלכות ע"ש] שיהיה לצד היותר טוב, כי שורש המלכות להאמין שאין שום מציאות דבר קטן וגדול שלא יהיה שם מציאות אורו יתברך והשגחתו וכחו, אם כן מי הוא זה שיחטא כשיודע שמלך גדול ונורא עומד ממש אצלו ורואה כל מחשבתו ומעשיו, כי בכל מחשבה קטנה שם ממש כחו והשגחתו על זה לטוב ולמוטב, אלא שיש פרעה ועמלק הגורמין שכחה וקטנות ונשתכח ממנו אפילו עצמותו שאין יודע כלל היכן הוא, וכל זה מחמת שמלכות משועבד ומסתתר תוך הקליפות קליפת נגה, ולכן קשה לברר ולהעלות נפשו מבחינה זאת, שיהיה על צד היותר טוב באמונתה, ובקבלת עול מלכות שמים, ולהמליך הקדוש ברוך הוא על כל אבריו וגידיו, ולכן מאוד יחזק עצמו לקיים כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, דהיינו לקבל עליו מסירת נפש בכח, אף שאינו עושה בפועל, ואזי מעלה המלכות לבינה, וממתיק כל הצרות והדינים, כאילו היה צדיק גמור, וכל אחד מישראל אפילו הקל שבקלים מוכן בכל עת ומקבל עליו למסור נפשו באמת למות על קדושת שמו הגדול, ובזה מבטלין כל הגזרות רעות להמשיך כל טוב על ישראל אמן, עכ"ל.

כתב בס' דגל מחנה אפרים פ' וישלח וז"ל, סיפר אדוני אבי זקיני נ"ע זללה"ה שפעם אחת עבר הנעסטיר בלי שום שם, רק היה מניח חגורו ועבר עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר עכ"ל.

והובא בהיכל הברכה פ' דברים ד"ט ע"ב וז"ל, כמו שעשה מרן הקדוש הריב"ש טוב בעת דוחק שהוצרך לברוח מן הישמעאלים עבר את הנעסטר במקום שהוא נהר גדול ורחב, שהניח חגורו על הנעסטר ועבר את הנעסטר לא בשום שם אלא באמונה גדולה, עכ"ל.

ובפ' חקת דקל"ה ע"ד וז"ל, כמו שאמרו משם מרן חיות נפשינו אלוקי הריב"ש טוב, אמר, ראה ראה, שלחן זה של עץ הוא ועל ידי אמונה גדולה יוכל לחזור זהב, בקעה, בקעה מלאה דינרין, וכמו שעשה מרן שעבר הנעסטר וכו'.

ובנוצר חסד אבות פ"ו ד"ה אהבה נסיות כתב וז"ל, כי מימיו לא נשתמש [הבעש"ט ז"ל] בשום שם, וסיפר שבעת היותו עדיין קטן ולמד לו רבו המובהק אחיהו השלני הנביא כל השתמשות השמות להבין ולהורות, ומחמת שהיה קטן, חשק לראות אם יש בכחו לעשות איזה פעולה, והניח חתיכת בגד על הנעסטר, ועבר הנעסטר בשם, ועל זה עשה תשובה כל ימיו, והרבה תעניתים על זה לתקן פגם זה, וסוף תיקון זה שהיה נצרך פעם אחת לעבור הנעסטר מחמת סכנת מות של הישמעאלים, והניח חגורה על הנעסטר ועבר הנעסטר בלי שום שם אלא באמונה גדולה באלקי ישראל, וכל זה זכה על ידי לימוד תורה לשמה, ודביקות נפשו בקונו, בכל עת ורגע, עכ"ל.

ובס' דברי שלום בדרוש לשש"פ דמ"ו ע"ג וז"ל. אא"ז רבינו הגדול ז"ל היה מזכיר בכל שביעי של פסח הסיפור של הבעש"ט זי"ע שפעם אחת היה צריך לעבור את הנהר נעסטיר ונתן חגורו ועבר עליו, והיה מסיים מפני מה נתן חגורו, על שם הכתוב (ישעיהו י"א:ה') והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו, כי על ידי גודל קדושתו, והאמונה ובטחון שהיה לו עבר את הנהר, עכ"ל.

פירוש מג

וכן הוא בס' ויקהל שלמה ד"כ ע"א הובא בדובר שלום סי' שצ"ו וז"ל, בשם הבעל שם טוב זצלה"ה, דכמו שיש דברים שנעשים בהמשך הזמן כגון דירה נאה ואילנות טובות, אם רצון האדם לתפוס זה במחשבה יכול לתפוס כל דבר ברגע אחד במחשבה ומקצר הדבר, והעשיה הוא בהמשכה, עכ"ל.

פירוש מד

ועוד בתוי"י ר"פ שלח דקל"ט ע"ב וז"ל, כי המצריים היו חוטאים בלאו הכי והיו ראויים לעונש כמו ששמעתי ממורי כו'.

ובם צפנת פענח דס"ד סע"ב וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי דהוי לו לומר בלשון עתיד אדון אנכי, אלא דכבר הוא נידון שיגולגל חוב על ידם עונש לישראל, עכ"ל, ועוד ע"ש דף ק"ו ע"ג, ודף ק"ז ריש ע"כ.
ובס' באר מים חיים בראשית פסוק ב' וז"ל, אמר קדוש אלקים הבעש"ט זי"ע ועכ"י, בפסוק וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי והקשה שהיה לו לומר אדון אנכי, כי על דבר עתיד הוא מדבר, ואמר שכבר הנה אנכי דן אותו, כי זה הוא משפטו ודינו כשיגלו ישראל לשם, והוא שכאשר יגלו לשם יצאו ברכוש גדול, שיעלו אתם כל הניצוצות קדושות שבתוכם, כמאמר הכתוב (בפ' בא) וינצלו את מצרים ואמרו חז"ל (ברכות ד"ט ע"ב) שעשאוה כמצולה שאין בה דגים, ולכן אסור לשוב למצרים עוד, כיון שאין בה שום ניצוץ קדושה, וידוע שכאשר מוציאים הניצוצים קדושים מהקליפה, אז היא תרד מטה מטה ונופלת לנוקבא דתהומא רבה, וזאת היא מפלתה בשלימות, ועבור זה הזהיר הקדוש ברוך הוא בשבע אומות להרוג את כולם מגדולם ועד קטנם בלא תחיה כל נשמה, כי זה שניתן לחם הארץ לישב בה, בזה תתחיל מפלתם, ובכח קדושת הארץ נתלוו ונתחברו אליה כל בחינות חיות מהניצוצות קדושות שהיה להם, וכיון שהגיע עתם שלא נשאר עוד מהניצוצות קדושות, הזהיר הכתוב (בפ' שופטים) לא תחיה כל נשמה כי צריכים לירד מטה מטה לישאר פגרים מתים, בדרך האמור (איוב כ') חיל בלע ויקיאנו, עכ"ל.

פירוש מה
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"א.

פירוש מו
ענין קטנות וגדלות עיין לעיל בפרשתינו אות י"ט ושם בהגה כ"ז, ועוד עיין בפ' בראשית אות ע' ושם בהגה נ"ט.

פירוש מז
ובתוי"י סו"פ וישלח, וז"ל שמעתי ממורי בשם הרמב"ן כי בימי הקטנות מצוי החטא והעונש וכו', ושם בפ' חקת דקנ"ו ע"ד, וזה לשונו, ונודע בימי הקטנות עלול האדם לחטוא כמפורש בס' עץ חיים בסופו כו' עכ"ל, וכן הוא בס' כתונת פסים סו"פ בהר דכ"ז ע"ג.

פירוש מח
עיין לקמן פ' האזינו אות א' שהעתקתי מס' צפנת פענח דס"ד ע"א.

פירוש מט

ובתוי"י פ' שופטים דקפ"ח ע"ד ד"ה לא תזבח כתב וז"ל, כשנותן דופי בבני אדם למצוא בהם מום וחסרון, ובפרט ששונא לעובדי ה', אז ודאי יש בו מום, כמאמר הש"ס בקידושין (ד"ע ע"א) ההוא דקרי לאינשי עבדי וכו' דכל הפוסל במומו בפוסל כו' ומסתמא אדם זה יש בו כל דבר רע, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה יתייצב על דרך לא טוב מסתמא רע לא ימאס, עכ"ל, ועיין לקמן פ' קדושים אות י', ועיין לעיל פ' בראשית אות קכ"ה קכ"ו.

פירוש נ

עיין עוד בס' בן פורת יוסף דע"ז ע"ג וע"ד מה שרמז בזה, ושם דע"ב ע"א בפ' מקץ פן ג' כתב וז"ל, כי אדם לעמל יולד, אשרי לאדם שעמלו בתורה ועבודת ה' לעשות הטוב והישר בעיני ה', אמנם גם בעמל עשיית הטוב יש ב' סוגים, א' בל מחזיק טובה לעצמו כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ב) אם עמלת בתורה ולמדת הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת וכו', וכל הטוב שעשה נשכח ממנו ומעט רע שעשה הוא נגד עיניו, כמו שכתוב (תהילים נ"א:ה') וחטאתי נגדי תמיד, וסוג ב' ההיפוך, מעט טוב שעשה הוא נגד עיניו תמיד להחזיק טובה לעצמו וכל הרעות שעושה בין לשמים ובין לבריות נשכח ממנו, וכמו שכתבתי בשם מורי ומה בין תלמידי בלעם וכו', וע"ע בצפנת פענח דל"ז ע"ד.

ובס' דגל מחנה אפרים בליקוטים לפ' דברים איתא וז"ל, איתא בשם אא"ז זללה"ה כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, היינו מי שדומה בעיניו שדר בארץ העליונה, שהוא קרוב להקדוש ברוך הוא, דומה לו כמי שיש לו אלוה ובאמת אין לו, ומי שדר בחוץ לארץ, היינו שדומה לו שעדיין לא נכנס בארץ העליונה, בזה דומה כמי שאין לו אלוה אבל באמת יש לו, עכ"ד, [ועיין פ' נח עמוד התפלה אות קמ"ז].

ובס' אמתחת בנימין קהלת בפסוק וזרח השמש ד"ג, ועוד שם בדף ל"ב כתב וז"ל, שמעתי אומרים בשם הריב"ש זלה"ה על הא דאמרינן כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, והקשה ז"ל שלשון דומה משמע שבאמת אינו, ואם כן הדיוקים סותרים זה לזה, ותירץ דצדיק מבחין גדלות הבורא ויודע בעצמו שאינו יוצא, ושמקצר בעבודתו יתברך שמו מכפי הראוי לעבדו, וגם בעבודה שעובד מוצא בה חסרונות, שלא עבד אותה לשמו יתברך, ולא עבד באהבה ויראה כראוי ונכון לו יתברך שמו, והן שמים לא זכו בעיניו אף כי נתעב ונאלח, מה שאין כן איש ארציי שאינו מכיר בגדולת הבורא ובמוראו, וכל מה שעובד לו יתברך שמו הוא אומר שכבר די לו וסובר שעושה כתיקונו וכמצוותו, ואינו רואה שום חסרון בעבודתו, ובאמת אינו,

שלא התחיל עדיין בעבודה להשם יתברך כלל, ועל זה אמרו כל הדר בארץ, ר"ל בארציות שלו בגופניותו דומה בעיניו כמי שיש לו אלוה ובאמת אינה, וכל הדר בחוץ לארציות שלו, רק שמחשבתו דבוקה תמיד בהשם יתברך ומכיר גדולתו ורוממותו ומוראו, דומה בעיניו כמי שאין לו אלוה, שאינו יוצא תמיד, ובאמת יש לו אלוה, שלפי שאלהי בקרבו לכך מכיר פחיתותו שאינו עובד כראוי ושהוא מקצר בעבודה, עכ"ל.

פירוש נא

עיקר ענין זה נתבאר לעיל פ' בראשית אות ק"מ ע"ש, ועוד ע"ש בפ' בראשית בהגה ל"ט כי צריך הצדיק להתלבש לפעמים וכו'.

ובס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ג ע"ב וז"ל, הצדיק משתמש במדת הרשע בקדושה לשם שמים ועל ידי זה נכנע קו שמאל בקו ימין במדת אהבה וחסד, וכל העשר [ספירות] שהם ג' קוין כנודע נכלל באחד אהבת חסד, כי אהבה גימטריא אחד, והרשעים עושין בהיפוך לוקחין קו ימין מדת החסד להכריעו בשמאל ע"י שמשתמש ברשעו ובהרהורי זנות הנמשך ממדת החסד כאשר שמעתי ממורי וכתבתי במקום אחר עכ"ל, והוא בס' בן פורת יוסף די"ג ע"ב.

פירוש נב

ועיין לקמן בפ' שמות בהגה י"ג גודל מעלת עבודה זו שנקרא שמהפך היצר הרע לטוב.

פירוש נג

ובס' בן פורת יוסף בדרוש לש"ת תקכ"ז, דקכ"ב ע"א כתב וז"ל, ביאור משנה מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע וכו' והקושיא מפורסמת וכו' וביאר מורי זלה"ה כי גם תלמידי אברהם אבינו יש להם מדות של בלעם הרשע רוח גבוהה וכו', והוא הדין איפכא דתלמידי בלעם הרשע יש להם מדות אברהם אבינו נפש שפלה וכו' רק שזה לוקח בגשמיי וזה לוקח ברוחניי וכו'.

וכ"ה בס' צפנת פענח פ' שמות פן ד' ד"ו ע"ב וז"ל שביאר מורי זלה"ה ומה בין תלמידי אברהם אבינו וכו' שזה יש לו נפש רחבה ברוחניי ותלמידי בלעם בגשמיי וכו' וכתבתי מזה במקום אחר, עכ"ל.

ובפ' תשא דקט"ו ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה ביאור משנה ומה בין תלמידיו של אברהם אבינו ובין תלמידיו של בלעם הרשע וכו', וביאר כי הצדיק יש לו גם כן מדת תלמידי בלעם ברוחניי והרשע יש לו מדת אברהם אבינו ברוחניי וכו' עכ"ל.

פירוש נד

ונזכר משל זה בשלימות שם בס' כתונת פסים דף ה' ריש ע"א וז"ל, שמעתי משל שר אחד או מלך שעשה סעודה לעבדיו כדי שילכו לעבודתו לחרוש או לקצור את השדה, והלכו נערים וזקנים אל הסעודה, ואמרו [המשגיחים] מה לאלו הקטנים כאן, והשיבו שגם הוא חשוב כמו איש, וכאשר באו אל העבודה ולא עשו עבודת המלך אמרו מדוע אינו עושה עבודת המלך, והשיבו הלא קטן הוא, ותמהו מה זה לאכילה ושתיה יחשב לאיש ולעבודה הוא קטן ודפח"ח, ועוד שם סו"פ צו ד"ז ע"ד וז"ל, דזכרנו ביאור משנה מה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי וכו' ע"פ משל לבעל הבית שעשה סעודה וכו' ולאכילה ולשכר היו הרבה ולמלאכה היו מועטים וקטנים וכו'.

פירוש נה

עוד שם בס' כתונת פסים ר"פ אמור ד"כ ע"ב וז"ל, הזכרנו לעיל בפ' צו ביאור משנה ומה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי בלעם וכו', והעולה משם דגם צדיקים תלמידי אברהם אבינו צריך לאחוז מדת תלמיד בלעם שיהיה עין רע ברוחניי וכו'.

ושם בפ' בהעלותך דל"ד ע"א וז"ל, שמעתי ממורי ומה בין תלמידי בלעם וכו' והעולה משם שיש ג' דברים מתלמידי אברהם אבינו מימין איש החסד, ויש ג' דברים מתלמידי בלעם משמאל, והצדיק משתמש גם בג' דברים של שמאל לשם שמים וכו'.

ועוד עיין שם בס' כתונת פסים די"ב ע"ד, ודי"ג ע"ג, ועיין באריכות בס' רב ייבי תהלים פרשה י'.

ובס' זוהר חי לפ' תרומה דקע"ח והוא שם דקכ"ט ע"ג כתב הה לשונו, ואמר מרן אור שבעת הימים אור עינינו רבינו הקדוש הריב"ש טוב על מה שאמרו חכמינו ז"ל עיין 'טובה ורוח 'נמוכה ונפש 'שפלה שם שטן הפועל כל טוב, תלמידיו של אברהם ראש עולם התיקון, בהבראם, עין רעה רוח גבוהה נפש רחבה תלמידיו [של בלעם] ראש עולם החורבן והשבירה, ואמר התנא מה בין וכו', והקשה מרן מה בעי התנא בזה וכי לא ידענו שהצדיק נוחל עולם הבא והרשע יורש גיהנם ומה קמשמע לן בזה דבר שהתינוקות יודעין זה, ואמר מרן הקדוש כי זה בא להורות שלא תטעה כשתראה אחד יושב בין הכיריים בבגדים כלואים ואוכל לחם במלח, ובפרט כשיושב [בתענית] והולך בטלית ותפלין כל היום, וכיוצא, תסבור שזה יש לו כל המדות טובות, אמת שיכול להיות שכן הוא, אבל יכול להיות שהוא רשע גמור, שכל אלה לרמות את הבריות, וכן כשתראה אחד מתנהג בהרחבה בלבושי מלכות וכיוצא, תאמר שזה הוא רוח גבוהה ונפש רחבה של בלעם, אמת שיכול להיות שהוא כך, אבל יוכל להיות [להיפך] שהצדיקים מהפכים כל

מדות רעות אל הקדושה, ויש לו עין רעה על עצמו, שבלבו אין חוטא בעולם כמותו, ואני ערום מן המצוות ומן התורה והיחוד, ומקיים ויגבה לבו בדרכי ה', ואתהלכה ברחבה, ומקרא מלא (בפ' תולדות) וישב יצחק בגרר, עשה יישוב מעולם התיקון ותיקן את 'רעה 'גבוהה 'רחבה, ולזה אמר התנא אני מסרתי לך סימנים בין טוב לרע [אבל] אתה לא תדע מי הם ולא תכיר בסימנים הללו, אלא בוחן לבות הוא יודע ולא אתה, וההפרש ביניהם איננו בחוש המוחש, אלא לפני בורא עולם גלוי מי הצדיק שיורש ונוחל עולם הבא, ומי היושב והולך בטלית ותפלין כל היום וכדומה רוח נמוכה ונפש שפלה ואף על פי כן יורש גיהנם, וכל זה גלוי להשם יתברך ולא לך, לכך חזר ואמר מה בין וכו' להורות שאתה לא תכיר בין טוב לרע אלא בוחן לבות וכליות ודפח"ח, עכ"ל, וכן הוא בהקדמה לנתיב מצותיך ד"ד ע"א ע"ש.

וכן העתיק דבר זה בספרו נוצר חסד פרק ה' משנה י"ט, וז"ל, מה בין, והקשה מרן אלוקי הריב"ש זצ"ל למה לו מה בין הרי כבר נתן סימנים, ועוד וכי עד עתה אין אנו יודעין שהצדיקים נוחלים עולם הבא ורשעים יורשים גיהנם, אלא הענין שהתנא מדקדק שלא יתן מקום לטעות, כי יש צדיקים שמהפכין כל מדות רעות לעבודת ה', ויש רשעים שעושין כל מדות טובות בשקר שלא לשם שמים, כי יש עין רעה בקדושה שאינו מספיק לו כל תורה ומצוות שלו, ויש לו עין רעה שמתקנא במעלות הקדושים לעלות במדרגותיהם, וגם רוח גבוהה ויגבה לבו בדרכי ה' הנכבד והנורא, ונפש רחבה להרחיב דעתו שיוכל לעבוד את השם יתברך בדבקות אהבה כמו הנביאים, ולכמה דברים צריך הצדיק להרחבת הדעת, ויש רשע מאריך רוחו ברעתו כל מדות טובות בשקר וגאוה, הולך כל היום בתפלין, ועוסק בתורה כל הימים והלילות ומסתפק בבגדים בלויים ופת חריבה וכל זה לגאוה ולשקר, ולכן כדי שלא יטעה אדם ויתן לפעמים דופי בצדיקים גמורים, ויצדיק את הרשעים של שקר וגאוה, ולפעמים גם צדיק גמור מתנהג כך בפת חריבה ובכל הדברים, וכל זה מסור ללב ולא ניכר לעינים, ולכן דייק התנא אחר שמסר הסימנים [אמר] מה בין, שאתה לא תכיר אותם על ידי הסימנים שמסרתי לך, כי אינו ניכר לעינים אלא לבוחן לבבות, אלא החילוק שאלו אוכלין בעולם הזה ועל ידי זה נוחלין העולם הבא שעושין הכל בקדושה ובהתפשטות הגשמיות, ואלו יורשין גיהנם בעולם הזה תרתי גיהנם וסוף שלהם יורדין לבאר שחת ואתה לא תכיר על ידי סימנים הללו אלא בוחן לבות וכליות, וש"י ודפח"ח, עכ"ל, ועיין לקמץ פ' מצורע בהגה י"ג.

פירוש נו

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה צ"ד ד"ה והיצר מהפך.

פירוש נז

עיין בסה"ק שפת אמת למארן ז"ל ר"פ בלק וז"ל, פירש הבעש"ט אוכלין בעולם הזה ובזה עצמו נוחלין לעולם הבא מלשון נחל שממשיכין חיות השי"ת גם לענייני עולם הזה, ע"ש ביאור הענין.

פירוש נח

ענין זה מבואר היטב בארוכה לעיל בפ' בראשית בהגה נ"א איך ידמה האדם ליוצרו בכל פרטי המדות ע"ש.

פירוש נט

בלקט אמרי פנינים דר"ח ע"ד כתב וזה לשונו, יחוד זה ראוי לאדם להעריך ולכוון כאילו הוא מדור וכסא לאצילות הקדוש, כי הלא בצלם אלהים עשה את האדם, ובפרט כזמן התורה והתפלה הוא יותר מוכרח, ובזה תקובל תורתו ותפלתו, ויודע לקשר כל העולמות עד שתחול עליו קדושה עליונה, כיצד, יחשוב האדם להכין ראשו וגולגלתו כסא אל שם יהוה בקמץ, שכל קמץ עולה ששה עשר, הרי ס"ד ועם הוי"ה כ"ו עולה תשעים: ומוח חכמה שלו מרכבה אל יהוה בניקוד פתח ומספרו חמשים שכל פתח הוא וא"ו: מוח בינה שלו מרכבה אל יהוה בניקוד צירי עולה מאה וששה שכל צירי שני יודין: זרוע ימין שלו מרכבה אל יהוה בניקוד סגול עולה [כמנין] עול"ם שהוא [עולם] חסד יבנה: זרוע שמאל שלו מרכבה אל יהוה בניקוד שבא ועולה מאה וששה: הגוף שלו מרכבה אל יהוה בניקוד חולם עולה ששים ושש: שוק ורגל ימין שלו מרכבה אל יהוה בניקוד חיריק מספרו עולה ששים ושש: שוק ורגל שמאל שלו מרכבה אל יהוה בניקוד קיבוץ תלת יודין עולה גם כן עול"ס: ברית קודש שלו מרכבה אל יהוה בניקוד שורק שכל שורק הוא יו"ד וא"ו ונקרא מלאפו"ם ומספרו תשעים, ואלו תשעה הויות מנוקדות עולין ונתת"י כמנין וישק יעקב לרחל שהמשיך לה רוח הפנימי של כל הויות תשעה עם הנקודות: ועטרה שלו מרכבה אל יהוה בלי ניקוד, וסך כל עשר הויות מספר וישא אח קולו ויבך שבכה על פרידתן, והיפך ישמח משה במתנת מספר כל הויות ביחודים שמספק שני פעמים מ"ם שי"ן ה"א במתנת: ויכוין האוזן לשם ס"ג יוד הי ואו הי: חוטם לשם ס"ג במספרו יוד הי ואו הי: פה לשם ס"ג יוד הי ואו הי אהוי כ"ב אתוון: עין לחמש הוויות כמספרן: וסך כולם שמ"א אשם נפשו, ומספר אש"ם עם במתנ"ת אלף רל"ג יחוד הזכירה עם הכתפין, ביו"ם השמינ"י עצר"ת ויצ"א יעק"ב מבא"ר שב"ע ויל"ך חרנ"ה, בכח חבל נחלתו זה שקשר עצמו [עיין לעיל אות י"ט בפרשתינו] עם אצילות הקדוש היה בכחו לירד ולברר כל הטוב אכי"ר, ושים חלקנו עמהם, וכיוצא בזה בכל פרטיו יכוין כאילו

הוא כסא אל הקדושה, ואין ספק כי אם יתנהג כך כמה זמן שישיג לדעת כל אשר ירצה ויהיה כאחד מן המלאכים המשרתים ברקיע, ובפרט אם בכל רגע יחשוב ולא יעבור המחשבה, עכ"ל.

פירוש ס

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קס"א ושם בהגה קנ"ו ע"ש.

פירוש סא

ועיין בענין זה בס' דגל מחנה אפרים פרשת עקב וז"ל, שמעתי שבכל המדות אפילו שאינם טובים יכול לעבוד בהם את הקדוש ברוך הוא כמו (בסוטה דמ"ט ע"ב) בעוקבא דמשיחא חוצפא יסגי וזו מדה לא טובה, ואיתא (סנהדרין דק"ה ע"א) חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני, כי כשמחזיק עצמו ללא כלום אומר בלבו שאין תפלתו עושה כלום [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קל"ז ולעיל בפרשתינו אות ל"ז] ולזה טוב מדת עזות ויחזיק עצמו שתפלתו עושה רושם, ויחזק עצמו בכל כחו להתפלל ולעבוד את ה', עכ"ל.

פירוש סב

ובס' רב ייבי תהלים סי' נ"א הביא כל זה להדיא בשם הבעל שם טוב זי"ע, וזה לשונו, בגמרא מנחות בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר אוי לי שאני עומד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו וכו' אמר עליה שירה וכו' על המילה שניתנה בשמינית, והוא תמוה למה לא נזכר דוד בשאר מצוות שיש עליו כמו פאת הראש והזקן שהם גם כן עליו במרחץ, ושמעתי בשם ריב"ש ז"ל שהפירוש הוא, דשעה שנכנס דוד למרחץ, לא למרחץ גשמיי, אלא שנכנס לעיין ולהרחיץ עצמו מן עוונותיו, על דרך שאמר הכתוב (ישיעה ד') אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, וראה עצמו שעומד ערום בלא שום מצוה, כי אין מצוה שלא יוכל למצוא עליה איזה פנייה בעת קיום המצוה, לכן גם במצוה דפאת הראש והזקן יש למצוא פנייה רעה, שיש לו פאות הראש והזקן יפים מאוד ועל ידי זה נראה נאה בעיני בני אדם, לכך נזכר דוד במילה שבבשרו שמל אותו אביו כשהיה בן שמונת ימים, ולא היה לו שום דעת בהיותו כן שמונת ימים להיות איזה פנייה רעה במחשבתו, וגם בעת שכבר נתגדל, הוא מכוסה מבני אדם ואין שייך בזה שום פנייה רעה, עכ"ל, וכן הובא בס' אהבת דודים בפ' על משכבי ע"ש באורך.

פירוש סג

עיין לעיל פ' בראשית אות קס"ה ענין הכתוב (בקהלת זיין) כי אין צדיק בארץ כו' ושם בהגה קמ"ב, ועוד עיין בס' כתונת פסים ר"פ תזריע די"א ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי אין

צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ר"ל באותו טוב יש שמץ חטא מצד איזה פנייה וכיוצא וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ועיין בס' אגרא דפרקא אות נ"ד שהביא פירוש זה בשם ס' עשרה מאמרות, מאמר חקור דין ח"א פי"ג ע"ש.

וירא

פירוש א

להבין ענין זה עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות י"א ושם בהגה אות ב' מספר דגל מחנה אפרים פ' שמיני ע"ש.

פירוש ב

בנוסחא שלפנינו שם בגמרא מבואר שם ברש"י ד"ה מכאן דהיא אמרה קמח והוא סולת וכן מפורש שם בחידושי אגדות מהרש"א ע"ש, אכן בס' מאיר נתיבים ח"ב פ' וירא הביא על לשון רש"י ז"ל בזה דאיתא גם כן להיפך הוא קמח והיא אמרה סולת ע"ש שהאריך בזה, ועיין בחידושי בכור שור שבספר תבואות שור שהאריך גם כן בשני הנוסחאות הללו ע"ש.

פירוש ג

מה שאות א' רומז לחכמה ובינה מבואר לקמן פ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב ע"ש, ומה שאות ל' רומז לג' קוים עי' לקמן פ' וארא אות א' ושם בהגה, ומה שאות ד' רומז לשכינה, מבואר לעיל פ' בראשית בהגה פ"ט מס' בן פורת יוסף כי מלכות נקרא שבע סוד אות ד' דלה וענייה ע"ש, ועיין לקמן פ' וישב אות זיי"ן.

פירוש ד

והובא ענין זה גם כן בס' לקוטי אמרים ד"ד ע"ג, ושם מסיים בה ויכוין להמשיך האור מלמעלה למטה ואז יועיל, עכ"ל, אבל לא נתפרש שם להדיא לאיזה דבר הוא טוב ומועיל ע"ש, ועיקר סוד שם זה עיין לקמן בפ' יתרו אות י"ב ואות י"ד בענין כוונת המקוה שהובא שם קצת באופן אחר ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' וישב אות ו' סגולת שם זה, והנה מבואר לקמן פ' חיי אות ה', ובפ' משפטים אות ה' שבפסוק המדבר מדבר מה, יש בו רמז השם השייך לפעול זה בו, ונראה פשוט דגם כאן בקראי דפקידה של שרה רמוז השם המסוגל לזה, וק"ל.

פירוש ה

ועיין בס' עצי עדן ומעשה אורג על המשניות במס' מקוואות פרק זיי"ן שכתב וזה לשונו, קבלנו מרבותינו שקבלו מרבן [הבעל שם טוב זי"ע] ורבן מאליהו זכור לטוב. שבפרק זה

הוא פרק זיי"ן דמסכת מקואות מעלין את הנשמה של הנפטר למקומה, לכן האבל כל י"ב חודש ילמוד בו לתקן נשמת אביו ואמו וקרוביו ואוהביו ביאר צייט וכיוצא, וראשי תיבות של שלשה משניות הראשונות [הוא שם] אי"ה, 'יש, 'אלו, 'הדיח, וראשי תיבות של ארבעה משניות האחרונות נשמה, 'נפל, 'שלשה, 'מקוה, 'הטביל, ויכוין בלימוד משניות אלו להעלות הנשמה למזל עליון הנקרא אי"ה, ובמשנה הרביעית נפל וכו', שהוא ר"ת 'פזר 'נתן 'לאביונים יפריש צדקה להעלות נשמת הנפטר מנפילתו על ידי הצדקה, ועל אביו ועל אמו ילמוד זה הפרק בכל מוצאי שבת אחר הבדלה בכל י"ב חודש, וביאר צייט ובערב שבת קודם מנחה לעת הצורך להחיות נפש כל חי, אמן, עכ"ל, והובא בסידור שער הכולל בסוף חלק ב' ע"ש.

פירוש ו

ענין זה שבעולם יותר עליון מדקדקין יותר על דברים קלים הובא בכתר שם טוב ח"ב ד"י ע"א בשם הפרדם הקדוש וכתב שם וז"ל, והנה יש צדיק שזכאי בדינו ליכנס לגן עדן התחתון וכשרוצים להעלותו למדרגה יותר עליונה מדקדקים עליו יותר ויותר, על כן הוא היאר צייט, שבנו צריך לנדור נדבות להציל אביו מקטרוג וכו' ע"ש, והאריך בזה בס' אוצר החיים פ' צו דמ"ח ע"ד ע"ש היטב.

פירוש ז

ובס' מדרש פינחס די"א ע"א אות ל"ט כתב וז"ל, הצדיק אחר מותו מתעלה ממדרגה למדרגה עד שנעשה ממנו בחינת אות א' מחשבה או שם משמות הקודש, וסיפר לו הרב הצדיק הגדול מו"ה צבי בנו של ריב"ש, שהיה נוסע לבענדר והוצרך ללון בשדה, והוא מקום סכנה, ונראה אליו אביו בחלום ואמר לו שיכוון שם של אב"ג כי אני בעצמי הוא אותו השם עכ"ל.

ואיתא בשבחי בעש"ט צד פ"ט וז"ל, ושמעתי מהרב דק"ק פולנאי ומהרב דקהלתינו שהבעש"ט אמר כל מי שמספר בשבחי הצדיקים כאילו עוסק במעשה מרכבה עכ"ל.

פירוש ח

וכתב שם בס' תוי"י וזה לשונו, שמעתי בשם גדול אחד הלצה להבין שאלה (שבת דל"א ע"א) מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות, שהם תלמידי חכמים ראשים שבבבל, סגלגלים, שאינם יכולים לישב במקום אחד, ומתגלגלים מעיר לעיר [כמו ששמעתי ממורי דאמרי אינשי עם אמת הולך בכל העולם ור"ל שנדחה ממקום למקום כו'] והשיבו מפני שאין להם חיות פקחות, דאיתא משל בס' בן סירא שפעם אחד היה ארי רעב ופגע

בצבי וכו' ואחר כך כבש וכו' עד שפגע בשועל פיקח שבחיות ואמר שאין לו חוש הריח וניצול, וזהו שאמר מפני שאין להם חיות פקחות ליקח מוסר ממנו כנ"ל ודפח"ח עכ"ל.
ובס' אהבת דודים על שיר השירים בפסוק על משכבי בלילות הביא כל זה באורך וזה לשונו, שמעתי אומרים בשם הרב הגדול מ' יוסף קאלמאנקיס ז"ל אב"ד דק"ק קראקא, על הא דאיתא בגמרא מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות מפני שאין להם חיות פקחות, על פי דאיתא משל אחד, דפעם אחד היה ארי רעב מאוד, שלא היה לו לאכול מכמה ימים, והיה ריח רע יוצא מפיו, ופגע בזאב ואמר לו שיריח בתוך פיו, והשיב לו שמרגיש ריח רע, ואמר לו הארי שהוא חייב מיתה, מדין מורד במלכות, שאמרת על הארי שהוא מלך החיות, שריח רע יוצא מפיו, ומיד טרפו ואכלו, ולאחר ימים פגע בחיה אחרת, וציוה לו גם כן שיריח בתוך פיו והיה מתיירא לומר האמת, לכן אמר שיוצא מפיו ריח טוב, ואמר לו הארי שהוא מורד במלכות, שאמרת שקר בפני המלך, כי אני יודע שמחמת שלא אכלתי כמה ימים יש ריח רע בפי, ואתה אמרת שקר וחייב מיתה, ומיד טרפו ואכלו, לימים פגע ארי זה בשועל שהוא פיקח שבחיות, וציוהו שיריח לתוך פיו, אמר לו השועל אדוני המלך זה כמה ימים שאין לי חוש הריח כלל, וגם אם אריח אצלך כל היום לא ארגיש שום ריח, ובזה ניצול מן הארי, והנמשל כי יש כמה לומדים שהם עובדים להבורא ית"ש באמת ובמסירות נפש, ומריחים מכל חטא שנמצא בעיר, וממלאים פיהם תוכחות, ומתקוטטים עמהם כל בני העיר ומדחים אותם מעליהם, וצריכים לילך לעיר אחרת, וכשיושבין שם איזה זמן וכשמרגישין בבני העיר איזה עבירה גם שם הם מוכיחים את החוטאים, ואז גם שם מתקוטטים עמהם ואומרים איש אחד בא לגור וישפוט שפוט, ומדחים אותו גם מעליהם, וצריכין אותן המוכיחים לילך מדחי אל דחי מעיר לעיר ואין להם מנוחה כלל, משא"כ מי שאינו ירא שמים באמת לאמתו ואין לו מסירות נפש יוכל לישב בעיר אחת כל ימי חייו, כי אין לו חוש הריח שיריח בדבר עבירה שבעיר, וגם במה שרואה דבר עבירה בעיר אין לבו דוה עליו, ומראה עצמו כאילו אינו רואה ואינו שומע, וזהו מפני מה ראשיהם של בבליים היינו ת"ח ראשי גולה, סגלגלות, שמתגוללים מעיר לעיר, מפני שאין להם המדה של חיות פקחות היינו השועל שאין לו חוש הריח, רק הם מריחים ולכן אין נותנים להם מנוח, עכ"ד הרב הנ"ל.
ובזה שמעתי אומרים בשם הישיש א"א הריב"ש ז"ל על הא דאמרי אינשי שעם האמת יכול אדם לעבור את כל העולם מקצה לקצה ר"ל בצדיק זה שנוכח האמת דרכו, ואינו יכול לראות בעירו דבר עבירה ושקר, יכול הוא לילך כל העולם, כי מדחין אותו מעיר לעיר ויכול להגיע אל קצה העולם ע"כ ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש ט

עיין בספר צפנת פענח דפ"ד ע"ג שרמזתי לעיל בפ' לך בהגה ל"ט לקשר מלכות אל הראש, ועיין לעיל פ' בראשית אות ק"פ ושם בהגה קנ"ה מענין לקשר מלכות אל המחשבה אל אין, ובפ' נח בעמוד התפלה אות ע"ו ושם בהגה לקשר מלכות בבינה ע"ש.

פירוש י

ועיין בס' לקוטי אמרים די"ד סוף ע"ג וז"ל, שהחכמה תחיה בעליה וחכמה כח מה כמו שכתוב בזוהר (זוה"ק פ' צו דל"ד ע"א ותזה"ק תקון כ"ב דצ"ט ע"ב) שבמה לא היה שבירה ואדרבה מה מתקן כל השבירה כי בדבר שהוא מה לא היה שבירה ולא שייך בו לשון שבירה ולכך החכמה מאי"ן תמצא וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' מצורע בהגה י"ח ענין מאי"ן יבא עזרי ע"ש.

פירוש יא

עיין בס' שפת אמת (בערזאן) פ' וישב שכתב וזה לשונו, נודע בשם הבעל שם טוב שבשעת נסיון לוקחין מהאדם המדרגות וכו' ע"ש שהאריך בזה.

פירוש יב

ופירוש זה על פסוק והאלהים ניסה את אברהם הובא גם כן בכתר שם טוב ח"ב בסופו דכ"ד ע"ג ע"ש.

פירוש יג

וקודם לזה הביא שם בס' בן פורת יוסף דמ"ט ע"ב וז"ל, כתבתי במקום אחר ששמעתי ממורי ענין מלתא דבדיחותא קודם הלימוד (שבת ד"ל ע"ב) כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א':י"ד) והאדם הוא בסוד גדלות וקטנות [ענין החיות רצוא ושוב עי' לעיל פ' נח אות י"א י"ב י"ג, וענין קטנות וגדלות עיין פ' לך אות י"ט ובהגה כ"ז] ועל ידי השמחה ומלתא דבדיחותא יוצא מקטנות לגדלות ללמוד ולדבוק בו ית"ש וכו' ודפח"ח, וכן שמעתי בשמו ענין תרי בדחי [עי' לעיל פ' בראשית אות קפ"ד] שהיו מפקחין צער האדם על ידי מלתא דבדיחותא, ואז יכלו לקרבו ולהעלותו, וכעין זה שמעתי את יצחק והעלהו כו' [משמע שגם זה שמע מהבעש"ט], ועוד עיין מענין מלתא דבדיחותא לקמן פ' וישלח אות י"ד ע"ש.

פירוש יד

ובס' אוהב ישראל סו"פ וירא הביא זה בשם דודו הגאון מו"ה בצלאל ע"ש, אולי ידע בעל כתר שם טוב שגם הגאון ז"ל אמרה בשם הבעל שם טוב.

פירוש טו
ונראה שרמז ללשון המדרש רבתי סו"פ וירא וז"ל, א"ר יצחק כלהון לשון מרדות הן טבח טבחון גחם גמחון תחש תחשון מעכה מעכון ע"ש בפירושים, ומצאתי שהובא מדרש זה בס' בן פורת יוסף דל"ה ע"ג יע"ד, ומשמע מרהיטות הלשון שם, שביאור זה בפסוק זה, תורה דיליה הוא ולא הביא זה בשם הבעש"ט ז"ל, אבל בס' אור הגנוז ר"פ יתרו הובא מפורש בשם הבעש"ט ז"ל ע"ש.

פירוש טז
ובספר בן פורת יוסף דל"ה ע"ד וז"ל, משל ששמעתי במלך אחד ששאל מהרופאים מה יעשה שיחיה לעולם, ונתנו לו הרפואה שיתרחק מהגאוה ויכנוס במדות ענוה ושפלות, וכאשר ידע שהוא עניו אז הרגיש שהוא עצם הגאוה וכו' ע"ש, ועיקר משל זה מבואר לקמן פ' מצורע אות ב', ושם בהגה ב' ע"ש, ועוד בענין ענוה פסולה עי' לקמן פ' חקת אות א' ושם בהגה ה', ועוד עיין בפ' מצורע אות י"ב בענין ענוה שלא לשמה.

חיי שרה

פירוש א
ענין נשיו הטו את לבבו מבואר בסמוך באות ב' ואות ג' ע"ש, ועיין עוד בס' דגל מחנה אפרים פ' חקת סוף פסוק עשה לך שרף שכתב וז"ל, על דרך שאמר אא"ז זללה"ה נשיו הטו את לבבו ועל דרך שאמרתי ואברהם זקן בא בימים וכו' וצריך התבוננות בדברים אלו כי הכותב אי אפשר לפרש היטב מחמת עומק המושג ויש בזה ח"ו לטעות והמשכיל יבין דברים טובים וניחומים ועמוקים, עכ"ל.
ובהיכל הברכה ריש פ' שופטים הביא דברי דמ"א הללו וכתב וז"ל, ודבר זה צריך ביאור רחב להבין אמרי קודש העומדים ברום חביון עוזו, ואקדים לך הקדמות וממילא תבין, מבואר בס' ברית מנוחה [עיין לקמן פ' מסעי אות ד'] כל תלמיד חכם שפירש מן התורה ומעורר מדות רעות וקטרוגים על הצדיקים ואין בו לא אהבה ולא יראה ולא דבקות השם יתברך, ומלא מדות לא טובות, מסתמא טעם מן המים המרים המאררים שבתורה, והוא שאמרו (יומא דע"ב ע"ב) לא זכה נעשה לו סם המות זכה נעשה לו סם חיים, בסוד עץ הדעת ועץ החיים שיש בכל אות שבתורה, בחינות נוקבא ובחינת דכורא, יראה אהבה, והענין כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים (ישעיהו ב׳:ג׳) עיין בעץ חיים שער הירח, כבר ידעת שיש בתורה כ"ז אותיות, אמנם כשנצטיירה המלכות תורה שבעל פה ונתן בה הכ"ב אתוון, הנה האירו ונחתמו בה הכ"ב אתוון ביסוד שלה, ושם נשאר רושם שלהם,

ועל דרך זה כ"ב אתוון דדכורא תורה שבכתב נחתמו באות ברית קודש יסוד שלו, והוא סוד וישכב (בפ' ויצא) ויש כ"ב, ומשם האור יוצא כברק בגודל חימום אש להבת שלהבת התורה המאיר ללב לומדי תורה לשמה.

ואמנם מן הכ"ב אתוון נעשין דלתות, והוא כי צורת ד צורת שני ווי"ן ויו"ד [עולה בגמטריא] כ"ב, וזה היו"ד עוקץ שאחורי דל"ת הנוסף, ווי של ד נעשה ציר הדלת שכל הדלת סובבת עליו, כי אין קיום לווי הדל"ת אלא בציר הדלת וציר הוא ש רושם נקודת אבות שיש ביסודה, באר חפרוה שרים, וכל נפש לוקח מרושם זה איזה חלק [וזהו סוד הכתוב איוב כ"ב] והיה שדי בצריך בציריך, ויש שתי צירים ושני דלתות, בסוד ציון וירושלים, ועיין שער התיקון פ"ב אות י"ז צירים ודלתות ביסודה הם מבחוץ, ועד שם יכול לשלוט בחינות נחש שקר יצר הרע, שכל זה בבחינות גוף דלתות וצירים יצרים בחינות צלם, וכל זה עדיין מעורב, טוב, חשמל גוף קדוש, ורע, משכא דחויא, טוב צלם אלהים קדוש יצר הטוב, ורע צלם דנגה דיצר הרע, ועד שם יכול לאחוז השקר והמים המרים המאררים שמהפכין דברי תורה ללמוד שלא לשמה, אבל בפנימיות אור התורה הזוכה אליו בזיכוך מדות טובות לא יאונה אליו שום רע, וזוכה לחכמת האמת אור החיים כולו טוב.

ועיין בלקוטי תורה שמואל בסוד נהפכו עליה צירייה (שמואל א ד':י"ט פי"ט) והענין כי ציר הוא ש ושני צירים הן ש ש, וכאשר החיצונים והיצר מתגבר בתאוות רעות ומדות רעות ובתורה שלא לשמה להתגאות ולהשתרר נעשה אותיות שקר וזהו תפלת הנביא (ישעיהו כ"ו:ג') יצר סמוך תצור שלום, כי זה הציר שהוא היצר והחמימות אש גבוה, צריך אתה לנוצרו מן התלהטות יצר הרע ומן אהבות רעות וגאוה וכעס שלא יעשהו שקר רק שיהיה שלום שלם בסוד החשמל הטוב באור ש"ע נהורין עילאין של התורה.

ועיין שער מ"ג ומ"ד, ובפרי עץ חיים שער ערב יוה"כ שסוד שם ב"ן הוא מים מרים, ושם אם הוא זכה, מהפך כל תאוות רעות ומדות רעות שהם שם מבחינות זיי"ן מלכים דמיתו, הוא מהפך אותם ונעשין לו סם חיים, זכאה מאן דמהפך טעמא מרירו למתיקו, וכל המחשבות רעות ומרירות כשעומד בנסיון והיא לא נטמאת אזי ונקתה מכל רע ונזרעה זרע, אור זרוע, עושה המצוות ולומד תורה במוחין וחיות גדול מעין עולם הבא ממש, ובזה תבין דרוש מ"ג, אור ע"ב, מים ס"ג, רקיע מ"ה, ב"ן מאה ברכות שמברכין לכל ולד, והוא אור מוח מים דם רקיע בשר ועצם מאה ברכות עור הוולד, וקשה האיך יהיה עור דרגא תחתונה גדול מכולם בסוד מאה ברכות, אלא שבחינת עור [שעולה גימטריא] עבד כנעני צריך לצאת מארור לברוך מנגה לחשמל, ונגה ועור של עולם שלמעלה נעשה

בתחתון זיו השכינה וחשמל ומאה ברכות, כי בחינת נגה מתברר מטוב לטוב עד בחינת עתיק שכולו טוב לגמרי, וכן יש לכל נשמה שמברכין אותו במאה ברכות, ומוסרין לו נקודה שכולו טוב מבחינת חשמל וכתנות אור שעל ידו יהיה בכחו לברר הנגה וכתנות עור שלו לתכלית הטוב מארור לברוך, מטעמא מרירא למתיקה.

ובזה כל התורה והמצוות קוטבם סובב הולך על ברירו זיי"ן מלכים דמיתו של שם ב"ן, ויש שעדיין לא נתברר לגמרי והוא בחינת נוקבא, ויש שנתברר לתכלית הטוב לגמרי ונעשה ב"ן זכר משפיע כל טוב, על כן יש בתורה סם חיים וסם המות, זכה מהפך ומברר גם את הנגה והרע לחשמל וטוב, סם חיים, כמו שעשה משה רבינו, לא זכה נשאר בסם המות.

וכל אחד צריך לירד בבחינות נוקבא ומרירות כדי לברר חלקי נפשו ממות לחיים להעלות הכל לטוב, ושלמה המלך רצה לכלות הרע לגמרי ולהעלות כל הטוב עד שיתקיים (ישעיהו כ"ה:ח') בלע המות כמו שיהיה לעתיד, והיה שלא בזמנו, ונשא אלף נשים, להמתיק רע של אלף יומין . דחול דגלותא, ולא היה הזמן לברר כל חלקי התורה לגמרי וכל אותיות התורה שמעורב עדיין בחלקי דצח"ם [דומם צומח חי ומדבר] בחינות נוקבא, מים המרים להפוך הכל לטוב, כי מעט מעט כתיב (בפ' משפטים) על כן כתיב נשיו הטו את לבבו צד הנוקבא שיש בתורה שלא נתברר עדיין.

וכל אחד צריך לירד שם להעלות השייך לשורש נשמתו להפוך מרור למתוק עץ הדעת לעץ החיים, לחזור שם ב"ן דכל"ב דעבד אליעזר מארור לברוך, כמבואר בלקוטי תורה פ' שלח באריכות, כי אליעזר עבד אברהם הוא עצמו כל"ב שם ב"ן שצריכין להפכו למתיקות, מדרגות זכר בסוד מאה ברכות, ולזה משתבח קרא באברהם ואברהם זקן, בסוד התגלות דעת דדיקנא שמשם נמשך הארה וכח להאי רוחא שם ב"ן, ועל ידי כח זה, וה' ברך את אברהם בכל, שהיפך בחינת ב"ן ששם עדיין מים מרים וכתנות עור עב"ד כנענ"י במספר עו"ר אליעזר, נתהפך ונכנס חי לגן עדן בסוד חשמל הטוב גוף טוב, ויצא מארור לברוך, מכתנות עו"ר לכתנות או"ר, כי על ידי אברהם נעשה שם ב"ן בכל כולו מאה ברכות סם חיים, ובכל זה תבין כוונת הקדוש ראש הדגל מחנה אפרים עם דברי מרן רבינו אור הקדוש אור וחיות נפשינו אור מופלא אור מכוסה אור שבעת הימים אור ישראל רבינו ישראל בן שרה ריב"ש טוב, עכ"ל.

ושם דף קי"ב ע"ב ד"ה מלפני כתב וז"ל, מלפני בטפחא שלא כמשפט, והוא טעם מפסיק, כי התורה לשון נקבה, וספר לשון זכר, כמו שאמרנו משם מרן כי בכל אות יש דכר ונוקבא, וכתיב נשיו הטו את לבבו, שהלך הרבה לברר הטוב וירד במקום בחינת נקבה,

להכניע הרע, ושם יש נסיונות ומים המרים לברר לב טהור, וצריכין תמיד לקשר בחינת נוקבא עם אור פני מלך חיים, וזהו המצוה, שיכתוב על לוח לבו התורה הזאת נקבה יכתוב ויקשור על ספר, מלפני, בפנימיות שהוא דכר, אור פני מלך, ששם הכהנים לויים, כמו שיהיה לעתיד, וזהו והיתה עמו התורה ליחדה עם המלך, וקרא בו בספר בחינת דכר, שלא יעשו כמו שעשה שלמה דכתיב ביה נשיו הטו את לבבו, וזהו וקרא בו ולא בה, והוא ענין נפלא, ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, עכ"ל, ועיין באוצר החיים וילך דקפ"ז ע"א, ובנתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות כ"ח.

פירוש ב

עיין לקמן פ' ויחי בהגה ב' ד"ה ובפ' ראה, ועי' בתוי"י פ' אמור דקי"ח סוף ע"ב וז"ל ואני הכותב קיבלתי מגדול אחד כי תיבה שיש לה שני פירושים שניהם אמת עכ"ל, וכן הוא בלשון זה שם בפ' חקת דקס"ג ע"ר ע"ש, ובדרך זה נמצא שם בהרבה מקומות ע"ש בדי"א ע"ב בענין לוו עלי ובדט"ז ע"ג בתיבת גמל.

פירוש ג

עיין בס' אוצר החיים פ' שלח ד"ק ע"א מה שכתב בענין זה.

פירוש ד

ובס' בן פורת יוסף דמ"א ע"ד וז"ל, דשמעתי בשם מורי זלה"ה דמפסוק זה ואבוא היום אל העין יוצא שם של קפיצת הארץ וכו' ודפח"ח.

ועיין בס' אוהב ישראל בהשמטות שכתב וז"ל, ואבוא היום אל העין פירש"י וכו', ולכאורה מניין לרש"י שקפצה לו הדרך היכי מוכח זאת בקרא, שמא יצא אליעזר זה כמה ימים, ויש לומר דהנה איתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ הוא אהוה והוא ר"ת של 'את 'השמים 'ואת 'הארץ והראשי תיבות של 'ואבוא 'היום 'אל 'העין הוא גם כן כך שם הנ"ל, אך עדיין צריכים למודעי אם קפצה לו הדרך או אם הוא קפץ להדרך, אך שהשם של קפיצת הדרך הוא ביושר אהוה כמו שהוא יוצא מר"ת את השמים ואת הארץ וכאן השם של ואבוא היום אל העין היא להיפך והאה מכאן מוכיח רש"י שקפצה לו הארץ פי' שהארץ קפצה אליו, עכ"ל, ועיין בס' תורת חיים ובס' נטע שעשועים בפרשתינו מה שכתבו בזה.

תולדות

פירוש א

ועיין שם בדגל מחנה אפרים פ' משפטים בפסוק ועבדתם ד"ה או יאמר ע"ד דאיתא, ובפ' מצורע ד"ה עוד יש לבאר, ובסוף פ' שופטים.

וביאור ענין זה תמצא בתוי"י פ' חקת דקנ"ו ע"ד וז"ל, והנה שמעתי ממורי זלה"ה ביאור מה שאמרו חכמינו ז"ל (בתיקונים שבזוהר חדש דק"ד ע"ב) כל רב בבבל וכל רבי בארץ ישראל, כי בחינת חכמה ובינה נתפשט בכל העולם, והוא ר"ב, ר' ראשית חכמה ב' בינה, וכל ענייני ומעשה עולם הזה הכל הוא זיווגים ויחודים רק שלא יש שם. נביעו הוא אות יוד, ועם נביעו מאין סוף שהו אות י נקרא רבי, והוא בארץ ישראל ודפח"ח, עכ"ל ושם בתוי"י בסופו [בדברים ששמעתי ממורי] דר"ח ע"ג וז"ל, עוד שמעתי ממורי רב בבבל ורבי בארץ ישראל כי בחינת חכמה ובינה נתפשט בכל העולם כי ר ראשית חכמה ב הוא בינה, וכל מעשי העולם הכל זיווגים רק שהם בלא נביעו, ועם נביעו שהוא אות י מאין סוף שהוא בארץ ישראל, נקרא רבי וכו' ודפח"ח עכ"ל, וכן הוא בס' כתונת פסים פ' נשא דל"א ע"א וז"ל, דשמעתי ממורי כל רבי מארץ ישראל ורב מבבל כי מעשה האדם הכל יחודים על ידי חכמה ר ובינה ב רק בארץ ישראל נוסף עוד י נבועי בחינת הדעת, מה שאין כן בחוץ לארץ בלא דעת ודפח"ח, עכ"ל.

ובאוצר החיים פ' בהר דרנ"ו ע"ג העתיק וכתב וז"ל, והנה שמעתי ממורי כל רב בבבל וכל רבי בארץ ישראל, כי בחינות חכמה ובינה נתפשט בכל העולם, ובכל דבר יש להבין בו רמיזו דחכמתא, וכל עשבי השדה מגלין רזין וסתרי התורה, וכל בריה ובריה יש בו אותיות, ופעם אחת שמע איזה ענין נעלם מקול פרסת רגלי הסום, ומקול פרסת רגלי הנכרי, והנה ר הוא ראשית חכמה ב הוא בינה וכל ענייני ומעשה עולם הזה הכל יחודים וזיווגים וקישוטי השכינה, ולא יש שום דבר בעולם שיבטל מעבדות הבורא, כי באור ושמחה, ודבקות נפשו באור אלוהי, ובלב שמח נכנע ושפל באמת, ישיג לכל המדרגות, ובלבד בלב אמת, וכל העולם מלא אותיות וקדושה, ולפעמים שפל ערך יעשה באמת נחת רוח לבורא עולם יותר ויותר מאיש אלקי, רק שלא יש שם נביעו שהוא אות יוד, כי כל העולם מלא צירופים וקדושה, רק שצריך נביעו, שיתעלה מתתא לעילא והוא הארת אין סוף, ובאות יוד שהוא נביעו מאין סוף הנמשך אל האותיות הנ"ל על ידי איש משכיל וחכם וצדיק נקרא רבי והוא בארץ ישראל, וכל העולם דבקים בו ועולין על ידו לקבל אור אין סוף ונביעו מאות יוד, עד כאן לשונו.

ובס' מגן אברהם (מטריסק) ברמזי פסח די"ט כתב וז"ל, ואיתא בס' תוי"י שהחילוק שביניהם שאצל רב חסר אות יו"ד ולכן הוא בבחינת חוץ לארץ וברבי יש אות יו"ד שהוא בסוד חכמה עילאה, ולכן הוא בבחינת ארץ ישראל, שהוא בסוד החכמה העליונה, כי [אמרו רבותינו ז"ל ב"ב דקנ"ח ע"ב] אוירא דארעא דישראל מחכים, והוא בסוד מקור הנובע, כמו למשל הרוצה לעשות באר מים חיים, הוא חופר עד שמגיע למקור שמשם נובע המים ומבצבץ להבאר, והמקור הוא רק כמו נקודה, ומשם נובע המים ונתמלא כל הבאר כמו כן בספירות הרוחניות, חכמה עילאה שהוא ספירה הראשונה הוא בסוד אות י' שהוא בסוד נקודה, שהוא מקורא דנביעא עילאה, שמשם נובע האור וההשפעה בכל הספירות ובכל העולמות כמו שכתוב (תהלים ק"ד) כולם בחכמה עשית, ואיתא בזוהר הקדוש (שמות ד"כ ע"א) כולם בחכמה איתברירו, שאור החכמה מאיר בכל המדות ובכל העולמות, שהגם שבמקור הוא בסוד נקודה קטנה, עם כל זה משם נובע החיות והאור להאיר בכל המדות, שכולם מושפעים מאור החכמה, ולכן רבי שיש בו אות י' שהוא מקור הנובע, הוא בארץ ישראל, סוד החכמה, סוד נקודה קטנה, שזה הוא בחינת חכמה, שהוא כח מה, שהחכמי אמת הם בעיניהם כאפס ואין לפניו יתברך שמו, ועל ידי זה הם בסוד מקור הנובע שמביעין מימי התורה לישראל, ומדריכים אותם בדיבורי תורתם לעבודת השם יתברך, ומכניסים בהם אור וחיות אלקות, עכ"ל.

פירוש ב

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס ד"ה ובפ' אמור בענין כל העושה מצוה אחת, ולקמן פ' עקב בהגה י"ז ע"ש.

פירוש ג

עיין לעיל פ' בראשית בפנים אות ל"ה ובהגה כ"ח, ועיין לקמן פ' שמות אות ט"ז ושם בהגה י"ח ענין דעת דדכורא שיתגלה לעתיד ב"ב.

פירוש ד

עיין בכתר שם טוב ד"ט ע"ב שהביא כאן מאמר וז"ל, וכל הבארות אשר חפרו בימי אברהם שהם צינור החסד והאהבה סתמום במות אברהם כו' על כן ויחפור באר אחרת יראה פנימית ונקרא רחובות כי הרחיב ה' לנו, ופנימיות היראה נקרא רחובות, ע"ש, והנה דברי כש"ט הללו הם קיצור מס' תוי"י פ' תולדות דכ"ד ע"ד דיבור המתחיל בפסוק וכל הבארות, שהאריך בדרוש זה, נראה שעלה על דעת הרב בעל כש"ט להעתיק מאמר זה בשם הבעש"ט ז"ל לפי שקודם תיבות הללו "ויחפור באר אחרת יראה פנימית כו' נזכר שם בתוי"י לשון זה" כמו ששמעתי ממורי ז"ל, וסבור היה בעל כש"ט שזה קאי על

דרוש דהכא, לכן העתיק הכל ע"ש הבעש"ט ד"ל, וכן בס' ליקוטים מהבעש"ט שנדפס כעת [והוא נדפס ע"פ כתב ידו של הרב כש"ט ז"ל בעצמו שנמסר לידי בחורף שנת תרע"ז מאת כבוד קדושת רבינו אדומו"ר שליט"א (האמרי אמת זיע"א מגור), לשום עיני עליו, וראיתי שהוא עצם כתב ידו של בעל כש"ט ע"פ דמיון כתב זה לכתב יד אור הגנוז לצדיקים שישנו בידי] והעתיק שם מאמר זה בראש הספר מאמר ג' בזה הלשון, ויחפור באר אחרת יראה פנימית ונקרא רחובות כי הרחיב ה' לנו ופנימית היראה נקרא רחובות עכ"ל, וכיון שלא העתיק כאן ראשית הדרוש גם כן, מוכח מתוכו שהיה סבור שעל לשון זה הוא שהביא שם הרב תוי"י לשון כמו ששמעתי ממורי ז"ל, אבל לבי אומר לי כי לא זו הדרך ולא זו העיר, כי המעיין שם בתוי"י בסגנון לשונו רואה היטב שכל דרוש זה מתורה דיליה הוא ומה שהזכיר שם לשון כמו ששמעתי ממורי ז"ל לא קאי אדלמטה רק אדלמעלה שמתעורר השטן על ידי בכייה שמעוררים המוכיחים שלא לשם שמים, על זה הוא שהזכיר כמו ששמעתי ממורי, והוא זה המאמר על הפסוק היתה לי דמעתי לחם שהזכיר בס' תוי"י פ' קדושים דק"ג סוף ע"ד ודק"ד ריש ע"א, ואנכי העתקתי ממנו מאמר זה לקמן בפ' קדושים אות י"ד, ומה שקיצר שם וכתב שח"ו גורם על ידי זה וכו' זה פירש כאן שגורם שמתעורר השטן ר"ל, וזה נראה אצלי לאמת ברור, רק כיון שהרב בלקט אמרי פנינים סיים על זה כך שמעתי והעתיק על שם הבעש"ט בפירוש שמעתי ממורי, לכן העתקתי ממנו, כך ראיתי להעיר בזה בעזרת הש"ם.

פירוש ה

ובתוי"י פ' תשא דע"ד ע"ב, וז"ל, ר"ל דרך שביל וצינורות, שיש מעבר לשפע, בחנינא בני, להשפיע לכל העולם וכו' עכ"ל.

ובפ' צו דפ"ה ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי כל העולם ניזון בשביל חנינא בני שהוא פתח הצינור ושביל השפע לעולם ודפח"ח, וכמו שהוא בענין השפע מזונות, כך הוא לפתוח צינורות החכמה הוא על ידי הצדיק מומחה שבדור כו'.

ובפ' קדושים דצ"ח ע"ג, וז"ל, כי משה רבינו עליו השלום פתח צינור היראה בעולם, ואהרן פתח צינור האהבה, כמו ר' חנינא שפתח שביל וצינור פרנסה ומזון שבעולם, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני דייקא, עכ"ל.

ובפ' נשא דקל"א ע"ב, וזה לשונו, התלמיד חכם הוא שביל וצינור להריק השפע וכמו שאמרו חכמינו ז"ל כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכו', עכ"ל.

ובפ' מטות דקע"ג ע"ב, וז"ל, שמעתי פירוש הש"ס כל העולם ניזון בשביל חנינא בני והטעם בזכות שחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ולא רצה ליהנות

בעולם הזה, ונהנין אחרים מן מזונו בעולם הזה והוא נהנה לעולם הבא ודפח"ח, עכ"ל, [ועיין בס' בן פורת יוסף בהקדמה ד"ז ע"ב בסופו שהביא דבר זה בשם האלשיך, ושם, בד"פ ע"ד הביא שראה זה בספר יד יוסף, ועוד ע"ש בדנ"ט ע"ד].

ובפ' ואתחנן דקע"ו ע"ד כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי זלה"ה פירוש הש"ס כל העולם ניזון בשביל חנינא בני שעושה שביל וצינור להשפיע שפע ברכה לעולם, עכ"ל.

ושם דקע"ז ע"ג כתב עוד, וז"ל, כי צדיק יסוד עולם ובו מעבר השפע לכל העולם, שהם שאר אברי הגוף כו', ועל זה אמרו כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, שהוא השביל והצינור הנקרא רצון, שהוא ראש הגויה כו' ע"ש סוד הדבר.

ועוד הביא מזה בפ' הברכה דף ר"ז ריש ע"ג, ובס' צפנת פענח ד"נ ע"א ע"ש.

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ג כתב וז"ל, שמעתי ממורי בשביל חנינא בני כי שביל עליון משם נמשכין כל הברכות כמבואר בכוונת הברכות, בסוד 'פלא 'רלב, 'שביל 'נתיב 'גשם 'נדבות, הוא צינור הרצון ושביל השפע, ור' חנינא על ידי הברכות שלו פתח צינור ושביל של השפע כו'. ועיין עוד בס' צפנת פענח דקי"ב ע"ד וז"ל, כי משה פתח לדורו צינור היראה כו' וזהו כוונת חז"ל כל העולם ניזון בשביל וצינור של חנינא בני כפירוש מורי זללה"ה וכו', וכמו שהיה משה רבינו עה"ש עם דורו כך הוא בכל דור ודור ודורשיו וכמו ששמעתי ממורי זללה"ה ביאור (אבות פ"ג) כל שרוח המקום נוחה הימנו ר"ל שרוח המקום נוחה הימנו ושורה ממנו לאנשי דורו ודפח"ח, עכ"ל, [עיין לקמן פ' וישלח אות ו' באורך].

ויצא

פירוש א

ובס' דגל מחנה אפרים פ' עקב כתב וז"ל, אמר אדוני אבי זקיני זללה"ה דאין הקדוש ברוך הוא שולח יסורין על האדם, אלא אם כן שולח עליו מקודם חולי מרה שחורה כו', עכ"ל.

פירוש ב

בדברי הרב בעל התניא ז"ל שהעתקתי לעיל בפ' בראשית בהגה ק"ד מבואר שנשמות דאצילות הם נשמות גדולי הדור כו' ע"ש בד"ה ומודעת זאת, במ"ש שמחיה ומהווה נשמות הגדולות שהם מבחינת אצילות כמו נשמת אדם הראשון וכו'.

פירוש ג

ועיין בס' בן פורת יוסף לפ' לך דכ"ט ע"א וז"ל, וכיוצא בזה שמעתי ממנו [מהבעש"ט ז"ל] שניצוץ נשמה מן אצילות יורד בעשיה לפעמים ורואה איך מקילין בכבוד המלך

מלכו של עולם ומצטער על כבוד המלך שהם מקילין בו, ואחר כך יש לו תענוג שאינו מהם וכו' ודפח"ח, עכ"ל.
ובדגל מחנה אפרים פ' ויגש ד"ה א"י וילקט וז"ל, ויש עוד בחינה גדולה אפילו כשרואה אחרים בעלי עבירה שנמשכים אחר הזנות ח"ו, ומתבונן בזה שתאוות שלהם באים מחמת החסד הגדול שנפל לעמקי הקליפות ר"ל, וירא וחרד על זה, וחס ומרחם על חסד אל, מדה יקרה וקדושה כזה, שנפלה לשפלות וגריעות ועבירה מאוד, פועל גם כן שמעלה החסד לשרשה וגורם חסד ורחמים מלא כבודו ואת כל הארץ אמן, עכ"ל.
ועוד עיין לקמן פ' שמות אות ט' ושם בהגה ו ד"ה ובאוצר החיים ע"ש.

פירוש ד

ועיין בס' בן פורת יוסף השייך לפרשתינו פן ב' דנ"ג ע"ד וז"ל, והנה מלאכי אלהים שהם סוג בני אדם, כי האדם תכלית בריאתו לעשות שליחותו יתברך שמו כמו שכתבתי במקום אחר בביאור הכתוב (מלאכי ב׳:ז׳) כי שפתי כהן ישמרו דעת כו' כי מלאך ה' צבאות הוא כו', עכ"ל.
ושם בדנ"ד ע"א כתב וז"ל, ושמעתי בשם ס' מגלה עמוקות כי סולם בגימטריא ממון כי על ידי חימוד ממון גם הצדיקים שנקראים מלאכי אלהים עולים ויורדים בו כו' ע"ש, נראה מזה שהבעש"ט אמר דבר זה בשם בעל מגלה עמקות.

פירוש ה

ובס' תולדות יעקב יוסף פ' אמור דקט"ו ע"ב כתב וז"ל, הגם שכעת לפי צוק העתים שנלכדין כל בני אדם בסיבת פרנסתו ולחמו, כמו שכתב הקנה שהוא מצודה פרוסה על כל הנבראים שבעולם, כי העופות נלכדין במצודתם על ידי שמפזרין להם גרעיני דגן, ורוצה להתפרנס בזה עד שנלכד בו, וכן הזאב עושין לו מצודה, בענין שיראה פרנסתו שם בבור ולוכדין אותו שם, וגם בני אדם ובני איש יחד כולם בסיבת טרדות, כי להוטים אחר פרנסתם ויום ולילה לא ישקוטו, הם נלכדין במצודה הפרוסה על כל החיים כי על ידי זה התורה והעבודה מונחת בקרן זוית אין דורש ואין מבקש, אבל החכם אשר עיניו בראשו צריך ללחום עם יצרו שלא ילכד ברשת בסיבת לחם פרנסתו כאמור, עכ"ל, וכן בס' בן פורת יוסף דל"ב ע"ב הביא זה בשם ספר הקנה.

פירוש ו

ובספר כתר שם טוב ח"ב די"ד ע"ב, וז"ל, צופיה הליכות ביתה (משלי ל, א) פי' צופיה הנשמה הליכות ביתה, פי' הליכות ותנועות של עולם העליון שהוא ביתה, איך שם הוא התנועה של מלאכי מעלה במהירות גדול לעבודת השם יתברך כמו שאמרו רבותינו

ז"ל (ברכות ד"ד ע"ב) מיכאל באחת גבריאל בשתים טסים כל העולם, על כן גם היא [הנשמה] ראוי לה שלחם עצלות לא תאכל.

פירוש ז

מענין זה עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קמ"א ושם בהגה קל"ח.

פירוש ח

הנה מכאן ועד סוף זה המאמר הובא ככתבו וכלשונו בס' כתר שם טוב ד"כ ע"ב, ולא אדע למה מנע הטוב להעתיק כל המאמר, שבלא ראשית הדברים אין זה מובן כלל, אולי נחסר זה בהעתקה או בדפוס.

פירוש ט

ושם בס' בן פורת יוסף סיים אחר מאמר זה וז"ל, וכתבתי שם כי התורה כולל הכל, ולכך אמרו (במשנה פ"א דפאה) ותלמוד תורה כנגד כולם וכו' ע"ש [ועיין לעיל פ' לך אות כ"ב].

ושם בס' בפ"י ד"ס ע"א כתב וז"ל, אמנם כל זה הבירור ניצוצות במקומו, נעשה על ידי הדעת שנותן דעתו בעת עוסקו בתורה ובתפלה שהם אותיות, איך לברר על ידי אותיות אלו הניצוצות שנפלו בעת השבירה וכו' אפם שיש זמן שנסתלק הדעת מן האדם בסוד והחיות רצוא ושוב כו' [עיין לעיל פ' נח אות י"א] וכמו שכתבתי במקום אחר ביאור שאם ידעתי לא ישנתי [עיין בסמוך בפנים אות י"א] ר"ל שאם היה יודע שהוא בבחינת קטנות ושינה, היה מיחד מדרגה זו גם כן ולא היה נקרא בחינת שינה וכו'.

ובס' נוצר חסד פ"ד אות י"ד כתב וז"ל, כיעקב שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, ואמר מרן הריב"ש שלא יצטרך לכתת רגליו ממקום למקום להעלות הנשמות וחלקי התורה שנפלה, עכ"ל.

פירוש י

עיין לעיל פ' לך אות כ' ושם בהגה ל"ב שמבואר ענין זה.

פירוש יא

נראה כוונתו על פי מה שמבואר לעיל סוף פרשת נח אות קע"ו שהפלפול בתורה משבר הקליפות עיין שם בענין עד שדרשה בן זומא, וכן הוא לקמן פ' שמות אות ט"ז ע"ש, וזהו ענין הפירוד שיש באדם עצמו שבעת שמקשה הוא התגברות הפירוד, ואחר כך כשמתרץ הוא מכניע את הפירוד, ונעשה שלום ואחדות, ועי"ז ממשיך שלום ואחדות לכל העולם ודו"ק.

פירוש יב
עיין לקמן סו"פ ויחי אות ו' מענין זה.

פירוש יג
ולעיל בפ' בראשית אות ע"ב העתקתי כל מאמר זה בשלימות ע"ש ולעיל בפרשתינו בהגה ט' מבואר גם כן ענין זה.

פירוש יד
עיין לעיל פ' בראשית הגה קנ"ט בשם ס' נתיב מצותיך שידע באמת שהוא שפל מכל השפלים כו' ושם בהגה קנ"ב ע"ש, ועוד עיין בפרשת נח בעמוד התפלה בהגה צ"ד ד"ה ובענינים שסיים שם שיהיה שונא עצמו כשממית כו' ע"ש.

פירוש טו
והמעיין לעיל בפ' בראשית אות ל"ו ובהגה שם ובפ' לך אות י"ד ואות ט"ו יבין שדברים הללו שהעתקתי כאן הם מתורת רבינו הבעש"ט ז"ל,

פירוש טז
עיין בס' כש"ט ד"כ ע"ג שהעתיק שם מס' לקוטים יקרים די"ד ע"ד זה המאמר שהועתק לעיל בפ' נח בסוף הגה קכ"א, והתחיל שם בכש"ט בפסוק זה חשב ה' להשחית כר, ואין כאן מקומו כלל, נראה שחסר שם בהעתקה או בדפוס הדרוש שעל פסוק זה, ולבי אומר לי שכוונתו להדרוש המבואר כאן על פסוק זה רק שנחסר שם בשגגה.

פירוש יז
ובס' אור האמת דף א' ע"א כתב וז"ל, וכן יעקב מלבן ועשו שלקח ממנו הטוב ונתהווה ממנו התורה, וזהו הפסוקים של התורה, ואחר כך היה אצלו עוד תורה, ורדף אחריו לתת לו, ובענין זה שמעתי פירוש הפסוק שאמר יעקב ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי, כי מכל דבריו של לבן שמע יעקב דרכו דרך האמת, ולזאת נתהווה תורה מדיבוריו, כפי לשון של תורה שמורה דרך ה', ובעת פרידתו מלבן כתיב ויקרא יעקב לרחל וללאה השדה אל צאנו, פירוש, לדרגא שלו, שהיה סבור שהוא שלם ונשלם מהתורה ששמע בדברים מלבן אך בראות יעקב את לבן ברדפו אחריו, אמר, על כרחך בודאי אין אני שלם, ורודף אחרי למלאות, שאלמד מדבריו עוד תורה להשלים את דרכי, על כן אמר מה פשעי מה חטאתי, על כרחי יש אצלי עדיין איזה פשע ואיזה חסרון, כי דלקת אחרי, ולזה כתיב ויען לבן ויאמר אל יעקב הבנים בני והבנות בנותי והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא, פירוש על דרך ששמע מהרב ענין הבנים יירשו והבנות יזונו (ב"ב דקל"ט ע"ב) עיין במקום אחר, והם המחשבות (חסר תיבה אחת) ולכך אמר

ליעקב הבנים בני והבנות בנותי, פירוש, כל המחשבות והמעשים שלך הכל בבחינת יצר הרע, והצאן צאני, פירוש דרגין שלך הם מדרגות היצר הרע, וכל אשר אתה רואה לי הוא, היינו כל אשר אתה רואה באור ה' בתפלתך ובעבודתך הכל לי הוא, פירוש הכל בבחינות היצר הרע, עכ"ל.

והנה מה שרמז בענין הבנים יירשו והבנות יזונו, נראה שזהו מה דאיתא שם בס' אור האמת ד"ה ע"ב בענין רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך (זכריה ב':י"ד), שביאר שם וז"ל, בת נקרא הגוף דבת נקרא עיר ועיר נקרא הגוף [על דרך שדרשו ז"ל בקרא (קהלת ט':י"ד) עיר קטנה ואנשים בה מעט ע"ש (בנדרים דל"ב ע"ב)] וזהו הבנים יירשו, בן נקרא הנשמה, שהיא מבקשת מהשם יתברך להאכיל הגוף, וזהו הבן יירש עלמא דכסופא, והבנות, פירוש הגופים, יזונו שיש להם לאכול, וזהו שמחי בת ציון, הגוף של הצדיק, הנני בא ושכנתי בתוכך בתוך הגוף, עכ"ל, והובא בלשון זה גם כן בפירוש פסוקים מלוקטים שבסוף ספר אור תורה דנ"ד ע"א, ועיין כעץ זה בס' ליקוטי אמרים די"ב ע"א באמצע ד"ה בן פורת יוסף שכתב שם גם כן בענין הבנים יירשו והבנות יזונו ע"ש.

ולכאורה נראה שעל מאמר זה נתכוון גם כאן בראש ס' אור האמת, ולפי שאין מובן כל כך עיקר הפירוש, וגם מזה שהוסיף כאן "והם מחשבות" שמשמע שעיקר הפירוש קאי על מחשבות שאינם מהוגנים, מזה נראה, שמה שאמר שם שהבן המבקש להאכיל להגוף זה הבן יורש עלמא דכסופא, זהו לגריעותא, ועל דרך הידוע בכל הספרים הקדושים שהנשמה באה לזה העולם כדי לעבוד את השם יתברך, שלא תצטרך לאכול נהמא דכסופא (ועיין בס' ליקוטים יקרים דל"ב ע"ג על הפסוק (משלי ט"ו:כ"ז) שונא מתנות יחיה וז"ל, כי הנה הנשמות באים לעולם הזה שלא לאכול נהמא דכסופא במתנה, והנה כשהאדם בעולם הזה אוהב מתנות אז יכול הוא למות וליקח גם שם במתנה אבל מי שהוא שונא מתנות יחיה, עכ"ל), אמנם זהו אם כל מחשבותיו הם בלתי לה' לבדו, אבל מי שכל עיקר מחשבותיו אינן אלא להתפלל על צרכי הגוף, זה מקלקל עבודתו האמיתית, ואע"פ שעושין לו רצונו ונותנים לו פרנסת הגוף, מכל מקום הוא בא לידי נהמא דכסופא, לפי שבזה הוא מקלקל מחשבותיו שאינו חושב בעבודה הראויה אליו באמת [ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ו]. מה שאין כן בת ציון היינו הגוף של הצדיק שאינו מקלקל מחשבותיו ולפי שהביא ששמע זה מהרב נראה ברור שכוונתו על הרב הבעל שם טוב ז"ל זי"ע, וכך נמצא שם בס' אור האמת כמה פעמים ע"ש שמזכיר את

הבעל שם טוב הקדוש בשם הרב סתם, וכן הביא שם דכ"ה ע"א בשם הרב פי' יששכר חמור גרם והוא מהבעש"ט עי' לקמן פ' ויחי אות ג'.
ונראה שזהו עיקר כוונת המאמר הקדוש שלפנינו, שיעקב שאל את לבן מה נשאר עוד ענין תורה אצלך שלא למדתי עדיין בהיותי אצלך, והשיב לו לבן שיש לו עדיין לימוד גדול שלא נדברנו עדיין מזה, והוא, כי מתחלה שאמרת מתי אעשה גם אנכי לביתי שנכנס במחשבתך צורך הפרנסה, והנה אם כל פעולתך היה באמת על מחשבה זו, דע לך, כי הבנות בנותי והצאן צאני והכל שלי, ואפילו אם אתה בפרטיות שלך בעצמך ידעת לשמור מחשבותיך היטב, מכל מקום צריך לימוד זה לדורות שמי שיהיה בלבו מחשבה כזאת ידע שזה שייך לי והכל שלי כמו שמפורש לעיל באר היטב, השם יתברך יעזרנו על דבר כבוד שמו. בענינים גשמיים כלל, על זה נאמר, רני ושמחי, כי הנני בא ושכנתי בתוכך, שלא זו בלבד שמחשבה שלו נקיה מדברים גשמיים אלא שגם הגוף שלו נקי מזה עד שהוא ראוי להיות משכן לשכינה [עיין לעיל פ' לך אות מ"א], כן נראה להבין כוונת המאמר הקדוש הזה.

וישלח

פירוש א

כתב בס' משמרת איתמר בפ' וישלח וזה לשונו, שמעתי בשם הבעל שם טוב שהסדיר תפלתו בזה הלשון, אני יודע שגם הדעה הוא לטובה, אך שאתה אל ולא אדם ותוכל לעשות מרעה טובה ממש, שאף על פי שלא יהיה שום בחינת רע, אף על פי כן יהיה לטובה בכל עניינים, שהתיקון הנצרך יתוקן מהטוב גופא, ודפח"ח, עכ"ל.
וכתב בס' כתר שם טוב חלק ב' די"ז ע"ג וזה לשונו, בשם הבעל שם טוב זלה"ה, דאם אדם בא לסכנה וצריך לנס, אזי יתן ח"י גדולים בשביל נרות לבית הכנסת, ויאמר בפה מלא, אני מנדר אותו ח"י גדולים לנרות בשביל נשמת רבינו מאיר בעל הנס, אלהא דמאיר עננו, אלהא דמאיר עננו [דיפרוש בקשתו בפרטיות בו בלשון שהוא מדבר ואחר כך יאמר] ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו כשם ששמעת את תפלת עבדך מאיר ועשית לו נסים ונפלאות כן תעשה עמדי ועם כל עמך ישראל הצריכים לנסים נסתרים ונגלים אמן כן יהי רצון, עכ"ל.

פירוש ב

בענין התחברות אנשי החומר עם אנשי הצורה כתב בהקדמת ס' תוי"י ד"ז ע"ג וז"ל, כמו שיש חומר וצורה בנפש אדם יחידי, והצורה חפצה ורצונה במושכל לדבק בשורשה על

ידי עשיית רצון קונו, רק החומר שבו חומד ומתאוה לתאוות המותרות ודברים חומריים גשמיים, והתכלית הוא להכניע את החומר תחת הצורה, כך גם בכללות העולם יש חומר וצורה, כי אנשי שלומי אמוני ישראל, העוסקים במושכלות, בעבודת השם יתברך, לדבק בו יברך שמו, הם הצורה, ואנשי המוני עם העוסקים בחומריי וארציות הם החומר שנמשך להם החיות והשפע על ידי הצורה כנשמה אל הגוף, וכן כתב הרמב"ם במורה נבוכים כי מובחר מין אנושי העוסק בתורה ועבודה כשפורש מהתורה לעסוק בעסקי עולם הזה אזי מוכן האדם ההוא לפגעי הזמן וכו', וכן כתב בזוהר שמות די"ז ע"ב על פסוק (עמוס ג':ב') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם עונותיכם ומעשה ברבי יוסי שנפל לעורקמי דמיא וכו' יעו"ש, וכמו שכתב הרמב"ם זה באדם פרטי כך הוא בכללות העולם, שאם אנשי הצורה עוסקים בתורה ועבודה על ידי תמכין ומחזיקים מאנשי החומר יש קיום לשניהם להחומר והצורה, מה שאין כן כשאין סומך ומחזיק ללומדי תורה אזי שניהם מוכנים לפגעי הזמן וכמו שכתוב בזוהר על פסוק ויגע בכף ירכו וגו', לכך ראוי להכניע החומר תחת הצורה בכלל ובפרט, עכ"ל.

פירוש ג

ובס' נוצר חסד פ"ג אות י' כתב וז"ל, עיין בתולדות שמעתי ממורי הוא מרן אלקי ריב"ש זצ"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו, כי האדם נקרא עולם קטן זה ראש וזה רגל, ראשי הדור עיני העדה, וכשראש הדור מקשר עצמו בדביקות נפלא בהארה גדולה ונעשה מרכבה לשכינה, ונמשך עליו שפע ואור וחיות אלקות על כל המצוות בדבקות נפלא, וכן תורתו ותפלתו הכל באור אלוהי, ודבקות נפלא, אזי ממנו מתפשט לאנשי דורו מרכבה ומוחין אל הדבקים אליו, או על כל פנים שאינם שונאים אותו, וזהו כל שרוח הבריות נוחה לשון השראה ונייחא, הוא ממנו בודאי, מאורו יאיר לכל הבריות, שהוא מוצא וממשיך שפע ורצון לכל העולם, ממנו, כי הוא נעשה צינו"ר [עיין לעיל פ' תולדות אות ח' ואות ט'] להמשיך רצו"ן לכל בני דורו, ותנא והדר מפרש, כל שרוח הבריות נוחה, בודאי הימנו הוא, כי רוח המקום אור אלוהיי שופע לכל בני דורו הימנו, ומאתו יצאו הדברים, וזהו כלל שאין רוח והארה של הצדיק נוחה על בני דורו אלא לאותן שאין מקטריגים עליו, ומעשיו נוחה ועריבה עליהם, וזה שהקדים כל צדיק שרוח הבריות נוחה ועריבה הימנו ודבקים בו בלב ונפש אהבה. אז יוצא רוח המקום רוח אלוהי שפע ואור ונוחה על כל הדבקים בו, והוא ממנו ומכחו, וכל שאין רוח הבריות, כשאין דעתם נוחה ועריבה עליהם להתקשר בו בלב ונפש, אז אין רוח המקום רוח אלוהיי יוצא הימנו לחול על מי שאין דעתם נוחה ומתקשר בהם, כך קבלתי אני השפל משם מרן, ובתולדות

יש דרך אחר על כל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, הוא יתלה הסרחון בעצמו, אין רוח המקום נוחה, הוא ממנו, ולא יתלה הסרחון בדורו, עכ"ל, יועיין לקמן בפ' תשא בפסוק ועתה אם תשא חטאתם ע"ש באות ט' ובהגה].

ובצפנת פענח דקי"ב ע"ד, וז"ל, כי ראשי הדור הוא צינור להשפיע על ידו לאנשי דורו דוגמת משה רבינו עליו השלום שנאמר (בפ' בהעלותך) ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם כו', ואחר זה כתב עוד וז"ל, וכמו ששמעתי ממורי זלה"ה כל שרוח המקום נוחה הימנו, ר"ל שרוח המקום נוחה הימנו לאנשי דורו ודפח"ח.

ובס' בן פורת יוסף דפ"ד ריש ע"ב, וז"ל, דאיתא במשנה פ"ג דאבות הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו, ויש להבין א) למה לי כפל, ב) הא אמרו בש"ס (כתובות דק"ה ע"ב) האי צורבא מרבנן דמרחמי ליה בני מאתיה לא משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא וכו' והוא היפוך הנ"ל, ג) לשון נוחה הימנו צריך הבנה, ובשם מורי זלה"ה שמעתי כי המקום ברוך הוא משרה רוחו על הדור בשבילו, שהוא מרכבה לקדושה עליונה, וממנו נמשך רוח המקום לבני דורו שנוחה ושורה עליו, וזהו שאמרו רוח המקום נוחה הימנו ודפח"ח.

ובדגל מחנה אפרים פ' מטות ד"ה עבדיך, וז"ל, ידוע כי כל העולם בכלל הוא אדם שלם, והיינו שיש ראשי העדה שהם בעלי מוחין שכליים, ויש עיני העדה, היינו שמשגיחין בעסקי הציבור ובתקנתם, ויש ידי העדה, היינו בעלי מצוות וגמילות חסדים, ויש רגלי העדה, היינו בעלי אמונה שאין להם אלא אמונה, והנה כשהולכין כולם אחרי הראש ועושין הכל בחכמה על פי ראשי העדה, ומקושרין זה בזה, ואזי נקרא והיה מחניך קדוש (בפ' תצא) היינו שכל האברים הם קדושים וחכמה שורה עליהם ואז ולא יראה בך ערות דבר היינו שלא יפגע בכם שום עבירה כשהם מקושרים זה בזה והולכים כולם אחר הראש כו' ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית בהגה ט', ועיקר דבר זה מבואר בזוה"ק (פ' פינחס דרי"ח ע"א בזוהר) וז"ל אוף הכא בני עלמא אינון שייפין דא עם דא ע"ש.

פירוש ד

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א ולקמן פ' קדושים בפסוק הוכח הוכיח ע"ש באות י"ד ושם בהגה י"ג.

פירוש ה

ענין להעלות הכל על ידי דיבורי תורה ותפלה עיין לקמן פ' בחוקותי אות ה'.

פירוש ו
מה שאות א' רומז על אלופו של עולם מבואר לעיל בפ' בראשית אות כ"ב ובשאר מקומות שרשמתי שם בהגה י"ח ע"ש.

פירוש ז
ענין צירופי האותיות שיש בכל דיבור ובכל מחשבה עיין לעיל פ' בראשית בהגה כ"ט ובפ' נח בעמוד התפלה אות ק"ו ואות ק"ז.

פירוש ח
עי' לעיל פ' בראשית אות צ"ג ואות ק"ב.

פירוש ט
עיין לעיל בפ' וירא הגה י"ג ע"ש מה שהעתקתי בענין מלתא דבדיחותא של, ודם הלימוד.

פירוש י
ובס' בן פורת יוסף בסופו דקכ"ז ע"א וז"ל, ביאור משנה דאבות פ"ב הוי זהיר בגחלתן כו' כגחלי אש, ושמעתי ממורי כי קודם הלימוד אמרו מלתא דבדיחותא וכו' והענין כי יש קטנות וגדלות בעולם שנה נפש, ועל ידי מלתא דבדיחותא עולה מן הקטנות ומתדבק בגדלות, והנה בזמן הגדלות שבעולם אז הוא דבוק בו יתברך שמו כפשוטו, מה שאין כן בימי הקטנות שיש בעולם אז צריך האדם, מלחמה גדולה שיוכל להתקרב אליו יתברך שמו, וזהו עיקר השכר שיש לאדם מה שעושה על צד ההכרח, גם כשלא יוכל לעשות הטוב בפועל מכל מקום בלבי צפנתי אמרתך (תהילים קי"ט:י"א) ובחוץ יעשה עניינים גשמיים, וזהו שאמרו חכמינו ז"ל (בפ"ב דאבות) בתורה ומלאכה שיגיעת שניהם משכחת עון, וכיוצא בזה, וכשבא איזה תלמיד אל הרב בימי הקטנות ולומד ממנו דברים גשמיים, וזה נקרא גחלת בלי אור פנימי, וזהו שאמרו הוה זהיר בגחלתן וכו', וזהו שעקיצתן עקיצת עקרב רצה לומר זיי"ן מדרגות הנקרא ע [עיין בפרשתינו לעיל בפנים אות ב'] הוא מקרב לשרשן, וזה אינו יודע מזה וסובר וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

ובצוואת הריב"ש די"ב ע"א וז"ל, בשם ריב"ש הזהר בגחלתן שלא תכווה כו' שכל דבריהם כגחלי אש, וקשה ממה נפשך, אם גחלת סתם הוא פירוש בוערת, למה ליה כגחלי אש, ואם סתם גחלת משמע עוממות, למה יזהר בגחלתן שלא יכווה, הלא סתם גחלת הם עוממות, ואמר הרב ז"ל, הנה לפעמים צדיק גמור נופל ממדרגתו ועובד ה' יתברך שמו בקטנות, דהיינו שאינו מתפלל בכוונה גדולה וגם הולך בטל לפעמים, ופן יהרהר האדם אחר הצדיק הנ"ל וגם הוא יעשה כן, כי יאמר מה אם זה שהוא צדיק וחסיד עושה כך מכל שכן הוא [עיין בדגל מחנה אפרים פ' במדבר], לזה מזהיר התנא שלא

ידמה עצמו לתלמיד חכם וצדיק, כי הצדיק כשיתעורר משינתו ומתחיל ללמוד ומתפלל כקודם, יעלה כל הדברים בטלים שדיבר וכל המעשים שעשה עד הנה מקודם, יעלה הכל למעלה וכידוע מסוד העלאת ניצוצין אף מדברים בטלים [עיין לעיל פ' בראשית אות קי"ב ובפרשתינו אות י"ב], אבל אתה אדם הרואה, אדם פשוט שאינך יודע כלל מסוד עבודת הבורא יתברך שמו, איך ימלאך לבך לדמות את עצמך אליו, וזהו הזהר בגחלתן ר"ל אפילו בשעה שנפלו ממדרגתן שהם אז כגחלת עוממות דהיינו שמדבר דברים בטלים ושאר מעשים בטלים הזהר שלא תלמוד מהם, לפי שכל דבריהם אפילו דברים בטלים שלהם כגחלי אש כנ"ל, עכ"ל, וכן הוא בס' ליקוטים יקרים דל"ב ע"א, ובכתר שם טוב בסופו דכ"ד ע"ב.

ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"א כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי הוה זהיר בגחלתן שלא תכוה, כי לפעמים הצדיק הוא כמו גחלת עוממות ועוסק בענייני עולם הזה, ובלבו אש גדול ומיחד יחודים בענייני עולם הזה ונקרא גחל"ת שהוא בגימטריא אמ"ת, ולפעמים מדבר איזה דיבורים עם המון עם, ולפעמים בשאר עניינים לבא להכנעה אמיתית, לביטול, איהו וחיוהי חד בהון (בהקדמת תקוני הזוהר ד"י ע"א) והטפש יראה זה, וילמוד ממנו לילך כל היום בלא תורה ותפלה, ולעסוק בענייני הבל ובדברים בטלים, ומזה יבא לדבר לשון הרע על ה' ועל משיחו, ח"י בן קץ הימין, ולזה מזהיר התנא הוה זהיר בגחלתן, בעת שהוא גחלת, לא תלמוד ממנו דברים שאינם [שייכים לך] לפי פחיתות ערכך, שלא תכוה, ותפול ולא תעמוד ח"ו, על כן הזהר שלא תפסוק מתורה ודבקות אף רגע, עכ"ל.

פירוש יא

ענין יחודים שעל ידי סיפורים עם חבירו מבואר לעיל בפ' בראשית אות קט"ו ושם בהגה צ"ד.

פירוש יב

עיין לעיל ריש פרשתינו בענין צירוף שם יעקב ע"ש באות ב'.

וישב

פירוש א

ועיין עוד בס' דגל מחנה אפרים פ' ויקרא ד"ה אדם כי יקריב שכתב זז"ל, שמעתי כי צאן הוא יחוד צ"א עם ן' והיינו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כו' עכ"ל, ועיין לקמן פ' ויקרא אות ד' ואות ה' ושם בהגה ד'.

פירוש ב
עיין לעיל פ' בראשית אות ק"ד ענין המחשבה והדיבור.

פירוש ג
בס' אור תורה פ' דישב איתא וז"ל, ואביו שמר את הדבר, פירוש המחשבה שומר את הדיבדר, והוא יחוד עכ"ל, ונראה ברור שעל מאמר זה כוון הרב נועם מגדים ז"ל מה שהביא בשם הבעש"ט, ונראה שמה שסיים שם והוא יחוד, זה הוא רמז לדברי הרב תוי"י בשם הבעש"ט ז"ל בענין הכתוב בכחך עשה, שזהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ליחד המחשבה עם המעשה עיין לעיל פרשת בראשית אות קע"ט ושם בהגה קנ"ד באורך מזה.

פירוש ד
נראה שרמז בזה לדברי זוהר הקדוש (פ' שמות ד"ה ע"א, ויתרו דפ"ב ע"א) דתנינן אין השכינה שורה בחוץ לארץ ע"ש.

פירוש ה
וזה לשון הרב תוי"י בפ' עקב קפ"א ע"ג, ובפרט בזמן הזה שהשכינה בגלות שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, כי מיד בהכין האדם מעשיו לשם שמים בכל דרכיו, מיד נעשה כסא להשכינה שתשרה בו, והוא נקרא יותר מדורות הראשונים שהיו הרבה צדיקים בעולם, מה שאין כן בזמן הזה כי גמר חסיד [והמתחסד] עם קונו (זוהר תצא דרפ"א ע"ב) ודאי ראוי לאיש לאזור כגבר חלציו לגמול חסד עם השכינה ואז נעשה כסא אל מדת החסד, כמו בדורו של אברהם שלא היה עזר לשכינה כי אם על ידי אברהם, כך עתה שאין איש שם על לב לעשות עזר וסמך להשכינה בגלות המר הזה כי אם מיעוטא דמיעוטא, השם נפשו בכפו ודאי נעשה כסא אל השכינה במדת החסד, עכ"ל, ועיין לקמן במאמרים לר"ה ויו"כ אות מ"ז ע"ש.
ועיין בס' עבודת ישראל פ' מסעי בשם הרב המגיד הגדול ממעזריטש בביאור (איכה א') כל רודפיה השיגוה בן המצרים שביאר גם כן על דרך זה, ונראה שכל זה הוא מתורת רבינו הבעל שם טוב, עיין לקמן בליקוטי איכה אות ב' ע"ש.

פירוש ו
והמעיין לעיל בפ' בראשית אות ל"ו ובהגה שם, ובפ' לך אות י"ד ואות ט"ו, יבין היטב שדברים הללו שהעתקתי כאן הם מתורת רבינו הבעל שם טוב ז"ל, ועיין לעיל בפ' ויצא אות ט"ו ושם בהגה ט"ו.

פירוש ז
עי' היטב לקמן בפ' יתרו אות י"א בענין כוונת המקוה בערב שבת, וסוד שם אל"ד עיין עוד לעיל בפ' וירא אות זיי"ן.

פירוש ח
עיין לעיל פ' בראשית בהגה מ"א ד"ה ובסו"פ כו' וממנה יושע אותיות ומהמן יושע, ועי' בפ' יתרו בפירוש הודו ד"ה ויצעקו.

מקץ

פירוש א
עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס, ופ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ד, ויצא אות ט', ולקמן פ' תשא אות כ"ט ע"ש.
ובס' לקוטי אמרים ד"ג ע"ד כתב וזה לשונו, בזוהר (פ' בהר דק"י ע"ב ברע"מ) צריך לשתפא בהילוכא דידיה ובישיבה ובהקיץ דיליה לשכינתא, פירוש שכל דבר שעושה יעשה הכל לניצוץ השכינה שבתוכו ויעשה הכל עבור השכינה ולא לעצמו, עכ"ל, וכן הוא בכתר שם טוב ח"ב ד"ב ע"א, ועיין לקמן בפ' ויחי בהגה ג' ע"ש.
עוד שם בס' לקוטי אמרים ד"ד ע"א וזה לשונו, בגמרא (קדושין ד"מ ע"ב) הצדיקים דומין לאילן הנטוע [ובמקום טהרה], פירוש, שכמו שכשזורעין דבר בארץ אז ממשיך כל הכחות שיש בארץ לתוך הזרע, ומוציא הפירות, כך הצדיק בעולם הזה ממשיך הניצוצות שמשורש נשמתו בכל דבר שבעולם, ומעלה אותן ניצוצות לבורא יתברך שמו, עכ"ל, והובא בכתר שם טוב ח"ב ד"ב ע"ב.

פירוש ב
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ח ועוד שם בסוף אות ק"ז ובסוף אות ק"י, ולקמן פ' יתרו בפי' הודו סו"פ רעבים גם צמאים.

פירוש ג
ובס' צרור החיים דל"ח ע"ד וז"ל, כי בעליית הניצוצות נעשה בחינת שמחה, כמבואר בשם הבעש"ט הקדוש זצלה"ה כמו בן המלך בעת שבא מהשביה לקבל את פני המלך, כך עליית הניצוצין ליחודו ואחדותו יתברך עכ"ל.

פירוש ד
בס' פתגמין קדישין בשם הבעש"ט ז"ל אות ג' איתא וז"ל, (ירמיהו י"ז:ז') ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, (איכה ג':ל"ח) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, (חבקוק

ב׳:ד׳) וצדיק באמונתו יחיה אל תקרי יחיה אלא יחיה, (מדרש רבתי בשלח פכ"ג סי' ה') כל מה שישראל אוכלין בעולם הזה אינו אלא בשביל אמונה, [ע"ש במדרש שהגירסא הוא, הוא האמונה שישראל נוחלין בה].

הנה לכאורה אינו מובן מהו כפל הענין במלות שונות [אשר יבטח כו' מבטחו], אמנם הענין הוא שתורתינו הקדושה מלמדת את האדם את הדרך האמת והנכון איך לעבוד עבודת השם יתברך, אשר בו יגיע האדם לעבודת הקודש פנימה, והוא, שצריך האדם להחזיק במדת האמונה והבטחון בהשם יתברך, ולהאמין באמונה שלימה שהוא יתברך מלך העולם, היינו שהוא מנהיג את כל העולם מששת ימי בראשית עד תכליתו בהשגחתו וברצונו ובגזירתו, בכלליות ובפרטיות ובפרטי פרטיות, שאין שום דבר בעולם יוכל להתהווה בלא השגחתו ורצונו וגזרתו יתברך, מכלליות ופרטיות עד פרטי פרטיות, וכמו שהוא השגחתו ורצונו וגזרתו כן מוכרח להתהוות כל דבר שבעולם בלי שום שינוי וגרעון ותוספות, ויאמין באמונה שלימה שהשם יתברך הוא טוב ומטיב וחסיד ורחום בשלש עשרה מדות הרחמים, ובפרט לנו לישראל עם קרובו, על כן יהיה לו תמיד אמונה ובטחון באמת בהשם יתברך שבודאי ימציא לו השם יתברך ויעשה לו כל צרכיו הן ברוחניות מה שצריך לו לעבודתו יתברך, והן בגופניות מה שצריך לו מענין חיותו ובניו ומזונותיו ופרנסתו, ויאמין ויבטח בהשם יתברך שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ד"ס ע"ב) כי מאתו לא תצא הרעה ח"ו ובודאי גם זה לטובה (תענית כ"א ע"א) ויהיה תמיד אך שמח וטוב לב רק יכניע עצמו בענווה גדולה, וידע בעצמו שאינו ראוי לכל הטובות של הקדוש ברוך הוא.

והנה יש שלשה בחינות בענין הבטחון, מבטיח, בוטח מבטח, היינו הקדוש ברוך הוא נקרא מבטיח כי הוא הבטיחנו בכל צרכינו ובכל הטובות, והאדם נקרא בוטח כי הוא בוטח בהשם יתברך שיתן לו כל צרכו וכל טובתו, והנה כל אדם יש לו איזה סיבה שממנה נמשכה לו פרנסתו וטובתו, ומהות הסיבה הזאת נקרא מבטח, והנה מי שאין לו שכל אזי עיניו ישברו ומצפים להסיבה, ומדמה בנפשו שצריך להיות אמצעות בין המבטיח והבוטח, דהיינו שבהעדר הסיבה אזי יעדר הפרנסה והטובה, על כן באה תורתינו הקדושה ואומרת ברוך הגבר אשר יבטח בה', ומשים בטחונו בה' כל כך בחזקה עד שיהיה ה' מבטחו, היינו שיודע באמת שהשם יתברך בעצמו הוא גם כן המבטח, היינו שאין לו שום נדנוד בטחון בהסיבה הנ"ל, רק מאמין באמונה שלימה שאין צריך להיות חלילה אמצעות בין המבטיח להבוטח, כי הכל תלוי בהשם יתברך לבד, שאם רוצה נותן הטובה על ידי סיבה, והסיבה גם כן ממנו יתברך, ואם רוצה נותן הטובה, בלי

סיבה, אמנם הסיבה בעצמה אינה פועלת כלום בלתי השם יתברך, כי הוא המבטיח והמבטח, ואפילו אם רואה שחלילה עוברת עליו איזה סיבה, שלפי ראות בן אדם נראה שאינה טובה עם כל זה יאמץ ויבטח בהשם יתברך בשמחה רבה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה כי מאתו לא תצא הרעה, ובודאי על ידי האמונה והבטחון הזה יזכה שיראה שיהפוך לו זאת הסיבה לטובה גדולה.

והנה להבין הענין על אמתתו, למה באמת לפעמים יש לאדם כמה מקריים רעים, הלא השם יתברך הוא טוב ומטיב, ומאתו לא תצא רעה, וגם להבין פירוש המקרא שאמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, והוא אינו מובן לכאורה, וגם להבין דברי רבותינו ז"ל שאמרו שמן השם יתברך שהוא הנותן יוצאים טובות, רק מכח האדם המקבל נעשים רעות ח"ו, ולכאורה הדברים אינם מובנים, אמנם עומק הענין הוא כי באמת הנה אנו רואים שיש שני מיני בחינות בטובות השם יתברך אל האדם, יש שבאה אל האדם טובה פשוטה, ונגלית לעיני כל שהוא טובה, ויש אשר הטובה באה מכוסה, היינו שלפי הנראה הוא רעה לו להאדם, אמנם בזמן מה אחר כך נתגלה שאדרבה הוא לו לטובה גדולה, והענין בזה כך הוא, שהן אמת שמן השם יתברך הטוב והמטיב, בודאי אין יוצא לישראל שום רעה חלילה, אדרבה הכל הוא טובות גדולות ישועות ונחמות, רק שאם האדם זוכה אזי באה לו הטובה באתגלייא, אמנם יש לפעמים שהאדם אינו זוכה חלילה מחמת שמעשיו אינם טהורים כל אחד לפי מדרגתו, ואזי כשיוצאת הטובה לאדם זה מעילא לתתא, יש מקטריגים המקטרגים עליו ואינם מניחים שתגיע אליו הטובה, ואזי הפסק דין למעלה הוא כך, שלעת עתה יגיע הטובה הזו אל האדם בצירופים אחרים, מלובשת ברעה חלילה, ואם האדם יעמוד בנסיון זה שיתחזק עצמו באמונה שלימה וחזקה באמת, שכל מה דעביד רחמנא ודאי לטב עביד, ויאמין שאין יוצא ממנו יתברך שום רעה ח"ו, ויאמין שבודאי זו הוא טובה גדולה רק שעדיין אינה נגלית לו, אזי בזכות האמונה שיאמין ויבטח כל כך בהשם יתברך יתהפכו הצירופים ויעשו ויתהוו צירופים הקודמים הטובים, כמו שהיו קודם הקטרוגים, יתגלה הטובה לעין כל, ואף גם זאת שאז בזכות האמונה והבטחון יתגדל הטובה יותר ויותר ביתר שאת, שאף מן הרעה בעצמה יתהווה טובה וגדולה מקמייתא, אמנם אם לא יעמוד בנסיון זה ולא ישים אמונתו ובטחונו בהשם יתברך, אזי מחמת זה שלא יאמין בה' יעמדו וישארו הצירופים חלילה כמו שירדו לתתא עכשיו אחר הקטרוג, זהו הפסק דין למעלה, והבן.

ונמצא בבוא אל האדם מעשה כזו חלילה, היינו איזה מקרה רעה, אזי ישוב בתשובה ויתוודה, ויאמין שממנו יתברך אין יוצאין שום רעות ח"ו, רק טובות וחסדים ורחמים,

ובודאי גם זה הוא טובה על פי האמת, רק שהיא ממתנת עליו עד שיתחזק היטב באמונתו, ואזי בזכות גודל האמונה והבטחון ממתיק הדין, ומהפך מדת הדין למדת הרחמים, ויזכה שיתהפכו לו הצירופים באמת לטובה, ויתגלה לו טובה ישועה ונחמה גדולה ועצומה בעגלא ובזמן קרוב, אמנם מכלל הן אתה שומע כו'.

ולכן הצדיקים יכולים לעשות טובה לאדם, כי הם מהפכים מדת הדין למדת הרחמים באמונתם החזקה, והם רישא דעמא, וזהו אין ישראל אוכלין בעולם הזה אלא בשביל אמונה, ושביל היינו דרך כידוע, והבן, וזהו צדיק באמונתו יחיה אל תקרי יחיה אלא יחיה והבן כנ"ל.

והנה זהו דרך אמונה להאמין מה דעביד רחמנא לטב עביד, אמנם יש עוד דרך לפני איש אשר הוא ביתר שאת ויתר עוז, והוא דרך אמונת גם זו לטובה [עיין כל זה בספר בן פורת יוסף דמ"ב ע"ד, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה ק"נ ובסוף הגה קנ"ה], והיינו שיאמין בהשם יתברך הטוב והמטיב שגם זאת הרעה בעצמה הוא לטובה גדולה, היינו שמן הרעה זו יתהווה טובה יותר גדולה וחזקה מטובה קמייתא שהיתה קודם הקטרוגים, וכמעשה דנחום איש גם זו (תענית דכ"א ע"א) ואז בהיות האדם מאמין בדרך אמונה זו, זוכה שגם מן הרעה יתהווה לו טובה, ושוב נוסף לו עוד טובה גדולה וחזקה יותר מקמייתא ביתר שאת ויתר עוז כנ"ל, וזהו החילוק בין דרך מה דעביד רחמנא לטב עביד, ובין דרך גם זו לטובה, והבן כי עמוק הוא, ועל כן בנחום איש גם זו כשבא לידו המעשה עם הארגז שגנבו ממנו כל הממון ואבנים טובות, ומלאו את הארגז עם עפר, והביאו אל המלך, והיה אמונתו ובטחונו חזק כל כך בהשם יתברך עד שאמר גם זו לטובה, על כן נתהפך לו באמת לטובה גדולה יותר ממה שהיה אם היה נותן הזהב עצמו למלך וכו', וזהו פירוש שהכל תליא בכל המקבל כנ"ל, וזהו פירוש מפי עליון, היינו לפי שהוא יתברך שמו טוב ומטיב, לא תצא ממנו הרעות והטוב היינו אפי' בחינה זו שמתחלה תתלבש הטובה ברעה ח"ו ואחר כך על ידי אמונת האדם יתגלה הטוב, אפילו בחינה זו אינה יוצאת ממנו יתברך , רק טובות וחסדים ורחמים גדולים, בלי שום רע ח"ו, רק שמחמת הקטרוג נתהוה זה כנ"ל, אמנם מחמת שהשם יתברך טוב ומטיב אם האדם שב בתשובה כנ"ל, גם מאלו הלבושין עצמם יוצא טובה גדולה ביתר שאת כנ"ל וכו'.

פירוש ה

בס' תוי"י פ' נח דט"ו ע"א כתב וז"ל, הקשו התוספות בפ"ב דביצה (דט"ו ע"ב) לוו עלי ואני פורע הא אמרינן (שבת דקי"ח ע"א) עשה שבתך חול כו', ושמעתי כי צדיק באמונתו יחיה, ואם הוא בעל בטחון לסמוך על זה שאמרו לוו עלי ואני פורע, אז באמת הוא כך,

ואם לאו רק שאומר עשה שבתך חול וכו', אז באמת כך ודפח"ח, עכ"ל, ובפ' בהעלותך דקל"ז ע"ב הביא זה ביתר ביאור בשם הרב המגיד מבאר ע"ש.
ובפ' חקת דקס"ב ע"ג, וז"ל, ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן (ישעיה א'), ושמעתי כי החמור יודע שהוא אבוס בעליו עצמו, מה שאין כן ישראל טועין בזה, כי אלו האמין המוזג או החנווני שהוא אבוס בעליו, לא היה ביניהם קנאה ושנאה, ולא היה מטריד את עצמו תמיד לילה ויום לא ישבותו וכו'.
ובפ' תצא ד"ר ע"א וז"ל, שמעתי פירוש הכתוב (תהלים ל"ג) יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, כמו שקוינו לך כך יורד החסד עלינו, לשון בתמיהה ודפח"ח, ונראה שזהו פירוש הפסוק (תהלים ס"ב) בפיו יברכו ובקרבם יקללו סלה, כי בפיו שאומר יהי חסדך וגו' נראה לברכה, אם היה מייחל להשם יתברך, ובאמת בקרבו זה אינו, כי הקנאה והשנאה ולשון הרע לא היה עושה אם היה בוטח בה' ומייחל לו, אם כן מקלל הוא ח"ו את עצמו, וזהו שסמך חבקוק על עמוד אחד וצדיק באמונתו יחיה (מכות דכ"ד ע"א) כשיאמין ומייחל לה' וכו' ע"ש דברים מתוקים מנופת צוף וכל טעם.

פירוש ו

בס' כתונת פסים פ' שמיני ד"י ע"ד כתב וזה לשונו, כי הצורך לרדת מן לישראל היה צורך מעלת האמונה ובטחון, כמו ששמעתי שכתב הרמב"ם אילו היו עכשיו בעלי האמונה ובטחון כדור המדבר שנאמר (ירמיהו ב':ב') זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה וגו', היה בדורות הללו גם כן יורד מן לישראל וכו', עכ"ל.
ובס' רב ייבי (תהלים י"ד) וז"ל השם יתברך זן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כנים, ואין צריך שום אדם לסייע להשם יתברך, להמציא מקום שמאותו מקום יפרנס אותו השם יתברך, כי אדרבה מקלקל בזה פרנסתו, שמראה שאין לו בטחון על השם יתברך, שיכול ליתן לו פרנסה בלי שום המצאה, לכך ממציא לעצמו פרנסה, והאמת פרנסה הוא בזכות הבטחון, כל שיש לו בטחון יותר יש לו פרנסה יותר, כמו שכתוב (תהילים קמ"ז:י-י"א) רוצה ה' את יראיו את המייחלים לחסדו, כמו שראינו בדור המדבר שנתן להם השם יתברך פרנסה בלי שום המצאה וכו', והובא בלשון חסידים בטחון ט'.

פירוש ז

ועיין עוד בתוי"ט פ' נח דט"ו ע"א וז"ל, כמו ששמעתי הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם לפי שאינם בבחינת בטחון של רשב"י ודפח"ח.

ובפ' וישב דל"ג ע"ב כתב, וז"ל, יש שני סוגים, א' על פי הטבע, וב' למעלה מהטבע, וכל אחד צריך להתנהג על פי דרכו, מה שאין כן וכו', וזה שאמרו הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי לכך לא עלתה להם.

ובפ' יתרו דס"ב ע"ד וז"ל, כי אם ירצה איש המוני לנהוג למעלה מהטבע, ומה שאינו במדריגתו, לא יעלה בידו כלום, כמו ששמעתי ממורי הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, עכ"ל, ועוד בענין הרבה עשו כרשב"י לעיל פ' בראשית אות קע"ה ע"ש.

ובס' דברי יחזקאל פ' וישב איתא וז"ל, פעם אחת לא היה למרן הבעל שם טוב ז"ל על צרכי שבת, ובערב שבת קודש באשמורת הבוקר הלך ונגע על החלון אצל איש אחד ואמר שצריך על צרכי שבת ותיכף הלך לדרכו, ומחמת התעוררות שנתעורר זה האיש על פי דבריו של הבעש"ט קם האיש תיכף ממטתו והלך החוצה לראות מי זה המדבר מבעד לחלון, ורץ אחריו והשיג אותו, ויאמר האיש אליו אם נצרך אתה על הוצאות שבת למה ברחת ולמה לא תמתין עד שאתן לך, והשיב לו הבעש"ט, שלעולם עם כל האיש הנולד נולד עמו פרנסתו (נדה דל"א ע"ב) אך מחמת שהחטא גורם צריך לעמול על הפרנסה כמאמר הפסוק (בפ' בראשית) בזעת אפך תאכל לחם, אבל יש הפרש בין העמילה, שכל אחד לפי ערך הקלקול כך צריך לעמול על פרנסתו, יש שפרנסתו בביתו ויש מי שצריך להביא ממרחק לחמו וכדומה, ואני כפי שגמרתי בדעתי אינני צריך לעמל רב, רק לעשות פעולה כל שהוא בלבד, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות איזה סיבה לעזרתי, בודאי יעזור לי השם יתברך, ואין לי שום נפקותא אם אתה תתן לי או לא, עכ"ל.

פירוש ח

ובס' כתונת פסים פ' שמיני ד"ח ריש ע"ב, וז"ל, שמעתי הלצה לפי שהרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי לכך לא עלתה בידם אבל מיעוט עלתה בידם ודפח"ח, עכ"ל, וכן הוא שם בס' כתונת פסים ד"ל ע"א ע"ש.

פירוש ט

עיין כיוצא בזה לעיל בפ' נח בעמוד התפלה בריש הגה קכ"א מה שהעתקתי מצוואת הריב"ש.

פירוש י

עיקר ענין זה העתקתי גם כן לקמן פ' שמיני אות א' מצוואת הריב"ש ע"ש ועוד עיין לקמן פ' עקב אות ל"ח ול"ט מענין זה, ועיין לעיל סוף פ' נח בהגה קס"א ובפ' לך בהגה יו"ד מס' נר ישראל, ועוד עיין לקמן פ' ואתחנן אות נ"ט ועיין פ' מצורע אות כ'.

פירוש יא
ובס' בן פורת יוסף לפ' ויחי פן ד' דפ"ד ע"ג וז"ל, כי לחקור מי נבון וחכם צריך שיהיה זה יותר חכם ונבון שיחקור אותו, וזה לא נמצא יותר נבון וחכם מיוסף שיחקור אותו, לכך [אי אפשר לבקשו היינו לנסותו, כי] אין נבון וחכם כמוך [ומכל שכן יותר ממך ודאי לא נמצא] עכ"ל.

פירוש יב
עיין לעיל פ' בראשית אות מ"ח.

פירוש יג
עיין לקמן פ' תשא אות כ"ג ענין התפשטות המדרגות מלמעלה למטה.

פירוש יד
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ע"ג ואות ע"ד.

ויגש

פירוש א
עיין לעיל פ' בראשית אות קמ"א, ופ' נח בעמוד התפלה אות קי"א ולקמן פ' וילך אות זיי"ן ע"ש.

פירוש ב
סוד שבע הנערות נראה שהוא סוד ובהגיע תור נערה ונערה לבא אל המלך שהעתקתי בליקוטי מגלת אסתר אות ד' ופ' בחקותי אות ב'.

פירוש ג
בס' תוי"י פ' בשלח דנ"ג ע"ב וז"ל, ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה דל"א ע"א) בכל צרתם לו צר כתיב וקרינן לא באל"ף, כי איש חכם ומשכיל, יתן לב להבין, כי צער שיש לאדם הוא צער השכינה, כמו שאמרו בסנהדרין (דמ"ו ע"א) קלני מראשי וכו', ואז יתפלל על צער השכינה וממילא יעבור הצער מהאדם [לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ג], וזהו שאמרו שאם יבין האדם כי בכל צרתם לו צער, אז אין צער [וזה לא באל"ף], וזהו שאמר הכתוב (בפ' וילך) ואמר הלא על כי אין אלוה בקרבי מצאוני הרעות האלה, כי אם היה נותן לב שזהו צער השכינה, ואז היה ה' בקרבי, אז לא מצאוני הרעות האלה, עכ"ל. עוד שם, וז"ל, שמעתי ממורי כי מי שרוצה לפטור מהצר והמיצר, והוא נוסע אחריו, משל לאשה יולדת שהלכה למקום אחר לפטור מחבלי הלידה, והצער הולך אחריה,

ועצה היעוצה שיתפלל להשם יתברך ויפטר מהצער, וזהו שאמר (תהלים קיח) מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה ודפח"ח.
ובס' שפת אמת ממרן ז"ל בפ' נצבים תר"מ, וז"ל ואיתא בשם הבעש"ט כי צריך להיות הקריאה מתוך המיצר עצמו לא לברוח מן המיצר, עכ"ל.

פירוש ד

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ג ושם באות קכ"ד ד"ה והסימן לידע כו' ע"ש.

פירוש ה

ובהיכל הברכה פ' ויגש דרנ"ח ע"א העתיק זה וז"ל, ומר סבר יתפלל תחלה, כי שמעתי ממורי כי בידיעת אדם שהשם יתברך מלא כל הארץ כבודו, וכל תנועה ומחשבה, הכל ממנו יתברך, אז בידיעה זאת יתפרדו כל פועלי און, ויראה שאין שום מחיצה מבדיל בינו יתברך ובין האדם, ובאמת כמה פעמים צריכין להתפלל על זה תחלה שיזכהו השם להאיר עיניו שיקבל הכל באהבה, ושיראה ויאמין ששם אתו עמו השם יתברך, ואחר כך כשיסדר שבחו ממילא נהפך הכל לטוב, וכאשר שמעתי ממורי שאמר לאדם אחד תקבל כל הבא עליך באהבה ואז יהיה לך עולם הזה ועולם הבא, והשיבו שיתפלל שיתן השם יתברך כח לקבל הכל באהבה, והשיב אמת אמרת [לקמן פ' בלק אות ט"ז] שצריכין להתפלל ע"ז, וזהו טעם מאן דאמר יתפלל ואחר כך יסדר שבחו, ובזה יובן ויגש אליו יהודה, הודאה ושבח לו יתברך, ויאמר בי אדוני, כי כל צער הוא בתוך שם זה, וכאשר יגש אליו הודאה ושבח, אז ואל יחר אפך, כי נתבטל הצער, ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין בהיכל הברכה פ' חקת דקל"ו ע"ד ד"ה ונתן מימיו ועיין לקמן פ' שמות בהגה י"ח ד"ה ובפ' תבא ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' וילך אות זיי"ן ע"ש.

פירוש ו

ברמזי תורה שבשו"ת מאיר נתיבים בפ' מקץ כתב בזה וז"ל, ויגש וגו' קשה מה לשון בי, וגם לשון נא שאינו אלא בקשה, ומה ואל יחר אפך הוי לו לומר ויחר, וגם כי כמוך כפרעה כ' הדמיון מיותר, ונראה על פי מה שקבלתי ממורי [הבעש"ט] שסגולה נפלאה לבטל הכעס לומר הפסוק (תהילים קי"ט:ט') במה יזכה נער את ארחו לשמור כדבריך, היינו לכוון השם הקדוש היוצא מראשי תבותיו, נמצא לפי זה אף שכל עצמו כוונתו של יהודה לעורר מדנים וכעס עם יוסף, אף על פי כן מצד עצמותו היה רוצה לבטל כעסו, שלא יבא לכלל כעס באמת, שכל הכועס כו' (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב), ובא בכח סגולה הנ"ל להסיר הכעס מלבו, שלא יהיו פיו ולבו שוין בזה, וראה והבט שיהודה בחכמתו הכניס זה השם בתוך דבריו שיועיל לבטל כעסו, שהתיבות והאותיות המיותרים הם בי

נא אל כ והוא כסדר השם הק' היוצא מראשי תיבות במה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך והבן, עכ"ל.
ובס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל ב' אות א' האריך בביאור הדבר וזה לשונו, סגולה נפלאה לכעס, אמר מרן הריב"ש טוב, שיאמר פסוק במה יזכה נער את ארחו לשמור כדבריך, ויכוין בשם היוצא מר"ת בין אאלך שהוא שם יוד הה ויו הה, יוד הה וו הה, להמשיך אור עולם הבינה הממתקת ומזככת את ש"כ הדינים כמנין נער, שהם ב' פעמים צלם, שלא יתחלף ולא יסתלק הצלם אלוהי מרוב כעס וחימה ואף, ויכוין במה יזכה לשם יהוה יוד הי ואו הי שורש שם ס"ג הממתיק דיני נער גימטריא ש"כ ששורשן חמשה פעמים ס"ג כנודע, (ובס' ליקוטים יקרים ד"ד ע"ג וז"ל, שם ס"ג בהיפוך אתוון ג"ם ששבו זהו הוא בגדלות עכ"ל, נראה שלכן ממתיק דיני נער, וק"ל).
ויכוין סופי תיבות במ"ה יזכ"ה נע"ר עשר פעמים אהיה לטהר הדמים מעכירו דיצר הרע כעס וגאוה, [עיין לקמן בפ' עקב אות ח' ופ' האזינו אות ד' ואות ה' מה שהעתקתי בענין עכירות הדם ועוד עיין בפרשת וארא אות זיי"ן, ובפ' עקב בהגה י"א כי שם אהי"ה בריבועו עולה כמנין ד"ס ע"ש בכל המקומות ונתבאר זה שם בפ' וארא בהגה י' ע"ש].
ויכוין ר"ת יבמה 'יזכה 'נער מנין ר"ת אהיה אהוה יהוה כפור כאפר יפזר שמות הממתיקין הדינים של מנצפ"ך, (ובס' תולדות אדם (אסטרוב) בליקוטים כתב וז"ל, איתא בשם הרה"ק א"א הריב"ש ז"ל על שלשה תיבות הללו כפור כאפר יפזר כי ידוע ששרשי הגבורות יוצאים מן פ"ר דינים, נמצא משלשה תיבות הללו נמתקים הגבורות קשות, כי תיבות כפור הוא אותיות כ"ו פ"ר הוא המתקה מהשם הוי"ה אשר בתוכו שעולה כ"ו שעל ידי זה נמתקים הפ"ר דינים, ומתיבת כאפר שהוא אותיות כ"א פ"ר הוא ההמתקה משם אהי"ה אשר בתוכו שעולה כ"א, ומתיבה יפזר שהוא אותיות י"ז פ"ר ההמתקה הוא י"ז שהוא בגימטריא מן השם היוצא מר"ת את השמים ואת הארץ שעולה כמנין טו"ב, והשם הזה הוא גושפנקא דמלכא דחתים ביה שמיא וארעא, עכ"ל, ועי' בס' אוצר החיים פ' חקת דקמ"ה ע"ג, ובס' אמרי צדיקים ד"ה ע"א בכתבי ר' צבי חסיד הובא דבר זה בשם המחבר ספר ברית כהונת עולם ע"ש, ובס' דבש השדה אות צ"ד הוא בשם שפאליר זיידע והובא בדובר שלום אות קל"ד:).
ויכוין ס"ת במה יזכה נער את ארחו, אלף הי יוד הי, אלף הי יוד הי, אלף הא יוד הא, אלף הה יוד הה, שמות הכופין הדינים וממתיק אותם ללב שמח, רחב ומרחיב, להמתיק שם דם שיהיה דם טהור על ידי שם יוד פעם יוד, הא פעם הא, וו פעם וו, הא פעם הא.
ויכוין במ"ה יזכ"ה נע"ר א"ת בסוד המתקות חימה על יד חי פעם מה [נוטריקון של תיבת

חימה ח"י מ"ה חי פעם מה] מספר במה יזכה נער את, שיהיה אדם חי ולא חלל רשע, ור"ת שם יוד הי ואו הי, וס"ת מנין יוד ויו דלת, הי יוד, ויו יוד ויו, הי יוד, שם יר"ת יורש הטוב ומגרש הרע ומכלה אותו, וסוד ארחו סוד הדם הרע המעורר לכעס ונמתק על ידי שמות אלו.

ויכוין 'יזכ"ה 'נע'ד 'א'ת 'ארח'ו ר"ת שם יוד הי וו הי, שם של שיעור קומה והצלם שלא יסתלק חלילה, וס"ת תודה שמות יהוה אלהים צבאות לסלק רוגזא דרבנן, וסוד נער את ארחו מספר שלש עשרה פעם יוד הי ויו הי הידועין למתקן חרון אף וכעס, וסוד לשמ'ר כדברי'ך ס"ת רך הממתיק כל הדינים, שיהיה לו לב רך, וסוד לשמר כדברך במספר שמות ש"כ פ"ר רי"ו שרשי הגבורות הנודעין המעוררין כעס וחימה, ונמתקין במצח הרצון במנחת שבת בסוד עת רצון במספר השוה [לשמר כדברך עולה במספר תתי"ו, וכן עולה ש"כפ"ר רי"ו, וכן עולה ע"ת רצו"ן] והוא לשמר כדברך.

ופירוש הפסוק, במה עם הכנעה ומה [היינו על ידי הכנעה שנקרא האדם מה כמו ואנחנו מה] יזכה ויזכך נער את ארחו אורח בזמנו דם עכור דם נדות, שבו מדות רעות כעס וגאוה שהוא עבו"ז ממש, וכשנזדככין הדמים, נהפך היצר הרע למלאך הקדוש לשמר כדברך ולהמשיך עת רצון.

ואמר [הבעל שם טוב זי"ע] שעל זה כוון יהודה ויגש אליו למלחמה ולכעס, ושלא יבא לכעס הרע אמר זה השם, והוא, שאם נגש לכעס למה אמר בי נא שהוא לשון בקשה, ואל יחר היה לו לומר ויחר ואיני חושש לך ולכעסך, ואמר כפרעה היה לו לומר פרעה, אלא שהכניס בתוך דבריו זה השם בי נא אלך ר"ת שם הפסוק, והוא פלאי, עכ"ל.

פירוש ז

עיין עיקר משל זה בזוהר הקדוש (פ' וירא דקי"ב ע"ב) וז"ל, לבר נש דבעי לנחתא גו גובא עמיקא כו' מה עביד קשר חד קשרא דחבל לעילא מן גובא וכו' ע"ש, ושם בס' דמ"א ריש פ' שמות האריך הדיבור בזה וכתב וז"ל, ע"ד שאמרתי על פסוק אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, שנשאלתי מה זה גם עלה, גם תיבת עלה משמע לשון עבר, והיה ראוי לומר גם תעלה, ואמרתי מה שחנני ה' ברחמיו וברוב חסדיו על פי הידוע כי כל אדם צריך להיות עייל ונפיק כמו וירד אברם מצרימה ויעל אברם ממצרים [עיין לעיל שם במקומו בפ' לך אות י' ושם בהגה ט', ושם באות י"ט] ואיתא בזוהר הקדוש (שם בפ' לך דפ"א ע"ב ע"ש) שרימז בזה שאמר אחותי הוא בשביל שהיה ירא ודחיל, היינו שהיה ירא ודחיל מאד לירד למצרים עד דאדביק נפשיה בשכינה כביכול כמו (משלי זיי"ן) אמור לחכמה אחותי את, וכאשר קשר עצמו בשכינה קשר חזק ואמיץ אז שוב

לא דחיל [ועיין לעיל פ' בראשית בהגה קנ"ז] והמשל הוא כמו אדם שרוצה לירד לבור עמוק ומתיירא שמא לא יוכל לעלות לכשירצה לעלות לכך לוקח עמו סולם לבור כדי שיוכל לעלות, והנמשל הוא, השכינה כביכול הוא הסולם, והוא שאמר לו השם יתברך אל תירא מרדה מצרימה, כי יעקב היה מסתמא ירא ודחיל לירד למצרים לבור עמוק שלא יאבד ח"ו לעולם שם ולא יוכל לעלות, ויראתו היה בודאי יראה פנימיית שלו שלא להשתקע ח"ו בעמקי הקליפות, וכשהדביק עצמו ליראה פנימיית ועיקריית, שהוא ממש השכינה כביכול, נמצא הוא דבוק בהשכינה כביכול, והוא שאמר לו אל תירא וכו', כי אנכי הוא השכינה ארד עמך, היינו היראה שאתה מתיירא פן תרד ממדרגתך היא תרד עמך שהוא ממש השכינה כביכול, ולכך גם עלה היינו בודאי תעלה אתה גם כן על ידי השכינה כמשל הסולם הנ"ל, ומה שאמר עלה לשון עבר, כי בדבר שהוא ודאי, עבר ועתיד שוים הם, כאילו כבר היה, כיון שבודאי יהיה כן, כך גם כן כאן, כיון שבודאי תעלה על ידי הסולם שלקחת לך שהוא היראה, שיראת יראה פנימיית, ודבקת עצמך לשכינה, וכאשר שמעתי בפירוש מן אדוני אבי זקיני זללה"ה כי כשאדם מדבק עצמו ליראה פנימיית אזי יתפרדו כל פועלי און ממנו [עיין לקמן פ' עקב אות י"ז], עכ"ל.

ועיין בס' ליקוטים יקרים ד"ו ע"ב בדיבור הבנים יוצאין בקשרים וכו' שהביא ג"כ משל זה למי שרוצה לירד לבור עמוק מאוד מקשר את עצמו מלמעלה בחבל ארוך ודרך החבל יכול לחזור ולעלות כו' ע"ש.

ובתוי"י פ' שופטים דקצ"ד ע"ג וז"ל, ושמעתי משל מהרב המגיד מו"ה מענדל מבאר, ששואלין לתינוק, אם נפל לבור ואינו יכול לעלות ילך לביתו ויביא סולם ויעלה מהסר, והקושיא תמוה, וביאר שהוא משל אל הנ"ל, קודם שירד לבור יביא סולם לכשירד יוכל לעלות מהבור ודפח"ח.

ושם בר"פ בהעלותך דקל"ה ע"ד האריך גם כן בענין דעייל ונפיק כמו שהעתקתי לשונו לעיל בפ' לך אות י"ט וכתב שם גם כן וז"ל, וכמו שהיורד לבור קושר את עצמו תחלה בחבל כדי שיאחז בו לעלות מהבור, כך שורש ישראל הם יעקב חבל נחלתו לאחוז בו בחבל זה הקשור בו יתברך שמו ולעלות בו כו', ועיקר סוד החבל זה מבואר לעיל בפ' לך בהגה נ"ט ע"ש.

פירוש ח

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה כ"ז ענין גם עלה, ועוד עיין לקמן פ' וילך אות ה' ע"ש.

ויחי

פירוש א

בענין הניצוצין שיש בכל דבר עי' לעיל פ' בראשית אות זיי"ן ואות קס"ז ועיין לקמן פ' מצורע בהגה כ"ג שציינתי יותר.

פירוש ב

דבר זה מבואר היטב בהקדמה שנייה לס' לקוטי אמרים וזה לשונו, תחלת הכל ראוי לדעת שמלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה והוא בתוך כל עלמין וכו', ודבר זה נראה בחוש בכל דבר כי בכל מקום יש חיות הבורא ברוך הוא [עיין לעיל פ' לך אות י"ד ושם בהגה י"ט], כי בוודאי יהיה בדבר ההוא טעם או ריח או מראה, או אהבה, ר"ל שהוא דבר נאהב, או שהוא דבר נורא, או שהוא דבר מפואר, וכן שאר מדות, וכאשר נפשיט אותה בשכלינו מן הגשמיות ונחשוב רק הרוחניות לבד, כגון הטעם או הריח או כיוצא בו, בעצמו, בודאי נראה בחוש, שהוא דבר הבלתי מורגש בידים ועיני בשר, רק שהוא נרגש בהשגה לחיות ונשמת האדם לבד, אם כן בודאי הוא דבר רוחניי, וחיות הבורא יתברך שמו, השוכן בדבר המגושם הזה כנשמה בגוף, וכן הוא בכל דבר ובכל תנועה כמו שכתוב בחובת הלבבות כי כל תנועתיך נקשרות בחפץ הבורא כו' [ע"ש בשער אהבת ה' פרק זיי"ן ונתברר להם והאמינו כי כל ענייניהם ותנועותיהם נוהגים בגזרת הבורא יתעלה] ובכולם הם ניצוצי חיות נמשכין מהבורא יתברך שמו שהוא צרו"ר החיים ואו"ר החיים ומקו"ר החים וח"י החיים, וממנו יתברך שמו נמשך חיות בכל דבר מרום המעלות עד למטה בתחתונים, וזהו צמצום שכינתו יתברך שמו ששוכן בתחתונים, וכל ניצוץ הוא נלקח מעולם שלו, דרך משל, דבר של אהבה, האהבה שבו הוא נלקח מעולם האהבה, רצה לומר שבודאי יש מקור ושורש שממנו נלקח אהבה לכל דבר שיש בו אהבה.

ונאמר לקרב אל השכל קצת מהות השורש, נחשוב ברוחניות שורש האהבה עצמה, נראה בחוש שהוא רק חיות הבורא יתברך שמו שנתצמצם כביכול, שיהיה מושג בבחינת אהבה, כי בוודאי יש חיות ורוחניות שאינו מושג בבחינת אהבה רק בבחינה אחרת כגון בבחינת יראה או התפארות ושאר המדות, כי בודאי כולם הם חיות ורוחניות כנ"ל, רק שכל אחד אינו מושג כמו חבירו, כי נתצמצם בצמצום אחר, רצה לומר בהשגה אחרת, אבל בפנימיותם העצמיית כולם שוים שהם חיות ורוחניות כנ"ל, כי כולם נמשכין משורש אחד אשר שם אין שום התחלקות כלל, וזהו שאמר בתיקוני זוהר הקדוש (תיקון ס"ח ובסופו תיקון ג' ועי' בזוה"ק ויצא דקמ"ט ע"ב) ובה מתחזיין כל דיוקנין עילאין,

פירוש על ידי צמצום ההשגה הנ"ל, כי הוא בבחינת נוקבא לגבי דלעילא שמקבלת מן שורש השרשים [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה ע"א] והמשכיל יבין, ולזה נקראים עולמות, רצה לומר שחיות הבורא יתברך שמו הוא מתעלם ונתצמצם בהשגה זה, וגם כן נקרא מדות של שם, שהם משוערים ומושגים בשיעור זה ומדה זו ולא באחרת, ובאמת כל אחת כלולה מכולם, כי תחלת ההמשכה משורש השרשים היה למען חסד"ו יתברך שמו להטיב לנבראים, והוצרך כביכול לצמצ"ם, [על ידי מדת גבור"ה] ולהמשיך למדה זו רק כמין קו וניצוץ והוא החיות וההתפארו"ת הבורא כביכול, על דרך שנאמר (בפ' בראשית) ויפח באפיו רוח חיים דכל הנופח מעצמותו [עיין לעיל בפ' בראשית אות צ"א], רק שהיה באפשרי להיות נמשך עד בלי די על דרך שנאמר (בפ' ואתחנן) קול גדול ולא יסף, אשר אין זה המכוון, והוצרך לנצ"ח שיתגלה הוד"ו יתברך שמו, ושיהיה מקוש"ר במדה והשגה זו, הגם שהדברים עמוקים מאוד וצריכים ביאור רחב איך הוא בכל עולם, כי גבוה מעל גבוה שומר, אמנם כן באתי בקצרה רק להעיר אוזן וכו', עכ"ל, ועיין לקמן בפ' יתרו בפירוש הודו בסוף פסוק רעבים גם צמאים.

ובתוי"י פ' קדושים ד"ק ע"ב וז"ל, נודע מכתבים שכל מאכלי אדם וגם ביתו ומשאו ומתנו ודורו וזיווגו, הכל באין עם האדם בתולדתו מניצוצין שלו, זכה האדם במעשיו הטובים, ונזדווגו ונזדמנו לו ניצוצין שלו, ששייכים לו בתולדתו לתקנם וזה נקרא בסוד זיווג ראשון, ונעשה לו עזר שעוזרים לו בדבקות השם יתברך לעמוד על משמרתו בעבודת ה', ואם לא זכה, אז הוא כנגדו, שנזדמנו לו ניצוצין אחרים במאכלו [עיין לקמן פ' עקב אות נ"א] וח"ו מחטיאין אותו, כמו שנעשה ליוחנן כהן גדול שנעשה לסוף פ' שנים צדוקי (ברכות דכ"ט ע"א) על ידי אכילתו בקדשים בלא כוונה, שנזדמן לו ניצוץ אחד והחטיאו כו' ע"ש.

ובפ' אמור דקט"ו ע"ב כתב וז"ל, כמו שכתב בזוהר (עקב דרע"ב ע"א) בינוקא דאמר אי בעיתו לאכול בקרבא ומלחמה וכו', וסודו ידוע להבאים בסוד ה', כי יש בירורי ניצוצות מתוך המאכל שצריך לברר, והוא מלחמה, או שיתפס הוא ח"ו אצל הניצוץ, כמו יוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי שאכל קדשים בלא כוונה כמו שכתוב בכתבים, או שיזכה לברר ולהוציא הניצוץ הקדוש שבמאכל ההוא ולדבקו בשרשו כנודע, עכ"ל.

ובפ' ראה דקפ"ה ע"ב וז"ל, וזהו שאמרתי טעם ב' פירושים שנכללו בתיבה אחת, כי לחם הוא מזון כמו (בפ' ויגש) בר ולחם, ועוד פירוש ב' כי לחם הוא מלחמה כמו שכתוב (בתהלים קאפיטל ל"ה) לחם את לוחמי, ושניהם אמת כמו שכתוב בינוקא בזוהר

(בשלח) אי בעית לאכול בקרבא וכו', כי כדי שיוכל להעלות ניצוצי המאכל הוא מלחמה גדולה ח"ו שלא ינוצח מן הניצח ומחטיאו כמ"ש בכתבים על יוחנן כה"ג.
ובס' דגל מחנה אפרים פ' לך בפסוק וישב את כל הרכוש כתב וז"ל, הקדמה מאדוני אבי זקיני נשמתו עדן זללה"ה כי יש לכל צדיק וצדיק ניצוצין קדישין השייכים לשורש נשמתו אשר צריך לתקן ולהעלותם, ואפילו משרתיו בהמותיו וכליו הכל יש בהם ניצוצין קדושים וכו' [כמו שהעתקתי לעיל בפ' לך אות כ"ד].

פירוש ג

ועיין לעיל פ' חיי אות ד' מענין זה, ועיין בספר ליקוטים יקרים דט"ו ע"ב וז"ל, וחיי צער תחיה (אבות פרק ו') אל תקרי תחיה אלא תחיה, פירוש, בכל דבר ירא שיכוין להחיות הניצוצין שהם נתונים בתוך הקליפות שנפלו שם, והם בצער גדול שם, תראה להחיותם ולהוציאם ולהעלותם עכ"ל, וכן הוא בליקוטי אגדות שבסוף ספר אור תורה דס"ד ע"ב.

פירוש ד

ועיין היטב לשון הרב תולדות יעקב יוסף פ' משפטים דס"ו ע"ג שהעתקתי לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס, שזה שעובד אחר כך בכח זה אינו עיקר השלימות לתיקון הניצוץ, רק צריך להעלותו מיד.

פירוש ה

ובס' דברי שלום פ' ויצא דכ"ז ע"ד כתב וזה לשונו, כתוב בשם הריב"ש טוב נ"ע, כי כל מה שיש לאדם שייך לשורש נשמתו, כי יש בהם ממש ניצוצי נשמתו, על כן כשנשבר או נאבד איזה דבר לא ידאג כלל, כי העלה מה ששייך לו על כן נשבר, וכשנאבד ובא לאחר, מסתמא יש בדבר גם ניצוצות הקדושים ששייכים גם לו, על כן כשהעלה זה מה שצריך לו, בא הדבר לאחר להעלות מה ששייך לו, עכ"ל ועוד עיין שם בפ' ויקרא ד"מ ע"ב.

פירוש ו

ובס' באר מים חיים (ביאור הגדה) בד"ה יקר בעיני כו', וז"ל אמר הבעש"ט זללה"ה שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים (אבות פרק ג') פירוש, כי המת מתגלגל במאכל אדם, כדי שיאמרו עליו דברי תורה, ועל ידי זה מחיה אותו המת שהיה בגלגול זה, אבל אם לא אמרו דברי תורה אז הוא זובח אותו המת המגולגל במאכל זה ומשליך אותו לדומם וז"ש מזבחי מתים.

פירוש ז

עיין לעיל פ' ויצא אות ט' ד"ה והנה, ועוד עיין בס' דגל מחנה אפרים פ' לך שכתב וזה לשונו, וידוע דיעקב הוא סוד התורה, והוא התורה עצמה, שנקראת בשם יעקב, תורת אמת, עכ"ל.

ושם בפ' ואתחנן כתב וז"ל, אדוני אבי זקיני זללה"ה אמר על הגמרא יעקב אבינו לא מת, שהוא רמז על התורה הקדושה שלא תתבטל לעולם שהוא נצחיית, עכ"ל.

ובפ' מסעי, וז"ל, והנה קבלתי אלים ר"ת יעקב אבינו לא מת, והוא מרמז על בחינת אמת, כי קושטא קאי ואינו בטל לעולם , ולכך יעקב שהוא מדת אמת לא מת שהוא חי וקיים לעולם, עכ"ל, ודבריו הללו העתקתי לקמן בפ' מסעי אות ד' ע"ש.

ושם בליקוטים ד"ה אמת מארץ תצמח כתב וז"ל, ויעקב אבינו עליו השלום היה בחיר האבות (רבתי וישלח ר"פ ע"ו) ועל ידו ניתקן האדם בכל כחותיו, וזהו יעקב אבינו לא מת רק תם, ויעקב איש תם פירוש, שהעלה ת אל ם סתומה, נקודה בהיכליה, ושם הוא א אלף בינה (שבת דק"ד ע"א) ונעשה מזה אמת וזהו (מיכה זיי"ן) תתן אמת ליעקב, לכן לא מת לעולם ולא ירד לבחינת מיתה, רק במותו הוא חי, כי התקרב ממדרגה התחתונה הנקרא בשם ת שהוא מדרגה תחתונה, אל אלהים חיים וכו', ועוד עיין שם בריש פ' נצבים מה שכתב בענין זה.

ועיין בספר קרבן העני פ' בשלח שכתב וזה לשונו, שמעתי אומרים בשם הרב הצדיק מוהר"ר צבי בנו של הבעל שם טוב זצוק"ל שאמר על פסוק (תהילים כ"ט:א') הבו לה' בני אלים, כי ר"ת אלים הוא יעקב אבינו לא מת עכ"ל.

בס"ד נשלם ספר בראשית, תהלה ליוצר בראשית.

שמות

פירוש א

בס' תהלות ישראל כתב וז"ל, שמעתי משם הבעל שם טוב פירוש מזמור לאסף וגו' (תהילים ע"ט:א') כי כשהאדם שהוא היכל ה' (זוה"ק תרומה דקמ"ז ע"א, וילך דרפ"ג ע"ב) נטמא ח"ו, אז כל מה שהוא עובד ה' הוא בעיניו כגדלות גדול, וזהו שמו את ירושלים לעיים ולגאות גדולה, נתנו את נבלת עבדיך, שלפעמים עובדים להקדוש ברוך הוא ומזמרין קמיה, ותיכף אומר במחשבתו שמיניה מתזנין כל עלמין עילאין וזהו מאכל לעוף השמים הם המאכלים קדישין, וכל זה הוא גלות הנשמות וכו' ע"ש [עיין מה אשר העירותי בפ' נח בעמוד התפלה בהגה קל"ב]. ובס' מאור עינים פ' ואתחנן

וז"ל. כמו שאמר הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים זכותו יעמוד לנו, על פסוקי (תהילים ע"ט:א') אלהים באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים וגו' שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר וגו', ואמר הוא ז"ל נשמתו בגנזי מרומים, שכוונת המשורר לקונן כו' אלהים באו גוים בנחלתיך, שבמקום קדושתך וצמצום מדותיך שבכל התענוגים הגשמיים וכסף וזהב הוא הכל נחלתו יתברך שמו, כי שם צמצום מדותיו, ובפרט בדברי התפלה ואותיות התורה אשר כוונתו היה שעל ידי זה יתעלו ישראל ויתוקנו, ואדרבה שם בנחלתך האמור באו גוים, שהן הקליפות ויצר הרע, וטמאו את היכל קדשך, שהן אותיות ודיבורי תורה ותפלה (עי' לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ד ואות צ"ז) שעבור שבאו לשם הקליפות מפיל האדם את עצמו ואת אותן הדברים עוד יותר למטה כביכול, וזהו טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים וגו' ופירש ואמר כל זה גרם להם עבור ששפכו דמם כמים סביבות ירושלים, כי נודע שהלב הוא בחינת ירשלים, שהוא באמצע העולם כמבו' בספרים ונודע שהתפלה נקרא שפיכה כמו שנאמר (תהילים ק"ב:א') ולפני ה' ישפוך שיחו וגו' ונקרא שפיכות הנפש [כמש"נ (בשמואל א') ואשפוך את נפשי], ונודע מה שאמרו בפסוק (ספ' קדושים) לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (ברכות י' ע"ב) נמצא ששייך לומר על תפלה ל' שפכו דמם, וזהו שפכו דמם כמים, שהוא כינוי לתפלה, סביבות ירושלים, פירוש, סביב הלב, היינו שאין דיבורי תפלתו יוצאין מן הלב, כי לבו בל עמו כאמור, ורק דיבורו הוא סביב הלב ולא מתוך הלב, וזהו סביב ירושלים ואין קובר פירוש שאין קובר וחופר את הדיבור לבחינת ירושלים שהוא הלב רק מן השפה לחוץ אחד בפה ואחד בלב עכ"ל.

פירוש ב

ובתוי"י פ' וישב דל"ב ע"ג כתב וז"ל, רמז מוסר ע"ד הלצה, כי יש י"ב סוגים באומה ישראלית, ורמוזין בשמותן, ד' ראשונות שמעתי בשם מורי, א) ראובן ראו בן, ר"ל, ראו מעשיו שהוא עושה מעשיו הטובים להתפאר שיראו אנשים מעשיו, ב) שמעון, שיצא שמעו הטוב וזהו אנשי שם, שעושה צדקה וכיוצא כדי לעשות לו שם, ג) לוי, שהוא מתחבר עם אנשים טובים כדי שיהיה נקרא ד) יהודה, להודות אותו עד כאן שמעתי, ה) יששכר, שעושה מעשיו הטובים או עוסק בתורה עבור שיש השכר, שבשמאלה עושר וכבוד (שבת דס"ג ע"א) ו) זבולון, מלשון יזבלני אישי תמכין לאורייתא, כדי שיתחבר להתלמיד חכם הנקרא אישי, בצל החכמה בצל הכסף (קהלת ז' י"ב) ז) יוסף ע"ד שביארתי (באבות פ"ד) שכר מצוה מצוה ר"ל שעושה מצוה כדי שיוסיפו לו עוד מצוה

או יש לומר לגמול להשם יתברך עבור התענוג ממצוה העבר וכו', ויוסף הוא תענוג היסוד, שמתענג בעסק המצוה עד שחושק עוד למצוה וכמו שכתב האלשיך (תהילים ק"ג:כ') גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו וכו' יעו"ש, ח) בנימין, שעוסק בתורה בשביל מה שיש בימינה אורך ימים בימינה, ט) דן, שהוא דן ר"ל שהוא ירא לעבור עבירה מחמת עונש דין גיהנם או דין בעולם הזה, י) נפתלי, ר"ל ע"ד שפירש רש"י עיקש ופתלתל וכו' והרמז שנותן דופי בכל אדם שהם עיקש ופתלתל, רק נפתלי (שהוא עצמו עיקש ופתלתל) שאינו רואה נגע עצמו רק של אחרים (עי' לעיל פ' בראשית אות קכ"ו ופ' לך הנה מ"ט) וחמץ שלו אינו רואה רק הוא רואה של אחרים, י"א) גד, לשון דג שהגדולים בולעים את הקטנים, וכן פירש החסיד מו"ה יעב"ץ (באבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו שאינו כדגים שהגדולים בולעים את הקטנים אלא אפילו חבירו גדול כמותו חיים בלעו ועיי"ש, יב) אשר, כי אשרוני בנות, הדרשן שייטב בעיני הנשים לעשות לו בגדים ונדבה, וכן החזן והמתפלל שיאשרוני בנות וכיוצא בזה.

והנה סוג המובחר הוא יוסף ובנימין לפי הנ"ל ומ"מ סוג יוסף יותר מעולה מן סוג בנימין, כי הגם שהוא מובחר משאר הסוגים והוא מן המיימינים ולא מן המשמאילים, מ"מ עיקר התכלית הוא שיעשה הטוב מצד שהוא טוב לשם פועלן, וכמו שכתב בעוללות אפרים בפסוק לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, שלא יכוון לאורך ימים בימינה ולא לעושר וכבוד של שמאל, רק לש"ש.

ובפ' ויגש דל"ז ע"ד אחר שהביא ענין ראובן שמעון לוי ויהודה בשם מורי סיים וז"ל, והוא היפוך תואר יוסף שאוסף כל חרפת בני אדם ותולה סרחונם עבור שפלות שיש בו עכ"ל.

ובס' בן פורת יוסף לפ' ויחי דפ"ג ע"ב וז"ל, אפם שעונותינו מבדילין וכו', ועל ידי גלות הנשמה אצל היצר הרע מה שהיה ראובן רא"ו ב"ן ר"ל שהבן רואה בעין מסוף העולם ועד סופו, ושמעו"ן אוזן שומע [הכרוזין כדלעיל פ' בראשית אות כ"ט, ועיין לקמן בפרשתנו בהגה אות י"ח וי"ט] ולו"י שיתחבר בו יתברך שמו כמו"ש ובו תדבק (בפ' עקב), ויהוד"ה שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים י"ז) ומזכך החומר עד שאות ד יתחבר אל שם הוי"ה ברוך הוא ויהיה שם יהודה, וה"ה אינך שאר שמות השבטים, משא"כ בגלות יצר הרע במדת הגאוה שורש לכל העבירות נתהפך ראו"בן ראו שא"ני ב"ן,שמעון שישמעו שבחו, לוי שנתחבר לאנשי חסד, כדי שיודו אותו, והיינו ע"י שבירת הכלים שנפלה מדת תפארת בתוך הקליפות כמו שביאר מורי [לקמן פ' תשא אות כ"ד] פסוק אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' עכ"ל.

ובצפנת פענח ד"ז ע"ג וז"ל, כי מה שהוא לומד ומתפלל הוא להתפאר ולומר ראו שאני בן כו', ע"ש, ועוד שם ד"ח ע"א ודנ"ו צ"ב ע"ש.

פירוש ג

ובתוי"י פ' אחרי דצ"ז ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי כמו שיש אבות בקדושה כך יש במרכבה טמאה וכו' עכ"ל.

ובצוואת הריב"ש די"ט ע"א וז"ל, כתיב (תהילים צ"ז:ה') הרים כדונג נמסו, ובפרק שלאחריו (תהילים צ"ח:ח') כתיב יחד הרים ירמו, כיצד יתקיימו שני הכתובים, ואפשר לומר כי ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (מדרש רבה בא פט"ז סי' ד') האבות הן הן המרכבה, ויש להבין האיך הוא, שהאבות התחתונים היו המרכבה, אך ידוע שאברהם הוא מדת אהבה שהוא מדת החסד, ויצחק מדת יראה ויעקב מדת תפארת המכריע [עיין לעיל פ' ויצא אות זיי"ן], ואמרו רבותינו ז"ל (יבמות דע"ט ע"א) שלשה סימנים בישראל רחמנים ביישנים גומלי חסדים, שהם שלשה מדות של האבות מתתא לעילא, רחמים מדת יעקב, ביישנים הוא מדת יצחק שהירא מחבירו הוא בוש ממנו, וגמילות חסדים הוא מדת אברהם חסד, והנה זה לעומת זה עשה אלהים שכמו כן יש בטומאה ג' מדות הנ"ל הנקראים אבות הטומאה, אך ההפרש שביניהם הוא כך, כי בקדושה כל השלשה מדות כלולים זה בזה, למשל האוהב את חבירו מרחם עליו ואם לפעמים שלא יוכל למלאות חפץ חבירו הוא בוש ממנו, נמצא שלשתם כלולים זה בזה, והם כמו אחד, שכן בקדושה אחדות גמור, אבל בטומאה הג' מדות הם נפרדים יתפרדו כל פועלי אוץ, שהוא אוהב אהבה זה דבר אחד, וזהו שכתוב הרים כדונג נמסו הרים של טומאה, ולכן לא נאמר יחד לפי שאין להם אחדות רק פירוד כנ"ל, אבל בפסוק שני מדבר בהרי אבות הקדושים שהם אחדות גמור, לכך נאמר יחד הרים ירננו, ופירוש הפסוק (תהילים צ"ב:י') יתפרדו כל פועלי און רמז להנ"ל, כי מדות רעות אשר באדם ח"ו נקראים פועלי און, שהם המביאים לידי און עצמו שהוא עבירה ממש, והמדות הזרות הם שאין להם יחוד וחיבור יחד, לכך אמר יתפרדו כל פועלי און שהרי הם נפרדים ולא אחדות להם, ולכך אמר פועלי און ולא אמר עושה און לרמוז שאף הפועלים של און אין להם אחדות עכ"ל, וכן הוא ברמזי תהלים שבס' אור תורה ד"נ ע"א, ועיקר חילוק זה מבואר לקמן ר"פ פינחס בהבדל שבין חיצוניות המדות לפנימיות המדות ע"ש.

פירוש ד

ובתוי"י פ' וישלח דל"א ע"ג וז"ל שמעתי ממורי קרבה אל נפשי גאלה שהוא גלות הנשמה מיצר הרע וכו' ודפח"ח.

ושם בפ' ויחי ד"מ ע"ד וז"ל, וכאשר שמעתי ממורי שצריך להתפלל על גלות נפשו ורוחו ונשמתו שאצל יצר הרע וכר, ודפח"ח.
ובפרשת פקודי דע"ח ע"א וז"ל, שזה נמשך מזה כמו ששמעתי כאשר קרבה אל נפשי גאלה אז הוא גאולה בגשמיות גם כן.
ובפרשת תצא דקצ"ז ע"ג וז"ל, ע"י תשובה יוצאים מגלות ושעבוד היצר הרע לחירות עולם בסוד קרבה אל נפשי גאלה ששמעתי ממורי זלה"ה עכ"ל, ועין לעיל פ' בראשית בהגה קמ"ב, וע"ע לקמן במאמרים לר"ה ויו"כ אות ל"ג, ופ' בשלח סוף הגה א'.
ובס' בן פורת יוסף דע"ג ע"ב וז"ל, כי יוסף הוא גדר הזכירה לסלק השכחה והגלות וכאשר באמת נאמר וימת יוסף וכל אחיו מגדר הזכירה ויקם [מלך חדש] פרעה שהוא השכחה אשר לא ידע את יוסף דייקא סוג הזכירה כו', ע"ש ועיין מזה לקמן סוף פרשתינו אות י"ח.
ושם לפ' ויחי דפ"ב ע"ד וז"ל, דאיתא בפסוק וימת מלך מצרים ויאנחו ב"י מן העבודה וגו' ומשה היה רועה וגו' וכתבתי דיש שני מיני גלות אחד גלות החומר והגוף אצל האומות, ב' גלות הצורה והנשמה אצל היצר הרע, שהוא המיצר והשונא הגדול של האדם, שמטריד את האדם בעסק הגוף וצרכי עולם הזה, שלא יהיה פנוי לפקח על עסקי נשמתו, ושני מיני גליות הנ"ל זה נמשך מזה, וכאשר קרבה אל נפשי גאלה, שהוא גאולת הנפש והנשמה מיצר הרע, אז מיד הוא גאולה כוללת החומר והגוף משעבוד וגלות האומות, ובזה תבין מה שאמר הכתוב ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, שהוא היצר הרע שחידש גזרותיו אחר שמת בחינת יוסף כו', שכל זמן אשר היה בחינת יוסף קיים אשר נקרא דעת לפקח בעסקי הנשמה, לא שלט בו היצר הרע, מה שאין כן כשמת יוסף, אז ויקם מלך חדש היצר הרע שהוא גלות הנשמה, ומזה נמשך גלות ממש להגוף גם כן, עד אחר כך וימת מלך מצרים היצר הרע המיצר הגדול, או מלך של עולם הזה שנקרא מצרים, וימת שירד ממדריגתו שנולד משה, הדעת, אז הרגישו בזה מה שהיה נשמתם בגלות היצר הרע ויאנחו מן העבודה זו עבודת השי"ת, ויזעקו וגו', והטעם שמת מלך מצרים אז ולא מקודם, כי ומשה היה רועה וגו' שהוא בחינת דעת שבא לכלל ישראל, אז הרגישו חסרונם ויזעקו וגו' ותעל שועתם, ובא גאולה להצורה והחומר, עכ"ל.
ואלה הם דברי רבינו ז"ל בסה"ק שפת אמת סו"פ שמות ח"ל, דהנה עיקר הגלות הוא שהנשמה נאסר בגוף וקול דודי דופק הוא כח הנשמה שבנפשות ב"י שמעורר האדם לפתוח כחודה של מחט בגופו שתוכל הנשמה להאיר באדם, וזהו שכתוב וימררו את

חייהם כו' בחומר ובלבנים. מה שהנפש שהוא החיות שבאדם הוא מוטרד כל היום בהבלי עולם, ומצד זה נמשך הגלות בפועל ממש, כי באמת בנ"י הם נשמת כל הברואים, ומן הדין צריכין להיות כל האומות כפוין לבני ישראל כו', אך בנ"י עצמן צריכין לשעבד ולבטל גופם אל הנשמה וממילא יהיה הכל כסדר כו', ואז הנשמה שולטת בכל הבחינות, בני ישראל שולטין על האומות, ונשמות בנ"י שולטת על הגופים והקדוש ברוך הוא שהוא מחיה כל הנשמות מגלה כח אלקות אל הנשמות, אבל בדורות השפלים, שהגוף עיקר והנשמה טפלה ולכן משועבד הנפש להגוף כמו שכתוב (איכה ה' ט') בנפשינו נביא לחמנו, ועם זה בא כל מיני גליות בכל המדרגות שאין הנשמה שולטת, ונסתר בחינת אלקות בעולם, וזהו שכתוב (תהילים צ"א:ט"ו) עמו אנכי בצרה וכו' ע"ש דבריו הקדושים.

ועיין עוד בס' בן פורת יוסף דקי"א ע"ב וזה לשונו, גלות הגשמיי נמשך מן גלות הרוחניי כמו ששמעתי ממורי זצלה"ה קרבה אל נפשי גאלה וכו', עכ"ל.

ועיין עוד בספר צפנת פענח ד"ז ע"ב ודס"ג ע"ב ודק"ז ע"ג.

פירוש ה

עיין לקמן פ' קדושים בהגה ז' מה אשר העתקתי מס' דגל מחנה אפרים.

פירוש ו

ובתוי"י פ' לך די"ז ריש ע"ג שם הביא בזה הלשון, וכן שמו של משה כולל הכל טוב ורע, וזהו שאמרו משה רבכם קביוסטוס כו' ואיך נעשה היחוד על ידו כו', כן הוא הלשון שם והוא הנכון, וביאור ענין קביוסטוס עיין לקמן פ' קרח אות א'.

ובהיכל הברכה סו"פ ויצא דקפ"א הראשון סוף ע"ד העתיק ענין זה וז"ל, והנה יש כמה בחינות שאחר שעולה למעלה יורד כדי לברר חלקי נפשו, דלית נהורא אלא מגו חשוכא ולית טבא אלא מגו בישא, ובכל ירידה צריכין ליזהר איך לחזור ולעלות כי שמעתי ממורי שיש כמה שנשארו [עי' לעיל פ' בראשית בהגה ס' ד"ה ובתוי"י פ' וירא] ושמעתי ממורי וירא ה' כי סר לראות, כי השכינה כוללת כל העולמות וכל הנבראים שבעולם וכל מחשבות בני אדם הכל יש שם מציאות אלהותו יתברך שמו, הן טובים הן רעים, מלכותו בכל משלה, כמבואר בירושלמי (תענית פ"א הובא בעין יעקב סי"ב) אם ישאל לך אדם איה אלהיך תאמר לו בכרך גדול של רומי (והובא לעיל בפ' בראשית בהגה י') במקום עומק הקליפות, והיה תמה משה כי מאחר שהיחוד האמיתי הוא השכינה, ואיך כוללת שני הפכיים טוב ורע, וכן שמו של משה כולל טוב ורע ואיך נעשה היחוד על ידו, אבל באמת לית טובא אלא מגו בישא ועל דא שלימו דכלא, טוב ורע כחדא ולאסתלקא

לבתר בטוב, ולית טוב אלא ההוא דנפיק מגו ביש ודא איהו פולחנא שלים (ל' זוה"ק תצוה דקפ"ד ע"א) ואלמלא חשוכא לא איתיידע נהורא, ולכן באמת הרע נעשה כסא אל הטוב כמו ופרעה הקריב, וכל התענוג הוא מהיפוך הנגע כיתרון האור מן החושך ונעשה תענוג ע"י הרע, וע"י זה הטוב שבהם עולה ונכלל בקדושה כי עבודה גדולה עשה, והרע גמור נופל למטה, וזהו פולחנא שלים, ויחוד שלם ביצר טוב וביצר רע [ועיין עוד לקמן בסמוך בהגה י"ג] ונעשה היחוד אמתי, כלה נאה וחסודה, ומי שאין לו הכנעה ואמת כשיורד למטה נשאר שם ואינו עולה עכ"ל, ועוד עיין שם סו"פ וישב דרכ"ז ע"ג ופ' חקת דקל"ד ע"ב.

ובאוצר החיים פ' קדושים דקס"ד ע"ג סיים בה וז"ל, אבל באמת הרע הוא כסא אל הטוב, כיתרון האור שהוא מן החושך דייקא, ונעשה זה התענוג בכל העולמות כי ע"י שרואין גודל בהירות אור אין סוף נתבטלו ממציאות, וכשרואין מעשה הרשעים והם אינם בגדר הזה יש להם תענוג גדול, כמאמר התנא (באבות פ"ה) ארבע מדות בהולכי בית המדרש וקחשיב אינו הולך [כמבואר לעיל פ' בראשית אות מ"א] רק כשעולים עולין הניצוצות והקליפות יתפרדו כל פועלי און כתוב בהם עכ"ל, ועוד עיין שם בדף ק"ע ע"ד ובפ' חקת דקל"ט ע"ב ובפ' מסעי דרכ"ד ע"ג ובלקט אמרי פנינים דר"ז ע"א ובס' נתיב מצותיך נתיב היחוד שביל ו' אות ג' ע"ש.

פירוש ז

עיין לעיל פ' בראשית אות מ"א ולקמן פ' בשלח אות י"א.

פירוש ח

עיין לעיל פ' ויצא אות ב'.

פירוש ט

עיין לקמן פ' משפטים אות י"ד בענין אשר נשבעתי באפי בפעם הא' ומה שהעירותי שם על זה בהגה ז' ע"ש.

פירוש י

כתב לנו הרה"ח ר' מרדכי מקסטנטין ישן וז"ל, שמעתי ממגידי אמת שסיפר הר"ר שמואל מקאמינקא (וכדומה שהיה תלמיד הבעש"ט ז"ל) שבעיר סטנוב היה למדן אחד שפעם אחת ביום ו' אחר התפלה כשהיה בבית המדרש נכנס בעומק מחשבותיו בדרישות ובחקירות אלוקיות על ידי ספרי החקירה של החוקרים הקדמונים ולא הבין הדבר היטב ונשאר נבוך בחקירותיו, ורבינו הבעל שם טוב הקדוש ז"ל הרגיש בזה ונסע ממעזבוז בקפיצת הדרך ובא אליו לבית המדרש ופנה אל הלמדן ההוא ואמר אליו בזה

הלשון, היות שכבודו חוקר כך או כך והוא נבוך בחכמה, אני הנני שוטה ומאמין שיש אלוה יחיד ומיוחד, ובלשון אשכנז איהר קלעהרט צי עס איז דא א גאט, איך בין א נער און גלייב ונסע תיכף בחזרה למעזבוז, והלמדן הנ"ל חשב בדעתו מי גילה רז זה לשום אדם מה שאני חקרתי במחשבתי, לכן זה הוא אות ראיה שיש בורא עולם יחיד ומיוחד והוא המגלה סוד ליראיו עכ"ל.

פירוש יא

הרב מוהר"ן נ"י אב"ד דקאלביעל כתב על זה בפשיטות שהוא ר"ת ר' מרדכי והוא הרב הצדיק מוהר"מ ז"ל מלעכוויץ, אבל הרב החסיד המופלג בחכמה מוהר"ם שליט"א אחיו של רבינו מגור שליט"א שדי בה נרגא ואמר שמסתבר יותר שהוא הוא הגה"ק רבי מנחם מנדל מפאביניץ הי"ד ר"ת ר' משה והוא הרב משה'קי מקאברין שהיה רבו של בעל יסוד העבודה, אבל מוהר"מ מלעכוויץ לא היה בימיו כלל עכ"ד.

פירוש יב

והזכיר זה הרבה פעמים בספריו הק' ובס' דברי אמת בפ' לך כתב וז"ל, הנה שמעתי בשם הרב ר' ישראל בעל שם ז"ל כי שבעה עממים הם נוכחים לשבע ספירות הבנין, והנה לפי זה כנעני הוא היפך חסד הוא תאוות אחרות על כן נקרא כנעני לשון סוחר שמקלקל ומפסיד מנשמתו חלילה, בשביל חיי שעה רעה, וחתי לשון חתת אלהים (בפ' וישלח) היפך פחדו יתברך, אמורי לשון התפארות כמו (בפ' תבוא) את ה' האמרת היום היפך ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מ"ט:ג'), וכן פריזי לעומת נצח כי מי שיש לו אהבתו יתברך שמו עושה השתדלות להיות כן לעולם ולנצח ומנצח המונעים ממנו יתב' שמו, וכן מנצח לפניו בנגינות וההיפוך הוא המריב ורוצה לנצח את חבירו, ופריזי יש לומר לשון מפריז על מדותיו (נדה ד"ד ע"ב) בשביל שהם גבורים ויכולים לעשות מלחמה כידוע ברש"י פ' שלח עכ"ל.

ושם בפ' תצוה וז"ל, כי השבעה אומות נגד שבעה מדות מחסד ולמטה כן שמעתי בשם הרב ר' ישראל בעש"ט, וכמו שבקדושה כולם יצאו מאברהם כי מדתו שורש כל טוב , כן להיפוך להבדיל יצאו כולם מכנעני, ומרומז באהבה רעה ותאוות רעות לשון כנען ותגר, שנותן הקדושה בעד תאוה רעה לפי שעה ר"ל, וכן חתי לשון חתת נגד פרוד, וכן אמורי נגד תפארת לשון את ה' האמרת וכו כולם פרשנו בעזרת אל ברוך הוא עכ"ל, והובא שם עוד בפ' אמור ד"ה במדרש ע"ש.

וברי"פ בלק ד"ה והנה כתב וז"ל, כידוע מהריב"ש ששבע עממין הם שבע קליפות מקבילות לשבע מדות המרומזים בפס' (דברי הימים א כ"ט:י"א) לך ה' הגדולה וכו' ועיין לעיל פ' בראשית בהגה ל'.

ובספר אגרא דכלה פ' לך כתב וז"ל, והנה מקובל אצלינו שהז' עממין שהיו בארץ ישראל שציוה השם יתברך להכרית את שמם הם היו נגד הזיי"ן מדות שבקליפה, וקבלתי סדרן והוראת שמותיהן מפה קדוש כבוד אדמו"ר הרב הקדוש פום ממלל רברבן בוצינא דנהורא כק"ש מו"ה י"י הלוי מלובלין זצלה"ה וזה סדרן, הכנעני נגד חסד שבקליפה מורה לשון הכנעה, החתי נגד הגבורה שבקליפה מלשון חתת אלהים (בפ' וישלח), האמורי נגד תפארת שבקליפה כי האמורי לשון התפארות כמה דאת אמר (בפ' תבא) את ה' האמרת וה' האמירך, הפריזי נגד נצח שבקליפה כדרך המנצח היושב בערי הפריזי בלי פחד, החווי נגד הוד שבקליפה מלשון חויא, כי גם בקדו' עיקר החורבן והצרות הם באלף החמישי והודי נהפך עלי למשחית, כל היום דוה, היבוסי נגד יסוד שבקליפה מלשון הכתוב (משלי כ"ז:ז') תבוס נופת והבן (ול"נ שהוא מלשון דריכה לשון (משלי ל':י"ט) דרך גבר בעלמה) גרגשי כנגד מלכות שבקליפה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות דנ"ח ע"א) ואתה מושל בכל אפילו ריש גרגותנא מן שמיא מוקמי ליה, וגרגשי מלשון גרגותני (חגיגה דכ"ב ע"א), (ול"נ שהוא מלשון עפר כי גרגשתא הוא עפר, הרי הוא בסוד עפר המקבל הג' יסודות אש ומים ורוח והבן), על כן הגרגשי עמד ופנה מעצמו (ירושלמי שביעית פרק ו') כי מלכותך מלכות כל עולמים, ואפילו המלכות שבקליפה יתנו הדר למלך הכבוד והבן כי הדברים עתיקין, עד כאן דברי פה קדוש הנ"ל ודפח"ח עכ"ל, ואחר זה האריך עוד שם בענין זה שסידוק של ז' אומות הם נגד חג"ת נהי"ם דקדושה ע"ש.

פירוש יג

ובס' אוצר החיים פ' משפטים מצוה ע"ה דקפ"ב ע"א כתב וז"ל, שכל המדות הקדושות חסד אהבה אהבת חס"ד ימינא בעי לקרבא, גבור"ה לכבוש היצר ולעבוד השם יתברך בגבורה חזקה באש להבת שלהבת, תפאר"ת לפאר ולרומם ליוצרו בוראו קונו, ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מ"ט:ג') בסוד לבוש קדוש להתפאר, נצ"ח שיהיו כל מעשיו לנצחיות ולא להפסיד העיקר שהוא אור צח למסור נפשו ורוחו ומאודו לאל אלהי ישראל, דמו ועיקרו הנקרא נצח [מלשון הכ' (ישעיהו ס"ג:ג') ויז נצחם] הכל כידוע ממרן אלקי הבעש"ט בסוד לך ה' הגדולה והגבורה וכו' שכל המדות יתקשרו לה' אל אמת, והרשע הולך אחר הפסולת, אהבות רעות ויראות רעות, ומלך עליון רמז לנו במצוות אלו ואנשי קדש תהיון לי, לא תאכלו טרפה, ולא תלכו אחרי עצת הנחש, ולא תקבלו

עד חמס כמו שנבאר, שכל אלו הם אזהרות להפוך היצר ליצר טוב, ובא אזהרה ליזהר מדברים אסורים, שכל דברים אסורים הם פסולת המדות שטרפה אותם הקליפות וגם הטוב שבהם הוא רע גמור לערך קדושת ישראל וכו' וזהו אזהרה לא תשא שמע שוא, לא תקבל חיות של שקר, אהבות רעות וגבורות רעות והתפארות רעות ונצחונות רעים והודאות רעות להודות לשקר ולהחניפו ויסודות רעות ניאוף והתחברות ברשעים, ומלכות הרשעה להשתרר על הציבור שלא לשם שמים וכיוצא ידוע לעובדי השם באמת ממרן אלהי הבעל שם טוב, ועיקר שגם היצר והצדיק עובד באהבת מדה רעה זאת את מלך עליון וזהו שלימות שאין כמהו בתוקף, וזהו מקום של בעלי תשובה (ברכות דל"ד ע"ב) שמשיב הכל כל מדות רעות לעבודת השם והוא יותר גדולה מצדיק גמור, היינו צדיק ורע לו שכובש את הרע אבל אינו מהפכו לטוב לעבוד את השם גם עם צד הרע מדות רעות של היצר וכו' [עיין עוד לעיל בהגה ו' מענין זה]. ובס' אור החכמה פ' קדושים כתב וז"ל, שמעתי בשם הריבש"ט ז"ל בפסוק (תהילים י"ג:ג') כי הלל רשע על תאוות נפשו ר"ל מאחר שאדם כלול בו טוב ורע, הנה הצדיקים מבררים כל המדות טובות מרע ולוקחים הטוב, כן עושים בכל זיי"ן מדות שנכללים בהם, מה שאין כן הרשעים נוטלים הרע של המדות, למשל ענוה נוטלים מדה זו לכל התאוות והם נכנעים אל התאוות, נמצא לוקח מדת ענוה וחושב שהוא עושה כהלל עכ"ל, ושם בדרוש לר"ה כתב עוד וז"ל, וזה ענין הלצה שאמר בעל השם ע"ה נבג"מ כי הלל רשע על תאות נפשו כנגד התאוה הוא מחשב עצמו כאין כמו הלל עכ"ל וענין זה מבואר לעיל בפ' לך אות ל"ט מ' באורך ע"ש.

פירוש יד

נראה שכוונתו לומר דהכל הוא דבר אחד עיין לקמן פ' קדושים אות י' ענין שלח ידיו בשלומיו כו' ע"ש, ועיקר דבר זה איך שיתקן אדם כל מעשיו על פי המדות העליונות מבואר לעיל בפ' בראשית אות נ"ח ושם בהגה נ"א באורך.

פירוש טו

שם בפנים איתא הששה פעמים ונראה פשוט שהוא טעות הדפוס וצ"ל עמים וכן מצאתי בס' אור האמת דק"ז ע"א שכתב יאמר ששה עממים, ולכאורה עדיין ראוי להגיה שיאמר השבעה עממין כי בפסוק מבוארים שבעה, ואולי עיקר סגולה זו יש ובצעטיל קטן אות ד' חושב להדיא השבעה אומות וכן הביא בשמו בשער הטהרה אות צ"ו שבראש ס' הזי עממין כנעני חתי אמורי כו' בכל כחו ינצל מן בכתוב (דנחמיה ט' פסוק ח') וכרות עמו

הברית כו' ששם אינם רק ששה, אמנם מצאתי בס' נר מצוה מבעל כש"ט בדי"ג ע"ב שהעתיק יאמר הו' עממין הכנעני כו'.

פירוש טז

עיין לקמן פ' וארא אות ב' ודוק היטב, הכנעני החתי האמורי הפריזי החוי והיבוסי והגרגשי עכ"ל, טהרת ישראל ע"ש וכן הוא בס' דרכי צדק אות י"א שיאמר הז' עממין כנעני חתי אמורי כו' בכל כחו ינצל מן העברה עכ"ל:

פירוש יז

ביאור דבר זה נראה שהוא ע"פ מה שנתבאר לעיל בפ' נח בעמוד התפילה באות קנ"ו וקנ"ח שאדרבה עיקר התקנה הוא שצריך להתפלל עליהם בלב שלם ע"ש היטב.

פירוש יח

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"ב העתיק זה וכתב בזה הלשון, שמעתי ממורי כי ענין גלות ממצרים הוא בכל יום כמו"ש (ירמיהו ל"ב:כ') מופתים בארץ מצרים עד היום הזה, והוא בהסתלקות הדעת ר"ל לידע להכריע שיש בורא עולם המחדש בטובו בכל רגע מעשה בראשית ומשגיח על כל פרט ופרט ועל כל תנועה שם הוא אתו עמו, עד שבא משה בבחינת הדעת ועל ידי הניסים והנפלאות שעשה נתפרסם בעולם שיש בורא אחד המחדש תמיד ומשפיע חיותו על כל בריה בכל רגע, אמנם בחינת דעת זה שנתגלה ביצאת מצרים אינו החיות והשכל והוא אספקלריא שאינה מאירה, דעת דנוקבא, רוח הקודש של הרגשה והבנה שכליית כידוע, אך דעת דכורא יתגלה לעתיד בביאת המשיח והיינו שיהיו עיניך רואות את מוריך (ישעיהו ל':כ') שיראו אותיות התורה והתפילה שלומדים ומתפללים לנגד עיניהם, שהם עולמות ואורות מצוחצחות, ויראו אורות ושמות ולהביות ועולמות עליונים לנגד עיניהם [עין לעיל פרשת תולדות אות ד'] עין רואה ואוזן שומעת כרוזין של מעלה [עין לעיל בהגה ב' ד"ה ובס' בפ"י ולקמן בהגה י"ט], וזהו ולא זכיתי שתאמר יציאת ממצרים בלילות דהיינו שיוכל לפרסם חידוש העולמות והתחדשות השגחת אלהית על כל תנועה שיראו הכל זאת בעיניהם ממש, אף בלילות, בהסתרות וחשכות שעל ידי זה אין העולמות עליונים ואורות אלוהיות נראין, כי חושך הקליפות גורם להסתיר זה בכמה הסתרות ועל זה הצטער התנא ולא זכיתי להזדככות שיהיה בכחי להסיר חשכות והסתרות הקליפות על ידי אותות ומופתים עד שיראו הכל התגלות אלהית שתאמר יציאת מצרים בלילות, כי אף שבפרט זה לא יהיה עד לעתיד ונגלה כבוד ה' ויראו הכל שכל העולם מלא שמות וצרופים ואלהות, והאיש הנלבב מדבק בהם באהבה ובדבקות קונו, ואז יראו זה בעיניהם ממש לעתיד, וכל זה בכללות העולם,

אבל איש פרטי יכול להזדכך ולזכך דורו עד שיהיה להם מדרגה זאת גם בלילות ובגלות, וזהו עד שדרשה בן זומא, כמו שעשה מרן האר"י שהיה מפלפל בדרש בכח ובזיעה גדולה עד ששיבר כח הקליפות ואז היה יכול להראות לכל העולם פרסום אמונת אלהות ברוח הקודש ובדעת דדכורא, שהיה רואה כל ההוה שבעולם וכל האורות עליונים ושומע כרוזים של מעלה, ובאמת אי אפשר שיהיה זה בתכלית לכל העולם עד לעתיד, וזהו שאמרו חכמים כי תכלית זה יהיה לימות המשיח בב"א כי"ר עכ"ל. ובהיכל הברכה פ' תשא דרפ"ד ע"ג וזה לשונו, עיין תולדות ענין גלות מצרים שחסר מהם דעת, דע את אלהי אביך, עד שבא משה בחינת הדעת, אמנם דעת זה שנתגלה ביציאת מצרים היה דעת דנוקבא בהעלם, אך לעתיד יתגלה דעת דדכורא והיו עיניך רואות את מוריך שיראו אותיות התורה והתפלה שלומדים ומתפללים וכו' כטעם ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל, שיראו הכל שמו יתברך עם כל העולמות התלויין בשמו [עיין לעיל פ' בראשית אות י"ג] כי בגלות מלכות שמים הוא משועבד [עיין פ' לך אות ל"א ושם בהגה מ"ב] נעלם ומכוסה ונתכסה עניני השגחתו יתברך מבני אדם ולעתיד יתגלה השגחתו יתברך בפרטי פרטיות עכ"ל.

ובפ' תבא דקס"א ע"א ד"ה ובמורא גדול האריך שם בענין זה ששניהם חסרין וא"ו וכתב וז"ל, ומבואר בדברי מרן אור שבעת הימים הריב"ש טוב שבגאולת מצרים לא יצא מן הגלות אלא דעת דנוקבא, עיין בתוי"י פ' וישלח ענין גלות מצרים היה שחסר מהם הדעת להכריע שיש בורא המחדש בכל רגע מעשה בראשית, והוא ממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה וממש אלופו של עולם בכל תנועה, עד שבא משה בחינת הדעת ועל ידי הנסים שנעשו על ידו נתפרסם שיש בורא המחדש ומחיה בכל רגע את כל העולמות ולית אתר פנוי מיניה ממש, אמנם בחינת דעת זה שנתגלה במצרים היה דעת דנוקבא כו' כי היו שקועין במ"ט שערי טומאה, בקטנות ובחשכות גדול, ושם נתגלה עליהם אור שכינתו יתברך בהרגש ובנועם וזיו השכינה בחיות מופלא מעין עולם הבא, ובזה ידעו שאין שום מציאות בלתי השי"ת, ובכל לבושין וכיסויין והסתרות פנים שם אלופו של עולם, ובדעת זה שאדם יודע שהקב"ה מסתתר שם בכל תנועה ותנועה ואלופו של עולם בכל תנועה אזי בידיעה זאת יתפרדו כל פועלי און ואין זה הסתרה כלל [עיין לעיל פ' ויגש בהגה ה'] כי תיכף מרגיש חיות ואור אלוהות, אבל לגבי חייביא אשתני ואסתתר [עיין לקמן פ' וילך אות זיי"ן] שאינם מאמינים במציאות אלהותו יתברך בכל תנועה, ולכן אשתני ואסתתר לגבייהו ואינן מרגישין שום אור וחיות ולכך כחשו בה' ויאמרו לא הוא (לשון הכתוב ירמיה ה') ולכך בא המצוה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ

מצרים, שהיית בשערי טומאה עד קרוב לאבידה, ושם נתגלה השכינה והאיר לך בדעת לגאול אותך, ומזה תדע ותאמין שבכל תנועה אלופו של עולם מסתתר שם, והוא מצות עשה שידע האדם שאין שום מסך מבדיל בינו לבין אלהיו ובפרט בשעת תורה ותפלה, גם שיעלו לפניו כמה מחשבות זרות וחומות נשגבות ידע שהם לבושין וכיסויין שהקב"ה מסתתר שם לראות למי יפנה לבבך ויאחז צדיק דרכו לומר הדברים כפי המדרגה שעומד שם ויכניע עצמו כתולעת ממש לפני קונו, ואז בנקל שיבא עי"ז להתפשטות הגשמיות לדבק עצמו באותיות, ואע"פ שהאותיות עדיין הם חומריות ובפרט כשהם מעורבין במחשבות, אעפ"כ אין שום מציאות בלתי השם יתברך ויתחזק עצמו לדבק נפשו בעולמות ונשמות ואלהותו יתברך (עיין לעיל פ' נח ריש עמוד התפלה אות ט"ו) בהכנעה גדולה שפל ונבזה ובלב מלא אור ושמחה, כי בתוך האותיות שורה רוחניות אלהותו יתברך המשמח לב ומאירת עינים, וכאשר אנשי הדעת יודעין זה שאלופו של עולם בכל הבל ודיבור ותנועה אז נשברין כל החומות ונסתלקין כל המחשבות בגילוי השכינה אורו יתברך המאיר וכו'.

וכל זה הוא ממש יציאות מצרים שבכל יום אשר שמת אותות ומופתים בארץ מצרים עד היום הזה (לשון הכתוב ירמיהו ל"ב:כ') כי בכל יום אדם יורד לכמה בחינות, הסתרות וחשכות וחלישות דעת וכמה מחשבות, וצדיק באמונתו שמאמין שאין שום מציאות שרואה ושומע בלתי השם יתברך, וכל מאורעות הם בהשגחה פרטיית, אזי באמונה זאת יחיה, בחיות אלהות ונעשה בריה חדשה ממש, וזהו יציאת מצרים שבכל יום אדם נגאל, וכל זה אינו אלא התגלות רוח הקודש והתגלות הדעת דעלמא דנוקבא להיות הלב מלא אור ודבקות וחיות אלהות בלימוד התורה בהרגשה גדולה ובמורא גדול וכל זה מעלמא דנוקבא ,אך דעת דדכורא ולכל המורא הגדול אשר עשה משה שהעלה את ישראל מעלמא דנוקבא להתגלות אלהות דעת דדכורא כמו שיתגלה לעתיד בימי המשיח במהרה בימינו, ולכך המורא הגדול תרויהון מלאים, שבעת מתן תורה העלה משה את בני ישראל למדרגות התגלות דדכורא ,והיינו והיו עיניך רואות את מוריך, וכל העם רואים את הקולות וירא העם וינועו, וכן לעתיד יראו אותיות התורה והתפלה שלומדים ומתפללים יהיה לנגד עיניהם שהם עולמות מצוחצחות וגוונים של אש לוהט, ויראו היכלות ועולמות של מעלה, וזהו דעת דדכורא, ראייה ממש ולא הרגשה בלבד, וזהו המורא הגדול שעשה משה לעיני כל ישראל, שהראה להם כל העולמות והאורות והמלאכים והצחצחות של מעלה מתגלים לעיני כל ישראל והוא דעת דדכורא, וכשאמרו קרב אתה ירדו לדעת דעלמא דנוקבא ונסתלק מהם המורא גדול מלא וא"ו אספלקריא

המאירה עד לעתיד במהרה בימינו, והיו עיניך רואות, כי עין בעין יראו, ובאמת יש יחידי סגולה שזיככו עצמם בתכלית הזיכוך וזכו לראייה ממש, שרואין האורות בעיניהם, כמו מרן האר"י ומרן הריב"ש טוב רש"י והראב"ד ורב האי גאון וכל הגאונים, ור"א בן עזריה אמר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, היינו באמירה לומר לחבירו ראה בעיניך התגלות אלהות וחידוש עולמות, שאין אורות ועולמות עליונים מתגלים, כי חושך הקליפות גורם שאי אפשר שתאמר באמירה ראה בעיניך יציאת מצרים עד שדרשה בן זומא והמשיך לשעתו ביטול הקליפות, והראה לכל אש מלהטת סביביו ואורות ועולמות עליונים בהתגלות רב כמו שיהיה לעתיד כי בן זומא הוא אחד מיורדי מרכבה (חגיגה די"ד ע"ב) והראה לשעתו מה שיהיה לעתיד בהתגלות רב לעיני כל ישראל, וחכמים סברי כי תכלית זה יהיה לימות המשיח עכ"ל.

ועיין באוצר החיים פ' בא דס"א ע"א שכתב וזה לשונו, וכבר ידעת שביציאת מצרים נתגלה הדעת וכו' זמינין צדיקייא למיחמי קודשא בריך הוא עינא בעינא וכו' ע"ש.

ובפ' קדושים דקס"ה ע"א וז"ל, שמעתי ממורי ענין גלות מצרים שהיה חסר מהם הדעת עד שבא משה ועל ידי נסים שעשה נתפרסם שיש אלוה יוצר ובורא המשגיח על כל תנועה, אמנם דעת זה היה דעת דנוקבא אך דעת דדכורא לא יתגלה עד לעתיד בימות המשיח, שיראו אותיות התורה והתפלה לנגד עיניהם שהם עולמות מצוחצחות, ויש צדיקים שזכו לזה גם בזמן הזה ואיקרון חיים מה דלאו הכי מאן דאיהו מלובש באלין קליפין דעור דגופה שפלה לא חמי ולא שמע, ורוחא לא חזי מה דלעיל מיניה, דע למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת, דכמה מלאכים אזלין עמיה, ולית ליה רשו בהאי גופא לאסתכלא בהון, כל שכן לשכינא דאיהו עלייהו, כל שכן קודשא בריך הוא דאיהו לעילא מן שכינתיה, דבה מקבל צלותין דישראל, ובגין חובין הוו מתלבשין באלין קליפין וקודשא בריך הוא מתכסי בכמה גדפין, אבל לעתיד לבא נאמר (ישעיה ל') ולא יכנף עוד מוריך, דאתון בההוא עלמא דלית לכון קליפין ועורין, אית לכו רשו לאסתכלא, אמר ליה ר"ש רעיא מהימנא עם כל דא דאנת לא יכול לאסתכלא בקודשא בריך הוא ושכינתיה, אבל בעין השכל את חזי כולא בבני עלמא דאתי ובמלאכין ובקודשא בריך הוא ושכינתיה דסתרין לך, אלין טופשי דלבא אינון סומין באלין קליפין, אבל לגבך לאו אינון חשיבין כלום (כל זה לשון זוה"ק פ' משפטים דקט"ז ע"ב), וזהו שאמר בעל הגדה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות בגלות, שיתפרסם ויתגלה אור אלהותו בלילות בגלות שאין אורות ועולמות עליונים נראים, כי חושך הקליפות ועורין מפסיקים עד שדרשה בן זומא וסגולות הדרשה לשבר הקליפות, ואז יכול להראות פרסום התגלות אלהותו גם

בגלות הדומה ללילה וחכמים אומרים שתכלית זה יהיה בימי המשיח במהרה בימינו עכ"ל.

פירוש יט

עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ט, ולקמן פ' דברים אות ג', ועוד עי' בס' צפנת פענח לפ' תרומה סוף פן א' דפ"ז ע"ב וז"ל, שמעתי פירוש המשנה עין רואה ואוזן שומעת, כי ראוי להיות עין רואה מסוף העולם ועד סופו, ואוזן שומעת קול כרוזים של מעלה רק הגשמיי והחומר הוא מפסיק, ובזה כתבתי ביאור פסוק (תהילים קט"ו:ה') עצביהם כסף וזהב וגו' עינים להם ולא יראו וכו' ואחר שהוסר החומר שהוא מסך מבדיל אז היה בן יאיר שהאיר עיניהם של ישראל כו' ע"ש.

ומה שרמז בביאור הכתוב עצביהם עיין בס' אור הגנוז לצדיקים פ' נצבים שכתב בקיצור ובס' אור הגנוז שישנו בידינו בכתב יד המחבר ז"ל כתב וז"ל, כמ"ש בשם הבעל שם טוב ז"ל עצביהם כסף וזהב עי"ז עינים להם ולא יראו, פירוש עינים להם, רואים הכל בגשמיות על כן ולא יראו בהשגת רוח הקודש, פה להם, בשבילם, על כן לא ידברו, להיותם מדברים ברוח הקודש שכינה מדברת מתוך גרונם עכ"ל.

פירוש כ

עין לעיל סו"פ נח אות קע"ו ועוד עי' בפ' ויצא בהגה י"א מה שכתבתי בענין זה ופ' ואתחנן אות מ"ב.

פירוש כא

הרב בעל המחבר ס' מנחת שבת כ' לנו וז"ל, שמעתי מפי אבי הרב החסיד נ"י ששמע מפי הרב הקדוש המנוח הר"ר אליקים געציל מאסטרהא שהיה דור שלישי לבעל רב ייבי זצ"ל שאמר בשם הבעל שם טוב זצ"ל על מאמר הכתוב (תהילים צ"ב:ו'-ז') מה גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ופירש הבעש"ט זצ"ל דזה קאי על מה שאנו רואים שיש רשעים בעולם אשר יש להם מפלה חוץ לטבע ובפתע פתאום ועם כל זה אינם מאמינים בה' שהכל הוא בהשגחתו ותולים הכל במקריות הזמן ואמר הבעש"ט זצ"ל שזהו גם כן נמשך מהשגחת הבורא ושכן הוא רצון הבורא אשר הרשע לא יבין ושיתלה הכל במקריות הזמן, ופירש בזה מאמר הכ' הנ"ל בזה"ל, מה גדלו מעשיך ה', פירוש הגם שגדולים מאד מעשי ה' לכל מי שמשים עינא פקיחא, עם כל זה מאד עמקו מחשבותיך, פירוש דבר זה הוא עמוק עוד יותר ויותר, מה שאנו רואים, כי איש בער לא ידע, פי' מי שהוא איש בער הרי כל מה שרואה בעיניו ענינים הנהוגים חוץ לטבע הן בעונש המזדמן לרשעים לפעמים חוץ לטבע, והן בחסדים

המזדמנים לצדיקים חוץ לטבע, בכל זה בער הלזה אינו מאמין שהוא נמשך מהשגחת הבורא ורק תולה הכל במקרה הזמן, וכסיל לא יבין את זאת, פירוש מי שהוא כסיל לא יבין שהכל הוא מהבורא ותולה הכל במקרי הזמן, ודבר זה יש בו עמקות גדול ממחשבת הבורא ברוך הוא שיתנהג העולם כך, שהבער והכסיל כל מה שרואים מפלאות הבורא אינם מאמינים בהשגחה ותולים הכל במקרה עכ"ל.

פירוש כב

ובתוי"י פ' מקץ דל"ה ע"ג וז"ל, ופרעה חולם ר"ל מן שכחה הנקרא פרעה כאשר שמעתי בשם מורי ש"ן נעשה חולם וכו' ע"ש, ושם בפ' בהר דק"כ ע"ב וז"ל, ואתא שונרא בחינת שכחה שאינו מכיר את קונו ואכלה לגדיא וכו', דהיינו גלות מצרים שהיה אצל פרעה בחינת השכחה והעורף כו', ועיין לקמן פ' וארא אות ה'. ושם בפ' ויגש דל"ז ע"א וז"ל, כי היסוד עולה עד הדעת המייחד חכמה ובינה שהם שמות ע"ב קס"א גימטריא זכור המשפיעים ביסוד, שמשם בא הזכירה כמ"ש ביחודים עכ"ל, והענין מבואר בעומק גדול בהיכל הברכה פ' שמות ד"ג ע"א ד"ה בעבודה. ובצפנת פענח פ' בא פז ד' דל"ז ע"ג וז"ל, כי עד עכשיו היה בחינת הגלות שנסתלק הדעת והיו בבחינת פרעה סוד העורף והשכחה ולא ידעו חסרונם וכו' ועתה שבא הזמן שנתגלה בחינת הדעת בעולם שהוא בחינת משה וסימן הגאולה וכו', ואז ידע חסרונו כי בא משה בחינת הדעת אל פרעה שהוא בחינת העורף עכ"ל. ובפ' יתרו פן ב' דס"ב ע"א וז"ל דכתב בפרי עץ חיים הלכות פסח סוד גלות מצרים אצל פרעה וז"ל, כי פרעה ומצרים הם כנגד העורף העליון שהוא אחוריים של הדעת העליון וכו' יעו"ש, והגואל הוא משה סוד הדעת, והענין דשמעתי ממורי ענין תחיית המתים ומשיח ענין סוד הדעת [עיין מזה לעיל פ' לך אות ב' ובהגה ג'] וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש כג

עיין לעיל בפרשתינו אות ה' ואות ו' ושם בהגה ד' שמבואר כל זה באורך.

פירוש כד

ועיין עוד בס' תוי"י פ' לך די"ז ע"ד וז"ל, בתחלת יציאת מצרים שיש בכל אדם כשהקדוש ברוך הוא מוציאו מן נ' שערי טומאה ממצרים, ומחזיק בידו וכו' ע"ש [ועיין לקמן ריש פ' מסעי].

ובפ' וירא ד"כ ע"ג וז"ל, וביארנו איך יש באדם סוד יציאת מצרים וספירת העומר וכו' וכמו שהיה יציאת מצרים קירוב גדול ואחר כך חזר לטבע, כך הוא באדם שנתקרב לעבודת השם יתברך וכו'.

ובפ' וארא דמ"ד ריש ע"ב וז"ל, ושם ביארתי סוד יציאת מצרים וספירת העומר וכו' כי האדם עיקר ביאתו לעולם בחומר וצורה וכו'.
ובפ' אמור דקי"א ע"ג כתב בענין זה ג"כ אריכות גדול מאוד ענין ספירת העומר אין שייך בכל אדם ובכל זמן ע"ש.
ובצפנת פענח פן ב' לפ' יתרו דס"ב ע"א וז"ל, וכאשר נודע סוד גלות מצרים וגאולת מצרים שיש בכל אדם ובכל זמן בעבר ועתיד והוה ומה שהיה הוא שיהיה כו'.
ושם דנ"ג ע"ד וז"ל, איך האדם נקרא עולם קטן וכולל סוד יציאת מצרים ופסח וסוד ספירת העומר ומתן תורה וכו'.
ועוד עיין בתוי"י פ' קדושים דק"ד ע"ד מה שכתב שם בסוד גדול מצרים שנסתלק הדעת למעלה וכו' ע"ש.
ובפרשת שלח דקל"ט ע"ב וז"ל, כי סיבת גלות מצרים על ידי הסתלקות הדעת וסיבת הגאולה בהתפשטות הדעת בעולם כו' ע"ש.
ובס' לקוטים יקרים ד"ד ע"א כתב וז"ל, והשכל נקרא רעיא מהימנא, שהוא מנהיג את האמונה, שמחמת השכל נולד האמונה, משה הוא השכל, ובכל אדם יש בחינת משה והאבות עכ"ל.

פירוש כה
ענין המוכיח שצריך לכלול עצמו עמהם עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א, ובפ' וישלח אות זיי"ז בסופו ושם בהגה ע"ש.

וארא

פירוש א
ועוד שם בד"ה עוד י"ל ברמז כתב וז"ל, קבלתי מן אא"ז זללה"ה ל היינו תלת יוד"ין שהם תלת מוחין והוא בחינת אברהם יצחק ויעקב עכ"ל, ועיין לעיל פ' וירא אות זיי"ז, ולקמן פ' יתרו אות י"ב ופ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב, ושם בהגה ד' ע"ש.

פירוש ב
עיין היטב לעיל פ' שמות אות י"ד בענין ה' שמך לעולם.

פירוש ג
ענין הכתוב בזאת יבוא אהרן אל הקודש מובא במקומו בפ' אחרי ע"ש באות ב' ובהגה, ועיין לעיל סו"פ בראשית אות קפ"ט.

פירוש ד
עין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קל"ד קל"ה ואות קל"ו ענין דחייה של שמאל לקרבו בימין.

פירוש ה
ענין קטנות ראשון ושני עיין לעיל פ' בראשית בהגה ס' ד"ה ובתוי"י פ' וירא,

פירוש ו
עיין לעיל פ' תולדות בהגה א' שכל עניני ומעשה עולם הזה הכל הוא זיווגים ויחודים ע"ש.

פירוש ז
ענין זה מבואר היטב לעיל בפ' בראשית מן אות קע"ט ולהלן בפנים ובהגה וע"ש בהגה ק"ס באורך.

פירוש ח
עיין לעיל פ' שמות אות י"ח ושם בהגה כ"ב.

פירוש ט
ועיין בס' דמ"א פ' עקב וז"ל, וכל מכה שהביא הקדוש ברוך הוא על מצרים היה בתוכו חסד גדול לישראל כמו שאמרו חכמינו ז"ל (תנחומא פ' וארא סי' י"ג ורבה פ"ט) ממכת דם העשירו ישראל, וכאשר ביאר אא"ז זללה"ה מובא בספריו הקדושים של הגאון החסיד מ' יעקב יוסף נ"י שלמצרים היה מכת דם בחינת אה"י"ה בריבוע [עין בהגה שאחר זה אות י'] ולישראל הדבקים באלופו של עולם היה להם בחינת מ"ה בחינת חסדים ע"ש.

פירוש י
בחשבון מרובע כזה א אה אהי אהיה, עיין בזוה"ק פינחס דרי"ט ע"ב ודרכ"ז ע"ב בענין ריבוע שם הוי"ה ברוך הוא.

פירוש יא
ע"ש בדמ"א בפסוק ולכל בני ישראל היה אור במושבותם מה שביאר בזה באורך.

בא

פירוש א
עיין לעיל פ' בראשית בהגה קכ"ח ובפנים אות ק"נ קנ"א קנ"ב ובסו"פ נח בהגה קס"ד.

פירוש ב

ועיין בתוי"י פ' שופטים דקפ"ט ע"ג, אחר שהביא בשם הרמב"ן אם מסופק באיזה דבר כו' [שהעתקתי לעיל בפ' בראשית בהגה קל"ג] כתב אחר זה וז"ל, וכן כתבתי קודם ששמעתי זה בפסוק כחצות הלילה אני יוצא וגו', לנטות על ימין ועל שמאל ואז יוצא קו הממוצע והמשפט, עכ"ל.

פירוש ג

והוא זה גם כן שם בס' בפ"י דל"א ע"ב, ושם בע"ג סיים בה וזה לשונו, וכמו ששמעתי ממורי פירוש הכתוב (ישעיהו נ"ח:י"ג-י"ד) ממצוא חפצך ודבר דבר אז תתענג על ה' והבן עכ"ל, [והגם שלא פורש מה שביאר בזה הבעש"ט מובן ממילא שתתענג על ה' כשהוא יאיר לך כל ספקותיך ממצוא חפצך ע"י שתדבר דבר בתורה].

פירוש ד

עיין שם בצרור החיים די"א ע"א שהרב מחמעלניק [שהי' חתן הרב הקדוש בעל תולדות יעקב יוסף] אמר שכך אמר לו הבעל שם טוב להתענות עד אחר המולד, וע"ש גופא דעובדא היכי הוה. ועי' מג"א סי' תי"ו סק"ג שכז נהג המקובל מהר"י סרוק זצ"ל.

פירוש ה

וסיים שם וזה לשונו, עוד הראני ה' בחודש ניסן תקמ"ח פה ק"ק מעזבוז, מפני מה באחד בניסן ראש השנה למלכים [היינו שבא ליתן טעם על דברי הבעל שם טוב הקדוש שבשביל זה שהוא ראש השנה למלכים מתמנים בו כל השרים והשלטונים, ועל זה אמר מפני מה מתמנים דייקא בו], כי בחודש זה הוא עשר ספירות, בסוד גולגלתא דמלכא, שהוא כוללות כל הבחינות עשר ספירות של מלכות, וכוללות כל המלכות והממשלות, כי בידך לגדל ולחזק לכל, והמתנשא לכל לראש אפילו ריש גרגותא מן שמיא מוקמי ליה, (ברכות דנ"ח ע"א) כי ממלכות שמים נמשך ממשלתו ודי בזה, עכ"ל. ושם בפ' ויגש כתב וז"ל, על דרך שאמר אדוני אבי זקיני נשמתו עדן זללה"ה כי כל המלכות והגדולה נפסק לו לאדם במלכות שמים, וכמאמר חכמינו ז"ל על פסוק (תהילים ק"ג:י"ט) ומלכותו בכל משלה אפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה, והיינו אפילו שררה קטנה. הכל תלוי אם יכפסק משמים יגיע לאדם, ואם לאו לאו, ועל ידי זה תבין מה שאמרתי על המשנה באחד בניסן ר"ה למלכים, כי החודש ניסן הוא גולגלתא דמלכא, ושם נעשה רשימו לכל מיני מלכות הנפסקים למלאכים הממונים על האומות, זה ישפיל וזה ירים, ועל ישראל ועל גוי יחד, לפסוק לו גדולה משמים, עכ"ל.

וכתב בהקדמה לספר לקוטי אמרים וז"ל, שמעתי מפיו הקדוש ממש שהבעל שם טוב זלה"ה למד אותו שיחות עופות ושיחות דקלים וכו', וגם למד עמו סודות הקדושים ויחודים, וגם ספר מעיין החכמה למד אותו, ואמר לו פירוש על כל תיבה ותיבה, וגם הראה לו בספר הנ"ל כמה שמות מלאכים, ואמר לי ממש שעל ידי שמות אלו ידע הבעש"ט בכל חודש ניסן בכל שנה ושנה, איזה ממונים ממנים על העולם, בכדי לידע איך להתנהג עמו ועל ידו, ושאלתי אותו למה בראש חודש ניסן, והשיב מפני שהוא ראש השנה למלכים, ואמרתי לו הלא אדומו"ר אמר לי שלמד עמו כל דבר בודאי ידוע ג"כ לאדומו"ר, והשיב למה לא יהיה זה ידוע לי, רק שצריך לעשות לזה כמה יחודים וכו'. ובס' עבודת ישראל במאמרים לשבועות כתב וז"ל, שמעתי שהריב"ש הקדוש אמר כשהגיע ראש חודש ניסן שהוא ראש השנה למלכים, והושיב כל מלאך על כנו, וכשראה מלאך אחד שלא ישר בעיניו היה ממנה אחר תחתיו עכ"ל, וכ"ה שם בס' עבודת ישראל פ' יתרו וז"ל, דהנה צדיק מושל ביראת אלהים כו' עד שיכול למשול אפילו על השרים של מעלה ולמנותם כפי רצונו שמבין לטובה וכמו ששמענו דרך הצדיק הריב"ש נבג"ם עכ"ל.

פירוש ו

סדר הדיינים נראה פשוט שהוא על פי סדרן בענין התרת נדרים על פי הבעש"ט ז"ל, שהוא ממש כמו שהוא סדרן בענין מלקות על פי האר"י ז"ל, שכן מבואר בסידור הרב ר' שבתי ז"ל בענין מלקות וז"ל, והנה בעת שילקה יהיו שם ג' דיינים יושבים אשר לפניהם ילקה, ויושבים כחצי גורן עגולה ופניהם אל העמוד, והם מכוונים נגד תלת רישי"ן או נגד כח"ב (שזהו על פי האר"י ז"ל) ועל זה כתב שם בסידור מוהר"ש, וזה לשונו, נ"ב גם בהתרת נדרים יכוונו הב"ד לשלשה אהיה אלו מלואים ולקשרם בשרשם שהוא בינה, כי שם בחינת נדר, ממורי (הבעש"ט) נר"ו, עכ"ל.

פירוש ז

נראה כוונתו על מה דאיתא בס' משנת חסידים במסכת ימי מצוה וסוכה פרק י' הלכה ה' שכל הקפה היא כלולה משלש בחינות אלו שסימנם אד"ם נוטריקון אדם דיבור מעשה, וע"ש בהלכה ו' פרטי כוונות הללו בדיבור ובמעשה ובאדם ע"ש היטב.

פירוש ח

הנה כאן לא נתפרש להדיא שצריכין לכוון שמות היוצאים מן ההיפוך גם כן אמנם בס' אור האמת דצ"ח ע"א נדפס גם כן כל ענין זה רק שחסר בו בתחלתו ובסופו אבל זה

מבואר שם דצ"ח ע"ב וז"ל, ויכוין בר"ת של הפסוק עם ניקודו ישר והפוך, הרי שצריך לכון גם ר"ת של ההיפוך לכן העתקתי כך.

פירוש ט

אמנם בפסוק זה ששמות ראשונות הם של שלשה אותיות ושם אחרון הוא של ארבעה אותיות בר"ת של היושר, איני יודע איך לצרף שמות של ההיפוך אם לצרף אותם כמו ביושר של שלשה שלשה ואחרון של ד' או שהראשון של ההיפוך שהוא אחרון של היושר הוא עצמו צריך להיות של ד' לכן העתקתי שניהם והבוחר יבחר.

פירוש י

דבר זה כבר מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ל"ט שקודם הנץ החמה כשמתפלל יכולין לבטל הדינין בנקל ע"ש.

פירוש יא

עין לקמן פ' ואתחנן אות ל"ז, ועוד עיין בס' בן פורת יוסף די"ז ע"א וז"ל, צריך לדבק את עצמו בשטר שהם האותיות הכתוביז בספר שנקרא שטר בין באותיות התורה בלימודו בין בתפלה כאשר קבלתי ממורי זלה"ה זה שיש סגולה וכו' עכ"ל, (נראה ברור שכוונתו לסגולה זו לבטל הדינין בזה). ולפי שעיקר סגולה זו מבואר במכתב של הבעש"ט ז"ל מה שכתב אל הרב בעל התולדות ז"ל, ראיתי לנכון להעתיק כאן כל המכתב ככתבו וכלשונו בס' שבחי בעש"ט עמוד ל' (ומשם נעתק בס"ס בוצינא דנהורא).

על המכתב היה כתוב בכתב יד קדשו בזה הלשון, מק"ק מעזיבוז לק"ק נעמרוב רבתי. הני מילי בכתבא רצוא ושוב כמראה הבזק מראה כהן אב"ד דק"ק הנ"ל מעוז ומגדל הרב המופלא עושה פלא חכם הכולל מ' יוסף הכהן אב"ד דק"ק הנ"ל.

ליד אהובי א"נ הרב המאור הגדול נ"י פ"ה ע"ה המפורסם בחסידות החכם השלם המופלא עושה פלא הנצמד בקירות לבבי דבוק מאח לי כבוד מוהר"ר יוסף הכהן נ"י.

הנה גי"ק קבלתי. וראיתי ראיה אחת בשתי שורות העליונות, ושם נאמר שרומ"כ [=שרום מעלת כבודו] אומר כאילו מוכרח להתענות. ותרגז בטני מקול הקורא והנני מוסיף בגזירת עירין, ובצירוף קב"ה ושכינתיה לבל יכניס עצמו ח"ו בזה, כי זה מעשה מרה שחורה ועצבות ואין שכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' רק מתוך שמחה של מצוה (שבת ד"ל ע"ב). כאשר ידוע לרומ"כ דברי שלמדתי כמה פעמים והיו הדברים האלה על לבבו, וע"ד סעיפי מחשבות רומ"כ המביאים אותו לזה איעצך ויהי אלקים עמך גבור החיל בכל בוקר בעת לימודו ידביק עצמו בהאותיות בדביקות גמור בעבודת האל ית"ש ואז יומתקו הדיני בשרשן ויקל מעליו הדינים ומבשרך אל תתעלם ח"ו להתענות יותר

מהצורך והחיוב. אם שמוע תשמע לקולי יהי' אלקי כו' ובזה אקצר ואומר שלום מאהבה (בכת"י: קשה לקרות התיבה). מנאי א"נ דש"ט כה"י. ישראל בש"ט, אפריון נמטי לבנו יחידו הרבני המופלא הידידי כבוד מוהר"ר שמשון [עי"ח] (בכת"י: ב' תיבות שקשה לקרותם). בני יחידי המופלא מהר"ץ נ"י (בכת"י: קשה לקרות התיבה) וכיוצ"ח פורסים שלומו וזוגתו ולכולם בכלל ובפרט. (במהדורות הקודמות נדפס המכתב בשיבושים רבים - לפנינו הוגה ע"פ צילום האגרת בכי"ק). והביא שם בשבחי בעש"ט עוד וז"ל, ושמעתי מהרב דקהלתינו מ' גדליה ז"ל (הוא הרה"ק בעל ס' תשואות חן) שכמה פעמים חשק הרב בעל תולדות יעקב יוסף ז"ל לנסוע לארץ הקדושה, והרב הבעש"ט זי"ע אמר שלא יסע, ואמר לו סימן זה יהיה בידך, כל פעם שיפול לך חשק לנסוע לארץ הקדושה, תדע נאמנה שיש דינים על העיר ר"ל, והשטן מטריד אותך, כדי שלא להתפלל עבור העיר, על כן כשיפול לך חשק ליסע לארץ הקדושה, תתפלל בעד העיר עכ"ל, ובעיקר ענין המתקת הדינים, על ידי ההתקשרות באותיות התורה והתפלה, עיין בלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ב שביאר דבר זה, על פי דברי הבעל שם טוב ז"ל באגרת הקודש, שהעתקנו בפ' נח בריש עמוד התפלה בהגה י"ג, שנעשה שמחה גדולה ותענוג גדול למעלה כו' ע"ש, וע"ע שם בעמוד התפלה בהגה קנ"ד בשם ס' נוצר חסד.

פירוש יב

ענין ד' אמות של הלכה עיין לקמץ פ' בשלח אות י"ז ושם בהגה י"ד ע"ש, ועיין בתוי"י פ' תצא דקצ"ז סוף ע"ב וז"ל, מה שכתב הרמב"ם (ברכות ד"ח ע"א) אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה כו' וביאר מורי זלה"ה בכל עסקי עולם הזה יש בו תכלית פנימי וכו' ע"ש.

פירוש יג

וכל מעיין ישפוט בצדק כי מאמר זה כולל בקיצור את המאמר דלעיל אות ד' רק שכתוב כאן ברמז גדול.

פירוש יד

ובס' דגל מחנה אפרים פ' וארא כתב וז"ל, כדאיתא בשם אא"ז נ"ע זלה"ה שתלת אבהן הם תלת דיינין וע"ע פ' יתרו אות ב' ג'.

פירוש טו

ועיין בדברי הרב היכל הברכה פ' בא רנ"ב ע"ג ד"ה כחצת חסר, שהאריך שם הרבה, ובאמצע דבריו כתב וז"ל, ועיין בלקוטי תורה פ' שמות דכל שאר כחות הטומאה נהרגו לגמרי, כי בעת שאדם עושה תשובה באמת כמבואר בזוהר (פינחס דר"מ ע"א) כשאדם

עושה תשובה עד דכדוכה של נפש מעומק הלב בחרטה גמורה, הורג כל כחות הטומאה, וממית אותם, עד שלא יפתה אותו עוד לעבירה זאת, ולא יעלה על לב לעולם, אבל נשאר בו כח היצר הרע שמכוון לטוב ועושה רצון הבורא, ומתכוון לעשות רצון הבורא, (עיין לעיל פ' שמות בהגה י"ז ענין מקום של בעלי תשובה), וכל כחות הטומאה מתו לגמרי, אבל בכור אדם לא נסתלק משם אלא הוא"ו, ונהרג כללות הכולל שנסתלק משם דעת עליון, אבל נשאר לו פרטות שהוא לצורך שכר ועונש, ואל אחר אסתרס (לשון זוה"ק משפטים דק"ג ע"א, ועייז לקמן פ' יתרו בפי' הודו בפסוק ובריחי ברזל גדע) שאין לו כללות המייחד ואין לו וא"ו, אלא כשנכלל בצד ימין של יצר טוב, נעשה היחוד על ידו גם כן, דהא נעשה מלאך קדוש, וזהו כחצת כפלגות וכו' אני יוצא בוא"ו, כי האי ברא בוכרא קדישא וא"ו של ברוך, דעת עליון נתגלה במצרים ונסתלק וא"ו החיות שאחז בו מלך מצרים, ומת כל בכור, כללות הבכור שנסתלק משם דעת עליון וכו' וירד ממדריגתו עד בכור השפחה, וכל בכור בהמה גם כן לא נסתלק אלא הכללות וההתרחבות, אבל נשאר מעט מה שצריך ממנה לכחות הבהמיות של אדם, להשתמש עמו בקדושה, לאכילה בקדושה ולקיים מצות פריה ורביה ועונה לשם שמים, אבל בכור השפחה בישא ובכור השבי נהרגו לגמרי, ואבדו על ידי תשובה שעשו וכו' עיין שם שהאריך מאוד, ותוכל להבין קצת מאמר דהכא.

פירוש טז

ענין החיות רצוא ושוב וסוד קטנות וגדלות מבואר בפ' נח אות י"א ושם בהגה י'.

פירוש יז

ענין נשמות גרים מבואר לעיל פ' לך בפנים אות ו' ושם בהגה ו' ועיין לקמן בפי' הודו שבפ' יתרו בפ' וימלט משחיתותם.

פירוש יח

ועיין לעיל פ' בראשית אות קכ"ה שביאור משנה זו איזה חכם הלומד מכל אדם הביא שם גם כן בשם הבעל שם טוב ז"ל, ומזה נראה שכל מאמר זה הוא מתורת הבעש"ט ז"ל, ועי' לעיל פ' שמות בהגה ב' בענין השם נפתלי שהבליע בנעימה במתק לשונו ביאור ולא יראה לך חמץ שרמז עליו כאן, ועיין לקמן פ' מצורע אות א'.

בשלח

פירוש א

בהקדמת ס' בן פורת יוסף ד"ד ע"ב כתב, כי אותיות י ו שבשם הוי"ה ב"ה הם נקראים זכרים ושני ההי"ן נקראים נקבות ע"ש והזכרתי דבריו לקמן בפרשתינו בהגה י"ד ע"ש. ועיין בהיכל הברכה ריש פרשה זו שהאריך בביאור וכתב וז"ל, ושמעתי בשם מורי ריב"ש כשהזכרים קודם בשם הוי"ה הוא חסד גובר, ובסוד הוהי אז תתגבר הנקבה על הזכר, שהוא מורה דין וחרב ומלחמה וכלי זיין, ואז גובר השכחה הנקרא עורף ופרעה (לעיל פ' שמות אות י"ח ופ' וארא אות ה'), ויהי בשלח פרעה את העם, שהם אברי האדם, שהיו עד עכשיו מוכנעין תחת יד פרעה, ועתה שלח את העם שהם האברים לחירות, ולא נחם אלהים דרך, כי יש בחינה נקרא דרך, ס"ג קס"א הידוע, אשר משם נזונין אפילו הרשעים שאין פגם נוגע לשם, דרכיה דרכי נועם, וזה הוא נקודת בת עין, הנותן בי"ם שם ב"ן דרך, ב' פעמים יב"ק יהו"ה אלהי"ם רל"ב תתפ"ו עולה יחוד קריאת שמע אלף קי"ח, אהי"ה יהו"ה אדנ"י תנ"ה רל"ב תרע"א בשכמל"ו אלף שנ"ח כידוע, והוא הבת עין, נקודת כתר שאין שם פגם, ומחמת זה האי רישא בלי בעפרא, אשר משם נזונין כל האומות והרשעים, כי עד שם אין מגיע פגם וחטא התחתונים, ועל זה נאמר (איוב ל"ה ו') אם תרשע מה תפעל לו, ולכך תשובה מהני לישראל כי נשמת ישראל הם משם, והנשמה שאין בה פגם, מתעוררת לתשובה ומהני לה תשובה, אם חטא באהבה רעה מעורר שם רשימות אהבה וכיוצא, ולמטה עשה פגמים גדולים על ידי חטאו, וכשעושה תשובה מעלה הכל לאותו דרך, יורה חטאים בדרך, ואז עוונות נעשין זכיות ממש, כי שם הכל זכות טהור, והוא העלה במדרגות עד אי"ן, וזהו ולא נחם אלהים דרך הפתוח לכל. ודע כי שפע ומזון בא בלתי התעוררות, כי בהכרח זן את העולם, מאחר שאינו חפץ בהשחתת עולם, אבל ישראל עם הקודש עולין לרגל, ומקבלין פני ה' אלהיך, להמשיך להם אפילו הכרחיות שלהם על ידי מעשים טובים שלהם, מאור פני מלך, וימאנו לקבל בחנם שום דבר, כי זה השפע שמשפיע בחנם על שאינו חפץ בהשחתת עולם, זה נקרא אחוריים ודין, אף ששרשו בא ונמשך מרצון עליון, וזהו ולא נחם ולא נהגם אלהים בבחינת דרך, אלא שיקבלו שפע על ידי אמונה ומעשים טובים, ואמר הטעם ארץ פלשתים, שהרי אותה השפע המפולשת לכל באי עולם לטובים ולרעים בסוד אלף קנ"א, כי קרוב הוא פרעה הנזכר לעיל, שיתגבר הגלות על הנפש, כיון שאוכל ממקום שאוכלין הרשעים והקליפות, ופן יראה ותאכל ושבעת ורם לבבך, ובהעלות על דעתו זה, אז קרוב לחזור לפרעה, ושכחת את ה' אלהיך, וזהו כי אמר אלהים המשפיע מאחוריים ודין, שפע

הכרחיות מרצון הפשוט, פן ינחם העם בראותם מלחמה ודין וקטרוג וצרת הנפש ושבו מצרימה, ולזה תיבת בראותם הוא סטרא דנוקבא ודין חסר, ולזה ויסב אלהים, עשה להם הסיבה, הסיבם מדרך הפשוטה פתוח לכל לדרך האחרת, שאין נותן במתנת חנם אלא בשכר, והוא דרך התחתון, דרך גבר, יסוד ומלכות, אוכל ומאכל אכילה אלהיך, והוא דרך המדבר ים סוף, שאינו נשפע אלא על ידי ברכות והודאות ותפלה ותורה ומצוות וחקים כו', ע"ש עוד באורך. ובפ' משפטים בפסוק ויצאה חנם אין כסף דקמ"ה ע"ד כתב וז"ל, עין לקוטי תורה בחינת חנם ליתן בחנם ובחסד יצא מן הגלות, כי הקליפות נזונים מבחינת חנם, שבחנם נותנים להם בלתי שכר, אלא ממקום שאין שם פגם נזונין גם הם, כמבואר בתולדות על פסוק ולא נחם דרך ארץ ובארנו במקום אחר כוונת מרן האלהי ריב"ש טוב באורך, וזה הבחינה תצא מן הגלות, האי רישא דבלי בעפרא, על ידי דוחק וצער ועוני של ישראל עם הקודש, ואז אין כסף, אין שם הנהגה של כסף, אלא זהב וגבורות, והכל בשכר, הנה שכרו אתו ומשלם לשונאיו, ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם עכ"ל, ועוד עיין באוצר החיים פ' נשא דכ"ז ע"ג וסו"פ שלח דק"ו ע"ב. ובתוי"י פ' תצא דקצ"ז ע"ג כתב וז"ל, כי שופר גדול הוא בינה, תשובה, שעל ידי תשובה, יוצאים מגלות ושעבוד היצר הרע לחירות עולם, בסוד קרבה אל נפשי גאלה ששמעתי ממורי זלה"ה [לעיל פ' בראשית אות קס"ו ופ' שמות אות ה' ו'] וזה היה ג"כ יציאת מצרים, כמ"ש וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ע"י בינה שהוא תשובה יצאו ומה שהיה בעבר היא בהוה ובעתיד כו' ועוד עיין בס' דודאים בשדה ר"פ בשלח.

פירוש ב

עיין לעיל פ' שמות אות י"ט מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש ג

עיין בתוי"י פ' תצא ד"ר ע"ב וז"ל, בבריאה שנקרא דרך ב' שמות ס"ג קס"א גימטריא דרך שהוא בריאה בסוד (ישעיהו מ"ג:ט"ז) הנותן בים דרך עיין בכתבים עכ"ל,

פירוש ד

ועוד שם בס' בן פורת יוסף לפ' ויצא דנ"ז ע"א ופ' מקץ דע"ג ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי כפי מחשבתו של אדם בקדושה או בקליפה כך הם העולמות שעליו מלמעלה, וכפי המחשבה כך המאורע במעשה, שעוברין לפניו, אם בעלי חיים טהורים או טמאים, וה"ה שאר מאורעות וכו' ודפח"ח עכ"ל, ובס' דגל מחנה אפרים פ' עקב ד"ה עוד ירמוז והיה עקב וז"ל, שמעתי ממורי ענין לא נראה זבוב על שלחנו, כי לפי זיכוך מחשבתו כך עומדים עולמות עליו, וכך עוברים עליו ענינים בראייה ושמיעה, עיין מזה במקום אחר,

ושם כתבתי ביאור משנה דע מה למעלה ממך, עד כאן מצאתי כתוב בכתבים הנ"ל של הרב החסיד מו"ה יעקב יוסף הכהן ז"ל עכ"ל.

פירוש ה

ובאוצר החיים פ' שמיני דע"ט ע"ד וז"ל, וכל עוף ידוע שהוא סוד המחשבה בסוד עוף הפורח נשרף, ידוע ממרן אלקי הבעש"ט וכו'.

ובפ' ראה דצ"ג ע"ג כתב וז"ל, סוד עוף הם לבושי הנשמות הנעשין ממחשבות ורעותין דלבא, ויש נגדם מחשבות ניאוף, שבא מקליפה של זמזומים, שהם מפסולת בירור חכמה ומחשבה, כמה דאת אמר אשר זמם, ומהם היה ערב רב (קהלת י׳:א׳) זבובי מות יבאיש את ישראל, וכל מי שיש לו הרהורים רעים ומחשבות רעות, הוא מקליפה זאת של שרץ עוף טמא וכו' וראיה מאלישע הנביא שהיה דבק באלהיו בכל רגע, ונקרא איש קדוש כנודע, לא עבר זבוב לפניו כנודע ממרן אלקי הבעש"ט כו', וע"ע שם בפ' חקת דקל"ח ע"ג.

פירוש ו

ובתוי"י סו"פ משפטים ד"ע ע"ג וז"ל, דכתבתי במקום אחר חכם לב יקח מצוות וגו', ב' מצוות לקשר מעשה המצוה תתאה במחשבה אל הבינה שנקרא מצוה עילאה, ואז מלכות נקרא עטרת תפארת, וכמו שכתב ברעיא מהימנא בזוהר תרומה (דקנ"ח ע"א) מסטרא דעלמא דאתי הוא תגא דס"ת, עטרה על רישיה וכו' עכ"ל. ובס' אור הגנוז לצדיקים שישנו בידינו בכתב יד, אחר שהזכיר בפ' וירא ענין חכם לב יקח מצוות דלעיל בפנים סיים וז"ל, וזהו שאמרו (באבות פרק ד') בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה וכו' שמצוה גוררת מצוה, פירוש לצדיק העושה מצוה בכוונה עצומה, מצוה תתאה גורמת לו אור הקדוש העליון של מצוה עילאה, וזהו שסיים ששכר מצוה מצוה, פירוש, שכר מצות תתאה הוא אור הגדול והקדוש העליון, שהוא השורש של המצוה עכ"ל.

ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' קרח וז"ל, שמעתי מן אא"ז זללה"ה מצוה גוררת מצוה, מצוה לשון דבקות והתחברות מלשון צוותא חדא, וזהו הפירוש, מצוה, דבקות להש"י פעם אחת גוררת מצוה היינו יותר דבקות כו'. ובס' צרור החיים דל"ח ע"א בשם כתבי קודש של מהר"ם מליבאוויטש ז"ל כתב וזה לשונו, התרי"ג מצוות ושבע מצוות דרבנן הם תר"כ ניצוצי אור, ולכך אמר הבעל שם טוב הקדוש ז"ל מצוה לשון צוותא, היינו שבעשיית המצוה נדבקים באורו יתברך עכ"ל, ועיין עוד לקמן בפ' אחרי אות י"א מה שהעתקתי מס' תוי"ר.

פירוש ז

עיין לעיל פ' לך אות כ"ט ושם בהגה מ' בענין אמונה ודבקות, ועיין בהקדמת ס' בן פורת יוסף ד"ט ע"ב וז"ל, והנה לקשר הצורה שהוא רוחניי עם החומר שהוא גשמיי, הוא דבר פלא, כמו שכתב רמ"א באו"ח סי' ו' ומפליא לעשות, במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחניי בגשמיי כו', אם כן תקשי מה שנאמר (דברי הימים א כ"ח:ט') דע את אלהי אביך, שהידיעה הוא הדבקות וכמו שנאמר ויאמינו בה' שהאמונה הוא הדבקות, ולפי רמ"א קשה איך אפשר לאדם הגשמיי לדבק בו יתברך שהוא רוחניי הרוחניות וחיי החיים, וביותר קשה מה שנאמר מפורש (בפ' ראה) ובו תדבקון, שהוא קישור ודיבוק חומר הצורה ליוצרה, ואיך אפשר זה, אלא ודאי שיש בחינת ממוצע אשר על ידו אפשר לקישור ודיבוק האדם הגשמי בו יתברך שמו וכו', ומעתה משה רבינו הוא בחינת ממוצע בין ישראל להקדוש ברוך הוא, וזהו שכתוב ויאמינו בה', אך תקשי איך אפשר לידבק בו יתברך שמו, שהוא האמונה והידיעה והדבקות, לזה אמר ובמשה עבדו, על ידי שהאמינו ונדבקו במשה כו' ע"ש.

ובס' צפנת פענח דס"ד ע"ב וזה לשונו, וכאשר מדבק עצמו לתלמיד חכם שבו שורה השכינה, ממילא דבוק בו יתברך ממש, וזהו שכתוב ויאמינו בה' שהוא האמונה ודבקות בו יתברך ממש, וכי תימא איך אפשר לדבוק בו יתברך שמו וכקושיית הש"ס, לכך ביאר הפסוק עצמו ובמשה עבדו, שכל המאמין ומדבק עצמו ברועה ישראל ממילא דבוק בו יתברך שמו וכדרשת חז"ל בפסוק זה. ובתוי"י פ' יתרו דנ"ו ע"ג הביא דרשת חכמינו ז"ל זו ממכילתא, ויאמינו בה' ובמשה, אם במשה האמינו קל וחומר בה', ומה תלמוד לומר במשה, ללמדך שכל המאמין ברועה ישראל כאילו מאמין במי שאמר והיה העולם כו', ע"ש שהאריך בביאור הענין ע"פ כלל זה שהאמונה הוא דבקות והאריך וכתב וז"ל, דזכרתי ביאור המשנה (ר"ה דכ"ט ע"א) והיה כאשר ירים משה ידו וכו' והוא מיוסד על שורש מה שאמרו חכמינו ז"ל (זוה"ק תרומה דקכ"ח ע"ב) זכאה מאן דאחיד בידא דחייבא וכו', כי צריך המנהיג הציבור לשם שמים להיישיר את העם בגשמי וברוחני, לא בעובדא ומילולא לבד, לומר תוכחה ומוסר, רק גם במחשבה, שיקשר את עצמו בו יתברך שמו עם בני דורו, ולהעלותן ולדבקן בו יתברך שמו [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א] ובתנאי שגם הם ידבקו את עצמן אל ראשי הדור, ואז יוכלו ראשי הדור לאחוז בידן ולהעלותן וכו', אם כן שפיר מבואר שכל המאמין ברועה ישראל, והאמונה זו הוא שיאהב אותו ולדבקה בו וכו' כאילו מאמין בו יתברך שמו, כי יהיה זה הדרגה

וממוצע לזה, וזהו שנאמר ויאמינו בה', והיינו על ידי שהאמינו במשה שנתדבקו בו וכו', ועוד ע"ש בפ' צו דפ"ד ע"ג, נשא דק"ל ע"א, שלח דקל"ט ע"א, עקב דק"פ ע"א.
וענין מאן דאחיד בידא דחייבא עיין עוד בפ' בהעלותך דקל"ז ע"א, והוא מה שהעתקתי לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א הנ"ל.

פירוש ח

עיין לעיל פ' בראשית אות י"ט ואות קמ"א, וסוד שם סא"ל שם באות קמ"ב ובאות קמ"ט.

פירוש ט

עיין לקמן פ' קדושים אות י"ד בענין הוכח תוכיח, ועיין בליקוטים לס' נועם מגדים שכתב וז"ל, דברי מוהר"י בעש"ט ז"ל על הפסוק (דניאל ט' ט"ו) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, המוכיחים אומרים, רבונו של עולם על הכל אנו מוכיחים לעמך, רק על הצדקה אתה בעצמך תעורר לבם, מהיות לנו בושת הפנים, שיאמרו לכבוד עצמינו אנו דורשים, שבאמת אנו צריכים לדבר, ובושים אנחנו להוכיח דבר שנוגע לנו ולתבעו, עד כאן דברי פה קדשו. עכ"ל.

פירוש י

לביאור תיבת מר עי' רש"י חולין דצ"ד ע"א ד"ה במר דשחיטה.

פירוש יא

ועיין עוד לקמן פ' עקב אות ד'.

פירוש יב

ונראה פשוט שהוא קיבל זה מאביו הבעש"ט ז"ל כמבואר לקמן פ' יתרו אות י"א, ופ' תשא אות ל' ע"ש.

פירוש יג

ושם בפ' מסעי כתב עוד וז"ל, נקדים דברי מהר"י בעש"ט הקדוש ז"ל דכל מה שהאדם יותר בקדושה תתרבה בו יותר מדת הענווה לזה גדול מה שנאמר במשה וכו' דהיה במדרגה יותר גדולה וכו' ע"כ דבריו הקדושים,
ובס' רזין דאורייתא די"ח ע"ב איתא שהרה"ק מו"ה משה מקאברין סיפר להרה"ק מוהר"י ז"ל מסאסנאוויץ בשם הבעש"ט זי"ע שאמר בזה הלשון, כשאני בדעת הגבוה יודע אני אז שאין בי עוד אפילו אות אחת מהתורה, ולא נכנסתי עוד אף פסיעה אחת בעבודת השם יתברך [עיין לקמן פ' תבא אות ט' י'] ושאל אותו הרב הנ"ל הלא איתא (ריש ויקרא רבתי) דעת קנית מה חסרת, והשיב לו כן הוא האמת כשדעת קנית אתה יודע שחסרת עוד בחינת מה עכ"ל.

ובספר שפתי צדיקים פ' לך (וכן הוא בליקוטים יקרים ד"ז ע"ג) שמעתי מפרשים בשם הבעל שם טוב ז"ל נשמתו בגנזי מרומים, שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב (תהילים קי"ט:קס"ב) היינו מי שמוצא שלל רב, הגם שיש לו שמחה, ויש לו לשמוח הרבה במה שמצא, אמנם מחמת הדאגה שיש לו על הנשאר, שאין ביכלתו ליקח ולגמור כל האוצר, כי רב הוא מאוד לאין מספר, ודואג על מה שמניח כל כך הרבה, והדאגה הזו מבטל ממנו השמחה על מה שמצא, ועל דרך זה הצדיקים קדושי עליון, הגם שיש להם שמחה בעשייתם המצוה, מכל מקום דואגים הרבה על מה שמניחים עוד עשיית הרבה מצוות שאין ביכלתם לעשות, וכל עת ורגע רואה עצמו כאילו עדיין לא התחיל בעבודה עד כאן לשונו הקדוש.

ובס' אור יצחק (אבות פ"ד) וזה לשונו, וכמו שאמר הבעל שם טוב שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים קי"ט:קס"ב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, והקשה הא אמר במקום אחר (תהילים י"ט:י'-י"א) הנחמדים מזהב ומפז רב, והם שני פסוקים שסותרים זה את זה, שאמר שש אנכי וכו' כמוצא שלל רב, ומשמע שהוא אצלו בשוה, זו השמחה לתורה ומצוות שהם אמרתיך, ובזה הפסוק אמר שהם נחמדים אצלו יותר מזהב ומפז רב, ועוד מה זה שאמר כמוצא שלל רב והיה לו לומר כמוצא שלל, ותירץ במשל לאדם שמוצא אוצר גדול, אשר אין ביכלתו ליטול כל האוצר, ואין לו שום עצה לזה השאר שישאר עוד הרבה מאוד, אך שיבא עוד פעם שנית ויש לו צער גדול מזה, כי יחוש וידאג בטרם יבא ליטול הנשאר בין כך יבאו אחרים ויטלו, לכן זו השמחה שיש לו מזה שלקח ואפילו הרבה, אינו נחשב לכלום נגד זה הצער שמצטער שנשאר אלף פעמים יותר ואין ביכלתו לקבל כולו, שבין כך יאבד ממנו השאר, וזהו שאמר שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב, היינו שאין ביכלתו לקבל כולו, וזהו שלמד אפילו הרבה, אבל נגד מה שנשאר לא היה נחשב אצלו שמחתו ממה שלמד, כי זה האדם שהוא לומד באמת, ומכוון בתורה לשמה, הוא היודע שלא למד כלום נגד זה שנשאר עוד, וכל מה שלומד יותר, יודע יותר שלא השיג כלל וכו' עכ"ל, ועיקר דבר זה הוא בס"ס אור תורה ברמזי תהלים דנ"ב סוף ע"א.

פירוש יד

בהקדמת ס' בן פורת יוסף ד"ד ע"ב וע"ג הסביר שם היטב עומק הענין, כי ב' אלפים אמה רומז ליחוד ארבע אותיות שם הוי"ה שמתיחדין בשבת אותיות י ו שהם יסוד אבא ויסוד זעיר אנפין שהם נקראים זכרים (כדאיתא לעיל בריש פרשתינו ע"ש) עם שני ההי"ן ה' עילאה וה' תתאה ע"ש ביאור הדבר, ואף על פי שלא הזכיר שם להדיא שזהו מיסוד

דברי רבינו הבעל שם טוב זי"ע, הנה כל מבין יבין הדבר לאישורו כי הכל סובב הולך על פי דברי הבעל שם טוב שבכאן בפנים, שזהו עצמו מה שרמז כאן לד' אמות של הלכה, שהוא רמז על ד' אותיות שם הוי"ה ברוך הוא כידוע. וכשמתיחדים ביחוד גמור, הוא בסוד אלפיים אמה, כמו שמבואר שם בס' בן פורת יוסף, ואם כן זה הוא רמז נפלא בדרשתם ז"ל, שבו איש תחתיו אלו ד' אמות, אל יצא איש ממקומו אלו ב' אלפים אמה, היינו שאלו ד' אמות של הלכה נעשין בשבת ב' אלפים אמה, וזהו שהתחיל בביאור הדבר, שבכל דבר שבעולם יש ג' שמות ועיקר הוא שם הוי"ה שביתת כל דבר בשבת, כך נראה שורש הכוונה. ועיקר משל הבית שתפס בדבריו יש בזה סוד עמוק, כמו שביאר בס' היכל הברכה סו"פ בחקותי דרצ"ה ע"ד שהרחיב בזה הדיבור בדברים העומדים ברומו של עולם פליאות חכמה ע"ש.

פירוש טו

זה מבואר לעיל ריש פ' נח ע"ש באות ג' ואות ד' ואות ה' ושם בהגה ע"ש.

פירוש טז

ביאור דבר זה הוא כי ע"ב הוא גימטריא חס"ד והדא רומז לאהבה אהבת חסד (מיכה ו':ח') רי"ו גימטריא ירא"ה, הרי כי ע"ב עם רי"ו הוא השתתפות אהבה ויראה, והוא צירוף עירו"ב, וענין הזהירות בהלכות עירובין מבואר בפ' יתרו אות י"ח ואות י"ט.

פירוש יז

ועיקר ענין הנסיעה וההתקשרות לצדיקים שנתחדש על ידי הבעש"ט ז"ל מבואר לקמן בפ' עקב מן אות ע"ג והלאה ע"ש היטב.

פירוש יח

הנה בס' תוי"י פ' שלח דקמ"ח ע"ג כתב וזה לשונו, ונחזור לביאור פסוק אני ישינה ולבי עד (שיר השירים ה':ב') דשמעתי ממורי ביאור פסוק (איוב כ"ג:י"ג) והוא באחד ומי ישיבנו וגו', דיש להקשות מדקאמר והוא, עכ"ל בענין זה, והנה העיקר חסר מז הספר כי מה שכתב שם אחר זה אין לו שייכות לפסוק אני ישינה ולא לפסוק והוא באחד ומי ישיבנו, ואי אפשר להבין כלל לפום רהוטא מה חידש הבעל שם טוב במקראות הללו, והאיר ה' את עיני, ונתתי אל לבי להתבונן שם בראשית הדברים, שהביא שם קודם מאמר זה ענין הכתוב (תהילים קל"ב:י"ג) אוה למושב לו שאין השם שלם ואין הכסא שלם, ובזה ביאר שם ענין (סוכה דמ"ה ע"א) אני והו הושיעה נא ע"ש היטב, ולכן נראה אחר ההתבוננות שזה היה מאמר הבעל שם טוב ז"ל בפסוק והוא באחד ומי ישיבנו, כי תיבת והוא יש בו רמז שניהם יחד, כי יש בו השם והו מן אני והו, וגם יש בו תיבת הוא

שהוא אותיות אוה למפרע, וזהו ענין הכתוב והוא באחד ומי ישיבנו, זהו תפלה שצריך להשיב כל תיבת והוא למקומו, היינו להתאחד אות א אל כס"א, ואותיות וה אל השם, וכל שם והו למקומו, ואמנם שבכתוב לא נרמז רק שם והו, אבל שם במשנה איתא אני והו, שיש עוד שם אני, ועל זה ביאר הבעל שם טוב רמז הפסוק דשיר השירים הנ"ל אני ישינה ולבי ער, שרומז על שם אנ"י, ויש שפיר שייכות אחד לשני פסוקים הללו פסוק אני ישינה ולבי ער, ופסוק והוא באחד ומי ישיבנו, שזה רומז שני שמות אני והו, והגם כי מי בא בסוד קדושים לשער מדעתו מה שדרש הבעש"ט בזה, אבל נראה ברור שקוטב הדרוש שרמז עליו הרב תוי"י זהו האי דכתיבנא בס"ד.

פירוש יט

ובס' זוהר חי שמות די"ב ע"א שהוא על הזוהר ד"ט, האריך בסוד הענין וסיים וז"ל, וזהו ששמעתי מפי הצדיקים ששמשו את תלמידי מרן הריב"ש טוב, רבינו יחיאל מיכל ורבינו חיים קראסנר ורבינו אפרים נכד מרן, שאמרו מפי מרן הריב"ש טוב, ימלא ה', היינו שישתלם השם מחציו תתמלא ויהיה השם הוי"ה, זה יהיה כל משאלותיך. כל התפלות ושאלתך ובקשתך וחפצך שימלא ה', שם שלם וכו'.

ובס' תפארת שלמה במאמרים לשבת נחמו ד"ה שמחו את ירושלים וז"ל, נודע בשם הבעל שם טוב פירוש הכתוב ימלא ה' כל משאלותיך שהכוונה שכל משאלות האדם צריך להיות רק לכבוד השם יתעלה, שימלא שם הוי"ה ברוך הוא, כי לעת עתה בגלות אין השם שלם ואין הכסא שלום, וזהו פירוש הכתוב ימלא ה' שיהיה השם מלא בהיחוד, זה יהיה כל משאלותיך, כי אמנם אך זה צריך האדם לכוון בכל מעשיו, לשם יחוד קודשא בריך הוא, לאוקמי שכינתא מעפרא עכ"ל, ועוד עיין שם בליקוטים לשיר השירים ולפ' ויצא ובהשמטה.

יתרו

פירוש א

בספר אוצר החיים פ' ויקרא דכ"ח ע"ג העתיק זה בביאור רחב וז"ל, וקבלנו ממרן אלהי הבעש"ט זי"ע ששני מדות של חסד וגבורה לוין זה מזה, ונכללין זה בזה, ומתיחדין זה עם זה, וכאשר מתחברין זה לזה נעשה תפארת, ונמשך הדעת הפנימי המיחדן, והמשכות זאת נעשה על ידי הדיינים שהם סוד שלשה רישין, לכך צריך שיהיו שונאי בצע, אותיות שניות מהאבות ששרשן בוקר צהרים ערב, שהוא התפשטות שלהם עד למטה, והדיינים צריכין לעלות למקור הרישין עילאין, וכאשר מבררין ומיחדין במחשבה נעשה אמת

לאמתו, והוא על ידי דרישה וחקירה את העדות להוציא הדין לאמתו, להמשיך הדעת האמיתי על ידי העדאת העדים, שסוד העדות הוא עצם שורש הדעת דרישא דלא אתיידע, שנמשך להדיינים להאיר דעתם וליחדם ויתגלה האמת, וסוד לאמת"ו בסוד מדת ואמ"ת, וידוע שיש שני דעות, והנה באלו השני מוחין שהוא חכמה ובינה, יש להם דעת המזווגם והם סוד הדיינים עילאין שיחודם על ידי התגלות העדאת העדים התגלות הדעת. וכן למטה בסוד שני עטרין יש דעת אחד מכריע בינתים, אמנם האלף נשאר למעלה ואינו יורד ומתפשט כמו הב', ולזה רצה שלמה לדון בלא עדות והתראה (ר"ה דכ"א ע"ב) כי רצה לעלות בסוד הדיינים שלו עד שורש זה ששם הדעת עם הדיינים אחדות אחד לא מתפרדין לעלמין, ודעת השני המכריע בין העטרין הוא מתפשט בחסדים וגבורות שלו, והוא סוד יעקב עם האבות, וכשמתפשט למטה יש שם אחיזה אל הקליפות בסוד עץ הדעת טוב ורע, ויש שם בקליפות סוספיתא דדהבא וכספא שהם חוטפין וגוזלין זה מזה, היפך הקדושה שהכל בדרך אהבה, אבל שם הוא הכל בדרך גזילה, ועל ידי הדיינים סוד תרין עטרין עם הדעת, נתברר האמת, שצריך להגביה את הדעת בשורשו בסוד לאמתו, ושם נתברר הכל, וזה נעשה על ידי הדיינים עם העדאת העדות של אמת נתברר האמת מן השקר, עכ"ל.

ובפ' קדושים דקס"ו וז"ל, שמעתי ממורי כי שני מדות חסד וגבורה לוין זה מזה ונבללין זה בזה, וכאשר מתחברין זה לזה נעשה תפארת אות ש אות אמת, וזה נעשה על ידי הדיינים שהם סוד שלשה רישי"ן דאות ש, ולכך צריך שיהיו שונאי בצ"ע אותיות שניות דאבות, וכאשר מברר ומיחד במחשבה נעשה אמת לאמתו אות ש אות אמת, וכמו שעל ידי דין אמת לאמתו מתיחדין במדות ונכללין ביעקב שהוא אות אמת אות ש כמבואר בזוהר ויחי (דרכ"ד ע"א) ש תלת קשרין תרין קשרין חד מהאי וחד מהאי סטרא וחד דכליל להון, והן הן דברי מרן אלקי הבעש"ט דחסדים וגבורות לוין זה מזה ונכללין זה בזה, ומתחברין בחד דכליל להון שהוא יעקב, תפארת, על ידי דין אמת לאמתו של דיינים שהם בסוד תלת רישין עילאין, ונתברר האמת מן השקר, וההוא קשרא דבאמצעיתא אחיד להאי סטרא ולהאי סטרא, וזהו אות שי"ן דקשוט ומעלה השי"ן דשקר.

ומבואר שם בספר הכהן הגדול דמסיים משם מורי והנה למטה יש גם כן סוספיתא דדהבא שהם חוטפין וגוזלין זה מזה, ועל ידי הדיין נתברר, עד כאן אמרי קודש מפז יקרים, והן הן הדברים שביארנו במצות גזל החקוק באות ש, דשי"ן דשקר הוא בגזלה ומראין על עצמן סימני טהרה שיש להם אות שי"ן, וגם הם נכללין זה בזה, אבל הוא

שקר, כי הם אין לווין זה מזה אלא חוטפין וגוזלין, ועל ידי דייני אמת נתברר אות שי"ן דקשוט, ומחזיר הגזל לבעליו, ונתגלה אמת ונמחה השקר וכו' עכ"ל.
ועיקר סוד תלת רישין הנזכר בזוה"ק באידרא (האזינו דרפ"ט ע"ב) עיין באוצר החיים פ' בהר דרנ"ב ע"ד ודרנ"ג ריש ע"ב. 2ובפ' משפטים דקע"ו ע"א כתב עוד באוצר החיים וז"ל, וידוע ממרן אלקי הבעש"ט שכל בית דין שלשה דיינים, הם בסוד שלשה אבות, הכורה באר התורה, וממשיכין השפעות למלכות, ובית דין התחתון ממשיכין השפעות לעולם התחתון כו' ע"ש.

פירוש ב

עוד עיין לעיל בפ' בא הגה י"ד, ובפ' בראשית בהגה ח' ושם בהגה מ"ט ענין תלת אבהן תלת רישין.

פירוש ג

ובצוואת הריב"ש די"ז ע"ב וז"ל, במשנה (אבות פ"א) וכל המרבה דברים מביא חטא, חטא פירוש חסרון, שאפילו כשמדבר דברים עם בני אדם בחכמת התורה, מכל מקום השתיקה יפה מאוד יותר, שיכול בשתיקה לחשוב בגדולתו יתברך שמו, ולקשר עצמו בו יתברך שמו יותר משיקשר את עצמו בדיבור [ועיין לקמן פרשת עקב בהגה נ"ה משבח השתיקה] ולפעמים שוכב במטה ונראה לבני אדם שהוא ישן והוא באותה שעה מתבודד עצמו עם הבורא יתברך שמו עכ"ל.

פירוש ד

ענין העלאת דיבורים פשוטים עיין בפ' בראשית אות ק"ו ק"ז ובהגה שם, ועוד עיין בפ' וישלח אות י"א ואות י"ב.

פירוש ה

ושם בס' בן פורת יוסף דק"ט ע"א ת"ל, תחלה צריך ללמוד התורה הגם כשאינו כוסף וחושק בלימוד התורה, מכל מקום צריך ללמוד בעל כרחו, כמו שכתבתי במקום אחר, כי זה היה ענין כפיית הר כגיגית בשעת מתן תורה, שילמוד בעל כרחו, כמו מי שכופה אותו.
ובספר נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות כ"ח כתב וז"ל, וביאר מרן הריב"ש טוב מאמר כפה עליהם ההר ללמד שאף בעת שנסתלק החיות והתורה היא עליו למשא כבד, יקבל על עצמו עול תורה, כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא, עכ"ל, ועיין לעיל פ' וישלח אות י"ד שעיקר השכר הוא על מה שהאדם עושה בהכרח ע"ש.

פירוש ו

עיין מזה לקמן פ' ואתחנן אות ס"א, ובפשיטות נראה על פי המבואר בפ' תצוה שיש בכל אות כל הכ"ב אתוון ע"י מילואין ע"ש, וכן מבואר שם בפ' ואתחנן בהגה כ"ח שבכל אות יש אלפים ורבבות אותיות על ידי המילוי ומילוי דמילוי עד למעלה ע"ש.

פירוש ז

ועיין בדמ"א פ' תשא ד"ה פסל וז"ל, דהנה ידוע (בזוהר הקדוש אחרי רע"ג ע"א ע"ש) אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, ותיבת אנכי מרמז ע"ד אנא נפשי כתבית יהבית ע"כ, והיינו כביכול נפשו של הקדוש ברוך הוא הוא ממש בתורה עכ"ל.

ובפ' יתרו כתב וז"ל, איתא אנכי ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית, והוא סוד הנפש, ובתוכו סוד הרוח והנשמה, כמו שאמר אא"ז זללה"ה בסוד תחתים שנים ושלישים תעשה וכו' (לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות י"ז) כן הוא בסוד נפש רוח ונשמה והבן עכ"ל.

פירוש ח

בהיכל הברכה סו"פ וישב דרכ"ז ע"ד העתיק ענין זה בביאור וז"ל, ועיין בפורת בסופו, שמעתי ממורי שאלת כומר אחד רשע, אתה אומר לית אתר פנוי מיניה, אם אתה כופר בע"ז הידוע, ואת אומר צא תאמר לו, וכן בכל ע"ז שבעולם, אם כן אתה כופר בחלק שהוא ממנו יתברך, וביאר כי יש באדם חצר הכבד, בסוד חד פריסו דאתפרס (עיין זוה"ק נשא דקכ"ח ע"א) והבדילה הפרוכת, ודרך שם נדחה המותרות, והוא ממש צואה רותחת, כי באמת נאמר להשטן יגער (זכריה ג' ב') [יגע"ר] ג"ע ע"ר להוריק ממנו כל החיות והטוב, והרע נופל לנוקבא דתהומא רבה, וזהו הפריסו לבוחן לבות, להפריש בין טוב לרע, וזהו (תהילים צ"ו:ה') כי כל אלהי העמים אלילים, הבל וריק, ואם תאמר קושיית הרשע הנ"ל, לזה מתרץ וה' שמים עשה פריסו דאתפרס עכ"ל.

ובסו"פ בחקותי ד"ש ע"ב וז"ל והנה אות ו' נקרא רקיע, ולכן הושמו בין אותיות ר"ע של כתנות עו"ר, ומרן הקדוש האר"י בן אליעזר הבעש"ט שאל ממנו כומר אחד פילוסוף ואמר, אתה מזהיר את העם שידעו בכל רגע דלית אתר פנוי מיניה, ואין שום מציאות דבר קטן וגדול ופעולה קטנה וגדולה בלתי מציאות השם יתברך, אם כן אם אתה כופר בע"ז אל נכר, אתה כופר בחלק שהוא ממנו יתברך, שהרי אין מציאות בלעדו יתברך שמו, וביאר כי יש באדם חצר כבד בסוד והבדילה הפרכת, נימא המבדלת, והענין הוא עצמו מה שביאר מרן האר"י החי, כי אות ואו רקיע הושם בין אותיות רע להבדיל בין המותרות והצואה, אל נכר, אל זר, אל אחר קיא צואה אלהים אחרים, ובין אלהים קדושים כתנות אור, ולכן איתא בירושלמי (פ"א דתענית, בעין יעקב סי' בי) אם ישאל לך אדם איה

אלהיך תאמר לו בכרך גדול של רומי [הובא לעיל פ' בראשית בהגה י', שמות הגה ו'] שבאמת אין שום מציאות בלתי השם יתברך, אבל הוא יתברך שמו אש אכלה, וא"ו, רקיע השמים מבדיל בין הקדושה להפרש וצואה, ודוחה בכל רגע את הרע גמור ומעלה את הטוב וכו', עכ"ל.

ועיין שם עוד בפ' משפטים דקמ"ד ע"ב שהבעל שם טוב השיב זה לתלמידיו ע"ש, ועוד הביא כל זה שם בפ' דברים די"ז ע"ב וכתב שם שהבעש"ט זי"ע השיב לתלמידיו מלין אלין דשאל ההוא רשע נשאל למעלה, והתשובה כי יש חד פריסו דאתפרס להבדיל בין טוב לרע, והוא עצמו דברי מרן האר"י וכו' ע"ש.

ושם בפ' ראה דע"ז ע"א וז"ל, וכמו"ש בשם מרן האר"י הבעש"ט ששאל אותו מין אחד, אתה שכיח בפיך שאין שום מציאות דבר גדול ודבר קטן בלתי השם יתברך, ובכל תנועה אלופו של עולם, אם כן למה אתה כופר בע"ז, הרי אתה כופר בחלק, וכל חלק הוא כולו [עיין לקמן פ' נשא אות ד'], והשיב לתלמידים אף שבאמת איתא ירושלמי אם ישאל לך אדם איה אלהיך תאמר לו בכרך גדול של רומי, אף על פי כן אות וא"ו הנ"ל מפריש בסוד חד פריסו וכו' ע"ש. ועוד הזכיר זה בקצרה באוצר החיים פ' מסעי דרכ"ג סוף ע"ג, ובפ' ואתחנן דמ"א ע"א במצות קריאת שמע מצוה תכ"א ע"ש.

פירוש ט

עיין שם בפנים בס' בפ"י שהמדפיסים ערבבו דיבור זה יחד עם משל המלך שעשה חומות באחיזת עינים, והדפיסו שני דיבורים הללו יחד ולא הפרידו ביניהם בשום נקודה לסימן הפסק, ומזה נעתק כך גם בס' ליקוטים מהבעש"ט ע"ש ד"ד ע"ב ונדפס גם שם בערבוב, אבל נראה ברור ופשוט שהם שני דיבורים נפרדים, לא קרב זה אל זה, וכמו שהעירותי לקמן ר"פ וילך.

פירוש י

עיין לעיל פ' בשלח אות י"ד, ולקמן סו"פ תשא אות ל' מענין זה, וענין לשמור שבת כהלכתו הובא ג"כ בצוואת הריב"ש ו"ג ע"ב.

פירוש יא

וכתב לנו הרב הגאון מוהרש"ם ז"ל בעל המחבר ס' דעת תורה וכו' וז"ל, שמעתי מזקנים כי פעם אחת ישבו תלמידי הרה"ק ר' ארון ליב זצ"ל מפרעמישליאן ביום ו' עש"ק וספרו מופתים מהבעל שם טוב, והרב הקדוש הנ"ל ישב בחדרו הסמוך ושמע דבריהם ופתח הדלת ואמר להם, מה לכם לספר מופתיו, ספרו נא גודל צדקתו ויראתו, כי בכל יום ערב שבת בהגיע חצות היום התחיל לדפוק לבבו, וכל מעיו היו מקשקשים עד שכל סביביו

שמעו קול המון וקשקוש, מפני הפחד והרעדה שהיו כל אבריו רועדים מהכנת שבת וקדושת היום הבא.

פירוש יב
עיין לעיל בפ' וישב אות זיי"ן ששם איתא כוונת המקוה קצת באופן אחר.

פירוש יג
כי גימטריא של מקו"ה שהוא בגימטריא קנ"א מכוון גימטריא של שם אהיה כשהוא במילוי ההין כדלקמן אות י"ד.

פירוש יד
עיין לעיל פ' לך אות ט"ו מענין זה.

פירוש טו
ענין שם אל"ד עיין פ' וירא אות זיי"ן, וענין הלמד שרומז לשלשה אבות עין לעיל פ' וארא בהגה א'.

פירוש טז
בס' סיפורים נוראים (לבעהמ"ח ס' מצרף העבודה) סיפר וז"ל, הנה שמעתי מנאמני רוח אשר פעם אחת דרש הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל לתלמידיו בענין כוונת המקוה, הנדפם כעת בסידור אדומו"ר הזקן, ותלמידיו היו גאוני ארץ בנגלה ובנסתר, ואמרו לו, רבינו, הנה בכתבי האר"י ז"ל איתא הכוונות באופן אחר מכוונות אלו אשר אדונינו מגלה לנו, וכאשר שמע הבעש"ט הקדוש דבר זה מהם תיכף השליך ראשו לאחוריו, ופניו נעשו לפיד אש ועיניו בולטות, כדרכו בהתפשטות הגשמיות בעת עלייתו בעולמות העליונים, ונפל על תלמידיו פחד ורעדה גדולה, ובקצה השלחן ישב ר' נחמן האראדנקיר כי היה צעיר שבתלמידים, והנה על ר' נחמן הנ"ל נפל תרדמה גדולה עד שלא היה ביכלתו בשום אופן להתאפק מלישן והיצר לו מזה מאוד, כי זה באמת בזיון גדול שהבעל שם טוב עוסק בעליית נשמה וכל תלמידיו יושבים בפחד וברעדה, והוא נרדם אצל השלחן הטהור, ופתח בידיו בחוזק את עיניו, אבל כל זה לא הועיל לו רק נרדם וישן בתרדמה גדולה, ובתוך שינתו חלם לו איך שהוא הולך בחוץ ורואה עם רב רצים במהירות גדול ורץ גם הוא אחריהם ושאל אותם מהו מרוצתם, ואמרו לו בחפזון גדול וכי אינו ידוע לך שרבינו הקדוש ידרוש מיד, ושאל אותם מי הוא הרב אשר בעבורו היא החרדה הגדולה הזאת, ומצד החפזון הגדול לא ענו אותו כלל, והלך אחריהם עד שבא לבית גדול ומהודר מאוד שמעולם לא ראה הידור כזה, והבית מלא מפה לפה אנשים אשר לפי ראות פניהם הם גדולי עולם, ובבית זה היה הרעש יותר גדול מבחוץ ושמע שהכל אומרים בפחד ושמחה

גדולה, הנה תיכף ידרוש לנו רבינו הק' רזין דאורייתא, ובתוך כך בא הבעל שם טוב והתחיל לדרוש הדרוש הזה בכוונת המקוה, ועמד לנגדו איש רך בשנים וסתר את דברי הבעל שם טוב, ושאל מי הוא זה, ואמרו שהוא האר"י ז"ל, ונמשך הפלפול ביניהם זמן רב עד ששמע איך האר"י ז"ל הודה לדברי הבעל שם טוב, ובתוך כך הקיץ ר' נחמן משינתו, ותיכף ישב הבעל שם טוב ואמר, נחמן, אני לקחתי אותך להיות עד בדבר זה. תעיד האם לא הודה לי האר"י ז"ל. ואחר כך סיים הבעל שם טוב את הדרוש והלך לו עכ"ל.

פירוש יז

מענין הכוונה בטבילת מקוה עין בסמוך בהגה י"ט,

פירוש יח

ובליקוטים יקרים דט"ו ע"ג וז"ל, אמרו על ריב"ש עליו השלום שזכה לכל ההארות והמדרגות שהיה לו, הכל מחמת המקוואות שהיו לו תמיד הטבילות, ומקוואות בתמידות טוב יותר מהתענית, שהתענית מחליש הגוף מעבודת השם, ועוד יותר טוב שהכח שהוא מניח בתענית יתן הכח ההוא בלימוד התורה ותפלה שיתפלל בכל כחו וכוונתו ובזה יבא למדרגה, עכ"ל, והוא בכתר שם טוב דכ"א ע"ב, וכן הוא ברמזי תהלים שבסוף ספר אור תורה בסוף ד"ה שויתי ה' לנגדי תמיד ע"ש.

ועיין בסיפורי צדיקים החדש אות ט"ז שהרב ר' משה מזוועהיל ז"ל אמר בשם אביו הרי"מ מזלאטשוב ז"ל ששמע מפה קדוש הבעש"ט ז"ל שאמר בזה הלשון, פעלתי אצל השם יתברך שהטבילה שאדם טובל את עצמו במקוה בבוקר יהיה נחשב לפני הקדוש ברוך כמו תענית יום אחד, עכ"ל.

ובעשר אורות די"ג ע"א כתב וז"ל, נודע ומפורסם שהבעש"ט אמר אם היה יכול המגיד הקדוש ממעזריטש לילך למקוה היה מביא משיח, והצדיקים ביארו זה המאמר שהמגיד ביכלתו עם המקוה שלו להכניס הרהורי תשובה בכל העולם, והיתה הגאולה שלימה.

פירוש יט

בס' פרי קודש הילולים על הפרי עץ חיים האריך בענין המבואר בפע"ח שער השבת בשם תלמיד האר"י ז"ל, שמי שיטבול בלי כוונה יצא מקו השם וכו', וכתב שם בס' פק"ה באורך שלא יצאו דברים הללו מפי האר"י ז"ל כלל, ואחר כך כתב וז"ל, כי כבר קבלנו מפי רבותינו בשם הבעש"ט אשר פנייה וגדלות לא יזיק לכוונת המקוה, אחר שהמעשה גורמת בעצמה טהרה, וכן הדין בצדקה וכו' (לענין צדקה עי' לקמן פ' תרומה אות א' ופ' ראה אות י"ב) ואחר שהאריך הרבה בסוד המקוה כתב וז"ל, ולכן אמר מי שטובל שלא בכוונה כו', ואין סתירה לדברי הבעל ש"ט, כי שלא בכוונה היינו שאין

מכוון להמשיך עליו שם טהרה לשם המכוון, ואין רצונו שלא בכוונה כוונת יחידים, כי בזה לא יצא מקו ה', כי המעשה הוא טוב בעצמו, וגם פנייה וגבהות לא יזיק כמו שביארנו למעלה, אבל על כל פנים צריך לכוון לשם טהרה, ודומה לזה אמרו ז"ל (חגיגה די"ט ע"ב) טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ופירש רש"י ז"ל היינו שטבל לשם רחיצה בעלמא ולא לשם טהרה עכ"ל, והנה הגם שלחולין אין צריך כוונה היינו לאכילת חולין, אבל לתורה ולתפלה ולדבר שבקדושה בודאי צריך כוונה, לשם טהרה לשם תשובה וכו', שמעתי ממורי הקדוש מ"מ דק"ק קאזניץ מרגלא בפומיה (יומא דפ"ה ע"ב) מה מקוה מטהר וכו' ואיך הוא מטהר את הטמאים היינו כשנכנס לתוכה, כך הקב"ה מטהר את הטמאים הבא לטהר וכו', ואז בודאי אם בא לטהר ונכנם למקוה לשם טהרה הגם שיבא לו איזה פנייה וגדלות ח"ו ר"ל, זה אינו מזיק אחר שבא בקו ה', אבל מי שלא נכנס כלל, או שלא בא לטהר כלל, רק לשם יוהרא בעלמא, המעשה כזה הוא החלל מתה מעולם השבירה ר"ל, עכ"ל.

ובהגהות על פרי עץ חיים שנדפס בס' רמזי ישראל, איתא שם בענין זה וז"ל, מ"ש לכן מי שיטבול בלי כוונה וכו' זה קאי על מ"ש בסוף עמוד הקודם על תר"ע שאמר (חגיגה די"ד ע"ב) כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, הם הם המהרסים, אבל בודאי בלי שום כוונה, מה יפה לו ליטהר בכל מקום, ובעל שם אמר אפילו מי שטובל ליוהרא נמי טוב, שמכל מקום טהור הוא ומי שירצה ומכוון טביל"ה טב"ל י"ה היינו שמערב ו"ה בי"ה על ידי טבל שמספרו אם והוא המקוה טהרה, מסכים לדברי ר"ע לתלמידיו, ולא הייתי מאריך אלא לפי ששמעתי שיש בדור זה איזה החושבים בעיניהם לחכמים ואין מניחין לטבול, ותולין עצמם בדברי האר"י ז"ל, אוי לנפשם וגיהנם כלה והם לא יכלו, עכ"ל.

פירוש כ

ענין זה תמצא בס' משנת חסידים בימי מצוה וסוכה פרק ו' ע"ש.

פירוש כא

בארבעה צירופי שם הוי"ה במילואים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן יש תשעה יודי"ן, שבמילוי ע"ב יש ד' יודין כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י, במילוי ס"ג יש שלשה יודין כזה יו"ד ה"י וא"ו ה"י, במילוי מ"ה יש יו"ד אחת כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ובמילוי ב"ן ג"כ יו"ד אחת כזה יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה, הרי שכל היודין הנמצאים באלו ארבעה השמות הם תשעה, וט' פעמים י' הוא צ' כמספר מי"ם.

פירוש כב
בס' ליקוטים יקרים דל"א ע"א כתב וז"ל, כמו ענין כוונת המקוה שמתעלם האדם במקוה שהוא הבינה שהוא התשובה ואור הלובן המדיח כל הפגמים. והוא שם אהיה בההי"ן גימטריא מקו"ה, וכמו שנתבאר למעלה, ואחר כך יוצא ונולד בריה חדשה, כמו שאמר הכתוב (תהילים נ"א:י"ב) לב טהור ברא לי וגו' ר"ת טבל, ורוח נכון חדש בקרבי עכ"ל.

פירוש כג
שם אהיה במילוי יודי"ן עולה קס"א כזה אלף הי יוד הי, ובמילוי אלפי"ן עולין קמ"ג כזה אלף הא יוד הא.

פירוש כד
זה תמצא בס' משנת חסידים בימי מצוה וסוכה פרק ט' הלכה ה' ע"ש.

פירוש כה
ובס' פרי הארץ פ' לך כתב וז"ל, כשבא אל המקוה יכוון שהמקוה הוא שם קנ"א דהיינו אהי"ה במילוי ההי"ן כזה אלף הה יוד הה גימטריא קנ"א כמנין מקו"ה, ועיקר יכוון שהמקוה התחתונה שאנו טובלים בה היא עצמה שם קנ"א על ידי השתלשלות, ויטבול פעם א' ויכוין שם קנ"א הנ"ל בשעה שהוא תחת המים, ואחר כך יכוון שם אגלא שהוא שם הגבורות היוצא מר"ת "אתה "גבור "לעולם "אדני, ויטבול פעם ב' ויכוין שם הנ"ל ואחר כך יכוון שם אלד, ויכוון שמשם אגלא, נעשה מן א"ג ד ונעשה שם אלד, ויטבול פעם ג' ויכוין שם הנ"ל ואחר כך יטבול פעם ד' ובשעה שיהיה ראשו תחת המים ישלוב השני שמות אהיה עם אלד כזה אלף א הה ל יוד ד הה, ויכוין את הדבר שמתפללים עבורו [הרי זה אינו מדבר מטבילת המקוה בערב שבת רק כשטובל קודם שבא להתפלל על איזה דבר נחוץ] שהוא בתוך השם הזה הוא נמתק שיעלה אותו כנזכר לעיל, ויטבול פעם ה' וישלב את השם אהיה פשוט עם השם אלד פשוט כזה א א ה ל י ד ה ויכוין להעלות הדבר שמתפלל אל מדרגה עליונה של הבינה ואז נעשה הכל חסד ורחמים גמורים, עד כאן מצאתי בדברי קדשו של הרה"ק ר' אברהם ברבינו הרה"ק וכו' ר' דוב בער ממעזריטש זצלה"ה זי"ע עכ"ל. ועיין עוד בס' אוצר החיים פ' מצורע דקכ"א ע"א עומק כוונת המקוה על פי דברי מרן אלקי הבעש"ט והאר"י זי"ע ע"ש.
וכתב בס' מדרש פינחס החדש אות כ"ו וז"ל, הבעל שם טוב התבודד עם ר"צ ביער ללמדו כוונת המקוה, ור' זאב קיציס הטמין את עצמו ביער, ושמע שצעק הבעש"ט מקוה ישראל ה', ונעשה מקוה, והלכו שניהם למקוה, והרגיש הבעש"ט מר' זאב והקפיד ושלחו משם.

ובספרן של צדיקים מערכת א' אות ג' וז"ל, שמעתי מאדומו"ר הרי"מ מקאזניץ שאמר בשם הבעש"ט סגולה למקשה לילד שיטבול הבעל במקוה, ועוד אמר בשם הבעש"ט סגולה למקשה לילד שיקח הבעל מלא לוגמיו מי המקוה בפיו וילך עם פיו המלא מים ויזלוף על היולדת.

ובזכרון טוב דכ"ה ע"ב וז"ל, סיפר מהבעל שם טוב זצוקלה"ה שהיה בעיר ניסכאיז ואמר שהבאר החיצוני של בית המרחץ, ונקרא מקוה החיצונית, בימות הקיץ כשעולה על פני המים כעין כתמי ירקרק הירוקים ככרתי, וזהו רפואה לרחוץ בהם העינים למי שחושש בהם, והדבר בספק אם אמר כבוד אדומו"ר לרחוץ בבוקר או סתם, עכ"ל.

פירוש כו

ואני המסדר קבלתי מחסידים ואנשי מעשה בשם רבינו הגדול מאלכסנדר מוהרח"ה הכהן זצ"ל שהיה רגיל לומר שהוא מקבל על ערבות שלו שטבילה פעם אחת לא תזיק לעולם, ואולי גם הוא ז"ל קיבל כך בשם הבעש"ט ז"ל.

פירוש כז

כי מלת ויקר"א עם הכולל הוא גימטריא אלהים דיודין כזה אלף למד הי יוד מם עם י"ג אותיות מילואו וחמש אותיות שרשו, ומלת אלהי"ם הוא אלהים פשוט, ומלת יבש"ה עם הכולל מכוון ממש למלת ויקרא, והוא גימטריא אלהים דיודין, אלף למד הי יוד מם וחמש אותיות שרשו וי"ג אותיות מילואו, ומלת אר"ץ הוא אלהים דאלפי"ן אלף למד הא יוד מם, ונדפם כל זה בסוף ספר צוואת הריב"ש (ד"כ ע"א) רק שיש שם הרבה שיבושים וטעויות הדפום ע"ש, רק מה שכאן מסיים דיבור זה, כאילו טבלתי במקוה טהורה של ארבעים סאה, מסיים שם בס' צוואת הריב"ש כאילו טבלתי במקוה טהורה של מעלה,

פירוש כח

ענין המדות שצריך לבוא עמהן בהדיבור, כתב שם בס' מאור עינים קודם לזה וז"ל, והנה מורי ורבי נשמתו בגנזי מרומים אמר דאיתא בזוהר הקדוש כי כל יום מימי השבוע קאים על מדה אחת, ויהי אור, ביום א' הוא מדת אהבה כו' עיין בזוהר בראשית (ע"ש דל"א סוף ע"א) ואמר שצריך האדם לזכך מדותיו בכל יום, דהיינו ביום א' מדת אהבה ביום ב' מדת יראה, וכן כולם, יראה על מדותיו לתקנם כאמור, בכל יום מדה אחת ביותר, ואם לא די לו יקום על המדה עד שיבררנה ואמר מורי שהוא נהג כך בתחלה, שהיה מפנה לבו מלימודו ומכל עסקיו לעיין שעה או ב' שעות כל יום במדה אחת, עד שנתברר אצלו צלולה גמורה, ובשבת בא קדושה בכל אדם לפי מדרגתו, וכל אדם הרוצה לעבוד את ה' מרגיש בעצמו בכל ערב שבת, כשבא להתפלל מתעורר בו חשק יותר, צריך לחזור

ולחשוב במדות שלו, כאמור, וזהו (בפ' בשלח) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, כי הששת ימים הם הכנה לשבת וכו' והיה משנה על אשר ילקטו כו' משנה הוא לשון חזרה, שיחזור על מה שלקט יום יום, עכ"ל.

פירוש כט

פירוש זה נדפס כמה פעמים בקונטרס מיוחד ונקרא ספר קטן, והוא משובש מאוד מכל הדפוסים, ושוב נדפס מתוך סידור ע"פ נוסח האר"י ז"ל כתב יד, בספר רמזי ישראל ובספר תהלות שבת, ולא הרי זה כהרי זה שבכולם יש שבושים וטעיות הדפוס, ואני טרחתי בעזה"י לברר מכולם נוסחא האמיתית והישרה, הנראה לפי ענ"ד בעזרת השם.

פירוש ל

ענין הניצוצות שיש בכל דבר כבר מבואר לעיל בספר זה הרבה פעמים, ועיין לקמן פ' מצורע בהגה כ"ג שציינתי הרבה.

פירוש לא

נראה שרמז בזה ללשון זוהר הקדוש (פינחס דרנ"ח ע"א) על פסוק ה' בחכמה יסד ארץ אבא יסד ברתא, ועיין לקמן בפ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב.

פירוש לב

ובס' תפארת שלמה הובא זה הרבה פעמים, ובפ' בחקותי ד"ה ואם בזאת כתב וז"ל, בשם הבעש"ט בפירוש הכתוב רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף הכתוב מתמיה למה נברא האדם להיות רעב וצמא, והתירוץ הוא נפשם בהם תתעטף, מכוסה ומעוטף חלק נפשו אשר נבלע בין החיצונים, על ידי פגם אות ברית קודש, וכל הקרוב קרוב קודם, חלק נפשו אשר נבלע ביניהם, וזהו ענין תחיית המתים, להעלות אותם למקור הקדושה עכ"ל.

ובספר שפת אמת למרן הקדוש ז"ל פ' ראה דכ"ח ע"ד כתב וז"ל, דאיתא בספר קטן מבעש"ט ז"ל על פסוק רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, שקשה למה עשה השם יתברך להיות תאוה וחשק למאכלים אלו, ועל כרחן שיש איזה ניצוץ מנפש האדם באותו מאכל, וזהו שאמר נפשם בהם תתעטף, לכך רעבים וצמאים כו' ע"ש, והם דברי אלקים חיים, כי איך יש מזח לנפש אדם באלו הדברים אם לא היו שייכות לנפש האדם כו' ע"ש, ועוד ע"ש מה שכתב בדף ל"ג ע"א.

פירוש לג

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ח וסוף אות ק"י, ובר"פ מקץ אות א', ובפ' ויחי אות ה' הכל מענין זה.

פירוש לד
עיין לעיל פ' בראשית בהגה מ"א ובפ' וישב אות ח' ושם בהגה.

פירוש לה
כן הוא הנוסחא בספר קטן, וכן נכון, כי באמת יש דלתות וצירים ביסוד דנוקבא עין לעיל פ' חיי בהגה א', ולקמן אות מ'.

פירוש לו
הוא מלשון זוה"ק (משפטים דק"ג ע"א) אל אחר אסתרס וכו' ולא עביד פירין ע"ש, ונזכר לעיל פ' בא בהגה ט"ו ע"ש.

פירוש לז
עיין לעיל פ' שמות בהגה י"ח ד"ה ובפ' תבא ושם רמזתי גם כן לעיין בפ' וילך אות זיי"ן ע"ש.

פירוש לח
עיין לעיל פ' שמות בהגה ו' ולית טוב אלא ההוא דנפיק מגו ביש ודא איהו פולחנא שלים ע"ש.

פירוש לט
עיין לעיל פ' לך אות ו' ושם בהגה ד ע"ש.

פירוש מ
עיין לעיל בפ' בראשית בהגה ס', ובפ' לך אות י' ואות י"ט, ובפ' ויגש אות ג' ושם בהגה.

פירוש מא
הנה הנוסחא בזה בספר קטן הוא כך, וז"ס עקבות משיחא כי כאשר תכלה ללקוט נשמות אלו שבעקביים אוהט"מ שהוא סוף גוהט"מ אז יבא משיח, ולא באתי בסוד קדושים להבין רמיזות ר"ת הללו, רק לפי שלהלן בפסוק יקם סערה לדממה נקרא כח הקליפה מרכבה טמאה, נראה לי שנתהפכו כאן האותיות, וצ"ל אוהמ"ט שהוא סוף גוהמ"ט, וכמו שפתרתי ר"ת אלו, ובספר רמזי ישראל הנוסחא הוא כך, וז"ס עקבות משיחא אשר אמר ז"ל כי כאשר תכלה ללקוט הנשמות אלו שבעקביים של אותו הט' שהוא סוף הגוף אז יבא משיח. ולפי שגם נוסח זה אינו מובן אותו הט' מהו, גם לשון אשר אמר ז"ל אינו מובן, לכן נראה פשוט שצ"ל אשר אמרו ז"ל, ונתכוון בזה למאמרם ז"ל בגמרא (יבמות דס"ב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, ועל זה ביאר דקאי על ניצוצי הנשמות שבקליפה שהוא המרכבה טמאה, ועל פי כל זה בררתי הנוסחא שהעמדתי בפנים בעזרת השם, וראיתי שגם בס' תהלות שבת נדפס הנוסח אשר אמרו ז"ל.

פירוש מב
במדרש רבתי בראשית פ"ט ס' ה' בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב והנה טוב מאוד והנה טוב מות, ע"ש.

פירוש מג
ובס' שפת אמת (בערזאן) בפ' קדושים וז"ל, בשם הבעש"ט הקדוש זלה"ה על וימעטו וישוחו מעוצר רעה ויגון מעוצר היינו מזה שהשם יתברך יעצור מאתנו רעה ויגון על ידי זה נתמעט ונשפל גבהות האיש, כי איך אשא פני שאני אחטא ח"ו, והוא גומל אותי כל טוב, עכ"ל, וכ"ה שם בפ' תולדות.
מג) עיין לקמן בפרשתינו אות מ"ב, וע"ע לקמן בפ' תשא אות ל', ועיקר סימנים הללו סימן חר"ש וסימן בו"ז הלא המה מבוארים בזוה"ק פינחס דרנ"ט ע"א קרוב לסופו ע"ש.

פירוש מד
ועוד עיין שם בס' תפארת שלמה בשער התפלה ד"ה אמר אויב וז"ל, וכמו שהיה אצל הבעל שם טוב פעם אחת בא לעיר ואמר כי מוכרח לברוח מפני הניצוצות רעות שבאותו העיר.

פירוש מה
עיין לקמן פ' עקב אות ע"ה מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש מו
ועיין בתוי"י פ' שופטים דקצ"ב ע"ב וז"ל, נודע כי מדרגות העליונות מקבלין הפנימיות שפע וחיות לעצמו כדי להשפיע אחר כך לחיצוניות העולם, וכמו שכתב האר"י בפירוש המשנה דספר יצירה המליך אות פ' וכו' כי כל הכחות לא יפעלו אלא בסוד חזרתם וצירופם אל מקוריהם, וזהו סוד המליך אות פ' כי יחדה וקשרה לשרשה, ונשפע עליהם שפע שיוכלו להשפיע לזולתו ולהוציא פעולה ממנו יעו"ש, וזהו סוד המקובלים ללמוד קבלה בשבת וכו' שהוא בסוד חזרתם אל שורשם, כי בעלי קבלה שהם בחינת פנימי שבנפש אדם, מדבק עצמו אל שרשו פנימי שבעולם, הוא שבת, לקבל שפע וחיות מן בחינת פנימיות התורה, שעל ידה נברא בחינת פנימיות העולמות, ואז יוכלו אחר כך להשפיע לחיצוניות ולבושי העולמות המוני עם בעלי החומר וכו', עכ"ל.

פירוש מז
עיין לעיל פ' בראשית אות פ"ג מה שהעתקתי ג"כ בענין זה.

פירוש מח

פירוש הכתוב גם עבדך נזהר בהם עיין עוד בכתר שם טוב ח"ב ד"ז ע"ג, והעתקתי לקמן בסו"פ פקודי בהגה ג',

פירוש מט

בס' רמזי תורה בדרושים על אגדת חז"ל דס"ה ע"ד ד"ה פעם אחת חל י"ד כו' כתב וז"ל, ומפני מה התירו באמת לספר הסיפורים בשבת, ואפשר לומר משל נפלא על זה, משל למלך שהיו לו מדינות רבות ועבדים לאין מספר, וציוה המלך לעשות יום מוגבל משתה ושמחה לכל שריו ועבדיו, ולכל מי שירצה לבא אל המשתה, להתענג בתענוגי ומעדני המלך, יותן לו כל רצונו ושאלתו כל אשר תשאל ותתאוה נפשו, כדי שלא יחסר לשום אדם שום תענוג ועידון שבעולם, וכל אשר הוא חפץ ושואל תיכף ינתן לו כאוות נפשו, והנה היו הרבה, מה ששאל זה לא שאל זה, איזה מהם בקשו שיתנו להם כלים חשובים ונאים שהמלך משתמש בהם, ואיזה מהם ביקש שיתנו לו כל מעדני מלך מכל מיני מאכל וכיוצא, ואחד הוסיף לשאול שיתנו לו פרס מגנזי המלך זהב ודרכמונים, ואיזה מהם ביקש שיתנו לו שלטנות ושררות על קצת ערי המלך, והכל ניתן לכל אחד ואחד חפצו ובקשתו, והיה שם איש סכל וחסר לב והוא היה איש צרוע מוטל באשפה מחמת צרעתו, ובהגיע אליו השאלה לשאול ולבקש תאוותו וחפצו וצרכיו מבית המלך, ביקש שיצוה המלך שינתן לו שני משפלות של זבל לא יקר בכדי שיתכסה בהם ויתקרר מצרעתו, וגערו בו עבדי המלך ואמרו לו, שוטה וחסר לב, מה זאת אשר שאלת ובחרת מכל התענוגים, והלא אם היית שואל ביום הזה חפצים טובים או מיני תענוגים שבעולם וכל מחמדי לב המלך היו נותנים לך, כי כן דתי המלך והנימוס להיות עושים רצון איש ואיש, ואם תאמר מחמת כאב צרעתך שאלת דבר זה, שוטה שבעולם, היה לך לבקש מאת המלך שיצוה להרופאים לרפאות אותך מצרעתך, כלום חסר בבית המלך רופאים מומחים וכל סממני רפואות עד אין קץ, והנה הגיע הדבר הזה לפני המלך שכך ביקש האיש הסכל, והמלך שחכמתו גדולה עד מאוד אמר לעבדיו מאחר שאיש זה הוא כסיל בשבילו ישתנו נימוסי המלך ודתו, זה אי אפשר, רק ינתן לו כמו אשר בחר, כי הסכל הלזה בחר בדבר מאוס אם כן בודאי זהו עיקר תענוגו ועידונו, על כן לא יותן לו יותר משאלתו ובקשתו והנמשל מובן, עכ"ל, וכן הוא בליקוטים יקרים ד"ז ע"ד.

פירוש נ

ענין זה כבר נזכר לעיל פ' בראשית בהגה י' ובפ' לך בהגה ב' ד"ה וסוד א"ת כו' ע"ש, ועיין בהיכל הברכה פ' ואתחנן דל"ו ע"א וז"ל, כל ענייני עולם הזה הם ניצוצין קדישין

וצריכין בירור, ואילו היו ישראל כולם נוטים אל אור השכל ולא אל הגשמיות, היה הקדוש ברוך הוא משפיע לכל אחד רב עושר, ונכסים ומקנה רב, ורב תבואות וכסף וזהב, והם היו מיחדים בכל תנועה יחודים גדולים, ובזה היה עילוי רב לאותן הניצוצות, והיה קירוב הגאולה של ימות המשיח, כמו שאמר משיח למרן הריב"ש טוב [עיין לעיל פ' נח במכתב קודש שנעתק בראש עמוד התפלה בהגה י"ג] כשיתפשט חכמתך בעולם שלמדתיך וידעו גם הם לייחד בכל תנועה אזי יהיה קירוב הגאולה, ויבא משיח במהרה, אבל מחמת התגברות החומר הגשם שיהיה נוטה אחר הרע ורם לבבך, בהכרח טוב יותר לידון בדוחק וביסורים, שלא יאבד עולמו חלילה, ועל ידי כן אריכות הגלות עד ירחם ה' מהרה ויקבץ נדחינו, כמאמר מרן האר"י הבעש"ט יחבק לה בעלה ביחוד הוי"ה אלהים וביסודא דילה כשמעלין מדרגה התחתונה יותר חשוב לפני השם יתברך מן הכל, כי בזה נתבער רוח אלהים אחרים ורוח הטומאה ונעשה חיבוק יחוד הוי"ה אלהים ובזה היה צריך להשפיע לישראל עושר ונכסים וכסף וזהב אבל יש חשש וכו', על כן דעביד נייחא לשכינתא יהא כתיש כתישין, כזתים דורך אותן ביסורים ודוחק, למיהוי נייחא לשכינתא ברוחיהן דצדיקייא שיהיו כולם צדיקים, זהו כוונת אמרי קודש מרן הבעש"ט שמקצר שם הרבה עכ"ל.

ובס' כתם אופיר בריש מגילת אסתר בפסוק א' כתב וז"ל, שאמר מרן האלוהיי הריב"ש טוב יחבק לה בעלה ביסודא דילה כשאדם מעלה מדרגה תחתונה לפני השם יתברך יותר חשוב, ופרשנו להבין מעט דבריו כי ענין חיבוק הוא יחוד יהו"ה אלהים שכל מה שנברא בסוד ל"ב אלהים צריכים לייחד עמו שם יהו"ה, ובזה מעלה כמה נשמות מעמקי הקליפות, וזהו יחבק לה בעלה ביסודא דילה, כי גם בשפלות המדרגה נעשה היחוד והחיבוק יאהלוההים, דעביד נייחא לה לשכינתא, כי אין לשכינה נחת ונייחא אלא למי שיודע לייחד יחודים בכל ההוה, אשר יש בזה ביטול הקליפות ונייחא לשכינתא, ואז יהא כתיש כתישין, דנייחא להו לצדיקייא לתברא תבירו על תבירו וכלא על ה' אלהיו (זוה"ק שלח דקס"ח ע"א) אעא דלא דלקית ביה נהירו דנשמתא יבטשון ביה וידלוק [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות מ"ח], ומחמת שיש נחת רוח להקדוש ברוך הוא כשהצדיק מעלה מדרגה קטנה ומיחד שם קודשא בריך הוא ושכינתיה, ובהכרח לצדיק לירד, וכדי שלא יפול חלילה ממדרגתו סובל יסורים ומבטשין ביה ועל ידי זה מרומם ומשבח ומצלי בהארה נפלאה [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"א], עכ"ל.

פירוש נא
עיין לעיל פ' חיי בהגה א' ענין הצירים והדלתות שביסוד, ולעיל בפרשתינו אות כ"ו בפסוק כי שיבר דלתות נחושת.

פירוש נב
עיין בהיכל הברכה פ' דברים די"א ע"ג וז"ל, ענין טיפה מוקדמת לעשות כלי וטיפה מאוחרת לעשות חומה בצורה דלתיים ובריח, לסגור האור והיחוד, כך הבנתי בעניי דברי מרן רבינו הקדוש אור ישראל וקדושו הריב"ש טוב כו', ע"ש באורך במאמר ד"ה בצורות שהעמיק שם בענין דברי הבעש"ט ז"ל שתיכף אחר התפלה ילמוד באותיות התורה איזה שיעור [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קס"ז], אבל שייכות דיבור זה אל מאמר זכור ושמור להקם לא נתבאר שם כלל, ולענ"ד נראה שהוא ע"ד שדרשו במכילתא זכור ושמור זכור לפניה ושמור לאחריה שזהו כעין טיפה מוקדמת וטפה מאוחרת, כן נ"ל בעזרת השם.

פירוש נג
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ל"ה.

פירוש נד
עיין לעיל בפרשתינו אות כ"ו ד"ה שופך בוז, ולקמן סו"פ תשא אות ל'.

פירוש נה
כך סיים שם בתוי"י בתיבת והענין, וחבל על דאבדין, ,שנראה שהתחיל לכתוב ביאור הענין והפסיק בו או שנשמט בהעתקה או בדפוס, ובס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ג ע"א מסיים בה והענין "עמוק" אבל בעצם הכתב יד שממנו העתיקו לדפוס ליתא תיבה זו רק שבדפוס הוסיפו זה למלאות החסרון, אבל נראה שחסר ביאור הענין כאן, והוא מבואר לקמן סו"פ תשא אות ל' ע"ש.

פירוש נו
מבואר לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות צ"ב ע"ש.

פירוש נז
ושם בס' שיחות הר"ן האריך בזה וז"ל, [מוהר"ן ז"ל] הזהיר מאוד בלי לאכול בצלים חיים כלל אפילו עם שמן או שומן ואפילו על ידי תערובות כגון ביצים וכיוצא, ואפילו בשבת, והלעיג על האומרים שבשבת מצוה לאכול דבר המזיק שהם בצלים חיים, ואמר שהם מזיקים מאוד לכמה דברים, וחשב אז כמה עניני חולאת ומכאובים וחלישות שגורמים אך שכחתים בפרטיות, אך הכלל שהחמיר מאוד והזהיר מאוד לבלי לאכלם חיים כלל

אפילו על ידי תערובות ואפילו בשבת רק מבושלים מותר לאכול, ובתחלה שאלנו אותו על זה מחמת ששמענו זה בשם הבעל שם טוב שהזהיר מאוד לבלי לאכול בצלים חיים, ואמר שבודאי כן הוא והתחיל לחשוב לכמה דברים הם מזיקים וכו' עכ"ל.

פירוש נח

מבואר לעיל פ' בראשית אות ד' ושם בהגה ד', ועיין בפ' תולדות בהגה א'.

פירוש נט

מלכות נקרא דיבור עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"מ ושם בהגה הל"ז,

פירוש ס

ובס' תשואות חן פ' עקב כתב וז"ל, מה שנוהגין לחדש תורה בקביעות בסעודה שלישית של שבת דווקא, כי סעודה זאת מרמזת על זעיר אנפין וכו' ע"ש, והובא בס' לשון חסידים אות ל"ג, ועיין בתוי"י פ' נח די"ג ע"א ענין לוו עלי ר"ל שיהיה כוונת אסיפת אנשים והחיבור בסעודה השלישית, שיתחברו וילוו עלי לייחד שלשה בחינות של שלשה סעודות שבת חקל תפוחין ועתיקא וזעיר אנפין ע"ש.

ובס' משמרת שלום סי' כ"ט סק"ב וז"ל, והנה הבעש"ט הקדוש ותלמידיו ותלמידי תלמידיו הקדושים הזהירו מאוד על סעודה שלישית, ולקבוע סעודה זו דייקא באסיפת עם כו' ע"ש.

פירוש סא

עוד שם בהיכל הברכה ואתחנן דל"ד ע"ד וז"ל, עיין רש"י ז"ל קולו חזק וקיים לעולם, מבואר שמי שמקדש עצמו יזכה לשמוע קול ה' שקיים לעולם, כמו שזכה מרן הקדוש האר"י בעל שם טוב עם התלמידים, כידוע ומפורסם שזכו לשמוע הקולות והברקים וקול שופר חזק באמירת אנכי עם כל הרזין סתימין עילאין וכו' ע"ש.

ובפ' בשלח דצ"ד ע"ב כתב וז"ל, ומי שזוכה גם בזמן הזה לזכך עצמו שיהיה כולו טוב בלתי אחיזת הרע כלל כמו שזכו אליה רבים וכן שלמים מרן האר"י והרח"ו והר"ר אלעזר אזכרי ואחריהם בעל אור החיים מרן ר' חיים בן עטר ואחריו קדושת מרן הריב"ש טוב עם תלמידיו וזכו לשמוע מעמד הר סיני קול גדול ולא יסף וכו' והעידו תלמידי אור עינינו רבינו מרן הקדוש ישראל בן אליעזר הרב זצללה"ה שזיככו אותם כל כך עד ששמעו מעמד הר סיני בקולות וברקים וקול שופר חזק מאוד וכו'.

ובס' זוהר חי יתרו דצ"ט ע"ג על זוה"ק דפ"א כתב וז"ל, והזוכה לזה הדעת זוכה גם היום לשמוע עשרת הדברות וקולות וברקים מפי הקדוש ברוך הוא כידוע ממרן הריב"ש טוב, עכ"ל.

וכתב סה"ד חדש וז"ל, ושמעתי מפי מגיד אמת ששמע מזקן מופלג ששמע מפי הרב הקדוש מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל בעה"מ ספר רב ייבי על התורה שהיה מ"מ בק"ק אוסטרהא, והיה גם כן תלמידו של הרב המגיד הקדוש ממעזריטש ז"ל, ובפעם אחת לעת זקנתו של הרב הקדוש בעל תולדות יעקב יוסף נתאכסן אצלו באוסטרהא, והיה זקן וחלוש מאוד וחולה על רגליו, והיה שוכב על המטה, אז בא לפניו הרב בעל רב ייבי ושאל אותו על עומק דבר אחד מה שהביא בס' תולדות יעקב יוסף בשם רבו הקדוש הבעש"ט ז"ל אז ישב עצמו על המטה והתחיל לפרש עומק דברי הבעש"ט ז"ל, והיה פניו בוער כלפיד אש, וליהטה אש סביבותיו, והוגבה הוא עם מטתו כמה טפחים למעלה מן הארץ, והיה אומר הדברים כנתינתן מסיני באימה ובפחד בקולות וברקים זכותו יגן עלינו, עכ"ל.

ובשבחי הבעל שם טוב בעמוד ל"ח כתב וז"ל, שמעתי מפי הרב החסיד דק"ק פולנאה [בעל תוי"י] שקיבל מהבעל שם טוב תורתו השייך לנשמתו בקולות וברקים כמו שקיבלו ישראל התורה בכלל כך קיבל הבעש"ט בפרט, ועוד היה אומר זה הלשון, בכל מיני כלי זמר כנאמר בזוהר הקדוש, ואני לא ראיתי בזוהר שיזכור בכל מיני כלי זמר בקבלת התורה, אבל שמעתי מהרב זה הלשון, עכ"ל.

פירוש סב

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה ל"ה ענין הכתוב ואיש לא יעלה עמך.

משפטים

פירוש א

ונראה ברור ששמע זה בשם זקינו הבעש"ט זללה"ה, כי עיקר ענין זה הובא באמת בשם הבעל שם טוב ז"ל עיין בס' דברים ערבים בפ' משפטים אות י"ח וז"ל, הרב הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ביקש מרבו הבעש"ט הקדוש ז"ל שיאמר לו פירוש הזוהר הקדוש על ואלה המשפטים דא הוא רזא דגלגולא, פעם אחת אמר לו הבעש"ט שיסע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיין תחתיו, ויתעכב שמה עד שש ויבא לביתו, ונסע שמה, וראה איש אחד בא עם סוס מזויין, והוא היה עיף ויגע, ואכל ושתה ונסע לדרכו, ושכח שם ארנקי שלו עם המעות, אחר כך בא שמה עוד איש אחד, והניח עצמו לפוש, והוא מצא את הארנקי עם המעות, ולקחו והלך לדרכו, אחר כך בא שמה עוד איש אחד עני ונכה רוח, והוא עיף ויגע, ואכל שמה פתו אשר היה לו, ושתה מן המעיין, והניח עצמו לפוש ולישן, אז בא בחזרה האיש הראשון, ושאול שאל מאיש העני היכן הוא הארנקי

עם המעות אשר שכחתי כאן, והוא באמת לא ידע מאומה, ולא הבין מה שזה מדבר אליו, בקיצור, כי זה הראשון הכה את העני מכות רצח ופצע, בטענה שיחזיר לו מעותיו, וכאשר הגיע שש נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו, וסיפר לרבו הבעש"ט את אשר ראה, ואמר לו הבעש"ט זי"ע, כי האיש הראשון הזה, היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני, כסך המסויים הזה שהיה עכשיו בהארנקי, ולא היה משלם לו, ובאו אז לדין לפני זה האיש השלישי, שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרו מבלי שום חקירה ודרישה, לכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו, והדיין קיבל ענשו, וזהו שאמר הזוה"ק על ואלה המשפטים דא רזא דגלגולא, עכ"ל.

ובס' מעשה אורג במשנה דפאה פרק ח' משנה ט', וכן דיין שדן דין אמת לאמתו, עליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' וכו' (ירמיהו י"ז:ז') כתב שם וז"ל ענין לאמתו הוא כי כמה פעמים יצא משפט מעוקל מדיני [התורה], כמו שאירע לאחד שהפקיד הון רב אצל אחד והלך לדרכו, וכשבא כבר מת הנפקד, ותבע מיורשיו, וטענו לא פקדנו אבא על זה, ופסקו להם שבועה ונפטרו, וכל העולם היו יודעין שזה איש נאמן וחסיד וירא שמים, וזה לא היה אמיד בכך, ושאלו למרן הריב"ש טוב על זה, האיך יצא משפט מעוקל מדיני התורה וכתיב (תהלים פ"ב) אלהים נצב בעדת אל, והשיב שזהו בהשגחת המשגיח, שבגלגול העבר היה זה חייב לזה ולא פרע לו, וכעת החזיר לו לתקן נשמתו, והיה בהשגחה, לא החסיר ולא העדיף, וזהו דין אמת לאמתו, אף שנראה לך שהוא משפט מעוקל, תדון הדין לאמתו, ולא תחזור אחר הפשרות, וכיוצא בזה בענינים אלו, והמשכיל יבין לאישורו, עכ"ל.

פירוש ב

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ח', ובפ' בא בהגה י"ד, ובפ' יתרו בפנים אות ג' מענין זה.

פירוש ג

ועיין בס' דרך אמונה ומעשה רב דמ"א ע"א שהביא בשם רחמי האב אות י"א וז"ל, איתא בספרים בשם תלמידי הבעל שם טוב, כי אצל הצדיקים העלאת עשן שקורין [רייכערן] הוא חשוב כקטורת, ויש ניצוצין דקין אשר אי אפשר להעלות אותן על ידי אכילה, ועל ידי ריח מעלים אותן, ורמז לדבר מעלה עשן כל שהוא (כריתות ד"ו ע"א) פי' על ידי מעלה עשן יכולים להעלות אף כל שהוא פי' ניצוץ דק, עכ"ל.

פירוש ד

ובאוצר החיים לפ' משפטים דקצ"א הראשון ע"א, הרחיב הדיבור בזה, וז"ל, ומעתה תדעו אחיי כי איבך נקרא הנכשל במעשים רעים סני שומעניה, אבל מלימוד התורה

אינו פוסק, אבל באמת כיון שאינו נזהר במעשיו גם תורתו תועבה ר"ל, אבל על כל פנים אינו נקרא אלא תועה, שתעה מדרך השכל, תעה בשדה, וזהו כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, שעובדא ומילולא שלו אינם עולים לרצון לפני האל יתברך, אבל אעפ"כ המאור שבה מחזירו למוטב, ולכן תראה לקיים השב תשיבנו לו, שהתורה ומצוות שלו לא ילכו לקליפות אלא תחזירם לקדושה, אבל כי תראה חמור שונאך, שונא את החכמים שונא את התורה ועובדיה, ושונא הוא בלב, וזה קשה מן הראשון, שהרי מואס בתורה ובאהבתה ובאהבת השם וכו' עד וחדלת מעזוב לו, כגון שהוא משוקע במינות ואפיקורסות ר"ל, שנא את החכמים מתלוצץ על דבריהם, על זה נאמר וחדלת מעזוב לו, פעמים שאתה חודל, ועיין בספר הקדוש דמ"א האיך שהזהיר מרן הבעש"ט לדחות לאנשים כאלו בשתי ידים שלא יזיקו לך, כי כתיב (משלי ט') אל תוכח לץ פן ישנאך, מכ"ש למי ששונא אותך בודאי דחהו בשתי ידים, אבל כל זה למי שהוא אפיקורוס, בודאי, אבל לפעמים יהיה השנאה מזה שאתה שונא אותו מחמת מעשיו המכוערים ועי"ז הוא שונא לך, ועל זה נתן לנו מלך עליון עצה, עזוב, משבק תשבוק מה דבלבך עלוהי, ותאהבהו באהבת הלב בתוך לבך ואח"כ תעזוב עמו אם הוא רוצה שתעזוב לו, עמו דייקא, אבל אם הוא מרחק עצמו ממך, דחהו בשתי ידים, במחשבה ובלב ובמעשה הכל כידוע ממרן אלקיי הבעל שם טוב, עכ"ל.

פירוש ה

נראה שרמז למה דאיתא בגמרא (סנהדרין דכ"ה ע"ב) דחזירתן דמלוה ברבית דאפילו לגוי לא מוזפי ע"ש, והגם שיש לומר דבגמרא לא אמרו רק שלא להלוות להם מעיקרא והיינו כדי שלא יבא לכלל מצוה דלנכרי תשיך אבל אם הלוה לא שייך לומר שלא יקבל לעבור על מצות עשה ויתכן דהרב ז"ל קיצר בלשונו ומ"ש גם מגוי לא יקבל ג"כ כוונתו שלא יבא לכלל מדה זו לקבל ממנו והיינו כשלא ילוה לו כלל, וכן מוכח בגמרא (מכות דכ"ד ע"א) דדרשינן כספו לא נתן בנשך אפילו ברבית דגוי וזהו לשון לא נתן שלא בא לכלל חיוב מצוה זו, וראיתי בס' זוהר הרקיע להתשב"ץ ז"ל אות ל"ז שהביא מזה ראיה לדחות דעת הרמב"ם דלנכרי תשיך הוא מ"ע דא"כ תשובה זו באה בעבירה ע"ש ולדברינו ניחא בפשיטות דאחר שכבר הלווה לו יש מ"ע לנכרי תשיך אבל התשובה הוא שלא להלוותו כלל ולא יכנוס בחיוב מצוה זו כלל, וע"ע בח"א מהרש"א ב"מ דע"א, (המסדר).

פירוש ו

בס' כתונת פסים פ' בהעלותך דל"ג ע"ב הביא בשם החסיד מוהר"י יעב"ץ שהקשה במה שמצאנו אצל אהרן הכהן כשהיה מרגיש שני בני אדם שנתקוטטו היה הולך אצל האחד

ואומר לו הרי חבירך מתחרט כו' (אבות דר"נ פרק י"ב), והקשה שחותמו של הקדוש ברוך הוא אמת, ואיך היה מוציא שקר מפיו [ושם בכתונת פסים לא נזכר מפורש שזהו קושיית מהר"י יעב"ץ רק כתב סתם והקשה וכו', ויש לחשוב לפום רהיטא שזהו מדברי הבעש"ט, וכן בכתר שם טוב בתחלת הספר ד"ב ע"ב הביא זה להדיא בשם הבעש"ט, אבל המעיין שם בס' כ"פ די"ג ע"ג ודל"ג ע"ג, יראה מבואר, שהביא זה בשם אומרו מהר"י יעב"ץ ז"ל וכן הוא בשמו בס' בן פורת יוסף די"ג ע"ב ודט"ז ע"ג, שמשם העתיק הרב כתר שם טוב דיבור זה, אבל שם הוא מפורש בשם מהר"י יעב"ץ ע"ש] כו'.

עוד יש לומר כי הכזב והחנופה הם הנושכים, וסמים הממיתים, הצריכים לפעמים מאוד להתרופות, ולא ימסרו כי אם ביד נאמן וחסיד, שיבטחו בו שלא ימית הבריות, כך אלו המדות הרעות אסור להשתמש בהם כי אם המבקשים להחיות הנפשות, עכ"ל.

פירוש ז

עיין לעיל פ' דשלח אות י"ד ושם בהגה יו"ד בענין והוה זהיר בגחלתן ומבואר שם שזהו מדרך הבעש"ט ז"ל.

פירוש ח

ובס' זוהר חי על זה"ק בראשית די"ז ע"א העתיק מאמר זה בזה הלשון, שמעתי ממורי בענין עבודת השם יתברך אף שאינו עולה לו לפי דעתו ורצונו, והוא בקטנות ובהסתרה, וגם ח"ו כשיש עוד אף ועת צרה, והוא בקטנות ובחשכות, יכוון אשר נשבעתי באפי, כי אלו שמונה מדרגות מבינה ואות פא שהוא אף נתעלם בו גם כן אלופו של עולם, ועל ידי זה נמתק האף בשרשו, ואז קטורה, קשור ה' מלכות שמינית מבינה, באפך, אף של ך כתר, חוטמא דעתיקא, חיים דחיים, דמיניה נפקין רוחא דחיי לכולא, והכל באמונה שלימה, עכ"ל.

והנה בס' לשון חסידים ענין יראה ס"ק רט"ו העתיק גם כן זה המאמר, רק ששינה קצת בהעתקה, שבמקום תיבות, כי בפעם א', שיש בפנים,, העתיק הוא ז"ל, כי בפסוק, נראה שלפי שלפום רהיטא אין מובן הלשון בפעם א' לכן הגיה שצ"ל בפסוק, אמנם האמת יורה דרכו, דקאי אמה דסליק מיניה במאמר שלפני זה, הוא מאמר וירא ה' כי סר לראות ששם בס' כן פורת יוסף נסמכו אלו שני המאמרים זה לזה [והוא נעתק אצלינו לעיל רפ' שמות אות ט'] שהמתבאר שם כי פעם ראשון נקרא בעת שהאדם הוא בקטנות קודם שנתחבר עם דודה העליון, ופעם ב' הוא יחוד וחיבור מדרגה תחתונה בעליונה, וזהו עצמו המכוון גם כאן שכשהעבודה אינה עולה לו נקרא אז הסתר וחשכות וקטנות, וכדברי הרב זוהר חי, שזהו כשאין המלכות עם דודה, שמשם באין כל הצרות והיסורין

כמו שהעתקנו לקמן בפ' בלק ע"ש מאות י"א ולהלן, וזהו עצמו רמז תיבת באפ"י, שאותיות אף הם בין אותיות ב מצד זה י מצד זה, שמן היו"ד שהוא מלכות, עד הבינה שהוא שמינית ונשארו עוד ב', שכשמחסרין ב' מן יו"ד נשאר שמונה, ובזה נמתק האף כשמעלין אותו עד הבינה, ודו"ק, כך נראה כוונת זה המאמר בעזרת השם.

פירוש ט

נראה כוונת זה המאמר כי אותיות תמ"א כאשר תמלא אותם כזה ת"ו מ"ם אל"ף אז הוא בגימטריא ת"ר עם שלשה עיקרי האותיות [שהוא במקום חשבון התיבות] ממילא יש למצוא האמת בתוך השקר עצמו, שאם עושין משקר גימטריא ת"ר מוצאין אנו שמובלע בו אמ"ת, וזהו עצמו ענין שתוך ההרחקה אפשר למצוא אלופו של עולם [וזה נרמז בלשון הכתוב מדבר שקר תרחק, שתוכל להביא ראיה מדבר שקר, שמובלע בו אמת, על ההרחקה שגנוז בה אלופו של עולם, ולכן העתקתי מאמר זה כאן].

פירוש י

עיין בדגל מחנה אפרים בדרוש לפורים ד"ה ויאמר, וז"ל, על דרך שאמר אדוני אבי זקיני זללה"ה אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, דהיינו שמכניס אחד שהוא אלופו של עולם בתוך לימודו עכ"ל, וע"ש בפ' ויקרא ד"ה אדם. ובפ' אחרי ד"ה והנה יש, וז"ל, על פי דברי אדוני אבי זקיני זללה"ה שאמר אינו דומה שונה פרקו כו', היינו שמכניס בלימודו האחד שהוא אלופו של עולם, והוא תורה לשמה והוא אלוף בינה, עכ"ל.

ובס' שפת אמת למרן ז"ל פ' ואתחנן דט"ז ע"ד, וז"ל, בשם הבעש"ט ז"ל על המשנה (אבות פ"ג) השוכח דבר אחד ממשנתו ששוכח דבקות האחדות שיש בכל אות שבתורה ועל זה מביא במשנה הפסוק פן תשכח וכו', עכ"ל.

פירוש יא

בצפנת פענח לפ' בא פן ד', דל"ז ע"ג כתב וז"ל, שמעתי בשם מורי זללה"ה ביאור פסוק (תהילים קכ"ו:ו') הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא ברנה נושא אלומותיו, כי יש שני מיני עובדי אדמה וכו' אחד היה משגיח לראות אם יש זרע וכו' ובזה יובן מי שהוא בבחינת הלוך ילך ובכה, אז נושא משך הזרע, מה שאין כן מי שהוא סובר שהוא מקורב להשם יתברך [עיין לעיל פ' נח אות קמ"ז ופ' לך בהגה נ'] בבחינת בא יבא ברנה אז נושא אלומותיו ודפח"ח, עכ"ל.

ושם דק"ב ע"ד כתב וז"ל, וכן שמעתי ממורי זלה"ה משל לשני בני אדם שעברו בין הלסטים, אחד שיכור ולא נודע לו מכתו וגזילתו [משל זה מבואר לעיל פ' לך אות ט'

ואות י'] וכן ביאר מורי הלוך ילך ובכה וגו' בא יבא ברנה וכו' עכ"ל, ועוד ע"ש בס' צפנת פענח די"ח ע"ד, ובס' כתונת פסים פ' תזריע די"ב ע"ג.

ובס' בן פורת יוסף לפ' וירא פן ב' דל"ב ע"ד וז"ל, שמעתי משל בשם מורי וביאור פסוק הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא ברנה כו', שאם חושב להליכה ובוכה ומצטער על הליכתו מעבודת השם יתברך אז סופו נושא משך הזרע, מה שאין כן מי שחושב לביאה, וזהו שאמר בא יבא ומכח זה הוא ברנה ושמחה לבסוף נושא אלומותיו בלי זרע ודפח"ח, עכ"ל.

ובתוי"י פ' לך די"ט ע"ב וז"ל שמעתי הלוך ילך ובכה שהצדיק חושב כל היום בעבודת השם יתברך והוא מארי דחושבנא ומצא עצמו שאינו יוצא ידי חובתו נגד השם יתברך, ונחשב לעצמו שהוא הולך מהשם יתברך, מה שאין כן הרשע וכו', ועוד ע"ש בפ' משפטים דס"ו ע"א, ובפ' בהר דקכ"ב ע"ד ושם הביא וז"ל, מה ששמעתי בשם גדול וכו'.

ובפ' חקת דקנ"ח ע"א וז"ל, הנה מצינו בעובדא דלתתא אתער לעילא, דעל ידי מצוות ומעשים טובים שישראל עושין גורמין יחוד למעלה להמשיך שפע רוחניי וקדושה מצד החסד למטה לתחתונים, ובהיפך ח"ו נסתלקו מימי החסדים למעלה, וכמו שכתב בזוהר אחרי מות (דע"ד ע"א) בשעתא דסגיאי זכאי בעלמא כנסת ישראל סלקא ריחין טבין ומתברכת ממלכא קדישא ואנפהא נהירין, ובזמנא דאסגיאו חייבין בעלמא כנסת ישראל כביכול אטעמית מסטרא אחרא מרירין כדין כתיב (איכה ב׳:א׳) השליך משמים ארץ וכו', והצדיק הוא המשים אל לבו חטאתו ומריו כמו שאמר דוד (תהילים נ״א:ה׳) וחטאתי נגדי וכו' ועל פי זה פירש הרב הב"ש [ונראה שרמז בזה לר"ת הרב הבעל שם אע"פ שהוא כיוצא מן הכלל שרגיל להזכיר תמיד בשם מורי ועיין כיוצא בזה לעיל פ' בראשית בהגה קכ"ה] פסוק הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע וכו', עכ"ל, ועוד ע"ש בפ' תבא דר"ב ע"ג.

ובדגל מחנה אפרים בהפטורת תצא וז"ל, שמעתי מאא"ז זללה"ה על פסוק נושא משך הזרע על פי משל, שני בני אדם זרעו תבואה אחד זרע מעט ואחד זרע הרבה, וזה שזרע הרבה היה אוכל ושותה והולך בבית היין ומזמר, כי זרע הרבה תבואה, ואותו שזרע מעט הולך בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ומנכש את התבואה מקוצים מברקנים ומשאר דברים המפסידים, ואותו השוטה שזרע הרבה אין משגיח על תבואתו, מחמת גובה לבו, כי יש לו הרבה, ובין כך ובין כך עלה תבואתו קמשונים וחרולים וגדר אבנים נהרסה, ושסוהו כל עוברי דרך, ויש בזה רמז במשלי (פרשה כ"ד) שאמר שלמה המלך עליו השלום על שדה איש עצל וכו', והמשל הנ"ל נוקב ויורד לעמקות למי שיש לו לב להבין

ולהשכיל ועין לראות ולהשגיח בעינא טבא ופקיחא על ענינו ועל מעשיו, אם מעט ואם הרבה עכ"ל.

פירוש יב

ענין זה שטוב יותר לעבוד את השם יתברך בשמחה ובלי סיגופים ועצבות מבואר לעיל פ' בראשית אות קנ"ג ואות קע"ג ושם בהגה קמ"ח ע"ש, ועיין בספר דברי שלום בדרוש לחנוכה דכ"ט ע"ד וז"ל וזה אשר האירו לנו רוח אפינו קודש הקדשים רשכב"ה ר"י בעש"ט נ"ע ותלמידיו הקדושים, כי עד ימיו היה עיקר העבדות בסיגופים ותעניתים ובשבירת החומר והרע, אבל הוא דרך קשה מאוד, ובעוה"ר נתגברה החולשה מאוד בעולם, גם הוא דרך מסוכן מאוד, ויכול לירש תרתי גיהנם, ובפרט כעת בהתגברות הקליפות והבן, גם הוא דרך ליחידי סגולה אבל אינו שוה לכל נפש, והרבה נשתקעו בהרע ח"ו, מחמת שלא רצו לקבל עליהם קושי העבודה, על כן ריחם השם יתברך על כלל ישראל, ועיר וקדיש משמיא נחית אור ישראל וקדושו, וללהב יצא להלהיב לבות ישראל לאביהם שבשמים וזקוקין דנורא ובעורין דאשא נפקו מפומיה, וכל ניצוץ מתחלק לכמה טעמים, עד שתלמידיו ותלמידי תלמידיו יצאו למאות ולאלפים, חברו חיבורים עד אין שיעור בכמה אופנים שונים ודרכים מתוקים בעבודת השם יתברך ובאהבה ויראה, וכולם ממקום קדוש יהלכון ממקור ישראל, אשר בקל לאיש הישראלי הרוצה לגשת אל העבודה להתגבר בעבודת האל וממילא הרע נופל, עכ"ל.

ובתוי"ט פ' חיי דכ"א ע"ג וז"ל, שמעתי מהרבני הוותיק מוהר"ן האריזנקר שחלם לו בארץ ישראל כי יש רפואות המרפאים ע"י משקה מתוק, והנמשל, זה שעל ידי סיגופים נעשה מר ואכזרי לחייב העולם, מה שאין כן בבחינה ב' על ידי מחשבה טובה, מזכה ומלמד זכות על בני עולם, הגם שזה אי אפשר בלא זה וכו'.

וכן הוא שם בפ' ויצא דכ"ו ע"ד שהראו לו מן השמים בפועל רפואה על ידי סמים מתוקים ולא מרים, עכ"ל. ושם דף כ"ח ע"א וז"ל, כשהוא במדרגה זו לעסוק בתורה ובתפלה וצום ושק ובכי, ואחר כך כשיוצא לאויר העולם ורואה בני אדם שאין נוהגין כך, מעורר דין עליהם, מה שאין כן וכו', שיוכל להיות מעורב עם הבריות ולייחד יחודים בסיפורי דברים עמהם ושאר עסקים [עיין לעיל פ' בראשית אות קט"ו] שיודע בכל דרכיך דעהו (משלי ג׳:ו׳), לא לבד בעסקו בתורה ובתפלה [ע"ש בפ' בראשית אות קפ"ה] אם כן יוכל להיות שגם בני עולם, גם בעוסקם בחיי שעה אינם מניחין חיי עולם, להיות מחשבתם דבוקה בו יתברך שמו כמוהו, ויוכל לדונם לכף זכות על דרך זה גם כן, מה שאין כן

כשהוא אינו במדרגה הזאת, אינו יכול לדון העולם לכף זכות על מדרגה שהוא איננו בו, עכ"ל.

ושם בתולדות יעקב יוסף בסופו דר"ט ע"ג וז"ל, העיקר להסיר העצבות ולאחוז בשמחה, וסיפר [מוהר"ן מהארידענקי] מה שחלם לו כשהיה בארץ ישראל והיה נבוך אם יחזור לצאת לחוץ לארץ מחמת טעמים הכמוסים לו וכו', עד שראה בחלום שאחד סיפר לו שיש כמה רופאים הנותנים רפואות על ידי משקה מר, אך זה הרופא יותר טוב, שנותן רפואה על ידי משקה מתוק מדבש והוא ענין הנ"ל, כי על ידי תענית וסיגופים גובר העצבות, ומלמד חוב על בני עולם שאינם עושים כמעשיו ומניחין חיי עולם וכו', וכמעשה דר' שמעון בן יוחאי ובנו שיצא מהמערה, שנזכר בש"ס שבת (דל"ג ע"ב) עד שיצא בת קול חזרו למערתכם וכו', והוא רפואה על ידי מים מרים, מה שאין כן רפואה זו בדרך זה, שיתן לב אף בכל דבר מגונה שרואה בחבירו, שהוא לתועלת עצמו, כנזכר למעלה [הוא זה המאמר דלעיל פ' בראשית אות קכ"א] הוא על ידי משקה מתוקה מדבש, לעורר רחמים בעולם על כל אדם, שידע שהש"י הוא בכל דבר פרטיי, ויתנה כנ"ל, אז הוא רפואה מתוקה בלי שום סיגוף ויערב לו ויבושם לו, ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' דרש טוב בענין נפש מאמר ב' הביא מס' מגן אברהם וז"ל, על פי שכתב הבעש"ט לגיסו הקדוש ר' גרשון לחוץ לארץ שיש צדיקים שמרפאים רפואות הנפש על ידי תענית וסיגופים שנמשל למרור, ויש צדיקים שעבודתם על ידי אכילה ושתייה ודרך זה יותר גבוה,

פירוש יג

עיקר ענין הרפואה עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה קמ"ח, ולקמן פ' ויקרא אות א' ואות ב' ושם בהגה א', ועוד עיין לקמן סו"פ ואתחנן אות פ"ג ענין וקשרתם לאות על ידך, והרואה יראה כי הכל הוא ענין אחד לקשר את עצמו בבורא יתברך שמו, שזהו עיקר הרפואה, ונ"ל שזהו סוד שאמרו רבותינו (ברכות ד"ה ע"ב) הב לי ידך, כי לפי שאמרו שם אין חבוש מתיר את עצמו, וכמו שנתבאר ענין זה היטב לעיל פ' וירא אות י"ב, לכן נתן לו עצה זו לקשר עצמו אל הצדיק, כי נתינת היד הוא ענין התקשרות על דרך שנותנין תקיעת כף שכתב הטור ביו"ד סי' רל"ט בשם רבינו תם שהוא ענין כריתת ברית ולכן אין לו התרה.

פירוש יד

ענין שיהיה האדם מרכבה אליו יתברך שמו מבואר לעיל פ' לך אות מ"א ושם בהגה.

פירוש טו
ונראה פשוט ששמע משל זה מהבעל שם טוב, או בשמו, כי כך הובא בדגל מחנה אפרים פ' בשלח בקיצור וז"ל, על דרך שאמר אא"ז זללה"ה זי"ע משל במלך שהניח לבנו אוצרות משונים זה מזה, וכיסה אותם במכסאות זהב וצבורות בהיכלות, וכל אחד מבניו לפי שכלו ישכיל ויבין וימצא כו' ע"ש, לכן או שמוהר"ז אמר זה בשם הבעש"ט, או שכל התבה ט"ס וצ"ל מורי הרב ז"ל, כנ"ל.

פירוש טז
ועיין בס' צפנת פענח לפ' בשלח פ' ב' דמ"ז ע"ד, ושם דע"ה ע"א, ועוד שם דפ"ה ע"ג ושם סיים בה וז"ל, וזהו סוד נעוץ סופן בתחלתן ע"ש [והובא לעיל פ' לך בהגה ל"ט].
ובס' כתם אופיר על מגלת אסתר בפסוק יעשו עץ וז"ל, סוד בית ראשית מפרש מרן הריב"ש טוב על מאמר חז"ל כולן נמסרו למשה מאחד לישנא דסתרי אהדדי, ואמר שבאמת כולן נמסרו אלא כשבא לשער החמשים ראה שיש עוד מ"ט והוא עדיין עומד בהתחלה למטה, ולכן בחינת ראשית והתחלה הוא שער החמשים עכ"ל, ועוד עיין שם בפרשה ד' פסוק ח' מזה.

תרומה

פירוש א
בענין צדקה שלא יזיק בה פנייה וגדלות עיין לעיל פ' יתרו בהגה י"ט ולקמן פ' ראה אות י"ב ע"ש. 3

פירוש ב
ובפ' תרומה כתב עוד שם בס' תפארת שלמה וז"ל, היינו שכל איש צריך ליקח לעצמו מדות טובות לעבוד בהם הבורא ברוך הוא, מכל אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, היינו מן התאוות החיצוניות אשר היצר מסיתו לאהבה ויראה רעה, מאותה המדה יקח לעצמו לאהוב הבורא ברוך הוא וכן שאר המדות, עכ"ל, ובליקוטים לשמואל ב' א' כתב ג"כ וז"ל, ידוע מתלמידי הרב הקדוש הבעש"ט שכל בחינת אהבת העולם הוא כדי להוציא ממנו ק"ו לעבדות השם יתברך, עכ"ל, [ענין הק"ו עיין לעיל פ' בראשית בהגה ל'א].

פירוש ג
בספר נוצר חסד פ"ו ד"ה אהבה אמר כו' העתיק ענין זה וכתב וז"ל, אמר מרן אלקי מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, מדת אהבה נטבע באדם, והוא חיות שלו, להשתמש בו צרכי הכרח חיותו הגשמיות, ואם יש לו דעת ואמונה שזאת המדה הוא ממדות עליונות

מאירין וספירים, אזי מן המורגש יביא למושכל, כי מי שאין לו כח תאווני ואהבה, הוא פחות מן החמור, כי אי אפשר להתחיל שום עבודת יוצר בראשית, אם לא בכח התאווני, יצר הרע, אלא שצריך להפכו לחדוותא דשמעתא, ללמוד תורה באש אהבה שלהבת יה, ולהתפלל בהתפשטות דבקות מיצוי הנפש, ולפעמים אם נתקרר מאש וחום הרוחניות, אז נתעורר בו אהבה חומריות, אף כשנתעורר לדבר עבירה רחמנא ליצלן, אם הוא מעט מבורר כבר מחומריות, נקל לו להפכו לאהבת התורה באש להבת ולאהבת הבורא, ועל זה ביאר מרן, משל לבן מלך שהיה לבו ושכלו אטום לקבל שום דבר חכמה, פעם אחת ראה המלך שתבע אשה זונה, ושמח, שכיון שיש לו כח תאווני יפתח לבו, וציוה לאותה זונה שלא תקבלהו תיכף עד שיקבל איזה חכמה, וכן עשה, מחמת תשוקתו לזונה, ואחר כך תבעה, אמרה שלא תקבלהו עד שיקבל חכמה גדולה מזאת, וכן עשה, עד שקיבל כל החכמות ונתחכם באמת, אמר מה לבן מלך אצל אשה זונה, מוטב לישא בת מלך.

והנמשל מובן, מעיקרא כי עביד אדעתיה דנפשיה קעביד ועוד אפשר בפניות, להקרא רבי, ולהיות רב ורבי ורבן, אף שהוא בדקות, כל זה בכלל זונה גמורה, וכשנתחכם בחכמה הפנימיית אמר מוטב לישא בת מלך אשה יראת ה' שכינה הקדושה, וכל מעשיו לשם שמים באמת, וכן כל שאר תענוגים אכילת ושתייה הכרחיים, בהתעורר בו האהבה והתענוג לא יהא מופסק אז מאהבת בוראו, כי אדרבה אז נקל לו לאחוז בזה המדה לעשות זה התענוג למען אהבתו יתברך שמו, לאהוב אז הבורא בהרחבת הדעת, ובשמחה, כי אחר התפלה והדבקות נשאר רושם המוחין ותענוג רוחניי ושמחה רוחניות מן התפלין והתפלה, ובנקל לו אף שיהיו לו כל תענוגים גשמיים שיהיה אצלו כאין מגודל תענוג רוחניי ושמחה רוחניות, כמו למשל מי שהרוויח אלף אלפים שאינו יכול לאכול מחמת תענוג, אף על פי כן כדי שלא יתגרה בו היצר ויכבה נרו חלילה, אם הוא כבר מבורר ומזוכך מתאוות חומריות יכול להעלות על שלחנו כשלחן מלכים כדי שיתרחב דעתו בשמחה ואהבה, וידביק נפשו במקור אהבה בתענוגים אור אלוהי אין סוף, וכן העידו על גאון אחד וצדיק מערי אשכנז שהיה עולה בכל יום על שלחנו כשלחן מלכים והוא לא נהנה בו אלא ראות עיניו והרחבת הדעת שלא יקטרג עליו היצר לבטלו מדבקות בוראו באש להבת שלהבת, וזהו מה יפה ומה נעים שבכל התענוגים אינו מקבל לעצמו אלא להתעורר אהבה עליונה, שעל ידי התעוררות זה התענוג והרחבת הדעת והשמחה יקל לו להפשיט עצמו מכל וכל, מחומריות גופו, והיצר יניחנו ולא יקטרג לבלבל אותו, ולכל סעודת מצוה הוא דבר גדול שאין כמוהו בכל המצוות, וכן סעודת שבת על כוונה זאת, וביאר מורי מרן אלקי [הבעש"ט ז"ל] משל לבן מלך שהיה

עוסק ברפואות בין אנשי כפרים ובא לו מתנה טובה ואגרת שלום מאביו המלך ורצה לשמוח, והיה בוש וירא מאנשי הכפר וקנה להם יי"ש והם שמחו ביי"ש והוא שמח בשמחת אביו, כך החומר והצורה של אנשי סגולה, עכ"ל, ועיקר משל זה נתבאר לעיל פ' בראשית אות פ"ח ואות פ"ו ע"ש.

פירוש ד

עיין לקמן פ' קדושים אות י"ב מה שהעתקתי מספר מאור עינים פ' וירא בענין החיות שיש בהעבירה ע"ש.

פירוש ה

וע"ש בדגל מחנה אפרים שהאריך בזה וכתב וז"ל, ולכן צריך האדם לקשר עצמו ומחשבתו תמיד בבוראו, ועל ידי זה נתקשרו קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל העולמות מתקשרים ומתיחדים זה בזה, ואם חלילה הוא מקשר ומחבר עצמו אל השטות והבלי עולם שאין להם קיום, והם דברים שיש להם תכלית וסוף, זהו נקרא שמקושר בשקר ח"ו שהוא גם כן באותיות קרש, וזהו מה שאמר אא"ז זללה"ה (בפ' עקב) וסרתם ועבדתם אלהים אחרים כי תיכף כשסר עצמו מן הדבקות והתקשרות האמת בבורא יתברך שמו אזי עובד אלהים אחרים יחשב שנתקשר בהם שהם בחינת שקר (לקמן פ' עקב אות נ"ז), וידוע שהאדם נברא בטוב ורע, ויש לפניו שני בחינות כמו שנאמר (בפ' נצבים) ראה נתתי לפניך וכו' ואת הטוב וכו' ובחרת בחיים, והתכלית העיקר הוא שישתדל בהתקשרות כל הדברים לשרשן, ולעשות מרע שבהן טוב, על דרך (תהילים ל"ד:ט"ו) סור מרע ועשה טוב, מן הרע תעשה טוב [וכל זה הוא מדברי הבעש"ט כמבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה קנ"ו ובפ' לך אות מ"א, ועיין לקמן פ' ואתחנן בהגה ד' אות ג', וע"ע בדמ"א פ' עקב ד"ה ויש להבין]. ולהבין זה כי כל בחינת רע בשרשו הוא טוב, דרך משל אכילה ושתייה וזיווג, כשהוא מדבק עצמו כשעוסק בדברים האלה לשרשם, אזי באכילה ושתייה הוא מעלה ניצוצות קדושות [עיין פ' בראשית הגה ק"ם] ובזיווג גורם זיווגים עליונים ובנים צדיקים, וח"ו להיפך אז כתיב (בפ' האזינו) וישמן ישורון ויבעט, והיצר הרע מתגרה בו, וד"ל, וזהו (אבות פ"ד) איזה חכם הלומד מכל אדם, כאשר שמעתי בזה מאנשי קודש שהיו סביב אא"ז זלה"ה, אפילו מן היצר הרע יש ללמוד ממנו [לעיל פ' בראשית אות קנ"ט], ויש בזה דרכים שונים בדרך העבודה, ועל ידי זה מעלין כל הרע לטוב, ובזה מהפכין מדת הדין לרחמים, וזה יש לומר שמרומז בפסוק ועשית את הקרשים למשכן, היינו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש, ויהיה בנין המשכן הזה בקרשים היינו בקשרים כנ"ל לקשר עצמו להבורא ברוך הוא ויקיים (משלי ג':ו') בכל

דרכיך דעהו אפילו כשעוסק בדברים שהם מצד היצר הרע, יראה לקשר עצמו בשרשם, ובזה הוא מעלה אותם ונתעלה הכל ונעשה מרע טוב, עכ"ל.

פירוש ו

ענין זה שקרש רומז על האדם עיין בתיקוני זוהר הקדוש בתיקון תשסרי (דס"ה ע"א) בענין הפסוק עשר אמות אורך הקרש וז"ל, ועשר אמות דא איהו שיעורא דגופא דבר נש כו' עיין שם באורך, ועוד מצאתי בס' דרשת ר' שלמה מלכו דף ו' ע"א שכל אותיות א"ב מזדווגים אחד עם חבירו שיעלו למנין עשרה א' עם ט' וב' עם ח' וכן כולם, י' עם צ' וכ' עם פ' וכן כולם, ורומזים לעשר ספירות ועשרה מאמרות, וגוף האדם רמוז בארבע אותיות קרש"ת שהם כנגד ד' יסודות ע"ש.

פירוש ז

ענין אות ש' שהוא ציר מבואר לעיל פ' חיי בהגה א' ע"ש באורך.

תצוה

פירוש א

עיין לעיל פ' יתרו בהגה ו' מה שרמזתי שבזה מובן שכל התורה רמוזה בתיבה אחת ובאות אחד ע"ש, ולקמן בפ' ואתחנן בהגה כ"ח מבואר שהוא על ידי המילוי ומילוי דמילוי עד למעלה ע"ש היטב,

כי תשא

פירוש א

עוד ע"ש בס' בן פורת יוסף לפ' נח פן ב' דכ"א ע"ב וז"ל, משל ששמעתי אחד שלמד מלאכת נפחין ולא ראה איך משימין תחלה ניצוץ אש להבעיר, והלך לבית המלך ונטרד משם וחזר לרבו הראשון ללמדו העיקר וכו'.

ובס' צפנת פענח לפ' וארא דכ"א ע"ב וז"ל, כמו ששמעתי משל, אחד שלמד מלאכת נפחין ולא ידע איך יבעיר האש מן ניצוץ אש, ורצה לעשות זה בלא ניצוץ אש, עד שחזר לרבו וגילה טעותו וכו'.

בס' זכרון טוב ד"ה ע"ג איתא וז"ל, כשבא הרב המגיד ממעזריטש לפני הבעש"ט, אמר, באה לפני תיבה מלאה נרות וצריך רק להדליק אותם, עכ"ל, ויש מספרים כיוצא בזה על האחים הרר"ש מנ"ש והרר"פ בעל הפלאה שעליהם אמר כך הרב המגיד כשבאו לפניו.

פירוש ב

מאמר זה הוא באריכות בספר הכוונות דט"ו ע"א, ומשם הגהתי מה דאיתא בפנים שאינו נחלק ליו"ד, כי באוצר החיים נדפס כאן אינו נחלק לירד ע"ש, אבל כיון שדרכו של הרב אוצר החיים בכל ספריו שכל מה שמעתיק בשם הבעש"ט כותב תמיד שמעתי ממורי [בלשון הרב בעל התולדות ז"ל] לכן נראה ודאי שמצא מאמר זה בשם הבעל שם טוב זי"ע.

ועיין עוד באוצר החיים פ' משפטים דקנ"ח סע"ב וז"ל, דע כי סמני הקטורת אחד עשר, יו"ד ספירות דקליפה, ועוד כח אחד של קדושה המחיה אותם והם י"א, ועל ידי אלו י"א סמני הקטורת, שהם היו"ד ספירות דקדושה עם כח הנקודה עליונה של הקליפה שהם גם כן קדושה, אז נדחין הקליפות, ואנו מסלקין אותה הנקודה שהיה מחיה אותם וכו', עכ"ל.

ובהיכל הברכה פ' בשלח דצ"א ע"ג וז"ל, עיין בפרי עץ חיים שער הקטורת ענין תביאמו, כשאנו מתקנין אותו הנקודה המחיה את עשר דקליפה אזי כולם מתים, ואל"ף הוא אלופו של עולם המחיה את כולם, ויש חד פריסו כנודע ממרן הריב"ש טוב [לעיל פ' יתרו אות י' ושם בהגה] וזהו סוד הקטורת לבטל המגפה שמעלה החיות מן הרע וממית לגמרי את הקליפות וכו'.

פירוש ג

ובהיכל הברכה דרע"ג ע"א, וז"ל, ובזה אמר מרן האלוהיי ריב"ש טוב אשר יעשה כמוה, כמוה ולא באמת מן הלב, אלא להריח בה שיצא לו שם בין הגדולים אזי וכו', ובזה גורם חלילה שנפגם אף שרשו שיש לכל אחד בשבטי יה, ראו"ן ב"ן, התבוננות שלי האיך אני משיג כל כך בתורה, שמעו"ן, שיצא לו שם, שיהיה שמעו הולך בכל המדינות, לו"י, מלוה לעצמו אנשים שיהיה רב ורבי ורבן, יהוד"ה, להודות לו שאין כמהו, ישש כ"ר, להרבות שכרו אומר ואינו עושה, מבטיח ולא יתקיים, כי כל כוונתו להרבות לו שכר, שיתמוך לו להרבות גבולו, עיין בתולדות היטב, עכ"ל, [ומה שרמז לתולדות הוא זה שהעתקתי לעיל ר"פ שמות ע"ש באות א' וב' וג' ושם בהגה],

פירוש ד

משל זה העתקתי לעיל בפ' בראשית אות פ"ו ושם בהגה ס"ט, ועוד נזכר לעיל בפ' תרומה בסוף הגה ג' ע"ש.

פירוש ה

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ח בענין זה שכשהצדיק עושה חטא קל גורם לרשע חטא חמור, ועוד לעיל פ' וישלח אות ו' ושם בהגה ג' ענין כל שרוח הבריות נוחה הימנו, ועיין בתוי"י פ' תצא דקצ"ו ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי ביאור ענין שאמרו רבותינו ז"ל (שבת דנ"ד ע"ב) כל מי שיש בידו למחות וגו', ר"ל בראש הדור שיש שמץ חטא, מזה נמשך לאנשי דורו עון ופשע, לכך יש לו למחות ולמחוק כל חטא שיש בידו וממילא יתוקנו פשעי אנשי דורו גם כן וכו'.

ובס' כתונת פסים ר"פ מצורע די"ג ע"ב וזה לשונו, דשמעתי ממורי כל שיש בידו למחות וכו', כי כללות העולם הם אחדות אחד, קומה שלימה, זה ראש וזה עין וזה רגל ,ועיין לעיל פ' וישלח אות ו'] וכאשר אדם אחד חוטא, יש בשלומי אמוני ישראל גם כן שמץ מנהו, וכאשר יהיה מוחה ומוחק אשר בידו, לשוב אליו יתברך שמו, אז בעל כרחו ישוב האדם ההוא גם כן וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

ושם בפ' קדושים די"ח ע"ב וז"ל, דשמעתי ממורי כל שיש בידו למחות וכו', ר"ל למחות ולמחוק החטא שבידו, אז ממילא באחרים גם כן נמחק, עיין במקום אחר ביאור מזה, והטעם מבואר שם כי הם לבם של ישראל, והכל הולך אחר הלב אם הוא טוב או רע, כמבואר במשנה (פ"ב דאבות) ר"א אומר לב טוב וכו'.

ובס' בן פורת יוסף דפ"ז ע"ב, וז"ל, וכשעושה תשובה על חטאת עצמו גורם לאחרים גם כן שישובו כו' כמו ששמעתי ממורי זלה"ה כל שיש בידו למחות וכו' ודפח"ח, והבן.

ובס' באר מים חיים פ' נח, וז"ל, וכאשר נאמר בשם הבעל שם טוב זלה"ה בפירוש אמרם ז"ל כל מי שאפשר לו למחות כו', פי' שיש כח בידו על ידי צדקתו להיות מוחה וכו'.

ובאוצר החיים פ' אמור דרי"ד ע"ב, וז"ל, מי שיש בידו למחות ביאר מרן הבעל שם טוב שיתפשט קדושתו וחיות אלהותו, אור המתוק, על כל בני אדם, שירגישו הכל הארה נפלאה בנפשם.

ושם בפ' ויקרא דכ"ב ע"ג האריך בזה וכתב וזה לשונו, וזה ידוע שחטא המחשבה של ראשי הדור, מביא להמוני עם חטא בפועל, וכשיש חטא בדור אז נסתלק בחינת הדעת אלופו של עולם מראשי העם, ונעלם מעיני העדה אופן הנהגת המוני עם לתורה ולתעודה, ונעלמה מעיני כל חי, ונעלם מעיני אישה, ונעשית עולימתא שפירתא דלית לה עיינין, וסוד עיינין הם שורש הדעת ועיני אישה מאירין לעיני הכלה כלת משה, תורה שבעל פה, וגם הצדיקים וראשי הדור והסנהדרין שבהיכל זכות הם עיינין דילה להנהגות התחתונים, אבל אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, כי זה עשיית השגגה של

המוני עם נמשך מחסרון עיני העדה שנסתלק מהם הדעת דע את אלהי אביך, כי כל זמן שראשי הדור הם בשלמות, ואלופו של עולם שורה במחשבה שלהם, אזי נמשכה ונתפשט קדושתם עד שאין כח ביד איש המוני לעשות שום חטא, וכן לפעמים להיפוך אם כל עדת ישראל ישגו שחטא הדור נמשך טעות לעיני העדה, ונעלם דבר מעיני הקהל. והסימן אם נמשך הקלקול מראשי הדור להמון עם, או מהמוני עם לראשי הדור, הוא, אם זה החטא המורגל בהמוני העם הוא מפאת גאוה, או בחינת ע"ז שהוא עצמה גאוה, בודאי זה נמשך מפאת ראשי הדור, שזה העון המצוי ר"ל ביד החכמים הבלתי משכילים, ולכן בעבודה זרה נאמר (בפ' שלח) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, וכן במשה נאמר ואם אין, אם הגיע הפגם לאין העליון על ידי גאוה והתרוממות, אזי מחני נא, והשיב לו הקדוש ברוך הוא, מי אשר חטא לי אמחנו, כי מהם נעשה הדבר ואתה לא גרמת להם שום דבר.

אבל אם החטא הוא מענייני תאוות החומר, זה נמשך מפאת המוני עם, וגורמים קלקול הדעת לראשי העם, כי תאוות החומר מצוי ביד המוני עם, וזהו (ירושלמי תענית פ"ב הלכה זי"ן) לבש שמואל חלוקן של ישראל ואמר חטאתי [עיין מזה בס' תוי"י בהעלותך דקל"ז ע"ג וע"ד באריכות גדול ורמזתי לדבריו לקמן בפ' ויקרא אות יו"ד, וע"ע בתוי"י פ' מצורע דצ"ג ע"ד והזכרתי לקמן פ' אחרי אות ב'], ומובא בספר הכהן הגדול משם מורי מרן אלוקי הבעש"ט [לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"ב] בענין התפלה וכוונות ויחודים, שצריך לקשר את עצמו בהם וידוע שהוא עולם קטן, ובהתעוררות למטה יתעוררו למעלה וישפיעו למטה עד מדרגתו של זה האדם המכוון זה ומקבל השפעה וכו' [והאריך עוד הרבה והכל על פי הקדמות מהבעל שם טוב זי"ע].

ובס' דגל מחנה אפרים בליקוטים לפ' וירא כתב וז"ל, כידוע שמחמת מעשה בני אדם נמשך לצדיק הרהור על דרך ששמעתי על פסוק ואם אין מחני נא, כי משה תלה הקלקול בעצמו, שמן הרהור שהיה לו נמשך להם המעשה, והקדוש ברוך הוא השיבו מי אשר חטא לי וכו', אדרבה מהם נמשך לך ההרהור, עכ"ל. עוד שם בליקוטים ד"ה לא היה דוד ראוי לאותו מעשה כו', וזה לשונו, על דרך ששמעתי בשם אדוני אבי זקיני זללה"ה על פסוק מי אשר חטא לי וכו', היינו שהקדוש ברוך הוא השיב לו שמהם נמשך לו ההרהור, כי משה תלה הקלקול בעצמו, ומזה נמשך שלפעמים בא הצדיק לאיזה עבירה קלה חלילה, אף שלא יאונה לצדיק כל און, אך כדי שיחזור בתשובה ויעורר לכל העולם בתשובה וכו'.

פירוש ו

עיין בס' לשון חסידים בסוף מחשבות והרהורים הביא עוד בשם ס' גנזי יוסף פ' שופטים ופ' תצא וז"ל, הנה החסיד הבעש"ט ז"ל האריך בענין מחשבות שבאים לאיש הצדיק הוא בשני אופנים, אם הצדיק מתחיל בהרהור עבירה, אף שאינו גומר בעשיה ממש, הנה יעשה ח"ו עשיה באדם בינוני, ואם האדם בינוני עושה ח"ו עבירה בידים, הנה משם בא ההרהור להצדיק, כי כל ישראל הם חבל אחד ואם מנענע בראש אחד ינענע בראש השני ממילא וכו', וזהו שאמר משה מחני נא כי תלה בעצמו שהוא התחיל בהרהור ובאו ישראל לידי מעשה וכו' ואמר לו הקדוש ברוך הוא לא כן וכו', עכ"ל.

פירוש ז

וביאר שם בס' זוהר חי שהענין כך הוא כי משה היה בסוד אות ו' דלא איתגלי לא זרועות ולא ירכים, בסוד תלת רישין עילאין, ששם התגלות אור אין סוף, דקשיר להון ומייחד להון [וזה מבואר לעיל בפרשת בראשית אות נ"ב ואות נ"ג ע"ש], ושם עתיד משה להתעלות עד ראש רום עולם אצילות, רישא דלא איתיידע ע"ש, ולפי ששם אין התפשטות אמר ואם אין מחני מלשון התפשטות ודוק, ועיין לקמן ר"פ ויקרא הגה א' כי משה זכה לסוד האין ע"ש.

פירוש ח

ושם בס' אור החכמה פ' בראשית כתב ג"כ וז"ל, אמר הבעש"ט ז"ל על פסוק כמים הפנים לפנים וכו', דרך משל כשאדם עומד אצל נהר אזי נראה צל של האדם במים, וכשמקטין האדם את עצמו נעשה הצל גם כן קטן, וכשהאדם מקטין הקטנה אחר הקטנה עד שמגיע הפנים שלו אצל המים כן פנים של הצל בא נגד הפנים של האדם, כן הנמשל, לב אדם שמקטין את עצמו נגד חבירו, ואז חבירו מקטין גם כן את עצמו, עד שלב האדם מקטין את עצמו עד שלא יוכל להקטין יותר, כן חבירו עושה ג"כ ונעשו עי"ז רעים דלא מתפרשין, עכ"ל.

פירוש ט

בס' שיחות הר"ן אות רכ"ד כתב וז"ל, אמר, שבמקום שחכמת הפילוסופייא מסתיימת שם מתחיל חכמת האמת שהוא חכמת הקבלה, פירוש, כי הפילוסופים לא חקרו כי אם עד הגלגלים, ומשם ולמעלה אין יודעים מאומה, וגם בהחכמות שמגלגלים ולמטה גם כן הם נבוכים מאוד ברובם ככולם, כידוע להם בעצמם, וחכמת הקבלה מתחלת במקום שמסתיימת חכמתם, דהיינו מהגלגלים ולמעלה, כי כל עולם העשיה עם הגלגלים בכלל, כוללות חכמת הקבלה בתיבת אחת, שהוא עולם העשיה, וכל חכמת הקבלה הוא

מעשיה ולמעלה, שהוא יצירה ובריאה ואצילות למעלה למעלה וכו', וגם בעשיה עצמה בפנימיות העשיה דהיינו רוחניות העשיה, אין להפילוסופייא שום ידיעה כלל, אבל חכמת הקבלה מדברת רק משורש העשיה ברוחניות ומשם ולמעלה, נמצא שבמקום שמסתיימת חכמתם של המחקרים משם מתחלת חכמת הקבלה.

גם שמעתי מפיו הקדוש [של מוהר"ן ז"ל] לענין השגותיו הנוראים שדיבר כמה פעמים מזה, ואמר הלא אצל המחקרים מסתיימת ידיעתם בגלגלים, ונדמה להם שמשם ולמעלה הוא רק עצם האלהות יתברך, ובאמת כל לימוד הקבלה הוא בעולמות ומדרגות שמשם ולמעלה, כמו כן אפילו מי שהשיג חכמת הקבלה היטב, שהוא חכמת האמת, אף על פי כן אין חקר לתבונתו, כי עדיין יש גבוה מעל גבוה וכו' וכן פעם אחד ראה ספר אחד שמלוקט מכתבי האר"י ז"ל שאינם מצויים, שמדבר מהשתלשלות והמדרגות שקודם האצילות שהוא עולם המלבוש וכו', כמו שכתוב בס' ויקהל משה וכו' ודיבר עמי מזה, ונפלאתי מאוד על זה מה שיש לימוד בקבלה גם למעלה מאצילות, והיה נדמה לי שאין גבוה יותר, ושחק, ואמר אז גם כן הלא אצל המחקרים נדמה שמסתיימת הידיעה בגלגלים וכו' כנ"ל, וכוונתו היה שכמו כן אפילו בידיעת האמת למעלה למעלה יש עוד גבוה מעל גבוה בלי שיעור וערך וכו', כי לגדולתו אין חקר וענין זה אי אפשר לבאר בכתב, עכ"ל.

וכתב לנו הראש ישיבה בישיבת ראדזימין בזה הלשון, ובדבר הספר עמק המלך שרבים קראו עליו עוררין [עיין בהקדמת ספר טור ברקת] לפי שמדבר בדרושים שאינם נזכרים כלל בכתבי האר"י שבידינו ומהרח"ו ז"ל, כמו עולם המלבוש וכו', וידוע אזהרת מהרח"ו לבלי לעיין בכתיבת שאר החברים, הנני לכתוב מה ששמעתי מידידי המחבר ס' בית רבי, שקבלה ביד בעלי החב"ד איש מפי איש עד רבינו הקדוש הר"ד דוב בער ממעזריטש ומסופקני אם לא עד הבעש"ט ו"ל [ואני שמעתי עד הבעש"ט ז"ל, ננ"כ] שהוא ז"ל האמית קבלתו, ואמר שמה שלא דיבר מהרח"ו ז"ל מדרושים הללו הוא לפי שדרושים הללו נאמרו מפי האר"י ז"ל עוד טרם שבא אליו מהרח"ו ז"ל, ובעל עמק המלך קבלן מהחברים ששמעו אז מפי האר"י ז"ל, עכ"ד, ועל יסוד קבלה זו מובאים תמיד דברי בעל עמק המלך בדרושי החב"ד, ונושאים ונותנים בדבריו כמו בשאר כתבי האר"י ז"ל באין הבדל [ונראה שגם דברי הר"ן ז"ל מברסלוב הנ"ל שיש לימוד למעלה מאצילות גם כן, הם על יסוד קבלה זו, שגם הוא היה מקובל כן בשם זקינו הבעש"ט ז"ל אע"פ שלא הזכיר זה מפורש], וכן נראה שעל יסוד קבלה זו סמך עצמו בעל קונטרס ספר הזכרונות שבס' דברי סופרים בדף ל"א שכתב וז"ל, וגם הר"י סרוג שהיה כפי הנראה הגדול שבתלמידי

האר"י ז"ל, זולת מהרח"ו, הלך תיכף אחר פטירת האר"י ז"ל לאיטליא [ועי' תשו' באר עשק סי' ע' שכתב שהאר"י ז"ל עצמו שלח את מהר"י סרוג לאיטליא לבית מדרשו של הרמ"ע מפאנו ע"ש] ושם פרסם כל דברי האר"י הנודעים אליו בעל פה ובכתב, ועוד יותר פרסם אחריו תלמידו הרמ"ע מפאנו וכו', ובהם הרבה סתרי עולמות עליונים ביותר שלא נתגלו למורח"ו ז"ל, כידוע מסודות המלבוש וטהירו עילאה וכדומה, המפורסם בכתבי הר"י סרוג והרמ"ע ובס' עמק המלך וס' ויקהל משה והדומה, שלא נמצא בכתבי הרח"ו מזה דבר, שקיבלם הר"י סרוג טרם בוא הרח"ו לפני האר"י ז"ל, או ששמעם בעת שלא שמע הוא, ולהיות שהר"י סרוג הלך לאיטליא לא נודעו כתביו להרח"ו, ולכן לא אספם בין כתיבותיו כמו שאסף מה שכתבו שאר החברים, ואם מפיהם העתיק מילין, כל שכן שהיה מעתיק מדברי הר"י סרוג שהיה גדול הרבה, ובענינים שלא נודע לו שמץ דבר כלל, אבל לא נודעו לו כתביו, ולכן בחנם יתחסדו קצת מההולכים בעקבות הרח"ו שלא לדבר מענינים הללו מפני אזהרת מהרח"ו ז"ל שלא לעיין בכתיבת שאר החברים, כי לא על הר"י סרוג כיוון, כיון שלא ראה כתיבותיו כלל, עכ"ל.

פירוש י

והובא מאמר זה בס' עטרת תפארת ישראל פ' תרומה וכתב שם וז"ל, כי ט' ספיראן בלא מלכות היינו פולחנא בלא דחילו, ומלכות בלא ט' ספיראן היינו יראה בלא תורה ומצוות, ע"ש.

פירוש יא

עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ו בענין כי שמש ומגן, ועוד בפ' נח בעמוד התפלה אות צ"ב.

פירוש יב

ענין י"ג מדות של רחמים שהם מכוונים נגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם מבואר באורך באוצר החיים ר"פ תרומה.

פירוש יג

וכתב עוד שם וז"ל, היכולת שאנו יכולים לשלשל מחשבתו יתברך שמו בתוך חומרינו וגם לבקש זאת מאתו, כי הלא כל התפלות הוא שישלשל במחשבתינו, והיכן היראה, רק באהבה בוז יבוזו לו יתברך שמו כביכול כמו שאמר הרב [הבעל שם טוב זי"ע] הנ"ל כי כשהבן אוחז בזקן האב, מחמת אהבת האב לבן לא די שאין לו בזיון בזה, אלא יש לו תענוג ושעשועים במה שהבן מושך בהזקן שלו, והאהבה עושה זאת שהש"י משתלשל במחשבתינו וירחם עלינו, עכ"ל.

ושם די"ז ע"ב וזה לשונו, האלהיי ריב"ש נ"ע אמר כשהתינוק אוחז בזקן האב, אז מחמת האהבה של האב להתינוק מוחל לו ואינו מקפיד על זה, כן כשאנו מתפללים ממנו יתברך שמו שירחם עלינו, וצריך שישלשל עצמו יתברך שמו כביכול למדרגתינו ולהתלבש ממדרגה למדרגה, עכ"ל.
ושם ד"ו ע"ד וז"ל, הכלל האיך יש לנו העזה לבקש מהבורא ברוך הוא שירחם עלינו, אלא מחמת [אהבת] אב לבן אפילו כשהבן לוקח לאב בזקן יש לו שעשועים מזה עכ"ל.

פירוש יד

עיין לעיל פ' חיי אות ב' ואות ג' ושם בהגה א' באורך ענין נשיו הטו את לבבו.

פירוש טו

עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה ל"א ובפ' נח בעמוד התפלה אות קכ"א ואות קכ"ב ושם בהגה, ובפ' לך אות ט"ו.

פירוש טז

ובתוי"י פ' אחרי דצ"ז ע"ד וז"ל, שמעתי בשם מורי טעם הגון, כי כשחטא בשוגג בלא דעת אז יש תקנה בעושה תשובה בכוונה שנותן בו דעת להעלותו, מה שאין כן כשחוטא בדעת במה יתקננה, וזהו פי' הש"ס האומר אחטא ואשוב וכו' ודפח"ח. וכ"ה בס' בפ"י דכ"ח ע"ג.
ובפ' מצורע דצ"ד ע"ב וז"ל, כמו ששמעתי בזה שני טעמים אחד דחוטא מדעת וכו', ב' כי תשובת המשקל וכו' וק"ל ודפח"ח עכ"ל.
ובס' צפנת פענח ד"ט ע"ד וז"ל, מה שאין כן אם חטא בלא דעת שהוא הירידה אז תשובה מהני, והבן, שזהו כלל גדול ולא ניתן לכתוב.

פירוש יז

בס' אור הגנוז לצדיקים שישנו בידינו בכתב יד האריך בזה בפ' בשלח, והעתיק וכתב וז"ל, ע"ד שכתב הבעש"ט זלה"ה ע"פ אל יתהלל חכם בחכמתו גבור בגבורתו עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כו', ודקדק מה בחכמתו בעשרו, פי' חדא דודאי לא יתהלל החכם בגבורה ועושר כיון שאין לו זאת המעלה, והול"ל אל יתהלל חכם וגבור ועשיר ודאי הוי ידעינן דכ"א לא יתהלל אפילו במעלה שלו, ולפחות הל"ל אל יתהלל חכם בחכמה כו' מה בחכמתו דודאי לא יתהלל חכם בחכמה של אדם אחר, וכן הוא הקושיא על בגבורתו ובעשרו דהל"ל בגבורה בעושר.
וביאר כי הוא מדה מגונה המתפאר את עצמו וכמ"ש בזוהר (בלק דקצ"ג ע"ב) בשם ספרא דשלמה מלכא סימן דלא ידע כלום שבוחי, פירוש המשבח א"ע הוא סימן דלא ידע

כלום, וכשהוא רוצה להתפאר ולשבח א"ע והיינו משום שנתפשט מדת הת"ת בעולם, פי' כי יש ג' מדות חסד דין רחמים, שע"י מדות אלו נבראו כל הנבראים, והנה מדת החסד נקראת מדת אהבה כד"א תורת חיים ואהבת חסד, ומדת הדין נקראת בעולמות העליונים מדת היראה כד"א ופחד יצחק כו', ומדת הרחמים נקראת מדת התפארת כד"א תפארת ישראל, והנה לפי מעשה התחתונים יש תגבורת למדות הללו זו יותר מזו כנודע, פעם יש תגבורת למדת החסד ופעם יש שמדת הדין גוברת, ופעם יש תגבורת למדת התפארת שהוא מדה"ר, והנה מחמת שכל הנבראים כלולים ממדות הנ"ל מפני שהם בסוד ימין ושמאל וקו האמצעי, ע"כ כשיש תגבורת בעולמות העליונים למדה אחת מן המדות הנ"ל תיכף מרגישים כל הנבראים בהתעוררות המדה הזאת גם אצלם מפני התפשטותה בכל הנבראים.

והנה כשיש תגבורת למדת החסד בעולמות העליונים, והרי מדת החסד נקראת מדת האהבה, וכשמרגישים אותה כל הנבראים כנ"ל, נמצא הצדיק כשמתעוררת בו מדת האהבה אז אוהב דבר מצוה ולומד תורה ועובד את הש"י באהבה עזה, משא"כ הרשע כשמתעוררת בו מדת אהבה אז אוהב דבר עבירה וניאוף, וכן כשיש תגבורת מדת הדין בעולם העליון, והרי מדת הדין נקראת מדת היראה והפחד, אז מתעורר בכל הנבראים מדת פחד ויראה, והרי הרשע נאמר בו נאם פשע לרשע אין פחד אלהים לנגד עיניו (תהילים ל"ו:ב'), ע"כ אינו לוקח התעוררות היראה שבו ליראת אלהים, אלא מתייירא ליתן צדקה כדי שלא יעני או מתייירא להתענות כדי שלא ימות, אבל הצדיק כשמתעוררת בו מדת היראה, ויודע שזה הוא תגבורת מדת הדין שבעולם העליון, אז לוקח יראה זו ליראה את השם הנכבד והנורא, ללמוד תורה ולעשות מצוות ולהתפלל באימה וביראה גדולה, ועי"ז ממתיק את הדין בשרשו, פי' שעושה מן הדין יראת ה' לבד, לקיים מצוותיו ותורתו, ונעשה מיראה ופחד של הדין, יראת ה', ועי"ז נמתקין הדינין וכו' [האריך כאן בביאור מקראות דפ' בשל ואח"כ סיים וז"ל].

והנה כשמדת הרחמים גוברת בעולם העליון, והרי מדת הרחמים נקראת מדת התפארת, והנה הצדיק כשמתעורר בו מדת התפארות והרי הצדיק ודאי שלא יקח מדת התפארות לעצמו, שצדיק ודאי הוא כאין אצל עצמו, ע"כ הוא משבח ומפאר ליוצר בראשית בכמה שירות ותשבחות והתפארות לה', אבל כשמתפשט מדת התפארת ויורד עד אדם רשע זה שהוא בקליפה, אז רוצה לשבח ולפאר את עצמו רק שהוא גנאי כנ"ל, ועושה תחבולה לפאר לאחרים שיצא מזה תפארת לעצמו כגון פלוני חכם מאוד שלא נצחו שום אדם כ"א אני, וכן גבור ועשיר פלוני עשיר מאוד ואעפ"כ פעמים הוא נצרך ללוות ממני, וזהו

הפירוש אל יתהלל והוא פועל יוצא, פי' אל יתהלל חכם בחכמתו של אחר, כדי שיצא מזה שבח לעצמו, ע"כ לא אמר יהלל אלא יתהלל, כי אם בזאת יתהלל המתהלל, שיתן לב שנתפשט מדת התפארת בעולם עד מדרגה אחרונה שנקרא זאת, והחכם יבין שנתפשט מדה זו בשביל השכל וידוע אותי, לפאר להש"י, משא"כ הטיפש לוקח תפארת לעצמו כו', וז"ש כי באלה חפצתי נאום ה', פי' בכל אלה ההתפארות האנושית שהם חכמה גבורה ועושר, חפצתי אני, כי נאם ה', פירוש, כמרז"ל הקב"ה גוזר כל זה קודם יצירת הולד טפה זו מה תהא עליה חכם או טיפש (נדה דט"ז ע"ב) אבל השכל וידוע אותי זה לא נגזר, דאילו צדיק ורשע לא קאמר, עכ"ל.

פירוש יח

ענין מדרגה אחרונה שנקראת זאת מבואר בפ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ט ע"ש, ועיין עוד בתוי"י פ' שופטים דקפ"ט ע"א, וז"ל, שמעתי ממורי אל יתהלל חכם בחכמתו, כי מצד השבירה שנפלה מדת תפארת בתוך הקליפה אדם מתפאר וכו', וכן הוא בספר בן פורת יוסף דפ"ג ע"ב ושם איתא על ידי שבירת הכלים וכו'.

פירוש יט

הנה שם בס' בפ"י לא נתבאר אהיי קאי ועל איזה ענין פירש כן, אכן לפי שבתוי"י פ' וארא דמ"ד ע"ב הביא בזה וז"ל, ישמע חכם ויוסיף לקח שאם נזדמן לו שוגג יתן דעתו שכבר עבר מזיד ולא תיקנו, ועכשיו בא לזה שיתן דעתו לתקנו עכ"ל, מזה נראה שזהו הענין שרמז עליו כאן, לתרץ לישנא דקרא שמקדים פשע לחטא שהוא שוגג, ועל זה הוא שכתב ביאור הענין שזהו מחסדי השם יתברך להזמין לפניו שוגג אחר מזיד, ולכן סדרתי זה המאמר על מקרא שלפנינו.

ועיין שם עוד בס' בן פורת יוסף שמיד אחר מאמר זה הביא מאמר פלאי וז"ל, עוד י"ל דשמעתי יככה בשגעון, והיית משוגע וד"פ ח"ח, עכ"ל, והדברים סתומים וחתומים, אבל נראה שזהו גם כן סמך אל הקודם, כי יככה הוא שוגג אחר שכבר נתקיים בך מקודם והיית משוגע ממראה עיניך שזהו מזיד, לכן אחר זה כדי לעורר אותך לתשובה יככה ה' להביא אותך לידי שוגג, מאחר שלא נתעוררת מעצמך לתשובה יביא לך השי"ת התעוררות לתשובה, ואם כן יש במקרא זה אהבת הש"י לישראל.

פירוש כ

שם קאי על ביאור סור מרע ועשה טוב לעשות מהרע טוב, שנזכר לעיל פ' תרומה בהגה ה' ע"ש.

פירוש כא
ענין רפ"ח ניצוצין נזכר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"כ קכ"ג קכ"ד ע"ש.

פירוש כב
עיין לעיל פ' שמות הגה ד' ולקמן פ' עקב אות ח' ע"ש.

פירוש כג
עיין לעיל ריש פרשת בשלח אות א' ושם בהגה ובפרשת חיי שרה אות ג'.

פירוש כד
עיין לעיל פ' יתרו אות כ"ו בפ' שופך בוז על נדיבים ועוד שם אות מ"ב ע"ש.

פירוש כה
עיין לעיל פ' בשלח אות י"ד ופ' יתרו אות י"א מענין הכנה לשבת.

ויקהל

פירוש א
ובס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אהבה כח, וז"ל, כח הפועל בנפעל, ולכן מרן אלוקיי אור ישראל ריב"ש זצ"ל כשהיו מביאין לפניו כלי וספסל וכיוצא, היה אומר כל המחשבות בפרט, שהיה מחשב האומן בעת עשיית הכלי כי כח הפועל בנפעל וכו' ע"ש.
וכן הוא בהיכל הברכה פ' מקץ דרל"ח ע"א וז"ל, כשהיה מרן הקדוש רואה כלי, אמר כל המחשבות שהיו לאומן בשעת עשייתו, עכ"ל.
ובס' ליקוטי מוהר"ן אות רכ"ה כתב וז"ל, וזהו מה שמספרים על הבעש"ט ז"ל שהיה שומע דיבורים מקול הכנור כו', ועי' בזכרון טוב די"א ע"ב.
ובס' אור המאיר פ' האזינו ד"ה וישמן כתב וז"ל, שמעתי בשם הבעש"ט זללה"ה, פעם אחד שמע לאדם רשע שניגן בכנור, והבין כל העבירות שעשה מיום הוולדו, ואם בניגון בכלי פירש עוונותיו, כל שכן כשמנגן בפה, מהניגון שהוא מזמר יכול המשכיל מזכי הראות לדעת מה שפעל ועשה מכל עוונותיו, כיון שמכניס כל מאמצי כחו בניגון שמוציא מפיו כו' ע"ש.

פקודי

פירוש א
ענין עובדא ומילולא ורעותא עיין לקמן פ' מטות אות ב'.

פירוש ב

עיין בס' כתונת פסים דכ"ד ע"א בדרוש ראשון לשבת פ' מצורע, וז"ל, מבואר בכתבי האר"י זללה"ה בשער תיקוני העוונות, שבועת אמת היא מצוה להמשיך זיי"ן הבלים מפה ז"א אל זיי"ן תחתונות דמלכות דאצילות וכו' יעו"ש, אמנם דאין בזה רק באדם ששורש נשמתו משם או יוכל להמשיך משם וכמו שכתב בפרי עץ חיים הלכות קריאת שמע פי"ב יעו"ש, אך יש תקנה לזה מצד שכולל עצמו ונשמתו עם תלמידי חכמים השלימים אשר שורש נשמתם למעלה באצילות ויכול לפעול פעולה הנ"ל והוא כלל גדול לכל הכוונות שיכלול נשמתו עם שלומי אמוני ישראל, עכ"ל, וכן הוא בתוי"י פ' שלח דקמ"א ע"א וסיים בזה וז"ל, ושמור כלל זה לכל היחודים לכלול את עצמו כאמור, ומשמע ברור שקיבל כלל זה מפי הבעש"ט זי"ע כדרך כל הכללים שמזכיר בספריו הקדושים שלא חידש אותן מדעתא דנפשי' רק קיבל הכל מפי הבעש"ט זי"ע.

[פה מקום אתי להעלות קושט אמרי אמת מה שכתב בסה"ק תוי"י פ' תצוה דע"ב ע"ב וז"ל, והנה שיהיה מחשבתו ראוי לייחד יחודים בלי שום מחשבה זרה, אי אפשר לייחד כ"כ, כי אם שיהיה לו נשמה מעולם הבריאה, ואם לאו אין יחודו יחוד כו' ע"ש, והרב זוהר חי שדי בה נרגא בפ' שמיני דל"ח ע"ב [שהוא על הזוהר דף מ'] וכתב וז"ל ומה שכתב בתולדות אינו ממנו חלילה, והוא בפ' תצוה יעו"ש, כי כל ישראל אפילו בעלי עבירות כשחוזרין בתשובה ראויין הם לתקן נפשם, שהרי מרן האר"י מסר יחודים לבעלי עבירות חמורות ר"ל עכ"ל אבל נראה ברור כי דברי הרב התולדות דפ' תצוה הם נשענים על דברי האר"י ז"ל שהזכיר שם בפ' שלח ובס' כתונת פסים הנ"ל, שמי שאין שורש נשמתו משם אינו יכול להמשיך משם, והרי גלוי וידוע שכל עיקר היחודים הוא להמשיך השפעה משם עי' פ' נח בעמוד התפלה אות פ"ב ושם בהגה נ"ה ובפ' תשא בהגה ה' ד"ה אבל, ע"ש, אכן הרב התולדות שהקדים רפואה למכה שעל ידי שיכלול נשמתו עם נשמות הגדולים יכול לפעול פעולה ג"כ, כנ"ל, ממילא לא קשה מה שהאר"י מסר יחודים לכל, שע"י רפואה זו הכל אפשר, ודוק].

פירוש ג

ובס' כתר שם טוב ח"ב ד"ז ע"א כתב וז"ל, כי הנה בנין המשכן נכתב בתורה ונשנה, אע"ג דיש להקשות מה נפקא מינה, ומה דהוי הוי, אלא העיקר הוא ללמוד אותנו שכל גדול לעבודת הבורא יתברך שמו, איך יוכל אדם לעשות את עצמו מרכבה לקדושה עליונה, כי כל מה שגילה לנו בזוהר הקדוש וכתבי האר"י ז"ל מבנין העולמות העליונים והשמות של פרקי המרכבה, ושל ראייה שמיעה ריח דיבור חג"ת נהי"ם והמוחין עליונים, הוא

שאדם בעשותו מצוה או לומד תורה או מתפלל, יעשה עצמו מרכבה לקדושה עליונה [עיין לעיל פ' לך בהגה נ"ט] גוף לנפש ונפש לרוח ורוח לנשמה ונשמה להקדוש ברוך הוא, כמו שייסדו כי כל פה לך יודה כו' עד וכל קומה פי' וכל השיעור קומה לפניך תשתחוה, כדפירש השל"ה ז"ל על פסוק (בפ' משפטים) עין תחת עין כו' יד תחת יד רגל תחת רגל, פי' כי הנה עין האדם נקרא עין וכן יד ורגל, והרי מצינו אותן הכינויים בהבורא יתברך שמו, כמו שכתוב (תהלים ל"ג) הנה עין ה' אל יראיו, וכתיב (שם ל"ד) ואזניו אל שועתם, וכתיב (בפ' בהעלותך) היד ה' תקצר, (ובזכריה י"ד) ועמדו רגליו ביום ההוא, והרי אין לו יתברך שמו דמות הגוף, ופירש כי כמו המכיר את ראובן וכתב שלו, אם מראין לו חתימת ידו של ראובן אומר זהו ודאי חתימתו של ראובן, כאילו היה ראובן עומד לפניו, אע"פ שראובן הוא אדם ברמ"ח אברים והכתב שלו אינו אלא אותיות, אף על פי כן על ידי הכתב והחותם, נדמה לו כאילו ראובן עומד לפניו, כן הוא באלו המדות, יש למעלה מדה עליונה שהוא משגיח על כל העולם להטיב, ונקרא עין, וח"ו אין שם דמות עין שלנו, אך האדם כשמקדש עיניו לראות בתורה ואותיותיה הקדושים, אז הוא עין שלו מרכבה למדה עליונה שנקרא עין, וכן יש מדה עליונה המאזין תפלות ומקשיב תחנות, וכשאדם מקדש אזניו לשמוע דברי תורה, אז נעשים אזניו מרכבה למדת אוזן העליון, וכן יש מדה עליונה הנותנת לכל העולם השפע האלהית הנקרא בדרך משל יד, וכשאדם מקדש ידיו לעשות עמהם מצוות מעשיות וצדקה, אז ידיו הם מרכבה למדה עליונה הנקרא יד, וזהו שעל כן הקפידה תורה בחובל בחבירו ומחסר ממנו אבר, לשלם חמשה דברים שהם נזק צער ריפוי שבת ובושת (ב"ק דפ"ג ע"ב), כי שמא זה האדם הנחבל היה מקדש אבריו, להיותו מרכבה לקדושה עליונה, עין שלו מרכבה תחת עין יד תחת יד וכו'.

והנה זה היה ענין בנין המשכן שהיה צריך בצלאל לידע צירוף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ (ברכות דנ"ה ע"א), כי בנין המשכן היה, שהיו מעתיקים פה במשכן הזה, משכן ובנין כל העולמות, כמעתיק כתב מכתב, שמעתיק אות באות, כן היו מעתיקים מקדש העליון במשכן הזה, על כן נעשה המשכן בחכמה בתבונה ובדעת, כמו בנין העולם, שנאמר בו (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו וכו', ויש מלאכה שהיתה נעשית במעשה, ויש על ידי מחשבה, כמו שכתוב (בפ' תשא) ולחשוב מחשבות, והמנורה שהוא סוד נעלם, לא היה יכול אפילו משה רבינו עליו השלום לעשותה, כמו שכתב ספר הקנה פרש לי מעשה המנורה שלימה ומוקשה, וכל זה היה, להראות לעם בני ישראל, כי כמו שיכולין להעתיק מקדש העליון וכל צירופי השמות,

במשכן הזה שהוא מדברים דוממים וגשמיים עצים ואבנים זהב וכסף ונחושת, כל שכן האדם שהוא עיקר משכן ה', כי היכל ה' המה, וכמו שכתוב (תהלים ע"ח) ויטוש משכן שילה אוהל שיכן באדם, וכמו שכתוב (מלכים א' ח') לא בחרתי בעיר וכו' ואבחר בדוד, כל שכן שיוכל האדם לעשות עצמו מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמו ובאבריו כל העולמות וצירופי שמות רוחניות עליונה, וכל זה היה ללמד דעת לבני ישראל, וזהו שכתוב ועשו לי מקדש, פי' איני אומר יעשו לי בית להיות מקודש, אלא ועשו לי תיכף המקדש העליון יעתיקו הם, כי ושכנתי בתוכם, פי' יהיה שריית שכינה על עושי המלאכה, שתיכף שיקחו דבר לעשות יכוונו לעשות כתבניתו העליון, כי ראה מופת על זה, אשר אני מראה אותך, פירוש אני מראה אותך ולא את עושי המלאכה אלא שאתה תלמדם ומה אני מראה אותך לא משכן ממש, כי אם את תבנית המשכן וכו', ותראה נפלאות וכן ממש תעשו בלי שום חסרון, ומזה תראה שתהיה השראת השכינה על עושי המלאכה, וזהו שכתוב אחר כך וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציוה ה', דייקא בציווי בלבד כן עשו הם בפועל ממש, ויברך אותם משה ואמר להם ויהי נועם כו', והכי פירושו, ויהי נועם, פירוש השכינה שנקרא נועם ה' אלהינו ודאי שורה עלינו, והראיה לזה הוא שהרי ומעשה ידינו כוננה עלינו, שנעשה בתכלית נכון כהוייתו בעולמות העליונים, על כן יהיה רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, פירוש, בנין זה המשכן מה שהעתקתם פה כל מקדש העליון וכל ציור העולמות, הוא ללמד אתכם דעת לכל ימות עולם, שבכל עת שתרצו לעשות מצוה תעשו עצמכם מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמיכם שתשרה שכינה בכם, שאתם מקדש והיכל ה', ותהיו נעשים מרכבה להשכינה בעשותכם המצוות.

וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים י"ט) גם עבדך נזהר בהם, פירוש, אינו אומר זה על עצמו, אלא הכי פירושו, כי עד עתה דיבר משבחי התורה הקדושה תורת ה' תמימה וכו' הנחמדים מזהב וכו', ועתה אמר, גם, היינו עוד מעלה נסתרת יש להתורה וזהו, כי עבדך נזהר בהם, נזהר הוא מלשון (דניאל י"ב) כזוהר הרקיע [עיין לעיל פ' יתרו אות ל"ז שהביא פירוש זה בשם השל"ה בשם מהר"ם פדואה ע"ש], פירוש, כי התורה מזככת הנשמה והגוף, עד שיזהירו כזוהר הרקיע, בשמרם, על ידי שמירת התורה הקדושה, עקב רב, פי' אפילו העקב [שהוא מדרגה תחתונה שבאדם] יכול להיות דבר גדול ורב, כמו שמצינו (בזוהר הקדוש פ' תולדות דקמ"ב ע"ב) בעקבו של אדם הראשון שהיה מכהה גלגל חמה, עכ"ל.

ועיין בס' דרש טוב דכ"ו ע"ג שהעתיק מס' באר משה פ' תבא בשם הבעש"ט הקדוש זצ"ל, שבלתי אפשר שבגמר מעשה יהיה שוה מעשה למחשבה, שמחשבת אדם לעשות מעשהו בתכלית השלימות וליפות בכל מיני ציור ויופי שבעולם, ועכ"ז בבוא מחשבתו לידי פועל ומעשה, אבל לא הי' כמו שהיה ברצונו רק כפי מה שיזדמן לידו וכו' ע"ש.

ויקרא

פירוש א

בהיכל הברכה שם מבואר כי אל"ף זעירא דתיבת ויקרא מורה שמשה זכה לסוד האין ע"ש בעומק הדבר, [ועיין לעיל פ' תשא בהגה זיי"ן] ולכן אפשר להבין מה שרמז בס' לקוטי תורה פ' וירא דאיתא שם בטעמי המצוות במצוות ביקור חולים וז"ל, החולה נמשך משם מ"ט שהוא שם מ"ה וד' אותיות והם מ"ט כמנין חול"ה, לפי שחסר ממנו שער הנ' ולזה אירע לו החולי, והכוונה תהיה להמשיך לו שער הנ' ועל ידי זה יתרפא החולה והוא כללות של [שם] מ"ה ועל ידי זה הם נ' שערים עכ"ל, ודבר ידוע ששער החמשים נקרא אין ועיין לעיל פ' וירא אות י"ב שמבואר כל זה היטב.

פירוש ב

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה קמ"ח.

פירוש ג

עיין לעיל בפ' בראשית בהגה נ"ו.

פירוש ד

עיין לעיל ר"פ וישב אות א' ושם בהגה, ועוד עיין דגל מחנה אפרים פ' ואתחנן וז"ל וצאן הוא יחררים כו' ע"ש,

פירוש ה

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ל"ה, ובפ' יתרו אות מ"א, ועיין לקמן פ' תזריע אות ב'.

פירוש ו

בתוי"י פ' נשא דנ"א ע"א וז"ל, כבר זכרתי בביאור פסוק כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', להסיר מאדם הגאוה והתאוה אז בנקל יוכל לדבוק בו יתברך שמו, וזהו שאור ודבש, כי שאור רומז לגאוה ודבש להנאה, ושניהן פסולין במצה, אך מה שהוטבע בטבע האדם אי אפשר לפרוש מהם כי אם על ידי יסורין וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' עקב אות נ"ח.

פירוש ז

לקמן בפ' חקת אות א' מבואר ענין זה באריכות ע"ש.

פירוש ח

משל זה הובא עוד שם בתרי"י פ' ואתחנן דקע"ח ע"ג וז"ל, שמעתי משל ממורי למלך ששלח בנו יחידו למרחקים כדי שיהיה לו אחר כך [כשיחזור אל אביו] יותר תענוג [כמבואר לעיל פ' נח אות י' ואות י"ב], וברבות הימים נשכח מבן המלך כל תענוגי המלך, ושלח אחריו ולא רצה לחזור לאביו, וכל מה ששלח המלך שרים יותר חשובים לא הועיל כלום, עד שהיה שר אחד חכם שכסות ולשון שינה כדמות הבן ההוא, ונתקרב אליו במדרגתו, והשיבו אל אביו ודפח"ח, עכ"ל.

ובפ' אמור דקי"א ע"ג וז"ל, שמעתי משל על בן מלך ששלחו אביו מעל פניו בכפר אחד, כדי שיתאוה אחד זה יותר אל שלחן אביו המלך, אבל הבן מחמת טפשותו נתערב בגוים שבכפר, ולמד ממעשיהם ושכח תענוגי המלך, ושלח המלך שר אחד משריו להחזירו ולא עלתה לו, עד שהתחכם שר אחד שפשט לבושי השררה, ולבש בגדי הדיוט בדמות אנשי הכפר ועלתה לו וכו'.

ושם בפ' אמור דקט"ז ע"א ושם ע"ג, וז"ל, כבר כתבתי בענין המשל ששמעתי מרבותי, ששד אחד יצא להחזיר בן המלך אל המלך אחר שנתרחק ממנו, דהוצרך להלביש עצמו בבגדי אנשי בהבפר ששם היה בן המלך, כדי שיהיה לו התחברות עם בן המלך לכנוס עמו בדברים ועלתה לו וכו' ודפח"ח, וכן הוא שם בסו"פ אמור דקי"ח ע"ג.

עוד נזכר משל זה ברמז ובקיצור בתוי"י פ' בראשית די"ג ע"ג, ובר"פ בא דמ"ד ע"ג, ובפ' יתרו דנ"ט ע"ג, ושם ד"ם ע"ב ושם סוף ע"ד, ובפ' משפטים דס"ו ע"ד, ובריש פ' תצוה דע"א ע"ד, ובפ' ויקרא דפ"א ע"ב, ובפ' צו דפ"ב ע"א, ובריש פ' מצורע דצ"ג ע"ד [וזה העתקתי לקמן בס' אחרי אות ב'], ובפ' אחרי דצ"ז ע"ג.

ועיין בפ' קדושים דק"א ע"ג ששם הביא בזה הלשון, שמעתי ממורי שנשלח בן המלך מעל פניו וכו' ולא החזירו על ידי שר כי אם על ידי איש המוני כמו שנעשה הבן, ונראה בו שזהו עצמו המשל הנזכר שהלביש השר עצמו כאיש המוני וק"ל.

ועוד שם בפ' קדושים דק"א ע"ד, ושם איתא בזה הלשון, כמו המשל להוציא בן מלך מעבירות גשמיות על ידי בן כפר, עכ"ל.

ועוד נזכר בס' תוי"י בפ' נשא דקל"ב ע"ד, ובפ' שלח דקמ"ד ע"ד, ועוד שם דקמ"ו ע"ד, ובפ' בהעלותך דק"נ ע"ב, ובסוף פ' קרח דקנ"ד ע"ג, ובפ' חקת דקנ"ו ע"ג, ושם דקס"ב ע"א, ועוד שם דקס"ד ע"א, ובפ' פינחס דק"ע ע"ג, ובפ' תצא דר"א ע"ב.

ועוד נזכר בס' צפנת פענח דל"ט ע"ב שהביא ראשית המשל באריכות גדול [והובא בס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ה ע"א] ולא סיים העיקר איך השר החזירו על ידי זה ששינה לבושו, רק סיים בקיצור שהשתדל בכל ההתפעלות להשיבו אל אביו ע"ש, ועוד שם סו"פ משפטים דפ"ד ע"ד.
ועוד עיין בס' כתונת פסים ר"פ צו ד"ב ע"ג, ופ' שלח דל"ז ע"ד, ובס' בן פורת יוסף פ' ויצא דס"א ע"ג, ושם סו"פ ויחי ד"צ סוף ע"א, ע"ש בכל המקומות, ועיין בס' נוצר חסד שהעתקתי לעיל בפ' לך בהגה ו' מזה.

פירוש ט

ענין זה שראש הדור הוא שורש אחד עם הדור מבואר לעיל בפ' וישלח בהגה ב' ושם אות ו' והגה ג', ועוד עיין לעיל פ' תשא אות ט', ועיין לקמן פ' אחרי אות ב' ענין כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן שהן הן דברי תוי"י דכאן.
ועיין בשבחי בעש"ט צד ע"ט שהרב דק"ק אוסטרהא בנו של החכ"צ בהיותו בקאמינקע שאל שיאמרו לו איזה דברי תורה ששמעו מן הבעל שס טוב ואמר לפניו ר' יוסף מקאמינקע מה שאמר הבעש"ט על פירוש רש"י על פסוק אשר נשיא יחטא וכששמע הוטב בעיניו מאוד ואמר פירוש כזה נאה להרב דק"ק אסטראה ע"ש, נראה שעיקר הפירוש הוא זה שהעתקתי כאן בפנים.

פירוש י

ביאור דבריו נראה, שאין הצדיק נכשל ח"ו בגוף המכשול שנכשלו בו ההמונים בעבירה גסה ח"ו, רק בדבר דק, שמצינו בדברי רבותינו שאמרו עליו שהוא כאילו עיין לקמן פ' קדושים אות ד' ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית אות קכ"ט, ובהגה ק"ח, מס' נוצר חסד.

צו

פירוש א

ענין רפואות הבעש"ט עיין לעיל פ' ולעיל פ' משפטים אות י"ט ושם בהגה י"ב ובר"פ ויקרא אות א' ואות ב' ושם בהגה.

שמיני

פירוש א

כאן העתיק בצוואת הריב"ש קצת בקיצור לשון את המאמר שהעתקתי לעיל פ' מקץ אות י"א מס' הנהגות ישרות ד"י ע"א, ולפי שהעתקתיו שם בשלימות לא ראיתי צורך להעתיק כאן עוד הפעם והמעיין ידרשנו משם:

פירוש ב

בתוי"י פ' חיי דכ"ב ע"ב ח"ל, שמעתי מהרבני מוהר"ן שלא יתקשה לדעת שיהיה השם מצוייר לפניו דוקא גם שאינו עולה מעצמו דזה מקרי שלוקח בת מלך בשביה, רק שיהיה השם יתברך במחשבתו תמיד, פעם פסוק זה ויעמיק בו, ופסוק אחר, עד שיעבור השם הוי"ה מצוייר מעצמו לפניו וכו', ומסתמא קיבל כך מרבותיו ודפח"ח, עכ"ל, וביאור דבריו שכתב שיעמיק בו בפסוק, נראה שקאי על ר"ת וס"ת המרומזים בפסוקים שמות היוצאים מן ר"ת וס"ת, שגם זה בכלל שויתי ה' לנגדי תמיד (תהילים ט"ז:ח'), וזה באמת קיבל מוהר"ן מן הבעש"ט, כמבואר הענין בשבחי בעש"ט עמוד צ"ט סיפור העובדא באריכות וז"ל.

הרב מו"ה נחמן קאסווער היה מתנגד להבעש"ט (הבעש"ט היה מנשמת דהע"ה והרב מוהר"ן מנשמת שאול המלך ע"ה גלל כן היה עוין את דוד כל הימים), ופעם אחת אמר הבעל שם טוב, הרב מוהר"ן רודף אחרי להמיתני (כידוע שיש כוונה בנפילת אפים להרוג השונא) אבל לא ישיגני בעזרת השם יתברך, פעם אחת נגשו התלמידים לרבם מו"ה נחמן הנ"ל, ואמרו אליו מה זה שכל העולם נוסעים להרב הבעש"ט ומפליאים מאוד בשבחו, מדוע לא תבואו לעמק השוה, לתהות על קנקנו ונדע האמת עם מי, למה יהיה זה לנו למוקש, ונתן מקום לדבריהם ונסע לק"ק מעזבוז להרב הבעש"ט וקיבל אותו בכבוד גדול, והלכו שניהם לחדר והוציאו כל איש מעליהם, לבד איש אחד שהטמין את עצמו במקום סתר, ויאמר הרב מוהר"ן אל הבעש"ט, ישראל, האמת הוא שאתה אומר שיודע אתה מחשבות בני אדם, אמר לו הן, אמר לו תדע מה מחשבתי כעת, ויען הרב הבעל שם טוב הלא ידוע כי המחשבה אינה נחה ומשוטטת בדברים רבים, פושט צורה ולובש צורה, אם תצמצם מחשבתך בדבר אחד אז אדע, ויעש הרב מוהר"ן כן, ויאמר הבעש"ט שם הוי"ה במחשבתך, ויאמר הרב מוהר"ן זאת תוכל להבין מעצמך, כי הלא מחשבה זו צריך אני לחשוב תמיד כמו שנאמר (תהילים ט"ז:ח') שויתי ה' לנגדי תמיד, וממילא כאשר אני מניח כל המחשבות ומצמצם מחשבתי בדבר אחד, מוכרח להיות שם הוי"ה לנגד עיני, ויאמר הבעש"ט הלא יש כמה שמות קדושים ותוכל לכוון באיזה

שתרצה, אז הודה הרב מוהר"ן שכדבריו כן הוא, ואחר זה דברו בסודות התורה, עד כאן נדפם שם הסיפור בס' שבחי הבעש"ט.

ואומר אבי המסדר ספר זה, כי זה היה אז הוויכוח ביניהם, שהרב מוהר"ן היה סובר שצריך לצייר נגד עיניו דווקא את השם הוי"ה ברוך הוא, עד שהוכיח לו הבעש"ט שזה אי אפשר, מפני שכשאינו עולה מעצמו, יהיה זה כלוקח בת מלך בשביה, אלא על כרחן שיוכל לצייר שמות אחרים, ושמות היוצאים מר"ת ומס"ת גם כן, ומענין זה היו גם כן סודות התורה שדברו ביניהם, ועיין בזוהר הקדוש (פ' תצא דרע"ז ע"א) מאן דאשתדל בהלכה שלא לשמה כו' ודאי בתפישה איהי לגביה כו', ועל פי פשטות הענין יש בכאן מקור לדברי הבעל שם טוב שלוקח בת מלך בשביה ודוק, וכיון שסוף דבר היה שהרב מוהר"ן קיבל דעת הבעש"ט בזה, שפיר מסר אחר כך כלל זה להרב בעל התולדות והוא הבין שמסתמא קיבל זה מרבו.

פירוש ג

בס' כתר שם טוב ח"ב די"ט ע"ד וז"ל, הנה ה' רוכב על עב קל (ישעיהו י"ט:א'), פירוש, הנה ה' רוכב על, אותו האדם, שכשעשה איזה עבירה, הוא תמיד עבה וחמורה בעיניו, אף שהוא קלה בעצם, עכ"ל, וכן הוא בס' לקוטי אמרים די"א ע"ב ובס' אור תורה דף נ"ז ע"ב. ובס' דגל מחנה אפרים פ' ויקרא ד"ה אשר נשיא יחטא, וז"ל, שמעתי מן אדוני אבי זקיני זללה"ה על פסוק (תהילים ל"ב:ב') אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, היינו שהוא תמיד בדבקות מחשבתו בהשם יתברך, ולכך כשנופל ממחשבתו רגע אחד ואינו מחשב בה' נחשב לו לעון וחטא, וזהו אשרי אדם לא יחשוב ה', היינו כשאינו חושב ה', לו עון, הוא עון אצלו, והוא סימן שהוא דבוק תמיד מחשבתו בהשם יתברך ולכך אשרי לו, עכ"ל.

ובפ' בלק ד"ה ויש עוד וז"ל, אמר אא"ז זללה"ה על פסוק אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, פירוש, אדם הוא מדרגה גדולה ומקיים (תהילים ט"ז:ח') שויתי ה' לנגדי תמיד, וכשלפעמים נפנה מחשבתו רגע אחד מן השם יתברך, אזי לעון יחשב לו, אשר פנה מחשבתו מיראת ה', כמו שפירש רש"י על פסוק שויתי ה' לנגדי תמיד, תמיד שמתי מוראו לנגד פני, וכאשר מבואר בריש ש"ע אורח חיים שויתי ה' לנגדי תמיד זהו כלל גדול בתורה וכו', ומכל שכן שהקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה אותו מיד יגיע אליו היראה וההכנעה ע"ש, עכ"ל.

ובס' תולדות יצחק בליקוטי תהלים ל"ב, וז"ל, ביאר מרן הבעש"ט הקדוש נבג"מ אשרי לו לאדם שאם רגע אחת [לא יחשוב ה'] היינו שיסיח דעתו מהדבקות בו יתברך שמו, יחשוב

האדם [לו] לעצמו דבר זה [עון], כדי לשוב בתשובה על זה, [ואין], פירוש שצריך האדם להיות בעיני עצמו כאין, [ברוחו] של האדם צריך להיות תמיד [רם יה] פי' להסתכל תמיד בגדלות הבורא ית"ש ודפח"ח,

והובא עוד בס' פתגמין קדישין ד"ג ע"ב אות ד' בהרחבת דברים קצת, וכן הוא בס' דברי משה פ' בשלח ג"כ בשם הבעש"ט זי"ע, ובתוי"י פ' בהר דקכ"ד ע"ד וז"ל, ושמעתי בשם הרב המגיד מבאר, כי בכל יום בא הרהורי תשובה לאדם על ידי הכרוז שמכריזין וכו' [עיין לקמן פ' בחקותי אות ז' ח' ט'], ויש שהוא רק בסור מרע, ויש בסור מרע וגם ועשה טוב, כל אחד לפי בחינתו, ותשובת הצדיק הנקרא אדם, כשרואה שאין לו דבקות בו יתברך שמו לדבק מחשבתו באור אין סוף, ובזה יובן אשרי אדם לא יחשוב ה' זהו לו עון, ר"ל שלא נמצא לו עון אחר, זולת זה שאין מחשבתו דבוקה בו יתברך שמו, וזהו שאמר לא יחשוב ה' לקיים שויתי ה' אצלו נחשב זה לעון ודפח"ח, עכ"ל, והזכיר זה שם בתוי"י ג"כ בפ' בלק דקס"ד ע"ד, ועיין לעיל פ' בראשית בהגה ס'.

ובס' אשל אברהם או"ח סי' קל"א וז"ל, ידוע בשם מוהר"ר ישראל בעש"ט ע"ה בפירוש מה שכתוב אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, שבעיניו נחשב על עצמו לעון חסרון מחשבה טובה לשם שמים כו' ע"ש שהאריך בביאור הדבר.

ובס' תשואות חן פ' צו ובליקוטים שבסופו, וזה לשונו, בשם הבעל שם טוב ז"ל, אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, פי' אשוריו ותהלתו של אדם כזה שכאשר נפסק מחשבתו מלחשוב את השם הוי"ה ברוך הוא, נחשב בעיני עצמו לעון לו, ועל דרך זה אמר, לא יהיה בך אל זר (תהלים פ"א) שלא יהיה אל [השם ברוך הוא) זר בעיני האדם, רק שיקיים תמיד באמת שויתי ה' לנגדי תמיד, עכ"ל.

[אמר המסדר הנה מאמר זה בביאור לא יהיה בך אל זר נדפס בס' רמתים צופים על שם רבינו הגדול סבא קדישא הרבי מקאצק זכותו יגן עלינו, וברור הדבר שקיבל זה בשם הבעל שם טוב, אע"פ שברמ"צ לא נזכר זה להדיא, והנה שמעתי שנדפס ספר אחד ושם בהקדמה הרעיש המביא לבית הדפוס בקול רעש גדול על פירוש זה, ודאי לא ידע איש שפתים הזה, שהוא מתורת רבינו הבעש"ט, כמו שהביא בס' תשואת חן משמו הקדוש, והנה תלמיד חכם אחד הראה לנו דרש כעין זה ממש, בספר תנא דבי אליהו סו"פ יו"ד וזה לשונו אשרי מי שמחדש דברי תורה וכו' שנאמר (שופטים ה':ח') יבחר אלהים חדשים כו' ע"ש בפי' ישועות יעקב אות י"ג, ובפי' מענה אליהו אות כ"ב, ובזה יקבל הרובה קושייות, את תשובתו, ודעת לנבון נקל, וע"ע זוה"ק בלק קצ"ד ע"א שומע אמרי אל].

פירוש ד
ולעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"ו ושם בהגה ל' מבואר שבמקום שהאדם חושב שם הוא כולו ע"ש.

פירוש ה
הנה שם בס' הנהגות ישרות הביא קודם למאמר זה את המאמר שהעתקתי לקמן פ' מצורע אות י"א כלל גדול כשיחרפוהו על עבודתו לא יעגה אפילו בדברים טובים וכו' עד מביאתו לידי ענווה, ואחר כך הביא מאמר שלפנינו כאן גם לא יסתכל כו', ואחר שני מאמרים אלו איתא שם וז"ל, איתא בתנא דבי אליהו (רבה פי"ח ד"ה ד"א לא תלך רכיל) הוכח תוכיח את עמיתך פי' חבירך בתורה ובמצוות, אבל אותם בני אדם שאינם הולכים תמיד בדרך התורה והמצוות, אינך מחוייב להוכיחם, וכתיב (משלי ט':ח') אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך עכ"ל, נראה כוונתו בפשיטות שהראה הבעל שם טוב זי"ע במאמר זה, לחזק דבריו הקודמים שאין צריך להיות לו שום עסק ושום דיז ודברים עם אנשים שמחרפים אותו על עבודתו, ואינו צריך אפילו להסתכל בפניהם כלל, שהרי אפילו מצד חיוב תוכחה אין צריך להיות לו עמהם שום ענין, מכל שכן לתרץ עצמו בעניניו הפרטיים, שבודאי אינו צריך לדבר עמם, אבל בעל ס' כתר שם טוב לא נחית לזה, והביא דיבור זה למאמר מיוחד בח"ב ד"ב ע"ב וז"ל, מהבעש"ט זלה"ה איתא בתנא דבי אליהו כו', ואין זה מובן, כי כשהוא מאמר בפני עמצו אין צריך להזכיר מאמר מס' תד"א על שם הבעש"ט, ומחוורתא כדכתיבנא.

פירוש ו
ענין הכתוב שלח אורך ואמיתך מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"א ע"ש, ותבין שייכות מקרא זה למאמר דהכא.

פירוש ז
עיין לעיל פ' נח בריש עמוד התפלה אות ט"ז שנזכר דבר זה בקיצור.

פירוש ח
ובס' תולדות יצחק פ' שמיני הביא גם כן דבר זה בשם הבעש"ט, וז"ל, מפני שאתה שפל בעיניך לכך נבחרת ע"ש, אכן בס' כתונת פסים פ' שמיני ד"ח ע"ה ובתוי"י פ' שופטים דקפ"ז ע"ב. ובצפנת פענח למשפטים פן ב' דע"ח ע"ג הביא זה בשם כתבי האר"י ז"ל, נראה שהבעש"ט זי"ע אמר זה בשם אמרו בשם כתבי האר"י ז"ל, ואיכא דשמע בהא ולא שמע בהא.

תזריע

פירוש א

ובספר כתנת פסים פ' קדושים די"ז ע"ג כתב וז"ל, ולבאר אשה כי תזריע וילדה זכר, ודרשו חכמינו ז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ואם איש מזריע תחלה יולדת נקבה, ונראה דיש שני מיני תשובה, א' אדם המתחיל בתשובה ואחר כך מסייעין לו מלמעלה, כמו שכתב הט"ז באורח חיים ריש סי' א', ב' שאינו מתחיל כי אם על ידי סיוע מלמעלה, וכמו שדרשו חכמינו ז"ל (בסוף מדרש איכה רבתי) שזה הוויכוח בין הקדוש ברוך הוא ובין כנסת ישראל, כי הקדוש ברוך הוא אומר (זכריה א') שובו אלי ואשובה אליכם, ר"ל שיהיה האדם המתחיל בתשובה וה' יגמור בעדו לטובה, והבא לטהר מסייעין לו (יומא דל"ח ע"ב) לכך נאמר שובו אתם תחלה, וכנסת ישראל משיבה אין בנו כח להתחיל, אלא (איכה ה') השיבנו ה' אליך ונשובה, שהשם יתברך יהיה המתחיל ע"ש, והנפקותא בין אם האדם הוא המתחיל תחלה, אז אשה מזרעת תחלה וילדה זכר רחמים, מה שאין כן אם מתחיל מלמעלה על ידי הצרות ח"ו הוא נקבה, והבן, וכעין זה שמעתי ממורי, עכ"ל.

פירוש ב

כל ענין זה מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"ט ואות צ"ה ואות קי"ט.

פירוש ג

תירוץ זה על קושיית הט"ז בענין אחד המרבה ואחד הממעיט העתקנו בפ' נח בעמוד התפלה אות ל"ה ובפ' ויקרא אות זיי"ן ועוד עיין לעיל פ' יתרו אות מ"א מה שהעתקתי מס' דגל מחנה אפרים.

פירוש ד

עיין שם בפ' נח בעמוד התפלה אות צ"ה ושם בהגה ס"ה.

פירוש ה

ענין זה העתיק בס' כש"ט די"א ע"ג והוסיף במקום זה, בזה"ל, שיש עליו דינים הרבה ומזלי' חזא, ע"כ, ועיקר ענין הכתוב ותפלתו תהיה לחטאה מבואר לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות קי"ט באריכות ע"ש.

פירוש ו

ושם במדרש פנחס דכ"ט ע"א וז"ל, אמרו לי ר"נ ור"ש כו' וכמדומה לי שאמרו בשם הבעש"ט זי"ע, שבמקום שיש שריפה ר"ל נשרפין כל הקליפות שהיו שורין שם במקום ההוא, ולכך חתיכת עץ, שנאחז בו האש אין לתת אחר כך בבנין, עכ"ל, [ונראה לי

המסדר, שזהו בכלל מה שאמר שמתעשרין ודאי, כי על ידי ביטול הקליפות ודאי בא העשירות וד"ל].

מצורע

פירוש א

זה מבואר לעיל בפ' בראשית מן אות קכ"ה והלאה ע"ש בפנים ובהגה דע"ע בפ' בא אות יו"ד מענין זה.

פירוש ב

עיין לעיל סו"פ וירא בהגה ט"ז שהעתקתי מס' בפ"י דל"ה ע"ד, ועוד ע"ש בס' בפ"י דל"ט ע"ג, וכן הזכיר זה בס' צפנת פענח ד"כ ע"ב וז"ל. שמעתי ממורי זלה"ה משל למלך שביקש רפואה שיחיה לעולם, והאריך בזה, וכתבתי במקום אחר, עכ"ל, ועוד שם דכ"ב ע"ד, דנ"ד ע"ב, ודס"ג ע"א, וכן הזכיר משל זה כמה פעמים בס' תוי"י [ובקצת מקומות הביא ששמע זה בשם ס' כפתור ופרח] בראשית ד"י ע"ב, תזריע דצ"ב ע"ג, מצורע דצ"ה ע"ב, נשא דקכ"א ע"ג, חקת דקנ"ה ע"ג, ובפ' תצא דקצ"ט ע"ג.

ובספר שפתי צדיקים פ' בהעלותך ד"ה והאיש משה עניו מאוד וז"ל, על פי משל הנאמר בשם הרב האלהיי הבעל שם טוב ז"ל, ששבת בעיר אחת והיה שם פלגאה אחד על מרכבת המשנה [נראה הכוונה שהיה לו להבעש"ט מרכבה נאה וכבודה וזה הרע לו לאותו פלגאה], ואמר הבעל שם טוב ז"ל משל למלך שרצה לעשות לו רפואה שיחיה לעולם, וכל הרופאים נלאו בזה, כי יש מי שרצה לרפאותו שיחיה עשר שנים יותר מכפי הטבע וכו', אבל רפואות חיי עולם לא נמצא, ובא איש מסכן אחד ואמר אני ארפאנו בזה שיחיה חיי עולם, וייעצו שיבחר לו דרך ענוה, ומה שעשתה חכמה עטרה לראשה כמו שנאמר (תהלים קי"א) ראשית חכמה יראת ה', עשתה ענוה עקב לסוליתה כמו שנאמר (משלי כ"ב) עקב ענוה יראת ה' (ירושלמי שבת פרק א' הלכה ג') ובזה יחיה חיי עולם [וכלומר ויבין שעיקר הוא עולם הנצחיות, וימאס בעולם השפל, ובזה יקשור עצמו לחיי עולם הנצחיות] והתחיל המלך להתנהג במדת ענוה, מה עשה כשרצה לרכוב במרכבת המלך, ציוה שהמרכבה תיסע לפניו והוא ילך אחריה ברגליו, אמר לו המסכן לא זו הדרך, אלא ישב במרכבה ותתנהג בענוה, והוא ענוה שבלב זהו קשה, והנמשל מובן וכו' עכ"ל הרב הבעש"ט ז"ל, עכ"ל.

פירוש ג

בס' עמק תפלה דכ"ו כתב וז"ל, שמעתי מאבי הקדוש, שאמר בשם הבעל שם טוב נבג"מ, שיש אנשים גדולי דור עוסקים בתורה ובמצוות ואין להם שפלות לפני השם יתברך כו', כך הביא בשמו בס' דרש טוב בענין גבהות אות ח', ועי' פ' אחרי אות ו'.

פירוש ד

שם בצוואת הריב"ש ליתא הנך תיבות, כדאיתא באותיות דרבי עקיבא, וכן בס' ליקוטים מבעש"ט שנדפם על פי כתב יד הרב בעל כתר שם טוב והובא שם מאמר זה בד"ו ע"ב, ליתא ג"כ, אבל כך הוא בס' הנהגות ישרות, ומצאתי שכן הוא בסוף ספר אור תורה דע"ב ע"ב ע"ש, וחפשתי בס' אותיות דרע"ק ומצאתי לשון זה שם בד"ה דלית ד"ל ה"א, וז"ל ולא מגיס דעתו על חבירו ולא אמר בלבו אני גדול מפלוני ופלוני ולא יענה לעניים בגבהות הלב כו'.

ובס' ליקוטים יקרים ד"ה ע"ג יז"ל, ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שריא (דניאל ב' כ"ב) ד"ל הקדוש ברוך הוא מקושר עם זה האדם שעושה את עצמו כמו מה, ד"ל ללא כלום, ולא עוד אלא אפילו בחשוכא, כלומר אפילו כשהוא בין עניים הנקראים חשוכים, הוא משפיל את עצמו לנגדם, מגודל ענווה, עם אדם זה הוא מקושר, ואל תאמר שאפשר שאדם זה הוא גם כן שפל הערך כמו הם ואין רבותא בענוותנותו, לזה אמר ונהורא עמיה שריא, ר"ל שהוא אדם גדול מאוד, ואף על פי כן משפיל עצמו, עכ"ל, והובא בקיצור בכש"ט דט"ז ע"א.

פירוש ה

ובס' בן פורת יוסף דע"ו ע"א וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה, אם אדם רוצה לשבח ישבח הקדוש ברוך הוא ואם רוצה לגנות יגנה את עצמו וכו' ודפח"ח, להבין זה נראה לי כו' כי מצד האחדות חסרון של זולתו יש בו בעצמו שמץ מנהו [ועיין פנים אות א'] וגם מצד שהוא נברא, המבזה שום נברא כביכול כאלו מבזה לאומן שבראו וכו' ובזה יובן צחות לשונו של מורי זלה"ה אם הוא משבח לשום נברא אז הוא משבח להשם יתברך שברא בריה נכבד זה, ואם מגנה שום נברא, מלבד שנוגע בבורא ית"ש אלא את עצמו מגנה וא"ש:

ושם דפ"ד סוף ע"ב וז"ל, כי מצד אחדותו יתברך שמו עם ברואיו, הפוגם בברואיו ח"ו פוגם בכבודו יתברך שמו וכו', כי אין לך נפרד ממנו יתברך שמו, כי בריאת עולם ומלואו כהדין קומצא דלבושו מיניה וביה (בראשית רבתי פ' כ"א סי' ה') והבן זה עכ"ל. ושם דפ"ז ע"ב, וז"ל, כי על ידי שמחייב אחרים ליתן בהם חסרון, אז מלבד שמחייב את עצמו

אלא גם כן ח"ו כאילו נותן חסרון בו יתברך שמו, שברא כלי מכוער כזה, שיש בו חסרון, וכמעשה דראב"ש בש"ם דתענית פ"ג (ד"כ ע"ב) שפגע באדם מכוער וכו' עכ"ל.
ובס' צפנת פענח דס"ז ע"ב וז"ל, דכתבתי במקום אחר ששמעתי פירוש הכתוב (תהילים קמ"א:ד') אל תט לבי לדבר רע להתעולל עלילות ברשע, שאם מחייב את אחרים, אז מצד האחדות מחייב את עצמו וכו' ע"ש.
ובתוי"י פ' חקת דקנ"ח ע"א וז"ל, והסימן מסור ביד האדם, בשהוא במדריגה עליונה אז לא ידבר בגנות שום בריה כי ודאי יחזיק לכל אדם ליותר צדיק ממנו וכו', כי כל חטאותיו הם לנגד עיניו תמיד, מה שאין כן כשיורד ממדרגתו אזי יתן דופי לכל אדם וישבח את עצמו.
ובפ' שלח דקמ"א ע"ד וז"ל, שמעתי כי היצר הרע משנה לבושו, כמאמר חכמינו ז"ל (ראש השנה ד"ג ע"א בתוס' ד"ה וישמע) כסות ולשון שינה וכו', ואיך נודע שהוא היצר הרע אבל כשמנוול ונותן דופי בכל אדם וכו' נודע שהוא יצר הרע וכר ודפח"ח.
ועיין בכתונת פסים די"ב ע"ג הביא זה בשם המנוח מוהר"ן מראשקוב, וכן בס' צפנת פענח דנ"ו ע"ד ע"ש.

פירוש ו

זה מבואר לעיל פ' בראשית אות קכ"ג ע"ג ע"ש, ועוד ע"ש בפ' בראשית אות קכ"א.

פירוש ז

עיין לעיל פ' שמיני בהגה ה' מה שהעירותי בזה,

פירוש ח

כן הוא הלשון שם בצוואת הריב"ש אבל בהנהגות ישרות יש כאן לשון אחר וז"ל, ולידי גבהות לבו שמכוח זה נשכח ממנו הבורא יתברך כו' עכ"ל, וכעת נדפם ס' ליקוטים מהבעש"ט ע"פ כ"י של הרב כתר שם טוב ז"ל, והובא שם מאמר זה בד"ו ע"ב ונדפס שם הגבהות משכחת הבורא, וזה הועתק שם אחר הלשון שתיקתו של האדם מביאתו לידי ענוה ע"ש.

פירוש ט

ובס' דברי אמת בהתנהגות אות י"ז וזה לשונו, ראיתי בשם הבעש"ט כי גם ענוה שלא לשמה טוב כי בא לשמה, ועי' לקמן פ' חקת הגה ט'.

פירוש י

ובס' תפארת שלמה פ' דברים ד"ה ואקח, איתא וז"ל, כמו שנודע המעשה מהבעש"ט זי"ע, שפעם אחת הפציר מאוד באחד מגדולי תלמידיו הוא הרב הקדוש ר' מיכלי ז"ל,

אשר בני העיר מאחת הערים החשובות, הפצירו מאוד בהבעש"ט על ככה, לומר לו לקבל הרבנות, ולא רצה בשום אופן, עד שכעס עליו הבעש"ט, ואמר לו אם לא תשמע לדברי אלו הנה תדע כי אבדת עולמך בזה ובבא, והשיב לא אף אם יהיה נאבד ח"ו משני עולמות, מכל מקום לא אקבל שררות הרבנות עלי אשר לא נכון לי, אז ענהו הבעל שם טוב בשמחה ברוך אתה לה', וברוך טעמך, זכאה חולקך בגן עדן, כאשר לא התנשא רוחך ולבך על כל דברי אלה, כי אנכי אך לנסותך באתי, ולדעת את אשר בלבבך, להטיבך באחריתך, עכ"ל שם, וכן הביא עובדא זו שם בפ' קרח בקיצור.

פירוש יא

בס' מדרש פינחס החדש אות ג' הביא שם עובדא בקיצור גדול וז"ל, סיפר בשם הבעש"ט וכו' אמר הבעש"ט אני מקבל על עצמי שלא אכעוס בשום פעם על שום אדם אפילו על על [משרת] שלי אלקסי, כי אלמלא ידעתי שבאתי לביתך ואני יודע שאתה דר בכאן לא הייתי מכיר אותך, כי שי"ן דל"ת ר"ל הלביש אותך מראש ועד רגל מחמת הכעס שהכעסת, עכ"ל.

פירוש יב

בהנהגות ישרות הוסיף בזה וז"ל, דהיינו מותר לו שיהיה בו אחד משמינית שבשמינית.

פירוש יג

בס' נוצר חסד אבות פ"ד משנה ד', וז"ל, ענין גאוה הוא ממש עבודה זרה, ואין עצה להמלט ממנו אלא השם יתברך עוזר, וארבע מאות פרקי דמס' עבודה זרה של אברהם אבינו (עי' עבו"ז די"ד ע"ב) היו מענין גאוה, כי גאוה, ממש עובד אל נכר והוא עצמו עבודה זרה צואה רותחת [ועיין לקמן בפרשתינו אות כ"ג].

ומרן אלקי קודש הקדשים אור שבעת הימים רבינו הקדוש אשר החיה את נפשינו וגאל אותנו מן היצר ומרשת הסטרא אחרא ומטעות קליפות נגה הבל וריק, ודיבק נפשינו הר"ב ישרא"ל ב"ן אליעז"ר, עפר ואפר אני תחת כפות רגליו אם אזכה, והלוואי שאזכה להיות עפר תחת כפות רגליו, יצאה נשמתו בטהרה ואמר אלהי רבון כל העולמים (תהלים ל"ו) אל תבואני רגל גאוה [לעיל פ' בראשית סוף הגה קל"ח ולקמן פ' תבא אות י"א], ובכך יצאה נשמתו של מרן הקדוש אלוהיי רבינו יצחק לוריא ואמר בלשון שפניא, שמרני מידי גאוה, כי אי אפשר להתחיל בשום עבודה אמיתית בעוד ששקע נפשו בגאוה וזדון לב, ולא יצא הטמא והכת הארורה מן הדת אלא על ידי גאוה וכעס.

וקודם הסתלקות מרן הריב"ש זצ"ל אמר לתלמידיו שיכינו לעצמם רבי להאיר להם, כי הוא ילך לבית עולמו בשנה זאת, וזה היה בהושענא רבה אחר החתימה, ושאלוהו על

איזה צדיק אם ידבקו נפשם אצלו, והם היו תלמידים בחורים צדיקים ועדיין לא שמשו כל צרכם, ואמר להם שיסעו אצלו וינסו אותו וישאלו לו שיתן להם עצה להסיר הגאוה, אם יתן להם עצה אין בו ממש, ואם יאמר ה' יעזור אזי יקרבו נפשם אצלו כי צדיק גמור הוא וכו' עכ"ל.

ושם בפרק ו' ד"ה ולא עוד כתב וז"ל, וכדי שלא נלך בדרך טפשות מסר לנו מרן אלקי הריב"ש שאין שום עצה להסיר הגאוה, שהוא עבודה זרה ממש, כי יש מתנהג בגדלות ובנפלאות, ובקרבו נשבר ונדכה, דכא ושפל רוח ממש אפס ואין, ויש שמרכין ראשו ומדבר בדרך הכנעה, והוא ממש עבודה זרה [עיין לעיל פ' לך בהגה נ"ה], ויש כל זה בהיפוך שמדבר בגדולה והוא גאוה וע"ז ממש, ולכן אין שום עצה על זה, אלא השם יתברך יעזור, ולא יושג זה לחסרי המדע טפשי עולם, עכ"ל.

ובהקדמה לס' נתיב מצותיך ד"ג ע"ב כתב וז"ל, מרן הריב"ש טוב בעת שנסתלק מן העולם ביקש, אלהי, אל תבואני רגל גאוה, וכן מרן האר"י אמר כך קודם מותו בקדושה בלשון צרפתי, אלקי תציל אותי מגאוה, והרבה בקשות על זה, עכ"ל.

ושם בס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ל"א וז"ל, כמו הכת הארורה הידועה, שאמר מרן שנדחה הארור על ידי הגאוה, עכ"ל.

ובס' זרע קודש פ' וירא וז"ל, שהבעש"ט ז"ל בשעת מותו היה רוחש בשפתיו והטו אזנם אליו ושמעו שהתפלל שינצל מפניות, עכ"ל.

פירוש יד
זה מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קט"ז ושם בהגה צ"ז.

פירוש טו
עיין לעיל בפרשתינו אות י"ד.

פירוש טז
ועיין לעיל בפ' מקץ אות י"א ושם בהגה.

פירוש יז
עיין בספר אור הגנוז לצדיקים פ' מצורע וז"ל, מהבעש"ט ז"ל, וכן לא ישגיח כלל על תאוות גופו שהוא צרעת משכא דחויא כו', פירוש, משל למה הדבר דומה, כמו מצורע שהחיכוך נראה לו שיש לו הנאה ממנו לפי שעה, ובאמת על ידי החיכוך מצטרע יותר, כן האדם על ידי תאוה גשמיית סובר שעל ידי זה יהיה לו בריאות וחחק הגוף, ובאמת על ידי זה מאבד גם את הגוף, שעל ידי שנפרד מהדבקות באין עליו יסורים, דלא נברא הגוף כי אם שיהיה נמשך לדבקות אחר הנשמה, לעשותו מחומר צורה [ועיין לעיל פ'

בראשית בהגה ס'], לא שיהיה נמשך הנשמה אחר תאוות הגופניות, וזהו שאמרו בזוהר הקדוש (בתיקוני הזוהר תיקון כ"א) צרעת משכא דחויא, פירוש תאוות הגשמיות הזאת, הבאה ונמשכה על ידי הנחש, הוא כמו צרעת, שעל ידי תאוות גשמיות שנפרד מדבקות השם יתברך מתגשם יותר, ובא לידי עונשים, עכ"ל.

פירוש יח

עיין בדגל מחנה אפרים בדרוש לש"ת וז"ל, על ידי זה שנשבר לבבו ונעשה אין לכן מאין יבא עזרי (תהילים קכ"א:א') כידוע ממארי אדוני אבי זקיני זללה"ה, עכ"ל, ועיין לעיל פ' וירא אות י"ב כי בדבר שאין לו שטח שוב לא שייך שבירה וע"ש בהגה יו"ד.

ובס' אור האמת דמ"ה ע"ב וז"ל הרב ר"י בעש"ט אמר איך האדם הוא מדת אין, רק אם אינו עושה רק דבר ששייך לנשמה, אד הוא באמת אין [עיין לעיל פ' בראשית ריש הגה נ"א] כי הנשמה הוא דבר שאין מי שמשיג אותה, אבל הגוף הוא דבר שמשיגין אותו כי הוא דבר גוש ודבר יש הוא, עכ"ל.

ובס' צוואת הריב"ש ד"ב ע"ב וז"ל, ידבק מחשבתו למעלה ולא יאכל ולא ישתה יותר מדאי, ולא יענג עצמו, ולא יסתכל כלל בעניני עולם הזה [ועיין לעיל פ' בראשית אות מ"ד], רק ישתדל בכל ענינים להפריד את עצמו מהגשמיות, כי בהסתכלותו בעולם הזה מגשם עצמו, ואמרו חכמינו ז"ל (מנחות דמ"ג ע"ב) ראיה מביאה לידי זכירה [ובסוטה ד"ח ע"א אמרו] שמביאה לידי תאוה, וכתיב בעץ הדעת (בפ' בראשית) נחמד למראה וטוב למאכל, שמחמת הראיה הוא נחמד עכ"ל, ועיין לקמן פ' עקב בהגה כ"ח ע"ש.

פירוש יט

עיין לעיל בפרשתינו בהגה י"ג מענין זה, ועיין בס' תוי"י פ' בראשית ד"ט ע"ב בגנות מדת הגאוה וז"ל, כתיב (ירמיהו ט':י"ב) על עזבם את תורתי, היינו שילכו לפניהם התלמידי חכמים, להאיר להם באור התורה, איזה דרך ילכו בה, ומחמת גסות רוחם ביזו את התלמידי חכמים, שלא ילכו לפניהם, ושמעתי משל שהלך משרת המלך עם אור הנר לפני איש אחד להאיר לו, וקצף עליו [שחשב שזה לו פחיתות כבודו, שמשרת ילך לפניו, ולא הרגיש שזהו לצרכו להאיר לו, שאי אפשר להאיר לו אם לא ילך לפניו זה שהנר בידו], והנה אמרו בש"ס כל הכופר בע"ז נקרא יהודי וכו', והגאוה נקרא עבודה זרה כמפורש בש"ס דסוטה כו' ע"ש.

ובפ' בא דמ"ח ע"ג הביא ג"כ משל כזה בשם הישיש המנוח הרב מ' אפרים מ"מ דק"ק בראד, כי היה איש אחד בקראקא מפחותי ערך שנתעשר ונעשה אחד מטובי העיר, ופעם אחת נתאספו טובי העיר וישבו עד חשכת הלילה, וכשיצאו ללכת לבתיהם, הלך

המשרת לפניו, ונשא נר לפניו להאיר לו, והרע בעיניו, על שזה המשרת הקדים ללילך לפניו, ואמר לו מי אתה שתלך לפני, ודיבר לו קשות עד הכאה, ובאמת זה לא בדעת ידבר, שהליכתו לפניו להאיר לו הוא לטובתו, שאם ילך אחריו האיך יכול להאיר לו, רק שעל ידי הגאוה שיש בו כועס עליו בלא דעת, עכ"ל.

ועיין לעיל פ' ויקרא אות ח' ולקמן פ' אחרי אות ה' ואות ו' מה שהעתקתי עוד בגנות הגאוה.

ועיין באוצר החיים פ' תצא דקנ"ח ע"ב מענין שהכופר בגאוה נקרא יהודי, ועיין שם כוונות ויחודים להסיר הגאוה עיין שם באריכות, ועוד הזכיר מזה בס' צפנת פענח דס"א ע"ב והביא מס' פרי עץ חיים שער היחודים תקוני העוונות פרק זיי"ן להסיר הגאוה ע"ש באריכות.

פירוש כ

עיין לקמן פ' חקת ריש אות א' ושם בהגה א' והגה ב' שמבואר שם דבר זה.

פירוש כא

עיין לעיל פ' שמות אות י"ט שהאדם הוא עולם קטן כו'.

פירוש כב

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס מה שהעתקתי מתוי"י פ' אמור דקי"ב ע"ד, שד' יסודות הם נגד ד' אותיות שם הוי"ה בדוך הוא.

פירוש כג

עיקר ענין העלאת הניצוצות כבר נזכר לעיל במקומות הרבה, ומהם בפ' בראשית אות זיי"ן ואות כ"ב, ושם בהגה כ"ט, ובאות מ' ושם בהגה ל"ד, ובהגה ס', ובאות קס"ז, ובהגה ק"ס, ובפ' נח בעמוד התפלה אות ק"כ קכ"ג קכ"ד, בפ' לך בהגה י"ט, ושם אות כ"ד, בפ' חיי אות ד', בפ' ויצא אות ח' ט' י', בפ' מקץ אות א' ואות י"ג, בפ' ויחי אות ה', בפ' יתרו אות כ"ו בפירוש הודו, בפ' תשא אות כ"ט, ולקמן בפ' אחרי אות ב' ד"ה והנה, בפ' בלק אות ח', בפ' ואתחנן אות י"ד' באריכות ועוד שם בהגה כ"ח, בפ' עקב אות א' ושם בהגה ד', ושם אות נ"א, ובמגלת אסתר אות ה'. ועיין בס' צפנת פענח דק"י ע"א כתב וז"ל, דאיתא בכתבי האר"י זלה"ה שכל עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא לברר הניצוצין מן רפ"ח ניצוצין, וכל אדם לפי מספר הניצוצין שהוטל עליו להוציא, כך הוא מדת ימיו, להוציא ניצוץ אחד בכל יום, וזהו שאמר דוד ומדת ימי מה היא וגו', ולזה צריך האדם לכוון בתורתו ותפלתו ואכילתו, לברר ולהחדא הניצוצין ושיהיה בסוד מיין נוקבין למלכות, וגורם יחוד למעלה לזו"נ על ידי זה וכו', העולה מזה דאי אפשר לייחד

יחודים למעלה על ידי בירורי הניצוצין כי אם על ידי שישוב מחטאיו בתשובה גמורה, דמשיך השפע מתשובה עילאה שהוא בינה הנקראת לי וכו' ע"ש.

פירוש כד
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"א, ופ' לך אות ל"ג מענין זה אשר שלט האדם באדם.

פירוש כה
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ס"א ואות ס"ב ושם בהגה ל"ז מענין זה.

אחרי מות

פירוש א
זה הובא לעיל פ' בראשית אות ס"ב ס"ג ס"ד, ופ' לך אות כ"ט ואות ל' ע"ש, ועיקר ענין תרי פלגי גופא עיין בס' תוי"י ר"פ אחרי שביאר שאי אפשר להיות זה בלא זה ע"ש.

פירוש ב
ענין בזאת יבא אהרן אל הקודש עיין לעיל סו"פ בראשית אות קפ"ט , ובפ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ט ועוד שם בהגה קל"ב ענין דע מה למעלה ממך, ובפ' וארא אות ג' ע"ש. ועוד עיין בתוי"י פ' בהר דקכ"ב ע"ד וז"ל, כוונת בזאת יבא אהרן אל הקודש, כי בכל מקום שהוא שם בירידתו, ישכיל וידע שגם שם הוא כבוד שכינתו יתברך, בסוד (תהילים ק"ג:י"ט) ומלכותו בכל משלה, ועל כן מה שירד שמה, הוא לחבר אל עצמו אותן המדרגות של ניצוצי השכינה אשר שם, ויעלה עמהן בסוד תשובתו, ואף שהוא תשובה תתאה במלכות הנקרא זאת, מכל מקום במדה זאת גם כן יכול לבא אל הקודש פנימה, וזהו שאמר בזאת יבא אהרן אל הקודש, עד מעלה מעלה, כשהוא לכוונה זו שהוא מעלה מיין נוקבין למלכות, הכלולה מכל עשר ספירות, שתעלה עם כל מדרגותיו וניצוצותיו, להזדווג במדות עליונות, ותן לחכם ויחכם עוד ודי בזה, עכ"ל.

פירוש ג
עיין לעיל פ' לך בהגה ו' מה שהעתקתי מס' נוצר חסד ענין משל זה, ובפ' ויקרא אות י' ושם בהגה ח', ועוד ע"ש בפ' לך אות ח' ואות י' ואות י"ט, ובפ' ויגש אות ג' ושם בהגה זיי"ן ענין ירידה שהוא לצורך עלייה.

פירוש ד

זה קאי על לשון הזוהר (בראשית ד"כ ע"ב) שהזכרתי לעיל פ' בראשית בהגה ק"י כי עיקר אדם הוא מלגאו והגוף נקרא בשר אדם ע"ש, והיינו הנשמה והגוף , וידוע שכל מה שיש באדם פרטי הוא ג"כ בכללות ישראל עי' לעיל פ' וישלח אות ו' ושם בהגה ג'.

פירוש ה

ובס' שארית ישראל בליקוטים לשער התקשרות דט"ז וז"ל, כידוע מאמר הריב"ש נבג"מ כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, ואמר הוא ז"ל הפירוש, החכם שאינו מחוייב בעצמו, שאין לו שום השתתפות עם המון עם, פי' שאינו נופל ממדרגתו, אינו יכול להוציא את הרבים פי' הכלל ישראל, מידי חובתן ולתקנם, כמו למשל מי שמונח ברפש, ורוצה חבירו להוציאו, מוכרח הוא ללכלך את עצמו מעט, ולהתקרב אליו, ויכול להוציאו, אבל כשעומד במקומו לא יוציאנו בשום אופן עכ"ל, ועיין לעיל פ' לך בהגה ו' ממשל זה.

ובס' נועם מגדים פ' תזריע כתב וזה לשונו, כדברי אור ישראל וקדושו מוהר"י בעל שם טוב ז"ל במשלו הנעים, הרוצה לנקות מקום מטיט חוצות וזבל, מוכרח לעמוד קצת בטיט, עכ"ל.

ובס' מאור ושמש פ' שמיני ד"ה וישא אהרן וז"ל, שמעתי מפי אדומו"ר מו"ה אלימלך זצוק"ל שאמר בשם הרב ר' בער מראוונא שאמר בשם הבעש"ט, שהדורש ברבים נמשל למרא וחצינא, שמשליך הזבל מהבית לנקות את הבית, ונתלכלך בעצמה, כן הוא השליח ציבור הן בעת הדרשה, הן בעת עמדו לפני העמוד, שמזכך בני אדם שמתעוררים בתשובה על ידו, והוא נופל קצת ממדרגתו על ידי זה, מחמת שמחשבות של העולם נופלים עליו, עכ"ל.

ובס' בית ישראל פ' יתרו כתב וז"ל, נודע לנו מדברי הבעל שם טוב ז"ל, כי איש העומד בעמק, יצטרך לירד ממדרגתו להעלותו אליו, וזולת זה בלתי אפשרי להעלותו אליו וכו', עכ"ל.

ובס' דברי שלום בדרוש להגדה דמ"ה ע"ד וז"ל, קבלנו מקודש הקדשים האלקי הבעש"ט ז"ל, על הא דאמרו רבותינו ז"ל כל מי שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציא את הרבים ידי חובתן, כי על ידי זה נופל הצדיק ממדרגתו, כדי לעשות טובה להאנשים הנפולים, ולהוציאם מידי חובתם, הסטרא אחרא ר"ל שנקרא חובה עכ"ל, ועוד עיין בליקוטים יקרים ד"ו ע"א ד"ה בגמרא זה הכלל ע"ש באריכות.

פירוש ו
ענין זה מבואר לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס ע"ש, ועיקר ענין הניצוצין עי' לעיל סו"פ מצורע אות כ"ד ושם בהגה כ"ג ציינתי הרבה.

פירוש ז
ענין להעלות אנשי עשייה עין לעיל פ' לך אות זיי"ן.

פירוש ח
עיין לעיל פ' מצורע בהגה ג'.

פירוש ט
לעיל בפ' פקודי בהגה ג' מבואר זה באריכות.

פירוש י
עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות כ"ג, ועיקר כוונת המקווה מבואר לפנינו לעיל פ' יתרו מן אות י"א ולהלן וע"ש באות י"ד.

פירוש יא
מבואר לעיל בפ' בראשית אות קנ"ג בסופו ומ"ש בהגה קל"ה, ולקמן בפ' עקב אות ל"ח ואות מ"א.

פירוש יב
ועוד עיין לעיל פ' בשלח אות ג' ושם בהגה ו' מענין שכר מצוה מצוה, ועיין פ' בראשית אות ק"ז שלא יתעלם ממנו הדבקות.

פירוש יג
ענין הדיבורים בכלל ודברים בטלים בפרט, מבואר לעיל בפ' בראשית מן אות צ"ג והלאה, ובפ' וישלח מן אות י"א ע"ש:

קדושים

פירוש א
עיין בזוהר הקדוש (פ' שלח דקס"ט ע"א) כד בר נש מחי בחוטרא בארעא כו' ועיין בס' זוהר חי על הקדמת הזוהר ד"א ע"ב והוא שם בדף ה' ע"ב שהאריך בסוד הדבר.

פירוש ב
עיין לעיל פ' בראשית מן אות קכ"א עד אות ק"ל הרבה מאמרים בענין זה, ובפ' בא אות י', ובר"פ מצורע סוף אות א' ע"ש, ועיין בס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות י"ג וז"ל,וגם ידוע ממרן הריב"ש טוב, שצדיק גמור שאין בו שום שמץ רע כלל, אינו

רואה שום רע באדם, ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, אבל כשעדיין לא תיקן לגמרי, יראה בעיניו איזה שמץ רע לחייב את הרשעים, אבל ידע כי את נפשו הוא מחייב, וזהו מכל פשעי הצילני, שתמחול לי על כל עוני, ובמה אדע, חרפת נבל אל תשימני, כשלא תשים אותי שאראה שום חרפה בנבל, ובזה אדע כי נקי אני עכ"ל.

פירוש ג

ובס' ליקוטי מוהר"ן סי' קי"ג וז"ל, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו (אבות פרק ג'), כי שמעתי בשם הבעש"ט, כי קודם כל גזר דין שבעולם ח"ו, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא, ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין ח"ו שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין ח"ו, והענין, כי בודאי אם ישאלו לו בפירוש על עצמו, בודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן, אך מטעין אותו ושואלין אותו כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין, וכעין שמצאנו בדוד המלך עליו השלום בבוא אליו נתן הנביא וכו' וסיפר לו מעשה האורח (שמואל ב י"ב:כ"ה) ענה ואמר חי ה' וכו' ואת הכבשה וכו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו, וזהו ונפרעין מן האדם כלומר ששואלין אותו דעתו, ואף על פי כן הוא שלא מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו, והענין הוא עמוק מאוד איך שואלים כל אדם, כי בכל הדיבורים והסיפורים שאדם שומע ימצא שם דברים גבוהים ורמים וצריך ליזהר בזה מאוד לבלי לגמור הדין וכו', ע"ש, [ובקונטרסי ברכות שמים בפ' אחרי אות ק"כ כתבתי עיקר דבר זה שכל אדם עצמו גומר את משפטו בשם ס' בינה לעתים דרוש ס"ג].

פירוש ד

עיין לעיל סו"פ ויקרא ושם בהגה י', ועוד עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ח בשם ס' נוצר חסד ע"ש.

פירוש ה

אמר המסדר הגם שלא נזכר כאן מפורש שמא דמארה עלה שמאמר זה הוא מתורת רבינו הבעל שם טוב זי"ע, נראה ברור שכן הוא, כיון שכלל זה בעיקרו סובב הולך על מה שכתוב ומפורש לעיל פ' בשלח אות ב' ושם בהגה ד' ע"ש, שכפי מחשבתו של האדם כך הם העולמות העומדים עליו ע"ש ובפ' נח בעמוד התפלה בהגה ל' ע"ש, כן מה שרמז בסוף דבריו למ"ש במקום אחר ביאור אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו נראה בבירור שהוא מאמר דלעיל באות ה' שהוא בשם הבעש"ט ז"ל.

פירוש ו
מבואר לעיל בפ' בראשית אות קט"ז, ובפ' נח בעמוד התפלה אות ס"ב ושם בהגה ל"ז מענין זה.

פירוש ז
ובס' דגל מחנה אפרים פ' תצא ד"ה כי יקרא וז"ל, שמעתי מאדוני אבי זקיני זללה"ה שהשכינה הוא מעילא לתתא עד סוף כל המדרגות (עיין לעיל פ' שמות אות ט') וזהו סוד (נחמיה ט':ו') ואתה מחיה את כולם, שאפילו כשאדם עושה עבירה ח"ו אזי גם כן השכינה מתלבשת בו, כי בלא הוא לא היה בו כח לעשות זאת ולהניע בשום אבר כי הוא המחיה אותו ונותן בו כח וחיות, וזהו כביכול גלות השכינה, עכ"ל, ועיין לקמן פ' תצא אות ח' ואות ט' יו"ד, ובפ' וילך בהגה ד' ע"ש, ובפ' עקב אות ל"ה.

פירוש ח
עד כאן נמצא ככתבו וכלשונו גם כן בספר שפתי צדיקים פ' נח ע"ש.

פירוש ט
ועיין לעיל פ' תרומה אות ה' שהעתקתי מספר מאור עינים פ' ואתחנן ע"ש.

פירוש י
ומה שקיצר כאן רומז בתיבת וכו' זה מבואר בס' תוי"י פ' תולדות דכ"ד ע"ד שכתב שם וז"ל, ונקרא שטנה שמתעורר השטן על ידי בכייה שמעוררין המוכיחים כמו ששמעתי ממורי ז"ל וברור שנתכוון למאמר דהכא ועיין לעיל בפ' תולדות בהגה ד'.

פירוש יא
ובתוי"י פ' מסעי דקע"ד ע"ד וז"ל, צריך אזהרה כשאומר תוכחת מוסר בשער בת רבים שלא יעבור על לא תלך רכיל בעמך כו', וכאשר בארתי בפסוק וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, והוא על פי משל ששלח המלך את בנו למדינה אחרת, ושלח עמו שני עבדים, ובהאריך הזמן שכח בן המלך נימוסי המלכות, ונאף ורצח וגנב וכו', וחזר בן המלך להיות כאחד מהמוני עם, וברח ממנו עבד אחד והלשין אל המלך וכו', ואחר כך חזר וברח עבד השני והתחנן אל המלך, איך לא חס על בנו שנעשה פחות שבפחותים על ידי שהרחיקו ממנו וכו', עכ"ל.
ובס' בן פורת יוסף לפ' וישב דס"ח ע"ד וז"ל, כתבתי במקום אחר כי יש כמה סוגי מוכיחים, משל למלך ששלח בנו למרחקים ושלח עמו שני עבדים אחד חזר בדברי דלטוריא על בנו שגנב ורצח וכו', והשני דיבר אותן דברים גם כן אלא שתלה הסרחון באביו, ששלח אותו אל פחותי הערך ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וכו', עכ"ל.

פירוש יב

בס' אמרי אלימלך פ' וירא וז"ל, שמעתי מאאמו"ר זצלה"ה שהיה בימי הריב"ש זצלה"ה זי"ע צדיק אחד שרצה להביא הגאולה על ידי התעוררות גבורות ודינים על הרשעים, ואמר לו הריב"ש זי"ע שבאיזה כח יציל את ישראל מהגבורות והדינים שלא ישלטו גם עליהם, והיינו שיהיה ח"ו הרבה מישראל נדחים ונופלים ח"ו, ובעבור ששכח מהצלת ישראל נענש ממרומים ר"ל, עכ"ל, וכן הוא בספרו דברי אלימלך פ' לך ופ' מטות ע"ש.

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות כ"ב וז"ל, כמו שאירע פעם אחת בימי מרן הקדוש אור ישראל [הבעש"ט זי"ע] שתלמידיו אחר חצות לילה ישבו וסידרו שבחים על ישראל, ומרן בביתו ראה ברוח הקודש שזה אינו אלא לעשות נחת רוח ליוצר בראשית אבל לא מלב, וגרמו למעלה קטרוג ודין תחת החסד ונחת רוח, והלך מרן אצלם בעצמו בחרון אף, ואמר להם אתם משבחים לישראל כמו אשה שמשבחת לפני בעלה את בניו שיש לו מאשה אחרת, שהוא לעשות נחת רוח לבעלה, אבל היא באמת שונאת אותם שנאת מות, אני ישראל אומר שישראל עם הקודש הם קודש, טובים טובים טובים, מלאים חסדים ותורה וכל מדות טובות, והאריך הקדוש בשבח ישראל עד שגרם באמת נחת רוח ותענוג למעלה, והמשיך חסדים טובים, והשפעות על כל יש(ר)אל, עכ"ל.

ושמענו מספרים בשם הרב מוהר"י ז"ל מסקווירא, שסיפר בשם פה קודש מר אביו ז"ל, אשר בימי הבעש"ט דרש פעם אחת איזה דרשן, ובתוך דרשתו דיבר על עם בני ישראל דברים לא טובים, ובא הרה"ק ר' דוד ז"ל מתלמידי הבעש"ט זי"ע ודחף אותו מעל הבימה, ובא הדרשן בקובלנא עליו לפני הבעש"ט, ושאל הבעש"ט לר"ד למה עשית לו כך, ואמר שדיבר גנות על ישראל, אמר הבעש"ט כך אומר הקב"ה (משלי ג') מוסר ה' בני אל תמאס, היינו מוסר יש לך רשות לומר לישראל, אבל בני אל תמאם, היינו שלא תמאס לי את בני, ע"כ, וכך הוא בס' צרור החיים די"א ע"א.

ובס' ילקוט משה בסופו כתב וז"ל, מהבעש"ט, מוסר ה' בני אל תמאס, היינו מהו המוסר של השם יתברך, בני אל תמאס, פירוש אל תמצא פסול בבני, כי כל הפוסל פסול (קדושין ד"ע ע"א) עכ"ל.

ובשבחי בעל שם טוב עמוד פ"ב איתא וז"ל, פעם אחת שבת הבעש"ט בק"ק אליק אצל הפ"ח דשם, ובשבת במנחה הלך הפ"ח לבית הכנסת לשמוע דרשה מדרשן אחד אורח, והמתין עליו הבעש"ט בסעודה שלישית עד שיבא מבית הכנסת, ובתוך כך שמע שהדרשן מלשין על ישראל, ורגז הבעש"ט ואמר למשרת שלו שילך ויקרא את הפ"ח לביתו, והמשרת גילה לכמה אנשים שרגז הבעש"ט על הדרשן, וראה הדרשן שהעולם

נשמטים אחד אחד ופסק מלדרוש, וביום מחר בא הדרשן להבעש"ט ונתן לו שלום, ושאל אותו מי הוא, ואמר אני הדרשן מפני מה רגז מעלתו עלי, וקפץ הבעש"ט ממקומו ונתזו דמעות מעיניו, ואמר אתה תדבר רע על ישראל, תדע שבר ישראל שהולן כל היום על יומא דשוקא ולעת ערב נתחרד ואומר אוי לי שאעבור זמן מנחה, והולך בבית אחד ומתפלל מנחה, ואינו יודע מה שאומר, ואף על פי כן מזדעזעים שרפים ואופנים מזה, עכ"ל.

וכן הוא בס' מגן אברהם פ' בלק וז"ל, אמר אבא מארי זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה, שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות, וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפלת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפלה, וגונח ונאנח בלבו איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסמטא אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע מה הוא מדבר, עם כל זה גם זה נחשב ויקר מאוד לפני הבורא ברוך הוא, והאנחה שלו בוקעת רקיעים, עכ"ל.

פירוש יג

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א ופ' וישלח אות זיי"ן ופ' בשלח בהגה זיי"ן ד"ה ובתוי"י, מזה שהמוכיח צריך לכלול עצמו עמהם.

פירוש יד

זה מבואר באריכות לעיל בפ' משפטים בהגה י"א ע"ש.

פירוש טו

עיין לעיל פ' תשא מן אות ט' ולהלן שהרהור של הצדיק יכול לגרום ח"ו וכו'.

פירוש טז

ובס' כתונת פסים סו"פ צו ד"ז ע"ד כתב וז"ל, משל ששמעתי בשם המנוח החסיד מו"ה נחמן קאסוויר, שרצה מלך אחד לצייר בסממנים היכלי המלך, ונתאספו אומנים מכל מדינות המלך לראות מי יצייר יותר חידוש, וצייר אחד שבולת שעומדת בשדה ועליו עוף קטן, ותמהו על חידוש זה, ובא ערל אחד מפחותי ערך ונתן דופי, כי בשדה תמיד מתנענע השיבולת וכאן עומד על עמדו, והצייר עמד וצייר צורת המחרישה והפועלים הולכים אחריו, והוטב למלך ולשרים, והערל הנ"ל נתן דופי, כי מה שראוי להלוך בימין צייר הליכתו בשמאל, ונתבייש הצייר כך כמה פעמים, עד שבאחרונה צייר נערה המשרתת ומקשטת למלכה בחדר הפנימי, והערל הנ"ל נתן גם כן חסרון אז הכהו מכה רבה איך אתה נותן דופי בנערות המלך שהן בחדרי חדרים שלא ראית אותן מימיך ודפח"ח,

והנמשל מובן, מי שנתן דופי בשלומי ישראל הם המקשטים הכלה העליונה מה שאין יודעים כלל ראויין לנזיפה, ודפח"ח.

פירוש יז

עייז בס' נוצר חסד פ"ד אות ד', אחר שהעתיק מסה"ק תוי"י פ' עקב דקפ"א שראוי לאדם לתת לב, כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודיבוריו והילוכו ועסקיו, עושה רושם למעלה וכמו שהעתקנו לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות קל"ז], כתב וז"ל, כמאמר נעים זמירות ה' צלך, שכל תנועה של אדם, כביכול השם יתברך עושה כך כנגדו, והאיך שיתנהג עם חביריו לכבוש את כעסו ולסבול הצער שעושין לו, ובפרט צדיק הדור, שסביב רשעים יתהלכון, והוא מתנהג עמהם בחסד ובזכות ובאהבה וברחמים, כך עושה השם יתברך לכל העולם עבור צדיק ואיש פרטי, עכ"ל.

ובס' קדושת לוי פ' בשלח ד"ה והנה ידוע וז"ל, בשם הבעש"ט, ה' צלך, כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כך כביכול כמו שהאדם מתנהג למטה כך מנהיגין אותו מלמעלה, לכן אם מתנהג במדת רחמים, גם מלמעלה מרחמין עליו וכו', וכמו שאמרו (שבת דקנ"א ע"ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, לכך צריך האדם להתנהג במדת רחמים וטובות, ובכל המדות טובות, ויהיה שמח בחלקו, ואז גם מלמעלה יגיע לו כך, וכן הוא במדרש על פסוק ה' צלך, עכ"ל.

ושם בדרוש לפורים ד"ה או יבואר וז"ל, ידוע מדברי הבעש"ט ומדברי המדרש על פסוק ה' צלך כו', דהצל עושה כל דבר שהאדם עושה, וכן כביכול אצל השם יתברך, דכל מה שאדם עושה למטה, מעורר עובדא דלעילא, ועושה הקדוש ברוך הוא דוגמתו, כשאדם עושה צדקה למטה, גורם שהשם יתברך משפיע גם כן חסד וצדקה, עכ"ל, וכן הוא שם בדרושים לחנוכה ד"ה בגמרא כל הנביאים כו'.

ושם בפ' נשא, וז"ל, שהנה הבעש"ט היה מוכיח תמיד את העולם בזה הפסוק ה' צלך דהיינו כמו שהצל עושה וכו', וכן הובא שם בחלק ב' בקדושה שנייה בהגה ד"ט ע"ג ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' ראה אות י"ג ע"ש, ועיין בס' תפארת שלמה פ' תזריע.

ובס' שפת אמת למרן ז"ל לשבועות די"ז ע"ד וז"ל, בשם הבעש"ט, ה' צלך, כמו הצל שהוא לפי תנועות האדם, כך מתגלה הצל שלמעלה כפי תנועת עבודת התחתונים, עכ"ל, ועוד ע"ש במאמרים לסוכות דק"ט ע"ב.

פירוש יח
ועם זה אפשר לדרוש סמיכת הכתובים, שאחר כך כתיב ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם כו', שכבר פירש רש"י בפ' ואתחנן ושמרתם זו משנה ע"ש, וכיון שכאן מדבר הכתוב מעשיה בפועל, אמר שעשיה זו הוא עצמה משנה וק"ל.

פירוש יט
ועיין לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ד, ועוד שם באות קכ"א ובאות קכ"ב ושם בהגה ק"ג, מענין ג' קוים חג"ת שכל מה שהם מתפשטין יותר מעילא לתתא הם מתגשמים יותר, ועיקר דבר זה מבואר לעיל פ' תשא אות כ"ג.

פירוש כ
עיין לעיל בפ' בראשית אות ל"ו, ובפ' לך אות ט"ו, ובפ' תרומה אות ה', ולעיל בפרשתינו אות י"ב.

פירוש כא
זה מבואר לעיל בפ' נח בעמוד התפלה אות ק"י, ובפ' לך אות י"א, שע"י שיחרד חרדה גדולה, ויראה ורעד יבא בו, יבטל ההרהור.

אמור

פירוש א
ועוד שם בדרוש לפורים דל"ז ע"ד וז"ל, שהימים מדברים ומפארין, זה אומר בי עשה הצדיק דבר זה, וזה אומר בי עשה הצדיק דבר זה, כמו שכתוב יום ליום יביע אומר. וכפירוש הבעש"ט נבג"מ. עכ"ל.
ועוד ע"ש בדרוש לשבת הגדול.
ועיין בס' אור האמת ד"ו ע"א, וברמזי תורה בפירוש פסוקי תהלים דמ"ג ע"ד שהובא פירוש זה במשל ומליצה.

פירוש ב
עיין לקמן פ' פינחס אות ב' ושם בהגה ה' ע"ש.

פירוש ג
והעירני על זה הרב הגאון שיחי' האב"ד דקינצק בעהמ"ח ס' חלקת יואב, שראוי להעיר כאן, שאין הב"ח מתיר רק בשל גוים בחוץ לארץ, ועיין באריכות בב"ח יו"ד סי' רצ"ג שסיים בזה וזה לשונו, ולכן אין לשום גדול להורות הוראה לאיסור היפך המנהג שנהגו על פי גדולי ישראל להתיר, ומי שרוצה להחמיר לעצמו, מידת חסידות הוא, ולא יורה

לאחרים כו', ואחר זה בסוף סעיף ג' כתב וזה לשונו, ועוד נראה דאפילו הוא פרוש ומחמיר לעצמו אין לנהוג איסור אלא ביושב בביתו, אבל אם מיסב בסעודה עם תלמידי חכמים שנוהגין היתר, אסור לו לנהוג איסור בפניהם, ואין צריך לומר במקום גדולים ממנו, עכ"ל, אבל הט"ז שם בסי' רצ"ג סק"ד וש"ך שם סק"ו דחו דבריו ע"ש, וכל גדולי הדורות האריכו בענין זה כמו שציין שם לדבריהם בפתחי תשובה סק"א.
ועיין לקמן במאמר לסוכות בהגה ב' שנראה שהבעש"ט זי"ע נהג לספור ספירת העומר אחר סדר ההגדה בליל ב' דפסח ולא אחר התפלה מיד.

בהר

פירוש א

ובתוי"ט פ' בהעלותך דקל"ז ע"א בענין שבעת קני המנורה כתב וז"ל, כי עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט), ונקרא שבעת ימי הבנין [לעיל פ' בראשית אות ל"ו], ולזה יש זיי"ן מדרגות בישראל, ועל ידי התכללותן אל מול פני המנורה, יאירו, להמשיך ג"כ הנשמה אל נפש ורוח, עכ"ל, ובפ' חקת דקס"ב ע"א וז"ל, שמעתי ממורי זיי"ן מדרגות שיש בשכינה, א) היודע שירד ממדרגתו ואינו מתפלל, ב) שיודע ומתפלל שיעלה וכו' ודפח"ח, ובזה כתבתי ענין זיי"ן קני מנורה, עכ"ל.
ובכתר שם טוב ח"ב דכ"ב ע"ב וז"ל, מהבעש"ט זלה"ה, זיי"ן מדרגות שיש בשכינה, אחד היודע שירד ממדרגתו ואינו מתפלל כו', ב' שיודע ומתפלל שיעלה וכו', ג' שאינו יודע מירידתו וסובר שאין למעלה ממנו, זהו בנוקבא דתהומא רבה.
והמשל על זה לאשה ענייה אחת שהיה לה ביצה אחת, ושמחה כה שמחה גדולה, שסברה שמביצה זו תבא שתוכל לקנות לה פרה על ידי זה, ושאר צאן ובקר ועושר רב, הא כיצד שתשים הביצה הזאת תחת תרנגולת חברתה, ומן האפרוח הזה כשיגדל יהיו לה ביצים, וכן אפרוחים וכו', ובאמצע שמחתה ושעשועיה ומשמושה בביצה הנ"ל נפל הביצה מידה ונשברה ונשארה קרח מכאן ומכאן וכו', כן הוא המשל מזה שאינו יודע כו' מה שאין כן היודע ומשתדל לעלות וכו' ודפח"ח, עכ"ל.
ומצאתי בס' אור האמת ד"ח ע"ב שביאר הנמשל של הביצה הנ"ל בגנות מי שמתגאה במה שעובד את השם יתברך, וז"ל, וזה הוא מובן על פי משל גשמיי, ואינו ראוי לכתבו, אך מגנות המשל יובן גנות הנמשל, מה שהעולם אומרים שאשה אחת היה לה ביצה ואמרה מזה הביצה, כידוע וכו', כך האדם בתחלת לימודו אומר שיהיה למדן גדול

וחסיד גדול, ומחמת שיש לו גאוה בקצת יראה [דוחה הכל] שאין אני והוא יכולים לדור במחיצה אחת (כדאיתא בסוטה ד"ה ע"א), וכ"ה בס' אור תורה ברמזי שיר השירים.

פירוש ב
שלשה מדרגות הללו מבואר היטב לעיל בפ' בראשית אות ע"א, אבל ד' סוגין הנשארים לא מצאתי עדיין מבואר בשום מקום.

בחוקתי

פירוש א
ופירוש זה מפורש יוצא בשם הבעש"ט ז"ל כמבואר לעיל פרשת תולדות אות ח' ואות ט' ושם בהגה.

פירוש ב
עיין לעיל פ' תשא אות י"ח.

פירוש ג
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"ו ושם בהגה ל'.

פירוש ד
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"ז ושם בהגה נ"ח.

פירוש ה
עיין לעיל פ' בראשית אות ק"ד ואות ק"י, ובפ' נח בעמוד התפלה אות ק"ו ואות ק"ז.

פירוש ו
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קט"ד ושם בהגה צ"ג.

פירוש ז
עיין לקמן בליקוטי מגילת אסתר אות ד' ה'.

פירוש ח
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ד שאי אפשר שיהיה מחשבות יום זה דומה לשל יום אחר וכו' ע"ש.

פירוש ט
עיין לעיל בפ' נח אות ק"ע ענין משל זה ושם בעמוד התפלה בהגה ע"ח משל כעין זה.

פירוש י
עיין לעיל פ' נח בריש עמוד התפלה אות ט"ז ובפ' שמיני אות ו'.

פירוש יא
עיין לקמן פ' ואתחנן אות ח' ושם בהגה ג' ע"ש.

פירוש יב
עיין לעיל פ' וישלח אות י"א ואות י"ב.

פירוש יג
וביאור דבר זה נראה כי כמו שגילה הבעש"ט זי"ע שבדיבורים של תורה ותפלה אפשר להעלות עמהם דברים בטלים, כן גם כן בראיה של מצוה יכוון להעלות מה שפגם בראיה, וכן בשמיעה של דברי תורה וקדושה ומצוה יכוון להעלות כל השמיעות של הדברים בטלים ששמע, וכן בהילוך של מצוה יכוון להעלות כל מה שפגם בהליכתו שלא במקום מצוה.

פירוש יד
ובתוי"ד פ' קדושים דק"ח ע"ב וע"ג כתב בזה וז"ל, אמרו רבותינו ז"ל (בפתיחתא דאיכה רבתי בפתיחה תנו כבוד ע"ש ובזוהר הקדוש נשא דקכ"ו ע"א) בכל יום יוצא בת קול ומכריז שובו וכו', והקשה מורי ממה נפשך, מאחר שלא נמצא שום אדם שישמע הבת קול איך מכריז, אם כן למה לן כלל הבת קול, ועל כרחך צריכים לומר שבאמת נשמע לאיזה אדם, ומי הוא זה שיאמר ששמע קול אלהים בת קול שמכריז, דודאי לא נמצא כזה, והדרא קושיא בת קול למה לי, וביאר כי מלכותא דרקיע, ומבואר בש"ס מאן דלא ידע לחוי במחוג קמי מלכא וכו', והענין כי נימוס המלכות למעט בדיבור, רק להבין הענין ברמז, וכן היא למעלה (תהילים י"ט:ד') אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, ואם כן הכרוז הוא במחשבה, ברמז, והן הרהורי תשובה שבאין לאדם בכל יום מצד הכרוז, והמשכיל יבין להתבודד ולשפוך שיחו לפניו יתברך שמו לשוב עדיו, והחרש שאינו שומע להבין פונה לפקח עצבות לבו בדברים המשכרים וכו' עכ"ל.
ובר"פ ויקרא דע"ט ע"ד וז"ל, כי למעלה אין אומר ואין דברים רק עולם המחשבה, אם כן מה שמגיע לאדם הרהורי תשובה הוא מן הכרוז ודפח"ח עכ"ל, ועוד עיין שם בפ' אמור דקט"ו ע"ג, ובפ' בהר דקכ"ד ע"ד, בהעלותך דק"נ ע"א, ובפ' ראה רקפ"ב ע"ב.
ובס' צפנת פענח דכ"ה ע"א כתב על קושיא זו וז"ל, ומורי זללה"ה יוכיח שראה מרחוק ושמע הכרוזין וכו', עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ט שנעתק שם, ועוד עיין בספר דגל מחנה אפרים פ' שלח ד"ה דבר, ובפ' ראה ד"ה שמור ושמעת.
ובס' נוצר חסד פ"ה אות י"ב הביא וז"ל, כמו שביאר מרן אלקי הריב"ש, כי אם אין אדם שומע הכרוז למה מכריזין, ואם יש שומע, הנה מי ששומע כרוזין של מעלה אין צורך

לו כל כך בכרוז, כי מתעורר עצמו בכל רגע לשוב בתשובה שלימה, אם כן מה מהני הכרוזין, ותירץ שהנפש שומע בודאי בכל אדם, ומתעורר, אף רשע גמור מתעורר נפשו, ולכן אין לך רשע שאין לו הרהורי תשובה בכל יום, והצדיק נותן לב לקיים שמועתו, והרשע מאבד אותו הרהור טוב מלבו, וכן יש כמה דברים והתעוררות שמעוררין מלמעלה את האדם, כי כשנתעורר בעולם איזה פחד ויראה, הצדיק מתדבק בשמחת המצות ואור אלקי אין סוף, וגם הרשע נתעורר בכל רגע ביראה ושמחה ואהבה, אלא שמאבד אותו ולוקח אותו לדברים פחותים ושפלים, והצדיק נתעורר ממוטבע למושכל אלוהיי וכיוצא בזה ישמע חכם ויוסיף לקח, עכ"ל.

ובס' מגן אבות חלק ה' דכ"ח יש בענין זה אריכות גדול, וסיים שם שבנשמה לנשמה נשמע הבת קול, וזה פועל הרהורי תשובה גדולה גם בהנשמה שמלובש בגוף אף על פי שהיא בעצמה אינה שומעת הבת קול, וזהו ענין הרהורי תשובה שנופל לאדם בפתע פתאום כו' ע"ש.

ובס' כתבי קודש די"ח ע"ג וז"ל, בת קול זה שאמרו חכמינו ז"ל בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים, היכן הוא הבת קול ומי שומע זה, ואמר האלקי רבינו בעל שם נ"ע, זה הבת קול הוא מה שהבורא ברוך הוא מעורר לאדם שיעשה תשובה, שפתאום יבא ההתעוררות לאדם שיעשה תשובה, עכ"ל, [ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ה ושם בהגה ס"ה.

ברם עיקר שורש הדברים הללו מצאתי בספר חרדים בחתימת הספר קרוב לסופו [קודם ד"ה אמר הנביא] שכתב שם וז"ל כבר ידעת מ"ש בזוהר בת קול יוצא בכל יום ומכרזת שובו בנים שובבים וב"ק יוצא מהר חורב בכל יום ויום אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וקשה למי מכריזין הלא ודאי אין אנו שומעים כלום, אלא ודאי אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי כדאיתא במגילה ד"ג ע"א, ה"נ אע"ג דהוא לא שמע מזליה שמע כדכתיב (תהילים קל"ט:י"ד) נפלאים מעשיך לשון כיסוי כמו כי יפלא ממך דבר (בפ' שופטים) אפילו הכי ונפשי יודעת מאוד וזהו לפעמים מתעורר באדם רוח טהרה מקול הקורא לאוזן נשמתו ומ"מ לא יזכה לזה רק השומע קול המוכיח והיינו דכתיב (פ' עקב) והיה אם שמוע תשמע כלומר אם תשמע למוכיח באוזן בשר תזכה לשמוע באוזן הלב כרוז מלכו של עולם כו' ע"ש עוד מזה.

פירוש טו

ובתוי"י פ' שלח דקמ"ז ע"ג, וז"ל, כי זכרנו בפסוק (תהילים ל"ב:ט') אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן וגו', בשם הרב המגיד מו' מנחם מענדל ז"ל דק"ק באר, כי בסוד עולם

שנה נפש, כשנתעורר שמחה בעולם אז הצדיק על ידי השמחה עושה פעולה בדברי קדושה בתורתו ותפלתו בשמחה, מה שאין כן הרשע משתף השמחה בקליפה, בזרוע רמה וכיוצא בזה, וההיפוך אם ח"ו נתעורר עצבות בעולם, הרשע מעורר קטטה עם בני ביתו ושאר בני אדם. והצדיק מתעצב על עונותיו ומיעוט תורה ומעשים טובים וכו'.
ובפ' צו דפ"ג ע"ד וז"ל, שמעתי מהרב המגיד מו"ה מנחם מענדל, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן, שיש ג' סוגין, א) ההולך בדרך מעצמו, ב) ההולך בדרך על ידי מתג ורסן, ג) דווקא אינו הולך בדרך עם מתג ורסן יעו"ש במקום אחר, עכ"ל, ועוד עיין שם בפ' וישב דל"ב ע"א מה שכתב עוד בזה.

פירוש טז

עיין לקמן פ' עקב אות י"ז ענין יראה חיצונית ויראה פנימית, ושם בהגה י"ז באורך

פירוש יז

מבואר לעיל פ' יתרו בהגה כ"א כי שם הוי"ה במילוי יודין הוא גימטריא ע"ב, ושם בהגה כ"ג מבואר כי שם אהי"ה במילוי יודין עולה בגימטריא קס"א ע"ש.

פירוש יח

ועיין בספר תשואות חן פ' שופטים שכתב וז"ל, ענין החתירה מתחת כסא כבודו (עיין סנהדרין דק"ג ע"א ויחתר ויעתר) פירוש, לפי שעוונותינו מבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, אם כן המסך המבדיל גורם ח"ו השכחה שאדם שוכח לשוב לפניו יתברך שמו, וחותר חתירה תחת כסא כבודו, בהעלמת הענין מפני המקטריגים, להזכירו לשוב על חטאיו, כי אין שכחה לפני כסא כבודו, ומזה הענין נופלין לכל אדם הרהורי תשובה בכל יום, והחכם עיניו בראשו לפקח אז על ענייניו ולשוב להשם יתברך וכו', אבל הכסיל שוגה באולתו, ומפקח מכאוב לבו בסיפורי דברים בטלים, או בשתיית יין, וכענין זה שמעתי מפי הרב המוכיח ז"ל שאומר בשם הבעש"ט נ"ע, על ענין הבת קול היוצא מהר חורב בכל יום, עכ"ל, וכן הוא בפ' תולדות, ושם בפ' האזינו הוסיף וכתב וז"ל, והמקטריגים סבורים שהאדם בעצמו מתעורר לשוב בלי סיוע מאתו יתברך שמו ואין מקטרגין על האדם, ע"ש.

במדבר

פירוש א
ועיין עוד בתוי"י פ' חקת דק"ס ע"ד שהעתקתי דבריו לעיל פ' בראשית בהגה ע"ג כי בהיות האדם דבוק בו יתברך שמו שום מורא של בני אדם או לעג לא יעלה על ראשו כו' ע"ש.

פירוש ב
עוד בענין הני תרי בדחי מבואר לעיל סו"פ בראשית אות קפ"ד ע"ש.

פירוש ג
ועיין בס' כתבי קודש דכ"ח ע"א שהביא פירוש זה עצמו בשם ר' משולם, [והוא הרה"ק זי"ע הרבי רבי זושא זי"ע] וכן העתקנו משם בס' מנורת זהב, ונראה שגם הוא ז"ל לא אמרה משמי' דנפשיה רק בשם הבעל שם טוב ז"ל.

לשבועות

פירוש א
ובס' זוהר חי על הקדמת הזוהר ד"ח ע"ב כתב וז"ל, וליזהר באזהרות מרן אלהיי קודש הריב"ש טוב, ליזהר אחר התיקון שעשה בלילה, באזהרה גדולה, שלא יפסיק בשום שיחה הנראה כעין בטלה, עד אחר שאומר במוסף כתר, כי אז עולין כל קישוטי כלה שעשה בלילה, על כן יזהר הרבה לטהר מחשבתו על כל פנים עד כתר זה, ומזה נהגו הרבה צדיקים, ומורי הקדוש דודי בכללם, לעמוד תיכף להתפלל באור הבוקר, ולא יפסיק כלל בשום שינה, וגם אני נהגתי כך אחריהם, וכעת נחלש כח העולם ונחלשתי ולא יכולתי עמוד בזה, עכ"ל.

נשא

פירוש א
בס' בן פורת יוסף דפ"ח ע"א, וז"ל, וכן שמעתי ממורי המדבק את עצמו בחלק אחד מן האחדות דבוק בכולו, והוא הדין בהיפוך, עכ"ל, ושם דנ"ח ע"ב וז"ל, דכתבתי התופס מקצת אחדות תופס כולו, וכן הדוחה מקצת אחדות דוחה כולו, ובזה אתי שפיר כל המקיים ועושה מצוה אחת וכו' כאילו קיים כל כל המצוות וכל שאינו עושה מצוה אחת ודוחה אחד כאילו דוחה הכל, עכ"ל.

ובתוי"י פ' חיי דכ"ב ע"ד, ובפ' ברכה דר"ז ע"ד, כתב בשם החסיד מוהרר"י יעב"ץ כי התורה כולה הכל אחדות אחד, והתופס מקצת מן האחדות תופס כולו ע"ש, ובפ' חקת דקנ"ו ע"א, ובס' צפנת פענח דל"ד ע"ד.

ובאוצר החיים פ' תרומה דרי"ג ע"א וזה לשונו, ידוע ממרן אלקי הבעש"ט זי"ע שכל מקום שתופס חלק אלהי הכל בכלל, והבן מאוד עומק דבריו כגחלי אש, עכ"ל, [והובא דבר זה בספר חרדים בסוף מצוות התלוייות בארץ ישראל, וז"ל לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצוות נקרא עץ חיים כדכתיב (משלי ג') עץ חיים הוא למחזיקים בה והאוחז ענף אחד מן האילן יפה אוחז בכולן שכל שאר ענפים נמשכים אחר אותו ענף שכולם גוף אחד כו' ע"ש].

פירוש ב

ובס' ליקוטים מהבעש"ט ד"ב ע"א העתיק זה שהמלך בעצמו כסות ולשון שינה ובא לכבוש המלכה, והוסיף וז"ל, על כן הוידוי בדרך א"ב כלומר אתה האלוף עשית כנ"ל [כי אלף מרמז על אלופו של עולם כדלעיל פ' בראשית אות כ"ב] וכו' ע"ש, ועיין לקמן בפ' ואתחנן בהגה ד' מה שהעתקתי מס' אוצר החיים פ' חקת ד"ה והיה איזה יום כו' ע"ש.

פירוש ג

ובשבחי בעש"ט עמוד נ' סיפר וז"ל, שמעתי מר' אהרן דק"ק מעזבוז שסיפר לפני הרב דקהלתינו [בעהמ"ח ס" תשואות חן] פ"א נסע הבעש"ט לק"ק בראד, ולן במקום אחד סמוך לבראד, ובלילה חרד הבעש"ט וארכבותיו דא לדא נקשן, עד שהעיר ר' צבי סופר משינתו, מחמת קול הקשה, אמר לו הסופר מה זה הפחד, וסיפר לו שבא אליו רבו וכו' ואמר לו, אתה תבא לק"ק ויעשו לך כבוד גדול, אם ח"ו לא תתחזק תאבד כל מה שהיה לך עד הנה, ונתחרדתי עד מאוד, וכשבא לק"ק בראד באו אליו הנגידים להקביל פניו במלבושי כבוד, והוא התחיל לשחק עם הסוסים, ולהחליק אותם ולהכות אותם בידו, כדרך המשחקים עם הסוסים, ועתה דע לך עד היכן מגעת יראת חטא של הבעש"ט עכ"ל.

פירוש ד

בדמ"א בליקוטים לפ' תצוה וז"ל, שמעתי מאא"ז זללה"ה על פסוק (שיר השירים א':ג') שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך, שצריך לפעמים להלביש התורה בלבושין, כדי להכנים בלבבות בני אדם, משל לרופא שרואה שהחולה אינו יכול לקבל הרפואה כי הוא מר בעיניו, צריך להלביש הרפואה במיני מתיקה כדי שיקבל, וזהו שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך, עכ"ל, ועיין לקמן פ' תבא אות ח'.

ובתוי"י פ' אמור דקי"א ע"א וז"ל, דיש שני מיני תוכחת מוסר, כי לכשרים אומרים בלי משל ומליצה רק מפורש וכו', מה שאין כן כשרואין דלא אכשיר דרי צריך המוכיח להלביש דברי מוסרו במשל ומליצה וכו' ע"ש בדבריו.
ושם דקט"ו ע"א וז"ל, כי לחכם האוהב תוכחה ומוסר כמו שנאמר (משלי טט') הוכח לחכם ויאהבך, יאמר לו דברי מוסר כפשוטו, בלי לבוש ומליצה, מה שאין כן להמוני עם ומכל שכן לרשעים, ילביש במשל ומליצה, ונדמה ליין וחלב וכו' ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' חקת אות ב'.

בהעלותך

פירוש א

עיין לעיל פ' בראשית אות ג' שבהירות מאמר ראשון אי אפשר לקבלו, ועיין עוד בס' בני יששכר שם אות נ' וז"ל, על פי דברי מרן הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל, הנה כתב דמשום הכי לא נכתב ויאמר במאמר הראשון כי כל אמירה הוא באותיות, והנה קודם אמירה צריכים להיות אותיות במציאות, ועדיין לא היו האותיות במציאות, והנה נבראו במאמר הראשון, וז"ש בראשית ברא אלהים א"ת היינו האותיות, על כן לא נכתב ויאמר במאמר הראשון כי לא היו אותיות, עכ"ל.
ואחר זה כתב וז"ל, על פי מה שכתבתי לעיל בשם תלמידי הבעש"ט, שעשיות המנורה נגד מאמר הראשון שאינו מלובש באותיות, וכמו שכתבתי בשם הרב הקדוש מוהרד"ב ז"ל שלא היו עדיין אותיות במציאות, ובזה המאמר הוא ראשית גילוי האותיות, עכ"ל.
ובס' דרש טוב בענין מעשה בראשית אות ב' הביא בשם ס' אגרא דכלה שהרב המגיד אמר דבר בשם הבעש"ט דקודם שנברא העולם אי אפשר לכתוב ויאמר דהאיך אפשר לאמירה בלי אותיות דמקודם הכל נבראו האותיות כו' ע"ש.

פירוש ב

ואמרתי לציין איזה מקומות שם בס' זוהר חי שדיבר בקדשו מענין זה, עיין בביאורו על הקדמת הזוהר ד"ה ע"א וע"ב, וכתב שם רז"ל, ומרן קודש הקדשים הריב"ש טוב תלמיד אחיהו דיבר ברוח הקודש מפרקים אלו דנצח והוד המאירין למלכות ולכן היה רוח קדשו מצוחצח מאוד, עכ"ל.
ושם על זוה"ק בראשית דט"ז שהוא בס' ז"ח בד"נב סוף ע"ד ודנ"ג ע"א וע"ב ושם כתב וזה לשונו, כי יש ניצוץ קטן מאוד מצמצם עצמו כביכול הוא מדרגה האחרונה שבבורא עולם, וזה הניצוץ מתלבש עם הניצוץ מובחר הנשמה שהוא מדרגת יחידה שבנשמה,

נשמה דקה, ובניצוץ זה הנקרא יחידה יש בו שורש וכולל כל ארבע בחינות נרנ"ח, ובזה מתאחד הנברא ורוח הקודש, והשם יתברך מדבר עמו ממש עכ"ל.
ועוד שם דפ"ו ע"א שהוא על זוהר הקדוש דכ"ב וז"ל, כי הנפש כעין ענף אריך מתפשט מן השורש הדבוק באילן עד גוף האדם, ואותו הקו נמשך תמיד, ובהיות האדם חושק לעלות לשרשו וכו'.
ושם דקפ"ה ע"ד ד"ה קשיר קשרין, השייך לזוהר בראשית דמ"ה ע"א, וזה לשונו, כי הנפש התפשט מן השורש הדבוק במחצב אילז הנשמות עד גוף האדם וכו'.
ועוד שם דרס"ז ע"א [על זוה"ק וירא דצ"ז ע"א] ד"ה סתרי תורה בתלת גוונין, וז"ל, יש בזה מדרגת הנבואה, ומה שיש בידינו לפרש אחד מריבוי נבאר מעט כו' ע"ש.
ובדף שצ"ב ע"ד ד"ה כמה לבושין [שהוא על זוהר ויחי דרכ"ד ע"ב] ע"ש, ועוד שם בדף ת"ו סוף ע"ב ד"ה תוספתא רחימא עילאה, שהוא על זוה"ק ויחי דרצ"ב ע"א, וע"ש מה שהאריך בדת"ו ע"ג, ושם בס' זוהר חי על פ' תצוה דקפ"א והוא שם דקמ"ה ע"ב ד"ה למאן דידע לייחד יחודא ע"ש, ושם בזוהר חי דקפ"ו ע"א ד"ה רעותא יחודים כו' השייך לזוהר ויקהל דר"י ע"ב ע"ש, ושם בזוהר חי דר"ג ע"ב ד"ה רב טובך השייך לזוהר פקודי דר"כ, ועוד שם דרמ"ז ע"ג וע"ד ד"ה סדורא דקיימא במלה השייך לזוהר פקודי דרמ"ד, ושם עמוד ד' הביא גם כן שבדפוס נדפס בטעות וכוונתו על ס' שערי הקדושה דלעיל דרי"ט ע"ב.
עוד שם בזוהר חי דמ"ח ע"ד ד"ה לסלקא לעילא כדרך המשך הנבואה וכו' ע"ש אריכות גדול, ועוד ע"ש בזוהר חי על זוה"ק שלח דקע"ד והוא שם דקמ"ו ע"ד ד"ה מצות ציצית בארנו באורך, ע"ש אריכות גדול בענין הנביא והמשכות האור לנביא דרך המדרגות מן דיבור קול הבל וכו' ע"ש.
ועוד עיין בספרו נתיב מצותיך שביל התורה שביל א' אות י"ד, ועוד שם בנתיב היחודים באריכות ע"ש.

פירוש ג

ולקמן פ' מסעי אות א' נעתיק אי"ה דיבור זה באריכות ע"ש, ועיין עוד שם בס' דגל מחנה אפרים פ' בראשית וזה לשונו, שמ(מ)עתי מאדוני אבי זקני ריב"ש נ"ע שאמר שכתוב בס' ברית מנוחה שחכמה נקרא קברות התאוה, כי כשאדם דבוק בחכמה ממילא כל התאוות בטלין ממנו ולכך נקרא קברות התאוה היינו שעל ידי החכמה הוא מקבר ומבטל כח התאוה מעליו עכ"ל, וכן הזכיר זה שם בפ' קרח ובפ' עקב ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית בסוף הגה ק"ל, ובר"פ נח אות י"ג ע"ש.

פירוש ד

עוד שם בס' לקוטים יקרים ד"ב ע"א וז"ל, כל אדם יוכל לבא למדרגה של משה רבינו עליו השלום בהזדככות, ולא כמשה ממש, אלא במדרגת משה, כי משה עלה אל ה' למעלה באצילות, אלא ר"ל למשל אם נשמתו מעשיה דעשיה וממלכות דעשיה שהוא ממדרגה התחתונה, יכול לזכות כדי שיוכל לבא למדרגת משה לאצילות דעשיה וכן אם נשמתו מעולם אחר, עכ"ל.

ובס' מאור עינים פ' קדושים וז"ל, אף דכתיב (בפ' ברכה) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה בנביאות לא קם, אבל יכול להיות כל אחד שיבא למדרגת משה בצדקתו כמבואר במדרש (רבתי פ' וירא פנ"ו סי' זיי"ן) אין לך דור שאין בו כמשה, כו', עכ"ל.

שלח

פירוש א

בס' לקוטי אמרים ד"ב ע"ב וד"ד ע"א כתב וז"ל, כשלומד בגמרא אמר רבי שמעון תיבת שמעון הוא חיות התנא, וכן שם כל האדם הוא חיות שלו, ושם הוי"ה הוא מחיה ומקשר החיות עם המוחין, והדין שאומר הוא השכל שלו דהיינו המוחין, נמצא כשלומד בדחילו ורחימו הוא מקשר עצמו לר' שמעון ולומד אצלו עכ"ל, עיין לקמן פ' ואתחנן אות ל' מענין זה, ועיקר ענין ההתדבקות עם נשמת הצדיקים עיין שם בפ' ואתחנן אות ט"ו ובהגה י"ג ענין יחודים השייכים לזה.

פירוש ב

ובס' דעת משה פ' נח, וז"ל, דרשו חכמינו ז"ל (בחגיגה דט"ו ע"א) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, ואמר הבעל שם טוב זצללה"ה כי לאו דוקא בגן עדן, אלא כי עולמו יראה בחייו ליטול חלקו גם בעולם הזה, ופירש הרב הקדוש מו"ה דוב בער זצלה"ה מ"מ דק"ק ראוונא כי בהוכיח הצדיק באמרי פיו, ובודאי דבריו ממקום קדוש יהלכו, והדיבו(ר) הוא בבחינת מלכות, ועולם השמיעה מהמקבל הוא למעלה מהדיבור בערך בחינתו, אבל באין איש שם על לב לקבל דבריו, אזי הצדיק חוזר ונוטל השמיעה והדיבור יעו"ש, עכ"ל.

קרח

פירוש א

ובס' אור פני משה ר"פ חקת וז"ל, שמעתי אומרים דאיתא בספרים מעשה, מלך אחד שמע מכל אשר עשה משה איש האלהים נפלאות ותעצומות, והמלך הזה היה מכיר בצורת הפרצוף, והסכים בדעתו ושלח צייר אומן המדברה אל משה לצייר דמות תבניתו, ויהי כאשר בא אל המלך, ויפן כה וכה וירא כי אין איש בעולם רע מהתואר צורת הפרצוף הזה, שהיה מראה סימני מדות רעות ומגונות, להיות נואף ורוצח וכל מדות רעות שבעולם, ויצו המלך להרוג את הצייר הזה, באמרו שמעל בשליחות המלך, ויקח המלך בדברים את הצייר השני ויאמר לו כזה וכזה, ויהי כאשר בא הצייר השני אל משה וירא את תואר פניו, והנה הוא כתבנית אשר הביא אתו הצייר הראשון, ותסמר שערות בשרו באמרו כי למיתה ילך גם הוא בבואו אל המלך, וערב את לבו ויגש אל משה ויאמר לו כך וכך, והנה בקשתי שתאמר לי מדוע פניך רעים, ואתה אינך דומה לשום בן אדם אשר על פני האדמה, ויען משה רבינו עליו השלום ויאמר, אתה בן אדם קרוץ מחומר אשר טח עיניך מראות, ולבך צפנת משכל, הטוב טוב יאמר למי אשר פניו מורים ומוכיחים להיותו טוב, הלא זה הוא כבר מה שלפי טבעו הוא טוב. וזה הדבר הטוב מי אשר פניו רעים עד מאוד, והוא גובר על החומריות ומהפכו לטוב, זה הוא בעצם אשר לו משפט הטוב לקרוא לו טוב, כי הוא על ידי בחירתו טוב כו' עכ"ל, [ובתפארת ישראל על משניות בשלהי מס' קדושין הביא ג"כ כזה רק קצת בלשון אחר ע"ש].

פירוש ב

עיין לעיל פ' ויצא אות ט' ד"ה ולהבין זה כו' כי משה ובלעם הם סוד הדעת זה בקדושה וזה בטומאה כו', ועוד עיין לקמן פ' ראה בהגה ג' ע"ש.

פירוש ג

זה מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ו קנ"ז ואות קנ"ח ע"ש.

פירוש ד

בס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות י"ג כתב וז"ל, לית בכו מאן דיתער לגבה לרצאה לה לגבי בעלה, צווחין בכל יומא ולילה באורייתא דבעל פה בכמה קושיין בלא לב ולב, וצווחין בה ככלבין, כגוונא דגיהנם (תיקונים שבס"ס זוהר חדש דק"ג ע"ד) והם הם שדין יהודאין שתורתן מהשפה ולחוץ כדואג ואחיתופל, והם הם הרודפין ומצערים הצדיקים בכל מיני ליצנות והיתול, כמו שהיה בימי מרן, ועד היום, והם הם המעכבין

הגאולה, שעושין כל מיני שחוק מדברי הצדיקים, והמלעיג על דברי חכמים שבכל דור נופל וכו', ועוד רשעים העומדים בכל עת על הצדיקים, דורשי יחודו יתברך שמו באור אש להבת שלהבת יה, עד שמרן אלקי הרב ישראל בן אליעזר [הבעל שם טוב זי"ע] אמר, שנשמתו לא רצתה לירד לזה העולם, מפני הנחשים השרפים שיש בכל דור, שלא יוכל לקום מפניהם חלילה, שלא יחלישו דעתו כל כך עד שיתבטל חלילה, ונתנו לו ששים גבורים נשמות צדיקים לשמרו ואחד מהם היה הגאון מאיר נתיבים וכדומה.

ואתה בני תבין הענין, כי אין שונא לאדם יותר מיצרו, והענין מבואר בדברי מרן האר"י בשער הצלם, כי כל ניצוץ שיוצא מן הקליפות מן הצלם רע, צריך שיהיה מקודם בבחינת צלם, צורה שאינה מתוקנת עדיין, ונתקן על ידי תורה ומצות ואחר כך חוזר לסוד נשמה פנימיות, וזהו (עי' בזוהר תצוה דקפ"ד ע"א) למנדע טוב ולמנדע רע ולמיהדר גרמיה לטוב, והיצר הרע של אדם שהוא שד, הוא גם כן קומה שלימה, אלא שיש בו טוב ורע, והצדיק מתקנו ועושה ממנו יצר טוב מלאך קדוש, ואחר כך חוזר הכל לבחינת נשמה, הכל קשר אחד, יצרים שבאדם עם הנפש רוח ונשמה, הכל אחדות אחד להתענג בנועם השם יתברך, ולכל נשמה גבוה וקדושה יש הרבה נשמות וניצוצין, יש שהם עדיין שדין יהודאין בבחינת יצר הרע, ויש שהם בבחינת יצר טוב, ויש שהם משורש נפשו ורוחו ונשמתו, ועל הצדיק מוטל לתקן הכל להחזירם למוטב, וכשהצדיק מתקן יצרו הרע לגמרי עד שחוזר למלאך קדוש, אזי יש בו כח לתקן גם אותן שדין יהודאין, אבל מחמת שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב דהיינו סור מרע את הרע ועשה אותו מלאך טוב [עיין לעיל פ' תרומה בהגה ה'] ואי אפשר כל זמן שהוא חי שיתקן לגמרי, ולכן מתגרין בו אותן שדין יהודאין מקנאתו על שהוא מתוקן והם עדיין בחשכות ומזלייהו קא חזי להו.

ולכן עצה היעוצה לצדיק, כשיעמדו עליו גלי הים ישתוק ויקבל בשמחה, כי הרבה טובות עושין לו, ובזה שמחלישין דעתו שומרין את הצדיק, שלא יהיה שום יניקה לקליפות מאור תורתו ויחודים שלו, כי כמה ענינים מסר לנו האר"י שלא יתגרו הקליפות ברוחניות, שהם גם כן מקנאין על האדם ורוצים להפילו, עד שאמר מרן הריב"ש טוב דא שווער איך אייך שיש איש אחד בעולם ושומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו ומתייירא בכל עת ורגע שלא יפילו אותו לנוקבא דתהומא רבה ר"ל, [עיין לקמן פ' נצבים אות י"ב ואות י"ד].

כי אתה תסבור אחי שהמלחמה גדולה שיש לאדם בעולם הזה, הוא, שלא יהיה נואף או גנב וכיוצא, זהו הנקל לתינוק קטן לכבוש, אלא עיקר המלחמה להמתיק החשכות והמסכים, ולקבל יסורין באהבה, ולזכך מדותיו מדות טובות הכנעה ולהנצל מגאוה

שהוא עבודה זרה ממש, וכיוצא מן המדות טובות, ולדרוש ולחקור להאיר על נפשו דבקות אהבה ואור אלוהי, ואדם עומד בסכנה כשנכשל חלילה במעט גאוה ופנייה נופל לנוקבא דתהומא רבה ר"ל, ואתה אחי ראה כמה טובות עושין לך המצירים והשונאים המצערין אותך ומחלישין דעתך, כי אז תלך לבטח דרכך, ודורונות היה לך לשלוח להם, וכן מרן הקדוש הריב"ש טוב נהג שבכל כחו עשה טובות לשונאיו להעלותם, ואתה אחי אם תתגרה בהם להמיתם ולהענישם, זהו הנקל, אבל את נפשך קללת וחלק נפשך המתה, ולכן העצה שתיקה בלב שמח, ובכל כחך תבקש מאל יתברך לתקנם ותאהוב אותם כבבת עין, אבל יש רע גמור וממילא יהיה כלה ואבד, אבל זה לא נמסר לך חלילה אלא לבוחן לבות וכליות.

ואחר כל אלה אפילו לרע גמור, אין לדחות בלא תיקון לגמרי, כי הרי אסף, אחר שהרעיש על אותו קהל ועדה רעה (בתהלים פ"ג) כגלגל כקש כאש וכלהבה מלא פניהם קלון, סיים ויבקשו שמך השם, וזהו תיקונם לעולם ועד, כי אין שום דבר במקרה, כי על ידי מעט רע שיש לצדיק גמור, מתקן כל הנשמות הנפולין המתגרין בו, עכ"ל, וע"ש עוד בנתיב הייחוד שביל ו' אות ג' מה שכתב בענין זה.

ומעין זה הביא בס' דודאים בשדה פ' נח וזה לשונו, שמעתי בשם הבעל שם טוב פירוש הכתוב (תהילים ל"א:כ') מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, כי לפעמים מדברים דברי נבלה על הצדיק, ואמר הבעל שם טוב שזהו חסד השם יתברך, שרואה שהס"ם מתקנא הרבה בהצדיק ורוצה להחטיאו, לזה עושה השם יתברך שידברו בני אדם על הצדיק, וכשרואה הס"ם שהעולם מרננים על הצדיק אינו מתקנא בו כל כך, וזהו שאמר הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ר"ל שהצפנת והסתרת הצדיקים שלך, שהעולם אינם יודעים שהם צדיקים גדולים ומרננים עליהם וזהו רב טובך, שבזה סרה קנאת הס"ם ודפח"ח.

ועוד שם בס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות י"ד וז"ל, ועוד יש ענין מחלוקת על הצדיק שמתגרין בו הרשעים גמורים ומלחשין עליו לשון הרע, על ידי שאינו נזהר לומר התפלה בלחש ממש, כטעם (שמואל א א':י"ג) וחנה מדברת על לבה כמו שביארנו בחיבורינו נוצר חסד על אבות משם מרן האר"י החי אל תרבה שיחה עם האשה, צריך שלא יגביה אדם את קולו בשעת תפלה וכו', [כאן האריך להסביר טעם הדבר על פי סוד ואחר כך כתב וז"ל] וכן בעת היחודים, בודאי עיקר היחודים של השמות בלב ובכיסוי וכו', שלא יתאחזו החיצונים, כי בכל מקום שיש ריח יחוד הנרגש, הם רודפין לינק משם כי זה חיותן, והם רודפין אחר חיותן כמו אדם שרודף אחר חיות.

ומרן הקדוש קודש קדשים חיות נפשינו רוח אפינו אור נשמתינו משיח השם הריב"ש טוב היה נזהר מאוד מאוד בענינים כאלו בדקדוק עצום ונפלא, אף על פי כן אין אפשרות לגודל ערכו ולגודל אור נשמתו לדקדק כל כך, ומזה היה עיקר המחלוקות עצום שהיה עליו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז, כי על ידי המחלוקת ולוחשי לחש נשלך להם הרע ונסתלק מן הצדיק ונשבר לבו ויש לו שמירה מלמעלה, כי באמת אדם מסוכן מאוד בעת עסקו ביחודים, כי כמה וכמה על ידי טעות מועט נדחו משני עולמות, ואלישע אחר (חגיגה דט"ו ע"א) יוכיח, וכיוצא הארור והטמא הידוע, והכל גלוי לפני בוחן כליות ולב של כל אחד, וכשרואה לב צדיק שכל כוונתו לעשות נחת רוח לבורא עולם, לב אמת וטהור, כדי שלא יתגרו בו הנחשים של מעלה נחשים השרפים, שולח עליו נחשים השרפים בעולם הזה, העומדין עליו ומחרפין ומגדפין ולוחשין עליו ומשברין לבו כאין, והוא עייל בתליסר תרעין בתפלתו, וכל העולמות נרתעין ומזדעזעין מלפניו עייל ונפיק עאל בתליסר תרעי ולית דימחא בידיה, אין לו שום מחשבה זרה, עייל ונפיק, וכל זה בגודל הכנעה וביטול, עד שהיה מרן מבקש למי שיבזה ויחרף אותו כנודע והיה אוהב אותם, כי הרי הם קליפות השומרים לפרי שלא יתת)קלקל הפרי, וכשנגמר הפרי לגמרי נכלל כל הכחות וכל הטוב בפרי, והרע לגמרי ניתן לשריפת אש, כלה ואבד, ורוב המחלוקת שהיה על הצדיקים מזמן מרן הריב"ש טוב עד היום הוא מענינים כאלו, לשמור אותם שלא יינקו מאור יחודים שלהם שום דבר רע, להיות עייל ונפיק בעולמות עליונים בהכנעה ובלב נשבר שלא ידחו חלילה מאור פני מלך חיים, עכ"ל.

ושם בנתיב אמונה שביל ה' אות ד' וז"ל, כי יש נשמות שאין להם צורך בזה לראות מסוף עולם ועד סופו ולשמוע הכרוזין של מעלה [שמבואר לעל פ' בראשית אות כ"ט ובפ' שמות בהגה י"ט] כמו שהיה להרב ר' נחמן קאסוויר ששאל למרן יודע אני בנפשי שהוא צדיק גמור למה אינו רואה ושומע כמהו, והשיב אם תרצה אתן לך זה, והיה מה שהיה, עד שביקש ממרן שיטול ממנו, כי המדרגה הגדולה הוא אהבתו ויראתו, ודביקת אמת ואהבת ישראל, באמת, וקבלת היסורין באמת ובאהבה, ולשמוע חרפות ובזיונות ולשתוק ולקבל באהבה, זהו מדרגות שמיעה וראיה אמת וכו' עכ"ל.

ובשם הרב ר"ן ז"ל משטיפינעשט שאמר בזה"ל, אומרים בשם הבעש"ט הקדוש זצוק"ל, מכלכל חיים בחסד, חיים היינו הצדיקים (ברכות די"ח ע"ב) שבמיתתם קרויים חיים, בחסד, פי' חרפה שהם בבזיון וחרפה בעולם הזה, מחיה מתים ברחמים רבים, מתים היינו רשעים שבחייהם קרויים מתים, ואותם מחיה ברחמים רבים, שיש להם בעולם הזה כל טוב, (כן הובא בשמו בסיפורי צדיקים החדש אות ו').

פירוש ה

ובתוי"י פ' בהר דק"כ ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה, ביאור פסוק על מה שוא בראת כל בני אדם, ששאל היצר הרע להקב"ה על מה שוא בראת, ששאל זה על עצמו, למה נברא היצר הרע שהוא שוא, מאחר שיש חכמי מוסר מי ישמע לו ליצר הרע, והשיבו הקדוש ברוך הוא, כל בני אדם, שיש דוגמת חכמי המוסר חכמים להרע, בא זה ומבטל דברי זה, וזהו שכתב כל בני אדם וכו' ודפח"ח, עכ"ל. ובפ' שופטים דק"צ ע"ג וע"ד הביא בענין זה אריכות גדול וז"ל, שמעתי ממורי בפסוק על מה שוא בראת שהוא טענת היצר הרע, והיה התשובה כל מי אדם, כי בעת רדת נשמה קדושה מלמעלה לגוף האדם נתעורר הקטרוג מלמעלה מן הס"ם, לומר מעתה לא יוכל לפעול פעולתו לפתות ולהסטין, מאחר שזה יחזיר העולם למוטב, ואם כן למה נברא לריק, עד שנותנים לו נגד זה איש בליעל תלמיד חכם שדין יהודאין, שנברא גם כן אשר יתלוצץ מזה האיש השלם, ומי שירצה ידבק בזה או בזה, והבחירה חפשית, ונודע מה שאמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבתי פכ"ח סי' ד') דבר ציוה לאלף דור (תהילים ק"ה:ח'), ראה שאין העולם מתקיים בלי תורה וקמט תתקע"ד דורות, ושתלן בכל דור (חגיגה י"ד ע"א), ונתן התורה אחר כ"ו דורות, כי התורה הוא חיות וקיום העולם, וכך אמרו בפרק ג' דמכות (דכ"ב ע"ב) כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי קמי גברא רבה, ופירש"י כמה שוטים הללו רוב בני אדם כו', ומעתה הת"ח הוא חיות וקיום העולם.

והנה כמו שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים בגוף, כך יש בנשמה, כמו שכתב בשערי הקדושה יעו"ש, וכמו שיש בפרטות האדם כן יש בכללות העולם פרצוף קומה שלימה, ואדם הוא אבר אחד פרטי, אם הוא איש המוני הוא אבר הגוף, וכנגדו יש לו תלמיד חכם אבר הנשמה, והנה ההפרש שבין רשע לצדיק אינו הפרש בגוף, כי כמו שיש לזה רמ"ח אברים ושס"ה גידים כך יש לזה, אם כן ע"כ ההפרש בענין הנשמה, וכמו שהוא בפרטים כך הוא בכללות העולם, כי הרשע שיש לו אבר הנשמה של תלמיד חכם, הוא מן שדין יהודאין, כמו הדיבוק הגוף והנשמה יחד, וזה איש המוני יש לו דיבוק עם תלמיד חכם כשר, שהוא אבר נשמתו, כל אחד לפי בחינתו, ומעתה מבואר, כי מה שיש תלמיד חכם שונא לרבנן, הוא כי הוא נשמת אבר פרטי של גוף הרשע השונא חכמים וצדיקים שהם שני הפכיים, כי הרע הוא היפוך הטוב, ויש איש המוני אוהב תלמיד חכם כשר שהוא אבר נשמתו, וכל אחד היודע מרת נפשו שהוא רשע, יבחין בעצמו כי התלמיד חכם שהוא אוהבו הוא משדין יהודאין וההיפוך וכו'.

וזהו המבואר בש"ס (שבת דכ"ג ע"ב) כי מאן דרחים רבנן היינו צדיקים הוא עצמו תלמיד חכם, כי אין הפרש בין גוף לנשמה והכל עצם אחד (ובפרט לחכמי אמת כי יש עצמות וכלים שהוא פנימית וחיצונית כו' אם כן עצם הוא הפנימי שהוא הנשמה והבן).
עד שנותנין לו גם כן תלמיד חכם להרע מן שידין יהודאין, שיהיה נגד זה התלמיד חכם כשר, ויתלוצץ ממנו, ומעתה הבחירה חפשי, יש שידבק בזה או בזה, כי זה לעומת זה עשה אלהים ודפח"ח, [וממה שסיים בתיבת ודפדו"ח נראה שהכל הוא מהבעש"ט].
ובהיכל הברכה פ' תשא דרע"ו ע"ג וז"ל, עיין בס' דמ"א משם מרן הריב"ש טוב, שיש מפורסמים שמפרסם אותם הס"ם הרשע ע"ש, ועוד עיין בהיכל הברכה מקץ דרמ"ז ע"ב, ובפ' בהר דרע"ו ע"ד, ובפ' מטות דקצ"ה ע"ב, מסעי דרי"ב ע"ב, ראה דע"ה ע"ב ודפ"ה ע"א, שופטים דקכ"א ע"א, תבא דק"ע סוף ע"ב.
ועיין באוצר החיים פ' משפטים דק"פ ע"ג, ובכתם אופיר על פסוק קצף בגתן ותרש, ובהקדמת אוצר החיים בפ' במדבר.
ובס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות ל' וז"ל, מאמר מרן הריב"ש טוב כשיורד איזה נשמה קדושה לעולם שבודאי בדבקותו ואהבתו ותורתו יחזיר ובס' חידושי הרי"ם וגור אריה פ' לך ד"ה בארות וז"ל רעש גדול שיהיה נגלה יותר מדי עבודת הש"י וירד כל העולם לטוב וטוען היצר הרע אם כן על מה שוא של היצר הרע בראת, והיה התשובה כל בני אדם, הכל נמצא בבני אדם, כמו שיש יצר טוב ויצר רע, מלאכים, כן בבני אדם, נברא כנגדו אדם בליעל מערב רב ששם אתגשים בו והוא מריע בכל הרעות לצדיק ומדבר עליו כל הרעות מה שלא היה במחשבתו אפילו בגלגול העבר, ומעתה הבחירה חפשיית, עכ"ל.*)

פירוש ו

נראה שכוונתו על שם ע"ב היוצא מפסוקים ויסע ויבא ויט שהם ע"ב שמות שבכל אחד שלשה אותיות ובין כולם יחד הם רי"ו אותיות, והם כל האותיות שבשלשה פסוקים הנ"ל שבכל פסוק ע"ב אותיות, ורואה אני המסדר שזה מרומז בתיבות 'ותעצר' 'המגפ'ה שראשי תיבות וסופי תיבות עולים בגימטריא רי"ו, לרמז שזהו סוד עצירת המגפה בעזרת הש"ס. ואומרים העולם שבשירד הבעל שם טוב לעולם היה למדן אחד כנגדו והבוחר יבחר עכ"ל:

חקת

פירוש א
ועיין בס' אור הגנוז לצדיקים פ' מקץ וז"ל, בשם הבעל שם טוב, דכל פסוקי התורה צריכים להיות נצחיים בשכל אף שבפועל היו בזמן ובמעשה, כי התורה הוא אלהותו ואלהותו נצחיי כו'.

פירוש ב
ובס' אור תורה ר"פ ויצא וז"ל, על פי הקדמה ידועה שהתורה היא קדומה ואינה בתוך הזמן, והנה מה שייך סיפור המעשה בדיבור הקדום לזמן, אלא בודאי שסיפור המעשה הזאת הוא ההוה תמיד, וגם באדם הנקרא עולם קטן יש בו גם כן סיפור המעשה ההוא וכו' עיין שם, ועוד עיין מזה לעיל בפ' שמות אות י"ט ושם בהגה.

פירוש ג
ועיין לעיל פ' נח אות ק"ע ושם בהגה קס"א שמבואר כל זה באורך ועוד עיין לקמן פ' ואתחנן אות נ"ז נ"ח ואות נ"ט.

פירוש ד
ועיין לעיל פ' בראשית אות ק"מ ושם בהגה קי"ז שנתבאר זה.

פירוש ה
עיין לעיל סו"פ וירא אות י"ז ענין ענוה פסולה, ועיין בספר יסוד העבודה במכתב כ"ה, וז"ל, ומאמר ריב"ש יש טועים וסוברים שענוה הוא מצוה ומתלבש בה, ובלבו נתוסף לו עוד מעלה וסובר שאין כמהו, וזולת כל מעלותיו הוא גם כן עניו, התבונן נא בני ותקיים וערך את העולה על מחשבת לבך ותמצא שכן הוא וכו'.
ובכתר שם טוב סוף ח"א דכ"ב ע"ג וז"ל, האדם אף על פי שיש בו גדלות וגאוה, ונדמה לו שהוא למדן גדול ויחסן ובעל מדות טובות וצדיק, וירא ונעים ונחמד, ולפי מעלתו היה ראוי לו שלא להתחבר ולפנות לשום אדם, רק שלא יחזיקוהו לבעל גאוה, וסובר שמצוה להיות עניו על כן עושה את עצמו עניו, ומשל למה הדבר דומה ליושב על עגלה וישן, כשנוסע עמו בעל העגלה על הר גבוה, ואחר כך כשהוא בא על ההר, הדרך שם ישר, ואם נתעורר אז האדם הישן ואומרים לו שהוא על ההר, אינו מאמין, מפני שאינו רואה שום סימן, אך כשירד מן ההר בשיפוע השני, אז יתוודע לו שבאמת היה עד עכשיו על ההר, וכן האדם נולד על זה ההר שהוא הגבהות וכו', ולא יבחין זה אלא כשירגיל את עצמו בתכלית הכניעה והשפלות וכו'.

[וע"ש בכתר שם טוב שהאריך עוד, אבל נראה ברור שלקט את מאמר הזה מן ספר ליקוטים יקרים די"ט ע"ד מה שנדפס שם מכתבי הרב הצדיק מוהר"ר פייוויש מזבריז, איכות גדול מאוד, אבל משמע שם להדיא שמאמר זה כצורתו אינו בשם הבעל שם טוב, וזה שהזכיר שיש סוברים שמצוה להיות עניו הביא ששמע זה מפי הרב המגיד מוהרי"ם ז"ל, אבל עדיין אינו מבורר שהרב המגיד ז"ל משמיה דנפשיה אמר לה, ויש לומר שאמר לה סתמא, וסתמו כפירושו שהוא מתורת הבעש"ט, כמו שהזכרתי לעיל כמה פעמים בספר זה, שזה דרכו של הרב בעל התולדות ז"ל בכמה פעמים, שהזכיר הדבר בשם אמרו פלוני או פלוני אע"פ שברור הדבר וגלוי וידוע שהם מדברי הבעש"ט ז"ל, כמו שהעירותי לעיל בפ' נח בעמוד התפלה בהגה קנ"ו ע"ש, וגם הרב בס' יסוד העבודה הביא שזהו מאמר ריב"ש, אמנם ענין משל הנוסע על ההר הביא להדיא וז"ל, והשם יתברך הזמין לי משל אמת על זה וכו' הרי מבואר להדיא שמשל זה מתורה דיליה הוא דייקא, ולא קיבל זה מהרב המגיד מהרי"ם ז"ל, וכן מתבאר בפשיטות לכל הרואה שם סגנון לשונו בפנים].

פירוש ו

עיין לעיל פ' מצורע אות ח' ושם בהגה ד', שזהו מלשון אותיות דרבי עקיבא ואל יאמר אני גדול מחברי ע"ש.

פירוש ז

ושם בס' כש"ט הביא ענין זה יותר באריכות, והביא גם כן ביאור לשון המדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרה אדומה ראה, שהאריך בזה שם בס' ליקוטים יקרים דכ"ד ע"ג ודכ"ה ע"ג, אבל שם מבואר בבירור שכל זה אינו כלל בשם הבעש"ט, רק הם דברי הרה"צ ר"פ ז"ל עצמו, רק שהוא חידש דרך זה על פי דרכו של הבעש"ט ז"ל ע"ש בפנים.

פירוש ח

עיין לעיל פ' נשא בהגה ד' גם כן מענין שני מיני מוסר ע"ש.

פירוש ט

ובס' תוי"י פ' משפטים דס"ד ע"ב וז"ל, שמעתי פרה מטהר טמאים ומטמא טהורים, כי על ידי שלא לשמה ופניות חיצוניות מתקרבים אנשי החומר יותר להשם יתברך, עכ"ל, ושם בפ' נשא דקל"ב ע"א וז"ל, שמעתי פרה אדומה מטהר טמאים היינו המוני עם ומטמא טהורים לשלומי אמוני ישראל, עכ"ל, ועוד הביא זה בתוי"י בפ' פקודי דע"ז ע"ד ובפ' ויקרא דפ"א ע"א, ושם דפ"א ע"ד, ובפ' נשא דקכ"ט ע"ד, ובפ' חקת דקס"ב ע"ג.

ובס' צפנת פענח די"א ע"ד וז"ל, כתבתי במקום אחר דשמעתי ביאור מצוות פרה אדומה על ידי שלא לשמה ופנייה חיצונית הוא מטהר טמאים, אבל טהורים הוא מטמא וכו' יעו"ש.

ובס' בן פורת יוסף דל"ו ע"א וז"ל, ולפעמים על ידי ענוה פסולה ושלא לשמה בא לשמה [עיין לעיל פ' מצורע אות י"ב], וכמו ששמעתי פרה מטהר את הטמאים וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ושם דס"ד ע"ד וז"ל, שמעתי ענין פרה אדומה שמטהר טמאים ומטמא טהורים, כי על ידי פנייה חיצונית מטהר טמאים שהם המוני עם, מה שאין כן לצדיקים פנייה חיצונית מטמא טהורים וכו' עכ"ל, וכן הוא עוד שם דס"ה ריש ע"ג, ושם דק"ך ע"א כתב שזהו שני מיני השבתת חמץ מה שאומר מוסר לכל אחד לפי בחינתו, וע"ש ע"ג.

והנה אע"פ שבשום מקום לא הזכיר מפורש ששמע זה מהבעש"ט או בשמו מכל מקום ברור שזהו מתורת הבעש"ט כדלעיל אות א' ומה שהזכיר כאן ששמע מהרב המגיד מ' מענדל היינו ששמע ממנו בשם הבעש"ט וכמו שהעירותי לעיל בהגה ה' ע"ש.

בלק

פירוש א

עיין לעיל פ' שמות בהגה ד' מענין גלות הגוף וגלות הנפש ע"ש, ועיין בתוי"י סו"פ מסעי שכתב וז"ל, שיש ב' מיני גלות, אחד גלות ישראל מהאומות, ב' גלות התלמידי חכמים מאנשי המוני עם, כמו שאמר רבי עקיבא (פסחים דמ"ט ע"ב) כשהייתי עם הארץ כו', ג' גלות שלומי אמוני ישראל עבדי ה' מהלומדים שלא לשמה, רק להתפאר ולכבוד, וכמו שכתבתי במקום אחר שלום רב לאוהבי תורתך (תהילים קי"ט:קס"ה), היינו הלומדים לשמה אבל וכו', [והגם כי סיום הדרוש לא נזכר מפורש רק נרמז בתיבת וכו', נראה לענ"ד שנתכוון לומר כך, שלאוהבי תורתך הלומדים לשמה, הוי שלום רב, אבל ואין היינו אותם שאין לומדים לשמה, הם למו מכשול, שהם הם מכשול להלומדים 5 לשמה, שזהו גלות הג' שהזכיר, וגם יש לפרש עוד ואין למו מכשול, שזה שאינו לומד לשמה רק להתייהר ולקנטר, אז התורה למו מכשול, כמו שאמרו (יומא דע"ב ע"ב) לא זכה וכו'], וזה הגלות קשה מכולם, וכמו שכתב בזוהר שזהו שאור שבעיסה המעכב עבודת ה' (עיין זוהר הקדוש פינחס דל"ב ע"ב, ודרל"ז ע"ב ברע"מ) מה שאין כן אינך וכו', אם כן המוני עם יש להם גלות אחד, והלומדים יש להם שני גליות, והכשרים יש להם ג' גליות וכו', ע"ש בפנים.

ועוד בתוי"י פ' אחרי דצ"ו ע"א וז"ל, מוסר כללי על ראשי העם שלא יהיה פירוד לבבות ביניהם, שזה גורם שכחת התורה, וכמו ששמעתי (בישעיהו כ"ט:י"ד) הנני וגו' הפלא ופלא, ר"ת 'פירוד 'לבבות 'אנשים ודפח"ח, עכ"ל.
ובפ' נשא דקכ"ט ע"א, וז"ל, כמו ששמעתי פירוש הש"ס הפלא ופלא ר"ת פירוד לבבות אנשים, שזה גורם ח"ו ואבדה חכמת חכמיו, עכ"ל.

פירוש ב

עיין לעיל פ' קרח בהגה ה' ענין שדין יהודאין.

פירוש ג

ובס' נוצר חסד פרק ד' אות ה' וז"ל, כמו שסיפר מרן אלקי הריב"ש זצ"ל, שבערי אשכנז היה צדיק אחד, ואמר קודם פטירתו שימות במיתה משונה ר"ל, על ידי רוצחים, וכבר הוא היה מאה פעמים בעולם הזה, ובכל פעם נהרג, שהוא היה בזמן המקדש ראש סנהדרין, חריף וחכם, ולמד בסם המות של תורה [עיין לקמן פ' מסעי אות ד' ושם בהגה ה'], והוא היה הראשון שהכה על לחי ופנים של זכריה הנביא, אתה עם הארץ מתנבא בנביאות, ועל ידו נפלו עליו עמי הארץ רשעים גמורים והרגו אותו, וציוה שיכתבו על מצבתו פ"נ מי שהרג זכריה הנביא, ואמר שכבר הוא מתוקן, והיה מספר מרן זה לתוכחת מוסר, האיך יזהר מלימוד תורה שלא לשמה, ומסם המות מים המרים של לומד תורה לקנתר, עכ"ל.
ובתוי"י פ' תצא דקצ"ה ע"ד וז"ל, כמו שאמרו בש"ם (שבת דקי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר (דברי הימים ב ל"ו:ט"ז) ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וגו', והיינו על ידי הלומדים שנקראו נביאי השקר, וכמו שנאמר (איכה ב':י"ד) נביאיך חזו לך שוא וגו' ומדוחים וגו', וכאשר שמעתי שהם הרגו זכריה הנביא וכו'.

פירוש ד

בתוי"י פ' תצא דקצ"ה ע"ד וז"ל, כמו ששמעתי פירוש הכתוב (תהילים י"ב:ד') יכרת ה' כל שפתי חלקות שגורם ח"ו פירוד בין ד' אותיות השם כביכול ודפח"ח, עכ"ל, וכן הוא בס' צרור החיים ד"י ע"ג בשם הבעל שם טוב זי"ע.
ובפ' פינחס דק"ע ע"ד וזה לשונו, על דרך ששמעתי יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו', ר"ל ע"י שפתי חלקות גורם ח"ו פירוד בין ב' אותיות ראשונות לאחרונות וכו' ודפח"ח עכ"ל.
ובס' כתונת פסים פ' נשא דל"ב ע"א בהגה וז"ל, והנה שמעתי יכרת ה' כל שפתי חלקות וגו', כי על ידי שפתי חלקות גורם ח"ו פירוד בין אותיות השם וכו', ולפי הנ"ל מובן

כי על ידי שפתי חלקות ח"ו, גורם לעורר הקליפה המחלק אותיות השם, שהוא קליפת עמלק רחמנא ליצלן, עכ"ל, ועוד בענין המשנה עתיד להנחיל לכל צדיק כו' עיין לקמן בפ' ראה בהגה ב' ע"ש.

פירוש ה
עוד בענין פלפול חברים עיין לקמן פ' ואתחנן אות מ"ט ע"ש.

פירוש ו
מבואר לעיל פ' בראשית אות מ"ד ע"ש. עין יעקב שם.

פירוש ז
עיין שם היטב בחידושי אגדות מהרש"א פסחים דפ"ח ובס'

פירוש ח
עיין לעיל פ' קדושים אות כ"ה כ"ו ושם בהגה.

פירוש ט
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה קנ"ד.

פירוש י
עיין לעיל פ' בראשית בהגה ד', תולדות אות ד' ושם הגה א', ופ' יתרו אות מ"ח.

פירוש יא
עיין לעיל פ' בחקותי אות ה' ולקמן פ' ואתחנן אות ח', ושם בהגה ג' ע"ש.

פירוש יב
הוא לקמן בפ' ואתחנן כמו שציינתי באות הקודם, ועוד עיין שם בס' צפנת פענח דכ"ד ע"ב וז"ל, יחוד ב' שמות הוי"ה אדנ"י סוד רומח הנ"ל, עכ"ל.

פירוש יג
כוונתו בזה שכתב ששמע פירוש הרמב"ן נראה ששמע מהבעש"ט ז"ל שהביא בענין זה את דברי הרמב"ן באיזה מקום, ואולי הוא זה המבואר שם בפ' בחקותי אות ה' ע"ש, ועיין באוצר החיים פ' משפטים דקפ"ט ע"ד שזה גורם כל הקטטות והמריבות ע"ש.

פירוש יד
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ג, ועיין בספר נוצר חסד פרק ג' אות ב' שהביא לשון זה ממש, וסיים בה וז"ל, וצריך לקשר מלכות הנקרא אני עם המחשבה הנקרא אין ונתבטלו כל הגזרות רעות עכ"ל, ונראה כוונתו שהוא על מה שהעתקתי לעיל בפ'

בראשית בהגה קנ"ה ע"ש, [ופשטות הכוונה נראה שהוא לקבל הכל באהבה, שזהו לקשר מלכות עם דודה ואני אל אין ודו"ק].

פירוש טו

עיין לעיל בסוף הגה הקודמת שזהו עצמו לחבר מלכות עם דודה ואני אל אין, ועיין עוד בס' דברי שלום פ' שופטים וז"ל, אמר מהר"י ז"ל מריזין בשם מרן הבעש"ט, על פסוק (תהילים ט"ז:ח') שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות בין, ה', שיתנהג עמי במדת הרחמים, ובין לנגדי, שמתנהג עמי במדת הדין, שהוא נגד רצוני, הכל שוה אצלי, תמיד אני מקבל באהבה ובשמחה, וזהו (תהילים כ"א:ו') הוד והדר וגו', פירוש בין הוד ביושר שהוא טוב, והדר, פירוש בין הדר של הוד היינו הוד למפרע שהוא דוה, הכל תשוה עליו, [היינו שיהיה הכל שוה בעיניו], עכ"ל, ועיין לעיל פ' ויגש בהגה ה'.

פנחס

פירוש א

ובס' ליקוטים יקרים די"ד ע"ג הובא ענין זה קצת באופן אחר, וז"ל, המשפיע הוא מצד החסד והמקבל הוא מצד הדין, וכלל זה הוא בכל דבר שבעולם, למשל כששופכים מכלי גדול משקה לצלוחית, הנה הצלוחית אינה מקבלת לתוכה רק כמדתה, אבל הכלי ששופכים ממנה היה יכול להשפיע יותר, אך הצלוחית שהוא המקבל יש לה מדה וגבול, זהו מצד הדין, גם האשה משקבלה העובר שבמעיה שוב אינה יכולה לקבל עיבור אחר, אבל הזכר יכול להשפיע תמיד, וחסד נקרא ימין, וגבורה ודין נקרא שמאל, אך בחסדים יש גם כן צד שמאל, דהיינו שמשפיע למקום שאינו ראוי, כגון שמזנה בעריות ח"ו שהוא גם כן נקרא משפיע אך השפעה זו הולך לחיצוניות וקליפות ר"ל, והם נהנין מהשפעה זו, או שמשפיע ממון שלו לגוים, וזה השמאל של החסד צריך אדם לדחות ולקרב הימין של החסד, וכן מצד הדין יש גם כן ימין, דהיינו בשפיכות דמים שהוא מצד הדין, יש לפעמים שפיכות דמים שהוא ימין ומצוה, כמו מיתת בית דין במה שממיתין את הרוצח, שבשפיכות דמים שעשה הרוצח נתן הגבורות בכח הקליפות, נמצא שהיתה הקליפה מתגברת על ידו, אך עתה כשממיתין את זה שנתן הגבורות והכח וטובתו לקליפות, אז יכנע הקליפה בזה שנהרג אותו האיש שעשה טוב לה, נמצא זהו צד ימין של הדין, וזהו שאמרו בגמרא (סוטה דמ"ז ע"א) שלשה דברים תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, שלפי פשט הפשוט כך הוי לי' לומר שלשה דברים בשמאל תדחה ובימין תקרב, אך לפי הנ"ל הלשון מדוקדק מאוד, ג' דברים דהיינו יצר תינוק ואשה, תהא את השמאל משלשה

דברים אלו דוחה, כלומר תדחה את השמאל שבהם ותקרב הימין שבהם, דהיינו ביצר הרע יש ימין ושמאל, למשל אכילה הוא ימין של היצר הרע, ואכילת המותרות שהוא למילוי הכרס, או של נבלות וטרפות תדחה אותם, וכן בתינוק ואשה, וזהו ותגמלנו חסדים טובים, דלכאורה תיבת טובים מיותר הרי חסדים ממילא טובים אך לפי הנ"ל אתי שפיר לפי שגם בחסדים יש צד שמאל וכנ"ל, עכ"ל.

פירוש ב

עיין לעיל בפ' בראשית בהגה פ"ט ובהגה קכ"ד, ולקמן פ' ואתחנן אות י"ד ד"ה כי מתחלה כו' ע"ש, ושם בהגה כ"ז ע"ש.

פירוש ג

ובס' לקוטי אמרים בלקוטים חדשים שבסוף הספר כתב וז"ל, גימ"ל הוא בניקוד חירי"ק כמו בתמונת הג' עצמו כזה ג שהטפה דאיהו נקודה נמשכת עד לתתא דרך המשכה דאיהו ו לתת לד' דאיהו בחינה דלה ואתעבידת ה ולכן הג' בניקוד חיריק דאיהו גם כן נקודה למטה, עכ"ל.

פירוש ד

עיין לעיל פ' וארא אות א' ושם בהגה א', ועיין באוצר החיים פ' משפטים דקפ"ח ע"ד וז"ל, וסוד ל מובא בשם מרן אלקי הבעש"ט סוד הבית דין אברהם יצחק ויעקב הלכה כרבים, והבן עמוק מאוד, עכ"ל.

פירוש ה

ובתוי"י פ' שלח דקמ"ו ע"ב וז"ל, כי ענין מעלת הצדיק יסוד עולם הנקרא שלום, כי גורם לחבר שני הפכיים ונקרא שלום, כנודע בענין המתווך שלום בין איש לרעהו, ומבשרי אחזה אלוהי, עכ"ל.

ובפ' קדושים דק"א ע"ג וז"ל, דזכרנו דאי אפשר לחבר ב' הפכיים הנקרא שלום כי אם על ידי בחינה ממוצעת וכו' דאז יש לו חיבור ושייכות עם בחינה זאת וגם יש לו חיבור עם בחינה שכנגדו, עכ"ל.

ושם דק"א ע"ב הביא עיקר ענין זה בשם חכמי המחקר, שאי אפשר לקרב שני הפכיים כי אם על ידי דבר ממוצע כו', ע"ש.

ובס' בן פורת יוסף לפ' חיי פן ד' דמ"ב ע"א בביאור הכתוב (תהילים ל"ז:ל"ז) כי אחרית לאיש שלום וז"ל, כי להעלות ולחבר מדרגה תחתונה הנקרא איש, כמו שנאמר (תהילים א':א') אשרי האיש, כי תואר איש הוא סוד ג' ראשונות כנודע בתיקונים יעו"ש (בתיקוני זוה"ק תיקון מ"ט) זה אי אפשר כי אם על ידי דבר ממוצע, והוא נקרא שלום, שיש בו כח

לחבר ב' הפכיים, מה שאין כן בלאו הכי, וזהו שאמר הכתוב כי אחרית לאיש שלום, ר"ל לחבר אחרית לאיש הוא על ידי שלום, וזהו סוד כל היחודים והברכות כמ"ש בשם הרב מ"ו יצחק פיסטנר בכוונת ברוך אתה ה' וכו' עכ"ל.

ומה שרמז כאן לדברי הרר"י פיסטנר הזכיר שם בס' בפ"י דמ"ט ע"ד ובתוי"י פ' תולדות דכ"ד ע"א וז"ל, אך לשתף ולהמתיק מדת הגבורה הקשה בחינת יצחק, עם מדת החסד בחינת אברהם, אי אפשר כי אם על ידי דבר ממוצע, שהוא בחינת יעקב, הנקרא נורא מצד יצחק כנודע, וכפי שקבלתי מפי קדוש המנוח מוהר"י פיסטנר בענין הברכות איך להמתיק תחלה מדת הדין הקשה על ידי מדת הדין רפה שהוא מלכות יעו"ש, עכ"ל:

ובתולדות יעקב יוסף ר"פ וישב דל"ב ע"א וז"ל, דקבלתי מפי הרב המנוח החסיד מוהרי"ל פיסטנר פירוש הברכה ברוך אתה ה' אלהינו וגו', כי גבורת המלך הנקרא יראה דינא רפיא, נמתק תחלה על ידי תפארת שנקרא נורא, ואז אחר כך יוכל למתוק אלהים דינא קשיא על ידי תפארת עם החסד וכו', עכ"ל, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ג מענין זה.

פירוש ו

ענין להעלות הדיבורים של אנשי הדור עיין לעיל פ' בראשית בהגה ט' ושם בפנים באות ק"ו ולהלן ושם בהגה, וענין תרי בדחי מבואר שם בפ' בראשית אות קפ"ד ושם בהגה.

פירוש ז

עיין לקמן פ' ואתחנן אות מ"ב ושם בהגה ל"ח ענין לשמה שהעלה את השלא לשמה גם כן.

פירוש ח

עיין לעין פ' בראשית בסוף הגה ל"א, ובפ' תולדות בהגה א' ד"ה ובס' מגן אברהם, על לשון הכל בחכמה אתברירו, ועוד עיין בפ' ויצא אות ט' ד"ה ולהבין זה, על לשון במחשבה אתברירו.

פירוש ט

כל זה מבואר לעיל בפ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה ובפ' לך אות ט"ו ע"ש.

פירוש י

ובהקדמת ס' אוצר החיים שנדפס בחומש במדבר כתב וז"ל, וגם אצל מרן איש אלהי הקדוש מורינו ורבינו חיות נפשינו משיח ה' הריב"ש היה מעשה על ידי חלישות דעת שהחלישו דעתו מאוד וכו' עד שנזדמן ברגע אחד מגדולי תלמידיו, ועמד לפניו באימה כדרכם, ואמר לו רבי ומורי והחזיר לו וכו'.

ובהיכל הברכה פ' תשא דרע"ג ע"ד ח"ל ולפעמים יכול חלילה ליפול ממדרגתו כמו שאירע פעם אחת למרן הקדוש הריב"ש עד שבא תלמיד אחד ואמר לו רבי ומורי וכו', כידוע, עכ"ל.

ובר"פ בחקותי דרפ"א ע"ב וז"ל, ובאמת יאמינו לי אחי ורעי ידידי עליון כי כמה פעמים יעלה נסיונות של אדם, וחלישות דעת הרבה מכמה נסיונות, כי הרע מואס בטוב לגמרי ומושך עצמו לשרשו ושונא לצדיק, כמו שהיה לחיות נפשינו רוח אפינו משיח ה' מרן קודש הקדשים רבינו הקדוש ישראל בן שרה הריב"ש טוב, שעבר עליו כמה חלישות דעת מערב רב, ופעם אחת נחלש דעתו מאוד עד שהיה קרוב חלילה ליפול ממדרגתו ונתחזק בהרף עין מן השמים בהשגחה נפלאה, עכ"ל.

ובס' נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות יו"ד וז"ל, כי החושך והדינים מתגברין מאוד על איש שכל מגמתו להיות דבוק באלהיו באהבה עזה באש להבת שלהבת לטעום ממש אור עולם הבא בהכנעה ובנמיכו דרוחא אין ממש אזי מתגברין עליו בכל עת הדינים והחושך, כדי לכבות האהבה והאש קדוש, ובפרט בערב שבת, ובעת שהצדיק בודק נפשו, עד שפעם אחת מרן הקדוש חיות נפשינו ואור עינינו הרב ישראל בן אליעזר היה כל כך בחשכות גדול עד שכמעט נתבטל ממנו קוסטא דחיותא, ומפלאי השגחה עליונה נזדמן בהרף עין תלמיד אחד מגדולי תלמידיו ועמד לפניו ברתת ובזיע ובאימה, ואמר לו רבי ומורי, ובזה הכניסהו מעט חיות עד שנתגבר החיות ושב למדרגות, ולולא כן היה נופל חלילה ממדרגתו הרמה והשם יתברך לא יעזוב חסידיו, וכן היה מעשה עד שבא אגרת וכנ"ל, עכ"ל.

פירוש יא

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ס' שפעמים העולם גורמים שיפול אדם ממדרגתו כו', ועיין פ' ויקרא אות י' מענין זה.

מטות

פירוש א

ועיין בזוהר הקדוש (פ' קדושים דפ"ג ע"א) דאשתדלותך בתורה ובמצוה לייחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', ועוד עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"מ.

פירוש ב

ענין עובדא ומילולא וריעותא שיש בכל מצוה עיין לעיל ריש פ' פקודי.

פירוש ג
ועיין בספר נוצר חסד אבות פרק ה' אות זיי"ן וז"ל, מבואר בספר יצירה להראב"ד שסוד גלם הוא ענין תהו היסודיות, חומר היולי כולל כל הצורות, והוא אין ממש, וחלופיהם בגל"ם קוצו של יו"ד, שם כל החלופים להחליף בין הויה להויה, שהוא ההעדר שבין הויה להויה, וכן נמצא משם מן אלקי הריב"ש זצ"ל שסוד גל"ם הוא העדר שהוא עיקר הויה, ומדרגה זאת למעלה מן החכמה שהוא הויה, עכ"ל.
ועיקר שורש דבר זה נמצא בס' לקוטי אמרים די"ח ע"ג שכתב שם וזה לשונו, וחלופיהן בגולם, שכל החלופים והשתנות נעשה על ידי אות יו"ד שהוא גולם כנזכר במקום אחר, עכ"ל.
ועיין לעיל פ' בראשית בהגה נ"ו מה שהעתקתי שם מס' בן פורת יוסף די"ג ע"ג שאות י' הוא הכלל של כל האותיות כו', והוא גולם וציור לכל האותיות, ורומז על החכמה והמחשבה ע"ש, ושם הובא להדיא בשם הבעל שם טוב.

מסעי

פירוש א
עיין לעיל פ' שמות בהגה כ"ד מענין יציאת מצרים שיש בכל אדם.

פירוש ב
ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בהעלותך וז"ל ששמעתי אומרים בשם הרב המנוח מו"ה יהודה ליב פיסטנר זללה"ה על פסוק והוא ינהגנו על מות (תהילים מ"ח:ט"ו) היינו כעלם זה שאביו מלמדו לילך כו' ע"ש, ועיקר משל זה מתורת רבינו הבעש"ט הוא כדלעיל ר"פ נח אות זיי"ן והלאה ע"ש.
ובתוי"י פ' וירא ד"כ ע"ג וז"ל, וכמו שהיה יציאת מצרים קירוב גדול ואחר כך חזר לטבע, כך באדם שנתקרב לעבודת השם יתברך בתחלה גש ואחר כך הלאה מרחוק על ידי כפייה ונגישה כולי האי ואולי ישאר בעבודתו יתברך בתמידות והבן, וכמו ששמעתי משל המלמד הבן קטן לילך ואוחז בידו ואחר כך כשנתחנך לילך מעצמו אביו מניחו והולך לו מעצמו והבן (בפ' וירא) גש הלאה, עכ"ל.

פירוש ג
מבואר לעיל פ' בהעלותך אות זיי"ן ושם בהגה.

פירוש ד

ובתוי"י פ' תרומה ד"ע ע"ד הביא גם כן עובדא זו דשבירת הספינה ע"ש, ועיין בס' נתיב מצותיך בנתיב אמונה שביל א' אות ט' וז"ל, ורבינו הקדוש אור החיים אמר עליו מרן הבעש"ט, שנשמתו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקדוש ברוך הוא, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב והיה מיורדי המרכבה, וגילוי נשמות, ומדרגת רוח הקודש אמת, ומרן הקדוש היה נפש דוד דאצילות, והיה רוצה שיתקשרו ביחד נפש ורוח, ויתגלה הנשמה וחיה דאצילות, ויהיה הגאולה אמיתית, ושאל אותו על ידי גיסו הקדוש ר' גרשון מקיטוב אם יהיה יכולת שיסע לירושלים ויתראה עם הקדוש פנים בפנים, והשיב, שיכתוב לו שיעיין בעת שרואה את צלם דמות תבניתו בעולמות עליונים, אם הוא רואה את כל אבריו ודיוקנו אם לא, והשיב מרן הקדוש שאינו רואה את עקביו, ואמר הקדוש שלא יטריח את עצמו כי לחנם יהיה טרחתו, ומרן לא השיג את האגרת הזה, ומסר נפשו ונסע, אף שאמרו לו מן השמים שלא יסע, מסר נפשו ונסע בימי החורף, ובחג הפסח היה בעיר סטאמבול ושם עשה נוראות ונפלאות עד שנשמע בבית הקיסר, והיה מה שהיה, והוצרך לברוח בספינה, ואמרו לו מן השמים שיחזור ולא רצה, ולקחו ממנו כל המדרגות אף תורתו ותפלתו, שלא ידע לומר ברוך בתוך הסידור, שלא הבין האותיות, ואמר מה בכך אסע עם הארץ ובור אל הצדיק אור החיים לארץ הקדושה, וקיבל הכל, עד שנשברה הספינה, ובתו הצדקת אדל טבעה בים, וצעקה אבי הרחמן היכן אתה שאתה רואה בצרתי, ומרוב צערו וצרתו וגם שנסתלקו ממנו כל המדרגות וכל הקדושה בא אליו הס"ם ימ"ש ואמר לו מה שאמר, וכשראה שצרתו צרה גדולה שבאה נפשו עד שאול, אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, רבון העולמים אני חוזר לביתי, ותיכף בא אליו רבו המובהק אחיהו השילוני הנביא והראה לו היכן היה וכו', וברגע הביאו בחזרה לסטמבול, ומשם נסע תיכף לביתו, עכ"ל, [ובזמנינו נדפס מכתב מהרר"ג מקיטוב שמבואר שלא ראה מעולם את הרב בעל אור החיים וצ"ע].

והרב הקדוש מריזין מוהר"י ז"ל סיפר בענין זה וזה לשונו, וכן פעם אחד הלך הבעל שם טוב עם בתו היחידה על ספינה בים, ויבא רוח גדולה וחזקה רוח סערה המפרק הרים והספינה חשבה להשבר, עד אשר הוכרח להפיל גורלות את מי ישליכו לים להקל מעל הספינה, ויפול הגורל על בתו להשליכה לים, אז בא להבעש"ט אחיהו השילוני הנביא אשר היה רבו, ויאמר לו הלא הוריתיך מאז את השמות אשר תזכור בעת צרה, ויען לו הבעש"ט כי לא הודיעו לו מן השמים מקודם את הצרה אשר תבא עליהם, כן הוא בס' ישועות ישראל סיפור ו' ע"ש.

פירוש ה

ושם בדמ"א פ' בשלח בענין הכתוב ויבואו מרתה, האריך ג"כ בזה וסיים וז"ל, ועל פי זה תבין מה שאמר אא"ז זללה"ה על מאמר חכמינו ז"ל (נדרים דפ"א ע"א) מפני מה חרבה ירושלים על שלא ברכו בתורה תחלה, ואמר הוא ז"ל, היינו שלא ברכו ברכת והערב נא, שהוא ברכה ראשונה שמברכין על התורה בבוקר, והוא פלא, ועל ידי הנ"ל הוא מובן כי צריך להתפלל על זה, כמו שאמר הוא ז"ל כי התורה הוא סוד אדם שלם, ויש בה מים מתוקים ומים המרים, וצריך להתפלל ולבקש על זה מאת השם יתברך שיטעום בתורתו טעם המים המתוקים והערבים, וזהו ברכת והערב נא והבן, עכ"ל, ועיקר דבר זה מבואר בזוה"ק (פינחס דרכ"ט ע"ב ברע"מ) אינון דמשתדלין בה לשמה נפיק לון מיא דאורייתא מתוקין ואתמר בהון ותשת העדה ובעירם ואלין דלא משתדלין בה לשמה נפיק לון כו'.

פירוש ו

עיין לעיל פ' חיי אות ב' ענין נשיו הטו את לבבו ושם בהגה א' מבואר באורך.

פירוש ז

זה מבואר לעיל סוף פ' ויחי אות ו' ושם בהגה זיי"ן ע"ש.

דברים

פירוש א

מה שהאלף רומז לחכמה ובינה והלמד רומז לג' קוים מבואר לעיל בפ' וירא אות זיי"ן, ועיין לעיל בפ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב ששם מבואר להדיא בשם הבעש"ט שהאלף הוא אלף בינה ע"ש, ועיין פ' וירא אות זיי"ן ופ' יתרו אות י"ב ופ' וארא אות א' ובפ' בראשית אות ד'.

פירוש ב

ועיין בס' דברי שלום דס"ה ע"ג וזה לשונו, וכמו שאמר הבעל שם טוב קודש הקדשים ז"ל, האדם יכול לראות ענינים נוראים בזה העולם, נאהר עהר פאר שטעלט זיך אליין מיט דער קליינר האנט, עכ"ל.

פירוש ג

ענין הכרוז שובו בנים שובבים עיין לעיל פ' בחקותי מן אות זיי"ן ולהלן בפנים ובהגה, וענין שמיעת הכרוזים של מעלה בכלל עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ט ושם בהגה, ובפ' שמות בהגה ב' ד"ה ובס' בפ"י, ושם באות ט"ז ובהגה י"ח וי"ט, ועיין בפ' קרח בהגה ד'

ד"ה ושם בנתיב כו' שיש נשמות שאין צריכין לשמוע הכרוזין ע"ש ועיין לקמן פ' עקב אות נ"ב.

פירוש ד
עיין לעיל פ' שמות אות ט' ובפ' בשלח אות יו"ד.

ואתחנן

פירוש א
עיין לעיל פ' בראשית אות קס"ד ענין הכתוב חדל להשכיל להטיב (תהילים ל"ו:ד') ע"ש.

פירוש ב
עיין בס' ליקוטים יקרים ד"ה ע"ד וז"ל, רחמנא לבא בעי, ר"ל לבא בעי רחמנא, עכ"ל, נראה כוונתו שהלב עיקר פעולתו הוא שיהיה משכן להשם יתברך שישכון בו כביכול, ואם ח"ו לאו, אינו נקרא לב כלל, כיון שאינו פועל פעולתו העקריית.

פירוש ג
עיין לעיל פ' בחקותי אות ה' כי השכינה נקרא אש אוכלה המכלה הכל כשאינה ביחוד למעלה עם אש חוורא עכ"ל, הנה כי כן הגירסא הוא בשני מקומות האלו אש אוכלה, אבל לעיל בפ' בלק אות י' בענין רומח איתא כשהמלכות הוא בלי יחוד הוא דין אשא תכלא, וכן ראיתי בס' ליקוטים מהבעש"ט שנדפס כעת על פי כתב ידו של בעל כתר שם טוב ושם בדף ה' ע"א גם כן הנוסחא הוא, הוא דין אשא תכלא ע"ש,ומצאתי בזוה"ק שלח דקע"ה ע"א בר"מ ד"ה פקודא וז"ל, בנורא אשא חוורא לא אכיל תכלא אכיל ושצי עכ"ל.

פירוש ד
בהיכל הברכה פ' תבא דקע"א ע"ב ד"ה יולך כו' העתיק משל זה, וסיים לבאר בזה הכתובים דשם, יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך, והוא בעצמו מלח ומנהיג הספינה ומצמצם עצמו בלבושים כאלו, עד שנראה כאילו היה אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך, והוא עצם השגה והתגלות אלהות להדורשים אליו באמת, אבל לפעמים מרוב צער ומרירות ומקטנות ויסורין וירידות והסתרות פנים מאוד, אינו מרגיש ונשכח הכל, ואז ועבדת, באיזה מדה רעה כעס וגאוה וכו', ותצטרך להכניע לך וכו' עץ ואבן וכו', אבל תדע שבכל אלו ההסתרות אלופו של עולם שם, והוא מלח ומנהיג הספינה, ולית אתר פנוי מניה וכו'.
והנה כתב שם בהיכל הברכה עוד, שמעט כמציץ מן החרכים, נתבאר ענין משל זה בהקדמה שלו הנקרא נתיב מצוותיך ע"ש, לכן אמרתי להעתיק כאן מס' נתיב מצותיך

נתיב אמונה שביל הששי, שמיוסד כולו לבאר משל זה, רק שהוא באריכות ומענין לענין, וכאן נעתיק רק מה ששיך לשורש עיקר המשל.

באות א', כתב עיקר המשל וז"ל, עיין תולדות בסופו שמעתי ממורי משל לסוחר אחד כו' עד ועשה בו שפטים,

באות ב', והענין כי סוחר זה הקדוש ברוך הוא, שבכל ימות החול יורד לים לברר הברורין, כמבואר בליקוטי תורה כי תחלת הכל ושורש הכל הם זיי"ן מלכים דמיתו, ולפי שמתו צריכין אנו להעלותן ולהחיותן, והששה תחתונים ששה קצוות דאצילות יורדין לים הנקרא נגה, ונקרא סוחר כטעם (יחזקאל א׳:ד׳) ונגה לו סביב, סחור סחור, וכשיורדין הששה קצוות בתוכם נקראים סוחרים להעלות ולברר, ואין כח רק בזעיר לברר, ולכן הם ששת ימי חול הוא נגה, וששה קצוות הם הבוררים כל ימי השבוע, אך ביום השביעי שהוא יום השבת נגד מלכות שם אין בירור, (תהילים מ"ה:י"ד) כל כבודה בת מלך פנימה, במספר לכבוד שבת, כי בן מלכות שורשה למעלה מזעיר, דכורא עטרת בעלה, ושורשה בדעת עליון דרישא דלא אתיידע, בסוד אדם לא יכול להסתכל בפני חוה, כי אור פניה ממדת אמת, דאתפני משערי, ואין שם בירורין, כי הכל נתברר לטוב, וכל זה בסוד פנימיות שלה, אבל חיצוניות המלכות הוא במדרגה מועטת מבעלה, ולכן כל ששה קצוות יורדין חיצוניות שלהם לברר, וחיצוניות המלכות צריכין לקדש בקדושת שבת קדוש קדוש, ובשבת עולה ונעשה הזיווג פנים בפנים,

באות ג', ואנחנו מעלין על ידי תפלתינו ומעשים טובים לאותן זיי"ן מלכים, בבחינות מיין נוקבין, ואז הם מתחדשין חיים, וזה נמשך עד ימות המשיח, כי כשיתברר אלו הזיי"ן מלכים, ויתוקנו ויתלבנו כל הטוב והקדושה שבהם, ואז יתבלע ויתבטל הקליפה הרע הגמור, וכעת בזמן הזה, העבודה הוא (תהלים ל"ד) סור מרע את הרע ועשה אותו טוב [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה הגה קנ"ו, ופ' לך אות מ"א, ופ' תרומה בהגה ה', ופ' קרח בהגה ד' סוד"ה ואתה בני ע"ש], כי באמת אין שום דבר הבא לנגד ישראל הן מחשבה הן מעשה, שיהיה כולו רע, אלא צריך להסיר את הרע ממנו מה שנאסר, על פי התורה, ואז הפנימיות נהפך לטוב ונעשה עוזר ומסייע לעבודת השם יעיין לעיל שמות בהגה י"ג].

באות ד', בכל דרכיך דעהו (משלי ג׳:ו׳) עיין לקוטי תורה משלי, דרכיך הם המצוות דרך הסלולה, דעהו, שיהיה לשם שמים, והוא יישר אורחותיך, שהוא אכילה ושתיה, שיש בהם גם ארחות עקלקלות, שהרי בהכרח אדם נהנה, השם יתברך יתן בלבך האיך תעשה אותם לשם שמים, והענין עיין בתולדות [והעתקנו לעיל בפ' בראשית אות קמ"א]

שהיה מלך אדיר ושלח אחד מעבדיו לאנשי מדינתו וכסות ולשון שינה כאילו הוא מלך ומפתה שימרדו במלך ויקבלו אותו למלך, ויש שעמדו להלחם נגדו במלחמה כבדה, ויש שנתפתו אחריו, וכשבא למדינה של חכמים אמרו האיך יהיה זה, שמלך כסיל כמותו, יבא להלחם עם מלך אדיר, אלא ודאי ששם הוא גם כן רצון המלך לנסות אותנו וכיוצא, ואמרו לו זה ועשו שלום עמו, והנמשל מובן, שכל תאוות עולם הזה, וכל מעשה היצר וכל מחשבותיו הרעים, שם שם הוא מציאות השם יתברך, איזה ניצוצים טובים, והכל בא לעורר לעבוד למלך הכבוד, מחשבה של אהבה להפכו לאהבת השם יתברך [עיין לעיל פ' תרומה אות ה' ופ' פינחס אות זיי"ן] וכן אכילה ושתיה וכיוצא משא ומתן, יש שמסגפים עצמם במרירות כל ימי חייהם, מבלי ליהנות מעולם הזה כלל, ואשרי להם ולנשמתם, ויש חכמים נשמות יקרות אחר כל המרירות עושין שלום, ומסגפין עצמם לעשות הכל בקדושה וביחודים, צדיק אוכל מעט לשובע נפשו, ובמתינות, והכנה של קדושה לעשות הכל ביחודים, כי זה מלחמה יותר, אבל הוא בדרך שלום ואהבה והרחבת הדעת לדביקות השם יתברך, כי נוח לו לאדם להתענות ממה שישבור תאוותו באכילה ושתיה, שיהיה הכל בקדושה וביחודים, מתון מתון ארבע מאה עלמין דכסופין שויה, כי אין בין צדיק לרשע אלא חוט השערה, שזה עושה במתון להעלות החיות, וזה הולך אחר תאוותו, וזה יהיה לך אמונה קבועה שאין שום דבר קטן וגדול מקרה, אלא כל מה שבא לפניך הכל בהשגחה לתיקון נפשך, ואתה סור מרע שלו ועשה אותו מלאך טוב סאל, [עיין לעיל בפ' בראשית אות קמ"ב].

באות ח', ונחזור לדברי מרן, והים סוער מאוד שהקליפות הומין ומרעישין לטרוף טרף, והתגברות הדינים, עד סכנת מות, ירידת המדרגות והשפע למקום הקליפות הנקרא מות, ועמד הסוחר להתפלל יהי רצון שיכבשו רחמי דעתיך את הכעס, עלה עשן באפו, ואש מפיו של זעיר תאכל, ויגולו רחמי דעתיך על מדותי, וכד רצון דא אתגלייא, בשבת (זוה"ק האזינו דרפ"ח ע"ב), וזהו בזכות אשתו הצנועה ששרשה מדעת דרישא דלא אתיידע מרחמי דעתיק ,זכור את יום השבת עטרת בעלה.

והיה שם גוי, זה הס"ם ימ"ש, גוי אובד עצות, ואמר הגוי אני אלך ואפתנה לישראל ששרשן מכנסת ישראל, ועיקר בריאת ישראל לשבר הרע והטבע המגושם [עיין לעיל פ' בראשית אות ע"ו ופ' לך אות ג'] ולהעלות הנשמות והבירורין, בסוד אלף עלמין דחתימין בעזקא דכיא, שביאר מרן האר"י שהם שורש כל הבירורין מסוד שם אלף, אלף למד, אלף למד הה, אלף למד הה יוד, אלף למד הה יוד מם, אשר משם כל הטבע הנקרא טבעת ועזקא, ונתבררין במחשבה שהוא עזקא ארבע מוחין מם סתומה, ונמשכין

ליסודה. ששם גם כן עזקא, עיין בקול ברמה בביאור האידרא באורך הדברים סודות נעלמות על האי עיזקא וטבעת, שורש כל הבירורין במחשבות קדושות, ועל זה אמר המגיד מקאזניץ, וזדים, המחשבות, טבעת עשית טבעות ועיזקא, ומשם אלהים הנ"ל משם שורש כל הטבעיים וצורת החומריות, שצריכין לשבר החומר ולאכול ולעשות כל צרכי הגוף בקדושה ובטהרה, והרשע גנב הטבעת על ידי השפחה, שהוא היצר הרע שבאדם הנקרא שפחה כנודע, שרודף אחר ישראל בכמה רדיפות וצרות ודחקות וגזרות רעות, עד שלא נתנם השב רוחם עליהם, ומגודל הצער והעצבות גובר עליהם תאוות העולם הזה, ואינם יכולים לשבר התאוות לגמרי כי זה אי אפשר כל כך, אלא על כל פנים במעט לב שמח, והוא רודף אותם בתחבולות וביסורים, עד שהשפחה היצר הרע גובר וגונב הטבעת, שהם תאוות ועניני עולם הזה, ומוסרם ליד הרשע, ואדם הולך אחר יצרו ואינו מניחו לקדש עצמו בקדושה ובטהרה, ועלתה בידו, ובא עם הטבעת ולקח את הסחורה, כמבואר בתיקונים תיקון ס"ט ואם ח"ו לא מקיימין אורייתא ופקודין דילה יהיב עשר כתרין בידוי דס"ם ול"צ מזונא לא מידא דקודשא בריך הוא וכל שכן משליחא דיליה דאמר (יחזקאל כ"ט:ג') לי יאורי, ועבד המוסרח עושה עצמו אלוהי.

באות ט', ושלחה מעל פניו בלי מנהיג, רק הבעל כסות ולשון שינה כאילו הוא מנהיג, כי באמת בגלות המר הזה שבאנו באש ובמים, הסתרות הנהגה הוא מאוד, עיניו כיונים (שיר השירים ה':י"ב) דעבדין אונאה לבני נשא [עיין לעיל פ' שמות אות י"ז] שהפוקרין כופרין, ומתחזקין ואומרים לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב (תהילים צ"ד:ז'-ח'), והבעל כסות ולשון שינה, שמתכסה ומסתתר בתוך עניים ואביונים, לבבות נשברות, ואין עוד נביא, ובאמת אין שום תנועה קטנה בלתי הארת ורצון אין סוף, ומשגיח על כל תנועה, ואתה את צעדי תספור (איוב י"ד ט"ז) ואין שום דבר קטן עוף הפורח לפני, שיהיה מקרה, אמנם הוא מחיה את הכל ונותן קצבה ומדה לכל נמצא, אפילו היובש הגדול שיש בעת ההוא, הכל מחיות והארות אין סוף בהשגחתו, ונותן שיעור ומדה לכובד האבן והעפר, ואל קלות האש והרוח, כמה יהיו ימי חיותם, וכמה יהיה זמן לחותם וצמיחותם ועליתם ויבושתם, אפילו אילן קטן שנתייבש, נתמעט שרשו ושר שלו בהשגחות אור אין סוף ובגזירתו, משוער מאתו בחכמתו יתברך שמו, ועל הקליפות כמה יהיה רעתם ופעולתם בחלקי העולם, באש כמה ישרוף וברוח כמה יפולו ובמים כמה יטבעו ובעפר כמה ירקבו, מדוד ומשוער מאתו אור אין סוף יחיד ומיוחד ברוך הוא וברוך שמו, ונותן מדי יום ביום ורגע ברגע קצבתם וחיותם והשפעתם לרעים ולטובים, אלא שהבעל כסות ולשון שינה שאינם רואים גדולתו יתברך.

באות י', והתחננה מזה המלח שיתן לה מעט אוכל, שמגודל הסתרה נופלין משורש אמונה ובטחון, ומשימים בטחונם בסיבה, ובהתנהגות עולם הזה, במשא ובמתן ובשאר דברים ומחמת גודל צערם נשכח מהם לרגע שסיבת כל הסיבות ומנהיג הכל הוא הבורא, ולפעמים מחמת רוב צער ובלבול הדעת, עושה איזה חנופה ושקר ומנשק וכנ"ל, אף על פי כן אין שום מציאות בלתי השם יתברך, שהרי בכל רגע מוכן כל איש ישראלי למסור גופו ונפשו והונו ורכושו להשם יתברך, אלא שמרוב צרות וחשכות הגלות, סובר על הרע שהוא טוב ושלם זה הוא רצון הבורא, ועושה איזה דבר מכוער, אבל הוא על ידי בלבול הדעת ושיכרות מרוב צרות, וכל זה על ידי התגברות הרשע, שמגביר הרע להחטיא ולמרוד בו יתברך שמו, כי הוא מצד הרע חוטא ומורד, ומלאך אחד הולך אחריו ואומר לו עבד מוסרח אל תמרוד במארך זכור את בוראך, אבל לפעמים מטעה את עצמו ומטעה כל הרשעים וכו', מה נאמר ומה נדבר בזמן הזה המר, בודאי יש לנשק לכל מי שבשם ישראל יכונה, ולעורר עליו אהבה וזכות, כי כל מה שגנב העבד המוסרח הכל שקר, כי נפשות ישראל מוסרים נפשם בכל רגע על קדושת שמו יתברך, וכל הרע עושה הרשע, שכל כך גובר ברשעות שלו ובצרות וביסורים, עד שנסתלק דעת כל אחד מהם, וכל הרשעים שבמדינה זאת ובפרט במדינות אשכנז, נשבע אני בחיי עולם שכולם אנוסים כתינוק שנשבה בין הגוים ובלי דעת ידברו,

באות י"ב, ויהי היום זרקה הספינה ליבשה, למקום דירת הצדיקים, ומצאה שני אילנות, הם תלמידי חכמים כמבואר בזוהר בלק (דר"ב ע"א)על פסוק כי תצור אל עיר לא תשחית את עצה דא תלמיד חכם, וכן התורה עצמה הוא אילן, מה אילן אית ביה שרשין קליפין מוחא ענפין טרפין פרחין איבא, אוף מלין דאורייתא אית בהו פשט דרשא רמז גמטריאות רזין טמירין רזין סתימין, והיה כעץ (תהלים א'), וידוע שהתורה אית בה ימינא ושמאלא סם חיים וסם מות (יומא דע"ב ע"ב) שיש שלמדו תורה בסם המות [עיין לעיל פ' מסעי אות ד'] עד שפשטה הצרעת ונעשו אפיקורסים מינים ר"ל, ולימוד התורה של סם חיים מרפא לנפש, כי ממנו תאכל, עיין בזוהר (פ' בלק דר"ב ע"א) ההוא טנרא תקיפא ההוא דכל רוחין תקיפין וקדישין נפקין מינה דלית הנאה ותיאובתא לרוח קודשא בהאי עלמא אלא אורייתא דההוא זכאה כביכול איהי מפרנס ויהיב לה מזונא בהאי עלמא, כי ממנו תאכל ואיהו זן לה, עד שבאה לבית המלך בדמות איש, כמבואר בזוהר (עיין בזוהר חדש לך דכ"ח ע"ד) הביאני המלך חדריו (שיר השירים א') דא עלמא עילאה עולם הבינה, שהוא התקשרות מלכות בבינה הנקרא מלך, ושם אתלבשת במאני דדכורא עטרת בעלה, זכור את יום השבת כמבואר בזוהר הרקיע, וגם שם צריכין לרפואה זאת,

כי מוחין דאמא בלתי מוחין דאבא בא הצרעת, כמבואר בעץ חיים שער רחל ולאה כי כשאין שם מוחין רק מצד אמא נקרא נגע, ועל ידי תורה לשמה של הצדיקים ממשיכין מוחין דאבא ונתרפא מנגעו, ודוחה הקליפות לנוקבא דתהומא רבה, ונתנו לה הון רב עטרת פז, סלקא עטרה ואתיישבת ברישא דמטרוניתא, והתקשרות מלכות בבינה גורם קירוב קץ הגאולה, כמבואר בפרי עץ חיים שער הק"ש פרק י"ב כשיש נשמות קדושות שיש להם כח לעלות עד הבינה ועל ידיהם תעלה המלכות היא ממהרת לבא קץ הגאולה, ועל ידי זה חוזרת לבעלה והתרעמה עליו, כמבואר בילקוט (הובא בשו"ת צמח צדק סי' קכ"ו בשם המדרש) שאינה מתנחמת משום נביא וחוזה, ומתרעמת עד שעושה הקדוש ברוך הוא שפטים (ישעיה ל"ד) זבח גדול בבצרה, (ישעיה ס"ג) ויז נצחם, והמשל הזה נוקב ויורד, ומעט מן המעט השגתי דברי מרן אור נפשינו וחיות רוחנו רוח אפינו משיח ה' המאיר לארץ, זכותו יעמוד לנו עד ביאת ינון, אמן, עכ"ל.

ובאוצר החיים פ' חקת דק"מ ע"ג העתיק גם כן משל זה בקצת ביאור וז"ל, משל לאדם אחד שהיה בים והיה הים הולך וסוער, ועמד בתפלה שינצל בזכות אשתו הצנועה שהיא צנועה בבית סגור ומסוגר, והיה שם אדם בליעל איש און, ותמה ואמר את זו שאתה מפליג בשבחה אני אפתנה, כי אין לבה שלם עמך כאשר אתה סובר, ואיזה אות אתה מבקש ממני, ואמר שיש לה טבעת חשוב שמושלת בזה על כל הטבעי"ם ועל כל אלהים אחרים ותאוות רעות ומים הזדונים ומדות רעות, וכל הטבעים נכנעים לפניה לשנות הטבע, (תענית דכ"ה ע"א) מי שאמר לשמן יאמר לחומץ, וכל שרים של מעלה נכנעים וכל הטבע מסור בידם להכניע אותם תחת יד ה', ואם יביאנו אז אדע באלין קליפין מתלבש קודשא בריך הוא ושכינתיה לקיים (תהלים ק"ג) ומלכותו בכל משלה, (תהלים מ"ז) כי מלך כל הארץ אלהים, אבל לעילא באתריה אתמר (תהלים ה') לא יגורך רע, וקליפין דיליה קליפות נגה לבושין מכמה גוונין שפירין דנהורא דמנהון אתפשט קודשא בריך הוא ושכינתיה, ואתלבש באלין אחרנין בגין לנטרא להון לישראל (ישעיה ס"ג) בכל צרתם לו צר, ל"א צר, בקדמיתא יהיב להון בידא דשליח דאיהו גבריאל, ולא הוה מזוני לרשע ס"ם אדם בליעל אלא על ידי שלוחא, והוה שלטא על כל טבעים ושרים וכולם נכנעין בגין חובין דישראל על ידי אדם בליעל איש און אתלביש איהו בהון, וכביכול אתי ליה מזונא על ידי דקודשא בריך הוא, להאי אם ישראל אזלין באורח מישור ומקיימין אורייתא ופקודין דילה, ואם ח"ו לא מקיימין, והוא על ידי התגברות אדם בליעל בכוונה להרע, בלי שום כוונה טוב, אלא מצד עוצם רשעו מתגבר בכל כחו להרע ולפתוח??, ובשגיאה ואונס היה מה שהיה, אז יהיב עשר כתרין בידוי דסם הרשע אדם בליעל,

ונמסר הטבעת שהיה בידה לאדם בליעל, על ידי כמה טעויות ורשעות ורע גמור שהטעה את האשה הצנועה, ואז לא צריך מזונא לא על ידי שליח ולא על ידי הקדוש ברוך הוא, ועיין היטב תיקונים תקון ס"ט, ובזה נצח כל אחד את חבירו ומסר לו את סחורתו, והוא על ידי שפחה בישא, נוקבא דס"ם דידעית לפתות במתק לשונה חלק משמן חכה מרה כלענה, והשפחה בישא התגברה בכמה תחבולות עד שגנבה הטבעת ולוקחת השפע, ובא בספינה ריקנית אל ביתו, כי אף בזמן המקדש היה עת רעה שלא עלה הגורל בימין ולא הלבין השני ושנאת חנם מלשון הרע הכל מגודל רשעת הרשע שהתגבר בכל כחו עד שלא יכלו לעמוד נגדו מגודל קנאה ורשעות שהיה לו על עם ה'.

וכשבא בעלה לביתו אף שקישטה עצמה לפניו לא נתרצו מעשיה לפניו, ונפתחו דלתות ההיכל, וסיבב הדבר עד ששילחה מעל פניו בספינה, והבעל כסות ולשון שינה כאילו הוא מלח מנהיג הספינה, והוא שם סמ"ך אל"ף למ"ד דחותך חיים לכל חי, ושם הקדוש ברוך הוא מסתתר דלית אתר פנוי מיניה, ש"ה תמי"ם, ואין שום דבר ההוה בעולם שלא יהיה בו יחוד הוי"ה אדנ"י ובגלות כסות ולשון שינה, והלכה האשה בספינה כמה ימים בלא מאכל ומשתה, והתחננה מגודל דחקה מזה המלח שיתן לה אוכל להשיב נפשה, ואמר אם תנשק לי אתן לך, וכך עשתה בהכרח בלי דעת, כי מגודל צערה יצאה מדעתה, ואחר כך תבעה לתשמיש ולשאר דברים מכוערים.

והיה איזה יום נייח, ונחה הספינה, והלכה ליבשה, ומצאה שני אילנות אחד שהאוכל ממנו נעשה מצורע, והוא הערב רב ערבא בישא עמלקים נפילים גבורים רפאים ענקים (זוהר בראשית דכ"ה ע"א ועיין לקמן במאמרים לר"ה ויו"כ אות זיי"ן) ואילן אחד שהאוכל ממנו נתרפא מצרעתו, והם הצדיקים קדושים וחסידים טהורים לומדי תורה לשמה, ולקחה בתרמילה מאילן זה ובאה לבית המלך, הביאני המלך חדריו, התקשרות מלכות בבינה, וגם מוחין דאמא בלתי מוחין דאבא הם גורמין צרעת כידוע, ושם הוצרך גם כן לרפואה זאת להמתיק דיניה דינין תקיפין על ידי תורה לשמה, העולה מאילן הטוב ועשתה רפואה זאת, ונתן לה הון רב ועתק, כלי לבן שאולים, וחזרה לביתה ומצאה לבעלה ביחוד התפלה, והתרעמה עליו תרעומין דשכינה, ובוכה ומבקש על בניה ועל נפשה אשמנו בגדנו [עיין לעיל פ' בראשית אות קמ"א ושם בהגה קי"ט] כי גם שם אתה היית, (תהלים קל"ט) ואציעה שאול הנך, כי גם בחטא גנוז אלופו של עולם [עיין לקמן פ' תצא אות ח'], והבעל שמח בלבו, כי נתברר לו בדרך גודל צניעות שלה, ומה שעשתה לפעמים איזה דבר מכוער היה בלתי דעת, ויחשבה לזונה ויחשבה לשיכורה (לשון המסורה בפ' וישב), בעת שכסות ולשון שינה ראה שאיננה זונה אלא שיכורה,

ואחר כך חקר הבעל וימצא ששקר ענה בה איש הבליעל אדם רע שגנב טבעתה, אז עשה בו שפטים סוד (ישעיה כ"ה) בלע המות לנצח ורוח הטומאה תבער מן הארץ, וכל הרשעה כעשן תכלה, להבה תלהט רשעים (תהלים ק"ו) ומתחלה אמר הוציאוה ותשרף בשלהובא דגלותא, והבעל כסות ולשון שינה, וכשנתברר הדבר אמר צדקה ממני ויחשבה לו צדקה, ממני היה הכל, ולא נמצא שום דבר כיעור, בתולת ישראל לא חליפת ליה היא ובנהא באל אחר, כולם מצפים ומודים למסור נפשם ורוחם על קידוש שם הנכבד והנורא, עכ"ל, ועוד ע"ש בפ' ויקרא די"ח ע"א ובפ' קדושים דקס"ח ע"ב וכתב שיש רזי דרזין במשל הנ"ל, ועוד הביא משל זה בארוכה בס' זוהר חי פ' אחרי דע"א ע"א ע"ש,

פירוש ה

ובדגל מחנה אפרים פ' חקת וז"ל, כמו שאמר אא"ז זללה"ה ובקשתם משם את ה' אלהיך וכו', משם דייקא פירוש ממקום שאתה שם עכ"ל, וכן הוא שם בפ' ויצא כמו שהעתקתי לעיל פ' בראשית בהגה נ"ט ע"ש.

ובס' ליקוטים יקרים ד"ג ע"ג וז"ל, אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או בדור שכלו חייב (סנהדרין דצ"ח ע"א) ע"ד איהו סובב כל עלמין, נמצא כאשר כולם חייבים ויבאו למדרגה התחתונה, שם קרוב יותר הבורא יתברך, ויעמוד עליהם מלך כהמן (שם בסנהדרין דצ"ז ע"ב) עכ"ל.

עוד שם בס' ליקוטים יקרים ד"ג ע"ד וז"ל, כשיש הרבה גוים באיזה מקום, השכינה היא בגלות שם, דהיינו שהוא מתעלמת ומתלבש תוך הקליפות, ואינו מתגלה המלכות, קשה מאוד שיהיה האמונה באדם שלימה, עכ"ל.

פירוש ו

בס' מגן אבות בפ' ואתחנן די"ב כתב וז"ל, עיקר הפירוש דאחד על פי עומק יסוד כוונת הבעש"ט ז"ל, יובן בהקדם מאמר רבותינו ז"ל (במדרש רבה ואתחנן פרשה ב' סי' י"ט) בהפרש בין רחב שאמרה (יהושע ב' י"א כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, רק שלא אמרה אין עוד, ובין משה רבינו עליו השלום שאמר אין עוד, ואמרו ז"ל שמשה שמו בחללו של עולם, אבל רחב שיירה בחללו של עולם, וביאור זה, ידוע בכתבי האר"י ז"ל ענין הצמצום ומקום פנוי, והיינו שהיה העלם, והסתר האור אין סוף שבהעלם והסתר זה, יכול להיות מעמד כל סדר ההשתלשלות באופן שהם נראים ליש ודבר, וכיון שהצמצום הוא ענין העלם, אם כן מובן שזה רק לגבי הנבראים, אבל לגבי מהותו ועצמותו יתברך שמו, כמו שהוא קמיה, אין הצמצום

אמתי כלל וכמו שכתוב (ישעיה מ"ד ו') ומבלעדי אין אלהים, וכל החלל ומקום פנוי עם כל סדר ההשתלשלות שבו, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, מכתר אדם קדמון עד רגלי אדם קדמון שמסתיימים בעשיה, וכללות הקו מראשו ועד רגלו, הכל כלול ובטל במציאות במאור באור אין סוף, כביטול זיו השמש בשמש, ר"ל- כאילו לא יצאו מהתכללות המאור, וכמו זיו השמש שאינו נראה ליש אלא למטה, לפי שאין כאן גוף השמש, אבל בשמש עצמו אין הזיו ניכר כלל במציאות, והרי הוא אין ואפס ממש, כמו כן זה שהעולמות נראים לאיזה מציאות, הוא בידיעתם שאין מאיר להם גוף המאור אור אין סוף ברוך הוא בגילוי, ובערך החוט והקו הרי הם באמת איזה מציאות יש ושייך ענין הצמצום, אבל קמיה ית"ש שהוא ממלא כל מקום החלל גם עכשיו כמו קודם, אם כן הכל בטל במציאות כאילו לא יצאו מהתכללותם כלל, ולכן באמת אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא העולם בשוה, כמו קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד כמו כן הוא גם עתה, וזהו קדוש אתה ונורא שמך וכו', פירוש אתה, מהותו ועצמותו יתברך שמו קדוש, שהוא אינו בגדר ומהות גילוי כלל, ושמך שהוא כח ההתגלות שלו, והוא בחינת מלכות דאין סוף, הוא גם כן נורא, כי אין אלוקי מבלעדיך, שהצמצום אינו כלל קמיה, כי כל הצמצומים והמסכים והפרסות, שנעשה מזה התחלקות מדרגות מעלה ומטה, שייכים רק בערך מקור כללות חיות העולמות, שהוא הקו שהוא הארה מבחינת מלכות דאין סוף, אבל בבחינת מלכות דאין סוף, כל הצמצומים כאילו אינם כלל, אם כן הגילוי שמבחינת שמך הוא גם כן נורא, ששוה למטה כמו למעלה, וכמו שנתבאר זה במקום אחר באריכות.

וזהו שמשה רבינו עליו השלום שאמר אין עוד, שמו בחללו של עולם, דהיינו הוא ממלא כל מקום החלל כמו קודם הבריאה ממש, אבל רחב שיירה בחללו של עולם, שלא אמרה אין עוד, שזה הודית כשאמרה כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, שהוא יתברך שמו לבדו משגיח ומחיה ומהווה כל ההוויות למטה בעולם הזה הגשמיי, כמו בעולמות הרוחניים, וגם זה השיגה שכיון שהתהוות כל העולמות הוא מאין ואפס המוחלט, ובכל עת ורגע צריך להיות האין שופע בהיש להחיותו ולקיימו, אם כן היש הוא בתכלית הביטול אל האין השופע עד שאינו במציאותו כלל, וכמו שכתב בתניא שאילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את הכח וחיות האלקות כו' לא היה גשמיות הנברא וחומרו וממשו נראה כלל, כי אם החיות אלקות המחיה אותו וכמו שנקרא אל עולם, שאל ועולם הכל אחד, אבל זה לא השיגה קודם שנתגיירה, שנאמר שגם הצמצום והחלל אינו אמתי כלל, ואם כן גם החיות מהתכללותו, זה לא השיגה, ואמרה כיון

שהיה צמצום, הרי הוא אמתי גם קמיה יתברך שמו והחיות רוחני של העולמות הרי הוא במציאות ומצדו שייך גם מציאות העולמות וזהו ששיירה בחללו של עולם.
וזהו שבקשה מהם (יהושע ב') ונתתם לי אות אמת והחייתם וכו', ואיתא בזוהר הקדוש (ר"פ ויקרא) שבקשה את קו האמצעי אות אמת דא אות וי"ו, היינו לא כשאר הגרים שנקראים גרי הצדק מלכותא קדישא, ונכנסים תחת כנפי השכינה, חסד וגבורה שבמלכות (זוהר הקדוש בראשית די"ג ע"ב) אשר חסד הוא התפשטות והתגלות החיות מאור אין סוף ברוך הוא, שהיה נראה איך שהעולמות בטלים, אבל נגד זה מדת הגבורה המצמצם ומעלים ומסתיר על אור אין סוף שלא יתראה ביטול העולמות במציאות, אבל קו האמצעי הוא התכללות חסד וגבורה, שגם לאחר הצמצום יהיה התגלות אור אין סוף ברוך הוא שקודם הצמצום, ויהיה נראה איך שהעולמות והחיות בטלים במציאות לגמרי, וזהו שורש ישראל בקו האמצעי, ובקשה רחב גם כן שיהיה מקומה בקו האמצעי גם כן, ויומשך גילוי זה בכל משפחתה, וזהו ענין אות אמת, אמת, א הוא אני ראשון כמו קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד, ת ואני אחרון שיהיה ונשגב הוי"ה לבדו, ואות מ הוא ומבלעדי באמצעותא גם כן אין אלהים.
נמצא שיש ג' דעות, דעת יתרו, שאמר כי גדול הוי"ה מכל אלהים , והוא לא יפה אמר, שנתן ח"ו ממש בע"ז, היינו ענין השיתוף שנצטוינו בזה ממצוות לייחדו (עיין בשלחן ערוך או"ח די' קנ"ו בהגה), ודעת רחב, שהוא לבדו מחיה ומהווה למטה כמו שהוא למעלה, וגם שכל העולמות בטלים לגבי האין שמחיה אותם, אבל בענין הצמצום סברה שהוא אמתי, וזהו ששיירה בחללו של עולם, ומשה רבינו עליו השלום שמו בחללו של עולם.
והנה זהו מצות קריאת שמע לייחדו, כי אות ח מורה על שהוא אחד בזיי"ן רקיעים וארץ, שהוא ענין בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ואות ד מורה על ד' רוחות העולם שהוא ענין חללו של עולם שאין עוד, והיינו כי עיקר הפירוש אחד הוא שאחר שנתהווה התחלקות ו' קצוות מעלה ומטה וד' רוחות שהוא ענין ו' קצוות רוחניים, פני אריה אל הימין וגו' (יחזקאל א') וגם ששה קצוות גשמיים, הם בטלים במציאות לגמרי ביחודו האמיתי, שהוא לבדו הוא, שההתחלקות אינה התחלקות כלל, לפי שהם בתכלית הביטול וההתכללות באחדותו הפשוטה, והוא יתברך שמו מתאחד בהם בתכלית היחוד, וזהו ענין (ברכות ד"ו ע"א) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ה' אחד, פי' בעולם שהוא התחלקות ששה קצוות הוא גם כן אחד, עכ"ל.

פירוש ז
זהו גם כן ענין התשובה להעלות הניצוצות של השבירה כמו שמבואר לעיל בפ' בראשית אות קס"ז ע"ש.

פירוש ח
ענין זה מבואר לעיל פ' קדושים אות י"ב ושם בהגה זיי"ן, ועוד עיין לקמן פ' תצא אות ח' שבחטא גנוז כו'.

פירוש ט
נזכר זה לעיל פ' תשא אות ב' ושם בהגה ב' ע"ש.

פירוש י
נראה שרצה כאן במה שהזכיר ענין השפלות בסוד נקודה קטנה, שבא לרמז שזהו ענין י ראשונה של שם הוי"ה, כידוע שאות יו"ד הוא נקודה, כי מבאר והולך בזה שאר אותיות השם כסדרן שעל ידי אות ו' נעשה מן ד' אות ה' כמו שתראה בסמוך, וא"כ דורש הוא כל אותיות השם רק י' לא הזכיר מפורש בכל המאמר, לכן נראה שזהו הנקודה שרמז עליה כאן ועיין לעיל פ' מטות בהגה ג'.

פירוש יא
עיין לקמן פ' תצא אות זיי"ן כי אחר ששב בתשובה ונסתלק חלק הרע ונשאר רק הטוב הגנוז נתעורר אז גם הטוב שלמעלה ע"ש, ועיין לעיל פ' בראשית בהגה ל"ד ושם בפנים אות קס"ז שציינתי לעיל בפרשתינו בהגה זיי"ן.

פירוש יב
עיין לעיל פ' פינחס אות א' ד"ה והעיקר להעלות?? והגה קכ"ד. כו' ושם בהגה אות ב' שציינתי לפ' בראשית הגה פ"ט

פירוש יג
עיין בס' זוהר חי על זוה"ק תרומה דקע"ו והוא שם ד"ק ע"ד, שכתב שם יחוד גדול ונורא לדבק נשמתך בנשמת הצדיק ישראל בן שרה בן אליעזר [רבינו הבעש"ט זי"ע],וכן האריך בזה בס' נתיב מצותיך בנתיב היחודים שביל א', איך לדבק עצמו עם נשמת הבעש"ט זי"ע וכן עם נשמת רבינו האר"י זי"ע, והאריך שם בתנאים הנצרכים לזה ע"ש דמ"ז ע"א. עוד עיין היטב בזוהר חי ד"ה ע"ג והלאה עד ד"ז ע"ב והוא על הקדמת הזוהר ד"א ע"ב, שמבאר שם דרכים ועצות והנהגות איך יוכל האדם לזכות להתדבק בנפשות הצדיקים על ידי יחודים, ושם דרכ"ג ע"ב ד"ה נשמתא נפקית, ושם דרפ"ג ע"ד הזכיר שם עיקר היחודים לייחד שם הויה בשילוב בכל שם משלשה שמות אהי"ה אלהי"ם אדנ"י ע"ש.

ושם דשמ"ט ע"ב ד"ה ענין ג' דרגין, ושם דשצ"ג ע"א ד"ה והוה, ושם ע"ב ד"ה ושכבתי. ובזוהר חי משפטים דקכ"ו ע"ד, ובזוהר חי תרומה דל"ח ע"ג ד"ה והנה השייך לזוה"ק שם דקמ"א ע"ב, ושם בזוהר חי דקי"ח ע"ב השייך לזוהר דקע"ז [ושם נרשם בטעות קע"ח] ד"ה ואית באדכר צדיקייא ע"ש דבר גדול, ובפ' אחרי דס"ט ע"ב ששייך לזוה"ק ד"ע ע"ב [ושם נרשם ס"ט], ובפ' נשא דקי"ד ע"ב וע"ג וע"ד ועיקר עיין לעיל פ' שלח אות א' מענין זה.

פירוש יד

והתבוננתי בדברי הרב ז"ל שרגיל לכתוב על רבינו הבעש"ט בזה הלשון הרב ישראל בן אליעזר אפילו במקום שהרבה מקודם בהרבה תוארי כבוד, ולדוגמא עיין לעיל פ' מצורע בהגה י"ג, לפי שארבעה תיבות הללו הר"ב ישרא"ל ב"ן אליעז"ר עולה מכוון מספר אלף קי"ח שהוא כמספר יחודא עילאה כמבואר למעלה והוא פלאי, ועיין לעיל פ' בראשית אות קל"ג ושם בהגה קי"א, ועיין בשבחי בעש"ט צד פ"א שציוה הבעש"ט לומר ישראל בן אליעזר יש כאן [והיה זה סגולה לגרש רוח רעה] ואמר המוכיח שכיון ששמו של ישראל בן אליעזר, הוא שם, שמע מינה שצדיק הוא ע"ש, נראה שגם שם הכוונה על אלו התיבות הר"ב ישרא"ל ב"ן אליעז"ר שמכוון ממש לפסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, שזהו הסגולה לשמירה מרוח רעה כמו שמפורש בגמרא (מגילה ד"ג ע"א) האי מאן דמיבעית כו' מאי תקנתיה לקרי ק"ש, כנ"ל אני המסדר שמ"ו.

פירוש טו

ובאוצר החיים פ' ואתחנן דל"ח ע"ד העתיק זה בביאור ארוך וז"ל, הקשה מורי עיין בספר תוי"י מה זה לו יתברך שמו לתועלת שנאהבנו, יתוש כמונו, אם יאהב תולע קטן למלך גדול ונורא מה זה תועלת, ומה זה נחשב לכלום, ותירץ כי בריאת עולם היה על ידי דין שהוא סוד הצמצום, וכך דיני ויסורי האדם הם גוף אל הנשמה וחיות הרוחניות, כי אם לא היה הדין לא היה אפשר בריאת העולם כי הכל היה חוזר לשרשו באהבה עזה, ודיני ויסורי האדם הגורמין אהבה הם גוף אל החיות ואהבה שלא יצא נפשו בדברו, וכשהאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה, שהוא בחינת החיות והרוחניות שמחה ואהבה, על ידי זה מקרב ומקשר ומדבק הגוף אל הנשמה, שהוא חיות הרוחניי, ונתבטל הדין, וזה היה עיקר בריאה, להאציל ולברוא בני בכורי ישראל, שיהיה, דעתו כלול מחסדים וגבורות, דע את אלהי אביך (דה"י א' כ"ח) על ידי חסדים וגבורות, לפעמים על ידי ביטוש וקבלת יסורין באהבה, ולפעמים על ידי השפעת החסד, לפי מה שגזרה חכמתו יתברך שמו בהשגחה נפלאה, ועל ידי הדעת נברא העולם שהוא התורה כלול משכר ועונש, בסוד

דלת עין תיו שהמילוי שלו בסוד אבג יתץ [שעולה בגימטריא] שארה שם הפרנסה, דעת קנית מה חסרת (לשון המדרש רבתי ר"פ ויקרא), ומספר דל"ת עי"ן תי"ו בסוד יו"ד ה"י פעם וא"ו ה"י שם ס"ג, שמשם הבלים יוצאין, זיי"ן פעמים הבל, דעת עליון כידוע, וסוד כ"ח פעם יו"ד ה"י הוא מספר יד"ע, י"ד פעם ע', שכן חמש ידות הוא עין וא"ו פעם י"ד, סוד כל ברורי ניצוצין העולין על ידי דע את אלהי אביך הוא מספר דל"ת עי"ן תי"ו יהו"ה צבאו"ת מל"א כ"ל האר"ץ כבוד"ו, ברוך הוא וברוך שמו, כטעם (תהילים י:י"ד) לתת בידיך עליך יעזוב חלכה כח ל"ה הנ"ל, והוא ידך, והבן היטב, ואם ח"ו בהיפוך שאינו מקבל בשמחה, דוחה הגוף שלו מן החיות, לכך אמרה תורה עצה היעוצה לאדם ואהבת את ה' אלהיך, שהוא בחינת דין אלף למד הי יוד כף סודו חמש פעם דין ש"כ ונמתק בסוד חס"ד אברה"ם אוהבי ולקבלו בשמחה ואהבה, חסד אברהם אוהבי, ולקשרו אל הוי"ה שהוא הנשמה, על ידי ואהבת הנרשם על מלת ואהבת, אלף של אבג ית"ץ, שכן אלף הוא אור אהבה, ואלף מורה על קבלת היסורין באהבה, כטעם (תהילים ל"ט:י') לא אפתח פי כי אתה עשית, ובעת רצון נאמר (בפ' ראה) [פסח לה' אלהיך] פה ס"ח פה חיי"ם לה' אלהיך, מקבל הייסורין עד שנעשין חיות ואור אהבה מוחין גמורים, מהלל ומשבח ומרומם, והקדוש ברוך מגודל אהבה אמר (שיר השירים כ') פתחי לי אחותי, ואנחנו מבקשים (תהילים ס"ט:י"ט) קרבה אל נפשי גאלה למען אויבי פדני, שתפדני מצער ויסורין הבאין מן הצר והאויב (תהילים ע"ח:א') הטו אזנכם לאמרי פי, שכן אוזן רזא דאלף, שמעו ותחי נפשכם להמשיך חיות ואור על ידי אלף אהבה, ובזה תבין חקיקת מצוות אהבה באלף, אור אהבה אחד הגורם זיווג עליון, כמו רבי עקיבא שגרם זיווג אלף בסוד יוי עיין שער נ"א כו' עכ"ל, ועוד עיין באוצר החיים פ' קדושים דקע"ב ע"ד, ובס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אהבה מצוה ע"ש.

ובס' כתבי קודש די"ז ע"ד בד"ה ותחזינה איתא וז"ל, אהבת אדם להשם יתברך הוא אינו לעצמותו יתברך שמו ולכבודו, כי בודאי לא יאמר כפרי אני אוהב את המלך, כי מי הוא לאהוב את המלך רק יתפאר בעצמו כי הוא אוהב לעבוד לפניו באימה, עכ"ל.

פירוש טז

מבואר לעיל פ' בראשית אות ו' ושם באות כ"ה ע"ש.

פירוש יז

ובס' נוצר חסד פרק ד' אות כ"ב וז"ל, ופעם אחת על ידי הפצרת אשה עקרה אחת, וגם הוא היה לו עת דוחק קודם הפסח והיא הביאה לו בהרחבה, ונתרחב דעתו הקדושה, ונשבע לה שיהיה לה בן, והיא היתה איילונית ממש לגמרי, ועל ידי שעשה זאת להטריח

את קונו, שמע כרוז שאין לו חלק לעולם הבא, ושמח הצדיק שמחה גדולה, ואמר, עתה בא לי עת ועונה לעבוד את בוראי באמת בכל לבי, כי אחר שאין לי בטחון של עולם הבא, ובקבלה זאת ובעבודה כזאת אמיתיית תיקן הכל, ואמר לו רבו אחיהו השילוני הנביא שהיה זה לנסיון, ועל ידי שעמד בנסיון תיקן הכל,עכ"ל.

פירוש יח
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ל' שהעתקתי גם כן מריש ס' ליקוטים יקרים כעין זה להדיא בשם הריב"ש.

פירוש יט
עיין לעיל ר"פ בראשית בהגה א', ושם בפנים סוף אות ל"ה ושם בהגה כ"ח.

פירוש כ
ובס' התעוררות התפלה אות ה' כתב וז"ל, אמנם להיות האדם מדבק את עצמו להשם יתברך בעת הלימוד זה קשה מאוד, ולא רבים יחכמו בזה, וכדברי הבעש"ט זצוקלה"ה (באבות פ"ג) ומפסיק ממשנתו, שהוא מפסיק מדבקותו מסיבת משנתו עכ"ל, ועיין לעיל פ' בראשית אות ק"ז שצריך ליזהר בשעת עשיית המצוה שלא יופסק מהדבקות ע"ש, וענין מפסיק ממשנתו מבואר לקמן פ' שופטים אות י"ב ע"ש.

פירוש כא
עיין כעין זה לעיל פ' שמיני ריש אות א'.

פירוש כב
ולעיל פ' בראשית אות ק"ט איתא שבתוך הלימוד עצמו צריך לחשוב לאיזה מדה הוא שייך וידבוק בה ע"ש.

פירוש כג
עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ד ושם בהגה כ"ז

פירוש כד
עיין לעיל פ' שלח אות א' ושם בהגה א'.

פירוש כה
ובס' בן פורת יוסף ד"כ ע"ג וזה לשונו, כתבתי במקום אחר סוחרי המלך טעו במדבר והיה בזה ג' סוגים וכו', והכי נמי בתפלה ועבודת ה' יש ג' סוגים הנ"ל, והבן, עכ"ל.

פירוש כו

ובס' בן פורת יוסף לפ' חיי פן ה' דל"ט ע"ג, וז"ל, לימוד לשמה היינו לשם ה', להמשיך הארת יסוד אבא להשכינה שנקרא שרה, כמו ראש חודש כנודע, עכ"ל.

פירוש כז

בלקט אמרי פנינים בריש הקונטרס דר"ו ע"א העמק והרחיב הביאור בזה והעתיק וכתב וז"ל, שמעתי ממורי תורה לשמה לשם התיבה והאות בעצמה, שלומד לדבק התיבות והאותיות בשורש השרשים, בחיות אור אין סוף, אשר כל נאות דשא לו נכספין, והוא עצמו לשם ה להמשיך הארת יסוד אבא, כי אבא עילאה חיות כל העולמות, וכשאור עליון אור אין סוף מתפשט בעולם האצילות להחיות כל העולמות, אז אבא ביסודו מתפשט בכל אצילות עד סופו, ובאור אין סוף מאיר ומגיע החיות להחיות נפש כל חי, ועל ידו שואבים כל העולמות חיות והארה של אור אין סוף, ומחיה את כל עולם אצילות ואת כל העולמות, והוא עצמו החיות שבתוך הדפק, קול דודי דופק (שיר השירים ה':ב') ועל ידי זה החיות, נתעורר לקול תורה ותפלה, וצריך להמשיך החיות אל ה שבלאה, בסוד (איוב י"ט:כ"ו) אחר עורי נקפו זאת עיין לקוטי תורה איוב, כי אין לך גוף ונפש שלא יש בהם כ"ב אותיות, והנה כל אלו הם בפנים ועור האדם סוכך עליהם, והאדם הצדיק אשר נפשו מזוככת, יש בנפשו יכולת להאיר ולעבור דרך המסך, ובפרט בעת עסקו בתורה ותפלה, וממשיך הארת יסוד אבא, הארות אין סוף, על נפשו הכלולה מכ"ב אתוון, וממשיך אור כ"ב אתוון שבתורה ומתגלין ומאירין בסוד עור האדם, לאה, קשר של תפלין, ונעשה מכתנות עור כתנות אור, בחיות ודבקות אור אין סוף, בסוד יוד פעם הא, הא פעם ואו, ואו פעם הא, מספר עור, אחרי עורי נקפו, מנקפין ומכין ומוציאין אורות לחוץ להמתיק דינים תקיפין של עור, שהיא בחינת לאה, ואז מאירין האותיות ומתעלין לשורשן בסוד כתנות אור וחשמל, ועיין שם בליקוטי תורה שלאה נקרא עור, קשר של תפלין, ונקראת עור בכל התורה, דלת דלה וענייה, וכשלומדין תורה לשמה לשם האות בעצמה, לדבק הנפש הכלולה מכ"ב אתוון, בהארות יסוד אבא, אור וחיות אין סוף, אזי נמתקין הדינין, והנפש מאירה באור ודבקות וחיות אור אין סוף, ומאות דלת דלה וענייה של כתנות עור, נעשה ה כתנות אור, הי בחכמתה הא בבינתה הה בדעתה במוחין מאירין ובהיריין, ובמדות טובות ובהכנעה ואין ושפלות רוח, ונעשה מנגה חשמל, בסוד טו"ב פעם נגה מספר תור"ה לשמ"ה והוא סם חיים של התורה, המהפך מנגה לחשמל משד למלאך, והוא על ידי דבקות וחיות של אור התורה בלימוד הלכה, לקשט הכלה, בחיות ואור אין סוף, נמחקין דיני לאה, בסוד הי הא הה ה מספר לאה,

ונעשה מעור אור מדל"ת ה', וזהו להמתיק המוחין שיהיו המוחין דבוקין בחיות אור אין סוף, לדבקה בו ממש, באור וחיות אלהות, בלב שמח ובאהבת ישראל ובהכנעה ואין, ואחר כך יכוון להמשיך ה בציור די בחסדה, ה בציור שלשה ווין בגבורתה, ה בציור דו בתפארתה, וכל זה על ידי תורה לשמה, ובזה יתמזגו לו המדות, להסיר אהבות רעות וכעס וגאוה וקנאה ושנאה ותחרות, בסוד שם מ"ב נמתקין זיי"ן מדות רעות להפכן לטוב, שזה עיקר עבודת אדם בעולם הזה, ועם ה שרשיות עולה יאהה ויהה, שעל ידי יחוד חכמה ובינה, נתבררין המדות מן השבירה לתמים, ממות לחיים מרע לטוב, ועוד יכוון להמשיך הי פעם הי בנצחה, הא פעם הא בהודה, הה פעם הה ביסודה, ובזה נמתקין כל התאוות רעות להפכם לאור, אהבה בתענוגים, ובזה נתאמתו באחדות דברי מרן האר"י תורה לשמה לשם ה עם דברי מרן אלקי הריב"ש טוב לשם האותיות, שהן כ"ב, המאירין בעור לאה, להפכם ולמתקם באור אין סוף וחיות התורה בלימוד גפ"ת [גמרא פירש"י תוספות] ושמה, ובפרט דברי הזוהר, ואותיות התפלה, לדבקה בו כי הוא חייך עכ"ל.

פירוש כח

ובס' חסד לאברהם הובא בשם הרב הקדוש ר' דוד ממיקלאייב וז"ל, עוד דבר אחד [שמעתי מהבעש"ט] לעורר אדם השפל בתענוג לעבודת בוראו, דע כי האותיות כ"ב אתוון דאורייתא או דצלותא, הם כולם נשמות קדושים, אשר לזה ציוה לנו הקדוש ברוך הוא לעסוק בתורה ובתפלה כל ימי חיינו, והטעם כי בשעת השבירה של הזיי"ן מלכים, נפלו כ"ב אתוון בין הקליפות, ונקראים נפילים, בסוד רפ"כ ניצוצות שנפלו, ונקראים מתים כידוע ליודעי חן, ולא מתים ממש, רק שירדו ממדרגתן, וכל אחד ואחד מאתוון אלו יש בו אלפים ורבבות אותיות, היינו שכל אות יש בו מילוי ומילוי דמילוי עד למעלה, וכשאדם עוסק בתורה ובתפלה בכל יום ויום, מעלה עם פיו ומוחו אותן אותיות מן הקליפות, הנקראים מתים, ומעלה אותן להיות מיין נוקבין להשכינה, לייחדה עם בעלה שהוא חי החיים, והוא מחיה אותן האותיות שהם נשמות, ונעשים ונוצרים ונבראים מהם, כמו ולד המעי אמו, שעל ידי זוגם נולד וולד, ונמצא האיך יש יותר תענוג גדול מזה, כשמחיה אותן הנפשות והנשמות ורוחות אשר מתו כבר, וזה יש לומר בפסוק (קהלת ד':ב') ושבח אני את המתים שכבר מתו, כלומר שקאי על השבח של התפלה והתורה, שעל ידי זה ישבחו המתים שמקבלים מן החיים דלעילא, אשר עודנה חיים, כלומר השתא לעת עתה נקראים חיים, ההו ושבח אני את המתים, אני הוא השכינה הנקראת אני המקבלת אותן מיין נוקבין מן החיים אשר עודנה חיים עכ"ל ועוד עיין באוצר החיים פ' קדושים דקע"א ע"א.

פירוש כט

ובספר סוד יכין ובועז פרק ב' כתב וז"ל, יחשוב קודם הלימוד מחשבה נכונה שמכין את עצמו ללמוד לשמה, בלי שום כוונה זרה, וכאשר הזהירו אותי לזה מוריי הגדולים בתורה ובחסידות, ובראשם ידידי הרב החסיד מופת הדור מו"ה ישראל בעש"ט זצללה"ה, כוונה רצוייה בלימוד לשמה, לדבק את עצמו בקדושה ובטהרה עם האותיות בכח בפועל בדיבור ובמחשבה, לקשר חלק מנפש רוח נשמה חיה יחידה בקדושת נר מצוה ותורה אור, אותיות המחכימות ומשפיעים שפע אורות וחיות אלקות אמיתיות נצחיות, וכשזוכה להבין ולהתדבק בהאותיות הקדושים, יכול להבין מתוך האותיות ממש אפילו עתידות, ולכן נקראת התורה מאירת עינים, שמאירה עיני המתדבק בהם בקדושה ובטהרה, כמו האותיות של אורים ותומים, ומילדותי מיום שהכרתי בדבקות אהבה עם מורי ידידי הרב החסיד מו"ה ישראל בעל שם טוב תנצב"ה הנ"ל, ידעתי נאמנה שזה היה הנהגותיו בקדושה ובטהרה בדוב חסידות ופרישות וחכמתו, צדיק באמונתו יחיה דמטמרין גליין ליה, וכבוד אלהים הסתר דבר, עכ"ל, והובא באוצר החיים פ' ואתחנן דמ"א ע"א, ובנוצר חסד פ"ד אות ה' ע"ש, ושם בפרק ה' אות כ"ב סיים בה וז"ל, ובאמת כשהיו שואלין למרן הריב"ש איזה דבר, היה פותח איזה ספר זוהר וכיוצא גמרא ולומד ואחר כך משיב לשואל, ואמר שאור שברא הקדוש ברוך הוא היה אדם צופה מסוף העולם ועד סופו והיכן גנזו לצדיקים בתורה [עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ז ושם בהגה כ"ג], וכשאדם הצדיק לומד תורה לשמה צופה מסוף עולם ועד סופו, עכ"ל. ובלקט אמרי פנינים דר"ט ע"ג העתיק זה וז"ל, לפי מה שקבלתי ממורי שעיקר עסק תורה ותפלה, הוא, שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך האותיות התורה והתפלה שהוא הנקרא לימוד לשמה, שבזה אמר ר' מאיר זוכה לדברים הרבה, ומגלין לו רזי התורה, שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה, וידע איך יתנהג בתורה ועבודת השם יתברך, מלבד שרואה עולמות של מעלה, וכרוזין של מעלה ,ובענין הכרוזין של מעלה עיין לעיל פ' דברים בהגה ג'] ויהיה לו כל מדות טובות שבעולם, ענוה ושפלות רוח ולב שמח, ומאיר באור צח ובאהבת ישראל, וסבלנות חלישות דעת וחרופין וגדופין, ויהיה שמח בתורה ובמצוות יותר מכל, ויקבל הכל באהבה ובאמונה שלימה, שמעתי מפי מורי כהנה וכהנה, ושמעתי ממורי [עיין לעיל פ' בראשית אות כ"ב ושם בהגה] כי א סוד אלופו של עולם טמיר וגניז בגוויה, ואות ב שני אלפין עד אות ת ארבע מאות אלפין, אם כן, שודש התורה ואותיותיה הקרובים יותר אל אור אין סוף ואל החיות הרוחניי של אור אין סוף הוא אות אלף ואחר כך יורד והולך ומתלבש זה בתוך זה, ונתרחק מן

החיות עד אות ת', שהוא מלכות שבמלכות, ששם קליפת נגה ממית ומחיה נחש נחושת, ושם כל המחשבות רעות של יצר הרע, וצדיקייא שלוחי דמטרוניתא לקשר עצמן אל האותיות, ולהעלותן במחשבות קדושות עד מחשבה עליונה, ואז מעלה אותם מתהום ארעא עד רום רקיע, את ניצוצי השכינה שהיו בלבושים מכוערים כאלה, על ידי האותיות של תורה ותפלה, שנקרא זה לימוד לשמה, לכך זוכה לדברים הרבה שיש כמה מדרגות בכל אות והוא מזכה אותן להעלותן וזוכה עמהם עכ"ל, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה ט"ו ושם בהגה פ"ב אריכות גדול בענין זה

ובס' ליקוטים יקרים ד"ד ע"ב כתב וז"ל, העוסק בתורה לשמה פי' לשם ה' זוכה לדברים הרבה, פירוש, ממילא נתרבה אליו הדיבור בחכמת התורה עכ"ל, ומה שכתב שם אח"ז כשאדם מדבר דיבור טוב כו' העתקתי לעיל פ' בראשית אות ק"ב ע"ש.

ועין בס' כתר שם טוב די"ט ע"ג שכתב וז"ל, העוסק בתורה לשמה פירוש לשם ה' זוכה לדברים הרבה, פירוש ממילא נתרבה אליו הדיבור בחכמת התורה כי כשאדם מדבר דיבור טוב הדיבור הוא החיות של האדם והחיות הוא ממנו יתברך שמו אז הדיבור סלקא לעילא ומתעורר הדיבור העליון, ומשפיע עליו יותר חיות מלמעלה עכ"ל, ונראה לי שהרב כתר ש"ט הרכיב בזה שני דיבוריס נפרדים שהיה סבור דהא בהא תליא ובאמת הם שני דיבורים נפרדים וכן מוכח בס' צוואת הריב"ש די"ב ע"ב שהוא ענין מיוחד.

פירוש ל

ענין סגולה זו מבואר לעיל פ' בא אות ה' ושם בהגה י"א ע"ש.

פירוש לא

וכל ענין זה מבואר לעיל בפ' בראשית בהגה יו"ד ע"ש.

פירוש לב

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קל"ז, ועיין בס' אור הגנוז לצדיקים פ' מקץ וז"ל, בשם הבעש"ט ז"ל, האותיות שבתורה הם כלים וחדרים של הש"י, שעל ידי כוונת האדם ממשיך בהן את אצילות אור עליון, כמו שכתוב בזוה"ק (אחרי דע"ג ע"א) הקב"ה ואורייתא כולא חד, ולתוכן צריך האדם לתת כל הכוונה שהוא הנשמה, וזהו הדבקות הקב"ה ואורייתא וישראל כולא חד, עכ"ל.

פירוש לג

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א ושם בהגה, בשלח הגה זיי"ן ד"ה ובתוי"י.

ובליקוטים יקרים ד"ג ע"ד וז"ל, כשמדבר דברי תורה ברבים יהיה כוונתו שיתכבד ויתפרסם הקדושה, עכ"ל, וכ"ה בכש"ט די"א ע"ב.

פירוש לד
עיין לעיל פ' מצורע אות כ'.

פירוש לה
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"א, ועוד עיין שם בתוי"י פ' שלח דף קמ"א ע"ג שהזכיר גם כן ענין זה, ועוד עיין שם בס' תוי"י בדף קמ"ג ע"ב מענין זה.

פירוש לו
עיין לעיל סו"פ נח אות קע"ו, ופ' שמות אות ט"ז שהדרשה משבר הקליפות, ועוד עיין לעיל פ' ויצא בהגה י"א.

פירוש לז
עיין בתיקוני הזוהר תיקון כ"א דע"ח ע"א שהביא מקודם לשון הכתוב אלביש שמים קדרות, ואחר כך ובההוא זמנא אתמר באדם לבשו שמים קדרות וגו', וכן בזוהר חדש יתרו דל"ה ע"ב הובא לשון הכתוב לבשו שמים קדרות ושק אשים כסותם ע"ש.

פירוש לח
ובס' צפנת פענח דל"א סוף ע"ב כתב וז"ל, צחות לשון הש"ס לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה, לשון ציווי, כדי שאם יעסוק אחר כך לשמה, אז מתוך שלא לשמה בא לשמה כאשר שמעתי בשם מורי שיעלה הפנימיות מן שלא לשמה וכו' ודפח"ח, ועיין תוי"י פ' בראשית ד"ט ע"ב ס"ה יתבונן ע"ש ועיין לעיל פ' פינחס אות ה', ועיין בס' צפנת פענח דנ"ו ע"א וז"ל, כמו שיש פרעה ומצרים בכללות כך יש בחי' פרעה ומצרים בפרטות אומה ישראלית כי תואר שם ישראל הוא שכל מעשיו לשם שמים וכו' משא"כ המוני עם וכו', ויש שני סוגי התורה גם כן, אחד פנימיות התורה הנקרא נשמה וצורה, והשני הוא לבושי וגידי התורה,וכל אחד חפץ בלימודו השייך לשרשו כמ"ש במק"א ביאור משנה (פסחים מ"ב ע"א) אף תכשיטי נשים כו' על פי ששמעתי ממורי (שבת דקמ"ה ע"ב) תלמידי חכמים שבבבל מצויינין שאינן בני תורה כו' יעו"ש, ועיין בס' בפ"י דקכ"ב ריש ע"ג כי יש שני סוגי אנשים בלומדי תורה אחד נקרא תלמיד חכם, ב' נקרא חכם, וההפרש בין זה לזה, כי סוג ת"ח אינו מבחינת התורה עצמה רק מתולדות התורה, משא"כ תואר חכם הוא מצד התורה עצמה הנקרא חכמה ומצדה נקרא חכם כמ"ש במ"א מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין שאינן בני תורה וכו', כי מצד נשמת התורה שהיא הדעת, נקרא בני תורה וכר' יעו"ש, עכ"ל, ועוד ע"ש בס' בפ"י דקכ"א ע"א.

פירוש לט
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ע"ו ושם בהגה מ"ז בענין זה, ועוד עיין בתוי"י בהשמטה סו"פ פקודי דע"ה ע"א וזה לשונו, וכשיורד לעומקו להבין הפשט מייחד מלכות עם בינה ודפח"ח.
ובסו"פ קרח דקנ"ד ע"ד ו"ל, שמעתי ממורי זלה"ה כשלומד איזה הלכה ואינו מבין אז הוא בבחינת מלכות, וכשמבין ההלכה על אמיתותה אז מעלה מלכות אל הבינה וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש מ
עיין לעיל פ' וישלח אות י"א בענין זה.

פירוש מא
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה הגה ע"ח מענין זה.

פירוש מב
ועיין לעיל בפרשתינו בסמוך אות מ"ב בענין לשון חכמים אסור ומותר וכו'.

פירוש מג
עיין לעיל פ' בלק אות כ' בענין שאין פתחיהם מכוונין.

פירוש מד
ועיין בס' נוצר חסד בפרק ד' במשנה וכך היה הלל אומר ודאשתמש בתגא חלף הא למדת שכל הנהנה מדברי תורה נוטל וכו', כתב וז"ל, בתגא בכתרה של תורה, חלף נידון בדין בני חילוף, שצריך להתגלגל, מדברי תורה ממה שדורש ואומר פשטים נאים ורמזים [על דרך שמצינו בדברי רבותינו ז"ל בע"ז דט"ז ע"ב] והנאך לבך, ומן וה' יסור לבו כמו (בפ' מטות) ואם הניא ומדברי דייקא, ולא מן התורה, כי אי אפשר שלא ליהנות, מתוקים מדבש ונופת צופים (תהילים י"ט:י"א), נוטל נסתלק שלא בזמנו, (אבות דר"נ פרק כ"ו) מפני מה תלמידי חכמים מתים כשהם קטנים, לא מפני שהם מנאפים אלא שפוסקין מדברי תורה ועוסקין בדברי שיחה, ועוד שאין מתחילין ממקום שפוסקין, ולזה הש"ס של מרן הריב"ש זצ"ל היה מלא שריטות שהתחיל ממקום שפסק, עכ"ל.

פירוש מה
ובס' נוצר חסד בפרק מ' שם אות כ"ב כתב וז"ל, מרן הריב"ש פירש, ומינה לא תזוע, בפחד ובמורא, בתמיה, האיך יהיה זה, לימוד התורה בלתי יראה ופחד. עכ"ל.

פירוש מו
עיין לעיל פ' נח אות ק"ע ושם בהגה קס"א אריכות בענין זה.

פירוש מז

ועיין בס' אוצר החיים פ' אמור דר"א ע"א ד"ה וטעם וז"ל, ומבואר בשער השמות כי חלקי הנשמה שבי"ע הם אלהות, והוא בסוד כהן העובד, כטעם אלהיכם כהן הוא שעובד את עצמו כידוע ממרן הבע"ט, עכ"ל.

ובס' אור תורה ברמזי אגדות דס"ב ע"ג וז"ל, אלהיכם כהן הוא, פירוש דאין עובדים את השם יתברך אלא בכח שנתן ובמחשבה ובדיבור, וזאת הוא עולם המחשבה ועולם הדיבור, נמצא כי מחמתו עובדים אותו, וזהו הקדוש ברוך הוא כהן הוא שעובד בעצמו כביכול את עצמו, כי קביר למשה, משה נקרא השכל, ולפעמים אין יכול האדם לעבוד את השם יתברך מחמת שנסתלק השכל, במאי טביל, כלומר מה תקנה יש לו, אמר לו בנורא, פירוש בהתלהבות, שנופל על האדם התלהבות גדולה שאפילו אדם פשוט יכול לבא למדרגה זו על ידי זה כו' ע"ש, וכן הוא בלשון זה ממש בס' אור האמת ד"ב ע"א.

פירוש מח

עיין בס' נוצר חסד פרק ו' אות ד' שהעתיק ענין זה וכתב וזה לשונו, הקשה מרן הריב"ש זצ"ל מה זה קל וחומר על אות אחת, ופירש, כי הלומד מן הרשע הוא שני דברים, שאינו עושה פירות אצלו ולא נעשה בו רושם, כי אין שם התקשרות רוחא ברוחא, כי נתפרדו כל פועלי און, (תהילים צ"ב:י') ומעתה הם שני דברים, מה שאין כן אם רבו הוא צדיק וחסיד, מקבל ממנו רושם אחד, אות אחד, הארה בנפשו, ורושם אלהות, ופרה ורבה אצלו הקדושה, עד שמאות אחד שנדבק בנפשו נעשה כמעיין המתגבר, וכנהר שאינו פוסק, וכל זה על ידי דבקות רוחא ברוחא ברבו באהבה ובלב ונפש, אז נעשין אות אחת, אות שבת ברית תפלין, חיבוק זיווג נישוק, אות תפלין בלב בדבקות רוחא ברוחא בסוד חיבוק, אות שבת בפה כמו שדרשו חכמינו ז"ל (שבת ד"י ע"ב) בפסוק לדעת, לך והודיעם, דעת גנוזא בפומא דמלכא (זוהר משפטים דקכ"ג ע"א), דביקות נשמה בנשמה בנשיקין דרחימו, אות ברית בפועל משמיע דברי תורה חשמל ונעשה זיווג דבקות נפש בנפש, ויש נגדם ערלה בפה בלב ובברית, שהמקבל מרבו רשע יונק מן הערלה, עד שנעשה רשע גמור ואפיקורוס ר"ל, עיין בתולדות בסוף הספר עכ"ל, [ומה שרמז לסוף הספר הוא זה המאמר שהעתקנו כאן בפנים, אחר אות זה, הוא אות ס"ב שמסיים שם שנתחבר אות של כל אחד].

ועיין בספר נועם מגדים פ' בלק וז"ל, אמרי קדוש מוהר"י בעש"ט זצללה"ה, כי הרב מוליד דעת לאדם, אם הוא צדיק אזי כשלומד עם התלמיד רק הנגלה, מחמת שבמצפוני

לבו יש סוד הדבר, והדיבור נכנס באוזן התלמיד, לאחר זמן ישיג התלמיד גם הנסתר, ולא כן ברשעים, וזהו שני דברים בלבד, עכ"ל.
ובס' תפארת שלמה פ' בלק ד"ה מברכיך, ובפ' ראה ד"ה את הברכה וז"ל, הנה ידוע בשם הבעש"ט ז"ל במשנה דאבות כו' והקשה איך הקל וחומר משם על אות אחת, הלא הוא למד שני דברים, ופירש הבעש"ט כי האור תורה הוא בחינת אור זרוע לצדיק (תהלים צ"ז), בחינת זרע הוא בהשפעה, ומוליד על ידו הרבה, כי על ידי זרע אחת מפרה ומרבה יותר, כן על ידי דיבור אחד של הצדיק אל המקבל, הנה הדיבור מתרבה בלב המקבל גם אחר כך, לחדש על ידו חידושים רבים, אבל מי שאיננו בבחינת צדיק כזה אין דיבורו מתרבה, וזהו שלא למד אלא שני דברים בלבד ולא יותר, עכ"ל, וכן הוא שם בשער הק"ש ד"ה והיו.
ושם בדרושים לשבועות ד"ה ונחזור לענינינו וכתב וז"ל, בדיבור הצדיק אור האלהות שופע ומדבר בו, ושוב בהדיבור ההוא כלול כל התורה והמצוות, כמו שנאמר (תהילים צ"ז:י"א) אור זרוע לצדיק, כלומר שהאור העליון הנה הוא כלול בתוך הצדיק וצפון וזרוע בו, להשפיע ממנו אל המקבל, עד אשר מטפה אחח יצא קומה שלמה רמ"ח אברים ושס"ה גידים, שהם כלולים בדיבור אחד, לכך הנה הדיבור של הצדיק פרה ורבה בלב השומע, כמו שביאר הבעל שם טוב על משנת הלומד מחבירו פרק אחד, עכ"ל.

פירוש מט

ובס' דגל מחנה אפרים פ' יתרו, וז"ל, זה גלוי מאדוני אבי זקיני זללה"ה כי הלומד מצדיק הוא דבר גדול כו' ע"ש.
ובס' מדרש פינחס החדש אות נ"ב וז"ל, סיפר מהבעש"ט, שאחד היה כותב דברי תורה משמו, וציוה את המוכיח לעיין ואמר שאין בו דיבור אחד מדבריו, ואמר הבעש"ט כי לא שמע לשם שמים על כן נתלבש בו קליפה ושמע דיבורים אחרים, עכ"ל.

פירוש נ

עיין לעיל פ' יתרו אות ח' ושם בהגה ו', ועיין לעיל בפרשתינו בהגה כ"ח שכל אחד ואחד מאתוון אלו יש בו אלפים ורבבות אותיות כו'.

פירוש נא

ובס' כתונת פסים דל"ו ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי שבכל דיבור יש יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ויש ג' סוגי הדיבור הנקרא ג' מיני זיווג, א' זיווג המלך עם מטרוניתא שלו שהוא ידוע ונראה למלך עצמו, ב' זיווג בן המלך וזוגתו שאין הזיווג נראה לעיני המלך רק קירוב שעל ידי סיפור דברים הגורמים זיווג, והמלך יודע ומתענג מזה, ג' זיווג

עבד ושפחה שגם קירוב דברים אינו לפני המלך, רק זירוז עבודתן נגלה למלך וכו', והנה הדיבור בעניני משא ומתן, הוא זיווג עבד ושפחה, והדיבור שבין אדם לחבירו, קירוב דברים הוא זיווג בן המלך וזוגתו, והדיבור בתורה ותפלה כשהוא מעוטף בטלית ותפלין, הוא הוא זיווג מלכו של עולם ומטרוניתא, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ודפח"ח, עכ"ל.

ובס' צפנת פענח דכ"ד ע"ג כתב וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה פירוש המשנה (באבות פרק ב') כל תורה שאין עמה מלאכה וכו' וביאר כי יש ג' מיני דיבור שהם ג' מיני זיווג, א' זיווג המלך ומטרוניתא, ב' זיווג בן המלך וזוגתו, ג' זיווג דעבד ושפחה וכו' והנה הדיבור בתורה ותפלה שהוא זיווג הקדוש ברוך הוא, שישמש באבר חי דהיינו עם המוחין שהם יה חכמה ובינה, דחילו ורחימו, ויהיה נמשך על ידי אות ו' אל הדיבור שהוא ה וכו' יעו"ש, עכ"ל, השייכות שיש לזה עם משנה דכל תורה שאין עמה מלאכה וכו' מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה ק"ס ע"ש.

ובס' תולדות יעקב יוסף בסופו דר"ט ע"ב, וז"ל, עוד שמעתי ממורי ביאור פסוק (משלי ג':ל"ד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, וביאור משנה (אבות פרק א') והוה מתאבק בעפר רגליהם, על פי משל ששלח המלך בנו למלחמה, וביקש ממנו שיברר פסולת המאכלים לעשות ממנו אוצר וכו', וכך עשה הבן, ואחר כך בא הבן במצור והוצרך לאכול העפרורית המאכל עד שכבש המלחמה, ובא הבן מהמלחמה וסיפר לאביו, והשיב לו אביו לכך נתכוונתי מתחלה, וזהו שאמר כי שיחת חולין של תלמיד חכם שהוא מדבר ללצים, לענוים יתן חן על ידי זה, וזהו שאמר הוה מתאבק וכו' ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש נב

ענין קטנות וגדלות בכלל, מבואר לעיל פ' בראשית אות ע' ושם בהגה נ"ט, וענין קטנות וגדלות בת"ח, בפ' וישלח אות י"ד.

פירוש נג

ובס' נוצר חסד פ"א אות י"א הביא וז"ל, מרן אלקי הבעש"ט פירש אם הרב דומה למלאך יבקשו תורה, ואמר שאין לבקש מתלמיד חכם הצדיק שיאמר תורה, אם הוא אינו אומר בעצמו, כי דרך הצדיק שאינו אומר תורה אלא בבחינת המדרגה שעומד בה, ואפשר הוא כעת במדרגת הקטנות היותר שפל, ויאמר כמו שהוא עומד, ואתה תשתה ותמות, אלא אם הוא רב דומה למלאך, שהוא עומד תמיד על מדרגה אחת, היינו שניטל ממנו כבר חיזו דהאי עלמא, אז תוכל לבקש תורה מפיהו שיאמר לך, עכ"ל.

ושם בפרק ה' אות י"ב כתב עוד וז"ל, כמו שביאר מרן הריב"ש אם הרב דומה למלאך יבקשו תורה מפיהו, יבקש ממנו שיאמר תורה ומוסר, כי צדיק אינו אומר חידושי תורה אלא במדרגה שהוא עומד, ואם הוא דומה למלאך שעומד קיים, שכבר נזדכך מאוד לקדושה, יכול אתה לבקש שיאמר תורה כי בודאי יהיה לך טובה גדולה, ואם אינו דומה עדיין למלאך, אם הוא אומר מעצמו אתה חייב לשמוע, אבל אתה אל תבקש ממנו, כי אפשר הוא בקטנות גדול ויאמר לך כפי מדרגתו ויזיק לך הרבה, עכ"ל.

פירוש נד

בענין זה עיין לעיל בפ' בראשית בהגה קנ"ד ד"ה ואלמדך אחי דרכי עבודה וכו' באריכות.

פירוש נה

עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות י"ט מענין זה.

פירוש נו

עיין בס' סור מרע ועשה טוב, בסוף חלק ועשה טוב, וז"ל, ואמר מורי [רבינו הקדוש הרבי מלובלין זי"ע] בשם הבעש"ט נבג"מ [על אותן שיצאו מן הדת ר"ל בחילול השם גדול ממעשה הידוע] שלמדו הטפשים זאת החכמה [סודות התורה] בלא כח ובלא דעה ממורא פחד שמים, ולכן הגשימו, ועל ידי זה יצאו ר"ל, עכ"ל, ועיקר כלל זה עי' במסלות חכמה כלל ב'.

פירוש נז

ובכתר שם טוב ד"כ ע"ג כתב וז"ל, וכן יקדש את עצמו ודיבורו בשכבו כדי שלא יבא לידי מקרה לילה, ח"ו, וזהו שכתוב (משלי כ"ו:י"ד) הדלת תסוב על צירה, פירוש על שני הצירים, ציר העליון והתחתון סובבת הדלת, וכן העצל על מיטתו פי' להתקדש בשכבו וקומו, עכ"ל, ועיין לעיל סו"פ נח בהגה קס"ד סגולה להבריח וכו'.

פירוש נח

ועיין בס' ליקוטים יקרים ד"ד ע"ג וז"ל, טעם למה בעת הבוקר נופל שינה על האדם יותר מכל הלילה, אף אם היה ניעור כל הלילה, מפני שהוא בעת הזאת בסוד הדורמיטא (עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס שהשינה הוא סוד דורמיטא ע"ש] כי עתה מוכן הוא למוחין העליונים יותר מבלילה כמו בז"א, ועיין בק"ש דקרבנות בס' משנת חסידים (בתפלת העשייה פרק ג' הלכה זיי"ן), והוא סוד איידי דטריד למפלט לא בלע (עיין גמרא חולין ד"ח ע"ב) אידי דטריד למפלט מוחין דלילה לא בלע מוחין דיום, עכ"ל.

פירוש נט

וכתב שם בס' זכרון טוב שהרב הקדוש מוהר"י ז"ל מנעסכיז כפל דברים אלו כמה פעמים, וקילס אותם שבאמת יש לחוש לזה ע"ש, ועיין בס' אמרי צדיקים בכתבי ר' צבי חסיד ז"ל דכ"ו ע"ב שהביא ממש כעין זה בשם האר"י ז"ל ע"ש.

פירוש ס

ובס' אגרא דפרקא אות ר"ה כתב וז"ל כתבו תלמידי הבעל שם טוב, ליזהר בעמדו ממטתו, שתהיה המחשבה והמעשה הראשונה להשם יתברך בתורה ומצוות, ועל ידי זה יהיו נגררין כל המחשבה ודיבור ומעשה של כל היום, כי הוא בחינת ברא בוכרא ואח הגדול שכל האחין נגררין אחריו וחייבין בכבודו וכו', ועיין לעיל פ' לך אות י"ד.

פירוש סא

וכבר נתבאר דבר זה באורך לעיל בפ' בראשית אות קס"ה ושם בהגה קמ"ב.

פירוש סב

ולפי שהדבר נוגע לדינא אמרתי להעתיק גם יתר דברי הדעת קדושים שם, וז"ל, שמלשון חכמינו ז"ל משמע שרק בברזל שייך מקצר (וכן משמע במג"א סוף סי' ק"פ), ומה שאין נוהגין לעשות תיק למזוזה מכסף וזהב (להידור מצוה) הוא מחשש גנבת התיק, וגם בברזל אין קפידא כל כך, ורוב התיקין אי אפשר בלי יתדות ברזל, ובשלחן הוא שאמרו חכמינו ז"ל, בסמך קצת למה שאמר הכתוב לא תניף, שלחן כמזבח (ברכות דנ"ה ע"א) עכ"ל.

ומצאתי בס' מיכלא דאסוותא בי' צ"ה (די"ט ע"ד) וזה לשונו, ובדעת קדושים מצד בזה להקל, ואמנם מצאתי בספר הזכרונות להגאון הקדוש דבר שמואל פרק ט' מביא ראיה להניח המזוזה בשפופרת של קנה, והביא מהמע

ה (פרק ט"ז דכלים משנה זיי"ן) בית המזוזה ומפרש ברמב"ם בית מעץ כמין קנה, ובפרק י"ז (משנה ט"ז) מקום שיש בו בית קיבול מזוזה ע"ש, ונראה לענ"ד כיון שבספר הנ"ל לא הביא דברי הרע"ב דמפרש קנה של מתכות, רק הביא דברי הרמב"ם, מוכח דסבירא ליה שלא ליתן בשפופרת של ברזל, וכדעת הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן, עכ"ל.

ואני המסדר מצאתי בריש ספר רזיאל המלאך (בדף הששי סוף ע"ד) בזה הלשון ולכך כותבין במזוזה שדי וברזל שעל המזוזה נוקבין כדי שיהיה נקרא וניכר שם שדי להבריח המזיקין כו' ע"ש הרי מפורש המנהג לעשות מברזל,

עקב

פירוש א

ובס' כתר שם טוב ח"ב ד"ג ע"ב וז"ל, ואפילו אם עושין מצוה לא לשם שמים, דהיינו שעושה עם איזה פנייה, נמצא שעושה בזה פירוד ח"ו, מפני כי אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד (עיין הלשון בזוהר הקדוש אחרי דע"ג ע"א), נמצא אם עושה מצוה כתיקונה, נעשה מצוה זו והקדוש ברוך הוא כביכול חד, כי הכל קדושה אחת מרוחניות אחד, אבל אם עושה שלא כתיקונה, נמצא שנעשה קליפה סביב למצוה זו, שלא תוכל להתאחד עם הקדושה של הקדוש ברוך הוא, ונעשה פירוד בין הקדושה של מצוה זו ובין הקדושה של הקדוש ברוך הוא, וזאת נקרא קליפה, שנעשית קליפה סביב למצוה זו, כדי שלא תוכל להתאחד עם קדושתו יתברך שמו וד"ל, עכ"ל, וכן הוא בס' לקוטי אמרים ד"ב ע"א.

ועיקר המאמר המבואר בפנים עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה נ"ה ד"ה ובלקט, ועיין לעיל פ' ואתחנן מן אות ל"ו והלאה.

פירוש ב

דברי ס' חסד לאברהם הללו עיין לעיל בפ' בראשית בהגה י' ולעיל פ' ואתחנן אות ל"ח ע"ש.

ובספר כתם אופיר (על מגלת אסתר פ"ג בפסוק ב') כתב וז"ל כמו שאירע בעליות נשמה בגן עדן שאל מרן לאחד מה עמך השיב כשנותנין לי שכר המצוות אזי יש להם ריח רע מחמת שעשיתי הכל בפניות עכ"ל.

פירוש ג

זה מבואר לעיל בפ' בראשית מן אות מ"ח והלאה באריכות בפנים ובהגה שם במקומו ועוד שם בהגה ק"ד ע"ש.

פירוש ד

ובס' תוי"י נזכר משל זה כמה פעמים ובקצת שינויים, רק שבשום מקום לא הזכיר מפורש שהוא בשם מורי ז"ל, ה"ל בפ' בחקותי דקכ"ה ע"ב, דמבואר על פי משל שנאבד למלך אבן יקר הערך במצולות ים והוצרך לשלוח בניו שם, והיה בזה ג' סוגים, א' שסבר שאביו השליכו מעל פניו ונשאר שם, ב' שחשק לחזור למקורו לאביו ותו לא, ב' שהבין שביאתו לשם הוא לאיזה תועלת וחיפש ומצא האבן טוב. וחזר לאביו בשמחה, עכ"ל, וכן הובא בלשון זה עצמו בס' כתונת פסים ר"פ בחקותי דכ"ח ע"א.

ובס' צפנת פענח לפ' בשלח דמ"ו ע"ג הביא משל זה בזה הלשון, דכתבתי במקום אחר משל למלך שנאבד ונפלה אבן אחד או הרבה בעמקי מצולה, ולאהבת האבן הטוב שלח בניו שמה להעלותה, ויש בזה ג' סוגים, אחד חכם שטרח ויגע ומצא האבן טוב ושב אל אביו בשלום, ב' שאמר הלוואי שיצא בעצמו מעמקי מצולה, ב' שנשאר בעמקי מצולה כו' עכ"ל.

ושם דצ"ב ע"א, ובכתונת פסים דכ"ה ע"ג, ובבן פורת יוסף ד"כ ע"ב, ודפ"ג ע"ד, רמז על משל זה בקיצור וז"ל, דכתבתי במקום אחר משל שאבד המלך אבן טוב יקר הערך והוצרך לשלוח בנו אחריו ויש בזה ג' סוגים וכו' עכ"ל.

ובתוי"י פ' אמור סקי"ב ע"ג הביא המשל בארוכה וז"ל, וכאשר זכרתי בפ' כי תבא משל למלך שנאבד לו אבן טוב יקר הערך, ונתיירא לשלוח עבדיו, ושלח את בניו שמה, והיה בזה ג' סוגים, אחד התאמץ בכל כחו למצוא האבן טוב, ב' שצעק אל אביו וכו', ג' שנשאר במצולות ים וכו' יעו"ש, אך שראה המלך ששוהין לבא ולמצוא האבן, נתייעץ לפזר עוד מעות של כסף וזהב ופרוטות כדי שיפשפשו ויחפשו המעות, אז אפשר שימצאו האבן וכאשר ספרו במעשה שאחר החורבן ציון שדה תחרש וזבלו על כותל מערבי עד שקם תוגר אחד ופיזר מעות על מקום ההוא], ותינוק שאין בו דעת כאשר מצא פרוטה נסתפק במועט. ויש שהיה לו דעת יותר וליקט מטבע כסף, ויש זהב, אבל העיקר למצוא האבן טוב, והכי נמי כל התורה והמצוה ניתן לברר רפ"ח ניצוצין וכו' שהם האבן טוב שירד למצולה, ונתן השם יתברך התורה לישראל בסוד פרד"ס, והעיקר הוא הסוד שהוא האבן טוב כו' ע"ש,

ובס' שפת אמת לרבינו ז"ל פ' שלח דמ"ח סוף ע"ג וזה לשונו הקדוש, ואיתא בספרי קודש המשל מהמלך שהטמין החפץ ומצוה לבנו שיחפשנו, ומסייע לו, באופן שיוכל לגמור בעצמו ושיהיה נקרא על שם הבן, וכמו כן הקדוש ברוך הוא שזרע אור בעולם, ושלח נשמת בני ישראל בעולם, ומסייע להם בכח התרי"ג מצות שהם נרות ועצות להאיר תוך החושך, עכ"ל.

פירוש ה

עיין לעיל בפ' יתרו בפירוש הודו בביאור הפסוק רעבים גם צמאים ע"ש.

פירוש ו

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס ובפ' ויחי בהגה ד'.

פירוש ז

עיין לעיל פ' תרומה אות ה'.

פירוש ח
עיין לעיל פ' לך אות י"ד ושם בהגה י"ט, ועוד שם באות ט"ז וכן בעת האכילה יהיה מחשבתו וכו' ע"ש.

פירוש ט
עיקר דבר זה מבואר לעיל פ' בראשית בהגה ס' ד"ה ובתוי"י ושם באות ע"ו ובהגה ס"ד, ועיין בס"ס דמ"א בקונטרס דברים ששמעתי מפי אא"ז, וז"ל, משל בן מלך ששלח אותו אביו למדינה אחרת שאוירה לא טוב, ונתן לו מלבוש שבעת יציאתו לחוץ ילבוש אותו מלבוש, מפני האוירים לא טובים, וסגולת האויר היה שעושה מום בגוף האדם, ובמלבוש נכנס גם כן המום כמו בגוף, וזה צריך שמירה, והנמשל הוא האדם ונשמתו הוא המלבוש וד"ל, עכ"ל.

פירוש י
עיין לעיל פ' שמות אות ה' ושם בהגה ד' ע"ש בד"ה ושם לפ' ויחי כו'.

פירוש יא
ובס' כתונת פסים פ' קרח דמ"א ע"ד וז"ל בשם מורי זלה"ה כי דם האדם הוא ריבוע אהי"ה [עיין לעיל פ' וארא אות זיי"ן], וכשיש עכירות בדם אז האדם הוא בחינת אחוריים דאו"א גימטריא תשכ"ח וכו' מה שאין כן הפנים וכו' ודפח"ח, עכ"ל, וע"ע שם פ' תזריע די"ב ע"ב.
וענין עכירות הדם עיין לקמן פ' האזינו אות ד' ואות ה' ע"ש.

פירוש יב
עיין לעיל פ' שמות אות י"ח ושם בהגה כ"ב.

פירוש יג
עיין לעיל פ' מקץ אות י"א ופ' שמיני אות א' מענין זה.

פירוש יד
עיין לעיל פ' לך בהגה ט' בענין אוקירו לנשייכו.

פירוש טו
עיין לעיל פ' בהעלותך בהגה א', ולקמן בסמוך בהגה י"ז ד"ה וזהו גם כן כו' ע"ש.

פירוש טז
בס' ליקוטים יקרים דט"ו ע"ד וז"ל, כתיב (דה"י א' כ"ח) דע את אלהי אביך, שתהיה מקושר אליו בהתפשטות הגשמיות, ומתחלה שנופלת עליו יראה [יראה חיצונה] שירא לעצמו שימות מיד ואם יקבל על עצמו אף מיתה, אז תפול עליו יראה העקריית, וזהו

כבוד נאצל (בהקדמת תיקוני הזוהר ד"ו ע"א), כי העבודה הפשוטה הוא כבוד נברא, ופירוש כבוד נברא הוא מחמת שרואה כל הנבראים שבעולם, ומחמתם מכיר את כבודו יתברך שמו, ועובד אותו, שמכח גדולת העבד ניכר גדולת האדון, והוא נקרא בשביל זה עבד להשם יתברך, לפי שעובד מחמת עבדיו, אבל בשביל כבוד נאצל יבא למדרגת בן, כמו כן אוהב את אביו אף על פי שלא עשה לו שום טובה, ונאצל הוא לשון הפרשה שנפרש ממנו השגת ידיעת השם יתברך, וכל מה שיש יותר העלמה, העבודה יותר חשוב אצלו, ובשביל זה אוהב אותו. עכ"ל,

פירוש יז

בתוי"י פ' בראשית די"ב ע"א וז"ל, שמעתי מהרב המוכיח מו"ה אריה ליב גלינר פירוש המשנה (קדושין דל"ט ע"ב) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו וכו' דיש בכל מצוה שעושין יחוד שם הוי"ה ברוך הוא וזה תכלית הכל, שכל מה שאדם עושה, הן בגשמי הן ברוחני, יהיה כוונתו לייחד ד' אותיות הוי"ה [עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס ד"ה ובפ' אמור ע"ש], ואין לך שום דבר גדול או קטן, בכל העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה שאין בו ד' בחינות הנ"ל.

והוא, כי בכל דבר יש יראה ואהבה, ונתחיל למטה בענין היראה, חתול ועכבר, וזאב עם גדי, ואימת ויראת גבור על החלש הן בחיות ועופות הדורסין, ובפני אדם שהם פגעים רעים, עד שנמשך זה בכל העולמות עד למעלה למעלה שהוא שורש היראה לכל היראות, הוא יראה מפני פחד ה', והדר גאונו.

וכן בחינת אהבה הוא בכל העולמות מלמטה למעלה, אהבת אכילה ושתייה ומשגל וכל תאוות העולם הזה בכל חיות ועופות, ובני אדם, ולמעלה שורש כולם הוא אהבת הבורא יתברך שמו [עיין לעיל פ' לך אות ט"ו].

והנה האדם לפי בחירתו יש מדבק עצמו אל אהבה ויראה הגשמיי למטה בתאוות המשגל, ויראת אדם זה מזה, ואין רצונו במושכלות, אך אדם השלם שהוא מדבק עצמו אל שודש האהבה והיראה, הוא הנבחר מכולם, והוא מברר ומעלה המדות להדביקם בשרשם, שהוא הפנימי לכולם, כי יראה ואהבה בעולם הבריאה הוא הפסולת של אצילות, וכן יראה ואהבה של יצירה הוא הפסולת של בריאה, וכן של עשיה הוא פסולת וזבל של יצירה.

והנה אהבה נמשך מאות י' של שם הוי"ה, ויראה נמשך מן אות ה' של השם וקודם כל מצוה צריך ללמוד הדין של המצוה שידע על בוריו, וגם שיאמר בפה מלא הריני עושה

לקיים מצוה פלוני [עיין לעיל פ' מטות אות ב'] הרי ו' של השם בסוד קול, ומעלת המצוה עצמה ה' אחרונה שבשם הנקרא דיבור, ובזה נשלם השם כשעושה מצוה בסדר הזה.
והנה הוי"ה בחילוף אתב"ש הוא מצפ"ץ ואם כן מצוה הוא שם הוי"ה ממש, כי יה הוא בא"ת ב"ש מצ ואותיות וה של השם הוא כפשוטו, ובזה יובן כל העושה מצוה אחת, ר"ל שמחבר ד' אותיות של השם שהוא אותיות מצוה שיהיו אחת, דהיינו באהבה ויראה וקול ודיבור, שעושה המצוה לייחד ד' אותיות השם לאחת, מטיבין לו ומאריכין ימיו ודפח"ח, עכ"ל.
ובס' יתרו דנ"ו ע"א וז"ל, קבלתי מפי חכמים וסופרים דבר גדול נמצא בעולם, והוא ענין יראה ואהבה שנמצא בכל העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, ובכל המדרגות שבעולם נמצא דבר זה, ונתחיל מפחותים שבנבראים, כי העכבר יש לה יראה מהחתול והחתול יש לה יראה מהכלב, וכן הגדי מן הזאב והזאב מן הארי ושאר הדורסים שבחיות, וכן בעופות וכן בבני אדם אימת חלש מהגבור, ומוראה של מלכות על כל הנבראים שבבני אדם עד למעלה למעלה שהוא שורש כל היראה.
ואמרינן בגמרא (ברכות דל"ג ע"ב) בקרא מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וכו' ופריך בש"ם וכי יראה מלתא זוטרתא הוא הא אמר ר' יוחנן אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד שנאמר (ישעיהו ל"ג:ו') יראת ה' הוא אוצרו, ומפני אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא ע"ש, ורבו המפרשים להקשות בזה הא זה נאמר לישראל ולדידהו אינו מלתא זיטרתא, ונראה דמה שאמר כי אם ליראה את ה' אלהיך אינו משום דיראה מלתא זוטרתא רק לפי שיש הרבה מיני יראה, וראוי לאדם המשכיל שיבחר ביראה אחת במעט ולא במרובה, וכמו שכתב בס' חובת הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ד') כי עבודות החנף הרבה מה שאין כן החכם אינו עובד אלא אחד, והכי נמי כך, כי כבר הזהיר הכתוב (תהילים ל"ב:ט') אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן וכתבתי שם כי יש שלשה מדרגות במין בני אדם [עיין לעיל פ' בחקותי אות ז' ושם בהגה ט"ו] ונזכיר כאן הבינוני, כי אדם הוא עולם קטן, וכאשר כתבתי במשנה (אבות פרק ב') דע מה למעלה ממך [עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קל"ז ושם בהגה קל"ג] ר"ל כי נודע מהענין של מטה מה שיש למעלה, והוא ממך, כי לפעמים נופל על האדם איזה יראה מהשררה או מבני אדם הרעים והלסטים, יראה האדם להדביק נפשו בשורש היראה שהוא לירא מפניו יתברך שמו בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין (הקדמת הזוהר די"א ע"ב), וזה היראה שנפל עליו הוא כדי לעוררו שיש לו לירא מהעוונות שבידו, כי (ישעיהו ל"ג:י"ד) פחדו בציון חטאים, ויתן לב לשוב ולירא מיראתו

יתברך שמו, ואז מקשר כל מדרגות היראה ממנו עד למעלה בשורשן, ואז שום מורה ויראה לא יעלו על ראשו, כי נמתקו בשורשן.

וזהו שאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, שאז נתבטלו ממך כל מיני היראה שבעולם, שהם הרבה, אחר שנתקשרת ביראה היחידית של יחידו של עולם, מה שאין כן הכסיל שאינו ביראתו יתברך שמו, אין מספר וקץ למיני יראתו ופחדיו המרובים, וזהו שאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם לבחינת יראה אחת שהוא ה' אלהיך, ולא שיהיו לך הרבה מיני יראה.

וזהו גם כן כוונת המצוה את ה' אלהיך תירא, ר"ל דודאי יש מרבה מיני יראה בכל הנבראים שנבראו על ידי כ"ב אותיות התורה, וזהו שאמר א"ת [היינו מן א עד ת כל כ"ב אותיות שבתורה כדלעיל אות ט"ז בפנים] רק עצה היעוצה לך שתקשור כל מיני היראה בשורשן, לירא את ה' אלהיך, וממילא יראת חכמים בכלל, דכבר נאמר (שמואל א ב':ל') כי מכבדי אכבד וק"ל.

וכמו שיש מדרגת היראה בכל העולמות ובכל הנבראים כנ"ל, כך יש מדרגת אהבה בכל העולמות ובכל הנבראים, כי יש מי שאוהב לאכול ולשתות, או אהבת המשגל, וכיוצא בזה הרבה, ושורש כולם אהבת הבורא יתברך שמו, והנה כל אדם מדבק את עצמו אל הבחינה אשר אהבתו תקועה בלבו, וכמאמר החכם, אם תרצה לידע מהותו של איזה איש, תראה עם מי הוא מדבק את עצמו ומתחבר לו, וכמאמר רבותינו ז"ל (ספרי ריש פ' דברים) הדבק לשחוור וישתחוו לך וכו', ולכך יראה האדם כשנופל עליו איזה שמחה, ידבק בשמחתו יתברך שמו, ולדבק בו שהוא שורש הכל, עכ"ל וכן הוא שם בפ' עקב דקע"ט ע"ד.

ושם בפ' ראה דקפ"ב ע"ג כתב וז"ל, כי חיוב טבע בריאות העולם מחייב שיהיה מדרגת היראה מתפשט בכל הנבראים שבעולם וחוש הנסיון מעיד על זה, כי טבע בריאת העכבר להיות ירא מחתול וחתול מכלב, וכבש מזאב וכו', ומורא אדם על אדם וכמו שאמרו (באבות פרק ג') אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ושורש כל מיני היראה הוא יראת השם יתברך אשר הוא אוצרו, ופנימי לכל מיני יראה, שהם רק לבושים וקליפות אל יראת ה' שהוא הפנימית, וכל מיני יראה שנתעורר בעולם הוא לתכלית שיבא מזה אל יראה פנימית, שהוא שורש כל היראה שבעולם, וכמו ששמעתי בשם הרב המגיד מוהר"י ממעזבוז (בגמרא ברכות די"ז ע"א) הוי ערום ביראה בלי לבוש וקליפות היראה ודפח"ח, [תראה פשוט שזה הרב המגיד שרמז עליו כאן הוא הוא רבינו הבעש"ט בעצמו כמו שבסמוך אות כ' בפנים הובא זה להדיא בשם הבעש"ט, ואע"פ שכלל גדול

שבכל מקום שהוא מזכיר את הבעש"ט מזכירו בשם מורי הנה יש יוצא מן הכלל גם כן עיין פ' בראשית בהגה קכ"ה, ובפ' משפטים בהגה י' ד"ה ובפ' חקת דקנ"ח כו'].

ומעתה מבואר קושיית הפילוסוף הנ"ל, שאין זה ציווי ליראה, אלא עצה היעוצה לאדם, בראותו שמתעוררין להתפשט כמה מיני יראה בעולם, אז את ה' אלהיך תירא שהוא שורש היראה וניצול מכולם וק"ל, נמצא מי שאינו רוצה לידבק ביראה האחד שהוא יראת ה', אזי נופל תחת הרבה מיני יראה שבחיוב טבע בריאות העולם, מה שאין כן איש משכיל, ירא השם יתברך על ידי מין יראה אחת שורש הכל, ניצול מכל מיני יראה, שהוא שולט על כל מיני יראה, עכ"ל.

ובפ' יתרו דנ"ח ע"ד כתב זה בקיצור וז"ל, כי יש כמה יראה בעולם בכל הנבראים והם רק לבושים אל יראה פנימית וכו', כי יש כמה מיני יראה בעולם ושורש כולם הוא יראת ה', והדבוק בשורש היראה ניצול מכל מיני יראה שהם לבושים אל יראה פנימית שהוא סוג אחד, מה שאין כן לבושי היראה הם הרבה, עכ"ל.

ושם ד"ס ע"א וז"ל, כי יש מדרגת היראה בכל הנבראים שבעולם, העכבר מן חתול וכו' וכולם הם לבושים אל יראת השם יתברך שהוא פנימית ושורש הכל, ושמעתי בשם הרב המגיד ממעזבוז פירוש הוי ערום ביראה (ברכות די"ז ע"א) ור"ל שידבק את עצמו אל פנימית היראה בלי לבוש וכו' ודפח"ח, ועוד שם בפ' מקץ דל"ה ע"ג, ובפ' שלח דקמ"א ע"ג בשם הרב המגיד מהר"י ע"ש.

ובפ' עקב דקפ"א ע"ד וז"ל, כי יש כמה אלפים מדרגות בענין היראה חיצונית, שהם כולם לבושין אל תכלית ושורש היראה פנימית שהוא יראת השם יתברך, והחכם אשר עיניו בראשו לשורש הכל, מדבק את עצמו אל השורש וניצול מכולם שהם לבושים, וכמו ששמעתי בשם הרב המגיד מהרי"ל הוי ערום ביראה ר"ל בלי לבוש ודפח"ח, עכ"ל, ועוד ע"ש דק"פ ע"ד מענין יראה פנימית.

ושם דנ"ב ע"ג, וז"ל, שמעתי בשם הקדמונים שהקשה פילוסוף מה זה צריך ציווי על היראה מהשם יתברך כשאין היראה באה מעצמה, היפוך מלך בשר ודם שמעצמו יראים עבדיו מהמלך, ותירצו לו כי באמת כשאין יראה הוא גרוע מהיראה, כי החי ירא מהמיתה והגוסס אינו ירא מהמיתה וכו' עכ"ל.

ושם דנ"ו ע"ג, וז"ל, כי את ה' אלהיך תירא אתי לרבות כמה מיני יראה מתפשטות בעולם ושורש כולם יראת ה', ותלמיד חכם מקשר כל מיני יראה בשורשן ונעשה הכל אחדות אחד יראת ה' שהוא אוצרו, עכ"ל.

ובספר צפנת פענח די"ט ע"ב כתב וז"ל, כי מדת אהבה נתפשט בכל הנבראים ושורש כולם אהבת הבורא יתברך שמו, וכן מדת הפחד והיראה מתפשט בכל הנבראים ושורש כולם יראת ה', עכ"ל.

ושם דל"א ע"ג, וז"ל, שמעתי ממורי והובא במקום אחר כי יראת העונש שהיא יראה חיצונית מורה על ידו יתברך פשוטה לקבל שבים, ויתעורר מזה ליראה פנימית הנקרא אהבה, לקבל באהבה, ואז יפטור מיראה חיצונית וכו' ודפח"ח עכ"ל, ועוד עיין שם דס"ה ע"ד מזה.

ושם ד"נ ע"ג וז"ל, ובזה תבין טעם הנ"ל למה בהכנס אל יראה פנימית נפטר מיראה חיצונית, כי יראה הוא במלכות, אשר רגליה יורדת מות [עיין לעיל פ' בראשית בהגה נ"ב], וכאשר נכנס אל יראה פנימית סוד הבינה א אלף בינה (שבת דק"ד ע"א) אז נעשה מן מות ואמת שהוא חיים, ונפטר מן מות יראה חיצונית, כי מקשר מלכות ה תתאה אל ה עילאה, ונעשה מן אנ"י אין ומבטל כל הגזרות כמו ששמעתי ממורי זלה"ה והבן, עכ"ל, [וענין זה שנעשה מן אני אין מבואר לעיל בפ' לך אות כ"ח ע"ש].

ובספר לקוטי אמרים דכ"ט ע"א באמצע ד"ה כלל הדברים איתא שם וז"ל, וזהו (תהלים לא בגבורת הסוס יחפץ, הוא רמז למדרגות התחתונות, שהסוס טפלה לרוכב, והמדרגות התחתונים הם טפלים היינו שבא לו פחד מאיזה דבר, זה מעורר לו יראה, כי באים לו אותיות מהשבירה השייכים ליראה, ולא בשוקי האיש ירצה, שהשוקים הם מדרגות תחתונות, לא מפני שיפחד מפני זה שלח לו הקדוש ברוך הוא, רק רוצה ה' את יראיו המייחלים לחסדו, להעלות היראה, שמיראה זו בא לו אהבת הבורא.

ונמשיל משל לאיש חיל שבא אל האדם לקרוא אותו אל המלך, ובא בכעס גדול ובפחד, ומלובש בגדי אימה ופחד, ובאמת אינו כלום, כי אין לו לאדם לירא ממנו כלל רק מפני שיראת המלכות מלובש בו, שבגדיו הוא סימן שחותם המלכות בו אבל בעצמו אינו כלום, ואם האדם הוא חכם אינו חש לדבר עמו, ואינו מתייירא ממנו מפחדו ומאימתו, רק תיכף הוא ממהר לילך אל המלך עצמו, או לפעמים בא איש בתנועת אהבה, ומי שהוא טפש הוא מתענג ומשתעשע עם השליח, מחמת ששומע ממנו דברי אהבה, אבל מי שהוא חכם יודע שעיקר הוא רצון המלך ואהבתו, ואומר מה לי לדבר ולהתענג עם שליח הזה, אלך לעיקר ושורש התענוג והאהבה, והולך אל המלך ואינו משגיח על השליח,

כך כל הדברים שבאים, הן אהבה הן יראה, ילך למלך שהוא הקדוש ברוך הוא, ויעלה הכל למעלה, הן אם בא לו איזה יראה חיצונית או היזק ח"ו, או נזדמנה לו איזה שמחה ותענוג, הכל יעלה למעלה למלך עליון, ולא יעשה כמו השוטה שהוא מתענג ומשתעשע

ואוכל ושותה ושוהה עם השליח, השלוח לו מאת המלך, ומחמת זה הסיח דעתו ושכח ששלח המלך לקרוא לו , ואף אם אחר כך בוא יבא לפני המלך יחר בו אף המלך מאוד, ושמחתו נהפך לו לתוגה, ולא כן החכם אשר עיניו בראשו, לאמר, מה לי להרבות דברים עם השליח, טוב לי לילך מיד להמלך לעשות רצונו, עכ"ל.

וכל זה הובא בס' לקוטים יקרים ס"ה ע"ב וע"ג, ועוד שם בס' לקוטים יקרים דכ"ב ע"ד, וז"ל, וכתב בכתבים חדשים ממש שהגיעו לידי משל מתוק, למשל מי שהמלך שלח בחימה איש אחד מחיילותיו איש נורא מאוד ומאויים ומפוחד כדרך משרתי המלך, וישלח המלך אחר אחד מבני המדינה למהרו ולהביאו אליו, לדונו שם לפניו במשפט, ואם זה ששלח אחריו הוא שוטה, אזי הוא מפחד מהשליח, ומתחיל להתרצות אליו בשוחד דברים ומתנות, ומה יועיל זה, אבל החכם אומר מה לי לפחוד מזה ולרצותו, הלא פחדו פחד המלך, ואינו יכול לעשות שום דבר בלעדי המלך, טוב לי לילך מהר למלך אולי ארצנו, כי נעימות המלך ותפארתו עבור על פשע, וכן כהיפוך כששולח איש אחד ממשרתיו בכבוד, ובמיני כבוד ותענוג, אחר מי שיחפוץ המלך ביקרו, והאיש הזה אשר המלך חפץ ביקרו ושולח אחריו, אם הוא שוטה אזי משמח ומתענג עם השליח ששלח המלך אליו, אבל מי שהוא חכם מבין שכיון שתענוג זה הוא מחוץ לבית המלך בשליח של מלך, מה יהיה עוד בבית המלך ולפני המלך בעצמו, ומה לי לאבד את הזמן בתענוג שפל וגרוע של השליח, מוטב באותו הזמן למהר לילך אל המלך להתענג שם, כיון שאני רואה שהמלך שלח אחרי לעשות לי עונג, אקח קל וחומר מזה התענוג ועל ידי זה אחשוק למהר למלך, והנמשל הוא וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' שופטים אות י"א בענין תמים תהיה עם ה' אלהיך שהעתקתי זה בקיצור והוא מס' כתר שם טוב די"ט ע"ד.

ונראה ברור ואמת שעל משל זה עצמו רמז רבינו ז"ל בספרו הקדוש שפת אמת במאמרי ראש השנה שנת תרנ"ח דע"ז ע"א שכתב וזה לשונו הקדוש, ואיתא בשם הבעל שם טוב המשל משליח המלך שבא אל האדם, שאין צריך להשגיח עליו, רק לרוץ אל המלך עצמו, עכ"ל הקדוש, הרי שמשל זה הוא ממקור קדוש הבעש"ט ז"ל.

ובספר דגל מחנה אפרים ר"פ שמות כתב וז"ל וכאשר שמעתי בפירוש מאדוני אבי וקיני זללה"ה כי כשאדם מדבק עצמו ליראה פנימית אזי יתפרדו כל פועלי און, עכ"ל, ,ווהעתקתי דבריו הללו באריכות לעיל פ' ויגש בהגה זיי"ן ע"ש].

ובפ' קרח ד"ה ואני נתתי לך כתב וז"ל, וכבר הא מלתא אמורה בשם אא"ז זללה"ה כי יראה ואהבה הם ממלאים כל העולמות מאין סוף עד אין תכלית, ולית דבר פנוי מהם, עד שבאים חלילה למדרגות תחתונים, ויראה ואהבה שאינם טובים חלילה וחס, ומי

שמדבק עצמו ליראת האמת אזי בטלים ממנו כל היראות תחתונים ושפלים והעוונות כי מלכותו בכל משלה, עכ"ל.
ובפ' בלק ד"ה ויש עוד כתב וז"ל, ויש עוד בחינת הסתכלות כשרואה כל הנבראים בעולם השפל מעכבר ועד ארי ועד אדם כולם יראים זה מזה מצד התפשטות יראה מעילא לתתא, כי מלכותו בכל משלה, כאשר פתח אא"ז זללה"ה עיני עוורים האיך יראה ואהבה מתפשטים מאין סוף עד אין תכלית, ומזה גם כן יגיע לו יראת הרוממות יראה פנימית, עכ"ל, [ועוד עיין לעיל פ' בראשית סוף הגה פ"ו מענין התפשטות יראה ואהבה מעילא לתתא על ידי הלידי"ר שמשוררים האומות ע"ש].
כתב בס' דרך אמונה ומעשה רב די"ז ע"ב בשם ס' ד"ש פ' בלק וז"ל, שמעתי בשם הבעש"ט זלה"ה אם פוגעין בדרך אדם שהוא מקליפה, ועובד ע"ז, [והוא מתייירא ממנו] ישתדל שישמע קולו, היינו שידבר אדם דקליפה הנ"ל איזהו דיבורים, וינצל מכל דבר רע וכו', עכ"ל.

פירוש יח

עיין בספר שפת אמת למארן רבינו הקדוש ז"ל במאמרים לשבועות שנת תרנ"ה ד"ה בפסוק אל תיראו, דכ"ג ע"ג וז"ל, דאיתא בשם הבעש"ט ז"ל כי יראת העונש בא לעורר לבא ליראת הרוממות כו' ע"ש.

פירוש יט

עיין לעיל בפרשתינו בהגה י"ז מתוי"י פ' ראה דקפ"ב, ופ' יתרו ד"ס, ופ' עקב דקפ"א ע"ד, וס' בן פורת יוסף דמ"ג ע"ד ע"ש.

פירוש כ

עוד בענין זה עיין לעיל פ' קדושים אות י"ב בפנים.

פירוש כא

בס' זכרון טוב דכ"ב ע"ג כתב וז"ל, הרב הקדוש מנעסכיז סיפר שלאחר פטירת הבעל שם טוב זצוקללה"ה נתאספו הכנופיא תלמידיו הקדושים על עניני התורה ששמעו מפה קדשו, כל אחד ואחד לפי הבנתו, ונראה להם הבעש"ט זצוקללה"ה בחלום, ואמר להם למה אתם נותנים לב לדברי תורתי ואין אתם נותנים לב להיראת שמים שהיה לי, עכ"ל.
ובס' בית אהרן ברמזי פסח דצ"ב ע"ב וז"ל, סיפר המעשה מהבעל שם טוב הקדוש נבג"מ, שנראה לבנו אחר פטירתו, ושאל אותו איך עובדין את הבורא, ונדמה לו הר גבוה תחת השמים ואצלו עמק עמוק מאוד, ועמד על ראש ההר וזרק את עצמו לתוך העמק, ונתפרקו אבריו עד לפירורין, ואחר כך אמר לו כך עובדין את הבורא, עכ"ל.

פירוש כב
ועוד עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"ט מהו מרה שחורה ומהו יראה אמיתית ע"ש.

פירוש כג
וכתב בהגהות לס' מדרש פינחס החדש באות מ"ה וז"ל, ראיתי סגולה להנצל מרעמים בספר דברי דוד להצדיק הקדוש מטשארטקוב זצללה"ה להזכיר שם הבעל שם טוב בשם אמו שרה , ואת הצדיק הקדוש ר' פנחס מקאריץ זצללה"ה בשם אמו רחל שיינדל, עכ"ל.

פירוש כד
והובא משל זה עצמו בהרחבת הדברים ובביאור יותר בס' אור תורה וז"ל, מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך, יובן על דרך משל, ור"ל ליראה את ה' אלהיך, פירוש, שיהיה היראה שלך כמו היראה של ה' אלהיך, כלומר כי יראת סתם בני אדם הוא יראת העונש וזה אינו כלום, אבל יראת השם יתברך על האדם הוא יראת החטא, שהקדוש ברוך הוא ירא תמיד כביכול פן יחטא האדם, מרוב רחמנותו עליו, כמו אב על הבן, שיראת האב תמיד על בנו שלא יצא לתרבות רעה ח"ו, או שלא יחלה, כך יראת הקדוש ברוך הוא על האדם כביכול מגודל רחמנותו, וזהו שאמר מה ה' אלהיך, שיהא שוה לו.

ונמשיל על זה, אב שהזהיר את בנו שלא ילך יחף, פן תשב לו קוץ ברגלו, ולא השגיח הבן קטן המחוסר דעת עדיין, והלך יחף וישב לו קוץ ברגלו, אף שלא היה לו כאב גדול מזה, אך האב ירא שלא ינפח רגל הבן, מה עשה האב, לקח מרצע וקרע הבשר סביבות הקוץ, והסיר הקוץ מרגלו, והנה בלקחו הקוץ היה להתינוק יסורים וצווח בקול מר, אך האב הוא יודע שהיסורים הם רפואה לו, לא השגיח על צעקת התינוק, והסיר הקוץ בכח, ובפעם אחרת רצה התינוק עוד לילך יחף, וגער בו אביו וגיזם עליו ואומר לו הלא אתה זוכר הכאב והיסורים קשים שהיו לך בהסרת הקוץ מרגלך לכן הזהר שלא תלך עוד יחף פן תבוא לידי יסורים כהסרת הקוץ, והנה אין האב מגזם על התינוק שיתחוב לו קוץ ברגלו, כי על זה החשש אין התינוק מרגיש, כי עיקר הצער היה לתינוק בשעת הסרת הקוץ, לכן מגזם את התינוק בזה הדבר שיודע צערו, ואף שעיקר יראת ודאגת האב הוא מתחיבת הקוץ, אף על פי כן אינו מגזם לבנו הקטן בדעת, רק בהסרת הקוץ, בכדי שירגיש ויזהר מלילך עוד יחף, אבל באמת האב אין לו יראה ודאגה מהסרת הקוץ, כן יראת האדם הוא מהעונש, ולא יראת החטא בעצם, אבל הקדוש ברוך הוא כביכול ירא ומצטער פן יחטא האדם, אבל מהעונש של האדם שאחריו אינו ירא, כי אדרבה זהו

רחמנותו, ורפואתו יתברך שמו, כי מעניש בכדי לטהרו מעונותיו, וזהו שאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך, שתהא יראתך כיראתו יתברך שמו כנזכר, עכ"ל.

פירוש כה

ובס' בני יששכר בחודש תשרי מאמר ד' אות י"ד כתב וז"ל, כתבו תלמידי בעל שם טוב בשם רבם שהשתדלות מן האדם אינו רק להשיג עבודה מיראה, והשם יתברך ישלח לו האהבה כי דרכו של איש וכו', כי כבר ידעת יראה"ה בחינת נוקבא ואהבה דכורא והבן, עכ"ל, וכן הוא שם בחודש ניסן מאמר ג' סוף אות ט' ומאמר ד' דרוש ב' ע"ש.

ובהקדמה זיי"ן לספר דרך פקודיך אות ו' כתב וז"ל, ודע את אשר התבוננתי מכתבי תלמידי הבעש"ט זצלה"ה, מובא בס' תוי"י, אשר ביותר יהיה התאמצות האדם להתגלות היראה מהתגלות האהבה, כי באם יזכה האדם ליראה האמיתית יסייעוהו מן השמים לאהבה אמיתיות, כי דרכו של איש לחזור וכו' והבן עכ"ל.

פירוש כו

וכבר נתבאר משל זה, שהשר מתבטל בהיותו לפני המלך, לעיל בפרשתנו אות כ"א ע"ש.

פירוש כז

עוד כתב הרב ממעזבוז שקיבל בשם הרב הצדיק מ' יוסקי נכד הרב דמ"א ז"ל, וזה הרב ר"י שמע דבר זה מהרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל שסיפר בשם זקינו הבעש"ט ז"ל שבא אליו איש אחד ללמוד ממנו חכמה ומוסר, ועיכב אותו כמו שנה וחצי עד שהתחיל לייסרו ולהוכיחו, ואמר לו כנ"ל, שקודם שיאמר לו דברי מוסר הוצרך להסיר ממנו הכיסוי שעל הלב, וסיים הרבי ר' ברוך ז"ל בזה, ואמר על עצמו כי בסיפור מעשה זאת ריפא תינוקות מפאקין ומאזלין בעת שהיה בעיר טולטשין עכ"ל.

פירוש כח

ובס' כתר שם טוב ח"ב ד"כ ע"ד, וז"ל, ואם האדם ירצה לעשות הכנה שישרה עליו אלהות, אזי עיקר הכל שיבין וישיג מאוד שאין בו אלא האלהות המחיה אותו, ובלתי זה הוא כאפס ממש, ואז יש הכנה שיוכל לשרות עליו כו' עכ"ל.

והובא זה באריכות בס' לקוטי אמרים ד"כ ע"א [באמצע ד"ה להבין ענין מ"ש בע"ח כו'] ע"ש כל הענין, ומסיים שם וז"ל, ואז יש הכנה שיוכל לשרות עליו, והשרייה הוא (בפ' האזינו) כנשר יעיר קנו וכו' ירחף, נוגע ואינו נוגע, דהיינו שההכרח שלא ישיג האדם את זה, כי אם ישיג, יהיה בטל במציאות ממש, ואם יש להאדם אפילו נדנוד קצת מקצת

גדלות שמחזיק את עצמו למאומה אזי אין הוא קשור ומחובר עם האלהות כיון שאינו כאפס וכו' ע"ש, ועיין לעיל פ' מצורע הגה י"ח.

פירוש כט
עיין לעיל פ' פקודי בהגה ג' מענין זה.

פירוש ל
עיין לעיל פ' קדושים אות י"ב ושם בהגה זיי"ן מענין זה.

פירוש לא
עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה ל"א, ולקמן פ' תצא אות ז'.

פירוש לב
ועיין בצוואת הריב"ש ד"ז ע"ב וז"ל, כשרוצה להיות בהתבודדות צריך להיות עמו עוד חבר אחד, אבל אדם אחד בלבד הוא בסכנה, אלא יהיו שנים בחדר אחד, וכל אחד יתבודד בעצמו עם הבורא יתברך שמו, ולפעמים כשהוא דבוק, יכול להתבודד בעצמו אפילו בבית שיש בני אדם, עכ"ל, ועיין בסמוך בפנים אות מ"ז ומ"ח שלא יהיה שום אדם באותו בעת כשרוצה לדבק כו' ע"ש.

פירוש לג
עיין לעיל פ' ואתחנן אות ע"ז ואות ע"ט מענין הזהירות לקום בחצות.

פירוש לד
זה מבואר לעיל פ' בראשית אות קנ"ג ואות קע"ג, ועיין בסמוך אות מ"א, ולקמן פ' תבא אות זיי"ן ושם בהגה.

פירוש לה
מבואר לעיל פ' מקץ אות ט' ואות י"א.

פירוש לו
ועיין לעיל בפרשתינו אות ל"א.

פירוש לז
בענין זה עיין היטב לעיל פ' ואתחנן בהגה ו' ביאור ענין הצמצום ומקום פנוי ע"ש באורך.

פירוש לח
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות נ"א ואות נ"ב ואות נ"ג מכל ענין זה.

פירוש לט
עיין לעיל בפרשתינו בהגה ל"ב שהעירותי שם במה שיש לעיין בסתירת הדברים ששם כתב שהוא סכנה למי שמתבודד יחידי רק שיהיו שנים יחד, ואולי עיקר החילוק בין שעת תפלה לשלא בשעת התפלה ודוק.

פירוש מ
ובס' ליקוטים יקרים דט"ו ע"ב, והובא גם כן בכתר שם טוב דכ"א ע"א וז"ל, לפעמים כשמתפשט הניצוץ הקדוש של השכינה שיש בנשמתו ואז היא ממש מדברת הדברים שבפיו, ונראה כאילו הוא אינו מדבר, שהדברים יוצאים מאליהם מפיו, וזהו מדרגה גדולה, וכן אנו רואים להיפוך במשוגעים ר"ל, עכ"ל, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ע"א ושם בהגה מ"ד.

פירוש מא
ענין זה מבואר לעיל פ' ויחי בהגה ב' ד"ה ובתוי"י פ' קדושים כו' ע"ש.

פירוש מב
ענין שמיעת כרוזים עיין לעיל בפרשתינו סוף אות מ"ו, ועיין לעיל פ' דברים בהגה ג' ענין הכרוזים בכלל.

פירוש מג
עיין לעיל פ' תרומה הגה ה' מדגל מחנה אפרים פ' תרומה, וע"ש עוד בפ' קדושים ד"ה אל תפנו וז"ל, יש להבין זה על פי שאמר אא"ז זללה"ה, על פסוק וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, פירוש וסרתם תיכף כשסר האדם מדביקות מחשבתו בהשם יתברך, ועבדתם אלהים אחרים, אזי יחשב עובד אלהים אחרים חלילה. הגם שדבריו צריך לפניי ולפנים, מכל מקום לפי קט שכלי אבאר בקיצור, כי האדם העובד ה' בכל דרכיו ומקיים (משלי ג':ו') בכל דרכיך דעהו, שעושה הכל בדעת כמו אכילה ושתייה ושינה [עיין לעיל פ' בראשית בהגה ק"ס], ודיבוריו עם העולם כדי לקרבן [עיין לעיל פ' בראשית אות קי"א], או בכדי להסיר ממנו העצבות [שם בפ' בראשית אות קט"ו], או בכדי פרנסתו להחיות את נפשו, בכדי שלא ימנענו מלעבוד את ה', ואם הוא עושה זאת בדעת, אזי הכל נעשה עבודת הקודש, וכמו שאמרתי כבר שהם הנקראים חולין שנעשו על טהרת הקודש, והם הם דברי חכמינו ז"ל (סוכה דכ"א ע"ב) על ועלהו לא יבול (תהילים א':ג') אפילו שיחות חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד [לעיל פ' בראשית אות ק"ז ואות ק"ח] כי כל דבריהם הוא תורה והנהגה ישרה, חוץ לזה שיכולין למצוא בכל דבריהם חכמות נשגבות, וכשעושה מעשיו חלילה שלא בדעת והשכל, אזי נמשל כבהמות נדמה, אף

דברים טובים שעושה הם דברי שטות, ולאולת יחשב, וכמו שאמר הרב המגיד המנוח מו"ה דוב בער זללה"ה (משלי י"ג:ט"ז) כל ערום יעשה בדעת [לעיל פ' בראשית אות קפ"ח], דהיינו אפילו עשיות גשמיות ואפילו ערמה שעושה, הכל הוא בדעת קונו, כמו אביגיל (מגילה די"ד ע"ב), וכסיל יפרוש, היינו אפילו עושה דבר פרישות וקדושה אולת יחשב, אף על פי שהוא דבר מצוה וחכמה, כמו (נזיר דכ"ג ע"א) שנים שאכלו פסחיהם וכו' ע"ש, וכל האוילים נקראים רשעים, כמו שקרא החכם שלמה המלך עליו השלום בס' משלי כל הרשעים בשם כסילים ואוילים, כי אין אדם וכו' (סוטה ד"ג ע"א) ואיש החכם הוא ממש להיפך כנ"ל, ודי בזה להעיר בחינת הדעת האיך הוא מעלה כל הדברים לשרשם ולחכמה יחשב, ושורש הדברים הוא ענין עמוק, כי הכל הוא לבוש השכינה כביכול, וניצוצות קדושות אשר ירדו מטה, ובדעת הוא מעלה אותן לשורשן וכו' ע"ש בדבריו.

ובס' דרש טוב דל"א ע"ב העתיק מס' לקוטי הלכות וז"ל, בשם הבעל שם טוב, כשנוטה אפילו כחוט השערה לשמאל, הוא בחינת ע"ז ח"ו, וסרתם ועבדתם, ר"ל כשסר תיכף באים המים הזדונים ח"ו ורוצים לשטוף, כי הם דווקא רוצים להאחז בשגיאה דקה, שיהיה לימודו רק לשמאל, ואז צריך זכות גדול לעבור הים בשלום, עכ"ל.

פירוש מד

ועוד עיין לעיל פ' פינחס אות א' ביאור ענין הדבק במידותיו.

פירוש מה

עיין לעיל פ' נח אות י' ושם בהגה ט' שציינתי ענין זה שתענוג תמידי אינו תענוג.

פירוש מו

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ו ושם בהגה ע"ז, ועיין לעיל פ' וישלח אות י"א, לקמן בפרשתינו אות ע'.

פירוש מז

סיום זה מן והמדה הזאת עד סופו לא נמצא באור תורה וצוואת הריב"ש רק בס' כתבי קודש ע"ש.

פירוש מח

חבל על דאבדין שחסר הסיום, ולפי עניינו נראה, שהסיום היה כי הוי"ו נקרא כן על שם שהוא מחבר שני דברים, כמו ווי העמודים, ממילא המחבר הוא תמיד הממוצע בין המתחברים, גם רומש?? וי"ו למדת יסוד שהוא המחבר, ועיין בליקוטי שיר השירים אות ט' ענין דודי שחיבור שני דלתי"ן על ידי אות ו', ועיין לעיל פ' בראשית בהגה קכ"ד שהוי"ו

הוא המשכה ע"ש, וזהו הממוצע מן הנמשך אל המקבל, וכן מבואר לעיל פ' פינחס אות א' בענין ג"ד ה"ו ושם בהגה ג', ועי' פ' ואתחנן אות ט"ו רזא דטפה עם השרביט.

פירוש מט

ונזכר פירוש זה בשם הבעל שם טוב זי"ע בס' עבודת ישראל שהעתקתי לעיל סו"פ תולדות אות ט' ע"ש.

פירוש נ

בדגל מחנה אפרים פ' תזריע ד"ה וטהרה, וז"ל, קבלתי מחכמי ישראל שהיו אצל אא"ז זללה"ה שגדולי הדור הם יכולים לטהר נשמות ישראל המטונפות בכל לכלוך טומאת זוהמת עבירות ר"ל, ובס??ם תלוי כל עקרי התשובה עכ"ל.
ובס' בוצינא דנהורא דכ"ה ע"א וז"ל, זקיני הבעש"ט אמר (תהילים קי"ח:כ') זה השער לה' צדיקים, היינו הצדיקים הם השער לה' עכ"ל.

פירוש נא

עיין לעיל פ' בראשית אות קל"ח מהאבות שתקנו חטא אדם הראשון, ועוד עיין לעיל פ' לך אות ו' ואות זיי"ן.

פירוש נב

וסיים שם וז"ל, אמנם אין הצדיק יכול להעלות לרשע גמור מן הגיהנם, כי במה יאחז את הרשע, כי אין אחיזה לצדיק ברשע, אלא אותן שיש להם מצוות ומעשים טובים והרשיעו בקצת עבירות, אזי יכול הצדיק להעלות אותן בתפלתו, מפני שיש אחיזה לצדיק במצוות ומעשים טובים שעשו, אבל אותן הרשעים שלא עשו מצוות ומעשים טובים כלל, או שעשו מצוות ומעשים טובים והמצוות היו על ידי ממון גזל, אין להצדיק אחיזה בהם להעלות אותן כו', עכ"ל, ועיין בפרשתנו בסמוך אות ע"ב.

פירוש נג

עיין לעיל פ' בראשית בהגה צ' מה שהעתקתי בזה, ועיין בס' דמ"א פ' וישב וז"ל, ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, היינו כל הדברים שהיו העולם עושים בלי דעת ובלא דעת נפש לא טוב (משלי י"ט:ב') והוא בחינת רע חלילה, וזהו את דיבתם רעה, היה הוא מביא אותן הדברים אל אביהם, היינו שהיה מקשר אותן לשורשן, והבן, כי כן ראיתי ושמעתי מן אדוני אבי זקיני זללה"ה, עכ"ל,
ובפ' וישלח כתב וז"ל, שידוע שהנשמה הוא חלק אלוהי ממעל, וניתן בגוף האדם בעולם העשיה, שיקשר כל עולם העשיה לשרשו, כל דבר לשורש שלו, וזה כל פעולת הצדיק העובד את ה', לקשר ולייחד עולם העשיה אל עולם העליון לשרשו, ולבטל כל הקליפות

שבעולם העשיה, ובזה נמתקין כל הדינין, ודרך כלל לקשר עצמם בתורה או לתלמיד חכם, בכדי שלא יטבעו ח"ו בעניני עולם העשייה הזה, או במעשה או במחשבה. בעסקם בו יומם ולילה, לזה צריכים התקשרות או בתורה או על כל פנים לתלמידי חכמים ראשי הדור, בכדי להעלותם שלא ישארו שם ח"ו, עכ"ל.

פירוש נד

עיין בדיבור הסמוך אחר זה הוא אות ע' ועוד עיין לעיל בפ' בראשית אות ק"י.

פירוש נה

נראה כוונתו בביאור שני משניות הללו שהזכיר על פי מה שהעתקתי לעיל ר"פ לך בהגה ב' מהיכל הברכה ואוצר החיים שהלימוד באבות מלאכות הוא כאילו עשה מעשה בפועל ע"ש, הרי שהדיבור מעורר פעולה שלימה, וכן הוא בעניני זיווג, הדיבור הוא אחד מסוגי הזיווג בפועל כדלעיל פ' ואתחנן אות ס"ב, ועיין לעיל בפ' בראשית בהגה צ"ד, כן נראה לי בעזרת הש"ם.

ובס' אור הגנוז לצדיקים שישנו בידינו בכתב יד, כתב בפ' שלח וז"ל, יש שני מיני יחודים, יש יחוד על ידי הדיבור, כנודע כי קול ודיבור רומזים לאותיות וה של השם, ודחילו ורחימו רומזים לאותיות יה של השם הוי"ה [עיין פ' ואתחנן בהגה נ"א] והדיבור מעורר יראה, כי עולם הדיבור הוא עולם היראה [לעיל פ' בראשית אות צ"ד], והעולם כולו נברא על ידי דיבור כדכתיב (תהילים ל"ג:ו') בדבר ה' שמים נעשו, ונטע הקדוש ברוך הוא את הדיבור וחמשה מוצאות הדיבור ומחשבה ורצון, בהאדם, ויש יחוד על ידי השתיקה [עיין לעיל פ' בראשית בהגה צ'], כמו שכתבו בשם הקדושים ובשם הריב"ש ז"ל (באבות פרק ג') סייג לחכמה שתיקה שכשהוא בשתיקה יכול הוא לדבק עצמו בעולם המחשבה שהוא חכמה [וכן הוא בס' לקוטים יקרים דט"ו ע"ד ועיין לעיל פ' יתרו בהגה ג'], וכל מי שירצה לדבק את עצמו בבורא יתברך שמו יקשור את עצמו על ידי התורה למדת החכמה וכו' ע"ש ובס' אור הגנוז הנדפס.

וכן הוא בס' כתר שם טוב ח"ב ד"ג ע"א וז"ל, כל מי שירצה לקשר את עצמו בבורא יתברך יקשור את עצמו על ידי התורה למדת החכמה וזהו (קהלת ט':ט"ו) ומלט את העיר בחכמתו, עכ"ל.

פירוש נו

מבואר לעיל בפרשתנו סוף אות ס"ג, ועיין לעיל פ' וישלח אות י"א מזה, והובא זה בס' אור הגנוז לצדיקים בפ' אמור ומסיים בה וז"ל, ובזה נכלל גם כן השתוות כי כן הדיבור

אצל חבירו כמו אצלו הכל מאתו יתברך, עכ"ל, ולשון זה הוא מספר לקוטי אמרים דכ"ז ע"ג כמו שהעתקתי לעיל פ' לך אות ט"ז בסופו ע"ש.

פירוש נז

ענין מעלת גזרה שוה מבואר לעיל פ' בראשית אות מ"א, ושם הובא בשם הרמב"ם שגרגיר חרדל שוה לרקיע ע"ש.

ועיין שם בצפנת פענח דס"ח ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה ענין גזרה שוה אם שוה רק בבחינה אחת יליף זה מזה וכו' ודפח"ח, והכי נמי אם שוין המוני עם רק בבחינה אחד להתלמיד חכם, אז יוכל להתחבר עמו להדבק בו, עכ"ל.

ובתוי"י פ' תצא דקצ"ז ע"ג וז"ל, קבלתי ממורי זלה"ה וכתבתי במקום אחר כי במעלות גזרה שוה שנעשו אחד כו' עכ"ל.

פירוש נח

עיין לעיל פ' יתרו אות ל"ב, ועוד עיין שם בתפארת שלמה פ' האזינו ד,ה לו חכמו שכתב וז"ל וזה הסוד גילה לנו קדוש עליון הבעש"ט ז"ל, שיהיה ארוחת שלחנו עם הנלווים אליו, כדי להשפיע להם השפע מסטרא דקדושה, עכ"ל.

ושם בפ' בא ד"ה וילכו ויעשו כתב וז"ל. שמשה ואהרן כן עשו המצוה בשם כל ישראל וכו', והם באכלם את הפסח, כוונתם היה להשפיע על ידי מאכלם קדושה ויראה וכל טוב לישראל, כמבואר הענין ממאכלי צדיקים בשם הבעש"ט, עכ"ל.

פירוש נט

עיין לעיל סו"פ בשלח בענין כתוב זאת זכרון בספר. ע"ש באות כ"א.

ראה

פירוש א

ולהסביר קצת ענין מאמר זה נראה שענין אשה מקושטת שהזכיר הוא על פי מה שהעתקתי לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קנ"א ובפ' ואתחנן אדת מ"ב בענין קישוטי הכלה ע"ש, שכראה שזהו כוונת המאמר, שהלימוד שהוא בשביל איזה תכלית גשמיי, זהו עצמו ברכה וקללה, שעצם הלימוד הוא ברכה, אבל מצד הכוונה החיצונה הוא נקרא קללה, ואם כן הלימוד באופן זה נקרא ביחד ברכה וקללה, אכן אמר הכתוב אחר זה, את הברכה אשר תשמעו רגו', היינו שצריך להפריד הברכה מן הקללה וללמוד תורה באופן שלא יהיה אלא הברכה בלבדה, כך נראה לענ"ד פירוש הדברים, והשם יתברך יעזרנו על דבר כבוד שמ"ו.

פירוש ב

דברים הללו סתומים וחתומים, וכדי להבין קצת, נראה שקודם ענין זה שהביא שם משל לאחד שהיה משיב למלך תמיד כל מה שאדם עושה הכל עושה לעצמו [עיין לקמן פ' האזינו אות ב'], נראה שעל משל זה שילב גם את שני הפסוקים ??הלו למוסר היוצא מן המשל הזה, ונראה שהוא על פי קוטב הדרוש שהעתקתי לעיל פ' בלק אות ג' במחלוקת תלמידי חכמים שצריכה להיות לשם שמים לאהבת השם יתברך, ולאהבת חבירו התלמיד חכם גם כן, ולא לאהבת ניצוח וכבוד ולקנתר את חבירו, וזהו להנחיל אוהב"י יש, אוהבי דייקא ע"ש, וכתב שם שאם התלמידי חכמים מבזין זה את זה, נמשך מזה גם כן דעמי הארץ מבזים כל התלמידי חכמים, והאומות מבזין את כל ישראל ע"ש, ממילא זהו ממש מוסר היוצא ממשל הנ"ל שזה התלמיד חכם המבזה את חבירו, עושה הכל לעצמו ולכל ישראל עמו, וזהו מרומז בפ' הישכם אוהבים את ה', היינו שזה היש שנאמר עליו להנחיל אוהבי יש שזהו ישכם יש שלכם, זהו כשאוהבים את ה' שכבר דרשו חכמינו ז"ל במקום אחר (ב"ק דמ"א ע"ב) את לרבות לת??מידי חכמים,והיינו שצריך לאהוב גם את התלמיד חכם שהוא מפלפל עמו ולא לבזותו ח"ו, כן נראה קצת לבאר ענין זה, והשם יתברך יעזרנו על דבר כבוד שמ"ו.

פירוש ג

בס' שפתי צדיקים בהקדמה הביא פירוש זה בשם רבינו ר' אלימלך, שמקודם הביא המאמר בשם הבעל שם טוב על שלח ידיו בשלומיו [שהעתקנו בפ' קדושים אות י'], ועל זה הביא וז"ל, וכבר אמר הרב הצדיק וכו' ר' אלימלך ז"ל זה סוד אמרם ז"ל בפסוק והראה והדיה למינה ואמרו בגמרא למה נקרא שמה ראה וכו', פירוש אלו בני אדם עומדים בבבל היינו בבלבול דעתם ומשוקעים בס"א ר"ל, ורואה נבלות ופגם בארץ ישראל אלו הצדיקים וחסידי הדור שהם נקראים ארץ ישראל, ואילו תקנו את עצמם בתשובה הוגנת לא באו לזה, והיו מאמינים באמת בה' וגם במשה עבדו, היינו בהצדיקים וחסידי הדור, עכ"ל, אמנם שעיקר ביאור זה כבר הובא בס' לקוטי אמרים דל"א ע"א באמצע ד"ה קרי כתיב וז"ל, ראה ודאה הכל אחד הוא, ובגמרא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, דצדיק נקרא אספקלריא, שכל אדם שרואה בו רואה את עצמו כמו במראה, ולכן אמרו במשה שחשדוהו באשת איש בפסוק והביטו אחרי משה [עיין לעיל פ' קרח אות ב'], דבאמת שכל צדיק יש לו כללות מכל העולם ומכל בני האדם, וכל אחד החלק שלו רואה בצדיק, ולכך חשדוהו באשת איש, שהם באמת היו נואפים ערב רב וראו חלקם בצדיק וחשדוהו, ובאמת חלקם הוא הרע בטל במציאות אצלו נגד הטוב שבו, וזהו ראה,

שרואה נבלה דבר נבל בארציות של ישראל, וזהו מפני שהוא עצמו עומד בבבל לשון בלבול, עכ"ל, אבל לא נזכר שם להדיא שהוא מהבעל שם טוב, רק בס' אור האמת שם שקודם לזה הביא מאמר מברכותיו של אותו רשע [שהעתקתי בפ' בלק אות ו'] בשם הבעש"ט, ואחריו הביא מאמר זה, וכתב, עוד פירש הגמרא עומדת בבבל כו', שמבואר שהבעש"ט עצמו שפירש מאמר ראשון פירש מאמר זה גם כן וק"ל.

פירוש ד

עיין לעיל פ' יתרו בהגה י"ט ופ'תרומה אותא'.

פירוש ה

עיין לעיל פ' קדושים אות כ"א ואות כ"ב ואות כ"ג.

פירוש ו

בס' שיחות הר"ן אות קצ"ב איתא וז"ל, אמר, שלענין ממון צריך האדם שיהיה לו כל הכחות שיש בענין אכילה, כי יש כמה כחות באדם לענין האכילה, כי יש כח המקבל, וכח המעכב שלא יצא המאכל לחוץ תיכף, וכח המעכל, וכח המחלק המאכל לכל אברי הגוף, להמוח המובחר וכן ללב, וכן לכל שאר האברים, לכל אחד כראוי לו, וכח הדוחה הפסולת לחוץ, כמבואר כל זה לחכמי הרופאים, כמו כן כל אלו הכחות צריך לענין ממון, כי צריך שיהיה לו כח המעכב שלא יפזר מעותיו מיד,(כדרך שיש בני אדם שבתחלה מתאוים מאוד לממון ומבלים ימיהם בזה ותיכף כשמשיגין הממון מפזרים אותו מיד), וכן כח המחלק, שיתחלק מעותיו למקומות הצריכין, לכל אחד כראוי, כמו שנזכר למעלה בענין האכילה, דהיינו שהמובחר יגיע לצדקה, וכיוצא בזה בשאר המעות, כל אחד למקומו הראוי לו כנ"ל לענין האכילה, וכמו שמספרין מהבעש"ט ז"ל שאמר לענין מה שמקבל מעות מרשעים, ואמר שהמעות כשבא לידו אזי הוא מתחלק, ומעות שקיבל מאנשים הגונים, אלו המעות יוצאים על הוצאות הכנסות אורחים צדיקים שבאים אצלו, וכיוצא בשאר המעות, ומעות שבא ממי שאינו הגון, זה המעות יוצא על הוצאות הסוסים שלו, והערל העבד שלו, היינו שממילא מתחלק המעות אצלו כך, אף על פי שבאמת היה כל המעות מעורב אצלו, אך ממילא היה נעשה כך אצל הבעל שם טוב ז"ל, וזהו כה המחלק הנ"ל, וכח הדוחה הפסולת לחוץ היינו כנ"ל, כי יש מעות שצריך לצאת לחוץ בשביל ערלים וסוסים וכיוצא, עכ"ל.

ובליקוטים שבס"ס שפתי צדיקים וז"ל, וכעין זה אתמר בשם הרב איש אלהי וכו' הבעש"ט ז"ל נבג"מ ביאור אמרם ז"ל כל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, ולא אמרו בקיצור כל הרוצה ליהנות יהנה, משום דאמר קרא (משלי ט"ו) ושונא מתנות יחיה, אבל יהנה

בבחינת אלישע, שהשונמית עשתה לו מטה כסא ושלחן ומנורה לטובת עצמה, והיא היתה נהנית במה שקיבל ממנה המתנה, עכ"ל הקדוש, ועיין שם עוד מה שהסביר זה שם בס' שפתי צדיקים.
עוד בס' שיחות הר"ן אות ט', וז"ל, בשם הבעש"ט ז"ל, שסכין אין נותנין במתנה, היינו שאחד לא יתן לחבירו סכין במתנה, עכ"ל, וכן הוא בס' מעגלי צדק ד"ג ע"א בשם הבעש"ט ז"ל.

פירוש ז

ומצאתי בס' הקדמת לקוטי תורה וז"ל די"ט ע"ב בשם סה"ק מאיר נתיבים ח"ב פרשת ראה כי ס"ת של ד' מחסור'ו אש'ר יחס'ר ל'ו גימטריא תכ"ב אותיות כתב שמצוה ליתן להאביון כתב להמליץ עבורו ולא למנוע ממנו עיי"ש, ולפי שבעל מאיר נתיבים היה מהתלמידים המובהקים של הבעש"ט נראה שקיבל זה מרבו הבעש"ט.

שופטים

פירוש א

בס' בית רבי פרק כ"ח איתא שכמה פעמים היה הבעל שם טוב אצל הגאון בעל נודע ביהודא והיה מתאכסן אצלו, והנודע ביהודא היה משתדל בהכנסת אורחים, ובכבודו ובעצמו היה מגיש משקה חמין [טייא] להבעש"ט, וראה הבעש"ט שיש לו להנוב"י ביטול תורה על ידו, ופסק מלהתאכסן אצלו כו' עיין שם כל הפרק.

פירוש ב

ובס' מעשה יחיאל פ' חקת אות ט' כתב וז"ל, מה שכתב בהקדמת ס' זכרון אלעזר ששמע מרב אחד שהבעל שם טוב אמר על זקינו הגאון בעל נודע ביהודא זצ"ל שהיה לו נשמת רבינו הקדוש, אני אמרתי לו כן, בשם הרב הצדיק ר' יוליש משאץ חתנו של הרב הקדוש ר"מ מפרימשלאהן, עכ"ל.

פירוש ג

ושם בס' דמ"א פ' צי כתב וז"ל, שמעתי מן אא"ז כי המלך הוא הלב, כמו שאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, והיה ירא בעצמו על ההליכה, כי ושמע שאול לשון הבנה, כי הוא עדיין מלך קודם משיחת דוד, ולכך ישמע ויבין, כמו הלב שומע ומבין, ויהרגני, אבל לא על החזרה, כי בחזרה יהיה כבר דוד מלך, והבן, עכ"ל.
ובס' אוצר החיים משפטים דקע"ו ע"ד, וז"ל, קבלנו ממרן אלקי הבעש"ט שהמלך הוא הלב של כל ישראל, ויכול לידע המחשבות של כל אחד, ובזה תירץ מה שאמר שמואל

הנביא איך אלך ושמע שאול והרגני, והקושיא מבואר, איך אחזור מיבעיא ליה למימר כי בהליכה אין קפידא, ותירץ הוא זי"ע, שעיקר יראת שמואל על הליכה שעדיין שאול מלך, ויתוודע לו המחשבה של שמואל ואמר לו הקדוש ברוך הוא שההליכה יהיה במחשבה לזבוח לה', אבל בחזרה כבר מלך דוד במה שנמשח בשמן המשחה וסר ??רוח אלוקיי משאול על דוד, ושפתים ישק, עכ"ל.

פירוש ד

ועיין בס' כבוד התורה פ' בשלח שכתב גם כן בלשון זה.
ובס' שפת אמת למרן ד"ל בפ' צו תר"מ כתב וז"ל, ידוע מדברי קדשו של הבעש"ט כי צריך להיות תמיד נקודה התלהבות בלב איש ישראל.

פירוש ה

ענין יראה חיצונה שהוא לעוררו ליראה פנימית מבואר באריכות לעיל בפ' עקב אות י"ז וי"ח וי"ט ושם בהגה י"ז, וענין המשל מאיש חיל השלוח ממלך העתקתי גם כן בארוכה שם בהגה י"ז מספר לקוטי אמרים דכ"ט, ושם מבואר ענין תמים תהיה ג"כ.

פירוש ו

ביאור ומפסיק ממשנתו עיין לעיל פ' ואתחנן בהגה כ' שהובא להדיא בשם הבעל שם טוב.

פירוש ז

והמשל שהמשיל הבעל שם טוב בזה עיין לעיל פ' בהר בהגה א' מס' אור האמת בגנות מי שמתגאה במה שעובד את השם יתברך, ועוד עיין לעיל פ' משפטים בהגה ט' מספר שפת אמת למרן ז"ל ענין השוכח דבר אחד ממשנתו מה שפירש בשם הבעל שם טוב ז"ל.

פירוש ח

ודבר זה מפורש יצא מפי הבעש"ט הקדוש זי"ע בענין הכתוב (ביחזקאל א':י"ד) והחיות רצוא ושוב עי' לעיל פ' נח אות י"א וי"ג.

כי תצא

פירוש א

משל זה העתקתי לעיל בפ' בראשית אות קמ"א, ועוד עיין בספר קדושת לוי בליקוטים ד"ה ואורח צדיקים דק"א ע"א ובסוף ספר הזכות למרן רבינו הגדול בעל חידושי הרי"ם בסוף מס' גיטין ע"ש.

ובתוי"ט פ' פקודי דע"ח ע"ב וז"ל, ראוי לאדם שילמוד מן היצר הרע שעומד תמיד לפתות את האדם, לעשות רצון קונו כמבואר בזוהר משל הזונה וכו', אם כן איך שומע האדם ליצר הרע לעשות עבירה, היה לו ללמוד מיצר הרע עצמו, שעושה רצון קונו תמיד, וכאשר שמעתי בשם מורי זלה"ה ביאור פסוק כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידיך ושבית שביו ודפח"ח, וזהו גם כן פירוש המשנה (אבות פ"ד) איזה חכם הלומד מכל אדם גם מיצר הרע וכו' עכ"ל, ועיין לעיל פ' בראשית אות קנ"ט ושם בהגה ק"מ, ובפ' תרומה בהגה ה' ענין הלומד מכל אדם.

ובס' בן פורת יוסף דק"ח ע"ד וז"ל, דכתבתי ביאור משנה איזה חכם הלומד מכל אדם וכו', וכן מכל מעשה המאורע בעולם יכול ליקח מזה מוסר לעבודת השם יתבך, כגון מעשה המאורע בשנה זו שנת תקכ"ח לפ"ק שסיפר לי אחד מעשה שאירע בק"ק בענדר, שהנהוג מקדמת דנא שאין רשות למלך קדר לכנוס במבצר שבעיר הנ"ל, השייך למלך ישמעאל, ובשנה זו נכנס מלך קדר הנ"ל במבצר הנ"ל, ואחר כך לקח קנס מן שר העיר על שהניחו לכנוס וכו', ואמרתי כי משל זה הוא ממש כמו היצר הרע הנכנס בגוף האדם, כמו שדרשו בש"ס (נדרים דל"ב ע"ב) עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסיבב אותה (קהלת ט':י"ד), שהוא היצר הרע שהוא מלך זקן, ומצא איש מסכן ומלט את העיר בחכמתו וכו' יעו"ש, והכי נמי נצטווה האדם שלא יתן רשות ליצר הרע לכנוס בו, ונקנס האדם עבור שנתן ליצר הרע רשות לכנוס בו, כי באמת היה ראוי ליקח מן יצר הרע עצמו מוסר שלא לשמוע אותו, כמו שכתבתי במקום אחר דשמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק כי תצא למלחמה וגו' ושבית שביו וגו' עכ"ל.

ובס' צפנת פענח דס"ט ע"ד וז"ל, דשמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק ושבית שביו וכו' מרצון המן יש לידע איך לעשות בחשק ובזריזות רצון מרדכי כו' ע"ש.

ושם ד"צ ע"ג וז"ל, כמו שכתבתי במקום אחר ביאור משנה איזה חכם הלומד מכל אדם, איזה גבור הכובש את יצרו, כי יש כת אנשים העומדים נגד יצרם שיעשו היפך היצר הרע והוא הנכון, כמו ששמעתי מה שאמרו חכמינו ז"ל לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, פירוש, שיעשה ההיפוך כי לפעמים וכו', ויש כת אנשים במדרגה ??עילונה יותר מכת הנ"ל, והוא תואר חכם הלומד מכל אדם גם מיצר הרע, ותוכו אכל וקליפתו זרק, כמו ר' מאיר (חגיגה דט"ו ע"ב), ולבחינה זו צריך שיהיה גבור וכו' יעו"ש, ולהרחיב הדברים שמעתי משל שהיה עבד מורד באדונו בעצת אדונו המלך הגדול לנסות את המדינות, והיו שלשה סוגי אנשים, א' שנכנעו מיד אל העבד למרוד באדונם, ב' עשו מלחמה וכו'

ע"ש, [ומשל זה כבר העתקתי לעיל בפ' בראשית אות קמ"א, ועיין עוד בפ' ואתחנן בהגה ד' ד"ה באות ד' ע"ש].

פירוש ב

וע"ש בפ' וישב ד"ה ותשא, ובפ' שמות ד"ה מי שם פה לאדם כו', שהסביר שם קצת סוד הענין ע"ש היטב.

פירוש ג

והגם שכאן לא הזכיר זה בשם הבעש"ט, נראה שהוא דבר הלמד מענינו, על פי המבואר שם בדמ"א בלקוטים לפ' משפטים בענין הכתוב כי יפתה איש שכתב שם וז"ל, איש זה היצר הרע, בתולה זה מחשבה, מהור ימהרנה לו לאשה ע"ד ולקחת לך לאשה בפ' כי תצא שפירש אא"ז זללה"ה עכ"ל, והגם שלא הביא כלל מה שפירש הבעש"ט זי"ע בכתוב זה, ניכר מלשונו שהדברים מכוונים ע"פ דרש דהכא, דקאי על הניצוץ שבתוך המחשבה, שהן הן דברי הבעש"ט שרמז עליהם שם.

פירוש ד

עיקר דבר זה שכל מחשבה הוא אותיות, ואפילו מחשבה זרה, מבואר לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ו, ומה שכל עיקר חשקם הוא שיתקן אותם האדם מבואר שם מן אות קט"ז ולהלן באריכות, ומה שהאותיות הם אורות שירדו למעמקים, מבואר בפ' ואתחנן אות ל"ה ע"ש, ושם בפ' נח בעמוד התפלה אות ק"ח כבן המתחנן אצל אביו פדני מהשביה ע"ש.

פירוש ה

זה מבואר לעיל בפ' בראשית אות מ' ושם בהגה ל"ד.

פירוש ו

עיין בסמוך אחר אות זה מן אות ח' והלאה.

פירוש ז

ענין זה הקל וחומר, נראה שהוא מה שנזכר לעיל בפ' בראשית אות ל"ו ושם בהגה ל"א, ובפ' עקב אות ל"ה ע"ש.

פירוש ח

עיין לעיל פ' בראשית בהגה ל"ד ושם בפנים אות קס"ז, ובפ' ואתחנן בהגה י"א.

פירוש ט

עיין דבר זה לעיל בפ' קדושים בהגה זיי"ן, ולקמן פ' וילך בהגה ג'.

פירוש י
חה מבואר לעיל בפ' בראשית אות כ"ב ובשאר מקומות שציינתי שם בהגה י"ח ע"ש.

פירוש יא
ובס' אוצר החיים פ' תצא דק"ל ע"ג כתב וזה לשונו, שמעתי משם מרן אלוקיי הבעל שם טוב שהקשה איך יהיה חטא שוגג משפט מות, וביאר שקאי על עון קרי, שאחר חטא אדם הראשון נתערב טוב ברע בכל הדברים, ולפעמים אף צדיק גמור נתערב בו איזה ניצוץ רע, והיה משפטו מות, שיתעכל הרע, והשם יתברך מרחם, כדכתיב (תהלים קט"ו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, ונזדמז לו חטא קרי. ואתחסיל. ונפסק ממנו הזוהמא, וניצוץ הרע חלף והלך לו, כמו שאירע לכמה וכמה חסידים קדושים וצדיקים גמורים, וזהו חטא שוגג שבא לכפר על משפט מות, והומת בודאי, כי לצריק נחשב זה מיתה ממש, ומזהיר ותלית אותו, שתתלה ענין זה, על, בסיבות, עץ הדעת טוב ורע, ומזהיר אחר כך לצדיק לא תלין נבלתו, שלא ילין נבלה זאת שעשה בסיבות העץ, כי קבור תקברנו, כי על ידי קריאת שמע שעל המטה הורגין המזיקין, ומעלין הנשמות ליסוד דנוקבא כנודע, הנקרא קבר בית הרחם, צרור החיים, ויתוקן נשמתו ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין באוצר החיים פ' ויקרא דל"ו ע"א וע"ב.

פירוש יב
ובס' סור מרע ועשה טוב כתב וז"ל, ולטבילת קרי יטבול במים קרים, בסוד (משלי כ"ה:כ"ה) מים קרים על נפש עיפה וכו', וסוד מי"ם קרי"ם מספרו מ"ת, בסוד שנאמר בשם הבעל שם טוב אשר הצדיק נפטר ממיתה כשרואה קרי, בסוד יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, כי אצל הצדיק נחשב לו צערו על מקרה בלתי טהור יותר מצער מיתה, ובזה נפטר ממיתה, כי מרדות גדולה בלבו וכו' (עיין בגמרא ברכות ד"ז ע"א), יקר אתוון קרי, ומים על נפש עייפה, והמים בסוד מסירת נפש למיתה כמו בנפילת אפים ונמתק במים קרים וכו' ע"ש.

פירוש יג
וסוד העלאת מחשבות זרות, לקשרה במקורה, כבר נתבאר לעיל בפ' נח בעמוד התפלה מן אות קט"ו ולהלן ע"ש.

פירוש יד
בסוף ס' דגל מחנה אפרים איתא בזה הלשון, נמצא כתוב בשם הרב ר' ישראל בעש"ט נ"ע להקיף המקום שבעה פעמים ובכל פעם יאמרו בכל הקפה תהלים ויתחילו להקיף דרך ימין, עכ"ל, והוא נדפס בשיבוש ובקיצור כי לא נתבאר מה זה ועל מה זה, וגם ניכרין

הדברים שלא יצא זה מתחת יד הרב דמ"א, לפי שלא נזכר עליו אא"ז, אבל נראה הכוונה למאמר דלעיל.
ועיין עוד בס' שדי חמד מערכת אבילות סי' פ"ג שהביא ענין זה בשם ס' קודש הילולים בחלק נופת צופים, ובס' מעשה יחיאל בקונטרס מיכלא דאסוותא דט"ו ע"א העתיק דבר זה מס' שדי חמד. אבל לא נדפס כהלכה, כי הוא בטעיות ושיבושים, ועוד העתיקו ענין זה בסוף ספר לקוטי שושנים שנדפס על שם הרב ר"פ מקאריץ ז"ל, וליקוטי שושנים זה, הוא עצמו אותן הליקוטים שנדפסו בראשונה בס"ס נר ישראל, רק שאחר כך נדפסו בשינוי השם.

פירוש טו

ובספר שפת אמת למרן רבינו ז"ל בפ' תצא שנת תרל"א, דמ"ב ע"ב, כתב וז"ל, ובספרי כי תצא לא תצא אלא במחנה, חכמינו ז"ל דרשו בקרב מחניך הם האברים של האדם, כן הגיד אא"ז מו"ר ז"ל וכן בילקוט בקרב כל אחד ע"ש, וזה תצא מחנה, שיקבץ אדם באמת כל רצונות שבו וכל נפשו. למסור עבור רצון המקום, ואם מאסף כל כחותיו בעשיות מצוה וכדומה לסור מרע, בהתאספות כל החיות, על ידי זה עצמו ונשמרת, ששוב אין מקום להיות מתבלבל על ידי דברי שטות, מאחר שמרוצה למסור נפשו, ואין דבר חביב מנפשו, וכן איתא עצה זו בשם הבעש"ט ז"ל, עכ"ל.

פירוש טז

עיקר פירוש זה הובא בס' אור פני משה כאן וז"ל, שמעתי אומרים בשם גדול, על פסוק כי ינצו אנשים יחדיו, אנשים אלו מיכאל וס"ם (וקרבה אשת האחד) זה לילית (להציל את אישה מיד מכהו וגו' והחזיקה במבושיו) של האדם היינו להכשילו בחטא הוצאת ז"ל רחמנא ליצלן, אזי התשובה הוא (וקצותה את כפה) מפרש רש"י ז"ל ממון ליתן צדקה בידיו כמובא בשל"ה ובראשית חכמה ועוד שנית (לא תחוס עיניך) היינו שתכבה תמיד ולא לחוס על עיניך וכו' עד כאן שמעתי, עכ"ל, ועיין בתולדות יעקב יוסף פ' תצא דקצ"ח ע"ב שביאר דבר זה היטב.

כי תבוא

פירוש א

ובאוצר החיים פ' תבא דק"ס ע"ב כתב וז"ל במצוה תר"ו, משרשי המצוה נתבאר במצות ביכורים, שהם הנשמות והניצוצין, שנתבררין בזכות תלמידי חכמים וצדיקים וכהנים, עובדי השם יתברך, שמביאין להם דורון, והם מעלין כל אשר לבעל הבית הזה, לשרשן

הטוב לשמים, אף שהוא אין בו דעת כל כך האיך לברר ולהעלות, על ידי דורון וביכורים נתעלו כל אשר לו, עבדים ושפחות ובהמה טמאה, והם נכסי כהן.
ועיין בספר הכהן הגדול פ' לך [שהעתקנו בפ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ח] כי נר"ן של אדם נתגלגל בזיי"ן ספירות, ובכל הספירות יכול להעלות נר"ן של חלקי ניצוצין השייכים לשורש נשמתו, מה שאין כן בספירה זיי"ן מלכות, אשר משם יונקים קליפות נגה, קשה לו להעלות משם ניצוצי נר"ן שלו ע"ש היטב, וזהו הטעם של מצות קריאה, שעיקר מצות ביכורים הוא, להעלות על ידי כח כהנים וצדיקים, את הניצוצין השייכין לשורש נשמתו, מה שאין כך במדת מלכות, ששם יונק ארמי אובד אבי קליפת נגה, קשה להעלות משם הניצוצין, ולכן על ידי מצות קריאה של סיפור יציאת מצרים והכנעת הקליפות, נשבר קליפות נגה, ויכולין להעלות הניצוצין אף מעולם הדיבור מדת מלכות שהיא עמנו בגלות. וזהו טעם קריאה. להעלות חלקי נר"ן שלו אף ממדת מלכות על ידי קריאה, עיין שם בדברי מרן הבעש"ט, ותבין מלין מתוקין מדבשין בפרשה זאת, עכ"ל.

פירוש ב
עיין לעיל פ' בראשית בהגה י' ושם בהגה קנ"ד ד"ה ובלקט כו'.

פירוש ג
עיין לעיל פ' ואתחנן בהגה ס' ע"ש.

פירוש ד
עיין לעיל פ' לך מן אות כ' ולהלן מה שהעתקתי בענין זה.

פירוש ה
ושורש הענין של טעמים נקודות ואותיות, מבואר בהיכל הברכה בפרשתינו דקס"א ע"ד באמצע ד"ה ובאותות, ועוד שם בפ' משפטים דר"א ע"א וע"ב.

פירוש ו
עיקר ענין זה להרחיק העצבות ולעבוד בשמחה, כבר מבואר לעיל בפ' בראשית אות קנ"ג ואות קע"ג, ובפ' עקב אות ל"ח ואות מ"א ע"ש בכל המקומות הללו, ועוד עיין לעיל פ' משפטים אות י"ז ושם בהגה י"א, ולקמן פ' נצבים אות י"ג.
ובס' דברי דוד מהרב הקדוש רד"מ מטשרטקוב, כתב וז"ל פעם אחת היה אצל אדומו"ר חסיד אחד, שהיה עליו משפט קשה דיני נפשות, והיה מצטער בעגמת נפש גדול כמובן, והיה אז מוצאי יום טוב, והחסידים עשו ריקודין בשמחה גדולה, בבית החיצון שלפני היכל אדומו"ר זי"ע, והחסיד הנ"ל היה אז לפנים, בהיכל אדומו"ר זי"ע, כי היה איש מקורב, ורצה לעורר רחמים על עצמו בעת שמחת מרן זלה"ה, ויאמר אדומו"ר אליו מדוע

לא ילך גם הוא לרקד עם החסידים, וסיפר לו מעשה שאצל הבעש"ט זכותו ??יגן עלינו, היה פעם אחת במוצאי יום הכיפורים, שלא נראתה הלבנה לקדשה, והבעש"ט ראה אז ברוח קדשו, שבאם יחסר המצוה הזו ח"ו תיכף אחר יום הכיפורים ח"ו, לא טוב יהיה על ישראל, ונתעגם מאוד מזה, ורצה לעבוד במוחין דגדלות שיהיה לבנה, ושאל כמה פעמים אם נראתה הלבנה, אך למרות זה התקדרו שמים בעבים עד שאין שום סברא שיהיה לבנה עוד בלילה ההוא, וחסידי הבעל שם טוב, לא ידעו מאומה עד היכן הדברים מגיעים, מצורך הלבנה אז דייקא במוצאי יום הכיפורים, ולאשר נהגו תמיד לעשות יום טוב במוצאי יום הכיפורים, בצאתם בשלום מן הקודש בעבודתם ועבודת רבם הבעל שם טוב ביום הכיפורים, אשר ממש היה דוגמת עבודת הכהן הגדול, ולכן גם הפעם היו שמחין מאוד בריקודין ובהתלהבות קודש, ומתחלה רקדו בבית החיצון של הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו, ואחר כך מגודל התלהבות קדושתם בשמחה, דחפו עצמם ונכנסו לחדרו של הבעל שם טוב זי"ע, ורקדו גם שמחו לפני הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו, ויהי כאשר גבר עליהם עוצם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה בחדר הבעל שם טוב, זי"ע הרהיבו עוז בנפשם לבקש שגם הבעל שם טוב בעצמו זכותו ??יקן עלינו ירקד עמהם, ויקחו גם את רבם הבעל שם טוב זי"ע בתווך וירקד עמהם.

ויהי בתוך הריקוד הקדוש הזה, קראו אנשים פתאום בקול שהלבנה בטהרה, ורצו כולם לחוץ לקדש את הלבנה בלילה הזה, ואמר אז הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו, שמה שהוא רצה לפעול בעבודה ומוחין ולא היה יכול לפעול, פעלו החסידים רק על ידי שמחתם לבד, ומכאן נראה, איך שצריך אדם לבטוח בהשם יתברך, ולשמוח תמיד בשמחה של מצוה, אף בעת צרה ח"ו הבאה על האדם, יוכל לפעול ישועתו כשהוא בשמחה, עכ"ל.

פירוש ז

ובס' בן פורת יוסף דקי"ז ע"ב כתב וז"ל, שמעתי פירוש מכה אשר לא כתובה בתורה, שיכה בשבט פיו בלי לבוש, ועל פי משל וכו' עכ"ל, ועי' לעיל פ' נשא אות ח' ושם בהגה ד'.

פירוש ח

ובס' תשואות חן בליקוטים ד"ה מכה אשר לא כתובה וז"ל, על פי דברי הבעש"ט שירידת המדרגה הוא בבחינת מיתה אצל הצדיקים וכו'.

פירוש ט

ושם בפסוק וזרח השמש כתב וז"ל, שמעתי אומרים בשם הוותיק ריב"ש ז"ל, והיו חייך, היינו החיות שהוא היראה והאהבה מה שצריך לו לעבודתו, רק שיהיו תלויים לך מנגד,

כאילו עדיין לא השגת אותה כראוי, ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחייך, ר"ל שיהיה דומה לך בכל שעה כאילו הוא מנגדך, ואין לך עדיין אותה החיות, וזהו ברכה גדולה, שעל ידי זה יתאוה בכל פעם ליותר אהבה ויראה, ולשלימות יתירה, עכ"ל.

פירוש י

ובס' שפתי צדיקים פ' לך כתב וז"ל, שמעתי בשם הרב המגיד מקאזניץ זי"ע, כי הצדיק בכל פעם שהולך ומדבק עצמו יותר לקונו, יותר ימצא בעצמו פניות דקות כו', וכמשל הנאמר בשם איש אלוהיי הבעש"ט נשמתו בגנזי מרומים, משל לסינון היין, כי מתחלה שסוחטו מהאשכול, הוא עב, ומעורב בהרבה שמרים, עד שאי אפשר לסננו במשמרת דקה, רק בכפיפה מצרית ואחר כך נעשה יותר דק, ויכולים לסננו על משמרת היותר דקה, ועם כל זה. כשממלא ממנו כוס, מתקבץ עוד שמרים ונופל למטה ואחר שמסננו עוד, כשעומד בהצלוחית ימצא עוד קצת שמרים שמתאסף למטה, אך לא כל כך כבראשונה, וכך הוא תמיד, שבכל פעם הם דקים יותר, כן הוא על דרך זה בצדיקים, שבכל פעם מוצא בעצמו איזה פנייה דקה או דקה מן הדקה כו' ע"ש, ועוד עיין לעיל פ' בשלח בהגה י"ג.

פירוש יא

עיין לעיל פ' בראשית בסוף הגה קל"ח, ובפ' מצורע בהגה י"ג הענין זה.

פירוש יב

הרב מהרי"ם ממעזבוז כתב וז"ל, היאר צייט של הבעש"ט הוא ביום א' דשבועות, כי ידוע בבירור אשר הוא נפטר ביום ד', ויום ד' בודאי א' דשבועות, כי יום ב' דשבועות אי אפשר לחול ביום ד', ושנת פטירתו היה שנת תק"כ.

ומנהג הבעש"ט היה תמיד ביום א' דשבועות ליתן משקה להעולם, ואמר בזה הלשון אני נותן מאריטש בעד קבלת התורה, ובחג השבועות האחרון יום פטירתו שלח אודות משקה ילא רצה המוכר ליתן בהקפה, ואמר הבעש"ט אין שלטון וכו' (קהלת ח') עכ"ל.

ובס' אגרא דכלה פ' וילך כתב וז"ל, וכן שמעתי ממגידי אמת שהרב הקדוש הבעש"ט זללה"ה אמר בשעת פטירתו כעת אני יודע למה נבראתי וכוונת בריאתי כו' [ע"ש באורך בענין שהמעלה היותר גדולה בצדיקים הוא בשעת פטירתם].

ובס' מדרש פינחס די"ג ע"ג וז"ל, וריב"ש סמוך לסילוקו מן העולם היה לו לחיות עוד שני שעות, ואמר להשם יתברך אני נותן לך במתנה אלו השני שעות, וסיים על זה שם במדרש פינחס והוא מסירת נפש אמתי עכ"ל.

ועיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות ע"ט ואות פ' מענין קדושת קברו של הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

נצבים

פירוש א

עיין לעיל פ' לך בהגה י"א מס' כתונת פסים, ולקמן פ' האזינו סוף אות ד' ושם בהגה ה'.

פירוש ב

ענין משל זה נתבאר היטב בהיכל הברכה פ' בחקותי דרפ"ז ע"ד וז"ל, אמר מרן רוח אפינו חיות נפשינו האיש אלהי ר' ישראל בן אליעזר, משל למלך שהיו לו שלשה אוהבים וקטרגו עליהם שאינם אוהבים באמת להמלך, וציוה עליהם שיפרנס כל אחד כלב שלו מאוצר המלך, אחד היה חכם ומשכיל, ואמר מה לי לפרנס כלב ולבזבז אוצר המלך על פרנסת הכלב שלי, מוטב שאעשה עטרה למלך, אוהב שני פרנס וזן בדוחק את הכלב שלא ימות, השלישי בזבז אוצרו של המלך לזון את הכלב בהרחבה, ועל זה גירה המלך את הכלב בו.

והנמשל מובן, כי יש צדיקים ויש בינונים ויש רשעים, ויש למעלה קטרוג עליהם, ונתברר על ידי שציוה המלך לפרנס כלב היינו היצר הרע וגוף עכור, מאוצר המלך, כי לה' הארץ ומלואה, והחכם המשכיל והצדיק, עושה את כל הדברים של עולם הזה יחודים קדושים ועטרות למלך, עד שמרוב אור ושמחה וחיות ודביקות, נתבטל ממנו לגמרי הנאות וכיסופין של עולם הזה, ואין לו שום הנאה, כמו שאמר רבינו הקדוש לא נהניתי מעולם הזה אפילו באצבע קטנה (כתובות דק"ד ע"א), והרי שלחנו בכל יום היה שלחן מלכים ממש ככל מלכי וחורי הארץ, וגם בזיווג [נראה שרמז בזה למה דאיתא בס' לקוטי אמרים ד"ז ע"א וז"ל, והברית נקרא אצבע קטן מלשון (פסחים קי"ב ע"ב) לא כל האצבעות שוות, וזהו אפילו באצבע קטנה ר"ל אפילו בשעת זיווג עכ"ל] איך אפשר דהא בלי הנאה וכיסוף אינו מוליד, אלא מהענין שהיה נפשו מלאה אור אלוהיי מדביקות ונועם זיו השכינה וחיות התורה והמצוות מרוב כל, ובעת אכילתו ושתייתו וזיווגו היה הכל ביחודים קדושים, ובאור הארת זיו השכינה אשר אין תענוג בעולם כזה, ולערך זה הנועם, כל תענוגי גשמיות היה בטלים ומבוטלים, ולא נעשה מהם רושם, עד שמרוב אור הקדושה לא נתפרנס הכלב מזה, והוא חוזר ונעשה מלאך קדוש, משד יהודי נעשה מלאך סא"ל יאהדונה"י, ויש שאינו במדרגה הזאת ומתענה ומענה עצמו בסיגופים, ואוכל מעט להחיות נפשו, שלא יבזבז אוצר המלך על פרנסת כלב אחד, גם זה

טוב, וזה השלישי שהולך אחר שרירות לבו הרע לפרנס הכלב בריווח, עליו גירה המלך את היצר הרע בנפשו, והוא עובר כל עבירות עד שיעשה תשובה וירצה עונו, עכ"ל.

פירוש ג

לעיל בפ' בראשית בהגה קל"ח העתקתי דבר זה בקיצור מזוהר חי פינחס, ובס' רב ייבי האריך בו וידרשנו הקורא משם.

פירוש ד

עיין לעיל פ' בשלח אות ט"ו ושם בהגה י"ג, ועיין פ' תבא בהגה י"ב מספר אגרא דכלה.

פירוש ה

ובס' שפתי צדיקים פ' וירא כתב וז"ל, שמעתי מפרשים בשם הרב האלוהיי הבעש"ט ז"ל נבג"מ ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים אשור הוא מלשון (פ' ויצא) כי אשרוני בנות, זה נקרא אובד, ובארץ מצריים היינו גשמיות וארציות זה נקרא נדח, עכ"ל הקדוש.

פירוש ו

עיין לעיל פ' עקב אות זיי"ן שהגוף נקרא מצרים לפי שיש לו מיצר וגבול היפך הרוחניי שהוא נצחיי.

פירוש ז

עיין לעיל פ' בראשית הגה יו"ד, ופ' נח הגה ט"ו, ובפ' ואתחנן אות ל"ז ל"ח ל"ט מ', וע"ש באות ל"ו ושם בהגה כ"ט,

פירוש ח

ועיקר פירוש זה הוא בס' תוי"י פ' קדושים ד"ק ע"ב, וז"ל שם ואמרתי שזה פירוש הפסוק בפ' התשובה דנצבים, כי המצוה הזאת וגו' לא נפלאת הוא ממך וגו' ור"ל כי המצוה הזאת התשובה והתפלה בכוונה וביחודים, אינו דבר מופרש ומובדל ממך, כי הוא בך בעצמך, וזהו שאמר לא נפלאת ממך כי לא בשמים הוא, ר"ל שתכוון הכוונה למעלה בשמים, וכאילו אינה לך כאילו הוא דבר נבדל ממך וכו' ע"ש, וכן הוא בשמו בס' אוצר החיים פ' ויקרא דכ"ב ע"ג ע"ש.

פירוש ט

ועיין בס' זוהר חי סוף חלק ראשון דרט"ו ע"א וז"ל, מרן הבעש"ט אמר שנשבע, איך שיש אחד בעולם וכו' וזהו לא בשמים למי שעולה לשמים במדרגות גבוהות אינו בטוח וכו' ולא מעבר לים, כי ים הוא תורה שבעל פה, והלומד לשמן מקשט השכינה, והלומד להתנשאות להיות רב ורבי וגאון, הוא בקליפות נגה, וכל מעשיו הולכים אל עולם התהו,

ולא ישאר לו לעולם הבא אפילו אחת וצריך להתגלגל להעלות התורה והמצוות כידוע, ווה נקרא עבר לים מצד חיצונית נגה, וכן ההולך אחר תאוות לבו נקרא עבר לים כו', עיין שם עוד באורך, ועור עיין לעיל פ' קרח בהגה ד' ד"ה ולכן.

פירוש י

ענין לעבוד השם יתברך בשמחה ולהרחיק סיגופים ועצבות מבואר לעיל פ' בראשית אות קנ"ג ושם באות קע"ג, ובפ' משפטים אות י"ז ושם בהגה י"א באורך, ובפ' עקב אות ל"ח ואות מ"א ובפ' תבא אות זי"ן ושם בהגה.

וילך

פירוש א

והגם שכאן לא הזכיר מפורש במשל זה שהוא מהבעש"ט ז"ל אבל בהפטורת תבא כתב מפורש שהוא מן הבעל שם טוב זי"ע, והעתיקו שם באריכות גדול עיי"ש, והעתקתי לשונו בפנים באות שאחר זה הוא אות ו'.

ובס' בן פורת יוסף דקכ"ו ע"ד הביא גם כן משל זה בקיצור וז"ל, משל למלך שרצה שיהיה לבנו תענוג מה שאין כן בדבר תמידי [עיין לעיל פ' נח אות י' ושם בעמוד התפלה אות ק"ז] ועשה עשר חומות על פי אחיזת עינים וכו', ובן המלך סבר וכו' ואחר כך נודע לו שאין דבר רע כלל, עכ"ל, [וכבר העירותי לעיל פ' יתרו בהגה ט' כי כנראה שערבבו המדפיסים את ההעתקה מכתב היד, במה שהדפיסו דיבור זה יחד עם שאלת הפילוסוף בלי נקודות הפסק ביניהם כדי שיהיה נראה שהוא דיבור אחד, ובאמת הם דיבורים נפרדים לא קרב זה אל זה].

ועוד שם בס' בפ"י בדרוש לשבת הגדול תקכ"ה, דקי"א ע"א וז"ל, דשמעתי משל ממורי זלה"ה, משל שהיה מלך אחד שעשה כמה מחיצות וחומות זו לפנים מזו, על פי אחיזת עינים, שהיו מסבבין את המלך, ובכל שערי החומות ציוה לפזר ממון. ויותר שהיה החומה לפנים,פזרו הון יותר כדי לראות זריזות וחשק בני המדינה, איך כל אחד מתחזק ומזרז עצמו לבא אל המלך, ויש שחזרו ס־.חר שקבלו ממון בשערי המלך, ויש שחזר בשער השני ויש בשלישי וכו', ומעט מזעיר שלא נכנס בלבם חשק הגשמיי לאסוף הון, כי אם לבא אל המלך, ואחר כמה טרחות שבאו אל המלך ראו שאין שום חומה ומחיצה, כי אם אחיזת עינים וכו', והנמשל מובן שהמלך הגדול הגבור והנורא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא מסתתר בכמה מחיצות וחומות של ברול, כמו שאמרו בש"ם (ברכות דל"ב ע"ב) מיום שחרב בית המקדש וכו', והמחיצות הוא מחשבות זרות וביטול תורה

ותפלה, כמו שכתוב בזוהר (עיין בזוה"ק פ' נשא דקכ"ג ע"א) כי הטוב הגנוז מסבב אותו החושך והקליפות יעו"ש אמנם אנשי דעת היודעים שכל מחיצות וחומות ברזל וכל לבושין וכיסויין הוא עצם מעצמותו יתברך שמו, דלית אתר פנוי מיניה, אם כן אין זה ההסתרות אצלו, כמו שכתבתי במקום אחר ביאור (תהלים קמ"ד) אלופינו מסובלים [לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות קי"א] כשיודע שאלופו של עולם הוא בכל מקום אזי סובל הכל וכו', יעו"ש ודפח"ח. עכ"ל.

פירוש ב

בענין זה עיין לעיל פ' ויגש אות ג' ושם בהגה זיי"ן.

פירוש ג

ובס' בן פורת יוסף ד"ע ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה משל שאמר קודם תקיעת שופר, שהיה מלך אחד חכם גדול ועשה באחיזת עינים חומות ומגדלים ושערים, וציוה שילכו אצלו דרך השערים והמגדלים, וציוה לפזר בכל שער ושער אוצרות המלך, ויש שהלך עד שער אחד וחזר, ויש וכו', עד שבנו ידידו התאמץ מאוד שילך אל אביו המלך, אז ראה שאין שום מחיצה מפסיק בינו לבין אביו, כי הכל היה אחיזת עינים, והנמשל מובן ודפח"ח, עכ"ל.

והנה לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ג העתקתי מס' אוצר החיים פ' נשא מצוה שס"ג דבריו הקדושים במשל זה ומליצה זו, ועיין עוד באוצר החיים פ' חקת דקמ"ג ע"ג שהעתיק גם כן ביחד המשל עם הנמשל, וז"ל, שמעתי ממורי משל קודם תקיעת שופר, מלך אחד עשה כמה מחיצות וחומות ברזל סביבו זה לפנים מזה, וגם חיילות רבות דובים ואריות, בכדי שייראו מגשת אליו, וכל מה שעוברין חומה אחת מפזרין הרבה הון רב, מדרגות גדולות עצומות השגת רוח הקודש והשגת רזי תורה, והכסיל סובר שדי לו בזה, ולמה לו למסור נפשו לעבור עוד חומות עצומות, אשר על כל חומה מינויים הרבה יותר מן הראשונה, ויש חזר בשני ויש שעמד בשלישי, אבל בן המלך ברא דמלכא קדישא מעיו המו אל אביו, ובן המלך כשרואה כמה חומות ומחיצות ונהרות ודובים וחיות רעות מסבבים המלך, אמר מה זה מלך רחמן תסתיר עצמך בהסתרות כאלה, וצועק ובוכה אלי אלי למה עזבתני, וכל ההון יקר משליך לארץ, כי כל הונו ורכושו הוא לראות פני המלך, וכשבא לפני אביו אמר מה זה אבי שהסתרת בכמה מחיצות של ברזל, מחשבות רעות ופניות, שכל אחד מחיצה של ברזל, מדוע דרך רשעים צלחה, כל עוד שמרשיע יותר מצליח יותר, ואביוני עמך דוים וסחופים יורדים, יובאמת מי שיש בו דעת יודע ורואה ה' הצדיק צדיק וישר הוא, הכל בהשגחה לטוב, ומאיר בהארה נפלאה

לא יכילהו הרעיון, מתוק מדבש לדורשי יחודך בהרחבת הדעת, וכל היסורין שעוברין עליו טובים הם בהירים הם, כי לית אתר פנוי מיניה, ובידיעה זאת יתפרדו כל פועלי און, ואין שם מחיצה אלא הכל גנות ופרדסים, משוררים עומדים ומזמרים לפני המלך, וכשבא למדרגת אין אפר נשרפין כל מחיצות ברזל, ומה שהיה מטמא ומרחק טהורים מטהר טמאים, כעין תיקון עתיד, רישא דעשו, ראש פתנים אכזר, כמוס עמדי והבן, והכל מתוקן לסעודה, והאלילים כליל יחלוף והכל טוב וטהור, וגר זאב עם כבש, והבן סודות אלו שגליתי לך ממרן אלקי ריב"ש זצ"ל, עכ"ל.

ובספר נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ה' אות א' כתב וז"ל, עיין דגל וילך, שמעתי משל מאא"ו מלך שעשה מחיצות רבות באחיזות עינים זו לפנים מזו, ובין כל מחיצה נהרות וגם חיילות רבים מבוהלים, דובים ואריות ונחשים ועקרבים, בכדי שייראו מגשת אליו, ואור פני מלך מאיר בכל העולמות, וזיו ונועם הדרת כבודו מלא את כל הארץ, רק הכתלים והסובבים הם מסתרים את פני המלך והוא באחיזת עיניים וכרוזים יוצאים מי הוא שיבא אל המלך ויקבל את פניו ואור הדרת זיו כבודו, יתן לו המלך בתו ועושר וכבוד, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ראשונה, ורואה כמה דברים מבהילים נסוג לבבו אחור, ויש מהם שהולך כמה חומות זו לפנים מזו, ובין כל חומה וחומה יש שרים רבים ממונים מאת המלך מפזרים ממון רב למי שבא לפנים מן החומה, ולפעמים אחרי רואו שיש לו הון יקר שכבר מצאה ידו, ואוצרות שכיות חמדה, עומד שם ומתעכב בזה, וכשמתגברין עליו הדברים המבהילים נסוג אחור, אף שבאמת הלך כמה חומות ונהרות ואין שם פגע רע, אין שם מים ואין שם חומה, מכל מקום אחר אשר כל חומה וחומה גבוהה ומאויים דלתיים ובריח, כדי להבהיל יותר, וכשרואה הדברים המבהילים נסוג אחור, אבל בן המלך אשר מעיו המו אל אביו, וגם רחמי האב עליו לאור באור פני מלך חיים, ומאור פני מלך מי שזוכה לטעום טעם אור מתיקות ידיות עריבות נועם זיו הדרו, פניו מבהיקים ומאירים, וכשבא לחומות המבהילים והמסתירים, בוכה ומתחנן אבי הרחמן, מלך רחמן כמותך תסתיר עצמך בהסתרות כאלו, ואני אנה אני בא, וצועק ובוכה, וכל העושר והכבוד שמפזרין מואס בהם, כי עיקר המייתו לזכות לקבל זיו ונועם הדרת אביו הרחמן, ובכח לבבו הנשבר לאלף שברים מהמכות של האימות והדברים המבהילים, מוסר עצמו בכח לדלג על החומות ונהרות ומפזר כל הונו עד שנעשה אין ממש, אלא בלתי לקבלת אור פני המלך לבדו, מאהבת המלך ומתשוקתו לשרשו לאביו הרחמן, וכשבא לפני אביו הסיר אביו אחיזת עינים הללו, ואומר לו בני ראה מן סוף העולם ועד סופו, וירא כי אין שם לא מסך ולא חומה ולא נחשים ועקרבים

רק ארץ מישור וגנות ופרדסים, ומשרתי המלך הם כולם, וכולם משוררים ומזמרים למלך הכבוד, ואין שם דבר רע כלל, והמלך יושב על כסאו והארץ האירה מכבודו, ומרוב שמחה נתבטל לגמרי, ובוכה אבי אב הרחמן האיך הסתרת פניך ואתה בעצמך היית שם אתי עמי בכל הצער ובכל הסתרות, ואז נותן לו המלך בתו, ומתנות רבות, ומושל ככל העולם וכל המסכים עוברים, כי אם מעט לפעמים לעתים רחוקים כשהמלך רוצה להעלותו, אבל לא מחיצות עבות ומבהילים כבראשונה, עכ"ל.

ובספר נוצר חסד פרק ה' אות זיי"ן כתב וז"ל, כמו שביאר מרן אלוקי הריב"ש זצ"ל, משל למלך שעשה לו מחיצות רבות סביביו, רוח רעש אש מתלקחת כותלים ונהרות דובים ואריות נחשים ועקרבים, וחומות ברזל סביב, והמלך נורא, ואור פניו מאיר בכל העולם וכבודו מלא עולם, רק החומות מסתירים אור פניו, וכרוזים יוצאים כל מי שיבא לראות המלך יהיה שני למלך ויתן לו בתו לאשה, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה, רואת שהוא מאויים גדול ורחב, ונסוג אחור, ויש מהם שגברו על יצרם הרע והלכו חומה הראשונה וכן כמה חומות , ובין חומה לחומה יש שרים רבים מפזרים ממון ועושר הרבה, והוא כינוי למדרגות רבות רוח הקודש ושאר מדרגות לפעול ישועות על ישראל, ולפעמים שוטה זה אחר שמצאה ידו כל הון יקר, עומד במקומו בזה ואינו הולך לפני המלך, כי מחמת שכל חומה וחומה שהוא פנימי יותר הוא מאויים ביותר, כדי להבהיל יותר שלא יקרב מי שירצה אל המלך, אבל אוהב המלך באמת מניח כל זה, כי לבו הומה לראות פני המלך, ומסכן נפשו בכמה צרות ויסורים, ונכנס לפנים מן כל החומות, ואינו לוקח שוחד מדרגות ופעולות וישועות, כי כל זה כלא נחשב אצלו אלא לבא באמת לפני המלך, וכשהוא בא לחומות ולנהרות וחיילות ודובים נחשים ועקרבים המבהילים אותו, תמה עצמו מלך רחמן כמותך תסתיר פניך כל כך בהסתרות משונות כאלו, וצועק אלי אלי למה עזבתני, ואני מאמין בך והכל הוא כבודך, ומוסר נפשו ועובר כל אלו החומות והנחשים והעקרבים, והוסר הלבוש, ובא לפני המלך הרחמן ויפול על פניו בוכה ויאמר מה זה המלך הרחמן שהסתרת פניך ממני כל אותן הזמנים, והעמדת נגדך כל כך מסכים המסתירים אותך, מבהילים כל רואה אותם, וכמעט אשר אבדתי, ויאמר המלך ראה אוהבי לחוץ, וירא והנה אין שם חומה ולא מסך מבדיל, רק ארץ מישור גנות ופרדסים וכל מיני עונג, ומשרתי המלך עומדים בלבושי יקר וכל מיני כלי זמר והמלך יושב, והארץ האירה מכבודו, ואין שום דבר רע בעולם, רק ממש מלא כל הארץ מכבודו, וכל בחינות הרע והמסכים והנחשים, הכל באחיזות עינים, ואין שום

מסך כלל, והמלך נתן לו בתו וכתר על ראש אוהבו, ונתן מהודו עליו, צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים הדיבור בעלמא כמו לר' שמעון בן יוחאי, וכל המשל מובן מעצמו.
ובספר זוהר חי על זוה"ק פקודי דרמ"ב והוא בדרמ"ו ע"א כתב וז"ל, ודע שיש ארבע עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה בקדושה, חיים וקיימים באור אין סוף המחיה אותם בכל רגע, וקודם צריכין להקדים הקדמות מרן אור צח אור שבעת הימים הריב"ש בן שרה, כי הנה החושך יכסה ארץ, מלך נורא עשה סביביו מחיצות רבות ונהרות רבות וחיילות מובהלים וחיות זורקין אש ואבני קלע לבל יקרב למלך בנקל מאן דהוא, והמלך נורא, ומאתו ומאור פניו המאיר דרך המחיצות, חיים כל העולמות כל אחד לפי מה שהוא, אלא שהוא בהסתרה גדולה, וכל אחד לפי מעשיו כך חיותו ואורו, עד שמגודל המחיצות והסתרות פניו, נמצאו רשעים שאומרים מי רואנו ומי יודענו, ומכעיסים למלך, ועוברים על דבריו ביד רמה, והמלך הוא מלך עלוב ועניו, שומע ורואה ושותק, עד בא יום הדין והזמן להנקם מן עושי רשעה, וכרוזים יוצאים, יש מעט שקרובים אל המלך ושומעים, ויש שמרגישים בלב כרוזי המלך, מאן הוא דבעי למיחזי ביקרא דמלכא, ומאן הוא שרוצה לקבל מאור פני מלך בעצמו שפע רב ואור וחיות ושמחה מתוקים מנופת צוף, עושר וכבוד והון יקר, ויהיה מאוהבי המלך ושריו הגדולים, ומי הוא טפש שלא ירצה זה, ויש מי שאינו חושש לכבוד המלך אלא הכל לכבוד עצמו, אזי מתחיל לכנוס בחדרי המלך, וכשרואה דברים המבהילים ומחיצות נוראות נסוג אחור, והולך אחרי שרירות לבו הרע, עד שיבא יום הנקמה לנקום ממנו נקמת עולם, ויש שלבו הומה אחרי המלך, ומתשוקת לבו מוסר את עצמו ודוחק ונכנס ועובר איזה מחיצות, ובין כל מחיצות יש שרים מפזרים הון יקר לפי כבוד הנכנסים, מדרגות גדולות והרחבה והשגה, ויש טיפש שסובר שכבר יש אצלו כל הון יקר, ואינו רוצה למסור עצמו בטירחא לכנוס לפניי ולפנים באמת לקבל הארת פני המלך, וכבודו ויקרו הרב לראות ולשמוח, וכיון שכל חומה פנימיית מאויימת ביותר ומבוהלת מאוד, נסוג אחור, ודי לו בזה שהשיג, וקדוש יקרא לו גם על זה, אבל ברא דמלכא מפזר כל זה ההון, ואינו לוקח לעצמו כלום, אבל לבו הומה אחרי אביו, וסובל יסורים מרים מן אותן מחיצות המבהילות ומן הנחשים שרפים מדברין עליו ומצערין אותו, ועושין אותו כעפר לדוש בפיהם וברום לבבם, עד שלולא השם יתברך מאיר מאורו עליו בהסתרה, היה כבר נופל חלילה לבאר שחת, וכל זה שהשם יתברך רואה שלבו שלם עם אלהיו לעשות רצון המלך באמת, עוזר לו ואינו מניחו ליפול כלל, ומקרב אותו כל כך באורו המתוק אור פני מלך חיים, אחר שסבל כמה יסורים ונסיונות וקיבל הכל בשמחה באהבת אביו המלך, עד שבא לפני המלך

ורואה שם שהוא ממש אין אין לו שום שיווי נגד המלך, ואז משתעשע בגנזי המלך, ומוסר לו שרביטו של מלך להיות כמהו ממש, להדמות אליו בכל דרכיו הישרים, ואז נופל לפני המלך בוכה ומתחנן מה זה מלך רחמן כמותך הסתרת עצמך כל כך ברוב מחיצות מבהילות, נחשים עקרבים מחיצות של אש ושלג ואבני הקלע, ואנה אני בא אצלך כשאצטרך לילך לדרכי הרגילה עלי בהכרח, אז אומר לו המלך, בני חביבי פתח עיניך וראה, ורואה שאין שום מחיצה ולא שום מסך מבדיל, רק עבדי המלך עומדים ומשוררים שירה לפני אל רם, והמלך כל הארץ מאירין מאורו אור אין סוף, והכל אור וחיות ואין שום מונע, ואז יוצא ונכנס עייל ונפיק, זכאה מאן דעייל ונפיק [עיין לעיל פ' לך אות י' ושם בהגה ט'] ואין שום רע ולא קליפה, אמר אויב וגו' (בפ' בשלח) חמשה אלפין שגם שם גנוז אלופו של עולם [עיין לעיל בפ' בשלח אות ט' י' י"א ולקמן בפרשתינו באות שאחר זה בפנים] וחוץ ממנו הכל בטל ומבוטל אין בהם כח, והכל אחיזת עינים לנסות בהם הבריות ודי בזה, עכ"ל.

ושם בזוהר חי פ' בראשית דפ"ו ע"ב ששייך על הזוהר דכ"ב ע"ב הביא גם כן ענין זה וז"ל, וכמו שאמר מרן משל קודם התקיעות מובא בספר דגל, מלך איום ונורא עשה מחיצות רבות מבוהלות, וחיות מבוהלים יסובבוהו, וכרוז יוצא כל מי שיבא אל המלך יעשרנו המלך ואת בתו יתן לו, והכל רצין, אבל כשרואה אלו החומות ושאר דברים מבהילים נסוג אחור, ויש שכבר הולך כמה חומות בטורח גדול ואחר כך נסוג אחור שלא להתייגע, כי בין כל חומה שרי המלך מפזרין הון, והטפש לא יראה פני המלך כי אומר די לו בזה, אבל האוהב ובן המלך מוסר נפשו רק לקבל פני המלך באהבה, וכשבא לחומות המבהילים משבר לבו ואומר מה זה מלך רחמן הסתרת פניך כל כך בדברים מבהילים כל כך, ודוחק עצמו ומפזר כל הונו, וכשבא לפני המלך בלב אין ונשבר, וירא בחוץ ואין חומה ואין הסתרה ואין שום דבר מונע מעבודת השם יתברך למי שיודע שבכל הסתרות שם הוא השם יתברך, ובכל תנועה אלופו של עולם, ידע שאין שום מחיצה ולא הסתרה, הכל משרתי המלך מברכים ומודים לשמו ומסייעין בסיוע גדול למי שרוצה באמת לדבק עצמו בהשם יתברך בלב נכנע, וזהו (בפ' האזינו) ראו עתה כי אני אני הוא, ואין שום חומה, הכל אני [עיין לעיל פ' בראשית אות ט"ז ושם בהגה י"ד] בכל הסתרות ובכל השפעות האורות אני אני הוא ולא אחר, עכ"ל.

פירוש ד

ובענין זה עיין לעיל בפ' ויגש בהגה ה' ובפ' שמות בהגה י"ח ד"ה ובפ' תבא.

ובלקט אמרי פנינים דר"ו ע"ב העתיק זה באריכות וז"ל, שמעתי ממורי שאם ידע אדם בידיעה ואמונה שלימה שבכל הסתרות ומחשבות זרות הקדוש ברוך הוא מסתתר שם אין זה הסתרה כלל, כי בידיעה שאדם יודע ומאמין שבכל תנועה והרהור דבר גדול ודבר קטן, שם הוא אלופו של עולם, חיות אלהות, מיד יתפרדו כל פועלי און, והרע נופל למטה, ונתגלה האור וחיות אלהות, וכן אפילו רשע גמור המתלהט לדברי עבירה ר"ל, הרי גם בחטא גנוז אלופו של עולם [כמבואר לעיל פ' תצא אות ז' ואות יוד, ועיין פ' קדושים אות י"ב] חוץ מחטאת עבודה זרה ר"ל דכתיב (בפ' שלח) לחטת חסר א', ואם היה מתיישב בדעתו האיך אכעיס את בוראי בפניו, ובחיות שהוא מחיה אותי, והוא אתי עמי ממש, והאיך אעשה הרעה הגדולה, וכן בענין תאוות המותר צריך להיות בקדושה ובענוה ובחיות אלהות, ואם היה כך, בנקל היה מתבטל הרע וחלף הלך לו, והיה מתהפך לאיש אחר ולאיש קדוש, ודבקות אהבת הבורא יתברך, אהבה בתענוגים אמיתיים, ובקל לו להשיג מדרגות רוח הקודש, רוח ה' תניחהו, אבל לפעמים ואנכי הסתר אסתיר, שאסתיר גם את ההסתרה, עד שאינו מרגיש שום חיות ואינו יודע, ונשכח ממנו שהקדוש ברוך הוא שם אתו, וזה הוא לו כי פנה אל אלהים אחרים, בהסתלקות אמונה ובטחון, ואז חל עונש, אבל כל זמן שהאדם דבוק באמונה שלימה בבוראו, לא יארע לו שום רע אלא אהבה וחיבה.

ושמעתי ממורי ענין אמר אויב ארדוף (בפ' בשלח) חמשה אלפי"ן, ששם בצר ואויב מסתתר שם אלופו של עולם, וכן בכל הצער והרדיפות שיש לצדיק מן ראשי ערב רב, הכל גנוז שם אלופו של עולם, אף רודף הידוע יש בו שם סאל, ואחר שידע האדם שאין שום מסך מבדיל בינו ובין אלהיו בכל רגע ובכל שעה, אפילו כשיושב בשוק ומדבר עם נכרים, הכל יתבונן שיש שם מציאות אלהות, ולא ישקר ולא יעשה רמיה בשווקים וברחובות, אבקשה את שאהבה נפשי בשמירת המחשבה להיות קדוש, ובפרט בעת תורה ותפלה גם שיעלו לפניו כמה מחשבות זרות שהם לבושין וכיסויין שגרמת בעוונותיך שהקדוש ברוך הוא מסתתר אצלך בכמה כיסויין ולבושין כאלו, אבל אחר שתדע ששם הקדוש ברוך הוא אלופו של עולם, ותשבר לבך בהכנעה ובאי"ן לפניו אזי יסתלקו כל ההסתרות, ותאיר עליך אור אין סוף אלהותו יתברך, עכ"ל.

פירוש ה

ושם בתוי"י ר"פ בראשית סיים בה וז"ל, ואחר שידע האדם כלל זה שהוא כלל גדול שאין שום מסך מבדיל בינו לבין אלהיו בשעת תורה ותפלה, גם שיעלו לפניו כמה מחשבות

זרות שהם לבושין וכיסויין שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה וכנ"ל, [והן הן הדברים שביאר בלקט אמרי פנינים שהעתקתי בהגה הקודמת].
ובס' נתיב מצותיך בנתיב אמונה שביל ד' אות א' העתיק וז"ל, ואחר שידע אדם ויאמין כלל זה שהוא כלל גדול שאין שום מסך מבדיל בינו ובין אלהיו, אף שהוא בחושך גדול ולבו אטום וסובר בדעתו שאין לו תקנה חלילה, כי החושך והעצבות וטימטום הלב מכסה אותו בכל צד, יחזק ויאמין שהשם יתברך יאיר עליו, עכ"ל.

פירוש ו
והעתיק זה שם בספר נתיב מצוותיך וז"ל: דכתבתי בשם מורי אחר שידע אדם כי אלופו של עולם הוא בכל תנועה ומחשבה ממש, דבר קטן ודבר גדול, אז יתפרדו כל פועלי און המכסים אור השכל, עכ"ל. שם ג"כ בשביל ד' אות א' משביל אמונה.

פירוש ז
עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה בהגה פ"ד, ובפ' פינחס בהגה ה' שנרמז שם ענין דינא קשיא ודינא רפיא.

לראש השנה ויום כפור

פירוש א
וכן הוא בס' בן פורת יוסף דנ"ט ע"א וז"ל, זולת בראש השנה ויום כיפור שהוא אסיפת כל העדרים וגללו האבן ונעשה שלום ביניהם, אז יש לומר מוסר, מה שאין כן בזמן שיש פירוד, כל אחד אומר לא נתכוון אלא לבזותו וכו'.

פירוש ב
ענין זה מבואר לעיל פ' קדושים אות י"ד ע"ש.

פירוש ג
נראה שרמז בזה לדרשת חכמינו ז"ל (חולין ד"ה ע"ב) שערומים בדעת כאדם ומשימין עצמן כבהמה, בקרא דאדם ובהמה תושיע ה'.

פירוש ד
כן נדפס בהשמטות לס' כתר שם טוב שנדפס בס' ליקוטים מהבעש"ט.

פירוש ה
עיין בתוי"י פ' פינחס דקע"א ע"א בענין שהעולם נידון אחר רובו, וז"ל, משל ששמעתי אורח נטה ללון בעיר גדולה אצל אחד מטובי העיר, וכאשר רבו אנשי העיר לשלוח דבש ויין לאורח נכבד, נמצא איש אחד חכם בעיניו וסבר שיהיו רוב משלחים משקה טוב,

ושלח הוא מים על סמך שיתערב ברוב טוב, וכן המציאו המצאה זו שני ושלישי והרבה בזה, ונמצא שהוא כולו או רובו מים ודפח"ח, עכ"ל.

פירוש ו
שם בגמרא לפנינו איתא ר' יהושע בן חנניא ע"ש.

פירוש ז
עיין בס' לקוטי אמרים ד"ה ריש ע"ב, וז"ל, ואחר כך נשלח אותך בעל תוקע שתעורר את האבות, והם יעלו את תפלתינו לפניו יתברך שמו, ראה לפני מי אנו שולחין אותך, לפני מלך גדול מפואר בכל מיני פאר, ראה כמה אנשים ונשים, קטנים ויונקי שדים, כולם תלויים בך, וכל תפלותינו יעלו על ידי תקיעותיך אלו ויתלבש בהם הקול, עד כאן לשונו:

פירוש ח
ענין עיכוב התפלות מלעלות עיין לקמן בסמוך אות ל"ח ל"ט ואות מ' .

פירוש ט
הנה בספר כתר שם טוב שמשם העתקתי דיבור זה, איתא שם בזה הלשון, קר"ק גימ' אליהו הנביא ז"ל, ופשוט שהכוונה לגימטריא של שני תיבות זכור לטוב שכך עולה הגימטריא מכוון, כי בתיבה אחת ז"ל אינו עולה יפה, לכן העתקתי כך בפנים.

פירוש י
ענין זה נזכר לקמן בסמוך באות מ"ט.

פירוש יא
ובהשמטות לס' כתר שם טוב שנדפס בס' ליקוטי הבעש"ט איתא שצריך להיות מי יעורר את אברהם בתקיעה, ועיין לקמן בהגה י"ג.

פירוש יב
שם בהשמטות איתא שחסר כאן תיבות אלו, ואם לא ילמדו לא יהיה מותר לעשות חתונה, נראה שיצאה אז גזרה רעה זו, ונתבטלה בכח תפלת הבעש"ט.

פירוש יג
שם בהשמטות נדפס כאן עוד ערבוב לשון שאיני יודע לפתרו, וז"ל, בשברים ולעורר את ומשיב עם אברהם ובתרועה יעקב עמהם עכ"ל. אבל זה פשוט שרמז על לשון הזוהר הקדוש (פ' אמור ד"ק ע"א) שעל ידי שלשה סדרי התקיעות מתיישבין שלשה האבות אברהם ויצחק ויעקב לעצור את מדת הדין ולמתקו ע"ש האורך, וזהו שאמר כאן מי יעורר את אברהם בתקיעה היינו מי הוא זה בימינו אלה שיודע איך לעורר את מדת אברהם על ידי תקיעות שופר ועל זה הוא שסיים ולעורר את , היינו שחסר תיבה וצ"ל לעורר

את יצחק בשברים ואת יעקב בתרועה, רק שנראה שהמעתיק השמטות אלו לדפוס לא דקדק כל כך והעתיק בטעות סופר, וכל זה המאמר וכן לקברי בני דוד העתקתי גם כן מן ההשמטות האלו.

פירוש יד

ומשל זה הובא בס' בן פורת יוסף דמ"ד ע"ב בשם מדרש רבתי פ' וישלח פ' ע"א [והוא ט"ס וצ"ל ע"ח סי' זיי"ן ע"ש], וסיים שאמר השועל ששכח הכל, וכל אחד יפייס את המלך לפי כחו, וכתב על זה וז"ל, ויש להבין כוונת השועל בתחלה מאי קסבר ולבסוף מה קסבר, ונ"ל כי השועל פיקח שבחיות וכוונתו שיכנעו למלך וילכו לפייסו, ולולא שאמר שיש לו במה לפייס לא היו הולכים כלל אל המלך, ואחר כך כשראה שגס לבם שבטוחים בשועל ובמשליו, חזר ואמר ששכח הכל, ואז על ידי הכנעה זו ישתדל כל אחר בעצמו לפייס המלך עכ"ל.

פירוש טו

עיין לעיל בהגה זיי"ן לשון ס' ליקוטי אמרים ועיין באור המאיר בדורש לר"ה ד"ה הבן יקיר משל כעין זה בשם המגיד זלה"ה.

פירוש טז

עיין לעיל פ' בראשית אות קס"ו ופ' שמות אות ה'.

פירוש יז

נראה שכוונתו לבאר על פי זה לשון הכתוב כי חק לישראל, מה שמחזיקים לחק ולדבר שנתיישן וקבוע, זהו עצמו המשפט לאלהי יעקב, שעל זה הוא המשפט למה מחזיקים זה לחק, הלא צריך לעשות מאהבה, להרגיש טעם חדש בכל פעם ופעם, ועיין ברמזי תהלים שבס' אור תורה ד"נ ע"ב רמז הפסוק תקעו בחודש שופר על דרך המוסר נחמד ונעים.

פירוש יח

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות פ"א ושם בהגה ל"ו.

פירוש יט

עיין שם בפ' נח בעמוד התפלה אות ק"ט.

פירוש כ

עיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"ג ושם אות קכ"ד ד"ה ולפי זה ותבין.
ועיין בס' תפארת שלמה לשבת שובה שכתב וז"ל, בשם הבעל שם טוב ז"ל, אם האדם זוכה להתפלל פעם אחת כראוי יכול להעלות גם כל התפלות הפסולים אשר נשארו

למטה זה כמה שנים, גם המה יחדיו יהיו תמים ויעלו לרצון למעלה, עכ"ל, בד"ה כל האוכל בתשיעי.

פירוש כא

ולפי המתבאר לעיל בפ' עקב אות ע"ו ועוד בשאר מקומות, גודל מעלת ההתדבקות לצדיקי הדור, נראה שיש כח לצדיקי הדורות להעלות אח"כ גם אותן התפלות שנמסרו כבר לפסולי המוקדשין ולחוץ.

ובכתר שם טוב ח"ב ד"ה ע"ד כתב וז"ל, מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור, והנה בערב יום כיפור, מחמת שלא נזדמן להם תבן ומספוא בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער, לרעות את הסוסים, ונחו עצמם מעט לישון, וכשעמדו ראו שהיה צאת הכוכבים, והיה עדיין רחוק פרסה מהעיר, והוצרך החסיד להיות ביום כפור שם ביער בשדה, כי לא היה יכול לילך שם אפילו ברגליו, והיה בצער גדול מאוד, והתפלל בהכנעה רבה, ואח"כ במוצאי יום כפור נסע החסיד לעיר, וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה, והיה מדבר תנחומין על לבו, ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות, עכ"ל.

ובס' תפארת שלמה פ' מטות ד"ה ויקרבו כתב וז"ל, ושמענו בשם הבעש"ט ז"ל שפעם אחת אמר ביו"כ שהעלה היום בתפלותיו כל התפלות הפסולים, משמונים שנה, שעמדו מרחוק, ועתה העלה אותם למעלה למכונם עכ"ל.

ושם במאמרים לר"ה ד"ה או יאמר ונתנה תוקף כתב וז"ל, בשם הבעש"ט זלה"ה פעם אחת ביום כפור אמר שהעלה כל התפלות שנתעכבו זה אלף שנה, והעלה אותם למכונם עם התפלה שלו, עכ"ל.

פירוש כב

עיין בהיכל הברכה בראשית דמ"ו ע"ג וז"ל, וגם ידוע ממרן הבעל שם טוב סוד ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים.

ועוד עיין בס' אוצר החיים פ' משפטים דקצ"ו ע"ד, וז"ל, מבואר בשם מרן אלוהיי בעל שם טוב ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים שהפסוק קובל על זה, שיש לסטרא אחרא בנים מעבירות, ולשכינה הקדושה אין ילדים עכ"ל.

ובס' דברי ישראל בסופו הביא בשם זקינו הרה"ק מוהר"י מקאזמיר זללה"ה שאמר בשם הבעל שם טוב צוקללה"ה שאמר כי השם חסיד שקוראין עכשיו הוא מבע"ד, כי החומרות שמתנהג זה שקורין לו חסיד, כגון שאינו אוכל מבשר סירכא או שאינו לובש

בגדי צמר מחשש כלאים, זהו על פי דין, ולא מצד חומרא יתירה, כי לבשר הסירכא עיקר ההיתר הוא בשביל הפסד מרובה הפסד ממון, ואטו זה האיש הוא כל כך אוהב את הקצב שחם כל כך על ממונו עכ"ל.

פירוש כג
ענין ההתפארות שהשם יתברך מתפאר בישראל עיין לעיל פ' תבא אות ד' וה' האמירך היום, ועיין לעיל פ' נח בעמוד התפלה אות ק"מ ענין להביא התפארות למלכות ע"ש.

פירוש כד
זה נזכר לעיל פ' וישב אות ד' ועיין שם בהגה ה'.

פירוש כה
ונזכר משל זה בס' עץ הדעת טוב במאמרים לערב ר"ה ד"ה השיבנו בשם מו"ר מו"ה דוב בער ז"ל, ובשקר העתיק משם בדרש טוב ד"י ע"א בשם הבעש"ט ז"ל כי בס' עץ הדעת לא הזכיר שם שמו של הבעש"ט ז"ל בדיבור זה, ואף על פי כן נראה ברור ואמת כי הרב המגיד ז"ל אמר משל זה בשם הבעל שם טוב, כמו שהובא בס' כתר שם טוב משמו של הבעש"ט ז"ל, אע"פ שבס' עץ הדעת הזכירו סתם בשם הרב המגיד, והרבה יש כיוצא בזה שמובא בספרים בשם הרב המגיד והוא מתורתו של הבעש"ט ז"ל.

פירוש כו
ונזכר זה לעיל בקיצור במאמרים אלו אות כ"ב ע"ש.

האזינו

פירוש א
ענין זה הובא לעיל בפ' לך אות ל"ד ע"ש.

פירוש ב
ובס' גאולת ישראל [שקצת ממנו נדפס כעת בשם ס' פתגמין קדישין] הובא משל זה בשינוי לשון קצת אבל תוכן הענין אחד הוא, וז"ל שם, משל, מעשה באשה אחת שהייתה ענייה גדולה, והיתה יושבת בבית קטן מצד העיר סמוך ליער מחמת גודל העניות, והיתה מחזרת על הפתחים ומפרנסת עצמה מזה, והיה מנהגה וטבעה כשהיה אדם נותן לה איזה נדבה וצדקה לא היתה משיבה לו שום שבח והודייה, או איזה ברכה בעד זה שנתן לה, כך היה מרגלא בפומה לומר תמיד לאדם הנותן לה נדבה, כל מה שאדם פועל פועל לעצמו, ויותר לא היתה משיבה שום דבר, ונזדמן שהיתה מחזרת על פתח בית המלכה, ונתנה לה המלכה מתנה הגונה, והשיבה גם כן כדרכה, ונתמלאה המלכה חימה על

העניה ??האת, כי אמרה שהיא עושה צחוק על הנותן לה צדקה, ומחמת כעסה צוותה לשר האופים שיאפה עבורה עוגה יפה, ויתן בתוך העיסה סם המות, וכן עשה, ואחר כך כשבאת העניה אל המלכה כמנהגה, נתנה לה המלכה העוגה הנ"ל, וקבלה העניה והשיבה גם כן כמנהגה והלכה לה, וכשבאתה לביתה נתיישבה בדעתה שלא לאכול את העוגה תיכף, מחמת חשיבותו, רק תשתעשע בה כמה ימים, ובתוך כך היה מעשה שבן המלכה הלך ביער לצוד ציד, ונשתהה מאוד ונתייגע, והלך לבית העניה הזאת לנוח מעט, והענייה שמחה לקראתו, ואמרה לו אולי רוצה אדוני לאכול, יש לי עוגה יפה מאת המלכה, ולקח ואכל ומיד נפל מת, והתחלחלה העניה ורצתה אל המלכה וספרה לה כל המעשה, אז אמרה המלכה עכשיו אני רואה שאמת אמרת, כי מעשה ידי גרמו לי זאת, והנמשל הוא, שיזכור כל אדם זה הכלל תמיד, שכל מה שאדם פועל, הכל פועל לעצמו, ולא ישגיח על ההנאות שיהנה אותו היצר הרע, רק יאמר לו כנ"ל שכל מה שיפעול מהרע יפעול לעצמו, עכ"ל.

ועיקר המוסר היוצא ממשל זה שרמז עליו הרב תוי"י בארתי בס"ד לעיל פ' ראה בהגה ב' ע"ש היטב.

פירוש ג

ועיין בהיכל הברכה פ' בראשית דל"ב ע"ג וז"ל, וכן השיב מרן הרמב"ם לאותן שרצו להביא ראיות לכפור חלילה בתחיית המתים, אמר איני רוצה להשיב לכם, אלא בידוע שנשמה שלכם אינו מזרע ישראל אלא מסטרא אחרא, כי נשמות ישראל הנלקחין ממקור האמת מתדבקין ומתקשרין לאמת בלי ראייות, עכ"ל.

פירוש ד

עיין לעיל פ' בראשית אות מ"א ושם בהגה ל"ח בענין יתרון האור מן החושך,

פירוש ה

עיין לעיל ריש פ' נצבים אות א', ובפ' לך בהגה י"א משם ס' כתונת פסים.

פירוש ו

נראה כוונת החילוק, שמצד פילוסופיא וחקירה יותר בנקל לקבל אמונה זו אפילו לאומות, אבל בר ישראל שצריך לקבל דווקא מכח התורה, צריכין לזה טהרה ומוח נקי ודם נקי ממאכלות כשרות דייקא, ועיין רש"י בסנהדרין (ר"פ חלק דף צ' ע"א) האומר אין תחיית המתים מן התורה שכופר במדרשים וכו', ואפילו יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיזא באורייתא כופר הוא כו' ע"ש בדבריו הקדושים.

לסוכות

פירוש א
ובס' דובר שלום אות נ"א הביא בשם שו"ת אמרי דוד בפתיחה אות י"ד שכתב וז"ל, שמעתי שהגאון הקדוש ר' יצחק האמבורגר ז"ל ראה להבעש"ט כשעשה ענין נורא מאוד בסוכתו וכו' ע"ש.

פירוש ב
וכן כתב הרב ממעזבוז מהרי"מ נ"י במכתבו וז"ל, גם בענין התנהגות הבעש"ט, כפי הנראה לא ישב בסוכה בשמיני עצרת וכו', ברכו אחר התפלה גם כן נראה שלא אמר, הספירה כפי הנראה היה על הסדר, כי כך נהג בכל זה הרר"ב ז"ל.

וזאת הברכה

פירוש א
עיין לעיל פ' ואתחנן אות ס"א ושם בהגה מ"ח שהתורה פרה ורבה אצל הלומד בטהרה.

פירוש ב
עיין לעיל פ' בראשית אות קי"ז ושם בהגה צ"ז מענין אלפים שנה.

פירוש ג
עיין לעיל פ' בראשית אות ל"ה ושם בהגה כ"ח ענין סיפורי התורה שהם רק לבוש לסודות התורה והשמות.

פירוש ד
ונעוץ ספר קדוש הזה גם כן תחלתו בסופו כי מבואר לעיל בריש ספר זה בפ' בראשית אות א' שעיקר התורה כולה הוא תיבה אחת מראשה לסופה, רק שיש לה צירופים הרבה עד אין חקר, וממילא זה הפירוש הפשוט גם כן אינו אלא צירוף אחד מריבי רבבות הצירופים שיש לתורה, ושפיר היה משה יכול לכוון כל הצירופים זולת צירוף אחד זה, שלא נצטרף עדיין בחייו, כך נראה לי הצעיר המעתיק והמסדר שמעון מנחם מענדל.

מגלת אסתר

פירוש א
ענין זה מבואר באורך לעיל פרשת בראשית אות קמ"ו ושם בהגה קכ"ח עיין שם היטב:

פירוש ב
ענין זה להעלות אהבה גשמיות למקורה לאהבה רוחנית, אהבת השם יתברך, וכן כל המדות הגשמיים, מבואר היטב לעיל בפ' בראשיה אות ל"ו ושם בהגה, ובפ' נח בעמוד התפלה אות קכ"ב, ובפ' לך אות ט"ו, ובפ' תשא אות כ"ג.

פירוש ג
ענין דכר ונוקבא עיין לעיל פ' בראשית בהגה קכ"ד ד"ה והנה איתא, ובפ' נח בעמוד התפלה בהגה ע"א.

פירוש ד
מבואר לעיל פ' בשלח בהגה ו' ע"ש.

שיר השירים

פירוש א
בס' תוי"י פ' צו דפ"ה ע"ד וז"ל, שמעתי ממורי ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואחר כך נעשה זה טבע גם כן וכו', וכמו ששמעתי בשם הרב הבית יוסף שטרח ויגע עד שמצא פירוש איזה מאמר, ואחר כך שמע אותו פירוש מאחרים גם כן, ונצטער, והשיב לו האר"י זלה"ה אתה פתחת הצינור, עכ"ל.
ובס' ליקוטים יקרים דט"ו ע"ג, וז"ל, כשיש צדיקים בדור שיודעים לפתוח המקורים העליונים בחכמתם, אזי בקל יוכל להשיג לבני אדם אחרים, וכמו שאמר המגיד לבית יוסף עכ"ל.
ונראה לענ"ד שאפשר לרמז ענין זה בפסוק שיר השירים אשר לשלמה, היינו שעל ידי שיר זה של שלמה שהוא פתח בו המקור העליון של השירה, וגרם, שעכשיו הכל יכולים להתעורר לבא גם כן לאותה שירה, לכן נקרא זה השיר של שלמה שיר השירים, ששיר זה נמשכים אחריו כל השירים, שמעכשיו כל מי שרוצה לשיר נקל לו לומר שירה, נאם המסדר שמ"ו].

פירוש ב
עיין לעיל במאמרים לר"ה ויו"כ אות ו' כי זהב וכסף מורה על דין ורחמים, חסד וגבורה ע"ש.

פירוש ג

בס' דגל מחנה אפרים בליקוטים שבסופו כתב וז"ל, סוד דוד הוא הדל"ת התחתונה על ידי המשכת ו' עולה עד אין סוף הנקרא ד גם כן עכ"ל, בקונטרס דברים ששמעתי מפי אא"ז.

ומה שסתם כאן ברמז, מבואר בארוכה בס' לקוטי אמרים ד"כ ע"ד ד"ה טעם, ולכן נראה ברור שכל ה??ממאמר ההוא שבס' לקוטי אמרים הוא מתורת רבינו הבעל שם טוב זי"ע, לכן הנני מעתיק כאן כל המאמר הזה, וז"ל.

טעם למה אין נזכר בברכת שמונה עשה?? מלכות, הלא אמרו (בגמרא בכות ד"מ ע"ב) כל ברכה שאין בה שם ומלכות כו', ופירש, על דרך מה שכתב בזוהר (עיין לשון הזוה"ק פ' ויצא דקס"ה ע"א ובהשמטות הזוהר ח"א ד"ו ע"א ופ' וישב דקפ"ב ע"א) לית טובא שריא אלא באתר דכר ונוקבא [ועיין בזוה"ק ויקרא ד"ה ע"א בזימנא דאיהו לבדו לא טוב כתיב, ועוד ע"ש די"ז ע"א], כי הנה דד נקא על שם שהם שני בחינות, א' המקבל וא' המשפיע, והמשפיע חסר לו התענוג שמקבל המקבל, בהשפעתו, כמו שאמרו (בפסחים דקי"ב ע"א) יותר מה שהעגל וכו', והדד נעשה כדי להוריד השפע בהדרגה ולא בבת אחת, שלא יהיה יכול לקבלו, והנה כשהעגל יונק מה שצריך לו אינו בבחינת דל"ת שאין חסרון לו, אבל הפרה הוא בחינות דלות, שחסר לה התענוג שמקבלת מהמקבל, כי רצונה ותענוגה להשפיע עוד, רק מחמת החסרון למקבל לקבל יותר, הוא מצמצמת תענוג שלה, ואין נשפע ממנה יותר, וזהו שכתוב בספר הזוהר (עיין בתיקוני הזוהר תיקון כ"א דפ"ז ע"א) איהו אביון ואיהי עני, אביון הוא לשון תאווה שתאב לדבר, ועני הוא לשון חסרון ממש, ור"ל כי בעת שעדיין לא נזדככו העולמות ואינם יכולים לקבל השפעתו יתברך שמו בשלימות, לא נשלמה תאוותו יתברך שמו להשפיע בשלימות, ולכן נקרא אביון, וזהו שאמר (תהלים פ"ו) כי עני ואביון אני, ר"ל שבודאי עבד דוד המלך עליו השלום שלא על מנת לקבל פרס, רק כדי שישלם תאוותו יתברך כמו להשפיע בשלימות, ויהיה הוא יתברך שמו מקבל תענוג ממנו כנ"ל, והוא, ר"ל דוד המלך עליו השלום יהיה בבחינת משפיע תענוג להשם יתברך, לכן אמר כי עני בחינת מקבל, ואביון שאני תאב להשפיע לך תענוג כנ"ל.

וזהו שאמר (תהילים מ"ב:ג') צמאה נפשי לאלהים לאל חי, כי בחינת נוקבא המקבלת נקרא אלהים, שהוא לשון שררה ואין מלך בלא עם, ומקבל שררותו מעמו ומעבדיו, ור"ל שבחינת אל חי בחינת משפיע, יהיה גם כן בחינת אלהים, פירוש בחינת מקבל תענוג ממנו.

וזהו שאמרו לית טיבו וכו' כי אין טוב בא ונשפע אלא על ידי משפיע ומקבל, שהוא בחינת נוקבא, והוא מדת הצמצום כמו שאמרו (ב"מ דפ"ז ע"א) אשה עיניה צרה באורחין היינו לצמצם שיוכלו לקבלו.

וזהו כל ברכה שאין בה שם, פירוש המשכה ומלכות פירוש צמצום, אינה ברכה, שאין יכול לסובלה, וזהו בברכת הנהנין שהם המשכות ממעלה למטה, אבל בח"י ברכות שהן העלאות ממטה למעלה, ושם אינה בבחינת צמצום כמו בהמשכה ממעלה למטה, למשל החטה זרועה כשהיא באה לשרשה שהוא כח הצומח, יגדל ממנה כמה גרעינין, לכן אין צריך לומר מלכות פירוש צמצום בח"י ברכות, אבל מלך עוז ששם גם כן המשכה מלמעלה, נזכר לשון מלכות.

וזהו הן עם לבדד ישכון (בפ' בלק), כי הנה ד"ד נקרא על שם שני בחינות דל"ת המשפיע ומקבל, ואמרו חכמינו ז"ל (בזוהר בשלח דנ"א ע"ב) הבריח התיכון זה יעקב ר"ל שבשבילו יש התחברות לאלהותו יתברך שמו עם העולמות, בשביל התענוג שיקבל מישראל וזהו לבדד לב' דד ישכון, פירוש, בשבילם יש התחברות לשני בחינות דד משפיע ומקבל, וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה די"ח ע"א) קראו ליעקב אל, ר"ל שההשפעה הבאה מצד החסד הנקרא אל, הוא בשביל התענוג שמקבל מיעקב, כמו שאמרו (ויקרא רבתי פל"ו סי' ד') בשביל ישראל נברא העולם, והנה הצירוף האמצעי הוא אלב"ם וכו' זהו בקדושה, אבל באומות הצירוף הוא להיפוך ואל שבישראל נעשה אצלם לא, וזהו ובגוים לא יתחשב.

על כן נקרא ד"ד, ר"ל שני בחינות דל"ת אחד מהמקבל ואחד מהמשפיע, שמצמצם תענוגו בהשפעתו, ונעשה בחינת דל"ת, שלא נשלם לו תענוגו לסיבת המקבל כנ"ל, וזהו מטי ולא מטי, הגם שבבחינות מטי ולא מטי הוא בשני מדרגות, אף על פי כן גם במדרגה הא' הוא כן בבחינת מטי, אך אם יהיה מטי לבד, דהיינו להשפיע כל התענוג, דהיינו שישפיע בשלימות בלי צמצום, אז לא יוכל המקבל לקבל, לזה הוא בחינת לא מטי, פירוש אצל המשפיע עצמו, בכדי שתזדכך נפשו שתוכל לקבל רוב השפעה מאלהותו כביכול, וכל זה לא בשביל שלימות נפשו, רק כדי שיושלם וכו' וזהו פירוש שנפשי צמאה שתזדכך כל כך, שתוכל לקבל רוב השפעה, כפי רצונו יתברך שמו להשפיע בשלימות, ויהיה השכל מקבל תענוג ממנו, שעל ידו נשלם ונתמלא רצונו וטבעו הטוב להטיב כביכול, ועל דרך זה פירוש ישראל מפרנסין וכו' (זוהר ויקרא ד"ז ע"ב) כשהם טובים וראויים ויכולים לקבל השפעתו יתברך שמו, הם משפיעם תענוג לו יתברך שמו, מה שאין כן להיפוך ח"ו, אזי הוא מוכרח לצמצם השפעתו ותענוגו כביכול.

וצירוף כזה נקרא דודי מלמטה למעלה, שהמדרגה התחתונה הוא בבחינת ד ונמשך השפע דרך ו שהוא בהדרגה שיוכל לקבלו, ומדרגה עליונה בבחינת ד שמוכרחת לצמצם תענוגה הנ"ל, והיא מקבלת מן י כנודע, וכל הנ"ל נרמז גם כן ביו"ד במילואו כזה יו"ד, כי י על שם המשפיע, ו על שם המשכה הנמשך ממנו, ד על שם המשפיע גם כן שהוא בחינת ד כנ"ל (ר"ל על שם שמצמצם הן בהשפעתו והן בתענוגו ממנו), ומלמעלה למטה הצירוף הוא הוי"ה, שהדל"ת נעשה ה לאחר שבאה ההמשכה לו' כנודע, והנה לעת שיזדככו העולמות ויוכלו לקבל רוב ההשפעה בלא הדרגה כלל, אז לא יהיה אחר ה ראשונה ו, שמורה על המשכה, כי אם יהיה אחר ה גם כן י כמו לפנים, על כן כתיב (זכריה י"ד:ט') ביום ההוא יהי"ה ה' אחד ודו"ק.

[ואחר שהאריך עוד סיים וז"ל]

והנה כל הנ"ל שההשפעה צריכה להיות בהדרגה כפי כח המקבלים, זהו כשהמדרגה המקבלת עומדת במקומה ונמשך לה שפע במקומה, אבל כשנתעלה המדרגה התחתונה לשרשה, אזי יכולה לקבל שפע יותר ויותר מכדי יכלתה לקבל למטה במקומה, למשל אדם זורע גרעין אחד, ונודע שלא יצמח הגרעין להוציא כמה גרעינין עד שיתבטל ממציאותו, ואז נתעלה שם בשרשו, ויכול לקבל משורשו יותר משטחיות מציאותו, ושם בשורשו נעשה גם הוא שורש לכמה גרעינין, בשביל שנתדבק בשרשו, וגם שורש כח הצומח חפצו ורצונו להשפיע תמיד הרבה, אך בהיות הגרעין למטה במציאותו אינו יכול לקבלו, מה שאין כן כשנתעלה לשרשו כנ"ל, ושם אינו צריך כלל להדרגה, כי שם יוכל לקבל הרבה יותר משטחיות מציאותו, והנה נודע תכלית בריאת העולמות היה להקרא שמו מלך, ומחשבה קדומה זו הביאו לידי צמצום בהירות אין סוף כביכול, שאין מלך בלא עם, ועל כן על מדת מלכות נאמר (בישעיהו מ"ד:ו') אני ראשון ואני אחרון,שהוא ראשונה שהביאה לידי בריאות העולמות והיא אחרונה כנודע.

לכן בכל הברכות שהמשכתן מלמעלה למטה, והדבר בהיותה למטה לא יוכל לקבל השפעה והתענוג

פירוש ד

שם בס' כתבי קודש נדפס כך ועל ידי אמצעית ו' הוא נק' והוא דוד, ואין הכוונה מובנת, ולפי שבס' אור תורה נדפס גם כן מאמר זה כמו שהעתקתי באות הסמוך, ושם איתא הלשון שהוא ו' היינו ו' קצוות, נראה מזה כי בהעתקת ס' כתבי קודש נפל טעות סופר שהיה כתוב שם ו"ק לרמז לר"ת ו' קצוות, וטעה המעתיק והעתיק נק', כך נראה ברור ואמת. כנ"ל, וזה עשה בשביל מדת מלכות שאינה בלא עם, והעם יען היותם למטה, לא

יוכלו לקבל רוב ההשפעה, על כן צריך צמצום כנ"ל, מה שאין כן בברכת שמונה עשרה, שההמשכה הוא מתתא לעילא, ושם בשורשו יוכל לקבל שלא בצמצום כל כך, על כן אין צריך להזכיר מלכות, עד הסוף מלך עוזר ומושיע ומגן ודו"ק. עכ"ל.

פירוש ה

נראה שנתכוון בהמאמר הזה על כל עניני חידושי תורה, בין מה שלומד ובין מה שמחדש מדעתו.

מגלת רות

פירוש א

ענין זה שמן הבורא יתברך שמו נמשך החיות בכל דבר מבואר לעיל בפ' ויחי הגה ב' ע"ש.